

CURSUS PHILOSOPHICI

REGALIS COLLEGII SALMANTICENSIS
SOCIETATIS JESU
IN COMPENDIUM REDACTI,
ET IN TRES PARTES DIVISI

TERTIA PARS,

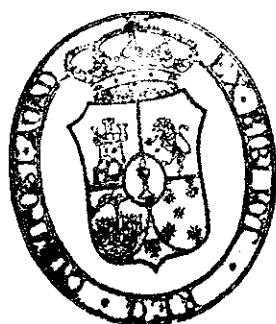
CONTINENS TRACTATUS
DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE,
de Mundo, de Cælo, de Elementis, & Mixtis,
necnon de Anima, & disputationes
Metaphysicas.

AUTHORE

R. P. LUDOVICO DE LOSSADA
ejusdem Societatis, & in eodem Regali Collegio
Theologiæ Professore & Sacra
Script. Interprete.

Salmantica: Ex Offic. Typ. ANTONII JOSEPHI
VILLARGORDO ET ALCARAZ. AD. 1750.

FEE DE ERRATAS.

PAG. 43. n. 9. lin. 13. claritas: lege charitas. Pag. 68. n. 13. lin. 3. à formæ reddi: lege, à forma reddi. Pag. 128. n. 65. lin. 2. quoad: lege, quod. Pag. 133. n. 8. lin. 9. quo: lege quod. Pag. 146. n. 24. l. 14. destiantæ: lege destinatæ. Pag. 148. n. 30. l. 7. possibile minimo: lege possibile minus minimo. Pag. 148. n. 32. lin. 6. heterogancitatem: lege heterogeneitatem. Pag. 164. n. 27. l. 6. exigent: lege exigeret. Pag. 202. n. 77. lin. 20. unionis: lege visionis. Pag. 216. n. 40. lin. 11. quantitas: lege quantitates.

Sic cum harum mendarum correctione, suo respondet exemplari liber cujus titulus est, *Curfus Philosophici Regalis Collegij Salmanticensis Soc. Jesu in Compendium redacti, & in tres partes divisi, tertia pars continens tractatus de Generatione, & Corruptione, de Mundo, de Cælo, de Elementis & mixtis necnon de Anima & disputationes Metaphysicas.* Authore R. P. Ludovico de Lossada ejusdem Societatis & in eodem Regali Collegio Theologiæ Professor & Sacræ Script. Interprete. Matrit. die 27. Junij ann. 1750.

Lic. D. Emmanuel Licardo de Rivera,
Correct. Gener.

LICENCIA DEL CONSEJO, Y TASSA.

DON Joseph Antonio de Yarza, Secretario del Rey nuestro Señor, su Escribano de Camara mas antiguo, y de Gobierno de el Consejo:

Certifico, que haviendose visto por los Señores de el, el libro intitulado *Curso de Philosophia, tercera parte*, su Author el Padre Luis de Lossada de la Compañia de Jesus, en su Colegio de la Ciudad de Salamanca, que con licencia de dichos Señores concedida al susodicho ha sido impresso, tassaron à seis maravedis cada pliego, y el dicho libro parece tiene quarenta y nueve sin principios ni tablas, que à este respecto importa docientos y noventa y quatro maravedis, y al dicho precio, y no mas, mandaron se venda, y que esta Certificacion se ponga al principio de cada libro, para que se sepa el à que se ha de vender; y para que conste lo firmè en Madrid à ocho de Julio de mil setecientos y cinco.

D. Joseph Antonio de Yarza.

Esta tercera Parte de Curso Philosophico compendiado se dà à luz con el Privilegio de su Magestad, y las licencias de el Ordinario, y de la Religion, que estàn al principio de la Primera Parte.

PAULINA.

NOS D. Henrique Henriquez, por la gracia de Dios, y de la Santa Sede Apostolica Arzobispo de Nacianzo, y de nuestro Santissimo Padre, y Señor Benedicto, por la Divina Providencia, Papa XIV. Nuncio, y Còlector General Apostolico en estos Reynos de España, con facultad de Legado à Latere, &c. A todas, y qualesquiera personas Ecclesiasticas, Seglares, y Regulares, de qualquier estado, y calidad que sean, y Ordenes, asì Mendicantes, como Monachales, y de las Militares, y à cada uno in solidum; salud en nuestro Señor Jesu Christo: Sepan, que ante Nos pareció la parte de el Padre Procurador General de la Compania de Jesus, por la Provincia de Castilla, y nos hizo relacion diciendo, que con Licencia, y Privilegio de S. M. tiene impresso el Curso Philosophico de el P. Luis de Lossada, y su Compendio, con prohibicion de que ninguna persona de qualquier estado, y calidad que sea pueda imprimirle, ni venderle sin licencia de dicha Provincia, y que para evitar de todos modos el perjuicio, fraude, y daños que suelen resultar sin embargo de dicha prohibicion, y especialmente por las personas Ecclesiasticas, Seculares, y Regulares, que como tales suelen pretender no entenderse dicha prohibicion, portanto nos suplicò mandásemos proveer del remedio necessario en este caso; y por Nos visto ser su Peticion justa, y conformandonos con dicho Real Privilegio, y por el tiempo de su duracion (con calidad que de las Declaraciones que en virtud de esta nuestra Paulina se hicieren, no resulte criminalidad) mandamos dár, y dimos las presentes, por las quales, y la autoridad Apostolica à Nos concedida, de que en esta parte usamos, os mandamos en virtud de Santa Obediencia, y sopena de Excomunion Mayor Apostolica, y de cinquenta ducados, aplicados à nuestro arbitrio, que siendo con las presentes requeridos, ò luego que en qualquier manera lleguen à vuestra noticia, no imprimais, vendais, ni compreis el referido Curso Philosophico, y Compendio, ni deis favor, ayuda, ni consejo para que persona alguna imprima, venda, y compre otro que el contenido en dicho Real Privilegio, antes bien manifestareis, y declarareis à los que asì no lo hicieren, y cumplieren, para que restituyan el perjuicio que causaren, ò huvieren causado, lo qual asì lo haced, y cumplid, con apercibimiento, que lo contrario haciendo, procederemos à la declaracion de dichas Censuras, y execucion de las dichas penas por todo rigor de derecho. Y mandamos à qualquier Notario, Sacristan, ò Escribano que con las presentes fuere requerido, baxo de dichas Censuras, y penas, las publique, intente, y notifique, y de ello de fé sin las detener. Dadas en Madrid à 8. de Julio de 1750.

H. Arch. Nacianz.

A. Belliardi Ab.

TRACTATUS

DE GENERATIONE, ET CORRUPTIONE.

DISPUT. I.

DE GENERATIONE, ET AUGMENTATIONE.

CAP. I.

De Generatione substantiali, praesertim conversiva, ac de termino generationis.

Generatio substantialis, quae sola propriè *generatio* dicitur, potest absolute definiti, *Productio substantiae ex subiecto praesupposito*. Convenit hæc definitio tum generationi puræ, seu simplici, tum generationi vialiter mutativæ, tum etiam vialiter conversivæ, de quibus in Compend. Physicæ tr. 1. disp. 1. c. 3.. Sed generationem conversivam, quæ est transitus materiæ de formâ in formam, speciatim definit Aristoteles 1. de Generat. t. 23. sic: *Mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem*. Dicitur *mutatio totius* &c.; quia supponit materiam tempore præcedentem; ac proinde compositum aliud, quod in denuo genitum cõvertatur.

2 Unde generatio conversiva est transformatio unius compositi in aliud alicuius substantiali, quâ scilicet *subiectum* per accidentia *sensibile* (quo nomine significat Aristoteles substantiam physicè completam) non sit idem, quod prius, sed

novum aliud. Et hinc generatio ab alteratione discernitur; quia per generationem fit novitas, & alicuius in subiecto ipso, quod sensibilitati substat accidentiis: per alterationem verò, licet mutetur totum sensibilter, sive sensibilitas totius, ut cum lignum è frigido sit calidum, attamen id, quod substat accidentibus, adhuc manet idem.

3 Occasione huius definitionis aliqua de conversione notanda sunt. 1.: Licet conversio duplicem habeat terminum *à quo*, positivum & negativum, duplicem item terminum *ad quem*, alterum positivum, negativum alterum, prout diximus in Comp. Physicæ loc. cit.; nihilominus de solis terminis positivis ratio habetur in usu loquendi: undè conversio absolute versari dicitur inter positivos terminos *à quo* & *ad quem*. 2.: alia est *conversio subiecti ab una forma in aliam*; alia verò *conversio unius in aliud*. Illa solum subiectum denominat *conversionem*: ista terminum *à quo*: porroque dari conversio subiecti, tametsi non detur conversio termini formalis *à quo*. V. g., cum moriatur homo, materia convertitur ab anima rationis

li ad formam cadaveris, & tamen anima non convertitur in cadaveris formam. Utraque vocabitur vel substantialis, vel accidentalis, prout fuerit primarius terminus *ad quem*.

4 3.: Substantialis conversio, si totam substantiam precedentem omninò destruat, dicitur conversio totalis, non solum denominativè, sed etiam formaliter, proprioque nomine *transubstantiatio*, qualis accidit in Eucharistia. Si verò unam tantum partem destruat substantiæ precedentis, erit conversio partialis formaliter, & solum denominativè totalis: huiusmodi est, quæcunque destruit compositum in esse totius, destruendo formam, vel saltem unionem, ut cum homo convertitur in cadaver: quo sensu generatio dicitur *mutatio totius in totum*. Quòd si solam formam destruat, conversio formalis vocabitur; si solam unionem, quasi formalis; si materiam vel subiectum, materialis, vel subiectiva.

5 4.: Ad conversionem propriè dictam debet inter terminos *à quo*, & *ad quem* aliqua exerceeri contrarietas, vel impossibilitas circa tertium aliquod commune cum utroque successivè unitum; ita ut terminus *à quo* desinat in vi productionis, vel novi muneris termini *ad quem*. Unde, si subiectum, dum sit album, casu amittat dulcedinem, non ideo dulce convertetur in album ex defectu contrarietatis inter album & dulce. Item: impossibilitas duorum corporum quoad locum non sufficit ad conversionem

unius in aliud: quia nec locus extrinsecus unitur corpori, nec intrinsecus est communis duobus.

6 5.: ad veram conversionem subiecti ab unâ formâ in alteram, nō requiritur absoluta desitio unius formæ, ut patet in conversione materiæ ab animâ rationali ad formam cadaveris: nec item requiritur productio alterius formæ, ut cernitur in conversione materiæ à forma alimenti per nutritionem ad animam rationalem, quæ certè non tunc primò producitur. Semper tamen requiritur ad veram conversionem pro omni eventu desitio unionis termini *à quo*, & productio unionis termini *ad quem* (quæ uniones sunt etiam termini conversionis minus principales, aut principalium appendices); non enim lignum converteretur in ignem, si adveniente formâ ignis maneret unita forma ligni, vel hæc abeunte non uniretur ignea. Et hinc requiritur consequenter desitio & productio utriusque cōpositi resultantis ex unionibus terminorum cū tertio, vel subiecto, v. g. desitio ligni, & productio ignis in esse totius.

7 6.: ad conversionem unius in aliud, cum sit commutatio sui esse cum esse alterius, ac proinde non retentio sui esse, requiritur desitio termini *à quo*, prout adæquatè distincti à subiecto, vel tertio communi. Hæc de causâ in morte hominis non convertitur anima rationalis in formam cadaveris: nec Christi corpus in vermes, ceteri species eucharisticæ verminant. An autem requiratur similiter nova productio termini

ad quem, prout adæquate distincti a tertio communi, & ab unione, quæstio est difficilior. Requiritur saltem, ut terminus *ad quem* sit verè causalibilis; alioquin si humanitas transiret à peccato ad unionem cum Verbo, diceretur peccatum in Deum converti: quod nimis est absolum.

8 Generationem substantiæ distingui realiter ab alteratione, id est, à productione accidentium, quibus materia disponitur ultimò ad formam substantialem, negant plures Thomistæ. Sed distinctio evincitur 1. ex separabilitate utriusque: potest enim saltem divinitus dari ultima dispositio, ejusque productio sine generatione formæ, & è converso. 2. ex terminorum ac subsectorum diversitate; siquidem primarius alterationis terminus est qualitas, generationis verò substantia: subiectum alterationis apud Thomistas est totum compositum, generationis autem est sola materia; alioquin totum compositum præcederet generationem sui. 3. argumento ad hominem: quia alteratio, quæ in instanti generationis ponuntur accidentia, emanat efficienter à novâ formâ, juxta Thomistas: sed à novâ formâ non emanat efficienter productio sui, quæ est generatio: hæc igitur non est eadem actio cum alteratione. Quod si sermo sit de alteratione, quæ præcedit instans generationis, ea non coexistit formæ substantiali: siquidem juxta Thomistas in instanti novæ generationis percunt omnia accidentia tempore prævia. Quare si hæc alteratio est actio productiva

formæ, existet actio sine termino, & terminus sine actione: quod omninò implicat.

9 Nec refert, quòd omnis actio transiens sit motus. Nam etiam motus (ut notavimus tr. 3. Physic. d. 1. c. 1.) dicitur in sensu lato de actione instantaneâ, adeoque de generatione ab alteratione distinctâ. Quòd enim generatio non sit motus successivus, probat Aristoteles 5. Physic. c. 1. & 2.. Nec item refert, quòd generatio interdum dicitur terminus alterationis, videlicet extrinsecus & mediatas, quatenus est finis, ad quem alteratio præparat subiectum. Hinc enim potius evincitur, generationem ab alteratione distingui; sicuti forma, quæ est terminus generationis, non est generatio. Quòd autem forma dicatur resultare ex ultimâ illius dispositione, solum significat istius cum illâ connexionem naturalem. Nec refert demum, quòd D. Thomas alicubi docet, actionem creaturæ non attingere immediate substantiam, sed accidens. Non enim excludit immediatum influxum creaturæ in substantiam; aliàs forma ignis v. g. non nisi à Deo immediate produci posset. Solum ergo vult, ut causa creata prius producat accidens, quàm substantiam, id est, ut alterationem generationi præmittat. Quòd verò pro utroque effectu non sit una, sed duplex actio, docet apertissimè S. Doctor 3. cont. Gent. c. 69.

10 Generationis terminus principaliter intectus, aliàs terminus *qui*, sive *ut quod*, cui præcipue convenit denominatio *generati*, est totum cõ-

positum in esse totius. Terminus autem *quo*, sive formalis & immediatus, in omni composito præter hominem est forma immediate producta per actionem generativam. At verò, si nomine *termini formalis* intelligatur ille, cujus generatio semper, & pro omni eventu requiritur, ut compositum denominetur *genitum*, sola unio est terminus istiusmodi, ut videre licet in homine, & in quovis alio composito, cujus forma crearetur divinitus, & sola unio produceretur à generante.

CAP. II.

De Generatione Viventium.

II **G**eneratio viventium, prout significat propagationem eorum à proprijs & univocis principijs, definitur communiter ex D. Thomà: *Origo viventis à vivente, principio conjuncto in similitudinem naturæ.* Dicitur *Origo*, idest, verus influxus, sive sit causalitas, sive secus; ut ita comprehendat generationem Divini Verbi à Patre. Additur *principio conjuncto*: quia principium vivens in ipso generationis momento debet esse proli conjunctum, idest, intraneum, per aliquid proprium sui, quod maneat in genito. Sic in Filio Divino est eadem natura Patris, & in humanis materia seminis, & sanguinis Parentum, quæ prolis *materia primigenia* dicitur. Hæc ratione, non avis, quæ pullos ex alienis ovīs excludit, sed quæ ova peperit, materiamque sui propriam ministravit virtute seminali præditam,

est propria alituum exclusorum parens. Similiter, si quando ex feminâ & dæmone incubo nascatur humana proles, non dæmon, qui incapax est proprii seminis, aut propriæ materiæ ministrandæ, erit illius pater, sed ille potius vir, ex quo dæmon ipse decisum semen exceperit.

12 Tandem illa verba *In similitudinem naturæ* significant, ex vi originis, & ex intentione innatâ generantis debere per se in prolem refundi convenientiam naturæ cum suo principio, maximam, quæ dari potest inter supposita distincta: videlicet in Divinis convenientiam identitatis in naturâ; in creatis autem convenientiam similitudinis specificam. Hujus convenientiæ defectu non dicitur homo parens pulicum, aut vermium, qui ex ejus humoribus generantur: nec Eva fuit Adami filia, licet ex ejus costa formata fuerit cum naturæ similitudine; hanc enim non habuit ex vi originis, aut modi procedendi ex Adamo, sed ex merâ voluntate Dei. E contra equus, & asinus sunt parentes mali, ut etiâ Leopardi Leæna & Pardus; quia per se singuli parentes ex vi proprii influxûs intendunt prolem ejusdè speciei; quamvis per accidens ex commixtione seminum diversorum proles fiat in tertiâ quâdam specie, nec parentibus omnino similis.

Varia quasiuncula deciduntur.

13 **Q**ueritur I., quâ ratione in rebus creatis concurrat uterque parens ad generationem prolis? Certum est, Patrē ac-

activè influere, non quidem immediatè, in animationem fatus, cum in instanti animationis separatus sit, & sæpe jam mortuus; sed medio semine, cujus virtute elaboratur organizatio embryonis, & producitur unio substantialis, vel etiam anima ipsa, si materialis sit, ut in brutis. Certum est etiam, matrem passivè concurrere, ministrando sanguinem pro materia fatus, & consequenter præstare quoque concursum activum, saltem remotum, cujusmodi est confectio sanguinis, & evocatio ejusdem ad locum generationis.

14 Dubium autem est, an mater quoque verum semē efficiat, quo activè concurret immediatè ad factum organizandum, & animandum? Negant cum Aristotele plures Philosophi, ac Theologi. Sed affirmativa sententia cum Hippocrate, & Galeno, videtur probabilior, utpote innixa observationibus anatomicis, quibus hæc in parte fidendum. Inò, cum anima matris in viviparis sit proximè applicata, & perfectione æqualis effectui, qui non nisi ad præsentiam illius producitur, non est, cur ipsi negetur immediatus & principalis influxus ad productionem animæ proles, si materialis sit, vel, si anima sit spiritualis, ad productionem unionis: hæc enim ratione conceditur igni, & alijs causis univocis immediatus & principalis influxus in suos effectus. Nec est, cur in generatione Leonis, v. g., recurratur ad causam primam pro toto influxu principali, cum adsit causa secunda

univoca, & satis applicata, cujus improprio nullo ex capite apparet.

15 *Dices*: hinc sequitur, feminam sine mare sufficere ad generandum. *Nego sequelam* experientia oppositam: non enim ex eo quod adsit causa æquè perfecta, vel etiā perfectior effectui, continuò sequitur, quod ejus virtus sit adæquata, vel quod non egeat consortio alterius causæ instrumentalis, ut cernitur in intellectu, qui nequit producere cognitionem sine specie impressa. Fateor tamen, plus in sobolem influere feminam, quàm marem: illa quippe & mediâ virtute feminis, & per se ipsam immediatè ac principaliter influit; hic verò solum mediâ virtute instrumentariâ feminis: quâvis enim anima maris, utpote ejusdem speciei cum animâ feminæ, sit etiam ex se capax influxus principalis, & immediati; per accidens tamen impeditur ex organizatione proprii corporis: quem defectum abundè compensat per alia commoda.

16 Notandum hic, sententiam istam de solis Viviparis tenere: nam in Oviparis, ut in piscibus & stirpibus, productio sobolis sit absente animâ productrice feminis, aut ovis: quod etiam sæpè cōtingit in avibus, quarum ova sæpè foventur, & ad pulli exclusionem decoquantur calore terræ, sivi, vel alterius avis specie diversæ. Quare vel tunc, cum avis proprijs ovis incubat, solum videtur addere fomentum caloris ultra virtutem seminalem, quæ ovo inest. In Oviparis ergo influxus cau-

fa principalis in prolem totus ab universali causa descendit, juxta dicta in Physicâ fusiore tr. 2. d. 6. c. 2. à n. 26.

17 Itaque generatim de viventibus, quæ sexûs differentiam habent, dicendum est 1. , femina maris & femina concurrere activè, tum ad accidentia, quibus materia organizatur, & ultimò disponitur ad animam fætûs (quem influxum præstare poterunt ut causæ principales, cum etiam per propriam substantiam immediate influant) : tum ad animationem, idest, ad educationem animæ materialis in brutis, & in homine ad unionem animæ cum corpore: qui tamen influxus instrumentalis est, eo quòd effectus nobilior sit vel ipsâ femininum substantiâ. Nec audiendi sunt, qui putant, animam rationalem producere primam sui unionem ad corpus. Tum quia sic foret anima verè genitrix, & parens hominis, in quo ipsa includitur. Tum quia naturale est omni formæ, priùs exercere vim informativam, quàm activam, ut inductione constat: priùs ergo, quàm producat quidquam, debet anima præsupponi actualiter informans, ac proinde unita.

18 Dicendum est 2. , eadem femina passivè quoque concurrere, ministrando materiam. Sunt enim, ut Medici observant, in unoquoque femine duæ partes, una subtilior, densior alia: hæc simul cum materno sanguine disponitur in materiam fætûs: illa verò activè disponit, & operatur, nec ante animationem prolis

corrumpitur. Hinc semen non est agens, & patiens secundum idem, sed secundum partes distinctas. Ex dictis inferes, generationem dispositivè consistere in productione accidentium, quibus materia organizatur, ac temperamento debito disponitur: formaliter autem in educatione unionis animæ cum corpusculo, vel etiam in educatione animæ ipsius, si materialis sit. Utraque verò actio provenit à virtute feminis, non solâ, sed simul ac principalius à virtute Divinâ; cum adeò mira corporis organici, & animabilis structura nequeat non esse à Supremo rationali Artifice, ideam effectûs præhabente. Quàm aliter de generatione philosophentur novi Physici experimentales, vide in fusiore tr. hîc à n. 19.

19 *Queritur 2.*, utrum animalium omnium generatio semine indigeat? Affirmativè *resp.* quamvis enim improbari non debeat recursus ad causas universales, etiam ad primam, pro influxu principali præstando; causa tamen universalis supponit exigentiam causæ particularis, materiam disponentis, aut determinantis: hæc autem nequit esse alia, quàm virtus feminis. Nam temperies, & organizatio mirissima cujuslibet corporis animabilis, etiam vermiculi, aut herbe vilissimæ, nequit calori, & humiditati, putrefactionem inducentibus, in solidum adscribi: non quidem tanquam causis activis, cum sint longe inferioris ordinis: non item tanquam causis determinantibus, cum sint qualitates

valdè communes, & ex se nihil habeant, quo fabrica tam mirabilis exigatur, præsertim determinatæ speciei, v. g. muris potius, quàm laceratæ, vel mustellæ. Idem est de alijs causis particularibus, quæ nec vivût, nec cum viventibus cognationem habent. Adscribenda igitur est virtuti feminis, quæ est admodum cognata viventi, estque *peculiaris instrumentaria virtus, materiam ex proprio munere determinans ad propagationem viventium.*

20 Itaque tam generatio hominis, quam brutorum perfectorum non aliunde, quàm à virtute feminis naturaliter provenire potest. Quod enim dicitur de generatione Phœnicis ex proprio cinere, & alijs id genus, fabulis est accensendum. Generatio verò animalium imperfectorum, necnon plantarum, & stirpium provenit sæpe ex semine parentum propriæ speciei, sæpe etiam, aut plerumque ex putrescente materiâ, aliquo tamen semine gravidâ. Vel enim Deus (ut opiaantur aliqui) produxit ab initio mundi semina quàm plurima, tum animalium istiusmodi, tum herbarum, & stirpium omnium, eaque cum elementis permiscuit, cum terrâ præsertim, & aquâ: atque ex illis, cum incidunt in locû indoli cuiusque attemperatum, prædicta viventia procreantur. Vel dicendum cum alijs, semina multa, quæ ab animalibus imperfectis, plantis, & herbis decidunt, vento disjungi, deferrique quaquaversum, vel integra, vel in particulas divisa; atque ex ijs, aliorum corporum putrefac-

tione decoctis, generari deinde viventia prioribus similia, vel etiam per accidens degenerantia. Ea tamen dicuntur ex putri generari, vel à terrâ progigni; quia scilicet terra putrescens suo veluti in utero, quasi mater, fovet, ac decoquit illa semina, unde nascuntur.

21 *Quæritur* 3., quænam sint causæ generationis feminæ potius, quam maris? & an femina per se intendatur à naturâ? Communiter dicitur, faminei sexûs generationem provenire, vel ex debilitate virtutis activæ, vel ex imperfectâ dispositione materiæ, vel etiam ex aliquâ causâ extrinsecâ, ut ex ventis australibus propter eorum humiditatem. Addunt aliqui, diversa esse in utero materno conceptacula pro fratribus diversi generis. Cæterum generatio feminæ nec est præter intentionem naturæ universalis, nec præter intentionem innatam particularis agentis. Nam etiam particulare agens debet per se innatè intendere quod necessarium est ad propagationem propriæ speciei: ad hanc autem in hominibus & animalibus perfectis necessaria est femina. Adde, quòd Naturæ Anthor initio mundi primam per se mulierem efformavit: Nec refert, quod mas intendat prolem sibi similem; indeque Aristoteles feminam appellet marem occasionatum. Nam dictum Aristotelis potest ad jocos sine piaculo referri; siquidem mas solum intendit similitudinem specificam naturæ substantialis, quæ proculdubio salvatur in prole femineâ. Unde verius videtur, per se

se intendere vagè aliquod individuū suæ speciei, determinarique ad unum præ alio sexum à circumstantijs temperamenti utriusque generantis.

22 *Queritur* 4., quænam partes corpusculi animabilis prius efformentur in utero? Et quo tempore factus animetur? Resp.: res est ferè conjecturalis. Quapropter alij cum Aristotele cor, alij cum Galenō hep- par, alij cerebrum, alij spinam dor- si prius elaborari volunt: alij partes principes simul omnes. Quoad tem- pus animationis communiter cense- tur mas quadragesimo die, fœmina octogesimo animari. Plures tamen mari trigesimum, fœminæ quadrage- simum designant. Alij tam mari, quā fœminæ mensem cum dimidio.

23 *Queritur* 5., utrum hu- manus embryo prius animetur ani- mā purè vegetativā, deinde sensiti- vā, ac denique rationali? Affirmant cum Aristotele D. Thomas, & plu- res alij. Sed nihil cogit hanc sen- tentiam amplecti, nisi sensus sit, eam- dem animam rationalem prius in corpore exercere actiones vegetan- di, deinde sentiendi, postea discun- rendi. Ratio: quia naturæ lege nul- lum vivens definit immediatè in aliud vivens, sed in cadaver, aut cor- pus inanime. Nec obstat, quòd in embryone ante rationalem animam adsint quadam signa nutritionis, & sensationis, ut palpitatio in corculo sensuformato. Nam palpitatio à spi- ritibus provenire potest, ut in cor- de hominis recens occisi. Partium vero in remanentium non est propriè nutritio, sed augmentatio prove-

niens à virtute generativâ feminis, & matris.

24 *Queritur* 6., quibus ex causis proveniat generatio monstro- rum? Resp.: frequentissimè prove- nit ex commistione animalium di- versæ speciei. Interdum provenit ex vi imaginatrice parentum, ex cali- temperie, & astrorum influxu, ex cor- ruptione, redundantia, vel penu- riâ materiæ primordialis: sæpe etiam ex divinâ ultione. Undenam prove- niat filiorum cum parentibus simili- tudo, vel dissimilitudo in vultu, co- lore, & conformatione membro- rum? Quanta in hoc sit vis imagi- nationis parentum? Et quo pacto in hosce naturales effectus influat ima- ginatio? Aliæque permulta, hæc agi- tari solita, dabunt Conimbricenses in 1. de Generat.

CAP. III.

De augmentatione, & nutritione viventium.

25 **A**ugmentatio est actio fa- ciens integraliter crescere in substantiâ & quantitate compositum existens. Quare definiri solet, *Motus à minori ad majus*, & illi con- traria diminutio, *motus à majori ad minus*: intellige, quantum est ex se; potest enim fieri, ut per accidens ex augmentatione non resultet majo- ritas, si videlicet compositum aliun- de simul amittat tantundem, quan- tum denud acquirit, ut accidit in homine proæcte ætatis, qui jam nutritione non crescit. Augmenta- tio, & diminutio dicitur *substantia- lis*.

lis, quatenus crescere, vel decrefcere facit fubftantiam compofiti: quatenus verò quantitatem, dicitur *accidentilis*, & peculiari nomine *accretio*, vel *decretio*. Ubi notandum, quòd accretio confiluit principaliter & in recto in aétione terminatà ad accidens, quia fcilicet nova quantitas adquiritur, & cum præhabità unitur; connotat tamen, feu de obliquo, importat fubftantialem augmentatorem, feu acquisitionem novæ fubftantiæ: quia quantitas non eft terminus accretionis, nec fit propria compofiti accrefcentis, v. g. hominis, nifi ratione fubftantiæ, cui ut fubjecto ineft; alioquin quantitas illa non magis pertineret ad hominem, quàm ad aliam fubftantiam.

26 Subftantialis augmentatio differt à generatione in terminis à quo & ad quem; fi quidem termini refpectu generationis mutative funt privatio fimpliciter, & effe rei fimpliciter: at refpectu augmentationis terminus à quo eft privatio fecundum quid, feu privatio partis integralis compofiti: terminus verò ad quem eft pars integralis, feu effe rei fecundum quid. Similiter proportione fervatà differt fubftantialis diminutio à corruptione. Augmentatio fubftantialis triplex eft: alia dicitur *fimplex*, cum fcilicet fola producitur unio continuativa rei cum novâ parte jam aliàs præexiftente, ut cum aquæ admifcetur aqua: alia vocatur *aggeneratio*, cum fcilicet nova pars fubftantiæ inanimis denuò producitur, ut cum ignis per materiam ligni ferpit: alia denique *nu-*

tritio, quæ folis viventibus propriè convenit, cum ex alimentari materiâ propriam fubftantiam augent.

27 Augmentatio fubftantialis, v. g. ignis, ex materiâ divifibili, per fe & ratione fui non indiget fucceffione temporis. Ratio: quia forma fubftantialis non habet contrariam, quòd ejus productionem retardet, nifi ratione prævia difpofitionis: & aliunde ignis non pervenit ad partem remotam per motum localem, qui fucceffione temporis eget, fed per instantaneam novarum ignis partium productionem foli fucceffione naturæ, & caulificatis, ita ut novus ignis in parte proximâ productus operetur etiam in primo instanti fuæ exiftentiæ, & materiam difpofitam inveniat. Si ergo partes omnes materiæ palmariæ funt ultimò difpofitæ in instanti *A*, in omnes fuaal dabitur formæ ignis instantanea introductio. Sic quia lux contrarium non habet, nec motu locali diffunditur, fed novarum partium ejufdem qualitatis productione, ideo totus aer Soli objectus illuminatur in instanti. Hoc folum eft discrimin, quòd lux intentione decrefcit pro ratione diftantiæ à corpore Solis. At forma fubftantialis non eft capax intensio- nis, nec remiffionis.

28 Quod autem regulariter, five ut plurimum, augmentatio ex materiâ fenfibiliter extensâ fiat fucceffivè, inde provenit, quòd materiæ partes, inæqualiter ab agente diftantes, nonnifi fucceffivè difponantur ut plurimum, cum ob refiftentiam contrariæ qualitatis (quæ dem-

eminus oppugnatur, tardius vincitur); tum etiam, quia qualitas dispositiva remissius producitur pro ratione distantiae sensibilis. Dixi *ex materia sensibilibus extensa*: quia si moles materiae sit insensibilis, licet ejus particulae distent inaequaliter ab agente, poterunt simul disponi ad novam formam, eamque recipere in eodem instanti, adeoque fieri ex ijs augmentationem instantaneam. Ratio: quia modicissima distantiae inaequalitas, cum pro nihilo reputetur, non sufficit remissioni qualitatis dispositivae, nec dat locum majori remissione qualitatis contrariae.

29 Dum augmentatio successive fit, successio saepe est continua quoad sensum: nulla quippe notatur interruptio sensibilis, dum ignis serpit per nitratum pulverem v. g.: saepe quoque continua est reipsa quoad aliquas partes unanimiter affectas, quia in his non est cur interrumpatur successio augmentationis, nisi ratione illa generali, quam in Physicâ diximus, ubi de continuo, motum localem non summe velocem debere morulis interrumpi. At morula ista in augmentatione per partes unanimiter affectas non debent esse per altera instantia, sicut nec in motu locali, sed ita ut agens otietur quinto quoque instanti, v. g., postquam operationem per quatuor instantia continuavit. Quoad alias vero partes non uniformiter affectas interrumpitur successio augmentationis; opus enim est aliqua mora temporis, ut ultimò disponatur pars humidior, aut frigidior v. g.. Atque hinc frequenter

provenit, quod inter augmentationes sensibilibus continuas aliae sint alij velociore; velocius enim serpit ignis per nitratum pulverem, quam per luppam. Imo & inter duas augmentationes reipsa continuas potest dari haec inaequalitas, si nimirum altera fiat per majores, altera per minores partes insensibilibus extensas, eoquod dispar sit vel virtus agentis, vel aptitudo subjecti.

30 Nutritio est *actio per se tendens ad incrementum substantiae viventis, à cujus virtute oritur*. Differt ab aggeneratione: tum quia dicitur essentialem respectum ad virtutem viventis ut talis, & essentialem ordinem ad incrementum ejusdem; nec potest producere suum terminum specificativè sumptum, quin illum simul continuet cum praexistente composito. Tum etiam, quia nutritio per se requirit intus-sumptionem, id est, internam summptionem materiae, quae ab omnibus corporis vivi partibus attracta, & cum ijs intimè commixta, omnes auget uniformiter, difformiter: uniformiter; quia crescente capite v. g., pedes crescunt: difformiter; quia unumquodque membrum crescit juxta proportionem sibi debitam, quae varia est. Aggeneratione vero per se contenta est juxtapositione, quam scilicet augetur compositum duntaxat penes illam partem, cui apponitur nova materia, ut in igne cernitur.

31 Ad nutritionem perficiendam in viventibus sensitivis, alimentum ore susceptum trajicitur in stomachum, seu ventriculum: ibi per vir-

virtutem animæ, innatique caloris, & cuiusdam succi dissolventis, qui ex ventriculi membranis extillat, & passim *acidum* appellatur, primò dissolvitur, ac decoquitur in chylum, qui cremor est cinerei coloris: deinde chylus per pylorum (quod est inferius ventriculi orificium) in intestina defluit: ubi fecibus deorsum tendentibus pars chyli purior exsugitur à venis lacteis, per quas ad commune receptaculum propè lumbos positum deferretur: unde per ductum thoracicum in venam subclaviam, & hinc in venam cavam deducta, ad dextrum cordis sinum pervenit, ac sapius cum præexistente sanguine circulata convertitur in sanguinem. Ita moderni Physici, & Anatomici, præsertim de parte chyli ferosi: nam pars sulphurea, juxta nonnullos, per venas mesaraicas tendit ad jecur, non ut ibi formetur in sanguinem (nullam quippe præter arterias & venas videntur agnoscere sanguinis officinam), sed ut bile deposita purior ad cor feratur.

32 Apud veteres autem, pars chyli purior ac liquidior exugitur à venis mesaraicis, per easque deferretur in jecur, ubi fit secretio in chylum, qui liquor est quatuor humoribus constans, flava nimirum, & atrabile, pituita, & sanguine. Ab hepate, seu jecore (quod censetur officina sanguinis) amandatis in propria receptacula humoribus nutritioni superfluis, sanguis jam purior, non nihil tamen admixtum habet ex reliquis humoribus, præsertim ex pituita, defuit in venam cavam: in-

deque per varias ac multiplices venulas in omnia corporis membra dispersus, & per poros etiam attractus, tandem ab insito calore, succoque membrorum ultimò decoctus, ac dispositus juxta variam indolem cujusque membri, convertitur in substantiam aliti.

33 Quidquid de hoc sit, ultimum nutritionis actum præcedunt saltem tres alimenti concoctiones. Primà formatur chylus. Secundà sanguis. Tertià inducitur proxima dispositio vel carnis, vel ossis, vel nervi, &c.. Quibus positis sequitur ultimus nutritionis actus, qui est illius materiæ animatio, & unio cū composito jam antea vivente. In hoc mirabili naturæ opere laborant quatuor animæ facultates, nimirum *attractans*, *concoquens*, *vel alteratrix*, *retinens*, & *expurgans*: quæ omnes velut administræ sunt facultatis quintæ nobilioris, quæ dicitur *alens*, aut *altrix*, & cujus est ultimus actus nutritionis. Has autem quinque simul comprehendit facultas *nutritiva*, seu *vegetativa*: atque omnes etiam inveniuntur in plantis, quæ per radices alimenta sugunt, suaque habent receptacula, venulas, ac ductus plurimos, quibus alimenta concoquant, distribuuntque per omnes proprii corporis partes, ut eas nutrant.

34 Ad ultimum nutritionis actum necessaria est 1. actio continuatîve uniens novam partem materiæ eam materiâ corporis viventis. 2. actio informative uniens novam illam materiam cum formâ

præexistente, si hac sit indivisibilis, aut si divisibilis sit, produciens & uniens cum eâ materiâ novam partem animæ: 3. actio continuativè uniens in homine novam unionem informativam cum unionem simili præhabitâ; siquidem unio informativa divisibilis est, atque continua, & per totum corpus hominis extenditur. Quod si anima sit divisibilis, ut in colubro, datur 3. actio continuativè uniens novam partem formæ cum præexistente: ac demum 4. actio continuans novam unionem informativam cum præsupposito. Ex his actionibus prima necessario præsupponitur ad nutritionem: cui tamen non est formaliter nutritio, siquidem potest nova materia continuativè uniri cum præhabitâ, quin detur conversio alimenti in substantiam aliti: passim quippe cernimus, duo composita specie diversa continuativè uniri quoad materiam.

35 Nutritio igitur in homine consistit formaliter in actionibus 2., & 3.. In ijs autem, quæ constant animâ divisibili, consistit in actionibus 2., 3., & 4.. Ratio: quia nutritio est formaliter conversio illa, quâ materia alimenti animatur, proindeque continuativè unitur viventi præsupposito, fitque illius propria, & illud augeat: sed huiusmodi conversio plenè intelligitur, productâ unionem materiæ alimenti cum animâ præexistente, si hac indivisibilis sit, aut si sit divisibilis, productâ novâ parte animæ, & ejus unionem cum eâ materiâ, & productâ simul unionem continuativâ illius

novæ unionis ad præhabitam: & aliunde quolibet ex his productionibus sublatâ, vel præcisâ non intelligitur talis conversio: ergo in his consistit formaliter nutritio.

36 Sed nota, productiones istas vel non esse actiones realiter distinctas, vel saltem habere simultatem naturæ, atque ita connecti, ut nequeat altera alterâ præcedere. Quod enim unio continuativa non præcedat novum extremum, evidens est. Quod verò nec unio informativa, nec nova pars animæ (ubi datur) præcedat unionem sui continuativâ, patet: quia neutra produciuntur, nisi sub ratione partis actualis integrantis compositum præexistens: & in ratione partis infiniti modi constituitur per unionem continuativam. Hinc redditur ratio, cur virtus nutritioni sufficiens, v. g. in mulo, non sufficiat generationi: quia scilicet generatio, cum sit sufficiens ad producendum novum compositum per se existens, quod non sit pars alterius, est actio validior nutritione, quæ nequit producere sive animam, sive unionem, nisi sub ratione partis, præcedens compositum integrantis.

37 Ex dictis inferes, cur nutritio dicatur actio per se immanens, & vitalis, quamvis tota recipiatur in nova parte materiæ? Quia nimirum exercitè & per se facit novam materiam esse propriam illius suppositi, à quo ipsa oritur: unde in nullo instanti vel signo existit, quin verè immaneat supposito, à quo est. Non ita evenit in aggeneratione

ignis v.g.: non enim producitur novus ignis sub ratione partis actualis, integrantis ignem præsuppositum: nec ejus productio est augmentatio per se, sed per accidens, eò quòd inveniat materiam continuam; ipsa namque per se posset eadē existere, licet nova materia esset purè contigua, tuncque non esset aggeneratio, sed generatio nova: unde per se est actio transiens, licet per accidens aliquomodo reddatur immanens.

38 Nutritio (quidquid sit de morulis exiguis) debet esse moraliter continuata, seu ita necessariò continuari toto vitæ tempore, ut interrumpi nequeat, saltem notabiliter, sine vitæ discrimine. Ratio: quia necessitas nutritionis non tantum provenit ex innato appetitu crescendo ad magnitudinem debitam, sed etiam ex jacturâ particularum materiarum, quæ ferè continuò resolvitur, & in vapores & halitus abit per transpirationem, tum vi caloris interni, & acidorum acrimonia, tum vi agētium extrinsecus oppugnantium, ac corruptiūm temperamentum viventi debitum. Hæc autem ferè continua materiæ jactura, sive resolutio, & alteratio temperamenti, nisi reparentur nutritione ferè continuâ, brevi mors imminet. Accedit, quòd acidi acrimonia, & calor stomachi, nisi in alimento excoquendo laborent, in partes viventis defevient ad interitum usque. Humidum etiam radicale brevī absumetur ab interno calore.

39 Quòd si animalia quædam

diù vivunt, aut vixerint absque novâ externi cibi sumptione, non tamen absque omni alimento, quo nutrentur: quia per id tempusalebantur pituitâ, vel aliis densi, & cōcreti humoris copiâ, quam antea cōgesserant, & quæ frigiditate & concretionem suâ calori resistens, tardius excoquitur. Similiter homo vivus inediam sustinere potest per dies octo, vel decem, quibus calor stomachi magnâ ex parte occupatur in absumendis humoribus inanimis ibi residuis, nec totam vim suam in partes animatas convertit. Dum autem cōvertit, atque ita molitur interitum hominis, & consequenter sui ipsius, totum hoc est per accidens ex defectu cibi, cui coquendo debebat per se insilire ex naturæ instituto. Nec dicas, eos, qui fame aut inediâ moriuntur, multo plerumque sanguine abundare, atque adeò non perire ex defectu alimenti. Nam sanguis ille jam non est idoneus nutritioni: vel quia non quævis pars sanguinis nutrit, sed pars tantum serosa, & ovi albumini similis, quæ jam in fame ènecis cōsumpta est: vel quia totus ille sanguis factus est siccior, & adustior, quàm ut in nutrimentum cedere possit.

40 Notandum tamen, quòd ex partibus animatis calor unus nō agit in humidū alterius (multò minus in humidum ejusdem), nisi quādo in alterutrâ minuitur, vel augeatur aliunde citra, vel ultra temperamentum naturaliter debitum. Calor ergo absumens humidum radicale (quo nomine venit tum humiditas in-

in-

inherens & debita partibus animatis, tum quæ inest sanguini & succo nutritio) ille est, qui residet in spiritibus inanimis, in ijs præsertim nitrois & sulphureis, qui totum intra corpus divagantur, & partim ex alimenti decoctione resultant, partim respiratione trahuntur, & per poros subeunt. Huic accedit calor à Sole, vino, alijsque causis proveniens, qui sæpe supra modum inflammat jecur, aliaque viscera, vel humores, unde febres oriuntur.

41 *Queritur* hic, utrum ex nutritione ipsa debeat homo mori, licet alia mortis causa non esset? Resp., hominem, etiam præscindendo à lege Dei, qui statutum est omnibus hominibus semel mori, & licet alia mortis causa non adsit, quantumvis ipse rationem victus optimam servet, ex ipso tamen nutritionis opere ita debilitatum iri decursu temporis, ut tandem moriatur. Ratio: quia *agens agendo reparatur*: unde necesse est hominem in alterando alimentum, etiam congruentissimum, aliquid repati, atque adeo aliquid nativi temperamenti, ac vigoris amittere, quod non potest per ultimam alimenti conversionem reparare; quia conversum nequit esse perfectius convertente.

42 Nec dicas, posse reparare per unum alimentum, quod per aliud perdidit. Nam si reparatio ista fieri posset ab alimento ut tali, id est, ut apto decoqui, & converti in substantiam aliti, eibus corrumpere ab eo ipso calore, quem ipse produxit, aut reparavit in vivente. Ut

summum ergo fieri posset ab alimento, quatenus medicinâ, id est, quatenus habente partem aliquam cæteris dissimilarem, quæ non converteretur in substantiam hominis, vim tamen haberet temperamentum & juventam ejus renovandi, ejusque mortem a senio arceret: qualis pars fuit in fructu arboris vitæ: at modò nusquam est ita perfecte reparatrix.

De termino magnitudinis & parvitatis

43 **V**iventia certum habere terminum magnitudinis, ultra quem naturaliter crescere nequeunt, constat experientia: numquàm enim visus est Gigas unius leucæ v. g.. Et accedit ratio ex necessitate nutritionis: quia non posset cibus aptè distribui per partes corporis ad lumen usque pertingentis. Posset tamen homo, attingens quamlibet magnitudinem designabilem, adhuc augeri tumore capitis, vel hydropisi, sed non vitaliter; tumor enim ille morbidus non esset animatus, nec per nutritionem acquisitus. Certum quoque habere terminum parvitatis, infra quem naturaliter conservari non possunt, patet: quia nequit anima uniri naturaliter nisi corpori organico: hoc autem requirit extensionem materiæ divisibilis, nec salvari potest in puncto. Summa ejusque speciei magnitudo, aut summa parvitas, appellatur terminus intrinsecus, & *maximam quod sit*, aut *minimum quod sit*, alio *nominem naturale*, in quod primo introduci potest anima. Minima verò inter il-

las magnitudines, aut maxima inter illas parvitates, viventi naturaliter impossibiles, vocatur terminus extrinsecus, & *minimum quod non*, aut *maximum quod non*.

44 Aliud est de inanimatis, quorum pleraque, licet per accidens, & ab extrinseco, vel à contrarijs agentibus, sæpè impediuntur, ne vel nimium crescant, vel diu conserventur in exigua materiâ, in quâ facilius vincuntur, per se tamen non habent terminū magnitudinis impertrāsibilem, nec item parvitatē usque ad atomum, sive punctum. Cur enim ignis v. g., quantumcumque excreverit, non possit adhuc appositam sibi stupam comburere, & cum novâ flammâ continuativè uniri? Aut cur ejus forma nequeat existere in quavis materiæ particulâ, vel atomo, cum ignis non requirat dispositiones heterogeneas, seu non coherentes in eadem parte materiæ? Hinc passim videmus, plurima corpora ad pulverem redigi minutissimum, quin ideo pristinam formam substantialem amittant.

45 Nec dicas, quamvis formam esse determinatam ad certam perfectionem. Hoc enim verum est de perfectione intensivâ, seu quoad speciem, non de extensivâ, seu quoad numerum partium, quibus possit magis ac magis integrari. Nec item dicas, non posse corpus in quavis minimâ quantitate agere, vel pati. Nam punctum ignis, à validiori contrario liberum, cur non posset appositum sibi punctum pyrii pulveris comburere? Dixi, *quorum pleraque*:

quia nonnulla sunt inanimata, quæ à viventibus per se pendent, aut resultant, indeque limitationem magnitudinis habent: hujusmodi sunt cadavera, margaritæ in ostreis genitæ, avium ova, & similia.

CAP. IV.

De raritate, & densitate: ubi de vâ elastica nonnihil.

46 **R**aritas & densitas quamdam præferunt speciem augmentationis, & diminutionis; quatenus idem corpus incorruptum, v. g. eadem cera, dum rarefcit, extensionem acquirit longè majorem, & longè majus occupat spatium: dum verò densatur, ad extensionem restringitur minorem, & longè minori spatio continetur. Quomodo hæc, nunc major, nunc minor extensio contingat in eodem corpore sine penetratione, aut bilocatione partiū, vel totius corporis? difficultas est, quæ in varias sententias Philosophos distraxit. Prima, quæ vix jam Patronum habet, corpus rarefieri docet per novæ quantitatis adventū, densari vero per amissionem ejusdē. Secunda raritatem explicat per adventum novæ qualitatis, quæ corpus & ejus quantitatem determinat ad occupandum majus spatium, quàm antea.

47 Tertia supponit compositionem continui ex punctis numero finitis, & physicè indivisibilibus, sed naturaliter aptis ad occupandum spatium extensum, nunc majus, nunc minus, pro varietate temperamenti qua-

qualitatum; non aliter ac anima humana, vel etiam leonina, juxta Thomiam, licet indivisibilis, locatur in spatio extenso, eoque majori, vel minori, juxta varias corporis aetates. Dum ergo puncta corporis à temperamento determinantur ad majorem ubicationem, corpus rarefcit: dum ad minorem, corpus densatur, quin ulla fit quãtitatis additio, vel detractio. Verùm hæ sententiæ difficultatibus scatent, quas videre licet in fusiori tract. Expediit utique, & facillior est quarta sententia, quæ raritatem, & densitatem explicat per dilatationem & contractionem pororum; ita ut corpus rarefcere, & majorem acquirere extensionem, nihil aliud sit, quàm ejus poros aperi-ri: contra verò densari, & ad minorem extensionem restringi, nihil sit aliud, quàm poros ipsius magis contrahi.

48 Pororum autem spatiosa, dum corpus rarefcit, occupantur ab extraneis corpusculis subtilissimis, quæ proximè subingrediuntur, & in condensatione protruduntur: sive ista corpuscula sint ex materia subtili, quam *atheream* vocant, sive ex aëre tenuissimo, sive ex nitrosis spiritibus, sive ex alijs, magis aut minus tenuibus, juxta variam capacitatem pororum; nullus enim est porulus impervius materiæ æthereæ, vel alijs corpusculis heterogeneis, & aliunde miræ tenuitatis, quæ infinita propemodum sparguntur per ætherem, terram, aquam. Quòd si nulli poruli angustiores sint, nec adit corpusculorum vel copia,

vel subtilitas illis replendis idonea; sine absurdo admitti poterunt in eis vacuitates, non minus insensibiles, quàm extranea corpuscula. Nam per hujusmodi vacuitates intra poros admissas nec interrumpitur unio partium; alioquin per ipsos etiam poros interrumpetur in humano corpore, v.g.: nec impeditur transmissio lucis & aliorum influxuum per lineam sensibiliter rectam; inflexiones enim, quas poruli causant, non sunt sensibiles. Effectus autem, quibus probatur vacui metus, & quæ afferri solent pro repugnantia vacui, ut summum probant repugnantiam vacui notabilis, atque sensibilis.

49 Præferenda igitur hæc sententia. 1.: quia magis consonat varijs experimentis, quæ afferunt modernis: quia hinc bene percipitur, cur calor ad raritatem, frigus ad densitatem conducatur; quia scilicet calor poros relaxat, frigus constringit, ut passim experimur. 3.: quia extensio corporis, dum rarefcit, augeri non potest sine additione quãtitatis propriæ, vel extraneæ: atqui non additur quantitas propria, ut jam fatentur omnes: ergo additur extranea pororum spatiosa subintrans.

50 Major contra secundam, & tertiam sententiam ex relatis, probatur facillè: nam major extensio formalis, sive in actu secundo supponit majorem extensionem radicalem, sive in actu primoraliis quâ parte major est, foret indebita, & violenta: sed extensio radicalis, sive in actu primo est ipsa quantitas: ergo supponit majorem quantitatem. *Urgetur:*

tur: extensio formalis, quia in ubicatione confilhit, nequit esse major per ullam qualitatem sine majori ubicatione: cum ergo extensio radicalis in quantitate confilhit, major esse non poterit sine quantitate majori, quodcumque sit temperamentum qualitatum.

51 *Obje.* tamen 1.: *Rarum* ex Aristotele 4. Physic. t. 84. definitur, *quod sub magnis dimensionibus parum habet materiae*. E contra densum, *quod sub parvis dimensionibus multum habet materiae*. His autem definitionibus non consonat explicatio tradita raritatis, & densitatis. *Prob.*: quia corpus rarum, si computes extranea corpuscula, non habet parum materiae sub magnis dimensionibus: si verò solam species materiam propriam, hæc non habet majores, quam antea, dimensiones; nulla enim pars materiae plus occupat spatij, quam antea, cum scatio-la pororum ab his partibus non occupentur. Similiter corpus densum non habet multum materiae sub parvis dimensionibus, cum jam illi desit materia extranea: propria verò locum occupet, quantum potest pro omni eventu.

52 *Resp.*: in eis definitionibus *parum* & *multum*, *magnis* & *parvis* sumuntur respectivè, facta scilicet comparatione unius corporis rari ad alia densa in dimensionibus æqualia, & è converfo. Sic aer rarus est, quia palmus aeris cum palmo terræ comparatus non nisi decimam habet partem materiae: terra verò est densa, quia sub dimensione

palmari materia terræ decies excedit materiam aeris palmaris. Si autem comparatio fiat unius corporis ad se ipsum, ita ut denotetur, in eadem materiâ propriè & in rigore augeri posse dimensiones, non admitti debent definitiones illæ, nisi cum addito *sensibiliter*: quatenus, dum cera v. g. rarefcit, parva est materia sensibilis, nempe materia ceræ, respectu dimensionum, quæ in eo corpore apparent, & quæ totæ attribuntur soli ceræ, eoquod non alia materia sensibilis adsit, siquidem extranea, poros subingressa, sensu non percipitur. Contra verò, dum cera densatur, materia ejus multa videtur respectu dimensionum præsentium, quæ possent esse longè majores in eadem materiâ, non autem sensibiliter. Itaque Aristoteles & D. Thomas, dum negant novæ materiae adventum, intelligendi sunt de novâ materiâ, non qualicumque, sed propriâ illius corporis, quod rarefcit, quasi hoc propriè augmentaretur integraliter.

53 *Obje.* 2.: si corpus in esse rari constituitur per materiam extraneam, sequitur 1., ignem, qui per se & suapte naturâ rarior est terrâ, importare substantiam extraneam, ut proprietatem sui conaturalem. 2., proprietatem ignis esse summam densitatem: imò nullum corpus esse rarius, aut densius alio; nam corpus rarum, prout includens extranea corpuscula, compactissimum est, & non pauciores, nec minus contractas partes habet, quam corpus densissimum ejusdem extensionis. 3., non esse plus ponderis in uno, quam

in alio corpore, cæteris paribus; cum in uno præ alio non sit plus materiæ. 4., corpora per se rariora, etsi magis accedant ad ignem elementorum perfectissimum, non ideo esse perfectiora: quid enim confert ad perfectionem pororum laxitas, vel aliena materia?

54 *Resp.*: corpus in esse rari non constituitur per materiam extraneam, nec illam importat ut proprietatem suæ raritatis enim radicalis, sive in actu primo consistit in ipsius corporis temperamento exigente, aut saltem non impediende pororum laxitatem, sicut est contra radicalis densitas consistit in temperamento exigente pororum contractionem: raritas verò formalis, sive in actu secundo, non consistit in materiâ alienâ, vel in ejus ingressu, sed in laxitate pororum, ad quam sequitur ingressus ille, non ex peculiari & specificâ exigentiâ corporis rari, sed vel ex mobilitate corpusculorû circumstantium, vel ex generali lege naturæ ad vitandum vacuû. Hinc negatâ hypothesi *object.* 1. sequela locum non habet. Nec item 2.: nam conspiciatur vel densitas in præsentis sumitur, non pro plenitudine undecumque profectâ, sed pro constitutione pororum materiæ propriæ, quæ prohibet ingressum alienæ: hæc autem cõstitutio varia quidem est pro corporum varietate, cum certum omnino sit dari alia alijs magis porosa, quamvis poros semper esse corpusculis plenos, nemo dubitet, exceptis vacuillis.

55 3. sequela solvenda est

omnibus: constat enim, corpora magis porosa eadem esse leviora, cum tamen certum sit, poros semper esse plenos corpusculis extraneis, quæ sæpè non efficiunt minus materiæ, quâ quæ inest corpori non ita poroso. Cur ergo non est pondus utrobique æquale? Ab omnibus itaque id revocandum est ad naturam corpusculorum poros implentium, quæ vel nullam vel exiguam gravitatem habent. Unde, quamvis unum corpus esse densius, aut rarius alio, præcipuè colligatur ex pondere, ex inæqualitate tamen ponderis non colligitur materiæ inæqualitas, nisi quando sermo est de corporibus ex se constantibus materiâ gravi. 4. sequela nihil continet absurdi: nam aurû, metallorum perfectissimum, simul est densissimum, ut ex pondere constet: & pumex non est adamante perfectior, cum sit rarior. Raritas ergo se solâ non augeat, nec minuit perfectionem: sed majoritas perfectionis ex alijs indicijs colligenda est, præsertim ex activitate; hinc enim ignis prævalet cæteris elementis.

56 *Objic.* 3.: ergo & spongia propriè rarefcet, dum aquâ imbibit, aut vinum, dum aquâ diluitur, aut corpus solidum, cum in pulverem redigitur. *Neg. seq.*: quia in his non datur introductio insensibilis materiæ extraneæ, prout raritas exposcit, sed intromissio sensibilis, nec in vino diluto, & in pulvere datur mera pororum relaxatio, sed solutio & discontinuatio partiû. *Dices.* Quâ viâ ingredi possunt extranea corpuscula, dum aer violenter com-

cōpressus in vase, vel sclopeto pneumatico, tanto impetu erumpit? Aut cur tantopere appetitur ibi, & in igne subterraneo, relaxatio pororum? *Resp.*, ingredi posse per poros vasis, aut sclopeti: nullum quippe est corpus adeo solidum, ut poros non habeat majores, aut minores, pro vario nexu particularum. Pororum autem laxitas tantopere appetitur eadem ratione, quā major ubicatio, juxta alias sententias; quia scilicet hic & nunc naturaliter debita est tali materiæ: & aliunde non major apparet rei utilitas in majori ubicatione, quam in laxitate pororum.

57 Superest nonnihil dicere de *tenso*, & *compresso*: hæc in eo differunt à *raro*, & *denso*, quod *rarum*, stāte eodem temperamento, non conatur se contrahere, nec *densum* se extendere: contrā accidit in *tenso*, & *cōpresso*, ut patet in arcu ligneo, vel ferreo, cujus superficies convexa tenditur, concava comprimitur, & utraque nititur se restituere ad pristinam & sibi debitam extēsiōem, cōvexa quidem ad minorem, concava ad majorem, quam statim utraque recuperat, dum ab externā violentiā liberatur. Unde *tenso* importat extensionem violentam, raritas naturalem secundum præsens temperamentum corporis: quamvis enim raritas interdum violēta sit corpori secundum se (ut cū aqua calore rarefeit); semper tamen est connaturalis temperamento præsentī. Eadem ratione differunt compressio, & densitas. Motus, quo tensum, vel compressum redit ad extensionem debitam,

appellatur *motus restitutionis*: ipsa verò vis intrinseca, quæ talem motum exigit, & causat, vocatur *vis elastica*, atque etiam *elaterium*: quo tamē nomine sæpe significatur in cōcreto corpus compressum, actu nitēs se restituere, ut in horologio rotato, chalybea lamina convoluta.

58 Tensio & compressio, quoad vitandam bilocationē & penetrationem partium, eodem modo explicandæ sunt, quo raritas & densitas. Sed circa vim elasticam *dubitat* 1., in quo consistat? *Resp.*, eam vim esse intrinsecam & innatam partibus quantitatis, prout tali temperamento affectis. Cum enim quantitas exigit hic & nunc tantam determinatē præsentiam, vel pororum dilatationem, si ad majorem, aut minorem trahatur, innatē renititur, & statim ac licet, propriā virtute redit ad statum debitum. Unde observa, non quamlibet exigentiam certæ extensionis esse vim elasticam, sed quæ supponit in corpore capacitatem, ut violenter amittat extensionem debitam. Hinc elasticum non erit corpus ita durum, ut nullatenus flecti possit naturaliter: nec elastica sunt corpora mollioris naturæ, quorum partes, dum videntur comprimi, non amittunt extensionem debitam, sed mutant locum. Sic accidit in plumbea laminā curbatā: migrant enim aliquæ partes ejus à superficie concavā ad convexam. Eadem ratione corpus elasticum, diuturno tempore cōpressum, elasticitatem amittit, quia scilicet diuturna violentia cogit partes mutare locū.

59 *Dubatur* 2., utrum vis elastica sit causa motûs reflexi, quo unum corpus in aliud impactum resistit? *Resp.*: non apparet alia causa idonea. Nam causa motûs directi, nempe gravitas, aut impetus, licet remotè conferat ad reflexum, quatenus compressionem inducit, tamè non sufficit ad illum proximè causandum; alioquin magis resiliet pila plumbea, quàm pila lusoria tomèto plena, dummodo gravior esset, aut majori impetu conjiceretur. Itaque corpora, percutiens & percussum, compressionem aliquam pa-

tiuntur; dumque vi elasticâ pollent, & compressionem remove conantur, corpus resiliens impetum concipit retrorsum, partim à vi propriâ, partim à vi corporis repercutientis. Nec opus est, ut id fiat sine aliquâ morâ inter motum directum & reflexum: nam qui morulas admittimus vel in motu simplici, ubi de continuo, facile quietem, sive morulam dabimus inter motû directum & reflexum in eo saltem instanti, in quo prior impetus & vis elastica perveniunt ad æquilibrium.

DISPUT. II.

DE CORRUPTIONE.

CAP. I.

Definitur corruptio, & nonnulla ætibiola resolvuntur.

I *Corruptio*, generationi opposita, est *desitio rei permanente subiecto*. Differt à generatione, tum quia hæc importat actionem positivam, illa verò cessationem actionis: tum quia generatio tendit à privatione ad formam, corruptio vice versâ. Differt etiâ ab annihilatione, quia hæc est desitio rei in purum nihilum, ita ut nec pars ejus, nec subiectum sustentationis maneat: imò, ut plures volunt, ita ut nihil aliud in ejus locum per conversionem substat. Vide, quæ diximus in Comp. Phys. tr. 3. d. 1. n. 8. Verùm illa desinitio totam comprehendit corruptionem naturæ ordine

possibilem. Nam absolute dari potest corruptio, non permanente subiecto sustentationis: v.g. si Deus destrueret accidens creatione conservatum, aut materiam ligni conservatâ formâ, tunc accidens, & lignum corruptione perirent, quin ullum subiectum sustentationis perman. ret.

2 Definitio igitur corruptionis pro omni hypothese hæc erit, *Desitio rei suapte naturâ generabilis*: & consequenter definitio annihilationis, *Desitio rei suapte naturâ creabilis*, saltem si addas, *sine conversione in aliam*: quia, juxta plures, materia panis in Eucharistia non dicitur annihilari, eoquod convertatur in substantiam aliam. Quare desitio rei creabilis ex vi conversionis media est inter corruptionem & annihil-

hilationem. Ex his constat, cur incorruptibilia dicantur ea, quæ solâ creatione produci possunt, quamvis à Deo annihilari possint, ut Angelus, anima rationalis, materia prima.

3 Nunc *dubitabis* 1., quo sensu verum sit vulgatum illud, *Generatio unius est corruptio alterius*? *Resp.*: verum est in sensu formali, vel identico, si sermo sit de generatione conversivâ, quæ definitur *mutatio totius in totum* &c.: talis quippe mutatio proculdubio imbibit corruptionem compositi præcedētis. Si vero generatio pro actione sumatur, vel pro trāsitu de privatione ad formam, solum est alterius corruptio connexivè, quatenus naturaliter cōnectitur cum desitione formæ præcedentis in eodem subiecto: & è converso unius corruptio est pariter cōnexivè generatio alterius. Hoc autē locum non habet in formis accidentalibus contrario carentibus; nam generatio lucis v.g. nihil corrumpit: nec item in generatione formæ, vel compositi positâ in primo instanti existentia subiecti.

4 *Dubitabis* 2., an generatio unius formæ sit naturâ prior corruptione alterius in eodem subiecto, & eodem instanti? Affirmat communis sententia: quia expulsio formæ veteris est formalis effectus secundarius formæ novæ; qui præstitum supponit formalem effectum primarium. Accedit, quòd efficax appetitus materis ad formam aliquam non patitur se expoliari forma poscissâ, donec aliam obtineat: & quilibet forma

exigit sui conservationem, donec ab aliâ impossibili propellatur. Nec refert, quod forma præhabita sit impedimentum ad introductionem novæ. Est enim impedimentum auferibile per actum secundum, cuius ablatio non præit, sed subsequitur. Alia, quæ obijci possunt, soluta vide in Comp. Physicæ tr. 2. d. 4. n. 29. & 30.

5 *Dubitabis* 3., quo sensu corruptio sit rebus pereuntibus naturalis? *Dico* 1.: non est ita naturalis, ut à rebus ipsis naturalibus sit naturaliter intenta, vel exacta. Nam exigentia, seu appetitus naturalis non fertur nisi in bonum appetenti commodum, & connaturale: destructio autem propria nulli rei potest esse naturaliter commoda, cum auferat existentiam, quæ est prima basis, primumque fundamentum commoditatis naturalis. Imò nulla res perit sine aliquâ violentiâ, cum nulla sit, quæ non exigit naturaliter sui conservationem, licet hæc sæpe ab extrinseco fiat naturaliter impossibilis. Vide quæ diximus in Physica tr. 1. d. 3. c. 3.

6 *Dico* 2.: Corruptio solum est rebus pereuntibus naturalis, quatenus provenit à causis naturalibus, seu ordinis naturæ, & quatenus res ipsæ sunt naturaliter obnoxia corruptioni, id est, ita debiles, ut non possint efficaciter resistere viribus contrariorum agentium naturalium. At non ideo agentia naturalia, si vè non libera, intendunt immediatè, vel directè, operatione suâ corruptionem alicujus entis. Non *immediatè*, quia omnis actio immediatè

tè terminatur ad aliquid positivum: corruptio autem est quid negativū. Non *directè*: quia agentium naturalium nihil interest rem aliam corrumpi, nisi quatenus obstat effectui positivo, quem *directè* intendunt: indeque consequenter inferunt remotionem obstaculi, seu corruptionem rei cum tali effectu impossibilis: hoc autem est tantum *indirectè* intendere corruptionem. Unde effluxit proloquium illud, *Nullum agens intendens in malum operatur*, videlicet *directè* intendendo meram destructionem alterius.

7 Dixi *operatione suā*: quia per suam ipsius naturam, aut existentiam in subiecto, saepe res una exigit *immediatè* ac *directè* corruptionem alterius, non quatenus malum alteri, sed quatenus bonam rei exigenti pro statu suo. Pater hoc in formis substantialibus non subordinatis, in calore & frigore, in gratiā & peccato, &c. Ratio; quia unaquaque res exigit *directè* suum statum connaturalem: sed status connaturalis caloris v. g. constituitur per carētiā frigoris in eodem subiecto: ergo & carentiam, seu corruptionem frigoris, prout sibi bonam, exigit calor *directè*. Hinc proloquium illud, *Nullum exigens naturaliter intendit malum*, intellige, quatenus malum est.

8 *Dubitatur* 4., quanam sint causæ corruptionis? *Resp.*: corruptionis formaliter sumptæ, cum sit merum non esse, nulla est causa efficiens immediate, nisi talis vocetur in sensu negativo & improprio cau-

sa illa, quæ cessat à conservatione rei pereuntis: Causa vero efficiens mediatè est illa, quæ formam efficit pereunti contrariam. Causa exactiva *directè* & *immediatè*, adeoque moraliter efficiens, est res illa, ad cuius exigentiam altera perit: quæ, si forma sit, dicitur etiam causa formalis extrinseca, ut in Physicā explicatum est. Causa quasi materialis est subiectum illud, à quo forma expellitur. Ac demum causa finalis semper est commodum aliquod alterius rei.

CAP. II.

Utrum res semel existens possit deficere defectu absoluto, an respectivo tantum?

9 **R** Em deficere defectu absoluto est deficere per carentiam propriæ existentie secundū se sumptæ, seu prout condistincta à duratione: deficere verò defectu respectivo est deficere per carentiam solius durationis in tali tempore, seu respectu talis instantis. Distinctionē hanc defectus absoluti à respectivo primus excogitasse videtur P. Lince, qui occasione cuiusdam argumenti contra durationem, quam tueretur à re durante distinctam, docet, rem semel existentem in aliquo temporis differentiā, v. g. in instanti A., nullatenus posse deficere per carentiam propriæ existentie secundū se sumptæ, qui est defectus absolutus; sed dumtaxat per carentiam durationis in alijs instantibus, qui est defectus respectivus: idque sufficere, ut res illa

ve-

verè dicatur absolute, seu pleno ore defectibilis, aut destructibilis à Deo.

10 Nempe existimat hic Author, carentiam absolutam Petri v. g., si aliquando datur, Petrum excludere ab omni differentiâ temporis præteriti & futuri, ac proinde æternam esse à parte ante, & à parte post. Id que multipliciter suadere contendit. 1.: quia carentia absoluta Petri, posita in B, Petrum excludit à rerû naturâ, & in omni loco sine limitatione: ergo & in omni tempore. 2.: quia posita in B eadem est, ac posita in A: & posita hodiè eadem est, ac posita heri: ergo in B verificat hanc propositionem, *Petrus non existit in A*: & hodie falsificat hanc aliam, *Petrus existit heri*. 3.: quia, si posita in B solum excludit Petrum à B, non excludit, nisi respectivè, nempe respectu temporis, in quo durat: ergo non est carentia absoluta, cum absolute non excludat. 4.: quia recta est hæc argumentatio, *Petrus aliquando existit: ergo existit*: cum igitur ex opposito consequentis inferatur oppositum antecedentis, recta pariter erit hæc, *Petrus non existit: ergo numquam existit*. Ex his concludit, Petrum semel existentem non posse deficere per carentiam absolutam propria existentia; alioquin semper & pro omni tempore deficeret.

11 Verùm hæc cogitatio rejicitur ab absurdis. Quia ex eâ sequitur 1., nihil posse à Deo verè & propriè destrui. Quid enim destruat Deus, cum deficit Petrus hodie existens? Non sanè existentiam Petri in

se spectatâ, quæ juxta Lincoëum permanet illaesa: non item durationem crassinam; quia hæc non producitur: & mera non productio nequit propriè destructio vocari, alioquin propriè destructi essent omnes Angeli, quos Deus numquam produxit. Certe rem destrui non est præcisè non acquirere novum accidens durationis, sed est amittere esse præhabitu; alioquin proprium suum esse retinebunt substantia panis in transubstantiatione Eucharisticâ, materia, forma, & unio in destructione compositi, gratia & ejus unio post peccatum, necnon peccatum & ejus unio cum subjecto, post peccati remissionem: atque adèò absolute permanebunt in D. Petro omnia constitutiva denominationis *Peccatoris*, & in Satana omnia constitutiva denominationis *Justi*.

12 Sequitur 2., Petrum absolute existere, priusquam primò producat. Si enim carentia Petri, dum datur, Petrum excludit ab omni differentiâ temporis, cur pariter existentia Petri, si aliquando ponitur, non excludet carentiam ejus absolutam ab omni tempore, ac proinde à tempore præterito? Ergo absoluta existentia Petri, hodie primò producta, excludit carentiam absolutam sui à tempore præcedente primam sui productionem. Hoc autem est Petrum absolute existere, priusquam primò producat. Unde & sequitur 3., Petrum, semel existentem in A, non posse non durare in B, & in tempore sequenti. Nam semel existens in A, redditur ens necess.

cessarium & indefectibile secundum se, siquidem carentiam sui secundum se sumptam reddit impossibile: sed ens necessarium & indefectibile secundum se non potest non coexistere per se, & independentem à duratione distinctà, instanti B, & sequentibus; quia nequit non coexistere omni existenti, ut patet in Deo: ergo non potest non durare in B.; cum nihil aliud sit durare in aliquo instanti, quam illi coexistere.

13 Hinc cogitatio Lincoei superfluum reddit durationem distinctam, quam necessariam esse supponit. Imo & durationes ipsas A, & B, reddit necessario coexistentes, seu condurantes, atque adeò non essentialiter successivas. *Prob.*: quia duratio A., si semel existit, redditur incapax defectus absoluti: ergo absolute existit, ac proinde, cum in durationibus idem sit formaliter existere, ac durare, absolute durat durante duratione B., quod est eadem coexistere. Unde etiam inferitur, nullam rem posse amittere denominationem absolute durantis, quam semel habuit, sicut non potest amittere denominationem absolute existētis: atque adeò poterit verè nunc dici, *Peccatum absolute durat in Apostolo Petro*, vel etiam *Gratia absolute durat in Diabolo*.

14 Rejicitur eadem cogitatio à ratione. Petrus, eo quòd existat in A, non necessario excludit carentiam absolutam sui ab instanti B.: ergo potest deficere in B. defectu absolute. *Prob. ant.*: Existentia Petri, eo quòd sit in A, non necessario est

in B; alioquin non posset deficere in B defectu respectivo: sed existentia non necessario excludit carentiam absolutam sui ab instanti, in quo ipsa non est: ergo &c. *Prob. min.*: quia existentia non excludit suam contradictorium, nisi per se ipsam formaliter: ergo in instanti, in quo ipsa non est, non excludit carentiam sui: quomodo enim carentia ista excludetur in instanti, in quo non datur exclusio ejus?

15 *Confirm.*: tota ratio, cur sese invicem excludunt existentia, & carentia, est oppositio contradictoria: sed hæc oppositio non postulat, ne dentur in diversis instantibus: ergo &c.. *Minor* constat: quia oppositio contradictoria solum postulat, ne existentia & carentia dentur *simul*, juxta illud, *Impossibile est, idem simul esse & non esse*. Dari autem in diversis instantibus, quorum unum existit post aliud, non est dari *simul*, sed *successive*: alioquin simul existent in eodẽ subjecto gratia & peccatum, vel in eadem materiâ hominis anima, & forma cineris.

16 Hinc probationes oppositæ faciliè evanescent. *Ad 1.*: carentia absoluta Petri, posita in B, Petrum absolute excludit à rerum naturâ, quæ est in B, non tamen à rerum naturâ, quæ fuit in A, vel in alio tempore præterito, aut futuro: quia natura rerum, prout est collectio rerum creaturarum, non est theatrum invariabile, quod non aliam mutationem admittat, quam solius temporis: id enim esset tollere cōtingentiam rerum intrinsecam, sociareque naturas re-

Sum innumerabilium inter se pugnantium. Est igitur natura rerum absolute variabilis in semetipsâ, ita ut alia sit absolute rerum natura, seu collectio in A, alia fuerit in B. Quare licet Petrus absolute excludatur ab unâ collectione, non ideo ab aliâ necessario excluditur, & licet excludatur absolute sine limitatione entitatis, non tamen absolute sine limitatione temporis, cum etiam carentia absoluta Petri durationem habeat limitatam.

17 Quod autem per carentiam absolutam, positam in B., excludatur Petrus Romæ, Salmanticæ, & in omni loco, non probat illum excludi pariter in omni tempore; siquidē diversitas loci non impedit, ne duo dicantur existere simul. Unde si Petrus & ejus carentia darentur actualiter in diversis locis, Petrus v. g. Romæ, & ejus carentia Salmanticæ, jam absolute darentur simul *esse & non esse* Petri, quemadmodum simul existunt cælum & terra. At verò diversitas temporis tollit simultatem absolutam: falsò enim absolute dixeris, Petrum simul esse vivum & mortuum, eoquod vivat hodie, & moriatur cras. Cum ergo carentia solum excludat existentiam à simultate absoluta secum ipsâ, nihil mirum, quod eam patiatur esse in diverso tempore, licet non in diverso loco, dum ipsa datur.

18 Ad 2.: *consec.* quoad 1. partem, si tò *existit* sumatur proprie, seu per statum, quia in B, sicut verè dicitur non existere instans A, ita & Petrum non existere in ins-

tanti A. Si verò tò *existit* ampliatur, ut idem valeat, ac *existit*, nego *consec.* quoad utramque partem: quia carentia absoluta Petri, estò supponatur à sui duratione distincta, propositionem tamen non verificat, nisi ut conjuncta cum duratione; non enim excludit existentiam nisi ab instanti, in quo ipsa carentia durat. Sic absoluta existentia Petri eadem est hodie, ac foret ab æterno & in æternum, si Petrus ab æterno, & in æternum existeret: & tamen hodie posita non verificat propositionem affirmantem, Petrum existere ab æterno, quia non excludit carentiam Petri, nisi ab illo tempore, in quo ipsa existentia est. Sic etiam gratia, ut distincta à subjecto, per se ipsam expellit peccatum, & tamen illud non expellit, nisi ut conjuncta cum subjecto, & nonnisi à subjecto, cui conjungitur: alias posita in Paulo, peccatum expelleret à Petro. Simili ratione absoluta carentia Petri, posita hodie, non falsificat propositionem hanc, *Petrus extitit heri*: nam contradictorium objecti propositionis illius non est carentia utriusque, sed quæ detur tempore importato per copulam. Nec refert, quod hodie non detur *Petrum extitisse heri*, cum re verâ non detur hodie dies hellernus. Adhuc enim datur hodie veritas cognitionis affirmantis, Petrum heri extitisse; quia veritas ista non requirit objectum positum hodie, sed heri.

19 Ad 3.: absoluta carentia Petri, posita in B, excludit carentiam à B absolute, & respectivè simul: ab-

folutè, quia facit, ne tunc in rerum naturâ detur existentia Petri quoad absolutam sui entitatem à duratione condistinctam: respectivè, quia facit ne detur respectu temporis, in quo ipsa carentia durat. Quare ly *absolutè* solum denotat exclusionem verificari inter extrema absoluta, videlicet inter carentiam & existentiam, ut à suis durationibus condistinctas: & ly *respectivè* solum dicit ordinem ad tempus, in quo exclusio fit. Vel dic, quòd, suppositâ duratione distinctâ à re durante, carentia prout actu excludens existentiam, aut viceversâ, importat de obliquo durationem sui pro tali tempore, quemadmodum gratia, prout actu excludens peccatum, importat unionem sui ad tale subiectum.

20 *Ad 4. concedo totum, si verbum existit sumatur per statum: sic enim idem valet, ac existit de presenti: & verum quidem est, quòd dum carentia Petri ponitur in B, Petrus de presenti non aliquando seu numquam existit, idest, non in ullo tempore, vel instanti, quòd sit præsens, quia solum B præsens est, & in hoc non existit. At si verbum illud aliquando existit amplietur ad tempus præsens, præteritum, & futurum, ut idem valeat, ac existit, vel extitit, vel existet, perperam inferes ex illo antecedenti: ergo existit, sumpto ly existit per statum: adeoque nec ex opposito hujus consequentis inferes rectè: ergo numquam existit, si tò numquam comprehendat etiam præteritum & futurum.*

21 *Dices: duratio hodierna,*

& ejus carentia absoluta dari nequeunt pro diversis temporibus: ergo nec alia contradictoria. *Prob. ant.* 1.: quia duratio hodierna non excluditur crâs per sui carentiam, sed per semetipsam, cum per se ipsam habeat non existere crâs. 2.: quia duratio hodierna & ejus carentia sunt quid contingens: carentia vero durationis hodiernæ, crâs posita, esset carentia necessaria, siquidem crâs duratio hodierna est impossibilis. 3.: quia duratio & ejus carentia absoluta, eo ipso quòd sunt in diversis instantibus, jam deficiunt esse contradictoria, cum talia esse non possint, nisi relatu ad idem instans.

22 *Resp. , neg. antec. . Ad 1.* probationem: duratio hodierna excluditur formaliter crâs per sui carentiam absolutam, per semetipsam vero excluditur crâs radicaliter & exactivè, quatenus per suam essentiam est affixa diei hodiernæ, indeque fundat carentiam sui pro die crâstinâ. *Ad 2.:* sicut eadem duratio pro die hodiernâ est contingens, & pro crâstinâ impossibilis, ita eadē illius carentia relatu ad hodie contingens est, & relatu ad crâs est necessaria. Hoc autem non tollit, quòd crâs posita impleat munus carentiæ absolutæ, quia præstat, ne crâs detur in rerum naturâ essentia durationis hodiernæ, consistens in existendo hodie: quare non solū excludit chimericam durationem crâstinam illius essentia, sed immediate excludit essentiam ipsam ab actuali naturâ rerum.

23 *Ad 3.:* existentia & carentia

tia durationis, eo quod sint in diversis instantibus, non desinunt esse contradictoria, singula pro instanti suo: quia unumquodque per se immediate excludit alterum ab instanti, in quo est. Imo, cum neutrum excludat alterum, nisi à suo instanti, necesse est, ut utrumque ponatur successivè in diversis instantibus, quia exclusio & contradictio exerceri non valet, nisi ab utroque successivè posito. Itaque, licet carentia absoluta durationis in B. non cōtradicat ejus existentia in A, præstando ne existentia fuerit in A; contradicit tamē, præstando ne illa existentia, quæ fuit in A, sit in B.. Alia, quæ huc spectant, vide in sup. tr.

CAP. III.

Utrum res semel corrupta reproduci possit?

24 **N**ullam rem corruptam reproduci de facto, concors est omnium sensus. Possit tamen de potentia Dei absoluti quamlibet entitatem destructam (excepto durationis modo) eandem numero reproduci, docent omnes ferè Philosophi & Theologi cōtra Durandum, & paucos alios. Nulla quippe contradictio cernitur in eo, quod ignis v. g. semel extinctus, iterum accēdatur idem numero: quod enim jam antea extiterit, circumstantia est extrinseca, quæ conceptum talis individui non variat. Excipitur durationis modus, si detur, utpote qui est essentialiter successivus, & certo tēpori alligatus. Nam, cum hodiernæ

durationis essentia sit *esse hodie tantum*, nequit Deus facere, ut reproducat crās, quemadmodum facere nequit, ut quæ solius hominis est ubicatio, sit ubicatio equi: non enim ad potentiam Dei spectat invertere rerum essentias. Caterum hæc ratio non militat in rebus alijs, etiam successivis, quæ non probantur essentialiter alligatæ certo tempori. Unde, quod passim dicitur, entia successiva reproduci non posse, intelligendum est de successivis prout importantibus determinatas durationes.

25 Dubium est, an res destructa possit naturaliter reproduci à causis naturalibus, vel à Deo, ut Authore naturæ? Negant communiter Thomistæ, & plerique Nostrorum contra plures Scotistas, qui putant, reproductionem non aliunde impediri de facto, quam ex lege Dei citra naturæ exigentiam statutā. Verum ejusmodi legem esse valde consentaneam naturis rerum, indeque reproductionem fieri naturaliter impossibilem, probatur ratione satis idonea. Nimirum, agentia naturalia naturaliter appetunt virtutem suam explicare, divitiisque bonitatis à Creatore acceptas ostendere, quantum fieri possit citra injuriam alterius. Atqui magis ostenditur, quid possit virtus productione novorum effectuum, quam reproductione corruptorum; sic enim ostenditur minus limitata, seu ditior, ac fecundior: & aliunde potest id fieri citra injuriam alterius, cum in eo nulla violetur exigentia nature. Appetunt

ergo agentia naturalia concursum à Deo accipere ad novos effectus, ac proinde reddunt naturaliter impossibilem reproductionem corruptorum.

26 *Dices*: huiusmodi appetitus non est naturaliter frustrabilis. Sed *contra*: ea exigentia censetur naturaliter frustrabilis, quæ numquã frustratur: non enim aliâ ratione frustrabilis esse creditur exigentia materiæ ad quantitatem, ignis ad calorem, Solis ad lucem: sed prædicta naturalium causarum exigentia numquam frustratur, cum nulla detur de facto reproductio, ut Adversarij supponunt: ergo &c.. *Dices* iterum: ergo agentia naturalia, statim ac producant aliquid, appetent destructionem ejus, ut novos effectus producant, atque ita magis & magis virtutem suam indefinenter explicent. *Neg. consequ.*: quia id fieri nequit citra injuriam effectuum actu existentium, qui jus habent ad sui conservationem, quamdiu ab agente fortiori alterius speciei non oppugnantur. At postquam illi effectus esse desierint, si nova occurrat occasio agendi, nulla ipsis injuria fit productione novorum.

27 Rejicitur quoque ab absurdo contraria sententia; siquidem ex eâ sequitur, non solum esse naturaliter possibile, sed sæpè physicè necessarium, quòd materialis forma repentè mutet subiectum adequatũ, & quod in hoc instanti existat Salamanticæ v. g., & in instanti proximè sequenti existat Romæ; poterit enim forma ignis A, in hoc loco extincti,

in eodem instanti, in quo hic expellitur ab unâ materiâ, reproducì, aut conservari Romæ ab igne B applicato alteri materiæ dispositæ: si enim hoc fieri potest naturaliter in instanti sequenti, cur non in eodem? Sed, si hoc potest naturaliter fieri, sæpè necessariò fiet. *Prob.*: quia forma ignis A, semel existens, exigit sui conservationem, quamdiu hæc est naturaliter possibilis, eamque reddit naturaliter necessariam, quamdiu nõ obstat exigentia fortior. Atqui non obstat exigentia aquæ v. g., hic extinguentis ignem A: solum quippe intendit occupare materiam hic appositam, & nihil suâ interest, quòd eadem forma ignis, non interrumpendo existentiam, conservetur alibi, si detur alibi causa applicata, & materia disposita.

28 *Objic. 1.*: Virtus causæ manet eadem, & invariata, sive effectus jam antea extiterit, ac desierit, sive secus: quod enim antea extiterit est circumstantia penitus extrinseca, & modo nihil: sed idem manens idem semper est natum facere idem: ergo. *Confirm.* 1. autoritate Aristotelis *lib. 8. & 12.* metaph. docentis, quod si applicetur idem numero agens ad eandem numero materiam, eundem producet effectum. 2. experientiâ muscarum, apum, & aliorum insectorum, quæ suffocata reviviscunt. 3. exemplo artis, quæ potest opera sua reparare, domum dirutam v. g..

29 *Ad object. neg. consequ.*: nam licet post corruptionem effectus maneat eadem & invariata virtus causæ;

ſæ hæc tamen nunquam habuit poſſe naturaliter producere effectū, jam ſemel corruptum, niſi fortè corruptio ſumatur ut circumſtantia non *obſectiva*, ſed *ſubjectiva*. Nec obſtat, quòd corruptio ſit circumſtantia extrinſeca, & modo nihil. Nam etiam extrinſecum eſt igni A, quòd ipſi applicetur localiter paſſum B, & ipſe defectus applicationis nihil eſt: & tamen impedit productionem effectūs in paſſo. Similiter me heri extitiſſe Salmantica quid extrinſecum eſt, & hodie nihil: efficit tamen, ne poſſim hodie naturaliter eſſe Mexici. Sicut ergo in his defectus circumſtantia extrinſeca, quæ nihil ſit, eſt conditio neceſſaria ad agendum, ita pariter defectus corruptionis effectūs, quippe qui conducit ad majorè explicationem virtutis, & propagationem ſpeciei.

30 *Ad 1. confirm.*: Ariſtoteles intelligendus eſt de effectū eodē, non numero, ſed ſpecie. *Ad 2.*: muſcæ, & alia animalcula non reviviſcūt per reditum formæ corruptæ, ſed per productionem alterius præcedenti ſimilis. *Ad 3.*: Ars, cum reparat domum, non reproducit phyſicè materiam, v.g. lapides & ligna, nec item formam artificialem, quia non producit eundem numero partium ſitū, qui periit, ſed alium ſimilem. Quare domus reparata ſolum eſt phyſicè eadem quoad materiam, & moraliter eadem quoad formam, quatenus hæc eſt priori ſimilis, & ad eodem uſus deſervit.

31 *Objic. 2.*: ſi non poteſt effectus naturaliter reproduci, ut quid

ſunt plures virtutes naturales eundem numero effectū continentes, & plures etiā actiones ad illū terminabiles? *Reſp.*: ut effectus poſſit primò produci in varijs diſiſſivè locis & temporibus: atque ut ſemel productus poſſit à varijs cauſis conſervari, quādiu non oppugnatur ab agente validiori. *Dices*: ergo plures actiones terminabiles ad ignē A, per corruptionem ejus ſient naturaliter impoſſibiles, quamvis nondum extiterint. *Conc. conſeq.* minimè abſurdum: nam cum actiones totæ ſint propter terminum, eadem circumſtantia, quæ terminum reddit naturaliter impoſſibilem, illas ſimul naturaliter impoſſibiles efficit.

32 *Objic.* demum: partes hujus complexi, *Rem extitiſſe in A, & non in B*, non pugnant inter ſe, nec ſingulæ pugnant cum eo, quòd res eadem exiſtat in C., ut perpendiculari conſtat: ſed quando duo extrema non pugnant inter ſe, nec ſingula cū exiſtentiā tertij, nequit utriuſque complexum cum exiſtentiā tertij pugnare: ergo complexum exiſtentiæ rei in A, & ejus carentiæ in B, non pugnat cum ejusdem exiſtentiā in C.: ergo exiſtentiæ interruptio non impedit naturaliter iteratam rei productionem. *Nego min.* objectionis: poteſt enim complexo convenire aliquid, quod non conveniat partibus ſeorſum, & vice verſâ, ut cernere eſt in hoc complexo, *Petrus fuiſſe in loco A, & non in B.*: cujus partes nec pugnant inter ſe, nec ſingulæ cum eo quod Petrus invenitur in C.: & tamen complexum utriuſque partis non

non coheret cum eo, quod Petrus inveniat in C.: alioquin Petrus, non interrupta existentia, transiret naturaliter de loco in locum distantem, non transeundo per medium: quod est absurdum.

CAP. IV.

Utrum in corruptione substantiali fiat resolutio usque ad materiam primam?

33 **S**ensus est, utrum in instanti corruptionis compositi ultra formam substantialem pereant omnia accidentia, non solum, quæ cum formâ pereunte connectebantur, vel tamquam modi, vel tamquam proprietates naturaliter inseparabiles, sed etiam, quæ communia vocant, seu quæ ex propria indole specificâ non omnino pugnant cum formâ novâ, ita ut nihil ex corrupto composito supersit præter unam materiam primam? Affirmant Thomistæ; sed negant communiter Scotistæ & Authores nostri cum Doctore Eximio disp. 14. metaph. f. 3.

34 Sententiæ negativæ favet experientia, quâ passim cernimus in cadavere quantitatem, figuram, organizationem, nervos, cicatrices, pluraque alia accidentia carnis & ossis, quæ fuerant in homine vivo: passim etiam in carbone ignito accides gravitatis à formâ ignis alienum: in igne ex materiâ sulphuris accento colorem, & odorem, aliaque accidentia, magis scilicet huius, quam ignis propria. Sed verò Thomistæ sensus corrigere nos jubent, credereque firmi-

ter, ejusmodi accidentia non esse eadem numero, sed specie tantum, alia scilicet præcedentibus consimilia, quæ cum novâ formâ producuntur.

35 Urgendi tamen sunt. Nam si contingat æthiopem mori subitâ mole nivis oppressum, paulò post mortem invenietur in ejus cadavere calor aliquis, nigror intensus, organizatio & structura corporis humani: at hæc accidentia à nullâ causâ denuò producuntur: non à materiâ primâ, ut est certum: non ab accidentibus prioris compositi, quæ juxta contrarios in instanti generationis non existunt: non à causis circumstantibus; quia nix non est productiva nigredinis, nec caloris, nec organizationis humanæ: non denique à causâ universali; quia hæc nihil in materiâ operatur nisi ad exigentiam causæ particularis, & nullæ talis exigentia in casu proposito apparet. Evincitur ergo, illa accidentia esse eadem ipsa, quæ viventi in-
crant.

36 *Respondent*, accidentia illa denuò produci à causâ universali ad exigentiâ materiæ primæ, prout sigillatæ per accidentia prioris compositi. Verum hæc sigillatio, si nihil addit supra entitatem materiæ primæ, nihil prodest; cum entitas materiæ ex se non exigat potius accidentia ista, quam alia. Si addit aliquid remanens ex composito corrupto, jam non fit resolutio usque ad materiam primam. Si addit aliquid denuò productum, restat difficultas assignandi causam activam, vel ex-

activam talis additamenti. Propterea dicunt, quod sigillatio est connotatio quædam extrinseca, in eo consistens, quod materia immediate antea præhabuerit accidentia similia ijs, quæ in cadavere cernimus, & non possit subito transire ad accidentia contraria, vel nimis diversa, ne detur transitus ab extremo ad extremum sine transitu per medium.

37 Sed *contra* 1.: quia si materia subito transit ab animâ ad formâ cadaveris usque adeo diversam, cur non ab uno accidenti ad aliud valde dissimile? *Contra* 2.: non omnium accidentium est sigillare materiam ad alia similia. Nam igneus color non sigillat materiam carbonis ad similem alium: nec lux, dum subito perit extinctâ lucernâ, sigillat aërem ad aliam lucem: nec accidentia auri, quod fulminis ictu repente solvitur in cineres, relinquunt post se alia similia: nec unus caloris gradus materiam ad alium similem sigillat, alioquin numquam posset materia omni calore naturaliter destitui. Hæc igitur conditio sigillandi privilegium est aliquorum tantum accidentium. Sed quorumnam? Nam si aliquorum, maximè organizationis, coloris, & gravitatis. At quod organizatio & color non sigillant, satis probat subita hominis fulmine tacti mutatio, & resolutio in cineres. Quod item non sigillet gravitas, testatur mutatio nitrati pulveris in flammam. Nobis autem sufficit, quod aliquod accidens ex ijs, quæ cernimus in cadavere præter exigentiam

novæ formæ, non habeat privilegium sigillandi.

38 *Prob. aliter sententia negativa*: Calor, quo materia ligni tempore præcedenti disponitur ad formam ignis, non perit in instanti generationis ignis: non ergo fit in eo instanti resolutio ligni usque ad materiam primam. *Prob. antec.* 1.: quia calor ille præviis exigit adventum formæ ignis, ad quam præparat, & ordinatur suapte naturâ: ergo illâ adveniente non perit; alioquin exigeret sui destructionem, quæ necessario resunderet ex adventu illius formæ. 2.: quia si perit pereunte ligno, cum propriam exigat conservationem, exigit pariter conservationem ligni: sed aliunde exigit adventum formæ ignis: ergo simul exigit formas impossibiles, quod absurdum est. 3.: quia calor ille non perit in primis ex impugnatione contrarij; non enim illi contrariatur nova forma ignis cum suis accidentibus: non deinde ex defectu causæ efficientis, cum adsit ignis lignum combusturus, ut suppono: non denique ex defectu subjecti, aut causæ materialis: ergo nullo ex capite.

39 *Dicunt*, perire ex defectu subjecti; quia accidentia recipiuntur in toto composito, ac proinde pereunte composito perire debent, quia nequeunt mutare subjectum. Sed *contra*: estò accidentia recipiantur in toto composito, non ideo perire debent eo corrupto, dum illicò substituitur compositum aliud ad illorum sustentationem idoneum, cuiusmodi est igneus ad sustentandum

calorem. Patet hoc exemplis ex Thomistarum doctrinâ desumptis. Nam materialis forma non minus pendet à subjecto, quàm accidens: & tamen anima equina (apud Thomistas indivisibilis) mutat subjectum saltem parziale, dum novam materiam nutritione acquirit, amittendo præhabitam: idem ergo continget in casu nostro, ubi sola forma mutatur, permanente eadem materiâ, quæ utique parziale subjectum est accidentium.

40 Præterea; juxta Thomistas materia magis pendet à formâ, quàm accidens à subjecto; & tamen pereunte unâ formâ, dummodo alia subrogetur, materia perseverat eadem. Rursus: accidens magis pendet à causa efficiente, quàm à subjecto, cum possit absque omni subjecto existere divinitus, non tamen absque omni causâ efficiente: & tamen accidens ab unâ causâ primò productum potest ab aliâ conservari, ut accidit in calore aquæ, qui ab igne productus aliquam diu permanet extincto igne.

41 Accedit ratio quasi à priori: quia in primis idem numero calor, semel receptus in ligno v. g., de se indifferens est, ut recipiatur in igne; alioquin non foret ejusdem speciei cum calore ignis, siquidem haberet respectum essentialem ad subjectum specie distinctum. Deinde calor ille non pendet à ligno, nisi per passionem, seu inhaesionem, quæ est actualis ipsa dependentia: passio autem, utpote realiter eadem cum actione, variari potest eodem colore permanente, cum hic passio con-

servetur per actionem novæ causæ. Dum ergo in materiâ ligni succedit ignis, nihil impedit receptionem ejusdem caloris in igne. *Patet consequ.*: quia nec ille calor resistit ex se tali subjecto, cum sit ex se indifferens ad illud: nec item resistit passio præcedens; hæc enim cum ligno deficit, & aliunde defectus ejus non connectitur cum defectu caloris, dum alia passio substitui potest à novâ causâ.

42 *Objic.* 1.: accidens magis connectitur cum determinato subjecto, quàm cum agente determinato: tum quia subjectum, utpote causa materialis, est causa intrinseca: tum quia accidens individuatur à subjecto. Licet ergo possit idem numero accidens mutare causam efficientem, non tamen subjectum materiale. Sed *inso* manifestè in animâ equinâ, quæ juxta Thomistas & pendet à materiâ, tamquam à causâ materiali intrinsecâ, & individuatur à materiâ per quantitatem sigillatâ: & tamen materiam & quantitatem mutat decursu vitæ. *Negandum* itaque *anteq.*: calor enim ex se æquè indifferens est, ut recipiatur in varijs subjectis, ac ut producatuur à varijs causis activis. Nec causa materialis sustentativa est causa intrinseca per constitutionem, sed tantum per unionem, & inhaesionem, quæ variari non repugnat invariato accidenti. Nec item accidens individuatur à subjecto propriè & intrinsecè, ut alibi ostendimus.

43 *Obijciatur* 2. tum D. Thomas, qui varijs in locis facit Adversarijs: tum etiam Aristoteles, qui cap.

cap. de substantia dicit, *Non existentibus primis substantiis, nihil earum remanere posse*: unde proverbium, *Corruptis nobis, corrumpuntur ea, quæ sunt in nobis*. Et 1. de Gener. t. 23. docet, in generatione substantiali perire compositum præcedens, *nullo sensibili remanente*: remaneret autem aliquid sensibile, si non omne periret accidens. *Resp.*: mens D. Thomæ dubia est, cum etiâ nobis faveat 4. cont. Gent. c. 81. dicens, quod post mortem hominis *materia manet sub dimensionibus eisdem*, idest, sub eadem quantitate: & 3. p. q. 7. ar. 3. ad 2., ubi docet, quod calor prævie disponens materiam ad formam ignis, hæc adveniente *non cessat, sed remanet*. Mens autem Aristotelis est, quod si deficerent omnia individua substantialia (hæc vocantur primæ substantiæ), nihil remaneret in statu existentia, quia tunc nec esset materia, nec accidens. Proverbium verò intelligendum est de ijs tantummodo, quæ sunt in nobis, tamquam proprietates naturaliter inseparabiles.

44 *Locus de Gener.* pariter urget Thomistas, apud quos materia est subjectum accidentium saltem parziale; quæ tamen remanet eadem, & quidem sensibilis per accidentia ejusdem speciei: jam ergo aliquod sensibile remanet idē; nam sensibile, v.g. calidum, semper est idem, siue calor sit A, siue B, dummodò substantia perseveret. Itaque Aristoteles non negat, remanere idē sensibile, *ut quo*, seu per modum formæ accidentalis, sed idem sensibile

ut quod, seu per modum subjecti, cū expressè ad illa verba superaddat, *ut subiecto eodem*. Nec tamen loquitur de subjecto inhesionis, quod est sola materia, sed de principali subjecto attributionis, quod est totum compositum: in hoc enim constituit discrimen generationis ab alteratione, quod in hæc, licet varietur sensibilitas, subjectum sensibile manet idem, ut cum aqua de frigidâ mutatur in calidam: at in generatione, siue sensibilitas maneat eadem, siue secus, subjectum sensibile jam est aliud.

45 *Objic. 3.*: si corrupto composito non perit quantitas v. g., sequitur materiam magis strictè & insolubiliter uniri quantitati, quàm formæ substantiali. *Resp.*, uniri magis strictè, idest, magis permanenter, non tamen magis aptè ad constituendum unum: nam aptitudo ad constituendum magis unum, siue unum per se potius, quàm unum per accidens, non sumitur ex diurnitate, sed ex eo, quod respiciat extrema ejusdem predicamenti, prout invicem ordinata ad constituendum physicè unum. Sic anima rationalis cum materia facit unum per se, cum potentiâ verò intellectivâ unum per accidens, & tamen ab eâ potentiâ numquam, à materia facillè separatur.

46 *Objic. 4.*: si remanent accidentia compositi corrupti, hæc prius recipiuntur in materia, quàm nova forma. At hoc esse non potest: nam idem est ordo recipiendi, ac respiciendi, & materia prius respicit

formam, priusque ad illam ordinatur. *Resp.* materia prius respicit substantialem formam prioritate dignitatis & intentionis; non tamen prioritate originis, & executionis: oportet enim, ut materia proprii ad formam disponatur per accidentia. Nec idem est ordo recipiendi, ac respiciendi principaliter, cum hic sit ordo intentionis, ille executionis, & juxta proverbium, *Quod prius est in intentione*, est posterius in executione. Sic potentia visiva prius innatè respicit visionem, quàm speciem, cū tamen speciem prius recipiat.

47 *Objic.* 5.: accidentia in composito existūt gratiā formæ substantialis: hęc ergo pereunte conservari nequeunt. *Resp.* in primis quantitas existit gratiā materiæ. Deinde calor & aliæ dispositiones præviæ existunt in ligno gratiā formæ ignis adventuræ: non est ergo cur pereāt, pereunte ligno. Præterea rogo, cujus formæ gratiā existunt in cadavere organa visus, auditus, &c.; quæ formæ cadavericæ sunt prorsus inutilia? Postremo, aliqua accidentia sunt, quæ licet primò producantur in gratiam alicujus formæ, non unice ab eā pendent in sui conservatione, sed ipsa per se exigunt conservari à causis æquivocis, quamdiu à validiori contrario non oppugnantur. Hujusmodi sunt illa, quibus materia præparatur ante instantis generationis; sicut enim ante genitam formam existunt, ita post corruptam formā aliquādiū permanere possunt.

48 *Objic.* denique: accidens nequit naturaliter migrare de sub-

jecto in subjectum. *Resp.*: permissio, accidentia recipi in toto composito, non possunt naturaliter migrare de uno subjecto adequato in aliud adequatū, quia nequit naturaliter contingere, ut in eodem loco & tempore, quo deficit primum subjectum totale, substituitur aliud idoneum: nec item de uno subjecto inadæquato in aliud inadæquatum motu, & transitu locali, quo scilicet feratur in aliud alibi positum; quia nullum accidens loco moveri potest, nisi ad motum subjecti, cui inest; benè tamen, si immoto accidenti substituitur in eodem loco & tempore aliud subjectum inadæquatum, ut ratione & exemplis supra ostendimus. Nec inde inferas, possibilem fore Pythagoricam Metempsychosim, quā posset anima rationalis in nova corpora transire. Nam etiam, juxta Thomistas, potest anima rationalis materiā initio habitam amittere, & novam paulatim acquirere opere nutritionis. Vel ergo hinc sequitur possibilitas Metempsychoseos, vel nullatenus sequitur ex mutatione accidentium ab uno subjecto inadæquato in aliud inadæquatum.

CAP. V.

Sola materia est subjectum inhesionis accidentium materialium.

49 **I**TA communiter Nostri contra Thomistas. *Prob.* 1.: accidentia, quæ in instanti generationis materiam disponunt ad receptionem formæ, non recipiuntur in formâ: ergo in solâ materiâ. Idem

ergo de ceteris putandum, cum in omnibus eadem sit ratio, juxta Adversarios. *Prob. antec.*: dispositiones accidentales intelliguntur productæ & existentes in materiâ pro signo priori ad formam, quia non aliter materia præparant, quàm ipsi inhærendo, & ipsam informando: nequeunt autem informare, nisi jam intelligantur productæ, & existentes. Sed hoc ipso non recipiuntur in formâ, tamquam in subjecto inhæSIONIS, & causâ materiali. *Prob.*: quia dispositiones, si proprii ad formâ jam existunt, jam sunt extra omnes suas causas: ergo & extra causam materialem. Sed non extra formam, quæ proprii ad se nondum existit: ergo non pendent à formâ, tamquàm à causâ materiali. Accedit, quòd dispositiones in signo, in quo intelliguntur productæ, jam terminant educationem sui: ergo & passionem seu causalitatem materialem, quæ realiter non distinguitur ab educatione.

50 *Urgetur*: dispositiones formam præcedunt in genere causæ materialis; ad hoc enim genus reducitur causa dispositiva se tenens ex parte materiæ. Aliunde forma dispositiones præcedit in eodem genere, si earum est subjectum inhæSIONIS: ergo datur mutua prioritas in eodem genere, quæ vel apud Thomistas implicatoria est. Nec dicas, non implicare in genere causæ materialis, eoquòd sit subalternum. Nam pariter subalternum est genus causæ efficientis, in quo tamen repugnat mutua prioritas, v. g. inter causas

univocam & æquivocam. *Urgetur* aliter: forma non est causa materialis passionis accidentium: ergo nec ipsorum accidentium, quæ non aliter à subjecto causantur, nisi mediâ passione. *Prob. antec.*: passio accidentium est realiter eorum educatio, & simul educatio formæ, cum juxta Thomistas ultimæ dispositiones, & alia accidentia, ex formâ resultantia, producantur à generante per eandem actionem, quâ forma ipsa producit. Sed forma nequit esse causa materialis propriæ educationis, alioquin semetipsam causaret: ergo nec passionis accidentium.

51 *Prob. 2.*: quantitas hominis nullatenus recipitur in animâ rationali: ergo recipitur in solâ materiâ. *Prob. antec.*: quantitas nequit recipi naturaliter in subjecto, cui suum unicum effectum formale communicare non potest: hæc enim est lex inconcussa pro formis omnibus, tum substantialibus, tum accidentalibus, quæ vel unicum effectum formalem continent, vel, si plures, omnes unum illum præsupponunt. Sed quantitas nequit animam rationalem reddere *quantam*, qui est unicus effectus formalis à quantitate communicabilis: ergo &c.. *Constat min.*: quia *quantum* est, quod habet partes radicaliter extensas, & impenetrabiles: quæ certè notio verificari nequit de animâ prorsus indivisibili.

52 *Dices*: anima rationalis quantitatē recipit *ut quo*, seu prout materiam informans: unde & totus homo animam includens denominatur

tur *quantus*. Sed *contra*: quia sic recipere non est immediate affici quantitate, & receptionem ejus terminare in se ipsâ; alioquin entitas animæ rationalis erit propriè quanta, non minus, quàm entitas materiæ: ergo materia est unicum subjectum immediate affectum quantitate, & ejus receptionem terminans: quod unum intendimus. Totus autem homo denominatur *quantus ut quod*, idest, habens partes extensas ratione materiæ: sicut totus denominatur *intel- ligens* ratione animæ, in quâ solâ recipitur intellectio.

53 Ex dictis inferes, nec formam divisibilem in alijs compositis esse subjectum inhaſionis, aut causam materialem quantitatis. Nam, si quantitas in homine pendet à materiâ, tamquam à causâ sufficiente & adæquatâ in genere causæ materiali, pariter in ligno, cum non minus pendeat à materiâ in ligno, quàm in homine. Poterit tamen forma divisibilis esse subjectum meræ receptionis, aut puræ informationis: quia in formâ materiali nulla improprio apparet, ut immediate afficiatur à quantitate; & aliunde subjectum puræ informationis, nec exerceat causalitatem passivam, seu materialem, nec prioritatem importat respectu formæ, ut in Physicâ ostendimus tr. 1. d. 2. c. 2.

Argumenta contraria.

34 *Objc. 1.*: juxta Aristotelem subjectum generationis est sola materia, alterationis vero totum compositum: sed subjec-

tum alterationis est subjectum accidentium: ergo. Item juxta D. Thomam 1. p. q. 76. ar. 6. nullum accidens potest in materia intelligi ante formam substantialem. *Resp.*: Aristoteles loquitur de subjecto denominationis, vultque, ut generatio, quatenus est transitus subjecti de privatione ad formam, vel de unâ formâ in aliam, denominet solam materiam: alteratio vero præcipuè denominet totum compositum; hoc enim verè transire dicitur de frigido in calidum v.g.. D. Thomas non negat accidentibus prioritatem originis, sed intentionis: nam q. 5. de verit. ar. 9. ad 6., & in 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. expresse docet, *dimensionem*, idest, quantitatem trine dimensionem, præintelligi ante formam substantialem in materiâ, sed in actu incompleto, quia scilicet non est dimensio determinata, sed præscindens, quantum est ex debito materiæ, à certa mensurâ & figurâ, cujus determinatio provenit à formâ, saltem prout contenta in virtute generantis: non enim materiæ, sed formæ tribuitur, quòd corpora, præsertim viventia, talis figuræ sint, tantæque molis.

55 *Objc. 2.*: materia priori ad formam non habet existentiam: ergo nequit recipere accidentia. *Permesso antec. neg. conseq.*: nam si materia, nondum existens, subjectum est proximè aptum ad formâ substantialem, cur non ad accidentia? si jam terminat actionem creativam, cur non unionem accidentalem? *Dicitur*: quia materia prius cõ-

ple-

pleri debet in propria linea substantiali, quam in diversâ. Verum hæc regula non tenet, quando complementa diversæ lineæ sunt dispositiones necessariae, ut materia compleatur in lineâ propria *Dices* iterum actus accidentalis est actus secundus, quem præire debet primus, videlicet substantialis. *Resp.*: forma substantialis est actus primus ordine intentionis, perfectionis, aut dignitatis: non tamen ordine executionis; in hoc enim ordine, etiam juxta Adversarios, præcedit dispositio accidentalis verâ prioritate naturæ in aliquo genere causæ.

56 *Insistes*: in eo differunt actus substantialis, & accidentalis, quod ille adveniat enti incompleto, iste verò enti completo, seu toti composito. *Resp.*: discrimen istud aperte fallit in accidente materiam præparante, ut substantialiter compleatur; si enim advenit enti completo, ad quid materiam præparat, nisi ad id, quod jam habere supponitur? Discrimen igitur inter actus substantialem & accidentalem fumitur ex eo, quod alter præ altero intendatur à naturâ in gratiam suppositi adæquate distincti. De cætero uterque advenire potest enti incompleto, quamvis alioqui verum sit, quod quidquid advenit enti completo, est actus accidentalis.

57 Sed *insistes* adhuc: Materia non subsistit, donec suscipiat formam substantialem: atqui non patitur accidentia, donec sit subsistens, nam passionibus, sicut actionibus, sunt suppositorum: ergo. *Resp.*: negari

potest *Maj.*: quia materia propriam subsistentiam habet priori ad formam. Sed *negō min.*: quia subsistentia non debet præcedere passionibus ad ipsam præparantes, quamvis illæ tribuantur supposito posterius constituto, tamquam subiecto denominationum calidi, frigidi, &c.. Nā certè passio, quâ materia recipit substantialem formam, præcedit materię subsistentiam, si hæc à formâ provenit: generatio quoque, licet supposito passivè tribuatur, prior est ipso.

58 *Objic.* 3.: accidentia in eo subiecto recipiuntur, cui præcipuè tribuunt suas denominationes: sed has præcipuè tribuunt toti composito: ergo. *Confirm.*: quia non solum materia, sed etiam materialis forma est, & dicitur extensa: nihil autem extensum est, nisi quantitatem recipiat, vel saltem in eâ recipiatur, sicut recipiuntur qualitates. *Neg. maj. object.*: quia ut totum ab aliquo accidenti denominetur *ut quod*, ac per modum subiecti principalis, sufficit, quod in aliqua ejus parte recipiatur accidens. Sic totus homo denominatur *judicans*, & *volens* à formis in tota animâ receptis. Sic etiam totum suppositum denominatur *agens* & *patiens*, quin subsistentia ratione sui recipiat actiones, aut passionibus.

59 Ad *confirm.*: materialis forma, licet sit immediate extensa in loco per ubicationem, seu præsentiam partium extra partes; non tamen est quantitas, idest, radicans, ac sibi dicitur a faciens extensionem,

nim mediâtè, seu ratione materiæ quantæ, cui unitur. Nam *forma & speciei non debetur locus nisi ratione materiæ, quæ est propriè subiectum quantitatis dimensionis*, ait D. Thomas in 1. de Gener. lect. 15. Sicut ergo subsistentia formæ materialis, & ejus existentia, neque quantitatem recipiunt, nec in eâ recipiuntur, & tamen verè coextenduntur materiæ & quantitati, ita & ipsa materialis forma. Adde quòd nihil prohibet, formam divisibilem appellare subiectum pure receptionis, vel informationis, juxta nuper dicta, non tamen inhaesionis.

60 *Objic. 4.*: saltem accidentia, quæ sunt proprietates compositi, & ab ejus formâ dimanant efficienter, nequeunt in materiâ recipi ante formam. *Resp.*: ex eo quòd forma sit eorum accidentium causa efficiens, non sequitur esse quoque causam materiale: imò plura ex ijs, cum formam in materiâ præcedant, juxta Thomistas, aliquo genere prioritatis, nequeunt non recipi in solâ materiâ. Ut autem dicantur proprietates formæ, aut compositi, non requiritur, quòd in illo priori emanent actualiter à formâ, sed sufficit, quòd debeantur composito ex exigentiâ formæ, ab eâque dimanant pro sequentibus instantibus, prout diximus in Comp. Phys. tr. 2. d. 4. n. 31.

61 *Objic.* denu: quantitas non recipitur in solâ materiâ: tum quia sic erit incorruptibilis, cum perire non possit ex defectu subiecti, nec ex oppugnatione contrarij.

Tum quia Aristoteles docet, materiam esse *non quantum*. Tum etiam, quia quantitas vel in homine debetur còposito ratione formæ; est enim proprietas compositi secundum gradum corporis, qui gradus provenit à formâ, sicut gradus viventis. *Nego assumpt.*, quin obstant probationes. *Ad 1.*: quantitas est còxva materiæ, ab eâ inseparabilis, solumque corruptibilis integraliter, seu quoad uniones integrales, quo sensu corruptibilis etiam est materia ipsa. Unde motus ad quantitatem non est productio novæ quantitatis, sed est *accretio*, idest, adjectio unius quantitatis ad aliam.

62 *Ad 2.*: Aristoteles solùm negat identitatem quantitatis cum materiâ, non vero receptionem: alioquin materia ne parziale quidè subiectum esset quantitatis. *Ad 3.*, quantitas debetur composito ratione formæ, tanquam finis, aut tanquam radicis purè exigentis, cum vel anima rationalis exigit materiam quantum ad connaturaliter operandum: hoc autem sensu etiam materia à formâ exigitur, quin in formâ recipiatur. Non est ergo quantitas, saltem prout præscindens à certis dimensionibus & terminationibus, proprietas formæ seorsum spectatæ ex defectu dimanationis, sed potius dicitur proprietas materiæ, à quâ dimanat, vel etiam proprietas compositi ratione materiæ.

An qualitates corporeæ soli quantitati proximè inhaereant, materia verò mediâ quantitate?

63 Hæc in re difficile est, rationem

nem à priori adducere, unde materia sit impotens immediatè recipere qualitates, sicut quantitatem recipit. A posteriori tamen, vel à signo, factis ostenditur, materiam ad hoc munus non destinari à naturâ, sed solam quantitatem esse subjectum proximam, cui inhaerent qualitates corporeæ absque immediatâ causalitate materiæ. 1.: quia nullo ex capite repugnat, unum accidens in altero recipi, ut patet in ubicatione quantitatis, necnon in habitibus, & speciebus, quæ recipiuntur in potentijs accidentalibus, si hæc distinguuntur ab animi. Aliunde passim creditur, colores in superficie recipi, gravitatem quoque & levitatem esse affectiones quantitatis, præcipuè vero raritatem & densitatem, non solum formalem, quæ in actuali extensione consistit, sed etiam radicalem, quæ stat in temperamento caloris, frigoris, & aliorum accidentium: proindeque raritas & densitas immediatius quantitati, quàm materiæ tribuunt formales effectus *rara & densæ*, juxta omnium sensum, qui effectus hosce à quantitate derivant in materiam, non è converso.

64 Ostenditur 2. ex ijs, quæ juxta communem sensum naturaliter accidunt speciebus consecratis: videlicet ex illarum alteratione, unionem inter se, motu locali, & pugna seu contrarietate cum accidentibus corruptivis. Nam si accidentia panis quantitati eucharisticæ non inharerent, sequitur 1., non posse hostiam ab agente naturali caleferi, nec impelli, calor enim & impulsus debent à

solo Deo produci per creationem. Sequitur 2., accidentia omnia inibi existere inconnexa, nec ad motum unius cetera moveri sine novo pro singulis miraculo. Sequitur 3., nihil inibi esse, quod dicatur caleferi, frigescere, &c., cum nullum sit subjectum affectionum illarum, neque ullus denominationis ordo. Sequitur 4., nullam esse pugnam cum accidentibus corruptivis: nam omnis pugna circa commune aliquod subjectum exerceri debet, ut notum est: unde non poterit ibi naturaliter accidere corruptio specierum.

65 Quamvis autem in Eucharistiâ tot fiant miracula, quot necessaria sunt ad occultandum sensibus mysterium; nulla tamen est necessitas pro tot novis miraculis à communi sensu remotis. Quod enim accidentia panis & vini sine subjecto existant in Eucharistiâ, absolutè & simpliciter verificatur per hoc, quod quantitas existat ibi sine ullo subjecto, reliqua verò accidentia existant sine subjecto mediato & substantiali, cui tribui solet nomen subjecti *quod*. Nam sublata substantiâ, quæ prima basis est accidentium, hæc verè dicuntur absolute manere sine subjecto: quemadmodum, si pyramis immota perflitteret sublata basi, verè dicerentur sine sustentaculo manere lapides omnes, licet alij alijs innixi.

66 Dices: materia indigens quantitate, ut instrumento, ad recipiendas qualitates, decrevit in imperfectione, scilicet in receptivitate, titulo indigentia: quod repugnat.

Resp.:

Resp.: decrefeit in imperfectione receptivitatis , quia materia, de facto exiens , perfectior est , quam alia forte possibilis non indiga instrumenti. At hoc non provenit ex imperfectione , tamquam ex unica ratione formali, cur indigentia sit maior, aut minor ; sed tamquam ex conditione propria rei finitæ & limitatæ: omnis quippe res finita indiget alijs , & tamen potest intra idem genus res perfectior pluribus indigere, quam imperfectior. Sic homo , tamen leone perfectior , multo pluribus indiget. *Dices* iterum : munus quantitatis proprium non est qualitates recipere, sed subjectum extendere , & penetrationem corporum impedire. *Resp.*: hoc esse notius , & primum munus , illud verò quasi secundarium.

67 *Dices* denique : qualitates materiam disponunt immediatè ad formam substantialem : ergo materię immediatè uniuntur, & inhaerent. *Disi. conseq.* : immediatè uniuntur immediatione inhaesionis , *neg.* : immediatione ordinis , *conc. conseq.* : nam immediata qualitatum inhaesio

quantitati , & qualitates ipsæ , immediatè ordinantur , ut materiam dispositā reddant , nullumque aliud subjectum disponunt immediatius ; quantitas enim , utpote incapax recipiendi formam substantialem, nullatenus ad illam disponitur. Possunt autem qualitates materiam immediatè disponere , quin ei immediatè inhaereant. Sic qualitates propriæ formam immediatè disponunt ad agendum ad extra, & tamen non immediatè inhaerent formæ, sed soli materię. Sic etiam dispositiones in passio receptæ indifferentiam limitant agentis æquivoci, cui certè non inhaerent. Pariter ergo in præsentibus nam qualitates eatenus materiam disponunt , quatenus expellunt accidentia contraria, & indifferentiam materię determinant. Atqui utrumque præstare possunt absque immediatà inhaesione in materia. Primum : quia contraria accidentia pariter inhaerebant quantitati. Secundum : quia indifferentia materię coarctatur eo ipso , quod quantitatem recipiat his præ illis qualitatibus affectam.

DISPUT. III.

DE ALTERATIONE.

CAP. I.

De Conceptu alterationis , & de Intensione qualitatis.

REM alterari est aliter se habere nunc , quam antea,

penes qualitates , seu mutare qualitatis statum , ut eam subjectum de frigido transit in calidum. Hinc alteratio *mutatio ab quâdam* definitur , *motu* scilicet sumpto pro mutatione, seu transitu subjecti de pri-

vatione ad formam: ac proinde productio qualitaris in primo instanti existentiae subiecti non est alteratio. Hac dividitur 1. in *activam* seu *vivalem*, quæ est ipsa qualitaris productio mutativa, & in *terminativam*, quæ est qualitas in subiecto producta, ut connotans præcedentem sui privationem. Dividitur 2. in *purè perfectivam*, quæ est motus ad qualitatem contrario carentem, ut productio lucis in aëre, & in *corruptivam*, quæ est motus ad qualitatem cum expulsionem contrarij, ut productio caloris in aqua cum expulsionem frigoris.

2 Dividitur 3. in *alterationem simpliciter, extensionem, & intensiorem*. Alteratio simpliciter est motus ad qualitatem in subiecto privationem illius omnimodam præhabente: ut cum aër penitus obscurus illuminatur. Extensio, sive alteratio extensiva, est motus, quo qualitas, in aliqua subiecti parte præexistens, per alias ejusdem subiecti partes continuas propagatur; ut cum calor à proximis aquæ partibus sensim protrahitur ad remotiores. Intensio, seu alteratio intensiva, est motus, quo qualitas præexistens augetur, ac redditur major in eadem parte subiecti; ut cum eadem aquæ portio jam calida magis incalcescit. Extensioni opponitur *contractio*, quæ qualitas à pluribus ad pauciores subiecti partes contrahitur. Intensionem opponitur *remissio*, quæ decrevit qualitas in eadem parte subiecti.

3 Quod extensio consistat in additione novarum partium quali-

tatis integralium, & in earum amissione contractio, fatentur omnes. Dubium est, an pariter intensio consistat in additione partium qualitaris in eadem parte subiecti? Negant nonnulli ex antiquis, qui intensiorem explicant per majorem expulsionem qualitaris contrariæ. Sed contra 1. quia lux intenditur, & contrarium non habet: gratia, cum primum existit, lethale peccatum penitus excludit: & sanè gratia Dei paræ intensissima fuit absque ulla contrarietate peccati à subiecto expellendi. Contra 2. quia si subiectum fieri magis calidum nihil aliud est, quam plus frigoris amittere, jam frigus partim expellitur, & partim manet: ergo partes habet, ex quibus ejus intensio coalescebat, & quarum diminutione remittitur.

4 Negat insuper Durandus, qui censet in intensiorem penitus destrui qualitatem remissam, & novam produci indivisibilem, perfectioremque præcedenti: atque idem in remissione contingere viceversa. Ceterum hoc est negare veram & propriam intensiorem in qualitatibus. Prob.: quia intendi est augeri, perficere, majoremque reddi qualitatem in eadem parte subiecti præexistentem: hoc autem verificari nequit, ubi omnino destruitur qualitas præexistens: non enim augetur, perficitur, aut fit majus, quod de medio tollitur, ut locum alteri relinquat. Certe gratia & virtus, juxta Tridentinum, augentur in nobis verè & realiter: ergo & intenduntur, cum augmentum fiat in eodem subiecto in-

divisibili. Atqui gratia non destruitur, nisi per lathale peccatum: cum ergo nullum peccatum interveniat, cum gratia augetur, & intenditur, non destruitur gratia præcedens.

5 Nec prodest Sententiæ Durandi, quod terminus à quo intentionis, videlicet qualitas remissa, perire debeat. Nam terminus à quo non est qualitas remissa specificativè sumpta, seu quoad positivum, sed reduplicativè ut remissa, seu quoad carentiam & privationem incrementi: quæ privatio utique perit per intensiorem. Neque item prodest exemplum arcûs, qui, cum intenditur, aut remittitur, priorem ubicationem amittit, & novâ acquirit. Hæc enim non est proprie intensio & remissio, sed tensio, & compressio, quæ partes cogit mutare locum, & consequenter ubicationem. Nec prodest demùm, quod actus vitales, ut intellectio & amor, non aliter intenduntur, quàm per adventum perfectioris destructo imperfectiore. Nam actus vitales spirituales propter omnimodam eorum simplicitatem non sunt propriè intensibiles: sed solùm dicitur unus intēsiōr alio penes claritatem & fervorem, quatenus est eo perfectior ex indivisibili naturâ suâ: eo quidem sensu, quo Divina cognitio dicitur intēsiōr perfectior omnibus creatis, & unus Angelus intensiōr perfectior alio.

6 Negant denique intensiōnem fieri per additionem partium ceteri Thomistæ, apud quos intensio consistit in majori radicatione ejusdē qualitatis indivisibilis in eo-

dem subjecto. Sed in primis hæc major radicatio non est nova & perfectior existentia qualitatis. Tum quia imperceptibile est augmentum existentia, nisi augeatur essentia. Tū quia res indivisibilis, vere posita extra causas, & à nihilo extracta (qui est effectus formalis existentia), quomodo magis poni, vel extrahi poterit? nisi fortè partim sit extra, partim intra, partim aliquid, partim nihil. Deinde major ista radicatio non est major ejusdem qualitatis educatio: tum quia educatio, cum unice vel præcipuè specificetur à termino, si major & perfectior est, debet inferre naturaliter terminum perfectionem, aut majorem termini existentiam. Tum quia repugnat naturaliter actio, quæ supponat suum terminum jam educatum, & quidem totum: nam *quod est totum educatum, nequit magis educi*, juxta Thomistas, qui hoc argumento rejiciunt duplicem actionem totalem in eundem effectum.

7 Præterea talis radicatio nō est major inhærentia, seu perfectior qualitatis unio ad subjectum. Tum quia plures qualitates, quæ vel contrario carent, ut Lux, vel contrarium in primâ sui productione penitus excludunt, ut gratia, non est, cur non adquirant, cum primùm existunt, unionem maximam, quam possunt, & in quam innatè propendunt. Tum etiam, quia unio quævis informativa, cum sit ultima determinatio formæ, ut subjectum actuet, non relinquit in formâ indifferentiā aliquam à majore unione determi-

nabilem : nequit ergo crescere , vel minui in esse unionis , & communicationis. Et hinc rejectus manet peculiaris quidam modus majoris radicationis, ad quem alij confugiunt. Nam peculiaris ille modus, si est unio, istidem impugnationibus subiacet: si non est unio, quomodo auget effectum formale formæ, & reddit subiectum magis calidum, v.g.? Nam certe effectus formalis augeri non potest per aliquid distinctum ab omnibus suis constitutivis, quæ sunt forma, subiectum, & unio.

8 Pari ratione rejicitur explicatio altera majoris radicationis per terminationem ejusdem qualitatis penes magis esse in subiecto. Nam quo pacto concipi valet terminatio, faciens qualitatem magis esse in subiecto, quin sit major inhaesio, atque adeo major communicatio, seu major unio, super impugnata. Quod si tandem velint, majorem radicationem nihil importare distinctum à qualitate præhabita præter sola connotata extrinseca, absurdè sequitur 1., effectum formalem calidi v.g. realiter & intrinsecè augeri, vel minui, nullo sui constitutivo aucto, vel minuto. 2., dari realem motum, & adionem, intensiorem scilicet, quæ terminum non habeat. 3., dari transitum & mutationem intrinsecā per sola extrinseca connotata: unde poterit quis ex uno gratiæ gradu sensim pervenire ad sanctitatem Sancti Francisci, quin aliquid intrinsecum denuò adquirat.

9 Sed demùm quæcumque ex his explicationibus ntantur Adver-

sarij, ferè omnes rejiciuntur communi argumento: quia dum advenit nova existentia, nova educio, &c., vel destruit præcedentem, vel cum illâ conjungitur. Si primum, incidit in sententiam Durandi. Si secundū, admittis in existentiâ, educatione, &c., additionem gradus ad gradum, quā in qualitate refugis. Adde, quòd juxta D. Thomam 2.2.q. 24. art. 4. ad 3. *Claritas* (idem est de alijs qualitativis) *augetur essentialiter, augetur secundum essentiam*, quando intenditur. Atqui stantibus prædictis explicationibus qualitas non augetur essentialiter, sed solum accidentaliter, & secundum aliquid adæquatè distinctum ab essentiâ.

Intensio fit per additionem gradus ad gradum.

10 ¶ Dest, per additionem novarum partium: partes enim qualitatis secundum incrementum intensivum *gradus* appellamus: illique, licet innumeri sint, tamen ut confusio vitetur, octonario tantum numero determinari solent, ita ut calor summus v.g. sit calor *ut octo*, & minimus calor *ut unum*. *Prob. assertio præfixa.* Dum calor intenditur, subiectum fit magis calidum: sed nequit ita fieri sine additione caloris, seu novæ partis ejus: ergo. *Prob. min.* 1.: quia subiectum non fit simpliciter calidum sine calore simpliciter: ergo nec magis calidum sine majore calore, juxta illud, *sicut se habet simpliciter ad simpliciter; ita magis ad magis*. Calor autem non fit major in esse caloris sine additione novæ

partis; quomodo enim poterit fieri majus in aliquâ lineâ id, cui in eâ lineâ nihil additur. 2.: quia calor non potest fieri magis radicans absque additione radicationis: nec radicatione potest fieri major absque adventu radicationis novæ: nec subjectum potest fieri magis quantum, magis ubicatum, magis unitum, magis calidum extensive, sine additione quantitatis, ubicationis, unionis, & caloris: ergo nec magis calidum intensive, quin detur caloris additio.

11 *Confirm.* 1.: gratia, dum intenditur, verè augetur, verumque accipit augmentum sui; alioquin homo iustificatus per opera secundum Deum facta non mereretur verè augmentum gratiæ, prout definit Tridentinum sess. 6. can. 32.. Sed augmentum sonat accessionem novæ partis, ut patet in augmentis per aggerationem, per nutritionem, per accretionem, & per qualitatis extensionem: ergo &c.. *Confirm.* 2.: homini iusto per Eucharistiæ Sacramentum datur gratia tam verè, quam peccatori attrito per Sacramentum penitentiæ: sed non datur prima gratia: ergo additur gratia ad gratiam, sitque in eo gratia intensior per additionem gradus ad gradum: nã certè nova radicatione gratiæ præhabiti non est verè & propriè gratia, sicut juxta Adversarios nova radicatione caloris non est verè & propriè calor. *Confirm.* 3.: qualitas intensa est magis activa, quam remissa, ut experiamur in calore: ergo dū intenditur, acquirit aliquid virtutis activæ, quod antea non habebat: ergo

go & aliquid entitatis propriæ; non enim virtus activa distinguitur ab entitate qualitatis, etiam apud Thomistas.

12 *Objic.* 1.: Juxta Aristot. 4. Physic. t. 84., ex calido fit magis calidum, nullo facto in materiâ calido. *Resp.*: Aristoteles addit, quod non esset calidum, quando erat minus calidum: quia scilicet per intensificationem nulla pars materiæ fit calida, quæ antea verè calida non fuerit, alioquin non tam intensio, quam extensio dabitur: cum autem fuerit antea minus calida, fit magis calida additione caloris, seu quia prior calor advenit posteriori, ut explicat D. Thomas lect. 14. lit. K. *Dices*: S. Doctor op. 48. tr. 2. c. 4.: expressè negat, intentionem fieri per additionem gradus ad gradum. *Resp.*: opusculum illud ponitur inter incerta D. Thomæ: sed etiam ibi admittitur expresse pluralitas graduum, solumque negatur, quod sint designabiles à nobis, qui non possumus sensu discernere unum ab alio.

13 *Insistes*: D. Thomas sæpe docet, intentionem non fieri per additionem formæ ad formam, v. g. charitatis ad charitatē, sed per majorem ejusdem formæ radicationem, quatenus qualitas subjecto magis inest, magisque in eo esse incipit, seu quatenus è subjecto educitur ab actu imperfecto ad perfectum. *Resp.*: D. Thom. loquitur de formis in tuo esse completis; quia tum temporis insolitum erat formam absolute dicere quamlibet partem formæ, sicut & pūc insolitum est, partem animæ la-

lacertæ, vel colubri, appellare *animam* absolute. De cætero additione caloris ad calorem, & pluralitatem graduum admittit expresse S. Doctor tum loc. cit. n. præced., tum 3. p. q. 7. ar. 12., tum 2. 2. q. 24. ar. 4. ad 3., ubi docet, qualitatem, dum intenditur, augeri secundum essentialitatem, & secundum virtutem activam. Cum autem id explicat per maiorem qualitatis radicationem, inhaerentiam &c. eoquod *accidentis esse sit inesse*, loquitur de inesse & radicari in actu primo, sive in exigetia, quod est ipsissima essentia qualitatis, impotens augeri, nisi per additionem partium sui. De inhaerentia verò formali non loquitur nisi mediatè, & ex consequenti, quatenus formalis inhaerentia eò major est, quò plures formæ partes eidem subjecto unit.

14 *Obje. 2.*: essentia consistunt in indivisibili: sunt enim sicut numeri, qui quavis additione, vel detractiōe variantur. *Resp.*, consistere in indivisibili quoad prædicata essentialia per definitionem expressa: quia quolibet eorum addito, vel dempto, essentia est alia saltem inadæquatè: minimè verò quoad integritatem physicam, ut evidens est in essentia arboris, & in quavis alia materiali. Nam essentia arboris teneræ, & proceræ eadem est quoad prædicata metaphysica, nō enim arbor proceræ est magis arbor, quàm tenera; eadem tamen non est quoad physicā integritatem, siquidem proceræ major est, quàm tenera. Similiter ergo discurrendum de essentia caloris intensi atque remissi, siqui-

dem intensus est major, sed non magis calor, quàm remissus, nec illi magis convenit definitio caloris.

15 *Replicas*: ergo non fit intensus, nec præstat effectum formalem intensè calidi ille ipse calor, qui antea remissus erat. *Dist. consequ.*: ille ipse seorsum à gradibus superadditis, *conc.*: simul cum novis gradibus, *neg. consequ.*. Et *insto* in extensione caloris: nam etiam ille calor fit extensus, qui antea contractus erat. *Dices*: forma accidentalis, & præsertim gratia, cum sit participatio Divinæ naturæ, debet esse actus purus, & compositionis expers; alioquin gratia remissa perfectior erit, quàm intensa, cum magis accedat ad simplicitatem Dei. *Neg. ass.*: quia non omnis forma accidentalis est actus purus, ita ut excludat compositionem integram: quod patet in quantitate, & qualitate extensâ: nec ita ut nihil habeat potentia receptivæ, cum quantitas recipiat qualitates, & potentia accidentales animæ, juxta Thomistas, recipiant actus & habitus. Quod autem gratia sit participatio Divinæ naturæ, non probat, gratiam imitari omnes Divinas perfectiones: alioquin & erit infinita, substantialis, irreceptibilis, & incapax intensiōis. Est ergo participatio, quia sanctificat, radicat operationes supernaturales, opponitur peccato, & præstat jus ad gloriam. At, cum sit proprie intensibilis, Divinam simplicitatem imitari nequit. Nec res simplicior, seu minus composita, perfectior est, dum cætera sunt imparia; alioquin punctum

tum materiæ primæ perfectius foret toto mundo.

16 Ut alijs objectionibus occurras, observandum 1., nullis exemplis probari posse, formam in se invariata[m] explicare in eodem subiecto nunc maiorem, nunc minorem effectum formalem pro solâ varietate unionis. Nam in primis, quod rationalis anima reddat oculos, & non aures, potentes videre, non provenit à majori union[e] informativâ, cum oculos non reddat magis animatos, quàm aures: sed provenit à diversis dispositionibus accidentalibus in organo visus. Deinde, quod eadem quantitas, nullâ sui parte superadditâ, reddat corpus rari[us] magis extensum, formaliter provenit ab ubicatione, quæ in suâ entitate major est: radicaliter verò à quantitate prout conjunctâ cum certâ qualitate, vel temperamento. Præterea, quod eadem species visualis in aëre recepta non illum denominet proximè aptum videre, sicut denominat organum visus, provenit ab incapacitate subiecti: nec enim aër capax est denominari videns, quantumvis species uriator, aut radicetur magis, ac magis.

17 Similiter, quamvis possit idem subiectum, jam totum actuat[um], magis, ac magis actuari absque additione potentie actuabilis, non tamen absque additione forme actuantis: nam effectus formalis, ipsumque actuari, & alinare crescere nequit, quin vel forma, vel subiectum crescat. Tandem nulla causa efficiens pro varietate actionis & ap-

plicationis producit novum, vel majorem effectum, nisi ponat in rerum naturâ novâ, vel majorem entitatem à se distinctam: quod enim varietas solius actionis non variet effectum causæ efficientis, patet in quantitate Eucharisticâ: ergo nec sola varietas unionis variabit effectum causæ formalis.

18 Observandum 2., posse duo accidentia solo numero distincta in eodem subiecto conjungi, dummodo probentur invicem coordinata ad integrandum unum totale: nec enim accidens individuetur à subiecto, nisi extrinsecè & quoad nos. Quare probatâ mutuâ coordinatione nihil obstat, quominus intensio caloris fiat ex pluribus gradibus omninò similibus, unitis inter se, & eidem parti subiecti, specie quâdam unionis continuativâ, quæ importet penetrationem extremorum. Ab opposito, plures partes quantitatis divinitus unitæ in eodem subiecto non facerent intensiorem: quia scilicet partes quantitatis non invicem coordinate sunt, ut perficiant simul idem subiectum, sed ex se requirunt partes subiecti distinctas & expenetratas. Ratio autem, cur partes unionis, quibus animæ rationalis diversis partibus corporis unitur, non faciunt intensiorem unionis in animâ, est: quia unio non recipitur in animâ, nec partes illæ denominant animam magis unitam, nisi extensivè.

CAP. II.

*Sintne gradus intensiōis homogenei?**An heterogenei?*

19 **E** Runt homogenei, si sint omninò similes inter se, nec ullum per se ordinem requirât, ita, ut qui modò producitur primus, potuerit esse octavus, aut è converso. Erunt verò heterogenei, si sint quodammodo dissimiles, & suapte naturâ certum inter se ordinem fervent, ita ut, qui primus est, non potuerit naturaliter esse secundus, aut iste primus; sed potius secundus per se supponat in subiecto primû, tertius secundum, & sic de cæteris. Intensiōem qualitatis fieri per gradus heterogeneos, tenet D. Eximius: Quæ sententia-

20 *Prob. 1. generatim*: gradus intensiōis non sunt ex se indifferentes ad uniones intrinsecè diversas, videlicet, ad intensivam, quæ intrinsecè exigit penetrationem extremorum, & extensivam, quæ exigit expenetrationem eorundem: ergo non sunt homogenei, & omninò similes. *Prob. antec.*: nam ilante tali indifferentiâ, non est unde uniones intensiva & extensiva sint intrinsecè diversæ, cum nulla sit diversitas extremorum, à quibus specificatur. Certe sicut unio informativa variari nequit sine variatione subiecti, vel formæ, vel utriusque, ita nec unio continuativa sine variatione suorum extremorum. Hæc ratione Authores in præsentī contrarij rejiciunt diversas radicationes Thomisticas.

21 *Confirm.*: gradus homogenei non possunt inter se uniri in eadem parte subiecti, nisi per accidens; cum per se non sint invicem ordinati ad constituendum unum: sed ex formis omnino similibus, concurrentibus per accidens in eodem subiecto, nequit intensio fieri. *Prob. 1.* quia qualitas intensa est unum per se, totumque continuum: unum autem per se non fit, nisi ex partibus unitis, & invicem ordinatis ad constituendum illud. 2. : quia alioquin posset ex pluribus partibus formæ ignis divinitus conjunctis in eadem parte subiecti fieri ignis intensior, eò præcisè, quòd subiectum redderetur pluries ignitû. Quid enim obstat? Non certè, quòd forma substantialis sit incapax intensiōis. Hæc enim incapacitas inconsequenter asseritur ab Adversarijs, si semel ad intensiōem sufficit, quòd plures partes omninò similes in eodem subiecto conjungi possint, & quòd subiectum per formas similes iterum atque iterum denominetur, & non extensive, seu non secundum partes distinctas. Non item, quòd plures partes formæ ignis non possint simul uniri naturaliter eidem subiecto. Nam, præterquam quòd idem dicimus de homogeneis gradibus qualitatis, inde solùm sequitur, non posse formam ignis naturaliter intendi, posse tamen divinitus; siquidem potest in eà salvari totus conceptus intensiōis: sic in quantitate divinitus productâ ex nihilo salvatur cōceptus creationis, tametsi quantitas non possit naturaliter creari.

Nec

22 Nec dicas, idem argumentū fieri contra gradus heterogeneous, si videlicet conjungeret Deus in eadem materia formas substantiales dissimiles, aut si de facto cohæreant in eodem subjecto anima & forma corporeitatis, aut alia subordinata. Nam si formæ substantiales ad diversa genera spectent, nulla ducitur paritas ad gradus heterogeneous, qui non adeo dissimiles sunt, ut non cōtineantur sub eodem genere proximo. Hæc ratione ex materiâ & formâ unitis non sit substantia intērior, licet fiat substantia major: nec ex quantitate, & qualitate unitis resultat accidens intensius, quia ad diversa genera spectant. Si verò formæ substantiales sint ejusdem generis, ut animæ leonis & equi, non possunt inter se uniri, nisi per accidens, cum non sint invicem ordinatæ ad constituendum unum. Et en potissima ratio, cur formæ substantiales non sint intensibiles? Nempè vel diversitas generis, vel saltem defectus unionis per se, ut ex eis una per se forma resultet.

23 *Prob. 2.* Specialiter in qualitatibus univocè activis. Juxta veteram Philosophiam qualitas remissa non potest intendere semetipsam, nec aliam aequè vel magis intentam: at oppositum contingeret, si gradus intensiōis essent homogenei, & omnino similes. *Prob.*: quia ubi adest subjectum capax, & agens applicatum ex se productivum effectus, neque obstat contrarium validius, nihil decit ad productionem effectus: sed positâ homogeneitate graduum,

calori ut quinque v. g., ut se ipsum intendat, adest subjectum capax triū graduum caloris, videlicet subjectū, cui inest: aliunde illorum trium graduum, si homogenei sint, est ipse calor ut quinque virtus ex se productiva, & intimè applicata: nec adest contrarium validius, quia tres gradus frigoris, qui sunt in passio, superari possunt à calido ut quinque: ergo &c. Eadem ratione poterit calor ut quinque intendere alium aequè, vel magis intentum, si videlicet calidum ut quinque applicetur alteri calido ut quinque, vel etiam calido ut sex.

24 Respondent, in his obstare, quod *simile*, juxta proloquium, *non agit in simile*: nam cū finis agentium ex naturæ instituto sit assimulare sibi passum, ideo calidum non potest agere in semetipsum, quia nequit se reddere sibi simile, eoquod similitudo postulet distinctionem: nec remissum potest agere in intentum, ne reddat illud sibi magis dissimile: nec duo calida ut quinque possunt in se invicem agere, quia, cum supponantur similia, cessat finis agendi. Alijs terminis inquirunt, ad agendum naturaliter requiri superioritatem agentis respectu passi, nec de hoc posse rationem reddi præter experientiam, quæ perpetuò cernimus, nec simile agere in simile, nec remissum in intentum, quin opus sit recurrere ad diversitatem graduum specificā. Sic quærenti, cur ignis non agat in materiam loco distantem, cum tamen agat in localiter applicatam, non redditur pro ratione diversitas speci-

cifica materiæ, sed experientia testificans, applicationem localem requiri naturaliter ad agendum.

25 Sed *contra* 1.: Nam in præfenti inquiritur, cur *simile* ex naturæ instituto *non agat in simile, nec remissum in intensum*, cum stet in oppositū hæc regula philosophica, quod scilicet. agentia naturalia virtutem suam appetunt explicare pro capacitate subiecti applicati: idque maxime, dum forma similis producenda accidentalis est, & composibilis ex se cum formâ præhabita, nec frustranea, sed potius utilis in finem à naturâ intentum? Hujus autem rei nulla in hypothesi homogeneitatis adstruitur ratio philosophica satis idonea: è contra vero in hypothesi heterogeneitatis, ubi hæc ratio adducitur, quòd gradus superiores, utpote dissimiles inferioribus, non continentur in his ut in causis univocis, aut adæquatis, quantumcumque inferiores multiplicentur numero: hæc igitur hypothesi censenda est de facto existere, utpote magis congrua effectibus experientiâ notis, præsertim cum nullo ex capite appareat impossibilis, nec fiat evidens opposita. Sic (ut exemplum retorqueam) si non adesset idonea ratio ex limitatione virtutis ignis, ne agat in materiam distantem, & aliunde non esset evidens, nec phenomenis alijs congruentius, materiam distantem esse ejusdê speciei cum applicatâ, nō immeritò censeretur specie diversa ex eo, quòd ignis in eam non agat.

26 *Contra* 2.: omne agens, etiam æquivocum, intendit alsimi-

lare sibi passum similitudine saltem analogicâ, quæ pariter distinctionem requirit: & tamen plura sunt accidentia, quæ in proprio subiecto æquivocè operantur: sic lux in proprio subiecto producit calorem, actus habitum, species cognitionem. Cur ergo qualitates univocè activæ, quamvis similitudo requirat distinctionē, non poterunt in proprio subiecto univocè operari, cum in eo detur capacitas, & in ipsis virtus activa & applicatio? *Contra* 3.: duo calida ut quinque, se se invicem intendunt, evadent tandem similia in intensione ut octo: ergo sine detrimento similitudinis poterunt in se invicem agere.

27 *Contra* denique: si octo calida ut unum applicentur passo, vel non calido, vel jam calido ut quatuor, aut cum illo miraculosè penetrarentur, tunc non intervenit similitudo inter agens & passum, ut perspicuum est: aliunde non deficit superioritas agētis respectu passi, præsertim si octo illa calida agant per modum unius actione communi: ergo nihil deficit, ut octo calida, singula remissa ut unum, producant calorem intensum ut octo, vel ut septem. *Min.* constat: quia octo gradus caloris, existentes in octo partibus, non sunt minus perfecti, quàm si essent in eadem parte agentis: sed si essent in eadem parte, redderent agens superius passo constante quatuor gradibus: ergo.

28 *Urgetur*: calor intensus ut octo solum est superior calido ut quatuor secundum numerum partiū

similium : sed huiusmodi superioritas etiam datur in octo gradibus extensis: ergo utrobique datur superioritas sufficiens ad agendum in calidum ut quatuor. Nec dicas, octo gradus extēfos esse minūs perfectos quoad unionē. Quia in primis unio, cum non sit ratio agendi, non variat perfectionē virtutis activæ. Præterea, non est, unde sumatur perfectio maior unionis intensivæ, quàm extensivæ, si extrema utriusque sunt eadem, vel æqualia.

29 *Prob.* in qualitatibus contrarijs, quæ & pacificè conjungi possunt in gradu remisso, v.g. calor ut quatuor cum frigore ut quatuor, & quātum una crescit, decrescit altera: nā calor ut quinque solum cohæret cū tribus gradibus frigoris, calor ut sex cum duobus, calor ut septem cū uno, calor ut octo cum nullo, similiterque vice versâ. Quo posito arguitur sic: si gradus sunt homogenei, primus gradus frigoris, inductus in subiectum calidum ut octo, vel debet expellere omnes caloris gradus, vel nullum; non enim est, cur uni præ cæteris opponatur, siquidē omnes sunt omninò similes. Nec dicas expelli, qui primus, vel qui ultimus productus est. Nam esse primum & ultimum, si non tollit similitudinem cum alijs, circumstantia est impertinens ad contrarietatem, quæ fundari debet in intrinsecâ indole formarum.

30 Respondent, primum frigoris gradum opponi uni gradui caloris vagè sumpto, quatenus exigit, ne in subiecto sint octo gradus calo-

ris, seu ne sint plusquam septem: ad Deum autem spectat determinare gradum expellendum, sicuti determinat, quænam gutta sit expellenda è vase aquæ pleno, cujus in medio nova ponitur gutta. Sed *contra*: pugna qualitatium non reducitur præcisè ad impossibilitatem numeralem, ita ut octo caloris gradus contrariantur uni frigoris, non quia tales, sed quia toti: alioquin in subiecto habente quatuor caloris gradus, & quatuor frigoris, novus caloris gradus superveniēs non magis pugnabit cum uno vagè gradu frigoris, quàm cum uno caloris præexistētis, tantumque exiget expulsionem aliqujus ex totâ collectione frigoris & caloris. Hoc patet exemplo responsionis. Nam si in vase pleno permixtæ sint vini & aquæ guttæ, numero pares, nova aquæ gutta superveniens non potius exigit expellere unam ex guttis aquæ, quàm ex guttis vini; quia solum est impossibilis cum collectione omnium utriusque liquoris: ideoque quâlibet expulsâ æquè benè recipitur.

31 Contrarietas ergo qualitatum fundari debet in adversa illarum indole, effectūque formalis: hoc autem salvari nequit in sententiâ homogeneitatis, juxta quam unus caloris gradus vagè acceptus, sive accipiat ex septem, sive ex octo, ejusdem rationis est tam quoad indolem suā & effectū formalem, quàm quo ad acceptionem vagam. Si ergo primus gradus frigoris contrariatur uni caloris vagè sumpto ex octo, cur non & uni vagè sumpto ex septem.

Ad-

Admittenda igitur in gradibus heterogenea indoles, seu natura diversa, vi cuius octavus caloris gradus determinatè pugnet cum primo frigoris præ cæteris, septimus cum secundo, sextus cum tertio, quintus cum quarto, & è converso. Sic enim clara & idonea redditur ratio, cur calor ut quatuor sociari possit cum frigore ut quatuor? Quia scilicet in eo gradu contraria non sunt, nisi dispositivè, quatenus unumquodque disponit ad gradum alteri contrarium. Et quaerenti, quem gradum frigoris expellat quintus caloris? Respondetur, quartum. Cur istum præ alio? Quia ex propriâ indole cum isto determinatè pugnat, non cum alijs.

CAP. III.

Exarmantur argumenta contraria.

32 **O** Bjic. 1. Si Deus in eodem subjecto poneret plures caloris gradus similes, v. g. ex ijs, quos dicimus primos, subjectum fieret magis calidum: fieret enim magis calefactivum, maioremque in eo calorem sentiret tactus: quibus ex signis cognoscimus intensiorem qualitatum. *Confirm.*: iidem gradus indifferentes sunt, ut vel extensionem, vel intensiorem faciant: sed qui extensionem faciunt, sunt similes: ergo. *Major* patet, tum in rubedine vini, cuius gradus, antea intensiorem facientes, postquam vinum aqua diluitur, in plures materiæ partes dispersi faciunt extensionem: tum in speciebus, quæ alias diffundendæ per

oculum, & extensionem facturæ, conspicillorum ope coeunt in unum veluti punctum, & intensiorem faciunt: tum in pluribus sonis, qui in eodem loco simul editi intensiorem rumorem faciunt, quam editi seorsum in diversis locis.

33 *Resp. ad object.*: Subjectum in eo eventu fieret *magis*, idest, *pluribus* calidum: at non fieret magis calidum intensivè. Alijs terminis: fieret magis extensivè calidum extensione, non quantitativè, sed purè numerali, eo sensu, quo materia simul recipiens plures formas igneas, fieret *magis*, idest, *pluribus* ignita: & effectus a duplici simul causâ totali productus, vel locus à duplici simul corpore repletus, fieret *magis*, idest, *pluribus* productus, vel occupatus. Nec subjectum foret in eo eventu magis calefactivum intensivè, quia in nullâ parte falsi produceret calorem ut duo, cum in sua virtute non contineret gradum secundum: sed foret magis calefactivum extensivè, quatenus produceret calorem purè numeraliter maiorem, seu plures caloris gradus, quos utique sentiret tactus sensatione, non propriè & formaliter, sed solum virtualiter, aut æquivalenter intensè. Tunc enim quidam intensiorem imagine falleretur sensus, non aliter, ac si octo subjecti partes, calidæ ut unum, penetrarentur divinitus, vel si octo caloris gradus existerent in eodem subjecto absque unione inter se: quibus in exemplis eadem difficultas premit Adversarios.

34 *Ad confirm. neg. maj.*, quin
(1) obf-

obstant exempla. Nam vini rubedo, dum aqua miscetur, non spargitur in plures materiæ partes, si enim trāsiret in partes aquæ, mutaret subiectum adæquatum; quod nemo dixerit. Ideo ergo minor apparet, quia partes vini per admixtionem aquæ minus conjunctæ sunt, atque adeo minus vividam oculis speciem mittunt. Medijs autem conspicijs non coeunt species aliæ diffundendæ: sed dispositio medijs conducit, ut objectum in pupillâ producat speciem perfectiorem; cum enim species producantur ab objecto, ut à causâ æquivocâ, possunt produci magis, aut minus perfectæ, pro diversitate applicationis, aut subiecti, vel medijs. Soni remissi, quantumcumque similes, nec in eâdem aëris parte recipiuntur, nec in unum coalescunt rumorem, aut sonum intensum: sed ab omnibus simul producitur æquivocè perfectior species in auditu, indeque perfectior auditio resultat. Ubi nota, speciei intentionalis intentionem esse impropriad, seu virtualem, sicut dicitur de actu vitali, nempe quatenus producitur species perfectior loco imperfectioris.

35 *Objic. 2.*: eadem pars aëris intensius illuminatur à duabus lucernis æqualibus, quàm ab unicâ: sed ab utrâque producitur lux ejusdem rationis: ergo. *Confirm. 1.*: si una lucerna post aliam adveniat, gradus lucis à posteriore producti, & intensiorem lucem complentes, ijdem permanent extinctâ priore. Cur enim pereant permanēte eodem subiecto, æquè applicato, & nullo contrario

oppugnante? Ergo non ita supponunt priores alios, ut sine his existere non possint, atque adeo non sunt heterogenei. *Confirm. 2.*: habitus jejuniadi v.g. fit intensior repetitis actibus similibus: ergo fit intensior per gradus similes; non enim à jejunijs ejusdem rationis causari possunt in habitu diversi gradus.

36 *Ad object.*: producit quidem utraque lucerna actione communi intensiorem lucem, heterogeneis gradibus compositam, quam unaquæque continet, ut causa æquivoca ratione virtutis substantialis: unica verò remissiùs agit, non ex defectu intensiōis, aut continentia virtualis ex parte sui, sed ex tenuitate materiæ, sicut ignis modicus non producit ex tenuitate materiæ tantumdem caloris in aëre proximo, quantum produceret ignis duplo major. *Ad 1. confirm.*: gradus à lucernâ posteriùs adveniente producti, pereunt, extinctâ priori; eoquod deficiat proxima dispositio subiecti ad gradum superiore. Produxerat quidem illa lucerna, vel se solâ, vel simul cum alterâ per actionem communem novos lucis gradus heterogeneos, quantum v.g., & quintum, eoquod aërē invenerit proximè dispositum per gradus inferiores à priore lucernâ productos: est enim gradus inferior dispositio, seu conditio naturaliter necessaria ex parte subiecti. Unde hâc conditione deficiente, dum extinguatur lucerna prior, definit posterior cōservare gradus quartum & quintum, & producit inferiores alios, perinde ac si ab initio prior advenisset. *Ad*

37 *Ad 2. confirm.*: habitus intenditur ab actibus, ut à causis æquivocis, quarum singulæ virtualiter continent totam intensiorem habitus sibi proportionati: sed non totæ singulæ producant ex defectu dispositionis in subiecto, vel etiam ob tenuitatem propriæ durationis. Quare primus actus, cum subiectum inveniat indispositum, producit habitum in gradu valde remisso: secundus, licet priori similis, cum jam inveniat dispositionem aliqualem, producit superiorem, & heterogeneum gradum, vel partem ejus, & sic de cæteris. Idem dic de gravitatione, vel impulsu, qui redditur intensior per additionem ponderum aqualium, v.g. multiplicando grana tritici. Nā certe, nisi in granis, actibus, lucernis, & alijs hujusmodi supponatur virtus æquivoca, continens totam intensiorem effectus, cogentur dicere Adversarij, à multis calidis remissis produci posse calidum intensum, sicut gravitatio intensa producitur à multis arenulis tenuissimis.

38 *Objic. 3.*: si gradus sunt heterogenei, superiores erunt perfectiores inferioribus: unde gradus octavus se solo continebit perfectionem cæterorum: opus enim est, ut septimum excedat excessu saltim ut unum, sextum excessu ut duo, & sic deinceps: ergo excedit primum excessu ut septem, ac proinde tantum valet solus, quantum septem alij simul sumpti: ergo septem alios reddet in eodem subiecto superfluos; sicut anima rationalis reddit in suo corpore superfluas inferiores ani-

mas, quia perfectionem continet earum. Sed in primis *retorqueo* exemplum: nam rationalis anima magis superfluas reddit animas alias similes & æquales. Deinde *neg. antec.*: quia specifica diversitas, juxta sententiam probabilem, non semper infert inæqualitatem perfectionis; maximeque in presenti, ubi imperfectio primi gradus titulo subordinationis ad secundum compensari poterit per majorem independentiam; secundus enim pendet à primo, non è converso, & sic de cæteris.

39 Verum hac solutione prætermisâ, *dist. antec.*: erunt perfectiores inferioribus singulatim sumptis, *conc.*: simul acceptis *neg. antec.*, & illationem adjicam: gradus enim octavus septimum excedit excessu ut unum, non quidem duplicante valorem septimi gradus, sed valori septimi parum præponderante: idēque intellige proportionem servat. de sexto & cæteris. Unde licet octavus excedat primum excessu ut septem, idest, septies majore, quam sit excessus supra septimum gradum, non tamen excessu ut septem, qui æquivalet septem gradibus simul; quia fortassis excessus ille non æquivalet perfectioni septimæ partis, quæ vel re, vel ratione distingui poterit in gradu septimo. Sic inter homines octo, si octavus septimum excedat uno tantum digito, sextum duobus, & sic deinceps, non ideo solus octavus evadet æqualis septem alijs simul acceptis.

40 Itaque gradus octavus continet singulos alios eminentertum

tum continentia perfectionis, quia perfectior est singulis: tum continentia virtutis in qualitatibus activis, quia potest influere in productionem eorum, vel similiū. Sed hinc non eos reddit in subiecto suo superfluos, cum octavus ipse non sit formaliter gradus septimus, sextus, &c.: nec se solo constituat subiectum, v. g. calidum ut septem, vel ut octo; si enim sine alijs existeret, solum denominaret subiectum *calidum gradu octavo*. Sic lux non reddit calorem in subiecto proprio superfluum, quia non est formaliter calor, quamvis illum contineat virtualiter, aut eminenter. Deserviunt ergo inferiores gradus, tum ut subiectum disponant ad superiores: tum ut illud reddant formaliter calidum ut unum, ut duo, &c.: tum ut superiores adjuvent ad operandum. Anima verò rationalis reddit superfluas inferiores, vel quia ipsa constituit corpus formaliter sensitivum, ac vegetativum; vel quia est forma substantialis, quæ non patitur consortium alterius.

41 *Dices*: qui fieri potest, ut superiores gradus perfectiores sint, cum pendeant ab inferioribus, subordinentur ipsis, minoremque durationem exigant, cum citius expellantur, & in qualitatibus non activis, v. g. in albedine vix quidquam activitatis habeant; in qualitatibus verò corruptivis supremus expellatur ab infimo qualitatis opposita? Fateor, superiores gradus ab inferioribus depêdere, cum sine ijs existere non possint: nego tamen, ipsis subordinari; quia subordinatio di-

cit dependetiam à digniori. Sic forma substantialis dependet à dispositione accidentali, quam perfectione superat; nec tamen subordinatur ipsi, sed è contra, cum dispositio sit in gratiam formæ, non è converso. Fateor item, superiores gradus minus resillere, & citius expelli, quin inde imperfectiores evadant: sæpe enim forma perfectior est minus resistiva, ut anima bruti comparata cum formâ ferri. Nec mirum, quod supremus gradus expellatur ab infimo imperfectiori: nam sæpe aliàs forma perfectior per imperfectiorem expellitur, ut anima per formam cadaveris. Quòd autem in albedine superiores gradus activitatem non habeant, falsum est: quia albedo, quò intensior est, eò maiorem, ac vividiorē speciem visualem æquivocè producit.

42 *Objic.* 4.: ex gradibus heterogeneis specie diversis nequit fieri una per se qualitas intēsa; alioquin posset fieri etiam ex albedine, & dulcedine, vel ex frigore ut quatuor, & calore ut quatuor, necnon ex albedine, & nigredine, quæ conveniunt in ratione coloris. *Confirm.*: magis & minus non variant speciem: sed calor intensus à remisso non differt nisi penes magis & minus: ergo. *Resp.* gradus heterogeneos non differre inter se, nisi specie partiali, & incompletâ, idest, specie per se ordinatâ, ut cum alia comparte diversæ indolis constituat unam per se speciem completam & totalem; quòd enim partes inter se diversæ coordinari possint ad unum per se constituen-

tuendum, patet tum in materiâ, & formâ substantiali, tum in partibus formæ corporeitatis, juxta Scotistas, tum in partibus heterogeneis animæ bruti, vel plantæ.

43 Hinc redditur discrimen ad albedinem & dulcedinem, &c.: illas quippe differre specie cōpletâ, ordinarique ad constituendas intensiones completas specie diversas, ex eo constat, quod unaquæque summe intenditur, vel sine admixtione alterius, ut albedo in cigno, vel cum alterius diminutione, ut calor, qui quò magis intenditur, cōminus frigoris secum patitur, & è converso: idèque cernitur in albedine respectu nigredinis. Nam ratio coloris, etiam completè sumpta, est species subalterna, sub se continens plures species completas: at ratio caloris, si completè sumatur, est species atoma: solūque est species subalterna, dum sumitur incōpletè, sic enim continet sub se plures species partiales: non aliter ac forma leonis, cōpletè sumpta, species atoma est: incompletè vero, subalterna, utpote contrahibilis per formas carnis, ossis, & nervi inter se diversas.

44 *Ad confirm.*: magis & minus in intensione non variant speciem, prout condistinctam ab alijs speciebus completis: variant tamen speciem varietate partiali ad eandem speciem completam pertinente: unde calor intensus non reddit subjectum diversè calidum, ac remissus, diversitate pertinente ad aliam speciem completam, quæ non sit species caloris; benè tamen diversitate perti-

nente ad eandem speciem totalem: quod eodem exemplo formæ leoninæ explicari poterit. Mitto objectiones, quæ trahuntur ex compositione continui Aristotelicâ: quia nec tenemur in continuo admittere sententiam Aristotelis, nec, si admittatur, stat specialis difficultas contra continuum intensiōis heterogeneum; quæ pariter non premat continuum homogeneum, prout te docebit fusior tractatus; ubi & videre poteris objectiones alias, petitas ex proportionē meriti cum gratiâ, aut demeriti cum pœnâ.

CAP. IV.

Varia quæstiuncula.

45 **Q**uaritur 1., quænam formæ sint capaces intensiōis? *Resp.*: formæ substantiales non sunt intensibiles propter dicta n. 22. nec item quantitas, utpote quæ requirit ex se partes subjecti distinctas, & expenetratas. Actio autem & passio, dum respiciunt terminum intensibilem, intendi possunt circa partes, quibus terminus redditur in se intensior:eductio enim plurium graduum caloris suis etiam gradibus constat heterogeneis. Ex relationibus nulla videtur intensibilis exceptâ relatione similitudinis in qualitate, v.g. in albedine, quâ duo redduntur magis, vel minus similia: hæc tamen intensio reipsa non distinguitur ab intensiōe utriusque albedinis, cui relatio similitudinis identificatur. Qualitates igitur sunt, quæ præcipuè intens-

tionem admittunt, quamvis non omnes; non enim in potentijs animæ locum habet intentio, nec fortassis in speciebus intentionalibus, & in actibus animæ, nisi tantum impropria, & virtualis.

46 *Queritur 2.*, Quo sensu verum sit proloquium illud, *simile non agit in simile*? Resp. 1.: simile non agit in substantialiter simile actione substantiali, v. g. unus ignis in alterum: quia nec duplex forma ignis potest simul esse in eadem materia, nec nisi frustrâ produceretur nova destruendo præhabitam. 2.: potest simile æquivocè agere in simile, producendo formam accidentalem, quæ nec superna sit, nec alteri simili cōtraria. Sic unus homo in oculis alterius producit speciem sui. 3.: si detur similitudo in substantiâ, & non in qualitate, vel in intensiōe qualitatis, potest simile agere in simile actione accidentali. Sic aqua calida producit calorem in frigida, & calidior in tepidâ. 4.: si duo sint similia in intensiōe qualitatis, nequit alterum in altero qualitatem illam augere: quia ex duobus calidis ut quatuor v. g., nequit unum augere calorem alterius, nisi producendo gradum quintum: hunc autē, non continet virtus calidi ut quatuor, utpote suâ naturâ superiorem, & specie incompletâ diversum. Nec obstat multiplex experientia, quâ videtur agens interdum producere maiorem intensiōem, quàm in se habeat. Nulla quippe adstruitur, in quâ non adit virtus æquivoca continens intensiorem effectum, ut ex-

pendimus in sus. tr. hic num. 80.

47 *Queritur 3.*, an, & quatenus multitudo agentium similium, aut maior densitas agentis corporei, conducat ad melius operandum? Resp.: conducit in agentibus æquivocis ad operandum intensius: magis enim gravitat granum auri, quàm tritici, & magis multiplex granum tritici, quam unum. Conducit quoque in causis univocis, non ut maior sit intensio effectus, quàm agentis, sed ut effectus evadat intensior, quam aliàs evaderet, vel ut producat cūtiùs, & in pluribus partibus pasci, atque in majori distantiâ. Sic plures candelæ similes intensius illuminant idem spatium aëris, quàm illuminaret unica, & ampliorē sphaeram sibi vendicant. Ratio illorum est: quia densitas magis conjungit partes activas, & *virtus unita fortior*: multitudo autem validius reddit unumquodque agens auxilio cæterorum, ut cum plures homines sese mutuò juvant ad elevandum pondus.

48 *Queritur 4.*, an possit agens univocum accidentale, seu per solam qualitatem operans, perfectè assimilare sibi passum quoddam intensiōem? Resp.: ut plurimum non potest: alioquin posset qualitas, saltem quæ contrario caret, æquabiliter extendi per totam sphaerā agentis; lux enim solis produceret in spatio immediato aliam æquè intensam, hæc aliam perfectè similem in sequenti spatio, & sic deinceps usque ad terram: unde lux æquè intensa foret propè nos, ac propè solem; quod pla-

planè repugnat experientia. Sed nota hanc impotentiam agentis non provenire ex defectu penetrationis cum passo, quasi defectus iste tollat applicationem summam. Tum, quia alioquin nec agens substantiale, v.g. ignis, poterit ignem alium omninò similem producere, nisi penetretur cum passo; quod est apertè falsum. Tum quia applicatio summa naturaliter possibilis est contiguitas, vel immediatio localis, non verò penetratio, quæ naturaliter impossibilis est, ac proinde nequit esse medium simpliciter necessarium, ut agens perfectè assequatur finem suum naturalem, nempe *assimilare sibi passum*.

49 Provenit igitur talis impotentia ex eo, quòd agens debeat ob commune bonum universi agere per totum spatiũ sphaeræ suæ: at non ageret per totum, si in spatio proximo & contiguo totam intensiorem produceret, totas enim vires impenderet statim: ergo debet vires reservare ad ulteriùs spatium, ne scilicet in ulteriori nihil agat. Itaque lux soli proxima suam etiam sphaeram habet, ad quam vires reservat: quæ vires, licet conjungantur cum viribus à sole reservatis, non producunt æqualem intensiorem in spatio sequenti; quia utræque vires sese ulteriùs reservant ad majorem distantiam, donec finiatur sphaera. Aliud quidem est de agente univoco substantiali in ordine ad substantialem effectum: quia virtus substantialis agit in passo proximo quantum potest, nec reservatur ad sphaeram dis-

tantem, eoquòd effectus deberet proportionem distantia remitti seu decrescere, & forma substantialis non est capax remissionis.

50 Dixi *ut plurimum* in resolutione: quia interdum possibilis est assimilatio perfecta quoad intensiorem passi cum agente, vel propter multiplicationem agentium, ut si passo applicetur multiplex calidum ut octo: vel propter præviã passi dispositionem, ut si passum jam aliunde supponatur calidum ut quatuor: vel propter productionem effectus substantialis in passo proximè applicato, ne scilicet prætereat occasio producendi substantialem effectum: vel tandem propter multam densitatem agentis, ut cum flamma ingens intra exiguum cubiculum clauditur; tunc enim quò magis coarctatur per obstaculum sphaera lucidi & calidi, intensius illuminatur, & calefit spatium proximum: tâtaque poterit esse coarctatio sphaeræ, ut in spatio relicto producatur tota intensio agentis. Et hinc roboratur ratio nuper tradita de reservatione virium pro casu, quo actio agentis ulterius excurrere sinatur.

De intensiõe qualitatis per reflexionem.

51 Qualitates per reflexionem intendi, cernitur in luce, & in specie intentionali, dum incidunt in obiectum idoneum, præsertim in speculum: tunc enim quodammodo retrocedunt, & intensiores fiunt versus
H agens,

agens , unde trahunt originem. Si-
cut autem propagatio tendens ab
agente ad obsistens dicitur *actio di-
recta* , & hujus linea vocatur *linea
incidentiæ* ; ita propagatio tendens
ab obsistente ad agens dicitur *actio
reflexa* , *reflexio* , sive *retroreflexio* , &
ejus linea vocatur *linea reflexionis*.
Quando lux perpendiculariter inci-
dit in obsistens politum , ac tersum ,
eadem est linea incidentiæ , ac refe-
xionis : sed quando incidit obliquè ,
tunc linea reflexionis est opposita li-
nea incidentiæ , ita ut altera v.g. dex-
tram , altera sinistram teneat , & an-
gulus reflexionis angulo incidentiæ
sit æqualis. Sic etiam resilit pila lu-
soria , cujus exemplo res facillè per-
cipitur , hoc tamen discrimine , quòd
pila lusoria eadem numero incidit ,
& resilit in eodem locali : at verò quali-
tas non eadem numero incidit , &
regreditur , sic enim migraret de
subjecto in subjectum ; sed dicitur
regredi , quæ per actionem reflexam
producitur.

§2 Intensio qualitatis per
reflexionem major esse solet prope
obsistens , quàm alibi : nam certè
lumen solare clarius apparet prope
speculum , aut parietem album , quàm
in aère procul inde posito , qui mi-
nus à sole distat. Unde *queritur* , à
quo agente proveniat illa major in-
tensio? *Resp.* : non provenit præci-
sè à qualitate directæ aëris propin-
qui , quæ utique remissior est , sed à
qualitate intensiori in obsistente re-
ceptâ. Patet in ipso solari lumine ,
cujus reflexio tantò major est , quan-
tò intensius illuminatur obsistens :

ideoque major provenit è speculo ,
quàm è papyro : ergo intensior qua-
litas in obsistente recepta influit in
reflexionem. Nimirum agens princi-
pale , v.g. Sol , aut ignis , mediâ ac-
tione directâ intensiorem producit
qualitatem in corpore obsistente ,
quàm in aère intermedio propter
aptiores obsistentis dispositiones ;
hâc enim ratione superficies lunæ
intensius illuminatur à sole , quàm
vicinus Æther. Illa vero major in-
tensio causat deinde supparem intē-
sionem in aère propinquo per actio-
nem , quæ dicitur *reflexa* relatu ad
agens principale , à quo mediâtè pē-
det , seu à quo primam trahit origi-
nem , quavis relatu ad agens im-
mediatum , nempe qualitatem in
obsistente receptam , sit actio *di-
recta*.

§3 Observandum hîc disceri-
men reflexionis à refractione : re-
fractio quippe non est retrocessio ,
sed inflexio , sive ulterior progressio
cum inflexione aliquâ ; ut cum ra-
dius luminis transit ab uno diapha-
no in aliud diversæ densitatis , &
obliquè incidens in superficiem cō-
munem utriusque diaphani , ultra
progreditur , sed in eâ superficie
frangitur , sive inflectitur , ita ut rec-
tam , quâ venerat , lineam non pro-
sequatur , sed aliam arripiat magis
aut minus à perpendiculari recedē-
tem : si enim transeat à medio rario-
ri in densius , linea refractionis ma-
gis accedit ad perpendicularem : ma-
gis autem ab ea recedit , si radius à
medio densiori transeat in rarius ,
v.g. ab aqua in aerem. De refractione

ne tractat ex professo Dioptrica, & de reflexione Catoptrica.

minus retardant. Experimentum thermometri, & alia, quæ obijci solent, vide in *fuf. tr.* hic à n. 92.

De Intensione per Antiperistasis.

CAP. V.

De resistentiâ & reactione qualitatum: ubi de successione & continuitate alterationis.

54 **A**ntiperistasis idem significat ac *obsessio*, vel *circumobsistentia* Contrarij: ideoque dum qualitas intenditur occasione contrarij circumstantis, dicitur intensionem fieri per antiperistasis. Ea tamen non fit à contrario obsidente, nisi occasionaliter, & remote: proxime enim fit, vel ab extrinseco agente, quod eâ occasione inhibetur, vel aliquando etiam ab intrinseco, dum eâ occasione recedit aliud agens contrarium, quo abscedente forma substantialis intensionem producit sibi connaturalem. Hinc manus attritione nivis incallescunt, quia interni spiritus eò accurrentes, vel illac discurrentes, obstructione pororū magis detinentur, & concervantur. Calor item stomachi magis hyeme, quam æstate intenditur a spiritibus igneis in stomacho detentis, eo quod obstructis frigore poris minor sit tunc temporis transpiratio. Aquæ vero puteales, & subterranea loca, in hyeme calidiora fiunt ab igneis exhalationibus sub terrâ detentis, eo quod terræ meatus tunc obturentur, & aer externus densior, ac frigidior earum ascensum impediatur: è contrario æstate magis frigescent ab intrinseco; quia scilicet tunc laxatis terræ meatibus calidæ exhalationes evolant, & actionem substantiæ aquæ, vel vaporum naturâ suâ frigidiorū,

55 **R**esistentia est *conatus ad impediendum actionem impugnantis*. Qui conatus, dum fit producendo, vel conservando qualitatem oppugnanti contrariam, dicitur *resistentia activa*, utpote fundata in virtute activâ, ut tali. Dum verò fit, tenaciter inhærendo subjecto, & retinendo possessionem illius in præsentia contrarij, dicitur *resistentia formalis*, quippe quæ fundatur in virtute informativâ, quâ tali, seu in tenacitate formæ, renuentis amittere possessionem subjecti. Sæpè invenitur utraque resistentia in eadem formâ: nam calor manûs v. g. activè resilit nivi applicitæ secundum eos gradus, qui non amittuntur in primo instanti, quia nivem aliquatenus liquefacit: & resilit formaliter, quia retinendo inhærentiam suam, impedit introductionem graduum contrariorum.

56 Potest tamen resistentia activa inveniri sine formali. Nam dum aqua ab igne calefit usque ad sextum gradum, forma substantialis activè resilit calori, quia conatur efficienter conservare frigus suum: at non resilit formaliter, quia non est incôpossibilis cum sex gradibus caloris in eodem subjecto, nec

per eos expelli potest. E cōtra, resistentia formalis saxe invenitur sine activā: nam albedo, quamvis nihil agat, resistit nigredini, & calor existens in aquā, in quam nihil agit, resistit ejus formæ substantiali, quatenus conāti calorem expellere productione frigoris. Nec dicas, in hoc casu activè resistere causam conservativam caloris. Nam calor aquæ ab igne remotæ conservatur à solā causā primā, quæ non resistit activè, tum quia non agit cum appetitu innato, tum quia ultrò, & spontè acquiritur exigentiæ contrarij validioris.

57 Utraque resistentia, activa, & formalis, si spectetur in actu primo, consistit in exigentia operandi, vel informandi subjectum, non obstante præsentia contrarij. Si verò spectetur in actu secundo, consistit in actuali operatione, vel informatione, quatenus inducente carentiam actionis à contrario præsentiri ponibilis. Utraque, dum sistit in actu primo, dicitur resistentia inefficax: efficax verò, dum transit ad actum secundum; omnis quippe resistentia, etiam dum succumbit, semper est efficax aliquatenus, nempe quoad effectum minuendi, vel retardandi, vel difficilem reddendi contrariam actionem; aliter nulla dabitur imago pugnæ: dicitur tamen tunc inefficax, quia non tollit actionem absolute victricem. Dum autē contrarietas versatur inter agentia viribus paria, v. g. calidum, & frigidū ut quatuor, quorum neutrum vincit, nec vincitur, tunc resistentia efficax ex parte calidi consistit in

actuali productione, vel conservatione quarti gradus caloris, impossibilis cum quinto frigoris: & idem accidit è converso in resistentia frigidi.

58 In formis substantialibus ut plurimum quò minor est resistentia formalis, eo major est activitas, & è converso: unde facilius extinguitur ignis, quàm destruitur aqua, & facilius moritur animal, quàm destruitur adamas. Id ipsum de qualitatibus contrarijs dici solet, quod scilicet calor magis activè, & minùs formaliter resistit, quàm frigus: & similiter humiditas respectu siccitatis. Verùm hoc difficile apparet: nā quod magis resistit activè, magis atterit, aut debilitat vires contrarij, & eo ipso magis se tuctur: quod est magis resistere formaliter. Nihilominus dici poterit, quòd, licet calor ut octo magis se defendat activè, quatenus expellit è frigido ut octo duos gradus frigoris, dum ipse non amittit nisi unum; formaliter tamen minus resistit, quia in amissione unius cedit activitati frigoris, quæ forsam duplo, aut quadruplo minor est, quàm activitas caloris.

59 Jam verò *reactio* est actualis resistentia activa, quā unum contrarium, ab alio fortiori oppugnatum, invicem in eo producit aliquid propriæ qualitatis, quo vires ejus aliquatenus minuit: sic ferrum candens calefacit aquam, & ab eā refrigeratur. Contrarium debilius dicitur *passum*, & *reagens*, ejusque operatio *reactio*. Contrarium fortius dicitur *agens*, & *repassum*. Quòd si
am-

ambo sint viribus paria, invicem agent, & reagent. Huc spectat illud axioma, *Agens agendo repatitur*: quod tamen, ut generaliter teneat, nonnullis indiget conditionibus. 1., quod agens & passum sint ejusdem ordinis: non enim Deus repatitur à creaturâ. 2., quod agens sit intra sphæram activitatis passivi; hinc enim sol non repatitur à terrâ. 3., quod agens & passum materiam habeant ejusdem speciei. 4., quod agens tentet inducere qualitatem contrariam qualitati passivi: unde objectum produciens speciem in oculis, & lucerna lumen in pariete, nihil repatiuntur. 5., quod passum non sit adeò inerme, ut in primo congressu penitus vincatur: unde nec repatitur calidum ut octo applicatum frigidum ut unum.

60 Quæ obijciuntur contra dicta de resistantiâ, & reactione, hic persequi non vacat. Sed pro illorum solutione observa 1.: superiores gradus resistunt pro se & inferioribus, quia istis indigent ad existendum: inferiores autem non resistunt pro superioribus, cum sine illis possint existere. Hinc quamvis calidum & frigidum fingantur viribus æqualia, ambo v. g. ut octo, poterunt vinci simul & vincere quoad gradus distinctos: nam activitas calidi pro primo instanti est activitas septem graduum, quæ non mirum, si vincat resistantiam formalem unius tantum gradus frigoris, videlicet octavi, cū hic non juvetur à cæteris in resistendo formaliter expulsioni sui. Eadem ratione activitas frigidi vincit, & expellit in primo instanti octavum gra-

dum calidi, & sic deinceps ambo mutuo sese atterunt in sequentibus instantibus usque ad quartum, aut quintum gradum, in quo jam ex defectu virtutis neutrum aget in alterum, sed ambo à pugna cessabunt.

61 Quod si contraria sint viribus inæqualia, fortius prævalet absolute, quia plus infert damni, quam patitur: attamen debilius prævalet etiam secundum quid, vincendo formalem resistantiam fortioris quoad aliquem gradum, vel partem gradus: quia, ut habet paraxia philosophica, *actio procedit à proportionem majoris inæqualitatis*. Sic calidum ut octo, si applicatur frigidum ut sex, expellet quidem in primo congressu duos, aut tres frigoris gradus: sed tres alij, qui supersunt in frigidum, activitate suâ superabunt formalem resistantiam calidi quoad gradum octavum, vel partem ejus, reagendo scilicet aliquid frigoris.

62 2.: calidum ut octo in primo applicationis instanti, in quo repatitur à frigidum ut septem, non habet positivè gradus octo, sed pro signo priori præscindit ab illo, vel ab illis gradibus, ad quos per reactionem expellendos jus, & activitatem habet frigidum in eodem instanti. Quare actio calidi non oritur à gradibus, qui tunc expelluntur, sed à cæteris, qui perseverant. Solum ergo dicitur applicari calidum ut octo, quia in instanti immediate præcedenti habebat gradus octo, quem admodum dicitur applicari igni frigidum ut quatuor, cū in ipso applicationis instanti desinat esse ut qua-

quatuor. Si verò frigidum sit adeò imbecillum, ut non habeat jus reagendi, nec proportionem majoris inæqualitatis, tunc calidum cum octo gradibus applicabitur, & aget.

63 3.: qualitas resistit formaliter in actu secundo pro instanti, in quo est, per actualem inhærentiam (quæ est actualis ipsa resistentia), etiam stante oppugnatione contrarij, quod pro signo priori conetur, ne qualitas sit. Nec obstat, quòd ex suppositione inhærentiæ jam non sit periculum expulsiõis. Nam hoc perinde est, ac non esse jam periculum non resistendi ex suppositione resistentiæ, seu cessare periculum expulsiõis ex vi resistentiæ in actu secundo. Resistit etiam qualitas in instanti in quo est, resistentiã in actu primo pro instanti sequenti, quatenus existit, & quasi petit ab Authore naturæ, continuari conservationem sui, & consequenter non parari concursum agenti contrario, ut illam continuationem interrumpat; alioquin non erit, cur statim non pereat calor aquæ, dum removetur ab igne. Unde, nec in instanti, in quo perit qualitas, perit sine resistentiã formali, quæ quidem sit inefficax quoad conservationem graduum pereuntiam, efficax tamen quoad conservationem permanentiũ, & quoad effectum minuendi actionem contrarij.

64 Nec refert, quòd resistentia in illo instanti non sit jam physice, sed solum moraliter præsens; quamvis enim ad physice agendum requiratur existẽtia physice præsens,

ad resistendum tamen sufficit existentia præsens moraliter: sic peccatum physice transactum resistit infusioni gratiæ, & beneficium physice præteritum resistit ingratitude. Verum hanc resistentiam ita intellige, ut sit exigentia conservationis non interruptæ; si enim interrumpatur conservatio, jam tota exigentia penitus evanescit, nec jam deinceps existit moraliter, quia non amplius acceptatur ab Authore naturæ; alioquin minueretur nunc actio calidi propter exigentiã frigoris anni præteriti. Unde ex eo, quòd gradus, existens in A, exigat conservari non solum in B, sed etiam in C, & seqq. male inferes, quòd, si expellatur in B, resister adhuc in C, & deinceps.

65 4.: Licet frigidus ut octo magis intersit conservare frigus in se, quàm illud in calido producere, non ideo vires, quibus reagit in calidum, convertere debet ad conservandos suos in se gradus: quia scilicet frigidum non reagit in calidum secundum gradus septimum, & octavum v. g.; quos amittit in primo congressu, sed secundum reliquos: horum autem activitas non potest converti ad conservandum gradus septimum, & octavum, quos non continet utpote superiores. s.: ex eo quòd glacies reagat in ignem, non sequitur, quòd aer interjacens moveatur motibus contrariis, frigoris videlicet, & caloris: has enim qualitates non recipit, nisi in eo gradu, in quo sociari possunt in eodem subiecto.

66 6.: sicut exigentia conser-

va-

vationis non est in omnibus æquè robusta, ut patet in igne & aquâ, in ferro & adamante; ita nec formalis resistentia debet esse in omnibus æqualis. Unde stat, inter gradus ejusdem qualitatis alios alijs magis resistere: imo & resistere formaliter in actu primo etiam illos, qui expelluntur, quatenus suam conservationem appetunt in præsentia contrarij validioris, quin obstat, quòd tunc conservatio est naturaliter impossibilis. Non enim est impossibilis per se, & intrinsecè, sed extrinsecè & contingenter, quia scilicet hic & nunc extrinsecus & contingenter adest jus aliud naturaliter prævalens. 7.: resistentijs formali, & activæ, de quibus hæcenus, addi solet resistentia *negativa*, quæ consistit in merâ incapacitate subjecti ad formam aliquam recipiendam: quo pacto resistit opacum luci. Verùm hæc resistentia, cum à nullo contrario impugnetur, impropria est, aut nulla; alioquin Angelus verè resisteret vulneri, vel calori.

Undè proveniat successio alterationis?

67 **A**lterationem intensivam successivè fieri, patet in aquâ, quæ non uno temporis momento, sed paulatim incalescit igne admoto. Hæc autem successio inde provenit, quòd successivè minuitur resistentia formalis contrariorum graduum. Nam ignis in primo instanti expellens ab aquâ gradum frigoris octavum & septimum, non potest simul expellere sextum, quem

expellit in secundo instanti: quia scilicet in primo pugnat pro sexto gradu resistentia major, cum non solum pugnet resistentia ipsius sexti, sed etiam septimi & octavi. In secundo autem instanti jam septimus & octavus non resiliunt, & sola pro se pugnat resistentia sexti gradus, quæ proinde facilius vinci potest. Quamvis ergo in secundo instanti non crescat activitas calidi, poterit tunc potius, quàm in primo producere tertium caloris gradum, quia tunc decrevit resistentia pro sexto frigoris, qui contrarius est tertio caloris. Eadem ratio cum proportionem valet pro reliquis instantibus, donec pugna finiatur.

68 Idem dicito de alteratione extensivâ, eam scilicet successivè fieri, quia successivè minuitur resistentia contrariæ qualitatis in passo extensa. Nam, dum igni applicatur lignum palmare frigidum ut sex, ideo prius incalescit pars propinquior, quia minus resistit formaliter: resistit enim per se nudam, nullo clypeo protecta, cum in se immediatè oppugnetur ratione applicationis immediatæ. Pars verò remotior resistit in primo instanti, tū per se, tum per propinquiorem, quæ est ipsi pro clypeo, vel antemurali. Nec frigus in remotiori existens potest expugnari in illo primo instanti ab uno, vel duplici gradu caloris in propinquiori parte recepto, quippe cui deficit proportio majoris inæqualitatem e item ab igne agente, qui occupatus est in frigore primæ partis debellando. In secundo au-

tem instanti, devictâ propinquiore, jam immediatè oppugnatur pars illa remotior, tum à calore primæ partis, tum ab igne agente, qui jam minus laborat in calore primæ partis conservando, frigore ab illâ depulso. Idem in tertio & seqq. instantibus accidit cæteris ligni partibus intra sphæram ignis constitutis, sed magis adhuc ab igne remotis.

An alteratio successiva sit continua?

69 **E**st equidem continua per aliquot instantia; sed in toto tractu successione aliquæ sunt morulæ plures, vel pauciores, juxta variam indolem, & activitatem agentium. *Prob.* hæc sententia de alteratione extensivâ: nam si calorem extenderet ignis successione continuâ per sphæram mille passuum, ita ut nullum esset instans, in quo calefaceret novum punctum loci, sequeretur contra manifestam experientiam, quod totam sphæram calefaceret in ictu oculi; cum certè in ictu oculi plura præterlabantur instantia, quàm sint puncta in lineâ mille passuum: siquidem sol spatium

plusquam mille passuum motu suo percurrit in ictu oculi, & tamen non acquirit plusquam punctum spatij in unoquoque instanti.

70 De alteratione intensivâ eadem urget experientia: Si enim absque morulis intenderetur calor in aquâ igni admotâ, magna sentiretur intensio caloris in ictu oculi; tot enim constaret gradibus, aut particulis, quot instantia in ictu oculi prætervolant, atque adeo pluribus, quàm sint partes caloris extensi per mille passus. Atqui in tam brevi tempore vix accipit aqua calorem sensibilem. Nec objicias, otia, vel morulas provenire non posse ex resistentiâ contrariæ qualitatis, quæ etiam continuè minuitur. Non enim opus est, ut proveniant ex tali resistentiâ, nec ex alio capite, quàm ex nativâ conditione finitorum agentium, quorum limitatio virtutis nequit per plura instantia continuare motum successivum, quin otia quædam, aut morulas interserat, ut vires resumat. Vide dicta in Physicâ super continuo, ubi similes morulas agnovimus in motu locali.

SYNOPSIS SYNOPSEOS

TRACTATUUM

DE MUNDO, DE COELO, DE ELEMENTIS, ET MIXTIS.

CAP. I.

De Mundo, & Cælo.

Mundus, ait Aristoteles, est *Machina seu compages* è Cælo terræque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ intra eam continentur, vel eam inhabitant, ut sic etiam Angeli cōprehendantur. Mundum sic acceptū esse unicum, illumque a Deo liberè creatum in tempore, vel cum initio temporis, ex Scripturâ, Concilijs, & Patribus ostendunt passim Theologi, & S. Script. Interpretes. Certum tamen est, posse à Deo effici plures mundos, cum id nullo ex capite repugnet, nec ex parte Divinæ potentix, nec ex parte ipsorum effectuum. Imo, & potuit Mundus, entitativè sumptus, fieri melior & perfectior, quàm modò est, quoad rerum species, ut satis constat ex dictis tr. 3. Physic. circa repugnantiam creaturæ perfectissimæ: sed quoad rerum classes & gradus genericos Mundus existens optimus, & perfectissimus est; omnes enim continet, nec videtur possibilis creatura, quæ non pertineat ad aliquem gradum ex jam existentibus.

2 Figuram mundi esse sphericam demonstrant Astronomi ratione & experientia. Illius verò Systema (hoc est coordinatio seu dispositio

localis magnarum partium mundi, terræ scilicet & Astrorum, præsertim Planetarum, circa mundi centrum) sic statuitur à Claudio Ptolomæo. In primis terra ponitur immobilis in centro Mundi. Deinde circa terram, veluti centrum, moventur in circulum Planetæ hoc ordine, ut è terrâ sursum progredienti occurrat 1. Luna, 2. Mercurius, 3. Venus, 4. Sol, 5. Mars, 6. Juppiter, 7. Saturnus, quem supra sequitur firmamentum, idest sphaera stellarum fixarum, suum pariter circulum diurno motu peragens circa idem centrum. Ptolomæo accedit insignis Astronomus Tycho Brahe, quatenus terram ponit etiâ immobilem in centro Mundi, & circa ipsam moveri statuit Lunam, & Solem, ut etiam stellas firmamenti. Sed in eo recedit à Ptolomæo, quòd cæteros Planetas, nempe Mercurium, Venerem, Martem, Jovem, Saturnum ita disponit, ut non terram, sed solem respiciant pro centro sui motus circularis. Ptolemaicum Systema prævaluit ante invētum Telescopium: at hodie solum Tychoonianum placet communiter Philosophis & Astronomis.

3 Aliud Mundi Systema suffragavit Nicolaus Copernicus, qui primò stellas fixas cum suis sphaerâ ponit immobiles. Deinde in hujus

I

sphae-

sphæræ, seu in Mundi centro, tolem statuit pariter immotum, quæ proinde negat esse Planetam: agnoscit tamen planetas septem, quia terram inter eos enumerat. Ex his sex gyrare dicit circa solem, ut centrum, tali distantia ordine, ut Mercurius proxime gyrum suum perficiat spatio trimeltri, tum Venus ferè octomeltri, tum terra integro anno, tum Mars annis duobus, tum Juppiter annis 12., tum Saturnus annis 30.: & lunam circa terram volvi decernit intra mensem. Terræ autem tribuit duplicem motum, alterum annuum per Eclipticam, ex quo resultât quatuor anni tempora, alterum vertiginis circa proprium axem ab occasu in ortum spatio 24. horarum, ex quo resultât dies ac noctes, syderumque ortus & occasus. Copernicanum Systema approbât Galilaus, Cartesius, & alij, hoc discrimine, quod Cartesius vult, Solem in se ipso volvi, sed ita ut à mundi centro non recedat. Illud tamen damnavit Sacra Inquisitio Romana, utpote dissonum S. Scripturæ, sæpe sæpius significanti, non terram, sed Solem moveri.

De Cælo.

4 **C**OELUM dicimus non solum Empyreum, supremo in loco situm, quod sedes beatorum est, verum & totum illud spatium, quod alia continet, quodque nemo dubitat esse corporeum, extensum, & integraliter divisibile. Imò, si corruptibile sit, est etiam essentialiter compositum ex materiâ, & forma: Si verò sit ab intrinseco incor-

ruptibile, probabiliter adstrui poterit essentialiter simplex; corpus enim incorruptibile nequit ullum præbere compositionis indicium.

5 Sed quoad ejus incorruptibilitatem certum est, in præsentium ordine non posse ab ullo agente naturali corrumpi totum cælum, sicut nec totam terram, totam aquâ, aut totum aërem. Possit tamen cælestia corpora, quemadmodum elementa, partialem corruptione pati, probant Recentiores Astronomi, tum ex maculis, quæ tubo optico deprehenduntur in Sole denuò genitæ, & postmodum corruptæ, crescentesque, & decrecentes, quandiu durat: tum etiam ex generatione & corruptione Cometarum, qui à 150. annis observati sunt: omnes enim multo sublimiores Lunæ sunt, ostendit eorum parallaxis, lunari minor, aut ferè nulla. Est autem parallaxis diversitas aspectus, seu loci apparentis differentia, quâ luna v.g. è diversis terræ locis inspecta eodem tempore, nō sub iisdem firmamenti stellis conspicitur, sed è Salmantica sub unis, è Roma sub alijs: quæ differentia cō minor apparet, quò altius est altius.

6 *Quæritur* modo, an materia cælestis sit ejusdem speciei, ac sublunaris? *Resp.* si corpora cælestia sint corruptibilia, sine dubio affirmandum, cum nullâ super sit fundamentum pro diversitate specificâ. Negandum verò, si cælum sit omnino naturaliter incorruptibile, hoc est, per vires omnium agentium possibilem naturalis ordinis, v. g. per vires ignis, qui potest à Deo produ-

ei fortior, & activior sine fine. *Prob.* conclusio: quia omnimoda naturalis incorruptibilitas cæli non provenit à sola tenacitate seu resistentiâ formæ cœlestis: ergo provenit ab intrinsecâ incapacitate recipiendi qualitates corruptivas, quâ pollet materia cœlestis, & in quâ proinde differt specie à sublunari.

7 *Antecedens* constat: quia tenacitas formæ cœlestis non est resistentia purè negativa, idest immunitas à contrario, seu mera incapacitas corruptionis. Vel enim loquimur de formâ cœlesti, & ejus qualitatibus ex se, præcindendo à subiecto, vel ordine ad subiectum certæ indolis: vel loquimur de illis, prout respiciunt subiectum commune, de se aptum ad qualitates alias infociabiles cum ipsis. Si primum, sub eâ præcisione nec habent, nec non habent contrarium, cum contrarietas non sit, nisi circa possessionem subiecti communis. Si secundum, sub illo respectu nequeunt non esse simpliciter corruptibiles: nam si accidentia cæli sunt naturaliter infociabilia cum calore ut octo v. g. in eodem subiecto communi, & secum adferunt substantialem formam cum formâ ignis impossibilem, contrariantur utique calori ut octo, poteruntque impugnari & corrumpi ab igne applicato: hæc enim ratio, & non alia contraria sunt inter se ultimæ dispositiones ignis & auri. Certè, accidentia, quæ contrario carent, possunt in subiecto communi sociari cum quovis alio accidenti, nec connectuntur ex se cum formâ

substantiali diversâ, ut cernitur in luce, & in quantitate.

8. Superest ergo, ut tenacitas & resistentia formæ cœlestis in materiâ communi sit resistentia passiva seu formalis, consistens in exigentiâ propriæ conservationis in subiecto ex se capaci alterius formæ impossibilem, & quidem in exigentiâ adeò robustâ, ut prævaleat juri, quod habent agentia naturalia, inducendi formam impossibilem in materiam communem & applicatam. Hujusmodi autem tenacitas & resistentia formalis est absurda; nam ex eâ sequitur, formam cœlestem vel esse intrinsece supernaturalem, vel esse in ordine superiori ad omnes vires activas, & exactivas naturæ, vel pollere infinitâ vi resistivâ, utpote quæ prævalet contra omnem naturalium agentium activitatem, tamen si crescentem magis ac magis sine fine.

9 *Sequela* prob. ratione, & exemplis: ratione; quia formæ tenacitas, seu resistentia formalis, eò major est, quò pluribus & perfectioribus agentibus obsistere valet: ergo crescit in suo genere, quantum in genere activitatis crescit perfectio agentium, quibus obsistit. Si ergo hujusmodi perfectio agentium in infinitum augeatur, & tamen elidatur ab aliqua determinatâ resistentiâ, hæc necessario erit infinita. Exemplis: quia lapis, nullâ vi supernaturali fixus, si non posset loco dimoveri ab ullo impulsu possibili agentium naturalium, gravitatem haberet infinitam. Peccatum lethale, quia nullo meri-

to possibili purę creaturę deleri potest, aut est infinitum in ratione offensa, aut saltem est in ordine superiori ad omne purę creaturę meritum. Activitas naturalis unius agentis, cui nulla naturalis resistētia possibilibus obistere valeret, foret absurdio activitas infinita. Pariter ergo de resistētiā formę cœlestis existimandum.

10 *Confirm.*: Quidquid sit de nomine *contrarietatis*, *impugnationis*, aut *resistētiæ*, certum est, quod agentia naturalia jus habent naturaliter operandi in subiecto applicato, & ex se capaci effectus eorum, nisi obstat exigentia robustior, ac prævalens: si ergo non agunt in materiam cœli, tamen si communem, & applicatam, nec in eam agerent, etiam si fierent in infinitum activiora, idcirco est, quia prævalet exigentia robustior formę cœlestis ad conservationem sui, & possessionem talis materiæ. Jam igitur in eâ formâ datur exigentia prævalēs contra jus omnium agentium possibilium ordinis naturalis: quæ quidem, sive appelletur resistētia, sive secus, nequit non esse infinita, seu infiniti roboris.

11 Itaque omnimoda naturalis incorruptibilitas cœli non aliter salvari potest, quam per intrinsecam limitationem materiæ ad formam cœlestem, seu per intrinsecam ejusdem incapacitatē ad qualitates corruptivas: hæc enim materiæ incapacitas posita, forma, & accidētia cœli nullum habent contrarium, cum contrarietas non sit, nisi circa subjec-

tum communiendi a nullo impugnantur agente corruptivo, cum nullam conetur, nec appetat agere in subiectum secundum se incapax, & ineptum: unde non resistunt, nisi negativè, & valde improprie ex mera incapacitate subiecti, nec habent exigentiam suæ conservationis prævalentem contra jus insultorum agentium, quia nullum tale jus adest, nec adesse potest circa subiectum incapax illorum effectus: qua ratione non conatur naturaliter ignis Angelum calefacere.

12 *Obje.* 1.: Non est cur incorruptibilitas cœli à solâ formâ nō proveniat, cum passim aliis conveniant prædicata compositis ratione solius formæ? *Neg.* assi: quia prædicatum incorruptibilitatis, nisi fundetur in genio subiecti, formam arguit supernaturalem, vel insoliti roboris in resistendo, ut ex nostra probatione constat. *Dices*: solum arguit, formam cœlestem, & ejus qualitates à nullo contrario impugnari, quia non datur contrarietas, nisi inter quatuor primas qualitates, vel quæ ex eis resultant. Sed *contra*: quia in primis, si qualitates cœli sociabiles sunt in eodem subiecto cum elementaribus, non est cur connectantur eû formâ substantiali diversâ. Deinde sæpe datur contrarietas inter qualitates alias altioris ordinis, ut inter habitus virtutum, & vitiorum, vel scientiæ & erroris.

13 *Obje.* 2. sicut materia cœli sit ex se capax formarum subiunarium, potest tamen a formâ cœli incapax earum. Sic humanitas ex se capax

pax peccati redditur absolute incapax ab unione hypostatica, & visione beatâ. Sic beati corpus, ex se passibile, fit absolute impassibile per dotē impassibilitatis: sic etiam materia prima, de se penetrabilis cum aliâ, redditur impenetrabilis à quantitate. *Resp.*: exempla sunt abs re: nam unio hypostatica, visio beata, & dos impassibilitatis, sunt formæ supernaturales, & longè superioris ordinis ad vires productivas effectuum, quos impediunt. Materia verò de se est radicaliter impenetrabilis, quia omnino connectitur naturaliter cū quantitate: nec ut penetrationi resistat, indiget quantitate infinitè robustâ; non enim quantitas contrarium habet, nec ullum corpus conatur penetrari cum alia materiâ quantâ.

14 *Objic. 3.*: ex eodem capite sumi debet incorruptibilitas simpliciter talis, ex quo sumitur incorruptibilitas secundum quid, seu difficultas corruptionis: sed hæc sumitur à solâ formâ sine diversitate specificâ materiæ, ut patet in adamante respectu pomi: ergo & illa. *Obiectio* absurdè probat, posse lapidem à gravitate finitè reddi simpliciter immobilem, sicuti redditur difficile mobilis: posse quoque ignem ab activitate nō infinitâ reddi simpliciter irresistibilem. Difficultas ergo corruptionis sine incommodo reducitur ad tenacitatem solius formæ, cujus exigentia, licet finita sit, robustior esse valet, quam jus multorum agentium, utique mixti. At, si incorruptibilitas simpliciter talis revocaretur ad for-

mæ solius exigentiam, hæc evaderet infinita, utpote superiorem jure infinitorum agentium synecathegorematicè saltem infinito.

15 *Objic. 4.*: omni moda incorruptibilitas cœli revocari potest ad solam quantitatem specie diversam à quantitate sublunari, incapacem scilicet recipiendi qualitates corruptivas, quæ nō nisi media quantitate recipiuntur in materiâ. *Neg. ass.*: nam si quantitas diversa est, necessario supponit diversitatem in essentia materiæ, cujus est proprietas, & ex quâ naturaliter resultat; essentia quippe ejusdem speciei radicare nequeunt proprietates specie differentes, ut notum est. *Dices*: si cœlum constaret materiâ diversæ speciei, nō inderet in sublunaria; nulla quippe esset convenientia corporis influentis cū corpore influxum recipiente, nec in materiâ, nec in formâ. *Resp.*: ad subordinationem influxus sufficit convenientia generica in ratione corporis compositi, præsertim cum cœlestia corpora nō influant in sublunaria, ut causæ univoce. Certè, non materia, sed forma est ratio influendi: unde non apparet, quid ad influendum conferat cōvenientia specifica in materiâ.

Alia de Cœlis & Syderibus.

16 **C**OELI & Sydera nullo vitæ genere animantur, non quidem sensitivâ aut nutritivâ; nulla quippe in eis organizatio, nullumque ejusmodi vitæ indicium: nō item loco morivâ. Tum quia hæc non datur sine sensitivâ, cujus est ve-

luti proprietas, aut appendix. Tum quia motus cœlestium corporum, cū sit perpetuus & constantissimus in ingenti, & penè immensâ mole, nequit esse ab animâ imperfectissimâ, qualis esset purè loco motiva; sed debet esse ab extrinseco motore validissimo, & lassitudinis incapaci, nempe ab Intelligentijs assilētibus, idest ab Angelis à Deo deputatis ad mundi regimen.

17 Quoad numerum cœlorū placet sententia tres tantum agnoscens: quorum primum, terræ proprius, est planetarium, videlicet tota illa regio, ubi errantia sydera, seu Planetę vagantur: aër dici potest hujus cœli pars, aut appendix ob cognitionem fluiditatis, de quâ mōx. Secundum est firmamentum, stellis fixis praditum. Tertium est Empyreum, quod significat Apostolus 1. Cor. 12., ubi se raptum dicit *usque ad tertium Cœlum*. Planetarium esse fluidum constat, tum ex motu cometarum supralunarium, qui, cum sæpè observatus fuerit multiplex, & vagus, necessariò requirit spatium liberum ac fluidum: tum ex proprio motu Planetarum, v. g. Mercurij & Veneris, qui solem circumeunt, & modò supra, modò infra solem divagantur, aliasque multiplices combinationes admittunt, ut etiam Satellites Jovis, & Saturni circa hosce Planetas: hæc enim motuum varietas salvari nequit in spatio non fluido sine multis incredibilibus, & intricatissimis canalibus, concentricis, & excentricis, istque fluidâ materiam plenis.

18 Firmamentum, seu cœlum stellatum, solidum est: quia in firmamento nullum apparet fluiditatis indicium, cum in stellis fixis nulla sit variatio motûs, & sitûs. Sic optimè explicantur de firmamēto & Empyreo testimonia Scripturæ & Patrū, quibus cœlorum soliditas innuitur. Unde inferes 1., nullum esse primū mobile, quod reliqua moveat corpora cœlestia: nam Empyreum est immotum: firmamentum verò, utpote solidam, ab uno Angelo movetur cum stellis fixis: at illud non movet Planetas; nam singulis Planetis singuli Angeli assilunt, à quibus inducitur tota motuum varietas, quæ in astris observatur, sine recurſu ad primum mobile. Nec cœlestia corpora moventur contrarijs motibus: nam cum Sol v. g. moveri dicitur ab occasu in ortum, & ad tropicos declinare, non habet reipsâ, nisi motum simplicem diurnum, qui, quia spiralis est, & quotidie aliquantulum retardatus respectu stellarum firmamenti, sufficit, ut Sol ad polos declinet, utque videatur ad ortum regredi motu annuo. Inferes 2., aëres supercœlestes, seu super firmamentum (de quibus Sacra Scriptura) non augere numerum cœlorum, namia non habent formam cœlestem, sed elementarem.

19 Sydera dividuntur in stellas fixas, & Planetas. Stellæ firmamenti dicuntur *fixæ*, & *inerrantes*, quia locum & ordinem distantie inter se non variant, neque motum, nisi diurnum, habere videntur. Planetę verò vocantur *errones*, & *syde-*

ra errantia propter variationem locorum & motuum, quamquam in hac ipsâ variatione certam legem unusquisque servat. Quoad Planetarum naturam, constat, Solem esse corpus sphericum, nativâ luce fulgens, & productivum luminis, caloris, ac siccitatis. Unde ab alijs *eminenter* ignis, ab alijs probabilius *formaliter* ignis reputatur, cum Soli convenient omnes proprietates ignis, & aliunde Sol, per Telescopium debite præparatum inspectus, appareat veluti igneum pelagus, undantis flammæ fluctibus agitatam, fumos etiam interdum emittens, & fuligines atras, quæ varias quasi maculas exhibent in solari corpore. Non tamen censetur Sol esse flamma pura, summèque rara, sed constare creditur materiâ densiore, partim fluidâ, partim solidâ, quamvis tota sit lucida & accensa.

20 De reliquis sex Planetis constat esse corpora pariter spherica, partim fluida, & partim solida, sed opaca, quæ suum à sole lumen accipiunt, & ad nos usque reflectunt: id quod de luna demonstrant ejus eclipses, variæque phasces, hoc est, varia luminis incrementa, & decrementa, quæ in Mercurio, Venere, & Marte pariter observantur. De Jove autem & Saturno id ipsum colligitur ex analogiâ cum alijs Planetis, necnon ex eo, quod Satellites suos eclipsent umbrâ propriâ. *Satellites*, *Affectæ*, seu *Comites* appellantur minores quædam stellulæ, quæ circa Planetas hosce volvuntur, & Planetarum naturam participant: Ac Jo-

vi quidem sunt Satellites quatuor, Saturno duo, qui vocantur etiam Saturni Laterones.

21 *Stellæ fixæ* ingentia sunt corpora, quæ lucem à sole non mutantur, sed propriâ luce fulgent; usque enim ad eò à sole distant, ut sol ex earum loco inspectus non appareret major stellâ mediocri. An vero sint igneæ naturæ? non certò constat; quia in eis non alia apparet similitudo, vel proprietas ignis præter lucem, & ex proprietate unâ non licet colligere identitatem specificam. Certum tamen est, quod sydera omnia generatim naturæ sunt aptæ ad influendum in sublunaria, non solum per lucem, & calorem, sed per occultiores alias innuëntias, quas Peripatetici meras esse qualitates asserunt, dum corpusculares Neoterici contendunt, non esse, nisi effluvia corpusculorum. Sed decisio pendet à generalibus Philosophiæ utriusque principijs. De syderum magnitudine, distantia à terra, ac de multiplici motu Planetarum, plura dabunt Astronomi.

CAP. II.

De Elementis.

22 **T**erra, aqua, ær, & ignis, dicuntur passim *elementa vulgaria* mundi sublunaris, quia sunt veluti generalia quædam seminaria cæterorum corporum, quæ *mixta* dicuntur; quemadmodum prima principia generalia vocantur elementa scientiarum ob rationem consimilem. Verumtamen non sunt
etc.

elementa strictè sumpta: quo nomine intelligimus prima, intrinseca principia cujusque rei. Ratio: quia quatuor illa corpora non sunt in se simplicia, prout oportet ad rationem primi principij; sed sunt verè composita ex materiâ & formâ substantiali, verèque obnoxia corruptioni, & invicem transmutabilia, ita ut quodvis è quolibet possit generari: potest enim quodlibet à quolibet alterari, & affici qualitate alterantis propriâ: alteratio autem est via ad generationem unius, & corruptionem alterius.

23 Hinc quatuor illa vulgaria elementa non sunt actu & formaliter in mixtis, sed potenti tantum, seu virte; quatenus scilicet in mixto quovis inest temperamentum primarum qualitatum, quæ sunt virtutes, & potentie accidentales elementorum: aut etiam, quatenus forma substantialis cujusque mixti, etiam hominis, virtutem quatuor elementorum participat in exigendo qualitates eorum proprias, tametsi temperatas: quo sensu forma mixti dicitur, *forma mixtionis*, id est, forma virtualiter in se miscens, aut continens aliquatenus formas ignis, aëris, aquæ, & terræ. Nec te moveat, quòd ex quovis mixto per operationem chymicam extrahantur corpora quædam, his elementis valde cognata, nempe spiritus inflammabilis, fumus aëreus, humor aqueus, & cinis terreus. Hæc enim vel tunc denuò generantur juvenine primarum qualitatum, quæ per eunt mixto incrant; vel in mixti

poris insensibiliter continebantur, & jam ope caloris, homogenea congregantis, & heterogenea disgregantis, sensibilia fiunt.

24 Potissimum discrimen inter elementa vulgaria, & corpora mixta, inde sumitur, quòd elementum vulgare est *Corpus exigens unam è primis qualitatibus in gradu simplici*, id est, summo, & impermixto. Mixtum verò est *corpus exigens temperamentum è quatuor primis qualitatibus*: vocantur qualitates primæ calor, frigus, humiditas, & siccitas; hæc quippe cum elementis ipsis productæ fuerunt in principio mundi, & nullam aliam per se ac necessario præsupponunt: reliquæ autem omnes, quæ velistarum aliquâ necessario supponunt, vel ex eis variè temperatis mediâtè, aut immediâtè resultant, ut colores, sapor, odores, durities, mollities, rigiditas, flexibilitas, gravitas, levitas, &c., vocantur qualitates *secundæ*. Nonnulli qualitates occultiores, quæ mixtis insunt, sicut & alias, quæ non sentiuntur tactu, nolunt primas, nec secundas, sed *neutras* appellare. Cæterum, si *secundas* appellare velis, quæcumque aliam necessario supponunt, vix ulla præter quatuor dictas è secundarum cæsu excipi potest. At non ideo omnis secunda debet esse ignobilior primis; non enim loquimur de primatu dignitatis, sed executionis.

25 Jam verò ex quatuor primis qualitatibus communiter tribuitur unicuique elemento præter unam qualitatem in gradu summo, si-

sive ut octo, alia quoque in gradu excellenti, seu prope summum, nempe ut sex, aut septem: atque ita fit distributio, ut igni conveniat calor in summo, & siccitas in excellenti, aëri calor in excellenti & humiditas in summo, aquæ frigus in summo, & humiditas in excellenti, terræ frigus in excellenti, & siccitas in summo. Aliqui tamen volunt, ut aëri tribuatur summum frigus, & humiditas excellens: aquæ frigus excellens, & humiditas summa: terræ siccitas summa, & calor excellens. Quidquid de hoc sit, elementa, quibus convenit qualitas ejusdem nominis, alteri in summo, & alteri in excellenti, dicuntur *symbola*: quæ verò in nullâ qualitate conveniunt, vocantur *asymbola*. Loquimur autem de qualitatibus congenitis, seu connaturaliter debitis unicuique elemento ex propriâ exigentiâ, non de qualitatibus peregrinis, & ab extrinseco impressis, quas recipit omne elementum, prout apud nos est, tum ex actione, & reactione unius elementi in aliud confine, tum ex permixtione plurium aliorum elementorum, aut etiam mixtorum partium.

26 Circa naturam primarum qualitatum magnum est dissidium inter Corpusculares Philosophos, & Peripateticos: de quo vide Synopsin ampliorem, & dissertationem Physicæ præliminarem de novâ, & innovatâ Philosophiâ. Nobis satis sit cû Peripateticis supponere, omnes primas qualitates in positivo consistere, ut ex propriâ cujusque sen-

satione colligitur: esse quoque ab omni substantiâ distinctas, & divinitus separabiles, ut in Eucharistiâ patet; ac proinde accidentia esse absoluta. Illæ vero in particulari definiri solent ex Aristotele sic: Calor est *qualitas congregans homogenea, & disgregans heterogenea*: frigus *qualitas congregans homogenea simul & heterogenea*: humiditas, *qualitas quâ redditur corpus facile terminabile terminis alienis, difficile autem proprijs*: siccitas *qualitas, quâ redditur corpus difficile terminabile alienis terminis, facile autem proprijs*.

27 His definitionibus experientia favet. Nam calor in distillationibus & resolutionibus chymicis similes particulas inter se conjungit, & à dissimilaribus secernit, v. g. particulas aqueas à terreis. Frigus è converso in glacie conglutinat, non modò liquoris partes similes, sed etiam quæcumque dissimilia inibi deprehenderit, ut ligna, paleas, lanam, &c.. Humiditas, quæ hic pro fluiditate sumitur, reddit aquam difficile terminabilem proprijs terminis, idest, non facile consistentem figurâ propriâ, quia, nisi ab alio corpore contineatur, huc illuc diffundit; facile tamen terminis alienis terminabilem, idest, facile sese accommodantem figuræ vasis, & cujusvis corporis continentis. Ac demum siccitas efficit, ut saxum non facile figuram propriam amittat, nec se alienis terminis accommodet. Nota, vulgariter dici humidum non quodcumque fluidum, sed fluidum

dum adhærens corporibus alijs: quo sensu aër non est humidus, nisi per accidens ex vapore adventitio; cum tamen sit fluidissimus juxta Aristotelicam definitionem, ubi humiditas philosophicè accipitur pro fluiditate generatim.

28 Singula elementa propriam habent regionem, locum, aut sphaeram, in quam, veluti in propriam sedem, omnes ejus partes innatè properant. Sphaeram ignis collocat Aristoteles sub Lunæ concavo inter aërem, & Lunæ cælum: sub igne collocat aërem: sub aëre aquam, & infimo loco terram. Sed quod attinet ad ignem, verosimilior est opinio existimantium, propriam ignis sphaeram esse Solem. Aqua in propriâ regione, idest, in mari ponitur altior terrâ, eo quod mare incumbat terrâ, & ab ejus fundo usque ad mundi centrum magna terræ moles interjaceat. Unde verè dicitur terra infimum occupare locum mundi, quamvis superficies maris depressior sit magnis terræ partibus, montibus scilicet, ac littoribus. Sed apud Mathematicos mare & terra unam efficiunt sphaeram, seu globum unum terraquei communi circulo conclusum, qui cavitates quidem, & eminentias habet; sed ex pro nihilo cōputantur ad tantam totius globi magnitudinem. Aër verò totum occupat locum à superficie terraquei globi ad lunare cælum.

29 Elementa hæc in suis hisce locis, aut regionibus, non existunt pura, aut impermixta. Nam terra in visceribus plurimos conti-

net ignes, lacus, & venas aquarum; lapides, metalla, sales, sulphura, bitumina. Aqua pisces continet, ac proinde quæ piscibus gignendis, & alendis necessaria sunt, aliaque non pauca. Aër vaporibus, & halitibus innumeris, qui è globo terraqueo, ejusque incolis, ac mixtis prodeunt, refertus est totus usque ad altitudinem milliarium 40., vel 50.: unde hoc aëreum spatium dicitur *athmosphæra*, idest, sphaera vaporum. Multis videtur aër esse purus à convexâ superficie athmosphære usque ad lunam, nec tam dicendus aër, quam purus æther: quo nomine intelligunt substantiam tenuissimam, fluidissimam, & summè diaphanam, quæ sit ipsa substantia cæli, saltem Planetarij, & protendatur à firmamento usque ad terram; quamvis in athmosphæra nomen ætheris amittat, & appelletur aër.

30 Ex elementis, quæ graviora sunt, inferiorem occupant locum, nam gravitas est vis illa, quæ corpora sese circa mundi centrum ita disponunt, ut graviora nitantur esse infra minùs gravia. Unde gravitas definitur *principium motus deorsum*, idest, versus terræ centrum: è contra levitas, *principium motus sursum*, idest, versus mundi circumferentiam. Sed forsam levitas positiva, & absoluta nulla est, quia nullum corpus videtur moveri sursum vi propria, & intrinsecâ; sed ideo quædam ascendunt, quia sursum extruduntur à gravioribus alijs, inferiorem locum occupare conantibus. Sic aër, qui levior est terra & aquâ,

non fertur sursum, nisi extrusus à corpore graviore: nam intra glaciem clausus non nititur ascendere, & inclusus in cubiculo, nisi ab aliâ causâ conciteretur, non arietat cubiculi tectum, quamvis sub terrâ ædificatum sit. Est igitur levitas solum negativa, seu respectiva, consistens in carentia majoris gravitatis, seu in minori gravitate unius corporis respectu alterius in æquali mole. Hoc pacto terra gravior est aquâ: hæc gravior aëre: aër gravior igne: nam gravitatem aëris, quam multi negarunt, comprobant moderni plurimis experimentis, illamque agnoscit Aristoteles 4. de cælo t. 30., *cujus signum, inquit, est, utresq; in flatum plus ponderis habere, quàm vacuum.*

31 De elementis controversantur multa, quæ hic expendere nō vacat, an scilicet gravitent in proprijs locis, seu regionibus? An sint alia elementa præter quatuor vulgaria? Quodnam istorum perfectissimum sit? & an forma cujuslibet elementi sit ignobilior formâ cujuscūque mixti? Quibus prætermisiss, quæritur præcipuè inter Scholasticos, an elementorum formæ in exordio mundi eductæ fuerint? an propriè creatæ? Fuisse propriè creatas, vel concreatas eadem actione cum materiâ, tenent communiter Thomistæ. E contra sentiunt Scotistæ; & Nostri communiter cum Doctore Exim. disp. 15. Metaph. s. 3.: quibuscum assero, —

Formas elementorum per eductionem fuisse productas in ortu mundi.

32 **P** Rob.: formæ elementares in primis educi potuerūt in primo instanti creationis materiæ, ut conceditur à plerisque, & satis probatur ex dictis in Physicâ, ubi de purâ & simplici generatione. Deinde attentâ ipsarum naturalium exigentiâ educi debuerunt, nec produci connaturaliter potuerunt, nisi per eductionem: ergo de facto per eductionem productæ sunt. *Conseq.* legitima est: nam Deus, juxta D. August. lib. 1. de Genes. ad lit. c. 1. in primâ rerum productione operatus est ut Naturæ Author modo rerum naturis consentaneo. *Minor* verò *prob.* 1.: quia materialis forma, cujusmodi est elementaris, suapte naturâ dependet semper à subjecto, nec potest unquam existere extra subjectum: ex hæc autem dependentia colligitur perpetua connaturalitas eductionis, sicut ex oppositâ independentia deducitur in animâ rationali perpetua cōnaturalitas creationis. 2.: quia forma elementaris naturâ suâ nunquam desinit, nisi per corruptionem: corruptio autem generationi, seu eductioni respondet, sicut annihilatio creationi. Certè, si forma elementaris non fuit educta, propriè annihilabitur, dum perit; desinet enim in nihilum suū, & subjecti proprii, cum à nullo pendeat in genere causæ materialis.

33 *Confirm.*: Materia primâ initio mundi produci debuit per ac-

tionem distinctā a productione formæ elementaris: ergo forma ista debuit educi; non enim est alia via, quā pendeat in fieri a materiā, juxta Adversarios, præter educationem, vel idēitatem actionis. *Prob. antec.*: nunc perseverat actio, quā primò producta fuit illa materia terræ, quæ deinde transijt in formam mixti: sed non perseverat actio, per quam forma terræ producta fuit primitus in tali materiā; siquidem actio perseverare nequit sine termino: ergo creatio materiæ distincta fuit à primavā formæ elementaris productione. *Dices*, perseverare creationem materiæ incompletè, & sub terminatione ad solam materiam, non verò cōpletè, & sub adequatā terminatione ad materiam simul & formam.

34 Sed *contra* 1.: nam si hæ terminationes ad materiam & formam realiter identificantur, repugnat alteram sine alterā permanere. Si realiter distinguuntur, cur non erunt duæ realiter actiones? *Contra* 2.: quādiu permanet positio & productio per modum ultimæ determinationis, necessariò denominat terminum positum & productum: hæc enim ratione omnis cognitio objectum reddit cognitum: omnis unio utrumque extremum unitum, omnis ubicatio corpus locatum. Cum ergo actio illa sit ultima determinatio, ut producat tam formam, quā materiam, nequit, quamdiu permanet, utramque non denominare productam: idque præsertim, cum forma elementaris, vel saltem compositum ipsum, cujus existentiam indivisibi-

liter intendit illa actio, nequeat non esse terminus primarius.

35 *Objec.* 1. illud Gen. cap. 1., *In principio creavit Deus cælum & terram.* Sed ibi verbum *creavit* pro eodem accipitur, ac *produxit* quoad partes omnes seu ex nullo subiecto duratione præsupposito, nec aliunde ministrato: non enim Deus fecit mundum ex ullā materiā æternā, vel quæ duratione præcesserit, sed ex materiā, quæ præcessit prioritate naturæ, juxta D. Thomam 1. p. q. 66. art. 1. & 4., ubi etiam allēgat D. Augustinum: hæc autem naturæ prioritas, ordo & signorum, locum non habet in sententiā Thomistarum; siquidem terminis eadem actione compositis nequit non cōvenire naturæ simultas.

36 *Dices*: verba Scripturæ in sensu proprio accipienda sunt, ubi nullum sequitur inconveniens. *Fateor*: sed in primis incoaveniens est, quòd Deus in productione mundi operatus fuerit ut Naturæ Author, & tamen contra naturalem rerum exigentiam: hac enim ratione verba illa, *creavit Deus etc. grandia* non accipiunt Thomistæ de strictā creatione piscium. Deinde, et si verbum *creavit* in sensu magis proprio, discernente creationem ab omni educatione possibili, excludat productionem ex subiecto, non solum tempore, sed etiam natura præsupposito, at non ideo accipitur improprie, dum solam excludit productionem ex subiecto tempore præcedente: tum quia talis productio & supponit potentiam creatricem, &

con-

conjungitur cum strictâ creatione subjecti, quæ, cum sit actio nobilior, prevalet in denominando; indeque dicitur Deus *rerum creator omnium*. Tum etiam, quia vel sic contraponitur generationi ab Aristotele agnita, ac definita per mutationem materiæ de privatione ad formam.

37 *Objic. 2.*: potuit Deus se solo producere materiam & formam elementi per unicam actionem: ergo ita produxit; frustra quippe multiplicantur actiones, quando unica sufficit. *Neg. conseq.*: quia licet unica sufficiat ad operandum sine contradictione, non tamen, ut satisfiat rerum naturis, & separabilitati terminorum; alioquin posset pariter Deus unicâ actione producere materiam & formam piscium, cessando scilicet à primâ creatione materiæ, & subrogando actionem aliam, quæ simul esset conservatio materiæ, & creatio formæ piscis. *Insistes*: operari per educationem proprium est illius agentis, quod, ut agat, expectare debet materiam sibi aliunde oblatam: hoc autem non competit Deo in exordio mundi. *Dist. aff.*: operari per educationem cum impotentia aliter operandi, *conc.*: sine tali impotentia *neg.*: hoc enim est discriminè inter causam primam & secundam, quod prima potest, si velit, aliter agere, videlicet per creationem, secunda verò secus, cum agere nequeat, nisi ex subjecto sibi aliunde oblato.

38 *Objic. 3.*: Licet materialis forma, cum producitur post mundū conditum, naturaliter exigat educi

ex materiâ, non ita in primâ formatione rerū. Sic licet modò naturale sit homini & arbori, expectare moram temporis ad statum virilem, & fructiferum, Deus tamen in primâ formatione repente fecit hominem virum & arbores statim poma ferentes. *Resp. neg. aff.*: quia naturalis exigentia formæ materialis semper est eadem, cum semper habeat ex indole propriâ pendere à materiâ in esse & conservari, atque adeo etiam in fieri. Nec obstat exemplum: nam expectare moram tēporis est homini & arbori naturale extrinsecè tantum, videlicet ex debilitate agentium naturalium, quæ ob imperfectionem virtutis, & resistantiam contrariorum, non nisi paulatim perducere valent corpus hominis, aut arboris, ad statum virilem, aut pomiferum. Hoc autem genus naturalitatis locum nō habuit in primâ rerum formatione, quæ solâ Dei virtute peracta est.

39 Tandem observa, non repugnare educationem formæ in primo instanti existentia materiæ, ex eo quod educatio importet mutationem materiæ de privatione ad formam: hæc enim non importat educatio secundum se, & prout essentialiter à creatione distinguitur, sed tantum, prout à causis secundis oritur, nullo interveniente miraculo. Non item repugnat ex eo, quod materia eodē instanti esset in potentia & in actu. Nam pro priori ad generationem esset in potentia, non privativè, sed præcisiivè; quatenus in signo causæ præscindere debet ab actu informativo, & ejus privatione: quo sensu

potest utique materia pro eodem instanti simul esse in potentia, & in actu, prout ex doctrinâ de prioritate naturæ constat. Non insuper ex eo, quod generationem præcedat alteratio successiva, indigens tractu temporis. Nam alteratio successiva solum præcedit ob resistentiam qualitatis contrariæ: & in exordio mundi materia nullis erat cōtrarijs qualitibus præventa. Non denique ex eo, quod actio solius Dei non possit esse educatio. Nam certè, cum Deus solus producit gratiam & habitus infusos, cumque conservat unionem humanam, animam equinam, & viventia à matris utero separata, per educationem agit. Quod autem educatio faceret, Deum in operando pendere à subiecto: quoddque Deus non agat, nisi per actionem à se indistinctam, falsum est, ut in Physicâ videmus tr. 2. d. 8. c. 2.

CAP. III. DE MIXTIS.

40 **N**omen *Mixti* ducitur à mixtione, quæ juxta Aristot. 1. de Gener. est *Miscibilium alteratorum unio*. Miscibilia vocantur, quæ sunt facile divisibilia, simulque activa & passiva; unde facile cōmisceri possunt, & sese invicem alterare: cuiusmodi sunt præcipuè quatuor elementa. Sed mixtio, alia est accidentalis ad substantialem generationem prævia, per quam miscibilia sunt quidem unita & alterata, sed nondum corrupta, nec in novam substantiam transmutata: alia verò

est substantialis, sive perfecta, & ultimata, quæ reipsâ fit per generationem substantialis formæ, virtualiter continentis elementa quatuor. Prima sæpè invenitur sine secunda; quando scilicet elementa, vel non omnia, vel non satis uniuntur, & alterantur: vel etiam quando non adest ultima dispositio, nec virtus activa novæ formæ. Tunc autem resultat mixtum *imperfectum*, & impropriū, in quo manent elementa quoad substantiam illæsa: huiusmodi est lutum ex aquâ & terrâ conflatum. Mixtum igitur propriè dictū, sive *perfectum* non resultat, nisi ex mixtione secundæ generis, nempe substantiali.

41 Hinc corpus *mixtum* philosophicè dicitur, quod ex quatuor elementis componitur, in sensu scilicet virtuali, quatenus componitur ex nova substantiali formâ, virtutes quatuor elementorum participante. Undè a Peripateticis definitur, *Corpus per se & ab intrinseco exigens quatuor primas qualitates attemperatas*. Temperamentum verò primarum qualitatum pro generatione mixti requisitum est complexio, sive cōplicatio quatuor primarum qualitatum in gradu temperato, seu non summo; cum videlicet in eadem materiâ conjunguntur omnes, aliquatenus remissæ, vel, ut ajunt, *refractæ*, unaquæque per sibi cōtrariam, nempe calor per frigus, humiditas per siccitatem secundum gradus naturaliter sociabiles.

42 Dum temperamentum omnes primas qualitates continet in gradu æquali, v.g. ut quatuor, dicitur

tur temperamentum *ad pondus*, seu *uniforme*: dum importat eandem in eo præcisè gradu, qui debitus est mixto secundum speciem ejus, dicitur temperamentum *ad justitiam*, sive *difforme*. Quod quidem in tot dividitur species, quot fieri possunt combinationes primarum qualitatum. Interdum prædominatur una, interdum alia, interdum duplex: prædominiumque ipsum potest esse, jam uno gradu, jam duobus, jam pluribus, usque ad septem. Ex prædominio autem notabili alicujus qualitatis oritur varia temperamentorum & naturalium denominatio, cum temperamentum vocari quoque soleat *natura*. Idcirco, dum prævalent calor & siccitas, mixtum dicimus esse naturæ igneæ: dum humiditas & calor, naturæ aëreæ: dum frigus & humiditas, naturæ aqueæ: dum siccitas & frigus, naturæ terreæ. Hinc in viventibus, v. g. in homine resultat varia complexio quatuor humorum: nam qui naturæ, seu temperamento, est igneus, complexionem habet cholicam: qui aëreus, sanguineam: qui aqueus, phlegmaticam: qui terreus, melancholicam.

43 Sed nota, ultra temperamentum primarum qualitatum desiderari pro complemento ultimæ dispositionis ad formam mixti unam saltem qualitatem specificam, quæ licet primas supponat, non resultet ex primis, & quæ propriè conveniat tali mixto præ alijs specie diversis. *Ratio*: quia mixtorum species sunt longè plures, quàm combinationes primarum qualitatum; & aliunde pequit una & eadem combinatio ad

formas specie diversas ultimò disponere. Accedit, quòd alioquin, ubicumque datur primarum quatuor qualitatum temperamentum aliquod, deberet ibi statim generari nova forma mixti: quod tamen falsum esse cernitur in cibis & pharmacis artificiosè conditis, atque in generatione viventium, ubi quis credat, posse ultimò disponi materiâ per solas primas qualitates, quomodolibet attèperatas? Hinc fieri potest, ut duo mixta diversæ speciei cõstent eadem primarum qualitatum combinatione, seu temperamento perfectè simili, solumque differant in illâ qualitate specificâ, quæ unicuique convenit ut prævia dispositio pro priorî ad generationem, & postmodum ut proprietas, & instrumentaria virtus ad operandum.

44 Quæres tamen, à quibus causis producatur hæc qualitas specifica, usque adeò multiplex & diversa? Non enim producitur à causis celestibus, & universalibus, à quibus non est cur producat una potius, quàm alia: & sæpè nulla talis producitur, etsi temperamentum primarum qualitatum adsit? *Resp.*, produci à diversis mixtorum seminibus, quæ evaporantur à productis antea mixtis, & quorum multa produxit Deus ab initio, dispersaque servantur in elementorum regionibus, veluti in cõmunibus seminarijs, prout habet D. Augustinus lib. 1. de Trin. c. 8., & in libris de Genes. ad litt. Semina ista sunt tenuiores quædam substantiæ corporeæ, quæ chymico nomine vocari solent *spiritus*, sunt-

que

que diversæ indolis juxta diversitatem mixtorum, ut alius sit spiritus lapidificus, alius metallificus, & in his alius gemmificus, alius saxificus, alius aurificus &c.: quorum munus est producere qualitates específicas pro ultimâ dispositione materiæ, & etiam activè concurrere ad formam substantialem mixti per modum instrumenti, quamvis principalis influxus tribuatur causis universali-
bus, positâ determinatione feminû. Similia diximus de generatione viventium ex putri tr. præc. d. 1. c. 2.

45 Jam verò mixtum dividitur in animatum, & inanime. De animato præter dicta in super. tr. plura dicentur in Animalisticâ. Inanimæ subdividi potest in duo genera, quorum alterum continet fossilia, quæ intra terram generantur: alterum comprehendit ea, quæ de vivētibz, aut eorum occasione producuntur, ut cadavera, ligna, variorumque succos, humores, aut liquores, præta, resinam, lac, vinum, ficeram, oleum olivarum &c.. Fossilium quatuor genera distingui solent, nempe, sales, sulphura, lapides, & metalla. Quorum omnium materia proxima, juxta Aristot. 3. *Meteoror.*, coalescit ex duplici halitu, altero sicco seu terreo, altero humido, seu aqueo. Cum siccus prævalet, generantur sales, sulphura, & lapides, juxta varios modos, aut gradus prædominij: metalla verò producuntur, cum prævalet humidus, vel mediocriter attemperatur sicco. Accedit tamen his halitibus pro generatione fossilium virtus feminilis unicuique propor-

tionata, de quâ supra: & quia virtus hæc non ubique est in promptu, non ubique gignitur mixtum fossile, tametsi detur confluxus halituum istiusmodi.

46 *Salis* nomine vocatur corpus ex se durum, & asperum, quod in aquâ dissolvitur. Notiores ejus species sūt 1. *Sal communis*, & usualis, qui censetur naturæ siccæ, & terreæ: 2. *Nitrum* (quod accedunt *Salnitrum*, *balinitrum*, *salpetræ*), hujusq; natura censetur ignea, & aërea: 3. *Vitriolum*, in quo prævalet frigus, & reputatur quasi ferri, & cupri excrementum: 4. *alumen*, in quo etiam frigus cum siccitate prædominatur: 5. *Sal ammoniacus*, qui ex sale communi & nitro volatili coalescit; ut etiam *salgemmæ* ex nitro fixo & sale communi. In qualibet ex his speciebus continentur permixti *Sal volatilis*, & *sal fixus*; quæ sunt veluti duæ portiones ejusdem salis, dumque ignis actione fecernuntur, altera præ alterâ sursum evolat.

47 *Sulphura* vocantur succi pingues, seu oleosi, ac viscosi, è terrâ progeniti, igneæ naturæ, ideoque facile inflammabiles. Aliud est commune, quod arte præparatur: aliud minerale, quod *vivum* vocât, & frequenter prope montes ignivomos effoditur. Inter sulphura computantur bitumina propter cognationem utrorumque maximam. Sunt autem genera bituminum varia præter vulgare, quod nigrum, fetidum, & amarum est: eaque sensibilibz differunt colore, odore, fluiditate, & consistentiâ, variaque sortiuntur nomina,

ut *naphtha, asphaltum, gagates, succinum, ambra, &c.* Succino, seu electo vis inest attrahendi festucas, & omnis ferè generis corpora, modo exigua sint, & facilè mobilia. Quà etiam vi pollent duriora quæque bitumina, necnon vitrum, gemmæ variæ, multaue alia corpora oleosa, dura, & terfa, seu lavigata.

48 *Lapides* appellantur corpora dura, quæ nec possunt malleo duci, nec aquâ dissolvi, nec calore liquari, nec igni in pabulum cedere. Generantur ex humore viscoso, ac tenaci, cui plurimum terræ sit permixtum, & nonnihil falis, accedente spiritu lapidifico (si fortè à salino succo distinctus est): ac pro varietate hujus spiritûs, & illius humoris, variantur species lapidum, tum pretiosorum, tum vilium. Lapides esse mixta perfectæ, & non meras portiones terræ indurata, ex eo constat, quòd tam lapides pretiosi, quàm alij communes suas habent peculiæres proprietates, ab intrinseco radicata: & in eis planè inveniuntur indicia mixtionis perfectæ, qualem præscribit Philosophia, seu Peripatetica, seu Corpuscularis.

49 Inter lapides nullus admiratione dignior, quàm Magnes; quippe cui inest duplex vis, directiva scilicet, & attractiva. Per directivam polos suos dirigit ad polos mundi, ita ut altero respiciat Austrum, altero Boream, dummodo liberè moveri possit. Per attractivam ad se trahit ferrum, & alium magneticum: vel etiam ipse ad ferrum accurrit, dum liberius moveri potest.

Utramque vim communicat ferro, præsertim puro, seu chalybi, qui vi magneticâ imbutus alium ad se chalybem trahit, & polo australi magnetis applicitus, Boream deinde respicit. Quod si duo magnetes sese invicem respiciant secundû polos cognomines, utrumque scilicet borealem, aut utrumque australem, sese mutuo repellunt. Hinc inter vim magneticam, & electricam multum est discriminis: nam electrica purè tractiva est, non directiva, est etiam debillior, & quovis interposito graviore corpore nihil agit: inest quoque multis diversi generis corporibus, & omnia ferè levia corpuscula indifferenter trahit. Sed in quo utraque virtus consistat, & qualiter operetur, questio est prolixæ discussionis.

50 Metalla vocantur corpora ex se dura, ductilia tamen, & liquabilia: quia possunt violento calore liquari, & malleo confusa in laminas produci. Septem communiter numerantur metallorum species, videlicet aurum, argentum, as, ferrû, plumbum, stannum, Hydrargyrum, qui & mercurius, & argentum vivum vocitatur. Præter hæc sunt & alia fossilia, quæ metallica, seu mineralia dicuntur, quia metallis quodammodo cognata sunt, & propè venas eorum effodiuntur. Hujusmodi sunt stibium, sive antimonium, Lychargyrus, Pirytes lapis, vulgo Marcasita, minium, arsenicum, &c.: quæ simul cum alijs plurimis innominatis, calore solis, aut ignis subterranei resoluta, continuo per terræ meatus

exhalantur, & per atmosphæram diffusa materiam suppeditant meteoris, de quibus *cap. seq.*

CAP. IV. DE METEORIS.

51 **Q**Uamvis *Meteorum* idem sit ac *sublime*, metæora nihilominus vocantur, non solum effectus, aut impressiones, quæ in sublimi aëre contingunt, ut fulgura, & tonitrua, sed etiam quæ in aquâ & terrâ ex eadem materiâ proveniunt, ut sunt maris ælius, fontium scaturigines, terramotus, thermæ, &c.. Meteororum materia est halitus, cujus duplex genus, vapor, & exhalatio: in vapore dominantur calor, & humiditas: in exhalatione calor & siccitas. Exhalatio, quæ subtilior & aerior est, dicitur spiritus: quæ crassior & fatulentior, vocatur fumus. Exhalationes à terrâ profiunt, vapores ab aquâ; sed non ab aqua & terrâ solis & puris, sed simul à mixtis omnibus in utroque elemento degentibus: ab omnibus enim fere continuo profiunt materiæ periculis calore attenuatæ, ac resolutæ. Unde atmosphæra innumeris facit corpusculis extraneis, & specie distinctis, innumeris videlicet halitibus, non solum terreis, & aqueis, sed etiam sulphureis, bituminosis, nitrois, salinis, metallicis, &c..

Et haec vixi plerumque retineat naturam, & substantiam mixtorum (exceptâ verum vitæ), è quibus effluit, licet peregrinis quali-

tatibus affectâ nec semper eam amittunt, dum in metæora formantur. Quare nebes, nix, grando, Iris, & alia plura, sunt mixta imperfecta, quæ novam formam substantialem non afferunt. Si queras causam evaporationis, aut expirationis tot halituum, *resp.*, esse calorem, tum corporibus innatum, tum etiam solis, præsertim in ijs corporibus, quæ non altè reconduntur sub terrâ, vel aquâ: nam Solis calor terram non penetrat ultra pedes aliquot: tum maximè calorem suscitatum ab ignibus subterraneis, qui in magnis pyrophilacijs, aut fornacibus, perenniter ardent intra penitiora terræ viscera quaquaversum; atque istorum calor, & influxus plurimùm confert ad fossiliam tum generem, tum resolutionem in halitus.

53 Subterraneos ignes in præcipuis pyrophilacijs accendit Deus ab initio mundi, eisque alendis copiosam paravit materiâ combustibilem, præsertim sulphuris, & bituminis: cujus quantum ex unâ parte consumitur, tantum ex alterâ reparatur per novi pabuli generationem ex materiâ, quam terra & aqua suppeditant, & ex ipsa consumpti pabuli materiâ, quæ post varias metamorphoses in eadem formam iterum redit. Unde non est timendum, ne terra tandem consumatur. Nec his ignibus subterraneis deficit respiratio: tot enim sunt in nostram æræ spiracula, quot in orbe vulcani, & montes ignis vivi, per Europam, Africam, Asiam, Americam distributi. Per hæc veluti ora res-

respirare possunt ignes, etiam loco distantes propter communicationē, quam inter se habent per profundas terræ cavitates, etiam sub maris fundo excurrentes. Quandoque tamen accenditur etiam novus ignis in alijs terræ cavernis, qui, ut in cuniculis bellicis accidit, respirationis causâ terram disrumpit.

De Nube, fulmine, fulgure, & Tonitru.

54 **T**Res veluti regiones partiales in aeris sphaerâ distinguuntur. Prima, seu infima, extenditur à terrâ usque ad nubes aëri nostro viciniore. Secunda continet totum illud spatium, quod occupari potest à nubibus, magis aut minus elevatis; sunt enim aliæ alijs altiores. Tertia est reliquum aëris spatium usque ad Lunæ cælum, vel usque ad sphaeram ignis, si datur. Jam ergo nubes sunt vapores aquei in mediâ aëris regione densati à nativo frigore, quod facilius ibi recuperant, quia magis distant à vehementi reflexione radiorum solarium, quam terra superficies causat. Suspenduntur vapores hi in mediâ regione, quia ibi obtinent æquilibriū ponderis cum aëre: regio enim aëris inferior, quia magis compressa, gravior est, & nubium materiam sursum trudit, juvante etiam impetu novorum halituum è terrâ & aquâ indefinenter ascendentium. Interdum tamen nubes aliqua sit aëre gravior, & tota decidit ad terram usque: & interdum etiam nubes majori ex parte congeries est exhalationum,

quæ à ventis in mediâ regione flantibus coguntur: unde sæpe formantur nubes steriles, aut aridæ, quæ nunquam resolvuntur in pluviam.

55 Fulmen est flamma in sublimi accensa, & violento impetu vibrata. Ejus materia est exhalatio nitrosa & sulphurea, majori copiâ à terra proficiens æstate, quàm hieme: hæc in vaporosâ nube includitur, dumque nimium incalescit, vel ab igneis particulis, quas secum defert, & quas densata nubes conjungit, & comprimit, vel à solaribus radijs in nube refractis, tunc ignem repentè concipit, & subito rarescēs, amplioremque locum ambiens, nubem magno cum impetu perrumpit, & vicinum aërem flagellat, unde resultat tonitru, quod est *frigor ex violentâ aëris fractione resultans*; simulque flammam ejaculatur cum fulgure, quod est *splendor fulminis*. Aliquando fulmen ad terram non pervenit, vel quia non sufficit impetus, vel quia è latere, aut superiore parte nubis erumpit: aliquando ad terram usque propellitur; plerumque tamen obliquè descendit, vel ob aëris resistentiam, & agitationem, vel quia nubes obliquo vulnere rumpitur. Et hinc frequentius celsiora ferit, quia, dum obliquo motu per aëra fertur, facilius offendit, quæ sublimiora sunt. Si verò exhalatio tenuis sit, aut subtilis, & languida, in flammam abit rarioram, & quasi situatam, quæ pro merito fulgure vulgo accipitur.

56 Mirabiles fulminum effectus

tus ad varias materiæ qualitates revocandi sunt. v. g., cum fulmen illasâ vaginâ ensẽm inclusum liquat, vel cum ossa hominis, integrâ carne, comminuit, tunc fulminis flamma subtilior, & acrior est: ideoque raptim insinuata per poros molliorum corporum, faciliẽ cedentium, sine injuriâ transit, nec moram trahit pro combustione sufficientem: at duriora corpora, cum magis resistent, flammam illam diutius sibi adherere cogunt, ideoque vim ejus experiantur. E contra, cum fulmen velles aut capillos hominis depascit, nec tamen homini ipsi nocet, tunc est oleaceæ naturæ, mitiorisque flammæ, quæ solis corporibus resistentibus parum, aut faciliẽ combustilibus nocere valet.

De Pluviâ, Grandine, Nive, Glacie, Rore, & Nebulâ.

57 **P**luvia est nubes in aquam resoluta: vapor enim, jam coactus in nubem, si reddatur frigidior, densior, & gravior, resolvitur in aquæ guttas, ut in ollæ ferventis operculo cernere est. Dum guttæ minutissimæ defluunt, pluvia dicitur stillicidium; dum majusculæ, imber; dum prægrandes, nimbus. Et quidem in pluvia principio, & prope nubem, non defluit, nisi stillicidium tenuissimis guttis, seu guttularum filaminibus constans, ex quibus in descensu cõjunctis coalescunt guttæ grandiores. Grando formatur ex aquæ guttis e nube cadentibus, & in descensu congelatis, non solum vi frigoris, sed simul etiã

accessu spirituum salis & nitri: quæ guttæ, quia in gyrum contorquentur à vento, tornantur in globos.

58 Nix efficitur ex nuper dictis primi stillicidij filaminibus, priusquam in guttas coadunentur, dum frigore & salino spiritu congelantur, & alia alijs leviter adherentia convolvuntur in floccos, multum æris intercipientes. Hinc oritur nix albor: quia aqua æri permixta solet albescere, ut in spumâ cernitur. Grando solum à nive differt majori siccitate, & solidiori compactione partium, quæ provenit a majore copiâ salis, fortassis etiam diversæ. Ideo autem nix in æstate non decedit, sicut grando: quia vel major copia salini spiritus e terrâ fursum profluit æstate, & stillicidia ad soliditatem grandinis perducit: vel etiam, quia grando non ita faciliẽ dissolvitur in aquam, sicut nix, calore intimæ regionis.

59 Glacies est liquor intenso frigore induratus, concurrente simul spiritu exsiccante, cujusmodi est spiritus salis nitri. Unde solum frigus, quantumvis intensum, non sufficit ad glaciem inducendam: aqua in profundo maris, ut Viriatores tellantur, est summè frigida, non tamen congelata: & e converso, dum aqua in glaciem vertitur à nive circumpositâ, minus, aut certè non magis frigida sentitur, quàm aliàs aggregatione frigefacta in vase nive circumdato, tametsi liquida. Ros est vapor tenuis, qui a levi calore solis occidentis e terrâ elevatus, non ultra solam regionem ascendit, &

noc-

nocturno frigore concrefcens cadit noctu, & fummo mane, refolutus in guttas.

60 A rore non differt pruina, nifi quatenus acriore frigore gelatur, magisque abundat fpiritu nitri. Rori etiam affinis eft aura ferotina, quæ fereno cælo poft Solis occafum herbas humectat, folumque à rore difcrepat, quia citius defluit, & plus imbibit exhalationis acris. Porro, quando rori admifcetur pinguis exhalatio, fimulque accedit congrua cæli temperies, fit mel imperfectum, five inchoatum, quod poftcâ magis concoquunt apes, & perficiunt. Hinc frequenter in fofculis, & in arborum folijs, ros exhibet mellitû faporem: hinc etiam apes mel non colligunt deficiente rore, tamen flores non defunt.

61 Nebula eft halitus caliginofus terræ incubans. Ejus materia, majori faltem ex parte, videtur effe terrea exhalatio, quæ gravitate & crafsitie fuâ nequit ad mediam aëris regionē ascendere, nec à terrâ multum recedere. Hinc nebula communiter cenferur ficca, & humoris infæcunda, foletque ferenitatis effe fignum. Sæpè tamen aqueus vapor mifcetur ijs præfertim nebulis, quæ ex fluminibus, & locis paluftribus afurgunt. Unde interdum accidit, ut quæ prius nebulæ funt, poftmodum altius elevatæ, nubes fiant in aquam refolubiles; vixque à nubibus differant, nifi quia graviore funt, & terræ viciniores.

De Ventis.

62 **V**entus eft moles ingens *materia fpirabilis*, impetu vehementi fluens imitar torrentis. *Impetu*, inquam, *vehementi*; nam fi leniter moveatur, non ventus, fed aura dicitur. Materia fpirabilis eft aër athmofphæricus, qui folus refpirationi eft aptus: idcirco, aër non purus, qualis ultra athmofphæram exiftit, fed innumeris pernixtus halitibus diverforum generum. Aër fic acceptus ventis eft pro materiâ, impetus pro formâ. In ventis ficcioribus, & è terrâ excitatis prævalet exhalatio: vapor autem in humidioribus, qui sæpè è fluminibus proveniunt, & ferè femper è mari, ex quo, licet oriatur exhalatio multiplex, plûs tamen educitur vaporis.

63 Impetus, & concitatio ventorum, ex varijs caufis potefit oriri. 1. ex celeri dilatatione, feu rarefactione alicujus magnæ molis aëris athmofphærici, qui fuperiorem, aut viciniorem aërem propellat, & aliò violenter profluere cogat: aut è converfo ex celeri condensatione magnæ molis aëris, ad cujus locum occupandum proximæ partes, & aliæ deinde confequenter moveantur. Sic in furnis calcis, dum calore rarefcit humor lapidum, & aër inclufus, per os furni erumpit ftatus vehemens, vento non abfimilis: & è contra furno calcis frigeſcente, denſatæque intus materiâ, externus aër irrumperet folet per os furni tanto impetu, ut mufcas circumvolantes fecum deferat. 2. ex celari, & copio-

sâ evaporatione, & expiratione maris ac terræ, præsertim si multa continenter procedat exhalatio halinitrosa, quæ maximè flatulenta creditur: hæc enim statim in regione infimâ tumultum & agitationem excitabit.

64 3. ex aëre, in subterraneis cavitatibus, vel rarefactione, vel accessione halitus commoto, qui carceris impatiens, quâ datâ portâ ruit, & terras turbine perflât. 4. ex ingenti halituum copiâ, solito velocius ascendente, quæ à densitate & frigore mediæ regionis repellitur, & in subjectum aërem resiliens, illum violenter commovet. 5. ex nube gravidâ, vel densâ pluvia cum impetu descendente, ac multâ vi comprimente inferiorem aëris molem, quæ, dum se versus latera dilatare nititur, alias aëris partes vehementer concitat. Hinc aquosos turbines solet præire ventus. 6. denique ex eo, quod nix plurima in montibus liquetur, & multum aëris, quod intra se continet densatum, & compressum, emittat liberum & rarefactum: hic enim, ut sibi locum faciat, reliquû aëris valdè propellet.

65 Hæ dici possunt immediate causæ ventorum. Causæ verò mediatæ, & præcipuæ, seu radicales, sunt astra, præsertim Sol & Luna, ac ignes subterranei. Ab his enim causis provenit rarefactio & condensatio materiæ spirabilis, liquefactio nivium, commotio, & evocatio halituum. Sic oriente Sole frequenter excitatur ventus, ut etiam in præcipuis Lunæ mutationibus, & in con-

junctionibus Planetarum. Sic è quibusdam antris ventus jugiter spirat, materia per subterraneos ignes rarefactâ. Ventorum distinctio desumitur ab eis horizontis partibus, à quibus efflât. Præcipui sunt quatuor, videlicet Eurus, aut subsolanus ab oriente spirans: Zephyrus, seu favonius ab occasu: Boreas, sive Aquilo à septentrione: Austro, sive Notus à meridie. Præter hos plures alij collaterales numerantur, & Nautæ distinguunt triginta duos. Eorum proprietates desumantur à regionibus, per quas ad Nos transeunt, & à naturâ variorum halituum, quibus constant. Unde alij sunt frigidi, alij calidi, alij morbidi, salubres alij, &c..

De Meteoris lucidis, & ignitis.

66 **M**eteora ignita ex materiâ exhalationis inflammabilis generantur: lucida verò, & non ignita, ex materiâ vaporis. Inter ignita primas tenet Cometa, qui corpus est lucidam figurâ rotundâ, repente in sublime apparens, sed raro, ac sine certâ lege, & subito ab oculis evanescens, duransque ut minimum dies aliquot. Dicitur *Crinitus*, sive *comatus*, cum radios luminis circumfundit instar comæ: *barbatus*, cum ex aliquo latere modicâ radiorum appendicem extendit instar barbæ: *caudatus*, cû appendicem radiorum protendit instar caudæ: *falcatus*, cum hanc ipsam caudam exhibet curvam instar falcis.

67 Dari cometas supralunares, demonstrant observationes astro-

tronicæ, five illi sint alia anti-
qua & permanentia de genere pla-
netarum, rarò tamen apparentia, eo-
quòd plerumque vel solaribus radijs
opprimantur, vel nimium à terrâ
distant: five sint meteora formata
denudò, vel ex portione aliquâ mate-
riæ cælestis, quæ condensata lumen
reflectat, vel ex fumis quibusdam, à
Planeris, à Sole præsertim evibratis,
& hęc materiæ dissipatâ, postmodum
evanescent. Dari quoque cometas
sublunares, in supremâ regione aëris
formatos ex halitibus, eò usque non-
numquam ascendentibus, inde constat,
quòd aliquando visis sit uni tã-
tum urbi, seu regioni cometes im-
minere, qualis ante Hierosolymæ
excidium fuisse memoratur: quòd
item aliquandò Cometes lunam ob-
scuraverit: & quòd nonnumquam
scintillas in inferiorem aërem emis-
serit. Istorum materia, juxta plerof-
que, est crassa & pinguis exhalatio,
partibus constans bene coagmenta-
tis, & rotatione supremæ regionis
conglobatis: ex quo provenit, quòd
sit flammæ tenax, & diù ardeat. In-
cenditur autem à radijs solaribus,
vel etiam fulmine à subjectâ nube
sursum evibrato. Alij aliter opinan-
tur.

68 Cometarum supralunariū
motus est duplex, aut quasi duplex,
ut in Planetis: alter diurnus ab ortu
in occasum, alter ab occatu in ortu,
istque magis, quam in Planetis, obli-
quus, & anomalus. Uterque tribui
potest eidem causæ, cui motus astro-
rum. Cometa verò sublunares non
semper ab ortu in occasum feruntur:

nam aliquando visi sunt immoti, &
aliquando tumultuariè moveri, sur-
sum, deorsum, & in varias partes
horizontis: quæ varietas provenire
potest, vel ex aliorum effluviis
occurfu, vel ex eo quòd pabulum
ab hac, vel illâ parte superveniat co-
metæ ignito; illuc enim tendere vi-
detur ignis, unde ipsi pabulum ap-
ponitur. Prænuntiant Cometa natu-
raliter effectus, quos physicè causant
per effluvia & qualitates, uti vehe-
mentes ventorum turbines, siccita-
tem, & sterilitatem terræ. Ad placi-
tum verò & voluntatem Dei porten-
dere solent infauitos & ominosos
eventus, ut Regum funera, bella,
seditiones, &c.; quamquam come-
tæ multi memorantur, vel prorsus
innoxij, vel etiam fausti, ac felices.

69 Præter cometas varia sunt
meteora ignita, & brevi evanescentia,
quæ ex inflammabili exhalatio-
ne gignuntur. Hujusmodi sunt *stel-
lae discurrentes*, & interdum *cadentes*,
quæ serenâ nocte stellarum fi-
guram induunt, & à vento impel-
lantur, vel potius eò ferri videntur,
quòd linea pabuli ducit, non aliter ac
ignis per lineam pyrii pulveris quasi
currit. *Draco volans*, qui more dra-
conis incurvatur, & scintillas ex ore
vomere videtur. *Capra saltantes*,
quæ radios effundunt instar villorū,
& barbula capræ, & excursu suo ca-
prinos saltus imitantur. *Trobes*, five
lanceæ, quæ in altitudinem porri-
guntur, & innobiles stare viden-
tur. In his & aliis ignitio provenit a
Sole, vel ab igneis partibus exha-
lationi permixtis. Figura autem &

motus sunt accidentales, nimirum à vario ventorum impulsu, & ab halituum conjunctione fortuitâ, necnon à diversa gravitate: si enim ex halitibus complicatis alij nitantur sursum, alij deorsum, poterunt aut immoti suspēdi velut in æquilibrio, aut alternis vicibus prævalentes saluatim moveri.

70 Ad hæc accedunt *ignes fatui*, modicè urentes, qui accenduntur propè terram super cæmeteria, & super cadavera pendētium in patibulis, necnon circa lacus & flumina, quæ limo pingui abundant. Eorum materia est pinguis exhalatio, qualis educitur ex cadaveribus, &c.: moventur autem faciliè cum aëre: ideoque videntur sequentes fugere, & insequi fugientes. Affinis est *ignis lambens*, qui nonnumquam accenditur ex sudore, seu halitu animalium, inflammabili, sed raro, & subtili: unde flamma prodit innoxia, quæ interdum equorum, & hominum capitibus inhaeret. Affines etiam sunt illæ flammæ, quæ à Nautis appellantur *ignes Santelmi*: ab Ethnicis verò, cum unica erat, *Helena*, cum duplex, *Castor* & *Pollux*: credunturque ferentitatem brevī futuram prænuntiare; quia, dum in navium antennis quiescere sinuntur, satis indicant placari ventos, & frangi tempestatē.

71 Inter meteora lucida numeratur ab Aristotele *Galaxia*, seu *via lactea*. Sed jam post telescopium inventum certò constat, *lactæum* illū *circulū* esse congeriem minimarum stellarum, quæ præ multitudine & exiguitate lumē respectu nostri per-

miscunt, & confundunt. Idem est de stellis, quas *Nebulosas* vocant, & quæ nudis oculis apparent intar nubesicularum albicantium. *Iris* est arcus multicolor in nube roridâ, ex reflectione, & refractione variâ radiorum Solis apparens. Formatur, cum Soli objicitur nubes à tergo opaca, & externâ facie diaphana, crebras aquæ guttulas quasi catenatas exhibens, aut stillans. Colores Iridis præcipui sunt tres, puniceus, viridis, ruber, seu purpureus, quibus interdum alij permiscuntur, juxta illud Poetæ, *Mille trahit varios adverso Sole colores*. Colores isti communiter censentur apparentes, sive indistincti à lumine variè refracto: non aliter ac in roris guttulis, per virētia prati gramina sparsis, similes colores apparent, si è certo loco spectentur oriente Sole.

72 *Pamelia* dicuntur, cum duo, vel plures Soles, quasi in cælo essent, apparent. Eorum causa est refractionis radiorum solarium, dum ad nos transeunt per medium vaporosum, & inæqualiter dispositum, quemadmodum per vitrum plurium facierum objectum apparet multiplicatum. Quod si hoc phænomenum in luna contingat, vocatur *Para-sele-ne*. Sæpius circa lunam, & interdum etiam circa solem, visuntur albantes circuli, qui Græcis *Halones*, Latinis *Corona*, aut *aræ* dicuntur. Horum materia est aër semi-diaphanus, qui nos inter & astrum interponitur, & duplicem refractionē radiorum causans, candidum nobis fulgorem exhibet in modum circuli. Simile quid apparere solet noctu circa lucernas,

cum

enim aer est admodum vaporosus. *Virga* sunt vapores, aut nubeculae, non nihil roride, angustae, & in longum protensa, virgis, aut hastis non absimiles, quae varie colorantur à radijs Solis, inibi refractis, ut in Iride. Huc etiam spectant colores nubium figurarum cujuslibet, quae interdum apparent albae, interdum rubrae, interdum ferrugineae, &c.: quae diversitas plerumque provenit ex diversa nubium densitate, positioneque, lumen Solis diversimodè excipiente, ac refringente.

De Origine fluviorum & fontium.

73 **F**lumina ut plurimum derivantur à fontibus, quorum proinde si investigetur origo, similis origo fluminum innotescet. Fontes igitur oriuntur ab aqua existente in subterraneis conceptaculis, quae provenit partim à mari, partim ab imbribus, & nivibus liquefactis, partim ab aëre in aquam transmutato. Congruum enim fuit, ut naturae Auctor, sicut ignium receptacula preparavit in terrae visceribus, ita & hydrophilacia plurima prepararet: nempe ut humiditas & calor, quae maxime ad fertilitatem conferunt, terram, ex se aridam & frigidam, fecundam redderent, & mixtorum fecundam.

74 E mari quidem provenit aqua fontium per occultos meatus, venas, & canales, jam à tertiâ mundi die formatos, & per terrae viscera dispersos. Hinc enim lapidum & metallorum riores in profundo terrae, quod non penetrat aqua pluvia, fre-

quenter offendunt rivulos, stagna, lacus. Hinc aliqui fontes è rupibus, quae sunt imbribus imperviae, perenniter effluunt. Hinc etiam in aliquibus fontibus effus marino similis observatur. Hinc demum plures sunt fontes, quovis anni tempore, etiam dum pluviae diu deficiunt, equè copiosi.

75 Nec obstat, quod in plerisque fontibus aqua non est, ut in mari, falsa. Nam maris aqua per longas terrae venas, ac rimas percolata, salè deponit. Nec item obstat, quod plures sint fontes in montibus mari altioribus. Vel enim maris aqua, ad radices montium perveniens, à superiori terrâ, veluti à spongia, exsugitur, & sursum attrahitur, concurrentibus etiam vi quasi magnetica caelestibus influentijs, quae mediū ibi ritè dispositum inveniunt: vel per subterraneos ignes attenuatur, resolviturque in vapores, qui præ levitate altius evecti, & iterum externo frigore densati, defluunt in cacumine montis, velut in alembici capitello; indeque fontes, & fluvios alunt.

76 Ex imbribus quoque, & nivibus, aluntur, imò & in solidum generantur fontes plurimi, qui cessante per aliquot menses pluvia, nivibusque remotis, aut minuuntur, aut arescunt: id quod praesertim accidit in terrâ petrosâ, spongiosâ, & arenosâ nam in terrâ tenaci, & argillosâ, quam egre pluvia penetrat, rari admodum fontes featuriunt. Demum vapidus aër, qui per varia spiracula terram subit, frigore densatus in ca-

vernīs, vertitur in aquam: hāc enim de causā profunda specus, lapidicina, putei, quamvis aquae scaturigine careant, crebris guttulis saepe exundant, & stillant, ita ut ex eis facile formari possint fonticuli & rivuli. Jam ergo patet ex his, quo sensu scriptum sit Eccles. i., *Omnia flumina intrant in mare... ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.* Omnia quippe in mare cōfluunt, & à mari ortum ducunt, vel per subterraneas venas, vel per emissionem vaporum, qui postea in nives & imbres abeunt, & cum aëre terram subeuntes in stillicidia solvuntur.

De Maris falsedine & motu.

77 **T**otam maris falsedine vocat Aristoteles in fumos, aut exhalationes terreas, marinis aquis permixtas, & fervore Solis adustas. Obstat tamen, quod in stagnis aqua non redditur falsa, cum ibi non desit exhalatio terrea, quae fervore Solis aduratur. Communiter ergo recurritur ad verū salern, productum ab initio mundi in aquā ipsā maris, vel in salinis montibus, in fundo maris existentibus (quales in varijs terra locis exstant), è quibus veluti foetens aqua salern extrahat, ac dissolvat: indeque aqua in maris fundo salior est, quam in superficie. Nihilominus vapores è mari elevati non resolvuntur in pluviam salientem: quia scilicet sal fixus non elevatur cum vaporibus: sal autem volatilis, cujus est in mari minor portio, separatur à saxo, & in regione aëris minutissime dissipatus, gustu non

sentitur. Hinc etiam Mare sub zonā torridā salius est, quia magna copia vaporum, inde fervore Solis elevata, salern suum fixum in aquā reliquā deponit. Potest insuper falsugo minor in Oceano septentrionali attribui uberioribus nivibus, & pluvijs, simulque fluminibus, quae in eā regione crebra sunt, & copiosa.

78 Maris motus, certis quibusdam locis peculiare, plurimi sunt. Sed universim tres notissimi distinguuntur. Primus est incertus ille, ac varius, qui dicitur tempestas. Hic provenit interdum à ventis ex alto ruentibus, aut oblique incidentibus in superficiem pelagi, praesertim si contrarij sint inter se: interdum ab halitibus, è maris fundo excitatis ab igitur subterraneo: quorum commotionem praesentiunt pisces, qui ad superficiem enatando, tempestatem è fundo imminentem praeiudicare solent. Alter motus est constans ille, ac perpetuus, qui notatur sub zonā torridā, sive inter Tropicos, ab ortu in occasum: unde, qui sub torridā navigant, multo citius ab ortu in occasum feruntur, quam è converso. Causa motus huiusce communiter creditur esse diurna conversio caelestium corporum, praesertim Solis, quae motum etiam aliquem circularem communicat subiectis corporibus facile mobilibus, cujuscumodi sunt aër & aqua. Alij tamen negant communicationem huiusmodi: & motum istum maris, praedictaque experientiam sub torridā navigantium, attribuant vento Subsolano, qui inibi constanter spirat.

Ter-

79 Tertius motus, perpetuus itidē, & præ cæteris insignior, vocatur *est- tus reciprocus*, aut etiā *fluxus & re- fluxus maris*: quo videlicet mare, per sex circiter horas intumescens, super littora effunditur ad pedes aliquot, & alicubi ad milliaria multa: iterumque per horas totidem detumescens in se regreditur, & spatium liberum relinquit. Motum istum pēdere à Lunâ, varioque ejusdem ad Solem aspectu, constat: quia mare bis fluendo, & bis resfluendo intra horas circiter 24., quotidie sequitur Lunæ motum. Dum enim Luna ab ortu progreditur ad cæli verticē, mare fluit ad littora: resluit autem, dum Luna declinat à vertice in occasum. Deinde, dum Luna pergit ab occasu nostri ad oppositi hemisphærij fastigium, fluit iterum mare: iterum verò resluit, dum ab eo fastigio Luna procedit ad nostrum ortum. 2.: quia maris fluxus singulis diebus contingit unâ circiter horâ tardiùs, sicut etiam Luna tardiùs in dies unâ circiter horâ, vel 50. minutis, oritur. 3.: quia maris ætus multò major est in novilunijs, & plenilunijs, quàm in quadraturis.

80 Sed quid agat Luna in Oceanum, ut hunc ejus motum tam inconcussis legibus moderetur, explicatu est difficilimum; præsertim cum idem non agat in fluminibus, nec in mediterraneo, ubi ætus parùm est sensibilis, excepto sinu Veneto, & alijs quibusdam locis: nullus autem in mari Caspio, & in Ponto Euxino. Imò nec in toto Oceano fluxus est æqualis: nam alicubi

magnus est, ut sub zonâ torridâ: alicubi mediocri, ut ad oras Hispaniæ: alicubi modicus, ut à freto Gaditano usque ad tropicum Canceri: alicubi vix ullus, ut ad Noruegiam: nec eandem ubique servat mensuram temporis. Itaque multi multa respondent, & sese invicem impugnant.

De terramotu, de thermis, & aquis mineralibus.

81 **M**otus, quo terra interdum aliquibus in locis, aut regionibus, occultâ vi tremat, & succutitur, nonnumquam adeò violenter, ut horrendas causet strages, provenit, juxta communem sententiam, ab exhalationibus nitro-sulphureis, quarum magna copia, in cavitatem aliquam subterraneam confluens, & calore rarefscens, quin & ignem concipiens, dum exitum violenter quæritat, terram circumquaque concutit, donec tandem alicubi erumpat; quemadmodum pyrius pulvis cuniculis bellicis inclusus, dum accenditur, & exitum quærit, terram superstantem excutit, propugnacula diruit, & totum latè vicinâ tremefacere solet. Hinc frequentiores sunt terramotus, ubi terra cavernosa est, multoque nitro, sulphure, ac bitumine abundat. Hinc etiam paulò ante terramotum è putealibus aquis sulphurei halitus procedunt.

82 Thermae propriè sunt balnea aquæ naturâ calidæ: sed generatim eo nomine veniunt fœdus omnes, qui è terrâ calidi oriuntur, quales

les in Hispaniâ sunt benè multi. Causa caloris in huiusmodi fontibus est ignis subterraneus, non qui juxta terræ superficiem ardeat, ut in ipsâ fontium vulvâ subterrancâ, sed multò profundior, qui per aliquas terræ venulas, aut rimulas, usque ad vulvam, seu cavum, unde fons emanat, continuò emittat igneos spiritus, & sæpe etiam plures halitus sulphuris, bituminis, vitrioli, necnon auri, ferri, aliorumque fossilium, qui cum aquis permiscuntur, easque reddunt minerales.

83 Alij tamen sunt fontes minerales, quorum aqua frigida est, aut instar aquæ communis tēperata: quia scilicet aqua in vulvâ fontis accipit, ac secum miscet metallicos spiritus, & aliorum fossilium halitus, calore profundioris ignis rarefactos, & fursùm emissos: sed quia sæpe vulva il-

la multum ab externâ scaturigine distat, aqua in decursu calorem exuit, quamvis plures adhuc spiritus & halitus retineat admixtos. Eadem ratio tenet, si aqua ipsa à venis metallorum, & aliorum fossilium, per quas transit, eradat, aut dissolvat plures illorum particulas, quas secum devehit. Si autem quæras, quâ vi eradat, aut dissolvat? *Resp.* 1., quòd motu & humiditate dissolvit occurrentes sales, sulphura, bitumina, variaque mineralia facile solubilia; quibus fortior & acrior facta poterit venas metallicas facilius corrodere. 2., quòd aqua particulas eradit, non ex metallis perfectis, sed ex metallorum rudimentis, & quasi embryonibus, quorum multa in venis metallicis copia, eorumque natura mollior, ac solubilior.

ANIMASTICA,

SEU TRACTATIO DE ANIMA.

DISP. I.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT VITA, ET ANIMA?

CAP. I.

De Conceptu vitæ.

• **V**ITA interdum sumitur pro re vivente, interdum pro vitali operatione, quæ dici solet

vita in actu secundo. Vita in primo sensu, seu vivens, latius patet, quàm anima, & animatum: nam Deus & Angelus vitam, & non animam habent: unde solum cum animato convertitur vivens corporeum. Vivens autem

antem ut sic à Thomistis con-
 tinetur definitur, *quod se ipsum movet*:
 & vita in actu secundo, *motus im-*
manens principio suo. Ubi motus
 largè accipitur, etiam pro actu per-
 fecti, & pro operatione instantaneâ,
 imo & pro improductâ & identicè
 immanente, sive indistinctâ ab ope-
 rante, cujusmodi est actus, quo
 Deus se intelligit. Huic definitioni
 favet absdubio communis sensus,
 ususque loquendi, quo passim vita-
 lis operatio dicitur *motus ab intrin-*
seco, & in intrinsecum. Favet etiam
 non semel D. Thomas, præsertim
 1. p. q. 18. ar. 1. 2. & 3.

2 Ea tamen, si nihil addatur,
 non est plena definitio, neque notio
 viventium propria quarto modo, ita
 ut conveniat omni, & soli viventi.
 Nam corpus grave, v. g. lapis, dum
 tendit in centrum, verè se movet,
 sicut etiâ substantia ignis, aut aquæ,
 dum suas in se producit proprieta-
 tes, & tamen non est vivens. Nec
 dicas motus hujusmodi esse à gene-
 rante. Licet enim sint à generante
 mediatè & imputativè, proveniunt
 tamen proximè & immediatè à vir-
 tute intrinsecâ rei, prout ostendi-
 mus in Comp. Phys. tr. 2. d. 6. c.
 3.. Quòd autem imputentur gene-
 ranti, vitalitati non obstat: nam mo-
 tus cordis tribuitur etiam generan-
 ti juxta D. Thomam *op. de motu cor-*
dis; & tamen vitalis est, juxta Tho-
 mistas haud paucos. Actus etiam in-
 tellectus, vel voluntatis, quos eli-
 citit Angelus in primo instanti, verè
 vitales sunt, & tamen Deo creati
 tribuuntur, ut Thomistæ volunt.

Nec item dicas, motum lapidis in
 centrum non esse immediatè à sub-
 stantiâ. Hoc enim commune est om-
 ni actioni vitali, apud Thomistas,
 generatim negantes, substantiam
 esse immediatè operativam.

3 Accedunt plurimi alij mo-
 tus, non vitales, verè tamen imma-
 nentes, & ab intrinseco, v. g. motus
 restitutionis, à vi elasticâ proveni-
 ens: motus etiam ceræ ad rarefactionem,
 & condensationem; quin obstat quòd
 ad illum cera determinetur per qua-
 litatem ab extrinseco acceptam; nā
 etiam intellectus ad visionem bea-
 tam determinatur per lumen ab ex-
 trinseco infusum, quod, apud Tho-
 mistas, est tota ratio agendi, & ta-
 men visio non definit esse vitalis.
 Motus item, quo magnes accurrit
 ad ferrum: imò, & quo ferrum tra-
 hitur à magnete per qualitatem (jux-
 ta Peripateticos) à magnete impres-
 sam: hæc enim qualitas non minùs
 ferro consona, & coaptata est, quam
 sit voluntati habitus infusus. Acce-
 dunt insuper modi relationis Tho-
 mistici, qui certè non sunt à gene-
 rante, sed ex fundamento resultant,
 eidemque inhærent secundum con-
 ceptum *in*; cum tamen conveniant
 rebus omnibus, & à nemine cen-
 scantur vitales.

4 Accedit denique, quòd om-
 nis actio transiens juxta plures Tho-
 mistas in agente recipitur: ergo om-
 nis est ab intrinseco, & immanens,
 seu manens in principio suo: ac
 proinde vitalis erit actio, quæ ignis
 lignum comburit. Dicunt, suam vi-
 tæ definitionem intelligendam esse

de actione, quæ non fit principaliter propter terminum in passio extraneo producendum. Sed in primis hæc limitatio non exprimitur in definitione. Deinde vitalitati non obstat: nam dum quis manu projicit lapidem, manum ipsam movet vitaliter; & tamen motus ille manûs principaliter est propter impulsus in lapide producendum.

5 Dicunt insuper, non esse vivens, nisi quod se movet tam elicitivè, quam applicativè. Sed *contra* 1.: quia nec limitationem istam exhibet definitio. 2.: quia saltem immediata productio impetûs in lapide, quæ est actio transiens, vitalis erit, cum à projiciente sit elicitivè & applicativè. 3.: quia multi sunt in Angelis, & in nobis actus vitales, qui applicativè proveniunt ab extrinseco, videlicet prima cognitio, primus amor boni in communi, prima intentio finis, & generatim cogitationes, & affectiones indeliberatæ circa bonum, quas Deus in nobis applicativè causat. Si dicas, sufficere ad rationem actus vitalis, quod vel sit à nobis applicativè, vel saltem se habeat ut applicatio ad alios actus: Infero: ergo & alteratio prævia, quâ ignis lignum præparat ad combustionem, erit actio vitalis, cum per illam se applicet ignis ad comburendum.

6 Propter hæc cæteris Authoribus aptior visa est hæc, aut similibis definitio viventis: *Quod ultra statum connaturalem potest se movere per operationem ex suâ specie immanentem*: ac per consequens definitio

vitæ in actu secundo: *Operatio ex suâ specie immanens, supponens connaturalem statum sui principij, vel saltem habitum sub eâ ratione, sub quâ operans potest se movere citra connaturalem statum*. Dicitur operatio ex suâ specie immanens illa, cujus terminus nequit transeunter fieri à principio ejusdem speciei; ac proinde quæ nequit esse ejusdem speciei cum operatione transeunte. Immanentia tamen, ad operationem vitalem necessaria, non semper est ita propria, & stricta, ut recipiatur actio in eodem principio quo, vel in eadem parte suppositi, à quâ elicitur: sed sufficit ad conceptum vitæ immanentia minus propria, quâ scilicet oritur, & recipitur actio ab eodem supposito penes distinctas partes, ita ut ab unâ eliciatur, ab aliâ recipiatur, ut docet Doctor. Exim. lib. 1. de anim. cap. 4. n. 12., & 13.

7 Jam ergo in his definitionibus virtus se movendi, viventium propria, limitatur ad operationes immanentes ultra connaturalem statum operantis: quia motus, ad statum connaturalem spectans, communis est omni substantiæ, etiam non viventis: proinde non supponit principium vitale, nisi aliquid non commune superaddat. Nomine autem *status connaturalis* intelligitur ille accidentium apparatus, quem res in primo sui esse, & deinceps permanenter, habere debet sùapte naturâ, ita ut eo privari ex toto, vel ex parte, nequeat citra violentiam. Hoc sensu limitationem istam ad-

mittit Doctor Angel. 1. p. q. 18. ar. 1. ad 2., ubi rationem ex eâ reddit, cur gravia & levia non moveantur vitaliter. Admittit etiam Exim. Doctor d. 30. Metaph. f. 17. n. 1.. Unde quoties alibi D. Thomas, & P. Suarez absolute dicunt, vivens esse, quod se ipsum movet, semper intelligunt limitationem istam, *ultra statum connaturalem*.

8 Nihilominus *objicies* 1. nutritio est actio vitalis, & tamen non est ex suâ specie immanens; siquidem eadem unio, aut pars animæ in plantâ, quæ nutritione acquiritur, potuit effici ab extrinseco, si videlicet materia, quæ nutritioni deferret, fuisset primigenia, vel si Deus plantam, aut hominem in statu perfecto produceret. Deinde nutritio ad statum connaturalem spectat: tum quia nec homo, nec planta est in statu connaturali, donec per nutritionem adquirat molem, aut staturam perfectam, vel saltem idoneam, ut homo ratione utatur, & planta fructificet. Tum quia nutritio ex se tendit ad conservandum, & reparandum statum connaturalem, reparando scilicet detrimenta materiæ, continuâ transpiratione resolutæ, ac detrimenta debiti temperamenti, quod morbo, vel aliâ causâ sæpè læditur.

9 *Resp.*: in opere nutritionis solum est formaliter vitalis illa actio, quæ convertitur alimentum in substantiam alicui: hæc autem est ex suâ specie immanens; quarevis enim posset illius terminus, absolute sumptus, videlicet nova pars formæ, vel nova unio, tam intorma-

tiva, quam continuativa, ab extrinseco produci, nequit tamen immediate produci transeunter à principio ejusdem speciei cum vivente, quod nutritur. Nam, si producatur à solo Deo, clara est diversitas: si autem à generante, debet intervenire virtus feminis, quæ nec ad nutritionem concurrat, nec est ejusdem speciei cum virtute nutritivâ. Unde nec casu, quo duæ plantæ ejusdem speciei penetrarentur, posset altera per vim nutritivam alimentum convertere in substantiam alterius: quia nulla planta vim habet vivificandæ materiam extraneam, seu non sibi continuativè unitam, nisi per generationem, quæ virtute feminis peragitur, & specie distinguitur ab actione nutritivâ.

10 Præterea, nec nutritio spectat ad statum connaturalem, de quo in præsentī, illum scilicet, quæ debet perpetuo rem comitari, ita ut res in nullo instanti possit eo privari sine violentia, vel miraculo. Quis enim dicat fœtum humanum pati violentiam, donec ratione uti valeat, aut plantam, donec fructificet? Nec moles, aut statura perfecta debita est homini pro omni tempore: nec aptitudo ad proprias operationes pertinet ad statum connaturalem, nisi quando ex natura rei debet esse uniformis pro omni instanti, ut accidit in aq. & igne: ac vivencia corporea pro diversis ætatibus diversas operationes & aptitudines recipiunt. Superponit igitur nutritio ad statum connaturalem materiam primam, quæ sola cum

fuo temperamento fufficit, ut vivens connaturaliter exiftat in primo instanti, & deinceps permaneat idē status, vel in fe, fi materia primigenia fit inamiffibilis, vel faltem in æquivalenti, fi amiffibilis fit, quia neceffario subrogatur alia materia fimiliter difpofita. Unde ruit. I. *probatio.*

II Ruit item 2.: quia, fi materia primigenia fit inamiffibilis, nullum nec in fe, nec in temperamento fuo detrimentū patitur, quod nutritione reparetur: nec eam materiam confervat nutritio, nifi removendo prohibens, five augendo molem, cujus vallo magis arcentur agētia contraria. Si verò amiffibilis fit, nec fic quidem nutritio tendit immediate ac formaliter ad reparandum flatum connaturalem, fed folū mediātē, ac materialiter, adquirendo fcilicet materiam, ex qua per aliam caufam reparatio fiat: nutritio quippe immediate & formaliter folū tendit ad augēdam fubftantiam præexiftentem, quin per fe fupponat materię præhabitz jacturam, ut patet in primo instanti, in quo integra præexiftente materiā primigeniā incipit nutriri fœtus humanus. Poftcā verò, dum materia præhabita refolvitur, loco illius subrogatur quidem fubftantia per nutritionem adquireta. Verum hæc fubrogatio, confiftens in retentione novæ fubftantia fimul cum amiffione veteris, non eft nutritio, nec actio vitalis: quia non fit, nifi poft inflans nutritionis, quo tranfacto, jam à folo Deo confervatur nutritionis termi-

nus, ut vis nutritiva ad novās adquirentes expedita maneat. Porro, temperamenti læfi reparatio in materiā præhabitā non fit à cibo, quatenus nutriente, fed quatenus habente rationem medicinæ, ut diximus difp. 1. de Gener. n. 42.

12 *Objic. 2.*: aggeneratio ignis non eft actio vitalis, cum tamen fit ultra flatum connaturalem, & immanentiam habeat non minus, quā nutritio plantæ. *Refp.*: aggeneratio non eft immanens ex conceptu fpecifico, quia nova pars igneæ formæ, quam ignis in materiā cōtinuā producit, poftet pariter ab eādē virtute produci in materiā merē continguā: unio autem continuativa novæ illius formæ poftet produci tranfūter ab alio igne ejufdem fpeciei, qui hunc primò produceret cum hoc eodem augmento. Ergo non eft, unde aggeneratio fpecie differat ab actione tranfeunte: indeque negandum, quòd fit æquē immanēs, ac nutritio.

13 *Objic. 3.*: poteft homo, vel Angelus intelligere, atque adeò vivere, per intellectionem à folo Deo productam, & infufam. Et faltem arbor vivit per infufionem rami, quæ ab extrinfeco eft tam effective, quam determinative. *Nego* aff., faltem, nifi intellectus intellectionem ab extrinfeco infufam fibi uniat ab intrinfeco, ita ut verifecetur aliquatenus, eam immanenter haberi: aliter invertenda erit notio vitæ ab omnibus recepta. Nec item arbor vivit per appofitionem rami ab extrinfeco, fed per productionē unionis, quā rorum continuat fecum: quæ

quæ productio est ab intrinseco, & ex sua specie immanens. Idem intellige de actione, quæ pars nasci, recens abscissa, & iterum applicita, reuniri solet.

Aptior definitio viventis & vitæ.

14 **Q**UAMVIS definitio nuper tradita conveniat omni viventi creato, non satis tamen intelligitur, quo pacto Deo conveniat penes illam particulam, *ultra statum connaturalem*. Ideo paulò aliter poterit definiri vivens in communi: *Quod citra naturalem ac perpetuam determinationem ab extrinseco exigit se ipsum actuare per operationem ex sua specie immanentem*: & vita in actu secundo: *Operatio ex sua specie immanens, habita sub eâ ratione, sub qua operans exigit se actuare citra naturalem, ac perpetuam determinationem ab extrinseco*. Convenit hæc definitio omni & soli viventi; quia inanimata, vel non se movent, nisi pro adquirendo, vel recuperando statu connaturali, pro quo determinationem perpetuam ab extrinseco accipiunt cum essentia suâ: vel certè non se movent per operationes ex conceptu specifico immanentes, sed ut summum per motum localem, qui non est ita immanens, ut môx dicam.

15 Convenit etiam Deo, quatenus se actuanti per actus omnes intelligendi & amandi, etiam necessarios: omnes quippe ratione tendentia intentionalis in objectum, & ratione actualis perfectionis, quam

præferunt, dicuntur verè *operationes*, & quidem *immanentes* ex conceptu specifico, immanentia videlicet logicâ, sive identitatis: ac per eos exigit Deus se actuare citra naturalem determinationem ab extrinseco, exigentia identificati cum actualitate ipsâ. Eadem quoque definitio clarissimè comprehendit reales processiones in Trinitate, quæ sunt actus vitales, neque illis deest immanentia, juxta illud Christi D. Joann. 14., *Ego in Patre, & Pater in me est*. Quòd si inferas ex hac definitione, Deum etiam vivere per immensitatem, æternitatem, & alia attributa, prout distincta formaliter ab essentia; illationem concedunt multi; negant tamen alij: quia immensitas & alia attributa non habent formaliter conceptum operationis.

16 *Objic.* tamen: plures sunt actus vitales, quibus se actuare non per se exigit operans, cujusmodi sunt in homine actus supernaturales intelligendi & amandi. Plures item, quorum productio determinatur ab extrinseco, nempe omnes, qui nec immediate, nec mediatè procedunt à voluntate liberâ. Plures denique sunt fortè possibiles, qui more proprietatis connaturalis ab extrinseco determinentur, ut perpetuò habendi; qualem multi putant in Angelo primam cognitionem sui ipsius: & saltem non videtur repugnare substantia, cui perpetuò & connaturaliter debita sit aliqua sensatio, vel intellectio verè vitalis: ergo vitalis operatio non est ex conceptu suo, per quam exigit operans

N

se

se actuare citra naturalem, ac perpetuam determinationem ab extrinseco.

17 *Resp.*: data definitio solum postulat, ut operatio *habeatur sub ea ratione, sub quâ &c.*: sic autem habentur ab homine supernaturales actus intelligendi, & amandi; quamvis enim non exigantur per se ab operante, procedunt tamen immanenter sub ea ratione formali, sub quâ operans exigit se actuare citra naturalem determinationem, &c., nempe sub ratione intellectionis & volitionis. Alij verò actus vitales, qui nec immediatè, nec mediatè procedunt à voluntate liberâ, determinantur quidem ab extrinseco naturaliter, sed non perpetuò. At conceptui communi viventis, & vitæ, solum obstat determinatio ab extrinseco, quæ naturalis sit, & perpetua, sive accepta jam à primo instanti, & pro omni instanti, & quæ insuper comprehendat omnem illius suppositi operationem ex sua specie immanentem.

18 Cur autem determinatio hujusmodi magis obstat, quam alia? Petenda est ratio ab inductione, quâ solâ probantur quidditates rerum. Omnia non viventia talem determinationem habent: contra verò, nullum novimus vivens, quod illà non careat: non enim planta naturaliter determinata est ab intrinseco, ut pro omni instanti, etiam primo, se nutriat, nec ut omni vegetet modo, quo potest, v. g. folia & flores producendo: nec vivens cognoscitivum, ut pro omni instanti cognoscat, &

appetat, quantum capax est. Hinc oritur illa pro diversis temporibus operationum immanentium varietas, quæ in viventibus præ inanimatoris elucet. Hinc item oritur, quòd omne vivens, etiam non liberum, suam sibi, quasi proprio Marte, comparat determinationem proximam ad plurimas operationes: nam cognoscitivum acquirit species, quibus determinatur ad cognoscendum: & vegetativum attrahit, præparat, & applicat materiam alimentis, quâ determinatur ad se nutriendum. Unde jam operatur ex se ipso, & se ipsam inducit in operationem, prout poscit D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 2. ad 2., & ar. 3. corp.

19 Quodsi fortè possibiles sint (prout tandem contendit *objectio*) aliqui actus vitales, qui more proprietatis connaturalis ab extrinseco determinentur, ut perpetuò habendi, etiam illos comprehendit tradita definitio: licet enim forent debiti jure generantis, pariter procederent à virtute ipsius viventis, ac si aliunde debiti non essent, haberenturque à vivente sub eadem ratione formali, sub quâ habentur alij ejusdem rationis, non perpetuò naturaliter ab extrinseco determinati. Quòd enim possibilis sit creatura cognoscitiva, quæ nullum actum ex se possit immanenter elicere, præter attinentes ad statum connaturalem, negandum omninò est; cum non sit, unde limitetur substantia sensitiva, vel intellectiva, ad perceptionem unius objecti præ alijs ejusdem rationis.

Nec

20 Nec obstat, quod vivens non definitur per ordinem ad operationem ab extrinseco determinatam more proprietatis. Quia vivens definiri non debet per ordinem ad omnes operationes vitales, sed per ordinem ad notiores, & quæ nobis magis ostendunt diferimen viventis à non vivente: cujusmodi sunt, quas vivens elicit ex innatâ exigentiâ, & magis nomine proprio, quàm nomine generantis. Ostenso autem discrimine per operationes notiores, vita in actu secundo congruenter extenditur ad ceteras ejusdem suppositi, sub eâdem ratione formali elicita, ut cognatio ipsa postulat. Sic rationale definiri solet per ordinem ad discursum, cum tamen rationalitas in actu secundo conveniat quoquè judicio, & apprehensioni simplici.

21 *Quæres* hic, an data definitio univoce conveniat omni viventi? *Resp.*: univoce convenit omni viventi creato: quia præscindit à differentiis, quæ vitalitatē diversificant in Angelo, homine, bruto, & planta: & aliunde verificatur propriè de singulis, ut patebit applicanti. Ut autem conveniat univoce viventi creato & increato, solum obstat nomen *operationis*, & *immanentia*, quo videtur propriè significari realis actio, & receptio, sive unio. Ceterum id non obstat, si sumatur operatio immanens pro tendentiâ in terminum, præscindendo ab eo quod habeatur per identitatem, vel per actionem & unionem, necnon ab eo quod terminum phy-

sicè producat, vel intentionalitèr attingat. Quod si non placeat ejusmodi præcisio, erit quidem conceptus *viventis* analogus Deo & Creature; sic tamen, ut Deus sit principale analogatum: quia Deo propriissimè convenit se actuare citra determinationem ab extrinseco, & ejus actualitas est operatio immanens eminentiali modo: unde ei convenit summus gradus vitæ ut ait D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 3. corp..

Conseſtarium de motu locali.

22 **L**ocalis motus non est intrinsecè ac formalitèr vitalis; quia non est immanens ex conceptu specifico. Nam motus progressivus hominis v. g. in primis non est immanens ratione termini, nempe ubitatis: cum hæc possit eadem produci ab extrinseco, v. g. à Dæmone obsidente corpus humanum: deinde nec ratione actionis, prout specificat à principio activo: quia licet actio, quâ homo se movet, non possit eadem in individuo procedere ab extrinseco propter modalem alligationem ad principium hoc individuum, tamen specie non differt ab actione transeunte, quâ posset hic homo ab alio homine moveri: quemadmodum unio constitutiva Petri nō differt specie ab unionem Pauli, quavis modalitèr alligata sit corpori, & animæ Petri solius.

23 *Dices*: cum homo se ipsum movet, actio provenit immediate à propriâ potentiâ loco mo-

vi: cum autem movetur ab alio homine, actio immediatè provenit ab impetu, sive impulsu, qui ab alio imprimitur: jam ergo ratione principij datur specifica differentia inter utramque actionem. *Resp.*: impulsus imprimitur quidem, cum quis movetur ab alio, tamquam à proiciente, ita scilicet, ut motus aliquandiu continuari possit in mobili separato; secùs verò, cum ab alio movetur, tamquam à deferente, per motum scilicet semper dependentem à contactu immediato moventis, ut, cum quis pedem alterius jacentem elevat, aut ita movet, ut si manum retrahat, motus illicò cesset: tunc enim motus immediatè provenit à potentiâ motrice sine interventu impulsûs, sicut non intervenit, dum quis ab intrinseco propriâ membra movet, vel dum suâ dextrâ movet pedem proprium, aut propriam sinistram, perinde ac alienam: quo in eventu motus pedis, aut sinistræ manûs à nemine dicitur intrinsecè vitalis, & ex suâ specie immanens.

24 *Dices* iterum: Localis motus animantium apud Aristot., D. Aug., D. Thom. & P. Suar., est primum vitæ signum, vocaturque absolutè vitalis, & inter species motuum vitalium recensetur. *Resp.*: hæc facile exponuntur de vitalitate extrinsecè, præsuppositivâ, & argutivâ; quatenus scilicet motus localis in viventibus sensitivis præsupponit actum sensûs, & appetitûs, à quo determinatur, ac denominatur. Sic ordinata locutio solet esse primum

indiciu rationalitatis, aut usûs rationis. Sic in homine ambulare, loqui, scribere, & aliæ actiones externæ dicuntur absolutè liberæ, & voluntariæ denominatione acceptâ ab actu voluntatis, à quo imperantur; & tamen non intrinsecè, & formaliter, sed argutivè, & præsuppositivè rationales, & voluntariæ sunt.

25 Similiter vegetantium motus, qui ad nutritionem conducunt, ut motus cordis, arteriæ, pulsûs, contractio, & dilatio pororum ad intus sumptionem alimenti: omnes, inquam, hi motus solùm sunt vitales præsuppositivè, ac dispositivè, quatenus oriuntur ab animâ, per eos parante, disponente, & applicante materiam ad ultimum actum nutritionis. Nec refert, quòd oriuntur ab animâ ut tali; nam huic etiam ut tali convenit, non solùm vivere formaliter in actu secundo, sed etiâ præmittere necessaria quædam ad ita vivendum. Sic ab igne ut tali provenit alteratio, quâ lignum disponitur ad ignitionem. Sic etiam ab animâ ut tali oritur concoctio, ac digestio cibi in stomacho, formatio chyli, attractio, & distributio succi nutritij; quæ tamen actiones, utpote transeuntes, non sunt formaliter vitales.

26 Tandem concludo, locales motus, quos aliundè constat (nèpe ex eorum fine, aut ex defectu organizationis in subjecto), nec ad nutritionem ordinari, nec vitam præsupponere rationalem, aut sensitivam, nullatenus dici posse vitales, nequidem argutivè, quamvis sint

ab intrinseco, & in intrinsecum, illis-
que conveniat, ut jacet, Thomis-
tica definitio vitæ, quam ideo ex
hoc capite impugnavimus. Et hinc
præcisæ manent molestæ objectiones,
ex pluribus inanimatorum motibus
desumptæ, de quibus in Anim. sus.
hic n. 4., & 20.

Quotuplex sit vivens, & vita?

27 **V** Ita in communi dividitur
1. in *physicam*, & *in-*
tentionalem. Illa per realem produc-
tionem: hæc per alicujus objecti cog-
nitionem, & appetitionem exerce-
tur. Plantæ vitam habent purè phy-
sicam: Deus vitam purè intentiona-
lem quoad actus absolutos physicè
improductos: Angelus, homo, &
brutum, vitam simul physicam & in-
tentionalem; percipiunt enim, &
appetunt objecta per actus, quos
physicè produciunt.

28 Dividitur 2. in vitam *in*
actu primo, seu per modum princi-
pij, & vitam *in actu secundo*, seu
per modum operationis vitalis. Vi-
ta per modum principij, saltem sub-
stantialis, dicitur *vivens*, tum *sub-*
stantivè, ratione virtutis, aut quid-
ditatis vitaliter activæ, quæ sufficit,
ut homo v.g. dicatur simpliciter vi-
vens, etiamsi nihil actu operetur:
tum *adjectivè*, ratione operationis,
cum illam ellicit. Vita verò per mo-
dum operationis solum in Deo est
vivens *ut quod* propter indistinctio-
nem à substantiâ, & essentiâ Divi-
nâ: in creatis autem principium vi-
tale, seu actus primus vivendi, rea-
liter distinguitur ab operatione, ut

ex utriusque separabilitate constat.

29 Principium vitale, seu vi-
vens, creatum dividitur immédia-
tius in *vegetativum*, & *cognosciti-*
vum, sub quo sensitivum & intellec-
tivum comprehenduntur. Usitatio
tamen est divisio viventis in *intel-*
lectivum, quod se movet per cogni-
tionem immaterialem, *sensitivum*,
quod per materialem perceptionem
objecti, & *vegetativum*, quod per
nutritionem. Hæc membra inter se
distinguantur saltem formaliter; sed
non semper, & ubique realiter: nam
licet intellectivum separaretur à cæte-
ris in Angelo, & vegetativum in plā-
tâ, in homine tamen realiter iden-
tificantur omnia, & in bruto duo.
Addunt aliqui vivens *appetitivum*,
quasi novum genus; sed immerito:
quia nullum est appetitivum appeti-
tu elcito (qui solum est vitalis),
quod non simul sit cognoscitivum
sensu, vel intellectu, & è converso:
atque ita quidem, ut vis appetitiva
presupponat realiter, aut formaliter,
vim cognoscitivam, ab eâque
radicetur, quasi proprietas: quod
non accidit in vegetativo, & sensiti-
vo, etiâ cum realiter identificantur.

30 Nec refert, quod appeti-
tio sit genus operationis vitalis à
cognitione diversum. Nam opera-
tionum genera multiplicantur ex di-
versitate rationis formalis *sub quâ*:
viventium autem genera non nisi ex
separabilitate, saltem non mutua,
vel ex eo quod non invicem coordi-
nentur, ut essentia & proprietas. So-
lent etiam Philosophi gradum sensi-
tivum partiri in *loco motivum* sen

pro-

progreſſivum, quo nomine comprehendunt animalia, quæ dignoſcuntur ex motu locali, tamquam ex ſigno vitæ; & in *ſenſitivum* cū reſtrictione *ſine motu*, tacite ſubauditâ: quo nomine comprehendunt animalia quædam, quæ vix motum habent, vel certe non gradiuntur, quâvis aliquatenus ſe contrahant, ac dilatent: cujuſmodi ſunt oſtreæ, conchellia, polipi. Verum hæc partitio ſolum majoris claritatis gratiâ admitti poteſt; nam de cætero *loco motivum*, ſeu *progreſſivum*, non eſt genus viventis à toto genere ſenſitivo diverſum. Unde colliges, trimembrem illam diſiſionem in intellectivum, ſenſitivum, & vegetativum eſſe adæquatam: quia nullum in creatis eſt vivens, quod ſub his generibus non comprehendatur.

31 Solet inſuper vitale principium ſubdividi in *ſubſtantiale*, & *accidentale*. Subſtantiale in viventibus corporeis eſt anima, in Angelo ſubſtantia ipſius. Accidentale eſt accidens per ſe exactum à ſubſtantiâ, ut ſimul cum ipſo influat in actus vitales titulo vitalitatis. Hujusmodi ſunt potentia intellectiva, volitiva &c., quæ ideo dicuntur principia vitalia ut *quo* potiori titulo, quàm ſpeciei & habitus: quia ſcilicet potentia per ſe exiguntur ab anima, & ſimul influunt in actum formaliter ut vitalem, ſeu titulo vitalitatis: ſpecies vero non influunt in cognitionem titulo vitalitatis, ſed repræſentationis habitus autem, ſive adquiſitus, ſive inſuſus, non eſt per ſe exactus à ſubſtantiâ: & inſuſus ſolum influunt in

actum titulo ſupernaturalitatis.

32 Dixi *ut quo*: nam vivere *ut quod*, ſicut & nomen *vita*, prout ſignificat principium vivens, ſeu vivum, ſoli ſubſtantia proprie convenit, ut diſerte docet D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 2. c.. Accidentalis autem potentia nō eſt proprie vivens, quia non operatur proprie immanenter: quamvis enim coſtituat actum vitalem, non illum in ſe recipit; ideoque non dicitur movere ſe ipſam, ſed juvare animam, ut ſe moveat. Dices: ad operandum immanenter more viventis, ſufficit, quod potentia activa & receptiva operationis pertineant ad idem ſuppoſitum, licet inter ſe realiter diſtinguantur. *Diſt.*: ſi pertineant conſtitutivè, ſeu tamquam partes ejusdē ſuppoſiti, *conc.*: ſi utraque, vel altera pertineat ad idem ſuppoſitum adjectivè, ſeu tamquam accidens ſuperadditum, *nego*: nam alioquin lux producēs calorem in aëre, vel cryſtallo, cui ineſt, immanenter operaretur more viventis.

33 Jam verò vitalium actionum genera numerari poſſunt quinque. Primum continet eas, quæ ſpectant ad lineam intelligendi. Secundum, quæ ad lineam volendi. Tertium, quæ ad lineam ſentiendi. Quartum, quæ ad lineam materialiter appetendi. Quintum, quæ ad lineam vegetandi. Duo priora ſunt propria viventis intellectivi: tertium & quartum ſenſitivi: & ultimum vegetativi. Præter hæc genera nulla videtur eſſe actio proprie & formaliter vitalis: nam productio potentiarum ab anima, vel Angelo, ſi vitalem

lem esse velis, reduci poterit ad lineam intellectiōis, aut volitiōis, cujus rationem formalem virtualiter participat. Sed communiter censetur non vitalis, licet sit immanens in specie, quia pertinet ad statum connaturalem, & non provenit sub eā ratione, sub quā vivens se actualiter potest ultra illum statum.

34 Productiō specierum ab intellectu agente, si immediatē proveniat ab animā, eidēque inhæreat, poterit dici vitalis, reduciq; ad lineam intelligendi. Communiter tamen dicitur non vitalis, quia per eam non tam operatur intellectus nomine proprio, quam nomine objecti. Productiō habitūs, si sit à solis actibus, ut supponitur, non est vitalis ex defectu immanentiae tum respectu animae, à quā immediatē non oritur, tum respectu actuum, quibus non inest. Aliud est, si ea sit immediatē ab animā, & in animā. Formatio feminis, & sanguinis, est species quadam nutritionis, ideoque vitalis, quia, ut mox dicemus, est productiō partium corporis viventis, principium habens activum & passivum intra idem suppositum. Actiō verò generativa viventis, sumpta non pro formatione feminis, sed pro illius decissione & concursu ad formationem fætus, est actiō transiens, adeoque non vitalis.

CAP. II.

Quid, & quæduplex sit anima?

35 **A**nima ex Aristotele lib. 2. cap. 1. definitur *Actus*

primus corporis physici organici, potentia vitam habentis. Prima verba significant, animam esse formam substantialem, cui soli convenit esse actum primum. Additur *Corporis physici organici*, quod potest accipi, vel incompletē pro materiā primā cum organizatione accidentali, vel completē pro toto composito, seu pro corpore substantialiter completo per animam ipsam. Si accipitur incompletē, sensus definitionis erit, *Actus primus informativus materiae, per se exigens illam esse organizatam: vel Actus primus debitus materiae organizatae, & ultimò dispositae, ut vivificetur*, vitā scilicet substantiali, quæ est anima ipsa. Hoc sensu definitur anima per ordinem ad proprium subjectum, discerniturque à quâlibet aliā formā, etiam embryonis, aut cadaveris, quæ licet sit in materiā organizatā, non per se exigat organizationem, vel certē non est debita materiae, ut proximē apta vivificari.

36 Si verò corpus organicum accipitur completē, tunc anima est actus corporis, non informativus, sed constitutivus, & specificativus: ac sensus definitionis erit, *Actus primus, quo constituitur corpus radicaliter organicum, adeoque potentia vitam habens*, vitam scilicet in actu secundo, seu operationem vitalem. Hoc sensu definitur anima per ordinem ad suum effectum formalem, qui est constituere corpus vitum, seu potens vitaliter operari: quæ clarior expressio est, quàm *animatum*, aut *habens animam*. Utraque ista acceptio

tio

tio est ad mētem Aristotelis loc. cit., sed præcipuè secunda, quam propterea amplectitur Doctor Ang. 1. p. q. 76. ar. 4. ad 1., ubi, explicans Aristotelic. animæ definitionem, ait: *Manifestum est, quòd in eo, cujus anima dicitur actus, etiam anima includitur eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi: non quòd seorsum sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem.*

37 Unde observa, in primo defini. ionis sensu per verbum *organici* si significari organizationem accidentalem in obliquo, tamquàm conditionem necessariam ex parte subiecti, seu tamquàm connotatum, aut terminum exigentia, sicuti importatur sensatio in hac definitione animalis, *Principium sentiendi*. In secundo autem sensu non tam significari organizationem accidentalem, quàm substantialem radicalem, consistentem in animâ ipsâ, prout unità materialis, cui eo ipso debitam reddit varietatem accidentium & organorum pro vitæ functionibus exercendis: hoc enim sensu corpus organicum est formalis effectus animæ. Similiter illud, *potentiâ vitam habentis*, intelligendum de potentia substantiali, & radicali, quæ sola consistit in animâ, & ab animâ tribuitur composito in genere causa formalis. Hæc autem ultima verba nihil addunt supra verbum *organici*, nisi maiorem explicationem, cum idem formaliter sit corpus radicaliter organicum, ac corpus potentiâ vitam habens: quia ratione potentie substantialis, quâ

vitaliter operari potest, sibi debita reddit organa, vitæ functionibus inservientia.

38 Anima ut sic dividitur in vegetativam, sensitivam, & rationalem. Prima constituit corpus organicum potens nutrirî: secunda, potens sentire, seu materialiter cognoscere: tertia, potens intelligere. Cæterum divisio hæc, ut jacet non semper est realis, sive in membra realiter distincta; cum omnia realiter identificentur in animâ hominis, & duo priora in animâ bruti: est tamen in membra ratione distincta, distinctione fundata in magnâ diversitate operationum, ad quas ordinem habent. Ut ergo divisio realis sit, dividenda est anima in *purè vegetativam*, quæ plantarum est propria, *vegetativam*, & *sensitivam tantum*, quæ brutis convenit: & *vegetativam, sensitivam, ac rationalem singul*, quæ solius est hominis; quarevis enim gradus vitæ imperfectior possit existeret sine perfectiore, nempe vegetativus sine sensitivo, & hic sine rationali, gradus tamen perfectior nunquam sine imperfectiore invenitur, nempe rationalis sine sensitivo, & hic sine vegetativo.

Duplex quæstio resolvitur.

39 *Quæritur 1.*, utrum revera identificentur realiter in omnino tres prædicti gradus animæ. Vel an potius in quovis homine sit res anima realiter distincte, videlicet purè vegetativa, purè sensitiva, & purè rationalis: hoc secundum tenuerunt aliqui

qui veteres relati à P. Suarez d. 15. Metaph. §. 10. Idemque tenet cum recentibus Atomistis Tosca Comp. Philos. tr. 10. lib. 7. c. 3. propos. 19., ubi docet, fatum humanum gradatim acquirere primò animam vegetativam, deinde sensitivam, ac demum rationalem, omnes realiter inter se distinctas, atque ita sociabiles, ut præcedens adventu Superioris, cui subjicitur, nomen quidem & primatum amittat, nõ verò entitatem, aut realitatem animæ.

40 Verùm hæc sententia rejicitur in primis, ut philosophicè improbabilis: quia nullà ratione probari potest necessitas pluriũ in homine animarum, vel insufficientia unius rationalis animæ ad operationes vegetandi, & sentiendi in corpore exercendas. Quòd enim operationes istæ valdè distent, tum inter se, tum ab actibus intelligendi, nihil probat; alioquin, cum magna sit diversitas inter operationes intelligendi, & volendi, necnon inter apprehensionem & discursum, inter amorem & odium, adstruenda esset in eodem homine multiplex anima rationalis, ut etiam multiplex anima sensitiva juxta diversitatem sēsationum & actuum phantasæ. Nec obstat, quòd operationes illæ materiales sint. Nam, si rationalis anima, tametsi spiritalis, potest esse forma corporis, cur non & elicere operationes à corpore pendentes? Accedit, quòd passim experimur, ex nimia attentione ad actus intellectivæ facultatis impediri operationem sēsūs, imò & nutritionem: si autem

operationes istæ à distinctis animabus procederent, non esset cur aliæ alijs impedirentur.

41 Rejicitur deinde eadem sententia, ut parùm tuta in fide, pro ut rectè colligit Doctor Exim. loc. cit. n. 24. tum ex 8. Synodo Generali, tum ex SS. Augustino, & Damasceno, tum etiam ex eo, quòd Christus moriens aliquam substantiam verbo unitam simpliciter dimisisset, nempe animam purè sensitivam, quæ tunc perijsse dicenda erit: siquidem nec mansit unita corpori, alioquin corpus mansisset vivum: quod est hæresis: nec extra corpus conservata fuit, cum id fieri non posset sine grandi miraculo, Ecclesiæ & Patribus incognito. Falleret igitur axioma Theologicum de Verbo Divino, *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.*

42 Nec proderit negare nomen *anima* inferioribus animabus in præsentia superioris, eoquòd principatum amittant. Nam 1. persistit integra difficultas in Morte Christi D.: si enim tunc anima sensitiva, rationali abscedente, mansit in corpore, iterum recuperavit principatum & nomen animæ, proindeque reddidit corpus in illo triduo animatum & vivũ, contra dogma fidei. 2. quia facultas vegetativa in plerisque actibus non subest imperio rationis, nec à sensatione dependet, v.g. in motu cordis, circulatione sanguinis, conversione alimenti in substantiam alimentii: facultas item sensitiva, nõ expectato usu rationis, elicit actus audienti, odorandi, tangendi &c.. Neutra igitur facultas ita subjicitur superiori-

riori animæ, ut nō retineat independē-
tiam quoad actus plurimos, imō
in facis & pueris quoad omnes: er-
go retinet utraq; principatum ve-
ræ animæ proprium. Certè nomen
anima non est nomē officij extrinse-
cus impositi, & amobilis, sed ex no-
men nature potentis elicere in cor-
pore operationes vitales: atqui per
adventum rationalis animæ, nec ve-
getativa, nec sensitiva, qualis à To-
fica ponitur, amittit aliquid substan-
tialitatis, aut virtutis propriæ ad
motus vitales.

45 Quod de homine diximus,
de bruto pariter cū proportionē in-
telligendum, in eo scilicet non esse
duas animas, purē vegetativā, &
purē sensitivā, sed unicā, à quā
tam nutritio, quā sensatio proveni-
at. Confirmarique id potest ex eo,
quod brutum, constans animā inte-
graliter divisibili, v. g. coluber, per
nutritionem producit novas partes
animæ sensitivæ, quæ certè ab animā
purē vegetivā, cum sit inferioris or-
dinis, produci nequeunt: ergo nutri-
tio colubri provenit ab animā vege-
tativā, quæ simul sensitiva sit. Imō in-
dependenter à divisibilitate animæ
bruti, simile argumētum neci potest
in actione generativā, quæ animæ ve-
getativæ est propria. Nam enim leo
leonem generat, in eo causat animā
sensitivā: ergo anima vegetativa ge-
nerantis sensitiva simul esse debet: nā
quā superiorem animam causabit
quod absurdum est.

44 *Obje. 1.* in Sacri. litteris
non semel non inveniuntur, quasi res dis-
tinctæ, spiritus & anima hominis, ut

Daniel. 3., *Benedicite spiritus, &
anime iustorum Domino*: ergo in ho-
mine præter spiritum, & animum ra-
tionālē, alia datur anima. *Resp.* dum
in S. Scriptura distinctè nominantur
spiritus & anima hominis, non indi-
catur distinctio in substantiā, sed in
munere & officio, ita ut eadē forma
hominis, quatenus vivificat corpus,
& alias operationes elicit alijs vivē-
tibus communes, dicatur *anima*: qua-
tenus verò intellectiva est, potēstque
existere, & operari sine corpore, dica-
tur *spiritus*. Sæpè tamen anima ipsa,
prout absolute vivificat corpus, ap-
pellatur spiritus in Sacri. litter., ut
ostendit P. Suar. loc. cit. n. 25.

45 *Obje. 2.* anima rationalis
à corpore separata nō sentit, nec ve-
getat: ergo in homine vegetatio &
sensatio proveniunt ab alijs anima-
bus, quæ morte pereūt. *Neg. conseq.*
quā ex antecedenti solum sequitur,
actus vegetandi, & sentiendi, non eli-
ci ab animā rationali, nisi dependen-
ter ab organis corporeis, quæ in sta-
tu separationis absunt.

46 *Obje. 3.* sæpè homo con-
trarijs appetitionibus in diversa tra-
hitur juxta illud ad Galat. 5., *caro
concupiscit adversus spiritum*, &c.:
nequeunt autem appetitus contrarij
ab eodem animā simul oriri. *Resp.* ni-
mili argumēto probari posset in co-
dem homine multiplex anima intel-
lectiva, & volitiva, cum sæpè idem ho-
mo diversis apprehensionibus intel-
lectis, & contrarijs affectibus volun-
tatis, ob diversa motiva simul pro-
posita distrahatur: itē in bruto mul-
tiplex anima sensitiva: quia sæpè ca-
nis

nis v. g. contrarijs inclinationibus agitur, ut, cum ad panem accedere cupiens, fuſtem metuit. Appetitiones ergo carnis & ſpiritus, dum inter ſe diſſident in eodem homine, non ſunt ita contrariæ, ut ſint incompoſſibiles, quia tendunt ſub diverſis rationibus, &, ſi una eſt efficax, altera eſt inefficax: ex quo potiùs colligitur, utramque oriri ab eodem principio; alioqui nō ſeſe invicem retardarent, nec altera impediret efficaciam alterius: quo ſenſu ſunt, dicunturque contrariæ.

47 *Objic. 4.*: Juxta Ariſtotelem ſatus humanus priùs vivit vitâ plantæ, deindè ſenſitivâ, poſteâ rationalis: ergo tres animas gradatim adquirit, quas conſequenter retinet. *Neg. conſeq.*: quia Ariſtoteles loqui videtur de vitâ in actu ſecundo: ſucceſſivus autem ordo operationū vitalium non indicat ſucceſſivū ordinem animarum; alioquin puer ante ſeptennium, quo incipit ratione uti, non acquireret animam rationalem. Hæc ergo inſunditur in primo initii animationis, licet nō ſtatim nobiliores operationes eliciat ex defectu diſpoſitionis organiæ. Quod ſi Ariſtoteles loquatur de tribus animabus, non ideo ſimul omnes in ſatu permanebunt, ſed prima peribit adventu ſecundæ, & hæc adventu tertiæ, ut philoſophatur D. Thomas, & alij.

48 *Objic. 5.* nea realiter diſtinguantur, quorum unam diſtinctè cōcipimus ſine alio, ſeu nihil de alio cogitantes, ut fert celebrata regula, Cartefio, & aſſectis familiaris: ſed in homine diſtinctè cōcipimus vitam ve-

getativam ſine ſenſitivâ, & hanc ſine rationali: ergo. *Nego maj.*, ſi generalitè loquamur de modo concipiendi præſiſſivo: fallit enim illa regula in multis v. g. diſtinctè concipimus animam ſine re corporeâ, & è converſo, cum revera detur anima, quæ non ſit corporea, nēpè rationalis, & res corporea, quæ non ſit anima: & tamen in equo anima eſt realiter corporea. Item, diſtinctè concipimus rem ſpiritualē & intellectivā ſine animâ, ut in Angelo, & è cōverſo, ut in bruto: & tamen anima hominis eſt realiter ſpiritualis & intellectiva. Similiter juſtitiam diſtinctè cōcipimus, nihil de miſericordiâ cogitantes, & è contra: & tamen Deus per identitatem eſt miſericors & juſtus.

49 *Objic. ultimò*: in humano corpore, rationi ſi animâ deſtituto, nonnunquam apparent ſigna ſenſationis, ut motus in corde recēs avulſo, vel in capite recēs abſciſſo, quod etiam aliquando locutus fuiſſe memoratur: apparetque interdum vegetatio in cadavere, creſcentibus unguibus, & capillis: habet igitur homo principium ſentiendi, & vegetandi, ab animâ rationali diſtinctâ. *Reſp.*: motus illi cordis, & capitis proveniunt à ſpiribus vitalibus, qui non omnes in momento pereunt. Locutio, ſi aliquando accidit, tribui debet ſpeciali providentiæ Dei. Vegetatio, vel incrementum unguium, & capillorū in cadavere eſt merè apparens, ut infra, cū de informatione animæ, dicemus.

50 *Quæſtitio 1.*, utrum anima rationalis ſit ſimiliter vegetativa, & ſenſitiva, an ſolum eminentè.

secundum sentiunt plures Thomistæ, Cajetanum secuti. 1.: quia de cōceptu proprio animæ sensitivæ, & præsertim vegetativæ, est materialitas, quæ procū abest ab animæ rationali. 2.: quia rationalis anima nō crescit, nec augetur in entitate suā, sicut anima plantæ. 3.: quia Aristoteles & D. Thomas aliquando dicunt, animam vegetativam contineri eminenter in rationali. Sed *Contra*: quia rationali animæ propriè convenit definitio & conceptus animæ vegetativæ, & sensitivæ, sive hæc definiatur *principiū quo elicitivum nutritionis, & sensationis, sive æctus primus corporis organici potentiā vitam vegetativam, & sensitivam habentis*. Quilibet ex his conceptibus abstrahit à materialitate, cum nullam ejus mentionem faciat: quare univocè verificatur de animabus hominis, bruti, & plantæ. Unde constat *ad 1..*

§ 1. *Ad 2.* de conceptu animæ vegetativæ ut sic non est crescere, & augeri in entitate suā, sed esse principium augmenti substantialis compositi, per ipsam constituti: quod utique habet formaliter in se rationalis anima. *Ad 3.* Aristoteles, & D. Thomas loquuntur de vegetativā purè ta-

li, seu prout contractā per materialitatem plantæ. Idem à fortiori dicendum de animā sensitivā bruti, etiam si ponatur indivisibilis, eam scilicet esse *formaliter* vegetativam. Sed nota vocem *formaliter* in præsentī sic accipi, ut opponatur voci *eminenter*, non ita, ut significet identitatem rationis: hæc enim identitas neganda est inter rationalitatem animæ humanæ, & conceptus animæ vegetativæ, & sensitivæ, si videlicet sumatur rationalitas ut prædicatum diff. reutiale, quia differentia non includit *formaliter* gradus genericos: affirmanda verò, si rationalitas sumatur, ut integra species, eo sensu, quo dicimus, hominem esse formaliter substantiā.

§ 2. Superest hic refovere conatus Cartesij, & assecrarum ejus, cōtra veri nominis animā in brutis & plantis. Sed in his immorari non patitur præfixa brevitās; præsertim, cū utiliora, satis multa, nos maneant: & quæ cōtra hujusmodi Novatores desiderari possūt, eā cōcisione dicta sint, tum in disputatione ad Physicā præliminari, tum in Animalicā sus. disp. 1. c. 4., ut vix in compendium redigi possint.

DISP. II.

DE SUBSTANTIA, ET INFORMATIONE ANIMÆ RATIONALIS.

CAP. I.

Premisso conceptu corporis & spiritus, ostenduntur rationalis anima attributa.

1. **N**omine *spiritus* propriè, ac primariò significatur

substantia incorporea, eaque absoluta, seu non modalis. Idcirco non dicuntur absolute *spiritus*, nisi Deus, Angelus, & anima hominis: cetera verò, quæ ad spiritualem ordinem spectant, dicuntur *spiritualia*, seu en-

Entitates spirituales per attributionem, ut actus intelligendi, & volendi, gratia, fides, &c.. Nomine *corpus* mathematicè intelligitur quantitas, ut trinè dimensa, seu prout extensa in lōgum, latum, & profundum: physicè verò intelligitur primariò substantia, cui quantitas perpetuò debetur, & inhæret. Cætera, quæ a tali substantiâ in suo esse naturaliter pendunt, dicuntur *corporalia* per attributionem. His præcitis, —

2 Dico 1.: Spiritus rectè definitur, *Substantia naturaliter independens à corpore*, idest, potens sine corpore naturaliter existere. Spirituale per attributionem, *Quod naturaliter adherere debet spiritui, velut in solidum*, ita scilicet, ut non simul adherat corpori. Spirituale demū prout abstrahens à spiritualitate primariâ, & attributivâ, *Quod naturaliter spectat in solidum ad substantiam independente à corpore*: spectat, inquam, vel per identitatem, vel per adhesionem intrinsecam. Corpus verò sic, *Substantia, quæ naturâ suâ quantitatem exigit immediatè inherens sibi*. Corporeum per attributionem, *Quod naturaliter exigit, intrinsecè, ac perpetuò adherere tali substantiâ*. Corporeum denique, prout abstrahit à primario, & attributivo, *Quod naturaliter spectat ad substantiam, quæ naturâ suâ quantitatem exigit, &c.*: spectat, inquam, vel per identitatem, vel per intrinsecam adhesionem.

Ex his definitionibus colliges 1., corpus proprie dici materiam primam, quippe quæ quantitatem radicalit, & immediatè recipit: item to-

tum compositū ex formâ, & tali materiâ, quippe quod quantitatem exigit, inhærentem sibi secundum materiam: item substantiam completam, quantitatis capacem, sed simplicem, seu ex materiâ & formâ non compositam, quæ juxta plures est possibilis. Colliges 2., non esse corpora, sed corporcas, omnes formas substantiales ex materiâ eductas: quia non exigunt quantitatem inhære sibi, sed materiæ, cui ipsa uniri debent intrinsecè, ac perpetuò. Idem puta de modis, & qualitatibus, quæ materiæ similiter adherere debent, seu immediatè, sive mediate. Unde & creatio caloris extra subjectum foret corporea, utpote adherens immediatè calori, qui exigeret etiam tunc uniri materiæ.

4 Colliges 3., unionem animæ rationalis ad corpus, licet sit spiritualis connexivè, entitative tamen corpoream esse: quia non insolidum spectat ad spiritum, cum simul adherat corpori. Quod pariter dictum esto de actu sensationis, quamvis recipiatur in animâ rationali: simul enim recipitur in materiâ. Colliges 4., actionem, quâ species spiritualis à materiali phantasmate producitur juxta plures, spirituales esse; quia pender à phantasmate, tamquam ab agente extrinsecò, non tamquam ab extremo unionis aut adhesionis intrinsecè. Colliges 5., intellectionem essentialiter veram, quâ rationalis anima se videat unitam corpori, non esse corpoream: quia solum connec-titur cum unione ad corpus, ut ob-jecto, non ut extremo debite adhesionis intrinsecæ etiam mediata: nam

rationalis anima, cui talis intellectio immediate unitur, ex se non adhæret corpori cum inseparabilitate naturali.

5 *Colliges* demum, quantitatem non esse corpus in acceptione physica (beadè tamen in Mathematica), licet ab ipsâ impositum sit nomen *corpus* ut enim, sæpè monet D. Thomas, aliud est à quo nomen imponitur, aliud, ad quod significandū imponitur. Quare dum corpus definitur per ordinem ad quantitatem, non supponitur hoc physice corpori, sed tunc præsumitur à corporitate quantitatis: ac deinde, statuto per illam definitionem conceptu corporis, quâritas ipsa probatur corporea ex inseparabilitate à tali substantia. Quantitas autè est accidens, quo subjectura redditur impenetrabile cum aliâ re simili accidenti affectâ: unde & punctum materiæ indivisibile dici potest *corpus*, quia est impenetrabile; quin obitet defectus extensionis partium: nâ etiam punctum est primordialiter extensum, si ve primordiū rei extensæ, quatenus integraliter divisibilis: atque in eodè primordiali sensu vocatur *corpus*.

6 Ex dictis facile solves, quæ communiter obijciuntur contra conceptum corporis & spiritûs. Unum tamen *Obiectis*: possibilis est actus intellectus, utique spiritualis, qui naturaliter, inò essentialiter adhæreat materiæ quantæ v.g. decernat Deus omni non actum, naturâ suâ separabilem à materiâ, miraculosè inseparabiliter unire materiæ: & hoc decretum revelat Petrus, qui illud credat

per actum fidei essentialiter verum. Hic actus fidei, si in decreto comprehenditur, erit naturâ suâ inseparabilis à materiâ, utpote connexus essentialiter cum objecto suo, nempe, cum eo, quod omnis actus intellectus, & consequenter ipsemet, unitur materiæ. Si non comprehenditur, erit pariter inseparabilis, cū decretum sit de omni actu separabili à materiâ.

7 *Resp.* decretum illud debet ab objecto suo positivè excludere actum, quo creditur: alioquin & inferet in tali actu prædicata contradictoria, nempe, quod sit separabilis, & inseparabilis: & erit decretum negatorium, ac Deo indignum, si quidem decerneret, ut materiæ uniatur actus, qui per suam essentiam habet uniti materiæ, ut probat objectio. Poterit ergo à Deo decerni, quod nō separaretur ullus actus separabilis, sed duplici decreto, quorum alterum comprehendat assensum alterius, vel etiam unico, non tamen cognoscibili à creaturâ per actum essentialiter verum, sed solum per actum naturalem, ex se inconnexum cum veritate sui: sicut enim non repugnat decretum absolute irrevocabile, v.g. decretum de nihil revelando; ita non repugnat decretum irrevocabile in ordine ad actum essentialiter verum.

8 *Dico 2.*: Spiritus aptissime definiri poterit *substantia intellectiva*, id est, substantia capax omnia percipiendi intentionaliter. Id autem intellige de substantia intellectivâ purè, seu ratione sui totius: nam homo non est absolute spiritus, quamvis dici possit substantia intel-

lec-

lectiva. Sic intellecta definitio non solum convenit omni, & soli spiritui, sed simul detegit excellenciam spiritus supra corpus: omnes quippe vim intelligendi ut perfectionem maximam concipiunt, adeo ut essentia metaphysica Dei in intellectualitate, vel intellectione communiter ponatur. *Dices:* Juxta D. Thom. 1. p. q. 14. art. 1. spiritualitas est ratio intellectualitatis, & intellectivum per spirituale probatur: ergo conceptus *spiritus* est prior conceptu *substantie intellectivae*. *Resp.:* spirituale non dicitur ratio intellectivi radicaliter, & prout est differentia essentialis: sic enim idem formaliter est intellectivum & spirituale. Sed dicitur ratio intellectivi formaliter sumpti pro facultate proximam intelligendi, quae quodammodo subsequitur intellectivum radicale. Certè D. Thomas 1. p. q. 75. ar. 2. probat, animam rationalem esse incorpoream, quia est intellectiva.

9 Consequenter spirituale per attributionem aptè definitur, quod intrinsece adherere debet in solam substantiam intellectivam. Spirituale autem, ut abstractum à primario & attributo, quod naturam suam intrinsece spectat in solam ad substantiam intellectivam, vel per identitatem, vel per adhesionem intrinsecam. Ab opposito explicanda est ratio corporis, per hoc scilicet, quod sit *substantia primordialiter incapax intelligendi*: incapax nimirum saltem inadæquate, ut sic nomen corpus conveniat composito etiam humano. Primordiale voco

incapacitatem, quæ convenit materiæ primæ, vel substantiæ immediatè recipienti quantitatem: ab hac enim substantiâ incapacitatem intelligendi participant omnia, quæ ab eâ naturaliter pendent, & quæ idcirco dicuntur corporæ, seu corporalia.

10 Porro notandū est, quod de facto idem sonat corporale & materiale, sicut etiam immateriale & incorporeum: quia de facto nulla est materia nisi corporalis, seu quantitas: neque ullam est corpus sine materiâ. Si tamen, ut aliqui volunt, non repugnet corpus completum simplex, vel etiâ materia spiritualis, quæ scilicet sit primum subjectum incorporeum, seu non quantum, formæ substantialis, tunc dari poterit corpus immateriale, & materiale incorporeum. His itaque præmissis de conceptu corporis, & spiritus generatim, jam de animâ rationali ut Affectio prima:

Rationalis anima est substantia spiritualis.

11 Ita clare deducitur ex principiis fidei, ut eruditè ostendit P. Suarez lib. 1. de Anima. c. 9. Sed philosophice demonstratur 1. ex elevatione actuum intellectus humani supra spheram cujusvis potentie materialis & corporis, siquidem actus intellectus humani attingunt objecta positive spiritalia, nempe Deū & Angelos prima principia penetrant apta rebus corporis, & incorporeis: ab his omnibus abstrahunt rationes communes, & ipsam quoque genera-

lisnam rationem entis : unde non solum angelicam, sed divinam etiam mentem amulantur in amplitudine sphaera objectivæ, seu rationis *sub quâ*. Cum igitur actus cognoscendi ab objecto specificentur, proportionem cum ipso habere debet, saltem quoad ordinem spiritualem; ac proinde ejusmodi actus immateriales, & spirituales sunt: ergo & potentia, quæ illos naturaliter elicit, ac recipit; cû nulla potentia naturaliter eliciat actum superioris ordinis, juxta illud, *modus operandi sequitur modum essendi*; nec possit actus spiritualis pendere in suo esse à potētia corporeâ. Si autem potentia spiritualis est, ergo & substantia animæ, quæ vel cum potētia intellectivâ identificatur, vel eam radicat, ut proprietatē sui, & nulla substantia corporea proprietatem radicat spiritualement, ut clarum est.

12 Si forte inferas: ergo intellectio humana pertinet ad ordinem Divinum: *nego consequ.* de attinentiâ identitatis, aliunde enim constat, non esse summe perfectam, & incausantem: *concedo* tamen de attinentiâ similitudinis in perfectione, non transcendentali, sed quasi specificâ Dei, quæ est vis intellectiva, & intellectio. Id circo Gen. I. dicitur homo factus ad imaginem & similitudinem Dei: quia scilicet, rationalis anima, licet substantia creata sit, nobilissima tamen est, ac Divinam perfectionem referens, tum ut intellectiva, & volitiva, tum ut spiritualis, indivisibilis, & immortalis.

13 *Confirm.* ex nobilitate & excellentiâ potētiz intellectivæ su-

pra potētiis organicas, & corporeas: omnis quippe organica potentia, siue corporea, laditur ab objecto excellenti, v.g. visus à nimia luce, auditus à vehementi sono, fitque ad minoram perceptionem minus apta: omnis item longo usu & ætate atteritur, & hebetatur, ut experientia ostendit in potētijs organicis hominis, & bruti. Non sic potentia intellectiva, quæ potius, sublimiora objecta contemplando, perficitur, & facilius penetrat inferiora, atque usu ratiocinandi redditur expeditior & acutior: unde potius *mens, ratio, & consilium in senibus est*. Nec refert, quod mens humana, pro statu unionis, non nisi per organa sensuum accipiat species objectorum; nec possit regulariter intelligere sine prævio, vel concomitante actu phantasiæ, cujus idoneum operandi modum requirit: indeque rationis usus differatur in pueris, deficiat in fatuis, amentibus, ac decrepitis, & caput discurrendo fatigetur labore phantasiandi.

14 Non, inquam, refert: hinc enim solum fit, mentem humanam in operando pendere *inchoativè* ab organo corporeo, non tamen *immediatè* & *elicitivè*: quemadmodum pictor, licet indigeat ministrante tabulam, aut materiam colorum, ab eo tamen immediatè non pendet in actu pingendi. Hæc intellectus independentia ex eo convincitur, quod sapè de objectis alter judicat, quam sensus renunciat, ut cum certò judicat, corporeum non esse Angelum, quem phantasia proponit ut alatum ju-

javenem: sæpè sensum errores corrigi, ut cum judicat, Solem esse terrâ majorem: sæpè etiam speciebus per sensum hincis utitur, ad cognoscenda plura sensibus impervia, v.g. quidditates & essentias rerum, & proportionēs universales ad scientias per prima principia comparandas.

15 Demonstratur 2. ex libertate, ac dominio voluntatis humanæ. Nam 1. liberum arbitrium, cum in omni substantiâ clarè spirituali, nempe in Deo, & Angelo reperiatur, nulli rei convenit manifestè corpore, ut patet vel in brutis ipsis calidioribus; omnia quippe unius speciei fere uniformiter operantur. 2. ratione libertatis anima humana corpori dominatur, ejus inclinationi resistit, passionēs compefcit, voluptates respuit, mortem cõtemnit, nec mores, mutato corpore, necessariò mutat. At anima, quæ sic dominatur corpori, nequit esse corporea, cum planè ostendat, se esse corpore superiorem, altiorisque indolis. Accedit, quòd rationalis anima rebus spiritualibus delectatur, ac veluti pascitur, nimirum sapientiæ studio, pulchritudine virtutum, & præcipuè Divini Opificis contemplatione: ex quibus nullum vivens manifestè corporeum delectationem capit. Sit jam secunda assertio:

Anima rationalis est indivisibilis.

16 **P**rob.: In primis anima humana non constat partibus essentialibus, seu non constituitur ex actu, & potentia spirituali.

Tum quia est vera corporis forma, adeoque substantia incompleta, & ad informandum subiectum ordinata: quòd autem constat actu & potentia substantialibus, nequit esse substantialiter incompletum, nec aliud subiectum informare; alioquin fingere licebit, totum hominem in alio subiecto receptibilem esse. Tum etiam, quia repugnat materia spiritualis, quæ scilicet sit pura potentia incorporea, substantialis formæ susceptiva. *Prob.*: esset enim illa substantia spiritualis, ut supponitur: & aliunde non esset, quia substantiæ spiritualis, & intellectivæ convertuntur, ac sese mutuo inferant. Atqui illa materia certè non esset intellectiva, cum hæc perfectio prorsus aliena sit à conceptu puræ potentie, esto aliena non sit à conceptu substantiæ spiritualis incompletæ, ut patet in animâ.

17 Deinde rationalis anima est etiam integraliter indivisibilis. *Prob.* 1.: quia, si divisibilis est, vel ejus partes exigunt esse in distinctis partibus corporis, vel in eadem. Si primum: ergo exigunt extendi, & expenetrari, ac proinde quantitatis vim participant, & corporeæ sunt. Si secundò: ergo plures partes ejusdem substantialis formæ exigent simul esse in eadem parte materiæ, quod & in Physicâ inauditum est, & ulterius infert, substantiam esse capacem intersectionis.

18 *Consequ.*: si spiritualis anima divisibilis est, dum homini manus abscinditur, necesse est, ut illa pars animæ aut pereat, aut retrahatur

tur ad materiam alterius partis, aut maneat sine subiecto, & in statu separationis. Si perit: ergo perdet à corpore, cum defectu unionis informativæ pereat: ergo non est spiritualis. Si verò retrahitur: ergo materia alterius partis duplici simul animæ parte naturaliter informatur.

autem maneat sine subiecto: ergo non amittat homo justus, & totaliter peccet, pars animæ: si perit, pars infernum: quod est pluriquam absurdum. Nec dicas illam partem animæ perire ex defectu continuativæ unionis ad alias compartes. Nam continuativa unio, si spiritualis sit, non destruitur per sectionem, sed, utpote penetrabilis, transitum cultro præbet illaesa: si ergo destruitur, corporea est, ac proinde corporæ partes necit.

19 *Prob. 2.*: quia repugnat substantia spiritualis, quæ sit integraliter composita. Vel enim omnes partes illius substantiæ essent intellectivæ, vel una tantum. Si primum: ergo omnes essent capaces liberi arbitrij, possetque una velle, quod nollet altera, adedque altera esse in gratiâ, altera in peccato, altera calum, altera infernum mereri: quæ plane repugnant in partibus naturaliter integrantibus unam substantiam. Nec dicas, omnes per sympathiam idem velle, ac nolle. Nam sympathia, necessitans multos ad idem volendum, non cohaeret cum libertate, ut notum est. Si verò dicatur secundum: ergo illa tantum pars erit spiritualis; siquidem substantia spiritualis cum intellectivâ

reciprocatur. Et de illâ parte quæro, an esset necessariò indivisibilis? Si asseras: ergo repugnat spiritualis substantia, quæ indivisibilis non sit. Si neges: ergo constaret particulis intellectivis, ac liberis, reditque nuperum absurdum.

20 *Obje.*: Divisibilitas non repugnat accidenti spirituali, ut gratiæ & habitibus virtutum: ergo nec spirituali substantiæ. *Neg. consequ.*: quia de accidenti non idem sequitur absurdum. Sic licet intensio, remissio, & corruptibilitas non repugnent accidenti spirituali, repugnant tamen spirituali substantiæ. *Objectiones* aliæ, quæ huc spectant, commodius *seq. cap.* solvantur. Quare sit *Affertio* tertia:

Rationalis anima est immortalis.

21 **I**mmortalitas non sumitur hîc pro indestructibilitate essentiali: quo sensu Deus solus est immortalis, cum omnis creatura possit annihilari per subtractionem influxûs conservativi. Sed sumitur pro incapacitate corruptionis, ac destructionis, provenientis ab ullo agente naturali, atque etiam à Deo, si juxta rerum naturas procedere velit, ut reipsâ velle supponitur, nisi aliud revelet. Hoc sensu immortalitas rationalis animæ ostenditur ex eo, quod est substantia spiritualis, & omnino simplex, ut nuper vidimus: ergo est independens à corpore, & ab omni subiecto sustentationis. Est item omnis divisionis incapax, & à solo Deo creabilis: ergo est incapax corruptionis; nam corruptio non

non est nisi vel dissolutio partium entis compositi, vel defectus formæ permanente subiecto sustentationis, vel defectio rei naturâ suâ generabilis: ergo rationalis anima destrui nequit ab ullo agente naturali: nam destructio illius non foret corruptio, sed annihilatio, quæ superat vires omnis causæ creatæ, quemadmodum creatio.

22 Aliunde animæ naturale nō est, quod à solo Deo annihiletur, sed potius contra naturale, vel saltem praternaturale. *Prob.*: quia perpetuū durare proculdubio est animæ bonum, & non impossibile naturaliter, utpote nulli juri naturali contrarium: ergo ab animâ innatè appetitur, cum non alia sit appetitūs innati regula: ergo nequit à Deo negari, nisi contra, vel præter exigentiam ejus. *Urgetur*: non repugnat substantia creata naturaliter exigens durationem perpetuam; adhuc enim subderetur Dominio Dei, qui potest eam pro libitu annihilare, sicut subditur ignis incomburendo, & sol in illuminando. Talis ergo est anima rationalis, in quâ reperitur quidquid pro ejusmodi exigentiâ cogitari potest in aliâ substantiâ.

23 *Objic.* 1. illud Eccl. c. 3.: *Unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio, &c.* *Resp.*: loquitur ibi Salomon de interitu corporis, seu hominis in esse compositi, ut exponit D. Hieronymus: vel potius, ut interpretatur D. Thomas 1. p. q. 75. ar. 6. ad 1., loquitur ex persona impiorum ita ratiocinantium, ut corpori liberius

indulgeant: quæ interpretatio firmatur ex Sap. c. 2., ubi expressius proponantur impiorum discursus contra immortalitatem animæ, refutanturque in eod. c. & seqq.. Similiter accipe in personâ impiorum, quod ibid. addit Eccles.: *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum.*

24 *Objic.* 2.: Concilium Constantinop. VI. act. 11. approbat sententiam Sophronij, docentis, animam non esse immortalem *per naturam*, sed *per gratiam*. *Resp.*: Ly *per naturam* idem significat, ac per essentiam, & independentem ab alterius influxu & arbitrio: & ly *per gratiam* idem, ac per liberam voluntatem Dei, qui potest animam, tametsi naturaliter immortalem, redigere in nihilum: vel sumitur ibi gratia in radice, primæ scilicet creationis, quæ gratuita fuit, & indebita, quamvis eâ suppositâ naturaliter debeat animæ conservatio perpetua.

25 *Objic.* tandem: anima in operando pendet ab organis, & accidentibus corporeis: hinc enim in senibus, ut Lucretius ait, *Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque*: ergo etiam in essendo pendet à corpore. Saltem extra corpus, cum ad illud informandum sit naturaliter ordinata, erit in statu violento: nihil autem violentum est perpetuū. *Resp.*: pendet quidem à corpore quoad operationes sentiendi, & vegetandi: at in operando intellectua-liter non pendet ab ullo accidenti, vel organo corporeo, nisi inchoati-

vè, seu tamquam à purè ministrante primas species. Ut autem anima probetur indepēdens a corpore, sufficit, quod naturaliter habeat operationem aliquam independentem: hæc enim nequit esse altioris ordinis, quam potentia, & substantia, à quâ oritur. Nec dictum Lucretij verum est, nisi in senibus jam decrepitis. Status verò separationis non est animæ propriè & simpliciter violentus propter nobilissimas operationes, quas exercere valet anima extra corpus.

CAP. II.

An, & quatenus anima rationalis informet corpus?

26 **A** Sfero 1. : anima rationalis est verè per se & essentialiter forma corporis, ei substantialiter unita. *Prob.*: quia in primis anima intellectiva pertinet ad essentiam hominis: quod nullus negabit, nisi qui se reputet irrationalem, & brutum. Deinde corpus etiā ad essentiam hominis spectat; alioquin totus homo esset spiritualis, ingenerabilis, incorruptibilis, & incapax vegetare, & sentire: ergo anima intellectiva substantialiter unitur corpori. Patet *conseq.*: quia homo est unum per se, non minus, quā equus, & alia composita naturalia: constat igitur actu & potentiâ, idest, animâ & corpore substantialiter unitis, alioquin foret unum per accidens, nec magis unum, quā cælam cum Angelo motore, vel corpus æreum cum demone assumente, vel

equus cum aurigâ: quod fuit error Platonis. Hinc anima non solum unitur corpori secundum gradum formæ substantialis, vegetativæ, & sensitivæ, sed etiam quatenus rationalis est. Tum quia realis unio inter gradus realiter identificados unū ab alio non secernit. Tum quia aliter rationalitas non pertineret ad constitutionem, & essentiam humani compositi: nec homo, prout est unum per se compositum, differret à bruto.

27 *Prob.* item eadem assertio ex Concilio Vienn. sub Clem. V., ex Clementin. unicâ §. *Porro* de Sum. Trinit., necnon ex Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 8.: atque ex eâ facile rejiciuntur errores varij, de quibus in Anim. fus. hic n. 42.. *Obje.* tamen 1. : inter actum & potentiam requiritur proportio, quæ nulla est inter corpus & spiritum. *Resp.*: non alia requiritur proportio, quam incompletio, & mutua unibilitas, quæ possint in unam cōvenire naturam, & se mutuò juvare in operando: hæc autem reperiri inter corpus & spiritum, probat evidens connexio, sive consortium animæ & corporis in operando: anima quippe naturaliter percipit impressiones & motus corporis, & ipsa nequit pro statu unionis intelligere sine corpore, & independentem ab operatione phantasie. Certè talis connexio numquam invenitur in duobus suppositis accidentaliter unitis.

28 *Obje.* 2. : accidens spirituale nequit naturaliter uniri corpori: ergo nec substantia spiritualis,

lis; præsertim, cum non communi-
cet corpori esse rationale. *Neg. con-
seq.*: quia accidens spirituale, si uni-
retur corpori, ab eo penderet, eò-
quod omne accidens pendeat à sub-
jecto; & hoc ipso spiritualitatem
amitteret. At hæc ratio non militat
in substantiâ spirituali: quæ quidem
dat esse rationale homini, cui se cõ-
municat per identitatem: corpori
autem incompletè sumpto non com-
municatur, nisi per informationem,
& hæc non refundit in subjectum de-
nominationes formæ, nisi acciden-
talis.

29 *Objic. 3.*: anima non ap-
petit materiam. 1.: quia appetit
operationem intelligendi, quam ma-
teria impedit. 2.: quia sic foret natu-
raliter capax duorum statuum, unio-
nis scilicet & separationis: hoc au-
tem repugnat: nam status hi, utpo-
te contrarij, non essent ambo con-
naturales: & aliunde neuter esset vio-
lentus, primus, quia naturalis, se-
cundus, quia perpetuus. *Neg. aff.*
Ad 1. prob.: materia non impedit
operationem intelligendi, nisi quoad
modum perfectiorem, animæ separa-
tæ proprium: qui modus compen-
satur per operationes sentiendi, & ve-
getandi, quas anima etiam appe-
tit, easque sine materia elicere non
potest.

30 *Ad 2.*: ambo illi status con-
naturales sunt ordine successivo,
quia ambo sunt animæ rationali na-
turaliter necessarij: primus, ut im-
pleat munus animæ, seu formæ cor-
poris organici: secundus, ut impleat
munus spiritus, seu intellectivæ sub-

stantiæ, cuius est posse intelligere si-
ne ministerio sensuum. Est enim ani-
ma hominis usque adeò singularis
in suo esse, ut simul imitetur & for-
mas corporeas, & substantias ange-
licas. Quæ formas corporeas imita-
tur, pro fine respicit compositum.
Quæ substantias angelicas, ordina-
tur ad operandum more angelico,
seu prorsus independentem à mate-
riali phantasmate. Hinc utrumque
statum appetit innatè, quia in utro-
que obtinet finem suum. Sed, cum
uterque simul haberi non possit,
utrumque appetit, ut habendum or-
dine successivo; prius tamen statum
unionis, quam separationis. Tum
quia status temporalis præire debet
statum ex se perpetuum. Tum quia
prius satisfieri debet muneri formæ
corporis humani, quam muneri spi-
ritus sine ministerio sensuum opera-
tivi, cum illud sit manus differentia-
le, hoc verò genericum, utpote con-
veniens animæ secundum rationem
spiritus substantijs angelicis com-
munem.

31 *Sed insurges* multipliciter.
1.: nondum percipitur, uter status
sit animæ connaturalior. Nam in pri-
mis connaturalior esse debet status
separationis, cum sit diuturnior, immo
& naturaliter æternus, eoque re-
surrectio sit naturaliter impossibi-
lis. Aliunde videtur connaturalior sta-
tus unionis: siquidem anima, eoquod
sit substantia incompleta, & forma
corporis, nequit prius esse in natura
naturaliter extra corpus. Atque si hoc
munus substantiæ incompletæ, & for-
mae corporis: ergo nonquam poterit

extra corpus existere naturaliter; adeoque separata naturaliter appetet reuniri corpori. 2.: neuter status plenè satisfacit exigentiæ animæ: ergo neuter est plenè naturalis, sed uterq̃ importat violentiam aliquam. 3.: anima separatur à corpore resistens, & nolens: ergo transit ad statum violentum: idque satis indicant D. Thomas 1. p. q. 118. ar. 3., & P. Suarez lib. 1. de anim. c. 12. n. 21.

32 *Resp. ad 1.*: connaturalior est animæ status unionis: quia licet naturalius sit, quod est diuturnius, dum cætera sunt paria, at nō in præfenti: nam status unionis convenit animæ secundum prædicata differentialia, & naturalius est, quod debetur secundum specificam differentiā. Item status unionis respectu animæ est absolutè perfectior: quia licet secundum quid excedatur à statu separationis, tamen anima in eo melius se habet omnibus pensatis, cum non solum obtineat finem constituendi compositum humanum, ac proinde effectum suum formalem, sed etiam facultates suas omnes exerceat, pluresque habeat species operationum: quamvis enim imperfectius intelligat, verè tamen intelligit, & præterea efficit, ut homo vegetet, ac sentiat multifariam; quibus operationibus ineptus est separationis status.

33 Nec inde sequitur, quòd nunquam possit anima extra corpus existere naturaliter: nam licet sit forma corporis ex propriā differentiā ultimā, & hac ratione exigat prius habere statum unionis, non tamē illum exigit habere semper, cum

etiam ipsi naturale sit perfectè obire munus substantiæ intellectivæ. Unde nec anima separata naturaliter appetit reuniri corpori. Appetit quidem unionem, quatenus secū defert suam naturalem aptitudinem, & ordinationem ad constituendum compositum, in quā consistit naturalis ad unionem appetitus: at non appetit unionem, prout reunitio est, ita scilicet, ut status separationis se habeat, ut circumstantia objectiva: sed appetit unionem secundum se, præscindendo à circumstantiis extrinsecis, eo pacto, quo materia appetit formas corruptas. Imò, licet unionem appetat tunc, non tamen pro tunc, sed pro tempore, quo præcessit; sic tamen, ut appetitus innatus à præcedentiā præscindat. Hoc autem non tollit, quòd anima iusta in statu separationis appetat elicite unionē ad corpus incorruptibile, quam novit futuram ex decreto Dei, & sibi perutilem.

34 *Ad 2.*: unusquisque status satisfacit exigentiæ animæ, ut ipsum respicienti, non tamen, ut respicienti alium statum. Sic status infantie non satisfacit exigentiæ hominis, ut respicienti statum viri perfecti: sed quia satisfacit exigentiæ, ut respicienti statum ipsum infantilem, indecō nullam violentiam importet. Uterque igitur status suas imperfectiones habet, cum neuter expleat absolutè omnes inclinationes anime: verum imperfectiones illæ naturales sunt, utpote consequentes naturam animæ; sicut naturales sunt homini imperfectiones infantie, & senectutis.

Nec

Nec inclinatio, nunc inexplata, violentiam patitur, quando non respicit suum terminum, ut habendum nunc, sed ut habendū suo tempore.

35 *Ad 3.*: anima, futuræ fortis ignara, separationi resistit appetitu elicitō: at resistentia innata non tam est ab animā, quā ab unione, ac dispositione corporis organici. Fortassis etiam anima, prout unita corpori, procurat innatè bonum totius, ideoque hominis corruptioni resistit: at semel solutā obligatione partis actualis, sibi soli consulit, & bonis novi statūs sine violentiā fruatur. Nec oppositum sentit D. Thomas, qui loc. cit. solum loquitur de esse sine corpore ante statum unionis, quod fatemur esse contrarium animæ. Nec item P. Suarez, qui violentiam & præternaturalitatem accipit improprie pro naturalitate minore: nam ipse lib. 6. de anim. c. 9. agnoscit, utrumque statum naturalem esse, sed statum unionis magis naturalem, naturalitate videlicet purè physicā, & præscindendo, tum à supernaturali elevatione ad gloriā, & deputatione ad pœnam æternam: tum etiam à beatitudine naturali, quæ rationali animæ in purā naturā responderet ex naturali morum honestate. Et hæc obiter dicta sint de statu separationis, de quo latius in Anim. inf. disp. præf. c. 7.

36 *Affero 2.*: anima rationalis existit in omni parte corporis organici. Contrarium sentire nonnulli veteres, quorum alij animam in capite, alij in pectore, alij in corde, veluti propria in sede locarunt. Ex

modernis Cartesius animam collocat in eā tantum cerebri particulā, quam conarium, seu glandulam pinealem appellant. Sed verò communis sententia Philosophorū, & Theologorum est, animam rationalem esse totam in toto corpore, & totam in singulis ejus partibus organicis, totalitate scilicet entitatis, non totalitate virtutis proximè expeditæ: quia pro varijs operationibus exigit organa diversa, quæ non in quavis corporis parte reperiuntur.

37 *Prob.* hæc sententia: ad hoc enim organizantur partes omnes corporis humani, ut animam in se existentem, & unitam habeant, si-ve ut sint idoneum animæ subjctū; alioquin non sola rationalis anima, sed alia simul forma, erit actus primus corporis organici, potentiā vitam habentis; adeoque resultabit in homine una totalis anima continua, absolute divisibilis, partim corporea, partim incorporea. *Prob.* absurda sequela: quia pedes & manus v. g. immanenter operantur sentiendo, & vegetando: ergo in se habent principium intrinsecum operationū vitalium. Hoc autem principium, si non est anima rationalis, erit alia corporea, utique continuativè unita cum rationali, siquidem manus & pedes cum reliquo corpore continuantur.

38 *Dices* ex Aristotele lib. de motu animal. c. 7., non opus esse, animam existerē in quocunque membro, sed in uno præcipuo, v. g. in corde, unde cetera moveat. *Resp.*: Aristoteles vel non loquitur ibi ex pro-

propriam sententiam, cum ipse alibi doceat, animam esse animam in toto corpore: vel solum loquitur de anima, prout fabricante spiritus vitales, à quibus pendent motus & vita membrorum omnium.

39 *Dices* iterum ex Cartesio: Si anima esset in toto corpore, foret extensa, atque adeo corporea, cum extensio conveniat soli corpori. *Resp.*: præsentia animæ in toto corpore, cum definitiva sit & penetrabilis, nec sit positio partis extra partem, non est propriè extensio, vel non est extensio corporea, nisi talem quoque reputet Cartesius immensitatem, quâ Deus realiter est præsens in spatio extenso. Præterea, glandula pinealis etiam est divisibilis, & extensa: ergo spiritalis anima solum erit in uno illius glandulæ puncto indivisibili. Hoc autem repugnat: tum quia punctum indivisibile non est corpus, juxta Cartesium, qui essentiam corporis in actuali extensione ponit: tum quia in puncto non possunt esse organa, adeoque nec forma corporis organici.

40 *Dices* tandem: Si anima tota est in singulis membris, sequitur 1., quod digitus erit homo. 2., quod intellectus erit in pede. 3., quod anima bilocata erit, seu multilocata. 4., quod anima movebitur simul contrariis motibus, vel movebitur simul & quiescet, si nimirum alteram manum attollas, alteram quiescentem teneas. *Ad 1. seq.* rogo an solum cor, solum caput, aut sola glandula pinealis dicatur homo? *Respondetur* itaque, quod *homo*, cum

sit nomen totius per se subsistentis, non convenit digito, nec alij membro. *Ad 2.*: si intellectus non distinguitur ab animæ substantia, erit utique in pede, sed non intelligit, nisi in capite, ubi est organum phantasia, quæ ministrat species intellectui. *Ad 3.*: anima bilocatur quoad loca inadequata: hoc autem non est propriè bilocari, quia non existit alibi simul ultra locum sibi naturaliter debitum, prout stricta bilocatio requirit. *Ad 4.*: non superat perfectionem substantiæ spiritalis, movere simul contrariis motibus distinctas corporis partes, & illarum motus contrarios sequi, ut patet exemplo ambulantis in nave contra cursum navis, quam ipsemet dirigit, aut impellit. Negandum tamen animam moveri simul & quiescere simpliciter; solum enim movetur hic, & non ibi.

41 Ex dictis infertur, illas partes humani corporis animari, in quibus aliqua operatio vitalis, inibi exorta,prehenditur, etiam si mera sit vegetatio. Unde præter carnem, venas, nervos, tendines, membranas, & alia his affinia, quæ verè animari constat ex vi sentiendi, & vegetandi, etiam animantur ossa, dentes, ungues, & capilli. Ossa quippe, quamvis non sentiant, ex medullâ tamen ipsis in alimentum destinatâ, & eorum cavitatibus inclusâ, nutriantur per introsumptionem: nam versus omnem partem cum proportionem crescunt ab infantia usque ad 25. ætatis annum, quo ad magnitudinem debitam perveniunt: ac deinceps tantum materiæ amittunt, quan-

tum per nutritionem adquirunt. Similiter dentes propriè nutriuntur alimento introsumpto per venulas, & tenues canaliculos; donec tandem aliquo humore noxio disrumpantur fibrillæ, seu nervuli, quibus ad maxillas alligantur: tunc enim spontè decidunt, non aliter, ac arborum folia & poma, quæ citra dubium animantur.

42 In unguibus eadem, quæ in dentibus, ratio militat: humorem quippe per venulas sugunt, & crescunt simul secundum omnes dimensiones, saltem in pueris: in viris enim crescere desinunt versus latitudinē, ne digitis noceant: ideoque in viris, non autem in pueris, verū est, quod si duo puncta signentur in ungue, semper apparent cum eadem inter se distantia. Quod de unguibus in homine, dictum pariter esto de cornuis, & ungulis bestiarum, de squamis piscium, de rostris & pennis avium. Denique capilli (idem est de crine, fetis, pilis, & lanà brutorum) perinde se habent, ac in arboribus frondes & folia, quæ proculdubio vivunt: observantur enim per microscopium in capillis cavitates humore plenæ, atque etiam quidam ramuli, quasi plantarum germina.

43 Certè, si capilli solum cresceret per juxta positionem materiæ, prius canescerent in radice, quam in extremitate, cum nonnisi ad radicem apponeretur materia senilis: unde nec capilli reseci acuminarentur paulatim in extremitate. Adde, quod si capilli sinerentur crescere, non ultra certum terminum augerentur, ut

in palpebris, & supercilijs communiter accidit. Præterea capilli à corpore separati calorem amittunt, & humiditatem cum succo nutritio. Quod autem plura alia conservent accidentia, nihil mirum, cum idem accadat in ligno cedrino diu post separationem animæ vegetantis. Tandem capilli utiles sunt ad ornatum, & tegumentum, præsertim in brutis: vocantur tamen ab Aristotele excrementa, quia nutriuntur ex impuriore succo, qui respectu illius, quo reliquum corpus alitur, excrementitius est, magisque abundat in senibus & ægris, qui cibos imperfectius concoquunt.

44 Dubium tamen est, an capilli, & ungues in homine informantur animâ rationali, an aliâ purè vegetativâ? *Resp.*, informari animâ rationali: quia alioquin sequeretur absurdum, quod supra n. 37. Nec refert, quod ibi solum explicet anima vim vegetandi. Non enim debet suas omnes vires exercere in singulis partibus corporis, sed tantum juxta modum organizationis earum, ut patet in virtute videndi, audiendi, &c.. Nec magis absens est, quod anima rationalis fluitet in barbâ, & in cæsarie, quam quod reptet in pedibus, & excrementa excipiat in ventre. Nec item refert, quod etiam in cadavere crescere videantur ungues, & capilli. Non enim crescunt, sed magis prominent extra carnem, dum hæc siccitate contrahitur.

CAP. III.

Utrum sanguis animetur?

45 **N**egativā amplectimur sententiam contra plures è Thomistis, & aliquos è Nostris. *Prob. 1.*: sanguis nullam elicit operationem vitalem: ergo non animatur. *Prob. ant.*: In primis non elicit formationem sui; hæc enim non oritur ab intrinseco ipsius sanguinis, sed ab animâ prout informante cor, aut jecur, & recipitur in sanguine, qui (ut mox dicam) est etiam hominis pars: ergo sanguinis formatio non est vitalis ipsi sanguini, sed homini, aut composito, respectu cuius immanetiam habet sufficientem. Deinde non elicit motum localem ab intrinseco, dum scilicet in pudore accurrit ad faciem, in timore ad cor, in irâ fervet, &c.: tum quia ejusmodi motus non sunt vitales, sed causantur à variâ commotione partium animatarum, vel à sympathiâ, seu naturali subordinatione sanguinis ad affectus animæ; nō aliter ac ex varijs affectibus commoventur lachrimæ, sudor, saliva, quas tamē nullus dixerit animari: tum maximè, quia vita locomotiva nullibi datur sine sensitivâ, & hanc in sanguine, vix est, qui agnoscat.

46 Denique sanguis non vegetat, nec propriè se nutrit: nulla quippe in sanguine est organizatio ex fibris, venis, canalibus, aut poris continenter aptatis, quibus introsuscipiat alimentum: nec hujusmodi organa permittit in sanguine ip-

sus continuò fluentis circulatio: frequēs enim particularum permixtio, & unionis continuativæ crebra mutatio poros perturbaret, venasque & fibras interrumperet. Non ergo sanguis se nutrit, sed more liquorum augetur per juxtapositionem & additionem novi sanguinis in corde, aut jecore geniti, & in venas effusi. *Dices*: quòd venas & poros habeat, convenit toto composito viventi, non singulis partibus: nam & venæ & pori nutriuntur ab intrinseco, quin alias venas, aut poros habeant. Sed in primis hoc est contra communem Philosophiam, quæ ad nutritionem, & intus sumptionem alimenti constanter requirit poros, venas, aliosve meatus, quibus intimè exsugatur, & quaquaversum distribuatur succus alimentitius.

47 Deinde rejicitur 1.: quia pariter dicitur sanguis videre, vel audire, quamvis non habeat organa visionis, vel auditionis, eoquòd illa sint propria totius viventi, non singularum partium. 2.: quia pori non indigent poris, nec venæ venis, eoquòd ipsa sint organa, vel organizationis constitutiva, sicut actio non indiget actione, nec ubicatio ubicatione: at vero sanguis organum non est, nec minùs ineptè organum appellatur, quàm appellaretur organum aer discurrens per organi fistulas. Nec refert, quòd sanguis sit instrumentum adjuvans partes omnes ad functiones vitales: hæc enim ratione non magis est organum vegetandi, quàm videndi, phantasiandi, &c..

Prob.

48 *Prob.2. eadem sententia:* sanguis est alimentum, quo nutritur animal : ergo non vivit. *Patet consequ.* : quia alimentum debet vi nutritiva converti in substantiam aliti, adeoque transire à formâ propriâ in formam viventis, ut sic vivens propriam substantiam augeat, vel restauret. Sed quod jam vivit, non potest sic mutari, cum mutatio ad formam vitalem importet ejusdem formæ præviam privationem : ergo. *Dices*, dum caro nutritur ex sanguine, dari conversionem substantiâ, quæ sit transitus à formâ participatâ secundum gradum vegetativum ad eandem secundum gradum etiam sensitivum. At in primis hæc cōversio non expellit terminū à quo, nempe gradum vegetativum : ergo non est verè conversio. Deinde gradus animæ quoad substantiam sunt realiter idem : ergo repugnat unum esse in sanguine sine reliquis : adeoque repugnat realis transitus ab uno in alium. Si verò sermo sit de gradibus quoad explicationem virtutis, & organizationem congruentem, illa cōversio est merè accidentalis, cū nihil substantiæ denuò adquirat, sed solum importet mutationem accidentium.

49 *Dices* aliter: ad nutritionem carnis ex sanguine sufficit conversio inter diversas formas corporeitatis, nempe à formâ sanguinis ad formâ carnis. Sed *contra* : quia forma corporeitatis, si datur, est subiectum proximum, cui anima naturaliter unitur in sanguine : sed repugnat, quod anima per se intendat destrue-

re subiectum, cui naturaliter unitur, & quod appetit innatè: ergo &c.. Eadem ratione impugnandus est recursus ad uniones heterogeneas: necnon recursus ad cōversionem sanguinis, non immediatè in carnem, sed prius in rorem, deinde in cambium, postea in gluten, quæ sunt inanimes substantiæ. Ut quid enim anima vivificabit sanguinem, quem ipsamet per se & ex intentione occisura est, & in liquores emortuos mutatura? Hoc certè foret contra rectum naturæ ordinē à perfectioribus ad imperfectiora regredi, & obtento fine iterum ad medium redire.

50 *Prob.3.neg. sent.:* nequit anima informare simul partes materiæ discontinuas : hujusmodi est sanguis : tum quia, juxta Aristotelem 2. de part. animal. c. 3., *non est sanguis continuus carni, sed in corde, & venis, quasi in vasis concluditur* : tum quia sanguis fervet, fluit, & perpetuâ circulatione movetur: id autem, quod jugiter movetur, & agitur, per nullas fibras cum parte immotâ continuari potest. Nam si materia fibrarum solida est, non poterit cum sanguine fluente continuari: si autem fluida est, non poterit ipsa continuari cum jecore solido. Præterea, apud Thomistas, duplex est sanguis in venis permixtus, alter *perfectus*, quem solum animari volunt, alter imperfectus, quem inanimem dicunt, & *nutrimentalem* appellant: vel ergo uterque sanguis continuatur cum jecore, vel neuter: siquidem fibræ, si dantur, nequeunt non esse utrique permixto sanguini

cōmunes: adeoque vel uterque animabitur, vel neuter. Adde quod particula sanguinis perfecti discōtinuantur per admixtionem imperfecti, sicut vini partes discontinuantur per admixtionem aquæ: non ergo poterunt animationem retinere.

Argumenta pro animatione.

51 **A**rg. 1. cont. 1. prob.: Licet sanguis nullam habeat operationem vitalem, poterit tamen informari ab animâ secundū gradum corporis mixti: si enim quibusdam partibus corporis communicat anima gradū vegetativum sine sensitivo, quidni poterit communicare sanguini gradum corporeitatis, aut mixtionis sine vitali? *Resp.*: communicat quidem anima quibusdam partibus gradum vegetativum sine sensitivo quoad explicationem virtutis, quia scilicet organizationem in eis invenit congruentem ad vegetandum, non ad sentiendum. Sed hinc non infertur, quod etiam ante omnem vitæ gradum communicet alicui parti gradum corporis mixti: alioquin & hunc prius communicaret fatui; ac proinde baptizandus foret abortivus embryo, utpote jam animâ informatus, quamvis nullum praberet indicium vitæ. Ratio à priori est: quia animæ ex ejus definitione repugnat, informare corpus aliquod, etiam parziale, quod non reddat, saltem ut *quo*, seu constitutivè organicū, id est potens operari vitaliter in aliquo genere. Crescit autem hac repugnantia respectu sanguinis ex defectu continui-

tatis, & impossibilitate organizationis, juxta dicta.

52 *Arg. 2. cont. 2. prob.*: sanguis non est nutrimentum animalis. 1.: quia in resurrectione restituendus est beatis, qui nutrimento non indigent. 2.: quia alioquin vis nutritiva, cum sit potentia necessaria, totum sanguinem converteret in substantiam hominis, sicut ignis in se convertit stupam applicatam. 3.: quia, licet homo abundet sanguine, non minùs indiget externo alimento, nec minùs famem sentit. Huc etiā spectat distinctio, quam indicat D. Thomas, sanguinis nutrimentalis à sanguine perfectō. *Resp.*: assumptum est contra consensum totius medicinæ, & Philosophiæ. *Ad 1.*: sanguis, (sicut etiam organizatio nutritioni deserviens) restituendus est beatis, tum ad omnimodam integritatem, tum ad ornatū, pulchritudinem, & temperiem humani corporis. *Ad 2.*: non est adeo edax vix nutritiva; sed particulas sanguinis in poros solidarum partium insinuat, paulatim disponit, & organizat, ac tandem in substantiam aliti convertit, affundente interim hepate novum sanguinem ex chylo formatum.

53 *Ad. 3.*: etiam in ijs, qui sanguine abundant, famem causat vis caloris, & acidi, residens in stomacho; quippe, cum instituta sit ad externi alimenti concoctionem, dum illud non obtinet, scavit in partes proximas viventis, etiam solidas. D. Thomas non distinguit duplicem speciem sanguinis: dum enim ait quod lib. 5. ar. 5., quod non totus san-

sanguis nutritivus pertinet ad veritatem humanæ naturæ, potius supponit, totum esse nutritivum: additque, ad veritatem humanæ naturæ pertinere totum sanguinem, qui ab homine habetur in ætate perfectâ, in quâ sine dubio plurimum sanguinis nutritivus habetur: simulque docet ibid., totum sanguinem, effusum in passione Christi, unitum fuisse Verbo, & ejus glorioso corpori restitutum. At verò in passione nutritivum sanguinem effusum esse, quis dubitet? Sed hinc

54 *Arg. 3.*, & principaliter: sanguis est vera pars humani corporis, sive humanæ naturæ; nam Verbum Divinum assumpsit sanguinem: solū autem assumpsit, quæ sunt de integritate naturæ humanæ: ergo sanguis in homine informatur animâ rationali. *Patet consequens*: tum quia alioquin Verbum assumpsisset naturam irrationalem, nempe naturam sanguinis, possetque proinde dici *Deus est irrationalis*, sicut dicitur, *Deus est homo*. Tum etiam, quia alioquin natura humana, ut completa, & integra, constaret duplici formâ substantiali, nimirum animâ, & formâ sanguinis, nec foret unum per se, sed aggregatum ex duplici ente completo.

55 *Resp.*, sanguinem esse veram partem corporis humani, sed inorganicam: verèque pertinere ad integritatem naturæ, sed secundariam: ad primariam quippe integritatem solum spectant partes organicæ: inorganicæ verò, quæ nequeunt operari vitaliter, necessaria tamen sunt ad fomentum cæterarum, & na-

turâ suâ subordinantur animæ, pendente in suo esse à partibus animatis, à quibus separata citò pereunt, merentur etiam nomen partium in corpore animalis, & ad ejus integritatem pertinet secundariam. Hujusmodi sunt sanguis, & reliqui humores. Nec refert, quòd sanguis sit magis necessarius ad vitam hominis, quam plures aliæ partes, quas inter primarias computamus. Non enim sumitur primaria integritas ex majori necessitate; alioquin concursus Dei, & aer spirabilis forent etiam partes primariæ, cum tamen nec secundariæ sint. Sed sumitur ex immediatâ correspondentiâ ad animam, ut talem, quam correspondentiam habent partes organicæ, non verò sanguis, & reliqui humores, quippe qui non immediate, & ratione sui, sed in gratiam partium organicarum exiguntur ab animâ: indeque meritò vocatur in præsentibus partes secundariæ. Idque sufficit ad veritatem antecedentis, cum Verbum Divinum verè assumpserit naturam humanam omnimodè integram.

56 *Nego tamen consequens*, quin obstant rationes adjunctæ. *Ad 1.* nihil est absurdi in eo, quòd Verbum, sicut assumpsit materiam primam, ita etiam assumpserit naturam irrationalem, integraliter incompletam, & per se spectantem ad integritatem humanæ naturæ, cujusmodi est natura sanguinis. Nec ideo Deus dici poterit *irrationalis*; quia non datur communicatio idiomatum cum parte integrali: sic non dicitur *pes*, aut *sanguis*, licet sanguis animetur: dum au-

tem

tem dicitur Verbum *caro factum*, sumitur *caro* pro totâ natura humana. Ad 2.: natura humana, prout integrâ integritate omnimodâ, secundariam etiam includente, constat quidem duplici formâ substantiali, sed quarum una subordinetur alteri, existatque in materiâ distinctâ, & discontinuâ: & prout sit omnimodè integra, non est unum per se, perfectitate unionis physicæ substantialis, sed tantum perfectitate connexionis, coordinationis, ac reciprocae dependentiæ naturalis, quâ partes omnes exigunt localiter conjungi, ut sese invicem conservent. At non ideo est aggregatum ex duplici ente completo: quia sanguis non est ens completum integraliter, cum ex se ordinetur ad integrandum animal: sic ramus arboris, tametsi quoad materiam & formam distinctus à trunco, non est ens integraliter completum: nec dicitur arbor constitui ex multis entibus completis.

57 Arg. 4. ex illo Levit. 17., *anima omnis carnis in sanguine est*: atque ex illo S. Aug. q. 57., *aliquid vitale est in sanguine, quia per ipsum maxime in hac carne vivitur*: necnon ex Aristot. 3. de histor. animal. c. 19. dicente, *Quandiu vita servatur, sanguis unus animatur, & ferret*: ac ex D. Thomâ, ubicumque docet, humores aliquomodo perfici ab animâ debere. Resp.; Verba Levitici, & Augustini accipienda sunt in sensu causali, quatenus vita carnis à sanguine pendet, & fovetur: quo sensu etiam calor, & aura dicitur *vitalis*. Verba autem Philosophi,

ne absurde significant, nihil præter sanguinem animari, accipienda sunt per metaphorâ de animatione sumptâ pro motu perenni: quo sensu dicimus argentum *vivum*, & aquam *vivam*. Dictum D. Thomæ verum est, quatenus humores virtute animæ augmentur, & conservantur: quo etiam sensu perfectionem à Deo accipiunt partes Universi.

CAP. IV.

Animæ ejusdem speciei atomæ non sunt inæquales in perfectione entitativâ, quasi individuali.

58 **O**ppositum docent communiter Thomistæ. 1.: quia differentia individualis est aliqua diversitas substantialis, quæ sine inæqualitate repugnat. 2.: quia inæqualitas operationum vitalium necessario arguit inæqualitatem animarum; hinc enim arguimus perfectiorem esse animâ hominis, quàm equi, & hujus, quàm asini. Sed ea inæqualitas passim inter homines cernitur, dum alius hebes, alius acutus est, alius rebus metaphysicis idoneus, & mathematicis ineptus, alius è contra: ergo. 3.: quia organizatio, & dispositio corporis à naturâ ponitur propter animam ut finem: ergo melior dispositio ponitur propter animam perfectiorem. 4.: quia dispositio organica oritur more proprietatis ab animâ in genere causæ efficiētis: ergo, quæ perfectior est, oritur ab animâ perfectiore. 5.: quia saltem in Mare & fœminis, in quibus organizationis disparitas non est per accidens,

dens, inæquales animas esse oportet.

59 6.: quia, si rationales animæ sunt omnes entitativæ perfectione æquales, anima Christi non erit perfectior animæ Judæ: quæ tamen propositio cōsuram Parisiensem meruit. 7.: quia possibilis est inæqualitas inter animas ejusdem speciei: ergo de facto admitti debet: tum quia sic facilis & optima ratio redditur inæqualitatis in operando: tum etiā, quia sicut inæqualitas specierum, ita & individuorum magis conducit ad pulchritudinē Universi: quā de causā datur quoque inæqualitas inter organizationes, & temperamēta hominum, licet omnia sint ejusdē speciei. 8. denique probant ex illo Sap. 8., *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.* En contraria fundamenta, quibus rejectis, factis stabilita manebit assertio præfixa: nam ubi nihil obstat, ipsa identitas specifica animarū fundat pro æqualitate possessionem.

60 *Rejicitur* ergo 1.: quidquid sit, an diversitas substantialis specifica stet absque inæqualitate (de quo cap. seq.) saltem diversitas substantialis individualis non arguit inæqualitatem perfectionis. *Prob. 1.:* quia alioquin animæ rationales ab Adamo ad hæc usque tempora creatæ servabunt inter se ordinem perfectioris, & imperfectioris, ita ut nulla sit alteri æqualis: ergo anima hujus ætatis erit notabiliter, imò & incomparabiliter perfectior, vel imperfectior, quàm anima primi Parentis. Quomodo igitur est ejusdē speciei? *Prob. 2.:* individualis diversi-

tas stat absque inæqualitate inter individua accidentis: ergo & inter individua substantiæ, cum certè nullū in his sit assignabile discrimen. *Antec.* cōstat: incredibile enim est, quòd Deus facere non possit duas albedines penitus æquales, duas visiones beatificas omnino pares, duo auxilia intrinseca prorsus æqualia, duas lineas palmares, aut duas quantitates molis, sub eādē extensionis specie æqualiter perfectas, tam physicè, quàm mathematicè.

61 *Rejicitur* 2.: Inæqualitas operationum, quam inter homines experimur, vel est per se, & ab animarum intrinsecā exigentiā, vel est per accidens, & præter exigentiam animarum. Si secundum: apertum redditur discrimen ad inæqualitatem operationum hominis & equi; hanc enim esse per se & ab intrinseco inde colligitur, quod nusquam visum fuerit ratiotinarī animal organizationis equinæ, cū tamen plerique homines ratiotinentur; sæpeque contingat, ut qui rudis, aut amens est, studio evadat ingeniosus, aut prudens, & vice versa prudens, aut ingeniosus, morbo, vel ætate fiat rudis, aut amens. Si primum asseras, non arguis diversitatem qualemcumque, sed specificam inter animas hominum, ita ut aliquæ non sint rationales, videlicet infatuus, qui toto vitæ tempore carent usu rationis, libertateque merendi, ac demerendi: aliæ non sint visivæ, nec auditivæ, ut in cæcis, & surdis à nativitate: aliæ etiam inter se diversæ in eodem homine mutantur morbo, vel ætate. Certè hæc in-

æqua-

æqualitas inter operationes distinctorum hominum, atque inter eorum mores, & ætus, non est qualiscunque, sed notabilis, ac non minor, quam quæ cernitur inter operationes lupi, & canis, aut equi & asini, quorum animæ specie distinguuntur.

62 *Rejicitur 3.*: si melior dispositio ponitur propter animā perfectiorem, ergo dispositio organica fatui, vel perpetuò amentis, vel cæci à nativitate, ponitur etiam à naturā propter animam fatuam, aut delirā, aut cæcam: hoc autem & ipsi Adversarij reputant absurdum. Dicendum itaque, quòd natura, seu humana virtus generativa, cuivis animæ parare intendit dispositionem & organizationem aequè perfectam, seu perfectissimam in lineā dispositionis & organizationis humana: sapissimè tamen impeditur à varijs causis, quæ per accidens adjunguntur, cujusmodi sunt exuberantia, vel defectus materiæ feminæ, Parentum morbus, &c.. Unde omnis anima, quæ non obtinet dispositionem corporis summe perfectam in specie humanā, naturalem aliquam violentiam patitur, ut in corpore stolidi, cæci, aut surdi.

63 *Rejicitur 4.*: tum per instantiam in organicā dispositione fatui: tum per alibi dicta contrariam prioritatem, & resolutionem compositi usque ad materiam primam: tum demum, quia licet ultima dispositio in instanti animationis factus efficiatur ab animā, per eandem dispositionem præviā embryonis: ea tamen dispositio in principijs Adversariorum nequit non esse similis

præcedenti, quæ materiam reliquit sigillatam: quare si præcedens dispositio embryonis defectuosa erat, defectuosa pariter esse debet dispositio, quæ resultat ex animā more proprietatis. Quòd ergo ejusmodi proprietates evadat imperfectæ, non oritur ex animæ imperfectione, sed ex contrarijs impressionibus materiæ, in quā recipitur, ob quas nequit attingere mensuram, quam exigit perfectio animæ. Non igitur ex hujusmodi proprietatibus bene colligitur inæqualitas animarum. Aliud est de proprietatibus independentibus à materiā, potentijs scilicet spiritualibus; sed has negamus esse inæquales.

64 *Rejicitur 5.*: nam qualibet anima ex se indifferens est ad utrumque sexum: quamvis ergo disparitas organizationis in mare & feminā non sit per accidens respectu speciei humanæ, est tamen per accidens respectu cujusvis animæ in individuo. *Antec.* conat 1.: quia alioquin daretur in animabus differentia sexus, saltem inchoative. 2.: quia sæpè contingit, ut femina mutetur in virū. 3.: quia alioquin hermaphroditi, quibus inest uterque sexus, vel haberent duas animas racionales, vel unam equivalentem duplici, masculinæ scilicet, & femininæ.

65 *Rejicitur 6.*: nam potius scripturæ consonum est, quoad animæ Christi sit substantialiter æqualis animæ Jodæ, & cujuslibet hominis. Christus enim juxta Apostolum ad Hebr. 2. *Semen Abræhe apprehendit: unde debuit per omnia fratribus as-*
si-

similari. At non in donis supernaturalibus, nec in temperamento & dispositione accidentali corporis, ut est manifestum: ergo in substantiali, & entitativâ perfectione animæ. *Urgetur:* huiusmodi æqualitas nemini esset horrore, si Judas fuisset eximie sanctus, ut potuit: cum ergo Judas non mutaverit animam quoad substantiam, non aliunde trahitur horrore, quam ex improbitate Judæ, & infinito excessu animæ Christi in donis superadditis. At verò si argumentum sumere licet ex infinito excessu virtutum, atque donorum, anima Christi plusquam specie differret à reliquis: quod diffèrentur omnes. Hinc merito exploditur censura Parisiensis, quam, Toletus ait, non transire Sequanam.

66 *Rejicitur 7. quoad 1. consequ. probat.:* nam quilibet effectus debet tribui causæ certæ & manifestæ, potius quam incertæ, & occultæ, quando ex se indifferens est, ut ab alterutra proveniat: sed inæqualitas substantialis animarum est incerta & occulta causæ, a quâ proveniat inæqualitas humanarum actionum: sola verò dispositio corporum inæqualis, quæ respectu animæ sit per accidens, est causæ certæ, & manifestæ, ut patet in sensu: hinc ergo, potius quam illi, tribuenda est inæqualitas actionum humanarum. Nec refert, quod *modus operandi sequitur modum essendi:* hoc enim probat, non posse operationem esse altioris ordinis, quàm virtutem operativam: at non probat, virtutes æquales debere se per æqualem ope-

rari, cum possit alterutra per accidens impediri, ne totam explicet fecunditatem.

67 *Rejicitur etiam quoad 2. probat.:* quia ad pulchritudinē universi potius conducit inæqualitas specierum, & æqualitas individuorū: si enim omnia essent inæqualia, foret universum instar magni palatii, cujus nulla pars alteri perfectè responderet. Deinde temperamenta hominum eatenus sunt inæqualia, quatenus non sunt in eadem specie gradualis, nec in eadem specie proportionis. Similiter organizationes quoad figuram eatenus sunt inæquales, quatenus non servant eandem speciem extensionis, linearum, angulorum, &c.. At vero, quia temperamenta, & organizationes hominum sunt ejusdem speciei quoad vim disponendi corpus, ut suscipiat, & retineat animam, ideo hoc sensu non sunt inæqualia: ergo etiam in his æqualitas recurrit cum idètitate specificâ, & inæqualitas cum specificâ diversitate.

68 *Rejicitur 8.:* nam in sensu physico, & transcendentali nulla est anima non bona: in sensu autem morali nulla est anima non bona, nisi per peccatum: ergo quoad hoc nulla est anima inæqualis alteri. Dum ergo ait sapiens, se animam bonam sortitam esse, intelligendus est ratione præclara indolis, & donorum, quæ ipsi a Deo superaddita sunt. *Dices:* unaquæque anima dicitur ex se ordine ad tale corpus individuum, nec potuit in alio recipi. *Respondetur:* adhuc est in ordo iste non

reddat animas inæquales, cum respiciat corpora substantialiter aequalia, & etiam aqualiter disposita, quantum est ex animarum jure, & exigentiâ, licet hæc per accidens frustretur. Sed jam a questione de facto progrediamur ad questionem de possibili.

CAP. V.

Impossibilis est inæqualitas perfectionis entitativa inter animas ejusdem speciei atomæ.

69 **A**SSERTIO æquè versatur circa alia individua cujuslibet infimæ speciei. *Prob.*: inæqualitas animarum nequit oriri ex prædicatis essentialibus, seu specificis; aliâs definitio unius animæ non esset alteri adæquata: nec possent ambæ univocari sub eodem conceptu specifico. Deinde oriri nequit ex proprietatibus metaphysicis: nam, cum proprietates commentarentur essentiali, ut necessariæ radici, nequit inter eas inæqualitas per se dari, nisi detur etiam inter essentialia. Tandem nec oriri potest ex differentiâ individuali. *Sualetur*: quia totum munus istius differentiæ est determinare naturam specificam, ut sit potius hæc, quam illa, sive hujus, & non illius individui: quemadmodum totum munus ubicationis, aut durationis est determinare rem, ut sit potius hic, quam ibi, vel ut existat potius nunc, quam alio tempore. Atqui munus hoc aqualiter præstant omnes hæcæitates circa eandem naturam specificam: ergo non est, un-

de reddantur inæquales; sicut ob rationem consimilem non est, unde inæquales evadat durationes, aut ubicationes naturales ejusdem rei.

70 *Confirm.* 1.: Major intellectivitas acutissimi ingenij supra vulgare non provenit a differentiâ individuali, ut contendunt Thomistæ, & alij ex Adversarijs: ergo ex hoc capite individualis differentia non reddit animas inæquales. *Prob. ant.* 1.: quia differentia ista, prout condistincta formaliter ab essentiali, non est ratio agendi, sed mera conditio; ratio enim agendi, seu prima radix operationum ab omnibus statuitur in essentiali, cui soli convenit esse naturam, seu principium motus. Foret autem ratio agendi differentia individuali, si ab ea proveniret major intellectivitas, siquidem foret radix intelligendi clarius, & perfectius. Imò foret ratio longe superans differentiam specificam activitate, & perfectione propriâ solius naturæ: Si enim ingenium Augustini v.g. se habeat ad vulgare, ut 100. ad 10., major intellectivitas, quâ superat vulgare, quasi 80. gradibus activitatis, a soli differentiâ numericâ proveniret: nam specifica in utroque ingenio aqualis est, aut eadem.

71 *Prob.* 2. idem *antec.*: differentia individualis, cum sit prædicatum extra essentialia, nequit esse ejusdem rationis formaliter cum prædicato essentiali, sive specifico. Tum quia individuatō in lineâ metaphysica est modus essentialis: modus autē nequit esse ejusdem rationis cum re, quam modificat, ut patet in physicis.

cis. Tum quia majoritas & inaequalitas ex differentiâ individuali proveniens foret absurdum majoritas, & inaequalitas in essentiâ, quæ juxta omnes speciem variat. Atqui foret ejusdem rationis formaliter cum prædicato specifico, si ab eâ proveniret major intellectivitas. *Patet*: quia effectus formalis *intellectivæ* nequit in animâ augeri, nisi à prædicato, quod sit formaliter intellectivitas, quemadmodum effectus formalis calidi nequit augeri, nisi ab eo, quod sit formaliter calor. Si ergo anima redditur magis intellectiva per differentiam individualement, hæc erit formaliter intellectivitas: quod est prædicatum essentiale & specificum anime rationalis. Simili argumento rejiciendum est prædicatum quoddam medium inter essentiam, & individuationem, ex quo vult P. Oviedo, inæqualitatem animarum provenire, ut videre est in *Anim. ff. s.*

72 *Confirm. 2.*: si dari potest inæqualitas individuorum sub eadem specie, nunquam ex inæqualitate, quantumcumque magnâ, colligi poterit diversitas specifica. *Sequela* absurda est apud omnes; probatur tamen exemplo ab Adversariis adducto. Nam, si cognitio attingens unum hominem specie non differt ab attingente duos, nec differet ab attingente mille, vel centies mille. *Patet*: quia cognitio unius hominis est ejusdem speciei cum cognitione duorum, & cognitio duorum cum cognitione trium, à qua speratur modico excessu: ergo cognitio unius, & cognitio trium sunt etiam ejusdem

speciei: nam quæ sunt specificæ eadem uni tertio, sunt specificæ eadem inter se. Simili ratione cognitio unius erit ejusdem speciei cum cognitione quatuor, & sic deinceps gradatim usque ad mille; quamvis enim excessus mille hominum supra quatuor sit notabilis in estimatione prudentum, ab istorum tamen arbitrio non pendet distinctio, nec identitas specifica, cum omnino necesse sit, ut cognitio quatuor, & cognitio nullum, si identificantur specificæ cum cognitionibus intermedijs, identificentur specificæ inter se.

73 Pro solutione argumentorum nota 1., quod excessus perfectionis, quantumvis modicus, cum non consistat præcisè in eo, quod hoc non sit illud, nequit oriri à differentiâ individuali, sed oritur necessario à prædicato essentiali, & aliquid addit essentiæ specificæ, quam proinde necessario variat: sunt enim essentiæ sicut numeri, qui quolibet additione vel deductione variantur. Unde cognitio quatuor specie differt à cognitione trium, quia scilicet amplior tendentia, quam secum identificat, in lineâ cognitionis, modicus quidem excessus perfectionis est, sed essentialis, & specificus. Idem est de excessu claritatis, quo una visio beatifica excellit aliam; quamvis enim visiones beatificæ, inæquales in claritate, dicantur ejusdem speciei Theologicæ, desumptæ scilicet ex objecto formali, quod est Divina essentia, specie tamen philosophicâ differunt ex modo tendendi. Similiter actus producti ab habitu adquisito,

dum clariores sunt ijs, a quibus habitus genitus est, specie differunt à precedentibus ex majori claritate, quam secum identificant circa idem objectum: at quia non differunt specie desumptâ ex objecto formali, ideò dicitur habitus adquisitus inclinare solum ad actus ejusdem speciei.

74 Sed contra hanc doctrinâ *objicies*: magis & minus non variant speciem: sed cognitio clara ut unum, & clara ut duo circa idem objectum, solum differunt penes magis, & minus: ergo. *Disting. maj.*: non variant speciem præcipientem à determinatâ integritate, & magnitudine physica, qualiter significatur nominibus abstractis, & simplicibus, v. g. *calor*, *gratia*, *cognitio*, &c., *conc.*: sic enim calor abstractè & præcisivè sumptus equè verificatur de calore magno, ac parvo, intenso, ac remisso. Non variant speciem integram, aut quasi gradualem, *neg. maj.*: nam magis & minus in intentione, licet non variant speciem completam, variant incompletam, ut diximus *disp. 3. de Generat.*. Tum *dist. min.*: locum differunt penes magis & minus, differentia tamen essentiali desumptâ ex modo tendendi, *conc.*: differentia parè individuali, seu præcisè consistente in eo, quòd una cognitio non sit alia, *neg. min.*, & *conseq.*: nam tendentia cognitionis indivisibiliter secum identificans majorem claritatè, nequit non inducere novitatem speciei, quia novum importat prædicatū essentialè, nempe identitatem istam.

75 Nota 1., quòd omnis individuatō, eo ipso quòd differentia sit, nequit non esse aliqua dissimilitudo, sed dissimilitudo præcisè consistens in eo, quòd hoc non sit illud, aut inde necessariò derivata. Ex hac autem dissimilitudine non inferitur inæqualitas perfectionis, etiam modica, in ipsâ individuatione fundata: omnis quippe individuatō equaliter præstat unicum munus suum, nempe modificare, seu determinare naturam speciei. Unde ex hac propositione, *inter individua ejusdem speciei reperitur aliqua dissimilitudo ratione hæcæitatis*, non rectè inferitur: ergo & *reperitur ratione hæcæitatis aliqua inæqualitas perfectionis*: nec item ex hac, *non opponitur identitati specificæ dissimilitudo orta ab hæcæitate*, inferitur hæc: ergo *nec opponitur identitati specificæ aliqua inæqualitas perfectionis, ab hæcæitate proveniens*.

76 Dixi, *Inæqualitas perfectionis*: nam inæqualitas similitudinis, quæ perfectionis non sit, potest utique derivari, saltè mediatè ab hæcæitatibus inter individua, præsertim modalia, ejusdem speciei: v. g. major est similitudo inter ubicationes Petri, quàm inter has, & ubicationes Pauli, quin idcirco variantur species ubicationum: major item inter uniones possibles, quibus uniri possunt corpus & anima Petri, quàm inter uniones Petri, & Pauli: & tamen utrequæ sunt ejusdem speciei; alioquin Petrus & Paulus distinguerentur specie, utpote constituti ex unionibus speciei diversis.

77 In his itaque tota majoritas similitudinis, aut dissimilitudinis derivatur, mediâc saltem, ex eo, quod hoc non sit illud: ex eo namque, quod Petrus non sit Paulus, oritur necessariò, modos Petri, utpote ipsi essentialiter alligatos, non posse modificare Paulum, nec è conversò: ac proinde plures Petri ubicationes, aut uniones, convenire inter se in modificando Petrû potius, quam Paulum, & in eo ipso dissimiles esse ubicationibus & unionibus Paulinis. Hęc autem inæqualitas similitudinis non inducit diversitatem specificam, quia non est notabilis, seu digna notari à scientijs, quippe quę negligunt differentias numericas, & quidquid ex his necessariò resultat. Nec item est inæqualitas perfectionis: quia nulla inde perfectio accrescit ubicationibus Petri, quę non cõpensetur per æquivalentem aliam in ubicationibus Pauli. Sit ergo regula certa, pro discernenda inæqualitate similitudinis ab inæqualitate perfectionis & specificâ, quando videlicet illa ex eo præcisè derivatur, quod hoc non sit illud.

78 Nota denique, quod identitas generica stare potest cum inæqualitate specificâ, non solum modicâ, sed magnâ: identitas tamen specifica non stat cum inæqualitate individuali, etiam modicâ. Discrimen est: quia perfectio generica non est mensura specificæ; cum perfectio specificè differentia non cõsistat præcisè in munere contrahendi genus, sed insuper in radicando proprietates, & operationes speciei. At verò

perfectio specifica mensura est perfectionis individualis, cum individuatio sit essentia specificæ purus modus, cujus totum munus est essentiam determinare, ut sit hujus, & non illius Individui.

79 Jam ex dictis facilè colliges, fore non solum numero, sed specie differentes duas animas, quarum altera solâ sit productiva cognitionis ut unum, altera cognitionis ut duo. Colliges item, quod, si à Deo crearetur anima rationalis perfectius operativa, quàm anima humana de facto existens, illa constitueret animal rationale specie diversum: non enim animal rationale dicitur species infima, seu atoma, nisi quantitas importat eam vim sentiendi, & discurrendi, quę de facto est in hominibus, cum exclusione majoris.

CAP. VI.

Cum specificâ distinctione animarum stare potest æqualitas perfectionis entitative.

80 **S**ensus est, posse duas animas (idem est de alijs cujusque generis individujs) specie distingui, & tamen esse æquę perfectas omnibus pensatis, ita scilicet, ut quavis altera careat prædicato specifico alterius, illud tamen compenset per aliud prædicatum dissimile, quo sit æquę æstimabile judicio, ut sic loquar, Authoris natura. *Prob. assertio:* non repugnat physiciæ æstimabilitatem unius prædicati perfecte compensari per aliud dissimile: sed datâ compensatione datur æqua-

litas : hæc ergo cum dissimilitudine, seu diversitate specificâ coherere potest. *Maj. prob. 1.* : quia non repugnat una species æstimabilis ut quinque, alia ut tria, alia ut duo: si ergo speciei æstimabili ut tria accedat alia æstimabilis ut duo, complementum ex utrâque erit æquè perfectû, ac species æstimabilis ut quinque, atque adeo erit istius perfecta compensatio. Ubi notandum, quantitatem perfectionis, etsi consistat in indivisibili, siue in prædicatis realiter identificatis, à nobis tamen explicari per gradus, quia nescimus aliter magnitudinem, & tantitatem ejus exponere.

81 *Prob. 2.* eadum *maj.* pluribus exemplis : hæc enim ratione perfectæ compensationis tres Divinæ personæ, penes conceptum relativum dissimiles, sunt omnino æquales : & , si omnes assumerent humanitatem eandem, tres uniones hypotheticæ forent notabiliter dissimiles, & nihilominus omnino pares. Duæ item abiectiones Petri, Romana, & Matritensis, vel duæ durationes ejusdem, hæsterna & hodierna, dissimiles sunt, nec tamen vel minimum inæqualitatis indicium exhibent. Accedunt exempla æstimabilitatis moralis : nam meritum & præmium res sunt diversi generis in ordine morali ; & tamen meritum remunerari potest æquali præmio. Similiter in contrahibus, ubi servanda est æqualitas ex præscripto justitiæ commutativæ, ut cum equus auro venditur, vel tritico permutatur : quis enim & triticum valde

inter se differunt moraliter, cum deserviant ad usus humanos valde diversos.

82 *Confirm.* : Si dissimilitudo necessariò imberet, aut induceret inæqualitatem, crescente, vel decresciente dissimilitudine, deberet ex eodem capite crescere, vel decrecere inæqualitas. At quod res aliter accidat, perspicuum fit, tum in cognitione supernaturali ad Angeli substantiam comparatâ. quæquidem ex capite supernaturalitatis redditur dissimilior Angelo, quàm alia naturalis cognitio, & tamen non redditur magis inæqualis, cum minus excedatur ab Angelo in perfectione : tum in cælo, quod, si incorruptibile sit, & ex materiâ diversâ à sublunari constitutum, dissimilius est homini, non tamen inæqualius; minus enim exceditur ab homine in entitativa perfectione, quàm si foret corruptibile, & constitutum ex materiâ simili : tum denuo in multis alijs, quæ sunt manifestè dissimilia, nec tamen sunt manifestè inæqualia, v. g. sapphirus, & smaragdus, vel color viridis, & cæruleus: in quibus non apparet, quodnam extremum sit majus altero, sicuti apparet, cum duo sunt manifestè inæqualia in quantitate molis : quo exemplo nos impetunt Adversarij.

83 *Objic. 1.* *Aristoteles* dicens 1., species esse sicut numeros, inter quos non coheret cum æqualitate diversitas. 2., dari ordinem prioris & posterioris, idest, nobilioris, & ignobilioris inter differentias contrahentes genus. 3., sub genere latere quæ-

æquivocationes, idest, species inæquales. 4., differentias específicas comparari inter se, sicut comparantur privatio & habitus, æqualitatis utique incapaces. *Resp. ad 1.* species comparantur numeris, non quoad inæqualitatem, sed quoad variationem, quatenus additio, vel detractio alicujus prædicati variat speciẽ, sicuti numerum variat additio, vel detractio alicujus unitatis. Ad 2., & 3.: Aristoteles loquitur de facto, vel ut plurimum; oppositum tamen non dicit impossibile. Ad 4.: comparatio illa non fit quoad omnia; alioquin differentia una foret mera negatio alterius, nullamque perfectionem diceret instar privationis. Eatenus ergo se habent differentie specificæ, ut privatio & habitus, quatenus in unũ coire non possunt, sed altera necessariò importat exclusionem alterius: hoc autem coherere potest cũ æquivalentiã in perfectione dissimili.

84 *Objic. 2.* quæ differunt in perfectione specificã, differunt in quantitate perfectionis: ergo nõ sunt æqualia; hæc enim sunt, quorũ quantitas est una. *Conf. 1.* non stat duo esse diversa in quantitate molis, & non esse mole inæqualia: ergo nec stat, duo esse diversa in quantitate perfectionis, & non esse perfectione inæqualia. 2.: Res constituuntur in diverso esse specifico juxta diversam perfectionem specificam: ergo & juxta diversam quantitatem virtutis, cum quantitas ista non distinguatur à tali perfectione. Vel aliter: Res constituuntur in diversã specie juxta diversum modum participandi ra-

tionem genericam: sed diversus participandi modus est major, vel minor perfectio in participando: ergo. 3.: essentia speciei, & gradus perfectionis specificæ sunt idem realiter & formaliter: sed quæ sunt æqualia, cõveniunt in eodem gradu perfectionis specificæ, v. g. ut sex: ergo conveniunt in eadem specie.

85 *Ad objic. neg. ant.* quia ut duo differant in perfectione specificã, sufficit, quod eorum perfectio non sit formaliter una, seu quod nequeat ambo univocari sub eodem conceptu specifico. Ut autem differant in quantitate perfectionis, opus est, ut eorum perfectio non sit una tam formaliter, quàm æquivalenter, seu, quod idem est, ut perfectio unius non sit tanti æstimabilis, quanti est perfectio alterius: plurima autẽ dissimilia sunt, quorum perfectio est æquẽ æstimabilis, seu æquivalenter una, ut exemplis nuper ostendimus. Æqualia igitur sunt, *quorum quantitas est una* unitate formali in his, quæ sunt æqualia æqualitate molis: in his enim quantitas propriè talis, cum sit ubique homogenea, nullamque admittat differentiam, nisi penes magis, & minus in extensione locali, nequit non esse formaliter una. At in perfectione specificã, quæ solum analogicè, seu metaphoricè & impropriè dicitur *quantitas*, to *una* solum significat unitatem sumptam pro æquivalentiã.

86 Hinc *ad 1. confirm. neg. consequ.* Diterimen constat ex proxime dictis, & patet amplius per instatiam: nam duæ quantitates molis, pal-

mus

mas v. g. & senipalmus, nequeunt esse inaequales, quin contineat una extensionem homogeneam alterius, & aliquid ultra: ergo nec duę species, homo v. g. & equus, poterunt esse inaequales, quin contineat una perfectionem homogeneam alterius, homo v. g. humilitatem, & aliquid ultra. Consequentiam ut negent Adversarij, fateri debebunt, in perfectione specificā posse heterogeneitatem, ac diversitatem magnam desumi ex alio capite, quā ex majoritate, vel minoritate. *Ad 2. conf. conc.* totum, cum non idem sit, quantitatem virtutis esse diversam, ac esse inaequalem. In superaddito syllogismo *neg. min.* *Ad 3. diff. min.*: conveniunt in eodem gradu, qui sit idem aequaliter solum, *conc.* ut sit idem formaliter, *neg. min.*, & *conseq.*, si pro identitate speciei intelligas proprię formalem unitatem sub eodem conc. pte specifico.

87 *Objic. 1.*: quę sunt aequalia, commensurari debent, ita ut unum sit alterius mensura: sed, quę sunt specie dissimilia, nequeunt ita commensurari; nam mensura & mensuratum, juxta Aristotelem, debent esse homogenea, ideoque nemo per unam metitur horam temporis, aut libram pideris. *Retorqueo*: ergo specie dissimilia nequeunt esse inaequalia, cum pariter non nisi metiendo deprehendi possit inaequalitas. Illud itaque de mensurā homogeneā dictum est pro mensurā molis, durationis, & gravitatis, non verò pro mensura perfectionis entitativę, quę potest a mensurato differre specie, imò

& genere; cum juxta doctrinam Aristotelis primum in unoquoque genere sit mensura ceterorum, & primū ens sit mensura rerum omnium. Sed hinc --

88 *Objic. 4.*: quę distant inaequaliter à primo ente, atque etiam a nihilo, sunt inaequalia: sed ita inaequaliter distant, quę specie differunt; alioquin non forent dissimilia: ergo. *Confirm.*: quę sunt aequalia, æquę participant Divinam perfectionem: ergo æquę sunt Deo similia: ergo nequeunt esse inter se dissimilia; nam quę sunt similia unitertio, sunt & inter se. *Ad object. neg. min.*: quia dissimilitudo specifica nō sumitur ex inaequali distantia, sive accessu ad primum ens, sed ex diverso indole accessus, seu ex diverso modo distandi. Cum enim Deus eminenter contineat perfectionem multiplicem ad diversas lineas spectantem, possunt plures creature per diversas lineas ad ipsum equaliter accedere, seu ab ipso equaliter distare: possuntque recedere equaliter à nihilo, quamvis inter se plurimum distent. Sic duo poli, Arcticus, & Antarcticus, equaliter distant à centro Mundi, cum tamen inter se longissimo distent intervallo. *Ad confirm.*: ex eo, quòd duo eque participant diversis modis Divinam perfectionem, ideoque sint eque si illis Deo, ut summum sequitur, non minus inter se, quā Deo similia esse: at non sequitur esse inter se specie similia: quia similitudo creā utrius ad Deum nunquam est specifica.

89 *Objic. 5*: species, conveniens

sciens cum alterâ in quantitate perfectionis, minus ab eâ distaret, quàm ab alijs speciebus inæqualibus: ergo differentiarum specificarum non erunt omnes inter se summè oppositæ. *Dist. consequ.*: oppositione identitatis tum realis, tum formalis, aut specificæ, *neg.*: oppositione inæqualitatis, *conc. consequ.*: alioquin sequitur absurde, inter differentias Angelorum nō minùs unam distare ab aliâ, quàm distet à differentiâ formicæ, cum summa debeat esse inæqualitas, aut oppositio inæqualitatis inter omnes. *Dices*: saltem duæ species æquales erunt similes in gradu perfectionis, poteruntque univocari sub conceptu tanti assimilabilis, aut tantam perfectionem habentis. *Resp.*: hic conceptus non erit specificus, sed genericus, utpote prædicabilis de pluribus specie diversis, aut potius transcendens omnia genera, in quibus inveniri potest perfectio tanta, v. g. ut sex.

90 *Dices* iterum: genus contrahitur per differentias, quasi per gradus: ergo differentiarum quoad perfectionem sunt instar graduum scalarum, quorum alius semper est alio altior. *Neg. consequ.*: nam inter gradus hujusmodi alij vocantur superiores alijs ex majori universalitate, seu amplitudine in prædicando, non verò ex entitativâ perfectione majore: alioquin species atoma, v. g. humana, utpote gradus infimus, imper-

fectior foret genere animalis ut sic, & quolibet alio superiore. *Dices* insuper: in Divina Trinitate probatur unitas essentiarum ex æqualitate Personarum: ergo æqualitas signum est identitatis, saltem specificæ. *Dist. antec.*: probatur ratione materiæ, seu talis æqualitatis, *conc.*: ratione formæ, quasi æqualitas perfectionis ex se inferat unitatem essentiarum, *neg. antec.*, & *consequ.*: alioquin æqualitas ubique interret unitatem essentiarum, non solum specificam, sed etiam individualement, ut in Divinis.

91 *Instit.*: similitudo fundat æqualitatem: ergo dissimilitudo inæqualitatem. Vel aliter: inæqualia semper sunt dissimilia: ergo dissimilia semper sunt inæqualia. *Nego* utramque *consequ.* quæ malè illatam, ac si diceret, similitudo importat distinctionem: ergo dissimilitudo identitatem. Vel sic: similia semper sunt distincta: ergo distincta semper sunt similia. Est igitur similitudo specifica sufficiens ratio æqualitatis, ut etiam inæqualitas dissimilitudinis: at non est ratio unica, nec mutuo convertibilis. Sed *inquis*: cur ergo D. Thomas 1. p. q. 47. ar. 2. docet, quod dissimilitudo specifica sæper requirit inæqualitatem? *Resp.*: D. Thomas loquitur de facto *propter perfectionem universi*: non tamen significat, repugnare æqualitatem cum distinctione specificâ.

S

DISP.

DISP. III.

DE DIVISIBILITATE ANIMÆ MATERIALIS.

CAP. I.

Omnes materiales animæ sunt de facto divisibiles, seu integraliter compositæ.

1 **Q**Uoad animas plantarum, nullus ferè est, qui hodie dissentiat: nam ramus abscissus, alibi plantatus, radices mittit, & seorsum vegetat, quia partem animæ secum defert. Quoad animas sensitivas animalium imperfectorum, eorū videlicet, quæ annulosa sunt, & radioris organizationis, ut coluber, lacerta, vermis, &c. dissentiant Recentiores aliqui. Sed rejiciuntur celebri experimèto de cauda lacerte, quæ à reliquo corpore, vitam retinente, separata, diu movetur, & reptat motu progressivo, ordinato, & obicem declinante; ac si pungatur, signa doloris edit, refugiens, aut se contorquens. Nam hæc vitæ indicia non proveniunt in primis à solis spiritibus vitalibus: tum quia spiritus in parte mortuâ citò dissipantur, & quamdiu durant, motus nō edunt, nisi inconditos & irregulares, ut in capite vel corde humano subito ac violenter avulso, interdum accidit. Tum præcipuè, quia sensus doloris à solis spiritibus esse nequit. Deinde non proveniunt à nova animâ, repente à Deo productâ in caudâ lacertæ: nam per simile effugium ad novâ animam pariter defendi poterit in ramo ab-

cisso indivisibilitas animæ plantæ. Cum ergo provenire nequeant ab animâ indivisibili, quæ non potest simul naturaliter informare duas materiæ partes discontinuatas, & loco dissitas, necesse est, ut proveniant à parte animæ, lacertæ caudam animante.

2 Jam vero quoad animas perfectorum animalium, quæ scilicet magis exquisitam, & heterogeneam organizationem habent, & distincta in partes, vel moriuntur statim, vel non nisi in unicâ vivunt, ut sunt equus, leo, canis, &c., dissentiant communiter Thomistæ. Sed generatim de omni animâ materiali *probat* assertio præfixa. Repugnat materialis anima, quæ nutritiva sit, & simul indivisibilis: sed omnis materialis anima est nutritiva: ergo nulla est indivisibilis. *Prob. maj.*: materialis anima nequit causare nutritionem instar animæ rationalis, informando scilicet novam materiam alimenti, sine dependentiâ ab ipsâ, ut à subiecto sustentationis & causâ materiali. Aliunde, si indivisibilis est, nequit causare nutritionem cum dependentiâ à novâ materiâ, nisi educendo se ipsam, & quidem per actionem superadditam actioni totali: quod repugnat: ergo nullatenus potest esse nutritiva. Præmissæ probandæ sunt seorsum. Et in primis —

3 *Prob. maj.*: si materialis ani-

anima nutritionem caufaret, informando novam materiam sine dependentiâ ab ipsâ, esset in loco, ubi non est ejus passio, sive causalitas materialis, nempe in loco novæ materiæ, quæ cum primigeniâ cōtinuatur, sed non penetratur: hoc autem esse naturaliter impossibile, constat tum inductione per omnes alias materiales formas tam substantiales, quàm accidentales: tum etiam, quia alioquin posset etiâ existere in loco, ubi non esset actu producta, præsertim cum productio & passio realiter idē sint. *Urgetur* speciatim contra Thomistas, apud quos materia etiâ primigenia resolvitur actione caloris naturalis, & per alimenti materiam reparatur: ergo poterit leo intra tēpus aliquod totam materiam primæ animationis amittere. Si ergo leonis anima non pendet nisi ex eâ materiâ, poterit manere naturaliter absque ullo subjecto sustentationis; quod materiali formæ proculdubio repugnat.

4 *Dices*, substitui in munere sustentantis materiam nutrimentalem, ex eâque educi eandem animā per actionem conservativam, à solo Deo productam. Sed hinc sequitur in primis, à materiali animā mutari subjectum: quod, cum repugnet accidentibus juxta Thomistas, non est, cur pariter non repugnet materiali animæ, quæ non minus dependet à subjecto in fieri & conservari. Deinde *contra* 1: quia mutatio, quâ anima vi nutritionis transit ad informandum materiam substitutam, nequit non esse vitalis, & ab intrinseco: at hujusmodi non est educatio,

vel actio conservativa à solo Deo producta. *Contra* 2: nam ejusmodi educatio erit indivisibilis, sicut anima ipsa: ergo quæcumque amittatur particula materiæ, sive primigeniæ, sive substitutæ, tota educatio perire debet, & nova succedere. Cum ergo singulis ferè momētis aliqua utriusvis materiæ particula resolvatur, singulis ferè variabitur educatio totius animæ, quod nemo ferat.

5 *Prob.* jam illa *min.*: quòd scilicet indivisibilis anima nequit nutritionem causare dependenter à novâ materiâ, nisi educendo seipsam, &c.: actio quippe, quâ anima pendet à novâ materiâ, cum sit nutritiva, & conversiva alimēti in substantiam aliti, nequit non esse vitalis & ab intrinseco ipsius animæ: aliunde talis actio, sive sit realiter passio, sive sit productio passienis novæ, nequit non respicere eundem terminum, quem passio respicit, nempe animam ipsam: ergo est productio, & actio educitiva animæ ipsius: unde sequitur, animam educere seipsam. Quod autem talis actio sit superaddita actioni totali, & adæquatæ, *prob.* facile: conjungitur enim in eodem instanti cum præcedēti educatione ejusdem animæ in materiâ primigeniâ, siquidē in materiâ illâ supponitur anima pro priori nature existens, preparans, & ultimò disponens materiam alimenti ad animationem: atqui actio, sive educatio præcedens, utpote se ipsa à subsistenti ad ponendam in rerum naturâ terminum suum, est actio adæquata, sive totalis: ergo nova educatio præexist-

centis animæ superadditur actioni totaliquod naturaliter repugnat, & apud Thomistas etiam divinitus.

6 *Dices*, animam præexistentem absque novâ educatione extendere in nutritione dependentiam suam ad novam partem materiæ, *non ratione partis, sed ratione totius*; etenim nova materiæ pars idè animatur, quia fit pars totius leonis, aliàs non animanda. Sed *contra*: anima præexistens novam materiæ partem verè informat, ut distinctam à cæteris, atque adeo verè ab illâ dependet: ergo extensio illa facit animam dependere, adeòque passivè causari a novo subjecto partiali: vel ergo extensio ipsa est formaliter dependentia, & passiva causalitas, vel saltem ratione ipsius causalitas materiæ primigeniæ denuò fit causalitas alterius materiæ. Si primum, jam datur duplex causalitas passiva totalis ejusdem animæ, vel una totalis, & altera partialis, in quibus eadem est repugnantia ac in causalitatibus activis. Quin & duplex causalitas activa ponenda erit: tum quia sine novâ actione non est nova passio, cum vel sint realiter idem, vel saltem mutuo connectantur: tum quia nova dependentia passiva vitaliter acquiritur, adeòque per actionem animæ, qualis non est educatio præcedens.

7 Si propterea dicas secundum (prout Thomistæ dicere videntur), sequitur 1., propriam causalitatem materiæ primigeniæ, & modum ejus, fieri decursu temporis modum, causalitatem, & ultimam de-

terminationem novæ materiæ, ac novi subjecti partialis, cum tamen ab eo realiter separabilis sit. Sequitur 2., causalitatem propriam materiæ primigeniæ, si hæc tota resolvatur opere nutritionis, manere sine toto subjecto, cui antea essentialiter alligabatur. Hæc autem miræ sunt, & contra conceptum causalitatis, & cujusvis modi, cui certè multo magis, quàm accidenti absoluto repugnat mutatio subjecti. Sequitur 3., dependentiam animæ à materiâ denuò informatam non esse vitaliter acquisitam: non enim anima causat educationem & dependentiâ sui à materiâ primigeniâ, cū illa sit à generante, & terminetur ad ipsam animâ, quæ nequit esse causa sui.

8 *Prob.* aliter sententia nostra contra Thomistas. Nam ex eorum principijs anima leonis v. g. nequit non esse prima radix quantitatis, & hanc sibi petere, ut per eam afficiatur: sed hæc est ratio, cur apud ipsos nequit non esse divisibilis materia prima, & quodvis corpus substantivè dictum, prout docet Coll. Compl. lib. 2. de an. q. 1. ar. 3. n. 123.: ergo pariter. *Maj.* ostenditur 1. quia Leonis anima est prima radix accidentium compositi, adeòque quætitatis, ut Thomistæ maxime contendunt: petit item quantitatem sibi, & per eam afficitur, siquidem apud Thomistas quantitas, & quodvis aliud accidens in toto composito recipitur, totique inheret, ac proinde non afficit solam materiâ, sed etiam formam. 2.: quia materia, juxta ipsos, non nisi ratione for-

inē est habilis ad recipiendum acci-
dencia: sicut ergo, quia materia non
existit apud ipsos, nisi ratione for-
mę, forma est, quę potissimum exis-
tentiam petit, & ab eā magis affici-
tur, ita de quantitate dicere tenen-
tur. 5.: quia si sola materia est pri-
ma radix quantitatis, & sola sibi pe-
tit quantitatem, quā ipsa afficiatur,
non est cur negent Thomistę, quan-
titem esse proprietatem materię
primę, ipsi cōevam, & non corrup-
tam in resolutione compositi: ergo
quia forma est prima radix quanti-
tatis &c.

Argumenta contraria.

9 **O** *Bjē. 1.:* In brutis perfectis
cessat ratio, quā proba-
tur divisibilitas animę in imperfec-
tis: nam partes bruti perfecti sepa-
ratę non vivunt, nec ullum exhibent
divisibilitatis animę indicium. Aliun-
de possibilis est anima indivisibilis
& materialis: ergo de facto datur,
cum pertineat ad perfectionem uni-
versi, utpote constituens novū gra-
dum animę. *Objeccio* instatur tum in
partibus minutissimis lacertę, quę
etiam separatę non vivunt, tum in
folio arboris, vel in pomo, quod in
frustula dissectum non amplius vege-
tat, tum in anima vermiculi, vel
plantę relatu ad minimum natura-
le, imō & in omni materiali formā,
v. g. ignei, quę juxta Thomistas
suum habet minimum naturale, con-
flans materiā divisibili, cujus quāli-
bet particulā deficiente, forma con-
servari non potest: ergo quęvis ani-
ma, vel forma, quatenus actualit sub-
jectum divisibile minimum, erit in-

divisibilis, cum nulla ostendatur re-
pugnantia, quę non aequē nulliter
in anima bruti: & aliunde ejus exis-
tentia, utpote constituens novum
gradum materialis formę, etiam
pertineat ad perfectionem universi.

10 Cessat itaque in brutis per-
fectis ratio desumpta ab experien-
tiā: sed urget alia fortior, & univer-
salior, quā in probatione dedimus.
Quod autē partes bruti perfecti se-
paratę non vivunt, solum provenit
ex majori connexione, ac dependē-
tiā naturali partium inter se: hęc
enim ratione forma plantę, vel etiā
ignis, quatenus informans, juxta
Adversarios, minimum naturale,
non conservatur in quavis minimi
particulā a reliquis separatā. Nec
deficit in brutis perfectis indicium
divisibilitatis: quod enim una pars
animę aliam realiter producat (ut
necessariō contingere debet in eo-
rum nutritione) argumentum est
realis distinctionis partium, sicut
etiam separabilitas partiū non mu-
tua, cum videlicet alię partes ani-
mę leonis non pereunt, pereuntibus
alijs, ijs nempe, quę pendebant a
materiā, jam per caloris actionem
resolutā. Tandem repugnantia ma-
terialis animę indivisibilis, quę ve-
rē sit vegetativa, seu nutritiva, satis
constat ex probatione sententię
nostrę.

11 *Dices:* cur non poterit da-
ri materialis anima, quę a Deo per
creationem conservetur, atque ita
nutritionem causet sine auxilio
sui, perinde ac anima rationalis?
Resp.: quia talis anima, si suapte na-

turâ postulat cōservari per creationem : ergo & primò produci; atque adeò materialis non erit, cum independens sit à materiâ in fieri & conservari, nec aliunde modaliter alligata materiæ. Si autem non postulat conservari per creationem: ergo suapte naturâ pendet à materiâ: consequenterque nequit nutritionē causare sine augmento sui, quia nullatenus potest naturaliter educere seipsam ex nutritivâ materiâ, ut supra diximus.

12 *Dices* iterum: anima bruti perfecti non dividitur per accidēs ad divisionem quantitatis: quia non æqualiter se habet ad totum, & ad partes, sed utpote forma simplex, tota est in quâlibet parte corporis, illudque informat modo indivisibili: sic Ang. Doctor 1. p. q. 76. ar. 8., & 2. cont. Gent. c. 72.. Accedit, quòd rationalis anima non aliâ ratione convincitur indivisibiliter informare corpus divisibile, nisi quia informat partes materiæ, ut sibi invicem perfectè consonas, & in unum corpus coadunatas; ita ut pars deficiens à perfectâ cōsonantiâ, & unione cum ceteris, statim animari definat. At hoc ipsum cernitur in animâ bruti perfecti: ergo pariter: nam si pars animæ correspondet parti subjecti, non pendeat ab unione cum ceteris, sicut una subjecti pars non pendet à reliquis.

13 *Resp.* : D. Thomas in 2. de anim. lect. 2. litt. b. supponit generaliter animam sensitivam consistere partibus. Quare in locis objectis solum negat animæ bruti divisionē

sumptam pro mutuâ separatione partium seorsum permanentium in statu connaturali, quæ proprie dicitur divisio quantitativa, qualem patitur albedo in subjecto extenso, in cujus parte qualibet ita conservatur, ut non majorem integritatem desideret: hoc autem sensu nec anima lacertæ *æqualiter se habet ad totum, & ad partes*: quia nec in caudâ divisâ potest primò produci, nec tamdiu conservari, quamdiu conservetur in toto corpore, cum ibi quodammodo violenta sit, & in mortem properet. Vocat etiam D. Thomas animam bruti formam simplicem simplicitate oppositâ compositioni partium mutuò separabilium, & totam esse dicit in quâlibet parte corporis, non entitative, sed connexive, quatenus pars ejus existens in caudâ v. g. ita connectitur cum ceteris animæ partibus, ut sine ijs existere nequeat, saltem in statu connaturali.

14 Eodem sensu anima bruti informat modo indivisibili, idest, modo excludente divisionem in partes permanentes, non autem excludente distinctionem partium unitarum. Quod additur de animâ rationali falsum est: nam ratio, cum rationalis anima informat indivisibiliter absque distinctione partium, ex ejus spiritualitate desumitur. Quòd enim requirat partes materiæ sibi invicè perfectè consonas, nec respiciat indifferenter totum & partes, ut summum evinceret, eam constare partibus inter se connexis, & invicem dependentibus, quæ idcirco deficient

te unione continuativa perirent, sicut accidit in animâ bruti perfecti, & in exemplis adductis n.9.: ex quibus etiam constat, fieri posse, ut pars animæ correspondeat parti subjecti, & tamen magis, quàm subjecti pars pendeat ab unione cum reliquis.

15 *Obje. 2.*: Equus, ubicumque pungatur, signa doloris edit, & toto corpore commovetur: dumque oculis percipit objectum noxium, statim pedes determinat ad fugam. Eadem igitur indivisibilis anima in toto equino corpore residet, & in quâlibet ejus parte. *Nego consequ.*, negidam pariter in animalibus imperfectis, in quibus eandem commotionem, & fugam ostendit experientia. Illa igitur totius corporis cōmotio nascitur ex subordinatio-
ne omnium partium animæ ad partem appetitivam in cerebro residentem. Nam si nul ac sensus externus, v.g. visus, aut tactus, objectum aliquod percipit, speciem illius ad sensum internum citissimè transmittit per nervos sensorios toto corpore distributos: & sensus internus, sive phantasia, indolem objecti discernens, protinus appetitum movet, ut aversetur objectum noxium, & prosequatur innoxium. Appetitus autem tum per impulsione spirituum, tum per naturalem sympathiam, & quoddam veluti imperium, ceteras corporis partes, & potentias movet ad retrahendam partem læsam à causâ doloris: eodemque pacto determinat pedes ad fugam, cum visus hostem percipit.

16 Unde inferes 1., discre-

tionem inter objecta duo, distinctis partibus attracta, fieri à soli parte imaginativâ, sive ab uno sensu interno, ad quem species utriusque objecti statim perveniunt, licet incipiant à distinctis partibus corporis & animæ. Hinc sola pars imaginativa equi est, quæ discernit ignem ab aquâ, dum equus altero pede tangit aquam, illamque permittit, altero ignem, illumque refugit. Inferes 2., fieri posse etiam in brutis, ut operatio intensa unius partis impediatur, vel retardetur operationem alterius: quia videlicet phantasia, nimium intenta in partem operantem, nequit aliam simul dirigere, seu appetitu movere; maxime, cum pars intense operans magnam ad se trahat copiam spirituum vitalium; quibus aliæ partes interim destituuntur.

17 Inferes 3., nihil esse absurdum in eo, quod pars animæ, in cerebro existens, imagnetur objectum non vitum à se, sed à parte oculari ejusdem suppositi: quia species objecti per nervos continuo propagatur ab oculis ad cerebrum, ubi retinetur, etiam visione cessante. Aliud est in distinctis suppositis: non enim ab oculis unius potest transmitti species ad cerebrum alterius. Sed quomodo, inquis, pars animæ residens in corde appetit objectum à se ipsâ non cognitum. *Resp.*: dicitur appetitus spectare ad cor, quia per sympathiam & impulsione spirituum in eo causat plures impressiones sensibiles, dum videlicet cor in ira æstuat, in timore palpitatur, in marore constringitur, in gaudio dilatatur:

verumtamen propria sedes appetitûs non est in corde, sed in cerebro: nec in brutis pars animæ appetitiva distinguitur realiter à cognoscitivâ, & consequenter numquam appetit objectum sibi ipsi non cognitum.

18 *Objic. 3.*: si anima equina partibus constat, ejus cognoscitiva & appetitiva pars constabit etiam partibus cognoscitivis, & appetitivis: hoc autem repugnat. Tum quia nequit ex pluribus cognoscentibus unum constitui, ut patet in animabus humanis. Tum quia posset una pars animæ refugere objectû, quod appetit altera. Tum quia nequeunt omnes partes cognoscere objectum divisibile, nec per eundem indivisibilem actum, cui absurdè conceditur simplicitas, quæ negatur principio, nec per totidem actus, quot sunt partes cognoscentes: nam, cum singulæ cognoscant totum objectû, omnes actus erant totales, ac proinde non poterunt in unû coire. *Resp.*: non est cur repugnet, partem animæ cognoscitivam & appetitivam constitui ex pluribus cognoscentibus, & appetentibus, ex se partialibus, & naturâ suâ coordinatis ad integrandum unum: animæ autem humanæ sunt ex se principia cognoscendi totalia, & non invicem unibilia: unde in his apertum est discrimen.

19 Nec sequitur, posse ejusdem animæ partes inter se dissidere in cognoscendo, vel in appetendo: nam species sensuum externorum, quibus determinantur ad operandum, uniformiter afficiunt omnes

partes phantasie, quæ, cum sint potentie necessariae, omnes moventur uniformi & efficaci motione ad cognoscendum, & appetendum idem, eodemque modo. Cognitio autem objecti divisibilis tot partibus constat, quot principium ejus: quæ partes dici possunt cognitiones totales totalitate objectivâ, & essentiali, quatenus singulæ repræsentant totum objectum, & in singulis salvatur essentia cognitionis de tali objecto: attamen totales non sunt totalitate subjektivâ, cum possint continuativè uniri ad integrandum unam cognitionem extendi in toti objecto commensuratum; quemadmodum unus calor extensus integratur ex pluribus partibus, in quarum singulis salvatur essentia caloris.

20 *Objic. 4.*: animal, ut nobiliores partes teneatur, periculo exponit ignobiliores: ergo non constat animâ divisibili; sic enim pars quælibet deberet magis de se, quàm de alijs esse sollicita. *Confirm.* animalia, quæ nimium crescunt, languidiùs operantur: non ergo crescit ipsorum anima, alioquin languidiùs fieret animal accessione virtutis operativæ. *Ad object. neg. conseq.*: quod enim pars qualibet debeat magis de se, quàm de alijs esse sollicita, solum probat, ignobilior non se exponere periculo propter nobiliorem spôte suâ, sed ex impulsione, vel imperio appetitûs. *Ad confirm. neg. antec.*: non enim Elephantus est imbecillior lepore, nec balena pisciculo, nec Leo adultus seipso catulo: possunt tamen per accidens languidiora fieri bruta,

ta, dum nimium creſcunt, vel ex morbo, vel ex temperamento ignobili, vel etiam ex inopia ſpirituum vitalium, quibus indigēt partes corporis ad operandum: hi namque ſpiritus in prægrandi corpore tardiùs accurrunt, ut accidit in plantis, quæ ſi nimium creſcant, minore vi fructificandi pollent: ideoque amputantur vites, ut magis fructificent.

21 *Obſic. 5.* ſi materiales animæ forent diviſibiles, animæ brutorum ejuſdem ſpeciei nō per ſe ſpectarent ad diſtincta ſuppoſita: poſſet enim ex duplici catulo fieri leo grādis, & ex leone grandi duplex leunculus, non aliter ac ex multiplici ſcintillā roguſ ingens, & ex magno igne multiplex ignis parvus. Aut ſaltem eadem partes, quæ nutritione adquirentur à Leone A., poſſent adquiri à leone B. *Reſp.*: animas brutorum ejuſdem ſpeciei, tamēſi diviſibiles ſint, per ſe ſpectare ad diſtincta ſuppoſita, vel omnino abſolute, vel ſaltem ex ſuppoſitione, quod generentur in materijs diſcontinuatſ, conſtat, tum ex communi apprehenſione, tum ex eo quod nequit unius anima proprio ſuppoſito malum appetere, cum poſſit alteri. Simili ratione arbores ipſas (in quibus inſtatur objectio) apprehendi-mus ſuppoſito per ſe diſtinctas, conſulit quippe anima unius proprio ſuppoſito cum alterius etiam detrimento, ut cum arbor una è terrā ſibi ſuccum attrahit, non ſine detrimento alterius in vicino plantarū.

22 Nec poſſunt duorum leonum animæ in unum ſuppoſitum na-

turaliter coire, nec unaquæque in plura ſuppoſita dividi: nam ſi dividatur leo grandis, morietur illicò: unus autem leunculus nequit alteri uniri per juxtapoſitionem, ut patet, nec item per intus ſumptionem, ſeu nutritionem, cum debeat priùs occidi, quā ſit eibuſ alteriuſ. Magis ergo diſtinguuntur ſuppoſito duo leones, quā duo igneſ: hi namque etiam poſt primam productionem continuativè uniri poſſunt, & uniſ-quiſque in plures dividi naturali-ter. Non tamen diſſitear, quod ante primam utriuſque animæ generationem in materijs diſcontinuatſ potuerunt partes animæ, quibus nunc augetur Leo A., deſervire, tum primæ generationi leonſ B., tum ejuſdem nutritioni; eaſdem quippe animæ partes, quas unus leo adquiret nutritione, potuiſſe ab alterò adquiri, quāvis ambo diſtinguantur ſuppoſito, conſtat paritate partium materiæ, & exemplo plantarum.

23 Ad extremum nota, quod, licet materiæ punctum ſit abſolute & ſimpliciter materia, admſſā compoſitione continui Zenoniçā, non ideo punctum animæ correfpondeat puncto materiæ, dicendū quoque eſt *anima* ſimpliciter, ſed ſolū cū addito *ut quo*, ſen conſtitutive, quatenus naturaliter exiſtere nequit, niſi conſtituendo animam ſimpliciter dictā mediā unionē ſui cum alijs partibuſ animæ. Ratio eſt: quia de conceptu animæ ſimpliciter dictæ eſt aptitudo naturalis ad actundum corpus organicum, quod neceſſariò importat materiam diviſibilem: hac autem

aptitudo non salvatur in pūcto anime, quippe quod actuare nō potest, nisi unicum materiæ punctum. At verò conceptus materiæ simpliciter dictæ nihil importat, quod salvari nequeat in puncto, juxta Zenonem.

CAP. II.

Partes animæ, quæ diversæ organizationi subsunt, heterogeneæ sunt atque dissimiles.

24 **I**TA plurimi è Nostreis contra Thomistas communiter, & non paucos è Nostreis, ac Maftrium & Pontium Scotistas. *Prob.*: partes, quibus non convenit eadem virtus, neque eadem prædicata essentialia, neque eadem prædicata essentialia, neque eadem prædicata essentialia, atque dissimiles: sed hujusmodi sunt partes animæ, quæ diversæ organizationi subsunt: nam parti destinata in pedem v.g. non convenit per se vis intrinsecè cognoscitiva, quæ convenit parti destitanti in cerebrum, nec illi debentur per se & ex propriâ naturâ organa & dispositiones ad cognoscendum idoneæ: ergo. *Prob. min.*: si pars destinata in pedem foret intrinsecè cognoscitiva, violenter & contra propriam inclinationem existeret in pede, perpetuò destituta dispositionibus ad cognoscendum. *Patet*: quia existeret in pede, perpetuò impedita ab operatione cognoscendi, quam continet ut causa principalis, & quæ inter operationes omnes animæ sensitivæ nobilissima est, & specifica, seu specificæ perfectionis index. Atqui naturalis activitas cujusvis causæ principalis, cū sit prop- ter operationem specificam & præci-

puam, tamquam propter finem à se naturaliter exactum, si ab eâ perpetuò arceatur, violenta est: ergo &c.

25 *Urgetur*: respectu illius activitatis operatio immanens cognoscendi bona est, & perutilis, seu valdè conveniens: aliunde est etiam naturaliter possibilis, siquidem continetur in activitate naturali: at capacitas ad bonum conveniens, & naturaliter possibile, necessario est appetitus innatus illius boni, quo proinde sine violentiâ privari nequit in perpetuum. Certè, si toti animæ equinæ perpetuò negaretur potentia proxima cognoscendi, violenter existeret: cum ergo, juxta Adversarios, qualibet pars animæ, etiam destinata in pedem, ex se non minus cognoscitiva sit, quam tota anima, pariter violenta esse debet, dum ei talis potentia proxima perpetuò denegatur.

26 *Respondent*, partes animæ bruti, destitutas organis ad cognoscendum, non esse violentas: quia talia organa non exigunt singulæ sibi determinatè, sed vel sibi, vel alijs partibus ejusdem suppositi: debet quippe singularum exigentia cōformari exigentiæ totius, cui sanè nec debita, nec utilis est organizatio ad cognoscendum in omni parte corporis, sed in aliqui tantum, ut ita locus sit alijs organis, & operationibus eidem composito connaturalibus. Sic, dum è multis ejusdem Reipublicæ civibus, unus eligitur in Prætorem, cæteris non irrogatur injuria: quia non habet unusquisque jus, ut sibi determinatè conferatur id

muneris, sed ut sibi, vel alteri ex æque dignis, prout postulat commodum Rei-publicæ, cui conformari debent jura privatorum.

27 Sed in primis *retorquetur* exemplum: Si ceteri cives præter unum perpetuo excluderentur à munere Prætoris, stante merito eorū intrinsicco, utique paterentur injuriā, multoque magis, si prætextu boni communis omnes præter unum cogerentur se gerere semper, ut irrationales, sive ut stipites; prorsusque inordinata esset Respublica, quæ tale quid exigeret: cum ergo ceteræ partes animæ præter destinatam in cerebrum, cogantur ita se gerere, omnes utique patientur injuriam. Deinde, stante hac contrariorū doctrinā, impunè defendi poterit, totum universum esse substantialiter homogeneum, quandoquidem non minor unio & subordinatio reperitur inter partes universi, quam inter cives unius Reipublicæ: nec minus universi partes postulant conservationem totius, & partes sublimares non minus exigunt operationem cælestiū, quam pes exigit operationem capitis. Quid ergo prohibet asserere, omnes totius universi formas substantiales ejusdem esse speciei, eademque virtute substantiali præditas, v.g. ad illuminandum instar solis, vel ad rugiendum more leonis: non tamen singulas exigere sibi determinatè potentiam proximam illuminandi, vel rugiendi, sed indeterminatè sibi vel alteri; quia scilicet universo expedit, ut una tantum gerat munus solis, & non om-

nes eliciant operationem leonis.

28 Præterea instauratur sic probatio sententiæ nostræ: si partes omnes animæ equi sunt homogeneæ, in singulis inveniri debent prædicta intrinseca, quæ inveniuntur in naturâ integrâ: sic enim fert natura cujuslibet totius homogenei, ut patet in partibus ignis, aut aquæ. Sed ex datâ respōsione manifestè deducitur oppositū. *Prob. 1.*: nam integra anima equi per se, & intrinsece determinatè petit, omnia simul organa conferri sibi, ut cōdistincta ab omni aliâ animâ, & à quâvis animæ parte: hujusmodi autē intrinseca exigentia nō invenitur in singulis partibus: nā licet qualibet carū omnia simul organa exigit, ut distribuenda inter ipsam, & alias partes ejusdem animæ, non tamen omnia determinatè petit, ut conferenda sibi, prout à cæteris partibus, & ab omni aliâ animâ cōdistincta.

29 *Prob. 2.*: Toti animæ convenit intrinsece non solum similitas potestatis ad omnes operationes equi, sed etiam potestas simultatis: hæc autem potestas simultatis non convenit parti animæ in pedem destinata, cum nequeant omnia simul organa ipsi tribui. *Dices*, non posse omnia simul ipsi tribui ex suppositione, quod sit pars reliquis unita, benè tamen absolute, & per se, quia illa ex se potest esse anima integra, destinarique ad informandum corpusculum cūctis organis præditum, quod non excedat materiam pedis equi grandioris. Sed *contra 1.*: pars formæ penitus homogeneæ, licet

alijs partibus unita sit, exigit in suâ parte materiæ dispositiones simul omnes ad eandem speciem operationum, quas exigit in totâ materiâ forma totalis: sic qualibet pars formæ ignis suam materiæ partem exigit simul dispositam ad comburendum, calc faciendum, sicandum, lucendum &c..

30 *Contra 2.*: nulla pars animæ informantis minimum naturale habet ex se aptitudinem intrinsecam naturalem, quam habet anima tota, nempe aptitudinem informandi corpusculum cunctis simul organis præditum, cum nullum sit possibile minimum. Nec dicas, id esse per accidens ex defectu molis. Nulla quippe forma homogenea definit ob parvitatem molis habere, quidquid est de conceptu essentiali, per quem definitur forma ipsa secundum se, ut iterum patet in formâ ignis: sed de cōceptu essentiali ac definitivo equinæ animæ secundum se est aptitudo naturalis ad informandum corpus equinum cunctis simul organis præditum: hanc ergo aptitudinem debet habere in quâlibet parvitate molis quævis pars animæ informantis minimum naturale. Porro in puncto animæ salvari nequit absolute & simpliciter ratio *actus corporis organici*: salvaretur autem data homogeneitate, sicut essentia ignis salvatur in puncto.

31 Dicunt, ex diversitate proprietatum & operationum optimè colligi diversitatem principiorum inter supposita distincta, qualia sunt, quæ constituunt universum, non ve-

ro inter partes ejusdem suppositi; alioquin sicut ex operationibus leonis & equi non modo colligitur animarum diversitas, sed etiam inconnexio, & incapacitas constituendi unum suppositum, eadem inconnexio, & incapacitas colligeretur ex diversis operationibus ejusdem suppositi. Sed *contra*: quia inconnexio, sive incapacitas ad constituendum unum præcipuè colligitur ex perpetuâ separatione, servato statu conaturali; minimè vero ex diversitate operationum: nam duæ animæ rationales, vel duæ leoninæ, penitus integre, similes sunt in operando, & tamen ineptæ, ut constituant unum: è contra materia & anima diversas proprietates radican, & tamen in unum coeunt.

Argumenta contraria.

32 *O* *Bjic.* 1.: nulla est in præfenti necessitas multiplicandi diversas animæ entitates. Nam in primis operationum, & organizationum diversitas non solum non arguit heterogeneitatem, verum nec divisibilitatem animæ: sic rationalis indivisibilis anima exigit partes corporis diversimode organizatas, & diversis operationibus aptas; eaque pariter exigeret anima bruti, etiam si foret indivisibilis. Accedit, quòd alioquin etiam partes materiæ diversimode organizata forent substantialiter heterogeneæ, necnon partes animæ carnis, cum non ubique sit in carne organizatio similis: imò & inter homines esset diversitas animarum, cum non modica inter eos sit diversitas organizationum.

Dein-

33 Deinde nutritio, ex quâ arguitur divisibilitas animæ bruti, optimè stat cū homogeneitate partium, ut patet in nutritione animæ purè carnez. Ac tandem, quòd in quavis parte animæ detur activitas naturalis ad operationes caterarum perpetuo tamen impedita, nihil est absurdū; cum etiam perpetuò impedita sit rationalis anima in pede, ut ibi discurrat, anima maris, ut informet corpus fæmineum, equus albus, ut sit niger, anima oculi dextri in bruto, ut subsit organizationi sinistri, anima carnis, & ossis, quæ est in pectore, ut sit in crure, materia cælestis in sententiâ probabili, ut suscipiat formam sublunarem, & plurima objecta, ut moveant ad visionem sui. Pariter ergo in re nostrâ dari poterit activitas naturalis perpetuò impedita. Unde nullo ex capite ostenditur necessaria heterogeneitas partium animæ bruti.

34 *Resp. ad 1.* Diversitas proprietatum & operationum ex se non arguit divisibilitatem, aut distinctionem principiorum, ut rectè probat exemplum animæ rationalis, aut etiam animæ bruti, si foret indivisibilis. Attamen, si principia aliunde probentur realiter distincta, jam diversitas proprietatum & operationum, quæ non sit per accidens, & ab extrinseco, certissime arguit, ea esse substantialiter diversa. Sic ex diversis operationibus, ac dispositionibus organicis, ad quas potentiæ singulæ perpetuò derivantur, nemo est, qui non intreat, potentias, si distinguantur ab anima, esse inter se inæquales,

& heterogeneas, ita ut visiva instrumens secè differat ab auditivâ, & sic de alijs, licet omnes pertineant ad idem suppositum: Sic etiam, licet ex diversitate operationum hominis probari nequeat distinctio animarum, si tamen aliunde supponeretur distinctio, rectè colligeretur animarum diversitas ex eo, quòd alia destineretur ad vegetandum, alia ad sentiendum, alia ad intelligendum. Cum ergo partes animæ bruti supponantur nunc realiter distinctæ, & ex naturæ instituto destinentur singulæ ad magnam diversitatem organizationum, proprietatum, & operationum, quam per se, & ab intrinseco exigit anima bruti, rectè arguitur partes animæ esse inter se substantialiter diversas.

35 Quod additur de partibus materiæ &c., est omninò dispar: nam materia per se non exigit organizari, nec potius petit accidentia leonis, quam lapidis. Organizatio carnis est ubique homogenea. Si autem alicubi probetur per se, ac permanenter diversa, nihil prohibet formam carnis heterogeneam dicere quoad partes aliquas. In hominibus diversitas organizationis est per accidens & ab extrinseco: alias dicant Adversarij, cur ea diversitas non probet diversitatem animarum, sicut illa, quæ cernitur inter leonem & equum, cum utraque sit inter supposita distincta. Ad illud de nutritione dicendum, probari ex eâ divisibilitatem animæ materiæ, & hâc divisibilitate supposito probari aliunde heterogeneitatem partium, nem-

nempe ex diversitate proprietatum, & operationum, necnon ex diversitate alicujus prædicati intrinseci, quod in totali anima reperitur; sed præsertim ex regulâ generali, quod scilicet *natura virtutem activam ordinat ad actum*, cum incredibile sit, quod natura mille partibus animæ tribuat vim cognoscendi nobilissimam & specificam, & aliunde per se, ac directe intendat in omnibus illis partibus, præter unam, virtutem illam perpetuò impeditam; hoc enim esset, partes illas simul ordinari, & non ordinari per se à naturâ ad cognoscendum, simul esse & non esse violentas, &c..

36 Nec paria sunt exempla Adversariorum: nam rationalis anima solum exigit esse expeditam alicubi, ut discurrat: at non exigit esse expeditam in pede. Quod si non esset alibi, quam in pede, & ibi non discurreret, violenta foret sine dubio: unde retorquetur exemplum. Anima maris, seu humana, seu belulina, æquivalenter exercet potentiam informandi corpus sævum, quatenus informat corpus masculinum æquè idoneum ad præcipuas, & específicas operationes ipsius animæ: aliqualis autem diversitas organizationis inter utrumque corpus per accidens est respectu animæ in individuo, meritoque tribuitur causis extrinsecis. In equis color albus, aut niger, etiam determinatur ab extrinseco; & nihil confert ad operationem specificam. Oculi dextri organizatio ejusdem rationis est, ac sinistri, & ad actus speciei similes idonea:

similiter anima carnis, aut ossis, sive in pectore, sive in crure, utrobique obtinet qualitates & actus ejusdem rationis, ac proinde neutrum locum exigit determinatè. Materia cælestis, in eâ sententiâ, solum fertur in formam sub ratione genericâ complementi substantialis: unde in ordine ad ejus appetitum forma cælestis, & sublunaris, æquales sunt, & quasi ejusdem rationis. Denique objecta, quæ possunt movere ad visionem, seu producere speciem visuale, alicubi sunt, quò possit oculus accedere, saltem per naturalem industriam Angeli.

37 *Objic. 2.*: Si pars animæ, quæ est in aure, non sit intrinsecè viviva, nec quæ in oculo, auditiva, &c., partes animæ bruti speciei differerent inter se. Hinc autem sequitur 1., eas non posse continuari ad constituendam animam unam, ut testatur Philosophus 5. Physic., tum experiètia in animabus equi & leonis, tum etiam ratio: quia unio informativa in eo differt à continuativâ, quod illa necit partes dissimiles, & ad essentiam compositi spectantes. *Seq. 2.*, quasdam partes esse in equo, non sensitivas, sed purè vegetativas, v. g. in ossibus, & unguibus: unde anima equi coalescet ex aliqua speciei plantæ, aut etiam ex aliqua parte non vitali, poteritque *insensibilis* denominari à parte insensibili. Sequitur 3., partes equi non esse similiores inter se, quam partibus leonis, siquidem pars ocularis equi similior erit oculari leonis, quam auriculari ejusdem equi.

38 Sequitur 4., animam equi non esse essentialiter simplicem, aut solum integraliter compositam: non enim in quâlibet parte salvatur essentia animæ equinæ, ut fert natura partium purè integralium: nec ejus prædicata essentialia imaginativæ, visivæ, auditivæ, &c., identificantur inter se realiter, sed unumquodque in parte realiter distinctâ consistit. Quare deficiente parte oculari heterogeneâ, deficiet illicò essentia animæ equinæ, siquidem hæc non manebit intrinsicè visiva: unde & equus oculatus specie differet à cæco in aliquo prædicato essentiali, non minùs quàm talpa differt ab animalibus visivis præcisè ex defectu visus.

39 *Ad object. resp.*, partes animæ bruti diversis organis addictas inter se differre specie incompletâ per modum compartium, seu per differentias invicem coordinatas ad unam totalem animam unione continuativâ constituendam: non tamen specie completâ, seu excludente mutuam coordinationem compartium, qualiter differunt inter se animæ leoninis, & equi: ac de his loquitur Aristoteles. Nam de cætero posse continuari, quæ aliquo modo specie differunt, patet in organizatione accidentali corporis equini, cujus partes valde inter se differunt in auribus & in oculis, in capite & in pectore, &c.; cum tamen uniri & continuari nequeant accidentales organizationes Leonis & equi; quia scilicet istæ differunt specie completâ, illæ vero incompletâ. Nec discrimen unionis informativæ à conti-

nuativâ stat in necedendo partes essentielles: si enim partes animæ sint homogeneæ, unio partis ocularis cum suâ materiâ non est essentialis equo, licet sit essentialis oculo, cui pariter essentialis est suarum particularum continuatio. Discrimen igitur stat in eo, quòd unio informativa exigit penetrationem partium, continuativa immediationem localem: illa semper necit partes dissimiles; ista verò vel similes, vel dissimiles. Unde patet *ad 1. sequel.*

40 *Dices*, principium à nobis peti; cum idem omninò sit partes differre specie incompletâ, ac verè differre specie; & tenè posse continuativè uniri. Sed rogo abs te, cur dux animæ equinæ omninò integræ, estò sint specie similes, continuari nequeant; cum tamen in equo continentur anima capitis, & anima pectoris, per te specie similes? Respondebis, quia illæ sunt animæ completæ, istæ verò incompletæ: ergo & tu principium petis, cum idem sit animas esse incompletas, ac posse continuativè uniri, tametsi specie similes sint. Nostra igitur solutio non est petitio principij gratis asserti, sed exemplis firmati, innixique experientiâ, & ratione, quibus ostendimus, partes animæ equinæ plusquàm numero differre, sed non ita, ut sint reciproca unionis incapaces.

41 *Ad 2. sequel.*: admittimus in equo partes aliquas purè vegetativas *formaliter*, connexivè tamen sensitivas, & quæ insuper radient accidentia non arbori, sed animali convenientia, v. g. ossis, aut un-

gula. Unde nec constituitur equus ex quâdam specie plantæ, siquidem hujus partes non connectuntur naturaliter cum compartibus sensitivis: nec denominatur insensibilis absolute, quia denominatio ista, cum negativa sit, malignantisque naturæ, absolute dicta removet ab equo vim sentiendi quâlibet ex parte: nec item constituitur anima equi ex aliquâ parte non vitali; quia nomen *anima* non tribuitur nisi rei, quæ sit vitæ principium. *Ad 3.*: connectio, vel inconnectio partium, ut constituent unum, non pendet à majori, vel minori similitudine, sed ab intrinsecâ exigentiâ, vel repugnantia ad mutuam unionem naturalem: quæ partium indoles per experientiam, & inductionem præcipuè innocescit. Simillora quidem sunt inter se duo capita equina in accidentibus organicis, quam caput & collum unius equi: hæc tamen, & non illa possunt inter se naturaliter connecti. Ipsa quoque ocularis organizatio equi ipsius differt ab oculari leonis, non ab auriculari propriâ; nec ideo magis cum illâ coherere potest in eodem supposito.

42 *Ad 4.*: anima equi est essentialiter simplex simplicitate oppositâ compositioni ex actu & potentiâ: non tamen oppositâ compositioni ex partibus continuis: quia definitio illa, *Actus primus corporis organici*, salvari nequit in puncto animæ ad materiæ punctum limitato. Ex partibus autem constituentibus unam integrè animam, alię sunt æquales integritate necessaria, ut

salvetur essentia animæ: hujusmodi sunt partes illę, ex quibus refunditur in equum prædicata essentialia imaginativi, visivi, auditivi, &c.: alię verò sunt integrales integritate non ita necessariâ, quę proinde ad discrimen essentialium purè integrales appellantur: hujusmodi sunt plures particule homogeneę, quibus integratur in equo adulto unaquęque pars heterogenea, v. g. plures particule carneę, non necessarię, ut absolute salvetur essentia carnis.

43 Jam ergo anima equina non est ad instar totius homogenei, ignis v. g., in cujus quâlibet integrali parte salvatur tota essentia ignis: sed potius conferri debet cum toto heterogeneo, v. g. corpore organico, sive humano, sive equino, quod etiam detractis pedibus, aut oculis dicitur corpus *equinum*, sed mutilum. Similiter essentia animæ equinę, detractâ parte oculari, adhuc dicitur anima *equina*, sed mutila, vel decurrata: unde equus cæcus differt secundum essentiam ab oculato, sed non ipsi differentiâ partiali: sicut non aliter differunt inter se corpora organica utriusque; minus tamen differt ex titulo cecitatis, quàm talpa, quia retinet in ceteris partibus exigentiam partis visivę, quod talpę non accidit. Nec definiunt prædicata essentialia animę equinę identificari inter se realiter, etsi à distinctis partibus proveniant: eadē quippe anima cum omnibus suis partibus denominatur *imaginativa* a parte A, *visiva* a parte B, &c., sicut totus homo denominatur *rationalis* ab

ab animâ , & *mortalis* , aut corrup-
tibilis à corpore , vel unione.

44 *Objic.* 3. : sola pars ani-
mæ , quæ in utero Leæne est conti-
gua fœtui , producit animam fœtus:
nam partes cæteræ sunt loco distan-
tes : ergo pars illa continet totam
perfectionem essentialē animæ leun-
culi : quod sine homogeneitate esse
non potest. *Confirm.* 1. : ex hetero-
geneitate sequitur , quod parentes
cæci generare nequeunt equum ocu-
latum , cum non contineant perfec-
tionem ocularis animæ. 2. : hetero-
geneitas pariter ponenda erit in ani-
mâ plantæ: unde nec ramus ponum,
nec palea granum producere vale-
bit , ne producat effectum se per-
fectiorem. Accedit , quod ramus
plantatus radices mittit , & in arbo-
rem excrefcit: ergo totam in se con-
tinet perfectionem animæ arboris.

45 *Ad objec. neg. ant.* : quia
alioquin pars illa produceret effec-
tum se perfectiorem , saltem exten-
sivè: quod repugnat. Licet ergo cæ-
teræ partes à prole distent , omnes
tamen cōcurrunt per eandem actio-
nem ad partes omnes animæ gene-
randæ, sicut partes ignis propinquo-
res , & remotiores , concurrunt per
modum unius ad calcfaciendum le-
betem: nam , ut ostendimus in Phy-
sicâ , sat est , quod agens adæquatum
penes aliquam sui partem contingat
passum , ut cæteræ partes per actio-
nem transeuntem simul agant , non
agendo per medium. Notandum ta-
mē , quod partes imperfectiores ma-
tris concurrunt , ut causæ instrumen-
tales , ad partes perfectiores prolis;

ad reliquas verò , ut causæ partim
univocæ , partim æquivocæ princi-
pales : v. g. pars ocularis efficit in
fœtu imaginativam , ut causa instru-
mentalī , ocularem , ut causa uni-
voca , & purè carneam ut causa æqui-
voca principalis , seu eminentialis.
Sic calor ignis , juxta Thomistas , eā-
dem actione producit in passio sub-
stantiam ignis , ut virtus instrumen-
taria , & simul calorem alium , ut cau-
sa univoca.

46 *Dices:* si pars imaginativa
continet virtualiter visivam , cur non
& operationem videndi , quæ imper-
fectior est ? Sed rogo invicem : si
equa producit animam muli , cur
non & operationes muli , quæ imper-
fectiores sunt mulari animâ ? Si tem-
peramentum primarum qualitatum
producit colorem , cur non & speciē
visualem , quæ est colore imperfec-
tior , & à colore producitur ? Non
ergo quidquid æquivocè continet
causam æquivocam effectûs A , con-
tinuò continet effectum ipsum , ita
ut illum possit per se immediate
producere. *Dices* iterum : saltē non
est , cur pariter non concurrant om-
nes partes animæ ad quemlibet ac-
tum vitalem , v. g. ad actum viden-
di : ac proinde , licet omnes sint ho-
mogenæ , nulla otiosam habebit
virtutem visivam. *Neg. aff.* : qua vir-
tus per se immanēter operatrix , qua-
lis est visiva , non est productiva vi-
sionis , nisi in se , & sibi , nec potest
esse indifferens , ut actum vitalem
producat , vel immanenter , vel traf-
eunter : productio autem visionis in
oculo foret actio transiens respectu

animæ pedis; alioquin daretur actio immanens localiter distans ab eo, cui immanet: quod est inauditum.

47 *Ad 1. Conf. neg. seq.:* quia pars ocularis animæ fatus eminenter continetur in parte imaginativâ animæ generantis, & hæc non totam vim suam impendit in producendâ imaginativâ fatus, cum sit mole major. Nec refert, quòd imaginativa matris non possit amissos oculos recuperare sibi. Hoc enim & magis urget Adversarios, & ex eo provenit, quòd ocularis organizatio nequit denuò produci, nisi per virtutem generativam ut talem, quæ non exercetur circa proprium suppositū. *Ad 2.:* anima pomî, aut grani, si sit physicè perfectior arbore totâ, aut totâ paleâ, producit principaliter à causis universalibus, præparante materiam anima plantæ, vel paleæ, atque etiam instrumentaliter concurrente: id quod ab omnibus dici debet in productione arboris ex femine, aut etiam ex ramo plantato, qui radices mittit, & germinat.

48 *Ad extremum nota,* quòd dum oculi non eruuntur in brutis, sed vel humoris affluxu, vel extrinsecis inductâ læsione, redduntur inepti ad videndum, organizatione oculari non penitus destructâ, adhuc ibi permanet eadem pars animæ, sed violentiam patiens ex defectu dispositionis sibi debitæ. Deficit verò, si prorsus deficiat ocularis organizatio, & in ejus locum succedat tumor carneus: tunc enim à reliquis animæ partibus inducitur nova pars speciei carneæ, quæ dispositiones exi-

git minus exquisitas, & facile parabiles. Nota rursus, quòd, ubi D. Thomas indicat, partes animalis nō esse *diversarum specierum*, sed *diversarum dispositionum*, solum vult, ut nomen speciei non tribuatur parti, sed toti: quia manus v. g. non tam est species, quàm pars speciei: quod etiam dicitur de materiâ, vel formâ seorsum consideratâ. Sed hoc non prohibet, quòd partes animæ dicantur species *partiales*, & *incomplete*.

De heterogeneitate unionis humanæ.

49 **U** Nionem humanam esse divisibilem inde constat, quòd, cum homo se nutrit, nova acquiritur unio rationalis animæ cum novâ materiâ: & alioquin, si unio humana foret integraliter simplex, in omni ferè momento mutaretur in homine totalis unio, siquidem tota periret, quâlibet materia particulâ deficiente, v. g. dum præciditur unguis, aut carnis particula, vel dum materia corporis sensim resolvitur in halitus. Quod autem partes unionis heterogeneæ sint, *probat*ur iisdem ferè rationibus, quibus heterogeneitas partium animæ. Nam 1. Unio humana totalis per se naturaliter exigit omnia organa corporis humani præ lapideo: atqui non omnia exigit quævis pars unionis; si enim unio pedis exigit organizationem capitis, perpetuam violentiam patietur, cum debeat eâ perpetuò carere: ergo non eadem est exigentia totius & partis, prout homogeneitas exposcit. 2. positâ homogeneitate sal-

varetur essentia unionis humanæ in quâvis particulâ minimi naturalis: hoc autem repugnat; sicut enim anima essentialiter est actus corporis organici, ita humana unio essentialiter est actus humani corporis organici, quod certè in particulâ minimi non salvatur.

50 Ut objectionibus occuras, hæc observa. 1.: anima humana per se immediatè exigit varietatē unionum, sicut & varietatem accidentiū: at hoc non prohibet, quòd etiam unio ipsa exigit diversitatem accidentium ratione partium diversarum. Nam licet diversitas accidentium sit primario, & principaliter propter animam, quæ est illorum radix, & ratio agendi; secundariò tamen & minùs principaliter est etiam propter unionem, quatenus unio substantialis est conditio per se exigens cōstituere animam in statu radicandi, & operandi per organa corporis. 2.: unio humana non solum specificatur ab extremis substantia-

libus, materiâ scilicet & anima, quæ ubique similia sunt, sed etiam à diversâ dispositione materiæ, tamquã à termino exigentiæ naturalis: quis enim dubitet, quin unio humana differat ab equinâ, non solum ex ordine ad diversam animam, sed etiã ex indigentia diversæ dispositionis in corpore.

51 3.: aliud est de ubicatione rationalis animæ, quæ licet ponatur divisibilis, eadē specificè est in oculo, & in aure; non enim ubicatio est actus corporis organici, nec specificatur ex accidentium corporis exigentiâ, cum possit anima separato corpore eandem ubicationem retinere. 4.: si divinitus transferrentur dispositiones oculi ad materiam auris, anima videret, ubi nunc audit, etiam si unio maneret eadem: veruntamen unio pateretur violentiam ex negatione dispositionis sibi debitæ; imò & anima ipsa ex negatione unionis diversæ novis accidentibus respondentis.

DISP. IV.

DE POTENTIIS ANIMÆ IN COMMUNI.

CAP. I.:

An, & quatenus Potentie distinguantur realiter ab animâ?

R *Esp.* Potentias ab animâ distingui inadæquatè tantum: quia nomine *potentie* intelligitur tota & adæquata virtus, immediatè influens in actum vita-

lem: hæc autem virtus consistit realiter in complexo ex anima substantiâ, & accidente superaddito (ita ut anima importetur in recto, & accedens in obliquo), quod complexum inadæquatè distinguitur ab animâ, tamquam includens ab incluso. Hæc viâ facile rediguntur in concordiam testimonia SS. Patrum, qui, cum fr-

pè distinguant, sæpe identificent potentias cum animâ, non aliter exponi possunt, quàm de idèitate quoad rectum, & distinctione quoad obliquum. Sic S. Augustinus lib. 6. de Trinit. c. 6. dicit, animam humanam deficere à simplicitate Divinâ propter multitudinem virtutum, & operationum; & tamen lib. 10. de Trinit. c. 11. expresse docet, memoriam, intelligentiam, & voluntatem non esse tres mentes, tres vitas, aut tres substantias, sed unam vitam, unam mentem, & unam substantiam.

2 Sic etiam S. Bernardus Serm. 11. in Cantica, *In animâ*, inquit, *tria intueor, rationem, memoriam, & voluntatem, & hæc tria eandem esse animam*; & tamen de inter. domo c. 1., cum dixisset, animam intelligere, velle, & recordari, subiungit: *Non tamen tres animæ, sed una anima, & tres vires*, nempe accidentales. Sed apertissimè hanc sententiam tradit Anselmus lib. de Concordiâ c. 29., ubi sic ait: *Anima habet in se quasiâam vires, quibus utitur quasi instrumentis ad usus congruos. Est enim ratio in animâ, quâ utitur quasi instrumento ad ratiocinandum, & voluntas, quâ utitur ad volendum: non enim est ratio & voluntas tota anima, sed unaquæque aliquid in anima*. Quasi diceret: licet ratio & voluntas identificentur cum animâ, non tamen adæquatè; quia unaquæque aliquid superaddit, quo anima utitur, tamquam instrumento.

3 Accedit, quod SS. Patres Mysterium D. Trinitatis exponunt exemplo potentiarum animæ, quæ,

cum tres sint, intellectus, memoria, & voluntas, una tamen, & eadem anima sunt. At in hoc exemplo nulla erit proportio (omnimoda in nullo reperitur), nisi potentia partim identificentur ratione unius animæ, partim distinguantur ratione accidentium, quæ simul important. Nam si adæquatè identificantur cum animâ, ut voluit Scotistæ, nullatenus sunt tres in sensu reali, sed tria nomina ejusdem potentia. Si verò adæquatè distinguuntur, ut Thomistæ volunt, nullatenus sunt unum. Jam verò ut clarius fiat hæc distinctio inadæquata potentiarum ab animâ, probandum est in primis contra Thomistas, animam per substantiam suam immediate influere in actus vitales: deinde contra Scotistas, animam juvari ab accidentibus superadditis, & ab ipsâ radicatis, quæ simul partialiter intuant in eisdem actus, ideoque dicuntur potentia accidentales, sed partiales, sive inadæquatæ.

ASSERTIO I.

Anima per substantiam suam immediate insuit in actus vitales.

4 **H**UC spectant argumenta, quibus ostendimus in Physicâ, substantiam esse immediate operativam effectuum substantialium & accidentalium: nam quod ibi adduximus pro effectu substantiali, planè militat in potentia nutritivâ animæ, cujus effectus substantialis est: necnon in quâvis potentia accidentali, quæ, si est tota virtus operandi vitaliter, producit effectum se per-

perfectiorem : est enim huiusmodi potentia imperfectior actu , quem producit , licet tota sit propter actum , & ab actu specificetur , juxta Thomistas. Sed speciatim Assertio præfixa —

5 *Prob. 1.* : productio actûs vitalis pendet essentialiter à substantiâ animæ , tamquam à verâ causâ principali , juxta Thomistas : sed nequit essentialiter pendere ab animâ purè mediâtè , seu ratione potentiæ accidentalis : ergo pendet essentialiter immediatè , & ratione sui : ergo & immediatè oritur à substantiâ animæ , tamquam à virtute immediatè influente ; cum nihil aliud sit , actionem immediatè oriri ab aliquo , quàm ab eo essentialiter immediatè dependere à priori , seu tamquam à verâ causâ. Cætera constant. *Prob. min.* : nequit actio essentialiter ab animâ dependere mediâ potentiâ , quæ non pendeat essentialiter ab animâ : sed potentia accidentalis , cum sit qualitas absoluta , & cum animâ connexa solo titulo proprietatis connaturalis , non pendet essentialiter ab animâ , sed ab eâ potest separari divinitus , ut communiter concedunt Thomistæ : ergo. *Maj.* patet , tum ex terminis ipsis , tum exemplo calefactionis , quæ ideo ab igne non dependet essentialiter medio calore , immediatè agente , quia calor non pendet essentialiter ab igne , sed potest existere ab igne separatus , v. g. in aquâ , vel in ferro.

6 *Confirm.* : si actus vitalis non oritur immediatè nisi à potentiâ superadditâ , poterit potentia in-

tellectiva , separata divinitus ab animâ , intelligere , & operari vitaliter , adeoque beatificari , seu videre Deû. *Patet* absurdum : non enim obesse poterit absentia principij radicalis , aut principalis non immediatè influentis : nam huiusmodi principium eatenus requiritur ad effectum , quatenus radicando virtutem proximam facit eam existere : si ergo tota virtus independenter à radicatione istâ supponatur existere , nullatenus requiritur præsentia principij radicalis. Id patet exemplis , tum qualitaturn panis & vini in Eucharistiâ , tum caloris aque ferventis , tum seminis ab animali absente , vel jam mortuo decissi. Atqui independenter à radicatione animæ existeret potentia intellectiva , quæ , juxta Adversarios , est tota virtus proxima intelligendi , & tota potentia proximè receptiva intellectionis : ergo posset intelligere , separata divinitus ab animâ.

7 *Dicunt* , potentias in statu separationis fore principia non vitalia : solum quippe sunt vitales dimanativè , quatenus ab intrinseco animæ dimanant : quod in eo statu non haberent. Sed *contra* 1. : ergo virtus identicè , seu entitativè non vitalis est tota ratio communicandi vitalitatem actui. Cur ergo non poterit entitativè naturalis , aut materialis , esse tota ratio agendi effectum supernaturalem , aut spiritualem ? Cur Thomistæ Moderni tam anxie ponunt vitalitatem in gratiâ , & in habitu infuso , ut sit tota ratio agendi actum supernaturalem ? *Con-*

tra 2. : defectus vitalitatis dimanative nihil virtutis detrahit potentiæ, cum nihil detrahat entitatis: ergo tali defectu non obstante, manet tota virtus intellectiōis, licet à suo radicali principio separata.

8 *Contra 3.* in Thomistarum principiis, ut intellectus vitalem actum efficiat nomine & virtute animæ, debet sufficere vitalitas dimanativa in aptitudine: hanc retinet intellectus in statu separationis: ergo. *Prob. maj.* : non minus requirit substantialis effectus virtutem substantialem, quam vitalis actus virtutem vitalem: sed ad effectum substantialem ignis, v. g., sufficit juxta Thomistas virtus, & proprietas, in aptitudine dimanans à substantiâ, videlicet calor ab igne separatus in ferro candenti: ergo pariter. Nam si subjectum deâderes, quo sustentetur Intellectus separatus ab animâ, fac illû poni in lapide, vel in bruto.

9 *Contra* denique: vitalitas dimanativa non est vera vitalitas per identitatem, qualis refunditur in actum; siquidem dimanatio ipsa potentiarum, cum non sit actio animæ, sed principij producentis animâ nequit esse actio vitalis, & alioquin produceret potentiam entitative vitalem. Atqui actus est entitative vitalis: ergo nequit non immediatè oriri à substantiâ entitative vitali, & in ea immediatè recipi. *Patet consequ.* : quia alioquin vitalitas animæ nec immediatè communicatur actui, nec mediâ potentiâ; siquidem hæc non accipit ab anima veram vitalitatem, quam refundat: sic aqua

fontis non communicatur medio canali, dum canalus nullam accipit aquam.

10 *Prob. 2.* eadem assertio: Si anima immediatè non influit in actum volendi, potentia volitiva accidentalis, realiter adæquatè distincta, non solum ab animâ, sed à toto Intellectu, erit tota voluntas simpliciter dicta: ergo erit verè & propriè volens, & amans objectum, non à se ipsâ cognitum, sed ab aliâ potentia penitus distinctâ. At hoc repugnat, tum ex illo proloquio, *nihil volitum, quin præcognitum*: tum paritate ipsius animæ; ideo enim anima nequit velle objectum, quod ipsa non cognoscit, quia ipsa est, quæ amat, ac eligit, & nequit amare, nisi ab objecto alliciatur, & ejus cognitione illustretur: nec potest eligere, aut discernere inter objecta sibi prorsus incognita: cum ergo voluntas, simpliciter dicta, verè & propriè velit, amet, eligat, atque discernat, necesse omninò est, ut ipsa sit quæ cognoscat.

11 *Dices*, fat esse, quòd objectum sit præcognitum ab eodem principio radicali, & principali, seu a volente *ut quod*, videlicet ab eadem animâ vel eodem homine. Sed *contra 1.* : nam etiam anima dicitur velle *ut quo* respectu suppositi, cui soli tribuitur velle *ut quod*; & tamen anima nequit velle objectum non præcognitum ab ipsâ. *Contra 2.* : cognitio, juxta omnes, est intentionalis applicatio, seu approxinatio objecti ad volitivum, & volitivi ad objectum, non minus, sed magis neces-

cessaria, quàm in physicis approximatio agentis ad passum: sed approximatio physica non solum requiritur ex parte principij radicalis, aut agentis *ut quod*, sed multo magis ex parte virtutis proximæ; cum sæpè contingat, juxta Thomistas, substantiam & suppositum à passio distare, & tamen effectum produci, quia virtus immediatè applicatur: ergo &c..

12 *Dices* iterum, non repugnare, quòd una potentia dirigatur per actum alterius pertinentis ad idem suppositum, ratione sympathiæ, & subordinationis; sic enim potentia deambulatoria, quæ est in pedibus, dirigatur per visum. Sed *contra*: quia sympathia, cum sit necessaria determinatio rei, vel naturæ suæ, vel ex occultâ impressione ad operandum ex suppositione, quòd res altera operetur, locum non habet in potentiâ liberâ voluntatis, quæ positâ cognitione manet indifferens, ut amet, vel non amet objectum propositum. Aliud est de potentiâ deambulatoriâ: tum quia est potentia necessaria, cui non repugnat subordinatio sympathica. Tum quia alioquin poterit unus homo per cognitionem alterius dirigì ad amandum, nihil ipse cognoscens, sicut homo cæcus per visum pueri dirigatur ad ambulandum per semitam, quam ipse non videt. Tum etiam, quia potentia deambulatoria non propriè dirigatur à visu, nec ipsa capax est directionis intentionalis, cum sit potentia purè physica; sed determinatur ab imperio voluntatis, quo

posito statim elicit motum.

13 *Prob. 3.* ex capite libertatis. Si anima non immediatè influit in actum amoris, non determinat amorem præ odio, vel omissione amoris: sed si non determinat, non amat liberè, & imputabiliter, ut est certum: ergo si immediatè non influit, non liberè amat. *Prob. maj.*: quia in primis non determinat animam immediatè; cum immediata determinatio amoris sit actio ipsa, quæ producitur amor, & quæ juxta Thomistas non oritur immediatè ab anima. Deinde nec mediatè; nam ante productionem amoris nihil præstat anima, vi cujus sequatur amor præ odio. *Dicunt*, animam liberè determinare, vel impedire amorem mediâ voluntate, tamquam propriâ virtute instrumentariâ, cujus actiones simul sunt actiones animæ, tamquam radicalis principij, seu causæ principalis.

14 Sed *contra*: per te animam determinare mediâ voluntate nihil est aliud ex parte rei, quàm animam radicare, & sustentare potentiam volitivam, à quâ solâ immediatè pendet determinatio, seu productio amoris. At hoc non sufficit, ut anima propriè dicatur liberè determinans amorem. *Patet*: tum quia in radicando, & sustentando se habet anima, ut causa necessaria: & radicatio ac sustentatio non est ipsi libera, nec ex se cum amore connectitur potius, quàm cum odio. Tum quia, si id sufficeret, pari jure posset dicere Durandus, actionem causæ secundæ propriè determinari, &

im-

impediri à Deo sine concursu simultaneo, & immediatè quidem, immediatione causæ principalis, & universalissimæ, cui tribuitur operatio causarum creaturarum: sicut enim voluntas conservari, & operari non potest, nisi ut radicata ab animâ, & ut instrumentaria facultas animæ, cujus nomine agit; ita causæ secundæ, non nisi ut à Deo productæ, conservari & operari valent, & sunt instrumenta Dei, quæ in sententiâ Durandi substituantur ad operandum in virtute & nomine primæ causæ.

Argumenta contraria.

15 **P**Rætermisissis, quæ in Physicâ diluimus contra substantiâ immediatè operativam, nunc speciatim contra immediatum animæ influxum. *Objic.* 1.: Intellectus, voluntas, & aliæ potentie vitales, inter se realiter distinguuntur: ergo & ab animâ, quæ proinde non per se immediatè in actus vitales influit, sed per potentias realiter superadditas. *Antec. prob.* 1.: quia alioquin verè diceretur, *Intellectus amat, voluntas intelligit, potentia visiva audit, auditiva videt*, &c. 2.: quia voluntas ab Intellectu dirigitur, & movetur: imperat ipsa intellectui, & appetitui sensitivo, qui sæpè illi resistit: at voluntas non movetur à semetipsâ juxta illud, *Omne, quod movetur, ab alio movetur*: nec item imperat, aut resistit sibi. 3.: quia pro actibus supernaturalibus intelligendi & volendi dantur distinctæ virtutes supernaturales, videlicet habitus fidei, & cha-

ritatis: ergo & pro naturalibus dari debent distinctæ virtutes, seu potentie naturales.

16 *Ad object. dist. ant.*: inter se realiter distinguuntur quoad obliquum, *conce.*: quoad rectum, seu quoad præcipuum significatum, *neg. ant.*, & *conseq.* *Ad 1. prob.*: locutiones illæ veræ sunt in sensu reali, & identico; non tamen in sensu formali præcisiivo, seu reduplicativo, quo loquimur frequentissimè: loquimur enim, ut apprehendimus, & passit apprehendimus nomine *Intellectus* animam præcisè, quatenus activam intellectionum, ac nomine *voluntatis* eandem præcisè, quatenus activam volitionum. Sic non dicimus, *Vis approbansiva judicat*, & *vis judicativa apprehendit*, sed è converso. Nec dicimus hominem similem bruto in rationalitate, sed in animalitate, quamvis nulla inter utramque sit distinctio realis. Idem puta de potentijs visivâ, & auditivâ, sumptis quoad significatum præcipuum.

17 *Ad 2.* sicut Intellectus per apprehensionem se movet ad judicandum, & per præmissas ad inferendum conclusionem; ita voluntas in sensu reali per cognitionem se dirigit, ac movet, idest, inclinatur se ipsam ad actum amoris: per intentionem finis se movet ad electionem mediorum: per simplicem complacentiam se inclinatur ad actum efficacem: imperat etiam sibi, quatenus uno actu vult efficaciter alium elicere: sibi quoque resistit, quatenus contrarijs motivis simul propositis eli-

elicit appetitiones aliquomodo contrarias, & sibi invicem resistentes, licet nō efficaciter. Illud autem axioma intelligendum est, vel de motu per actionem transeuntem, vel de concursu primæ causæ, quem requirit omnis creaturæ motus.

18 Ad 3.: in primis virtus ad actus supernaturales operatur simul cum animâ influente: quo sensu admittimus etiã distinctas virtutes ad actus naturales. Deinde *Consequencia* non inferitur: nam habitus fidei ab habitu charitatis realiter separari potest; non sic voluntas ab intellectu. Habitus item charitatis non amat, nec se liberè determinat, nec intentionaliter illustratur, aut allicitur à cognitione, unde non est, cur secum identificeet virtutem ad actus fidei: at hæc omnia aliter habent in voluntate. Præterea virtus ad actus supernaturales, tum intelligendi, tum etiam volendi, est realiter multiplex: ergo si tenet paritas, dabitur etiam ad actus naturales multiplex intellectus, & voluntas multiplex.

19 *Replie.*: Gratia, quæ est natura in ordine supernaturali, non insuit immediate in actus supernaturales, sed medijs habitibus, quasi potentijs illius ordinis: ergo pariter de animâ in ordine naturali sentiendum. *Neg. conf.* tum quia gratia nec vivit, nec intelligit, nec amat, nec se liberè determinat: quæ omnia urgent in animâ: tum etiam, quia multi supernaturales habitus separari possunt à gratiâ, & sine illâ operari: quod de potentijs naturalibus

respectu animæ nemo concedit. Unde instatur objectio. *Replie.* iterum: voluntas saltem formaliter distinguitur ab intellectu; alias nullo sensu posset appellari potentia caca: ergo poterit etiam distingui realiter; quia si voluntas potest formaliter amare, quamvis ipsa formaliter non sit cognoscens, cur non poterit etiam amare realiter, quamvis ipsa realiter non cognoscat objectum.

20 *Resp.*: malè arguitur à sensu formali ad realem, ut pater in rugibili comparato ad animal, & in volitivo radicali comparato ad radicale intellectivum. *Ratio*: quia sensus formalis est merè præcisivus; realis verò est exclusivus. Unde, cum dicimus, voluntatē formaliter sumptam non cognoscere, minimè negamus, quòd voluntas simpliciter cognoscat, sed tantum quod cognoscat per actus volendi, quos explicite connotat nomen *voluntas*, & in ordine ad quos dicitur voluntas *potentia caca*; hoc tamen non tollit, quòd voluntas cognoscat per alios actus, cum etiam vocetur potentia *rationalis*, vel appetitus *rationalis*, atque adeo videns, seu videre potens per actum rationis.

21 *Objic.* 2.: saltem potentiz ad sentiendum, & vegetandum; debent distingui realiter ab animâ rationali. 1.: quia potentias istas non secum desert anima separata, cum in eo statu non sentiat. 2.: quia sunt potentiz materiales, & organice, idest, corporeis organis affixæ, patiunturque ab objecto corporeo,

nec nisi materiales actus eliciunt. 3.: quia potentia visiva hominis & equi sunt ejusdem speciei, sicut & actus utriusque: anime autem sunt specie diversę. 4.: quia potentie visiva & auditiva realiter separari possunt, tum ab anima, ut cum homo fit cecus, & surdus, tum inter se, ut cum homo fit surdus, & non cecus. 5.: quia potentie illę fatigantur in operando, suscipiuntque magis & minus; nam idem homo nunc intensius, nunc remissius videre potest.

22 *Neg. assumpt.* de distinctione reali adæquatā: 1. probatio solum est vera de potentijs sentiendi, & vegetandi, adæquatę sumptis, vel quatenus ultra substantiam anime important accidentia varia, tum ad agendum, tum etiam ex parte corporis ad recipiendum vitalem actum requisita. 2. probatio locum habet in potentijs accidentalibus in adæquatę activis; licet enim quęlibet potentia principaliter importet animam spirituales, denominatur tamen materialis & organica ab accidenti materiali, corporeis organis affixo, sicut homo ratione materie dicitur materialis, & corruptibilis. At locum non habet in potentia visiva & reliquis, secundum præcipuam virtutem; hæc enim solum est materialis & organica cum hoc addito, *in operando tale genus actuum*: quia scilicet in tali genere operari nequit, nisi dependenter à materia, & organo corporeo, sicut ab eo dependet rationalis anima in radican-do potentiam visivam.

23 *Ad 3. prob.*: si juxta ad-

versarios anime specie diversę radican-
cant potentias visivas ejusdem speciei, cur non & potentie specie diversę producant actus specie similes? Sic sol, & ignis efficiunt calorem ejusdem rationis. Sed facile negare poteris idētitatem specificam actuum videndi in homine, & equo, propter intrinsicum respectum ad diversas animas. *Ad 4.*: potentie illę quoad obliquum, seu quoad virtutem accidentalem, separari possunt & à se invicem, & ab anima, ita ut pereant, animā pereunte: secus verò quoad rectum, virtutem ve præcipuam, quę in homine cæco, & surdo tota manet, licet accidentaliter impedita. Imo, quamvis nihil pereat virtutis activę, dicitur surdus aut cæcus, si desit ex parte organi cōditio aliqua, vel dispositio necessaria, v. g. accursus spirituum: quod enim cæcus integram habeat potentiam videndi, impeditam tamen ex aliquā læsione organi, non est magis absolum, quā quod Infantulus integram habeat potentiam intellectivam, ad eò tamen impeditam, ut absolute dicatur intellectu carens, aut impotens ratione uti. *Ad 5.*: fatigantur, suscipiuntque magis & minus potentie illę, quę accidentales sunt. Quin & satis est, quod organa vel à senio, vel à defectu spirituum reddantur minus idonea. Et rogo, an pariter languescat potentia radicatoria potentiarum, cum non semper æqualem radiceat potentiam visivam.

24 *Obje.* 3.: non repugnat anima, quę solum operetur medijs potentijs realiter distinctis, sicut non

non repugnat substantia inanimis, quæ non nisi medijs accidentibus producat effectus suos, saltem accidentales, ut substantia ignis non nisi medio calore calefacit, & corpora gravia, ac levia, non nisi mediâ gravitate, & levitate moventur sursum & deorsum: ergo talis de facto censenda est anima quævis. *Diff. antec.*: non repugnat anima, à quâ non pendeat essentialiter à priori actio vitalis, *transseat*: à quâ essentialiter à priori dependeat, *neg. ant. & conseq.*: Actio vitalis essentialiter pendet ab animâ de facto existente, nec à potentiâ separatâ produci potest, fatentibus Adversarijs: unde nihil probant exempla, licet admittantur; quia non omnis operatio accidentalis pendet essentialiter à substantia inanimi, cum possit juxta ipsos à virtute separatâ procedere: nâ calor etiam sine igne calefacit, & gravitas panis ac vini sine substantiâ gravitat in Eucharistiâ.

25 *Objic. 4.*: Si cognitio & amor ab animâ immediatè oriuntur, poterit anima sine praviâ cognitione elicere amorem, sicut cognitionē elicit sine amore prævio. Sed *insto.*: ergo & poterit intellectus judicare sine apprehensione praviâ, sicut apprehendit sine prævio judicio. Itaque *neg. seq.*: quia anima in ratione proximè potentis amare constituitur per cognitionem, ut per applicationem simpliciter necessariam, non è converso. *Insistes*: amor ipse debet esse cognitio, siquidem oritur à virtute intellectiva, quemadmodum actio, quæ à calore oritur, est cale-

factio. *Neg. aff.*: nihil enim prohibet, ab eadem virtute æquivocâ diversas actiones oriri: sic in tuis principijs à calore provenit productio substantiæ, quæ non est calefactio, & ab eadē voluntate oriuntur amor, & odium, pluresque aliæ species affectuum valde diversæ, imò contrariæ. Aliarum objectionum solutio petenda est ex Physicâ tr. 2. disp. 6. c. 2.

ASSERTIO II.:

Dantur potentie accidentales, adjuvantes animam ad vitales actus producendos.

26 **H**Æc assertio quoad potentias spirituales animæ rationalis *prob.* sic de conceptu omnis substantiæ creatæ est habere proprietates aliquas accidentales, quibus invariabiliter perficitur, & in statu connaturali constituitur: ergo idem censendum de animâ rationali: de hac enim philosophandum est juxta experientiam rerum corporaliū, cum invisibilia ex visibilibus cognoscantur. *Prob. antec. 1.* inductione: nam omnis substantia, quam experimur, hujusmodi proprietatibus gaudet, caelestia corpora luce, elementa primis qualitibus, mixta, sive animata, sive inanimata, vario primarum qualitatum temperamento, & multis etiam qualitibus secundis.

27 2.: quia ignis v. g. non exigit proprietates accidentales, quod sit in tali specie, vel genere proximo; alioquin nulla altera sub-

tantia, specie, vel genere diversa, proprietates exigent. Non item ex eo, quod substantia corporea sit, & ignobilior spiritu; hoc enim ex capite solum deberet exigere proprietates ignobiliores, nempe corporeas. Non denique ex eo, quod ignis, & alia corpora indigeant accidentibus, ut materiam disponant ad recipiendam formam substantialem: plura quippe sunt corpora, quæ præter accidentia materiam præparantia radicanit proprietates alias, ex formâ jam existente resultantes, ut ignis lucem, aer & aqua diaphancitatem, herbæ, liquores, lapides, & metalla, virtutes varias, quas esse accidentales ex earum intensione & remissione conitat. Quid quod materia prima, quæ in nullo subiecto recipitur, quantitatem radicat, ut proprietatem sui. Superest ergo, ut ignis proprietates exigat, quia substantia creata est: ac proinde omnis substantia creata proprietates suas exigere debet.

28 3. denique: quia posse radicare proprietatem per verâ actionem, & exercitium virtutis propriæ, est posse producere effectum permanentem, ac per se invariabilem, cum solo Dei concursu generali absque ullo comprincipio, vel adminiculo creato: in quo agendi modo specialis elucet præstantia virtutis, & commendatio facunditatis; nam creata virtus eò magis imitatur virtutem Divinam, quò paucioribus indiget adjunctis, seu quò magis sibi sufficit ad operandum. At commendatio illa, quæ convenit cuius sub-

stantiæ corporeæ, deesset utique substantiæ spiritali, nullam proprietatem radicanit: nam anima rationalis v. g. pro cæteris effectibus indiget comprincipio, vel applicatione superadditâ, nimirum ad intelligendum indiget specie, ad volendum cognitione, ad motum localem volitione: si ergo à primo instanti non explicat facunditatem suam, radicanit spiritalia accidentia sibi propria cum solo Dei concursu generali, sequitur absurdè, quod anima hominis, cum sit omnium formarum præstantissima, sola inter cæteras omnes caret præstantiâ, & prærogativâ virtutis activæ, proximæ, & omninò applicatæ ad effectum permanentem, ac per se invariabilem.

29 Jam vero, quod ejusmodi proprietates, sive accidentia spiritalia, jacent animam ad vitales actus producendos, & simul cum animâ influant in actus vitales *prob.* sic: quia talia accidentia, cum spiritalia sint, non præferunt improprietatem cum actibus intelligendi, & amandi: imò potius, cum referant, & sapiant naturam animæ, quatenus rationalis, debent aliquatenus participare virtutem activam intellectiōis, & volitionis. Aliunde ante hos actus præsupponi debent ex naturâ rei; prius enim substantia quævis proprietates radicat, quam alios effectus operetur. Actus etiam ipsi non nisi ad præsentiam talium accidentium producantur: & nullum præterea sequitur absurdum ex eorum influxu partiali; nihil enim prohibet, animam juvari accidentibus

bus comprincipijs, ut patet in speciebus, & habitibus. Debent igitur accidentia illa influere in actus vitales: nam ex ijs capitibus tribuimus rebus creatis influxum in varios effectus.

30 Hæc de accidentalibus potentijs spiritualibus, & inorganicis. Organica verò & materiales probantur experientiâ: quia ad videndum v. g. præter speciem objecti per se requiritur ex parte principij certa dispositio, ac temperies organi ocularis; & ita quidem, ut ejus dispositionis perfectio de formali se habeat ad perfectionem actûs; nam eò melius videt homo, quò perfectius dispositum habet organum. Hæc autem dispositio non est mera conditio ad videndum, sed instrumentaria virtus, simul cum animâ influens in visionem. Tum quia non requiritur titulo applicationis, cum possit objectum esse æqualiter applicatum oculis inæqualiter dispositis. Tum quia eodem jure posset species, aut habitus acquisitus, asseri pura conditio, contra communem doctrinam. Tum quia tali dispositioni non deest proportio ad influendum ex capite materialitatis, cum visio quoque materialis sit: nec ex inferioritate perfectionis, cum etiam species sit actu visionis imperfectior: nec ex præsentia superioris causæ principaliter influentis, cum pariter habitus & species non influant, nisi præsentem, & influentem animâ: nec demum ex alio inconvenienti, quod inde sequatur, cum nullum appareat.

31 Semel autem, ac organica

dispositio influat in actum vitalem, debet illa vocari *potentia*; hoc enim nomine venit in præsentem virtus activa operationum vitalium per se invariabilis, & permanenter se tenens ex parte animæ, seu viventis. Unde ab opposito non comprehenduntur nomine *potentie* species, & habitus, quia variabiles sunt: nec item spiritus vitales, & animales, quamvis activè instrumentaliter concurrant ad actus materiales animæ; spiritus enim crebrò fluunt, & passim dissipantur. Consentur autem spiritus isti (ut hoc semel dixerim) particule sanguinis defæcatissimi, subtiles admodum, ac mobiles: ex ijs alij in corde fabricati deserviunt ad opera nutritiva partis, dicunturque *spiritus vitales*: alij verò puriores, in cerebro elaborati, sunt instrumenta sensationum, vocanturque *spiritus animales*.

Solvuntur argumenta.

32 **O** Bjic. 1.: nulla est necessitas adstruendi spirituales potentias ab animâ distinctas. 1.: quia nullo ex capite repugnat anima sine potentijs superadditis connaturaliter operans. 2.: quia anima satis ex se proportionata est ad actus vitales producendos, cum totam eorum perfectionem eminenter contineat. 3.: quia si anima se solâ radicat potentias à nobis adstructas, non est, cur non possit etiam se solâ producere actus vitales. Neg. ass. Ad 1. prob.: talis anima ex eo repugnat, quod simul esset, & non esset naturâ suâ perfectibilis per ali-

quod

quod accidēs proprium quarto modo: non esset, ut supponitur: & esset aliunde, quia de conceptu omnis substantiæ creatæ est proprietatibus perfici sibi cognatis, ijsque juvari ad producendum effectus, quibuscum improprietatem non habent.

33 *Ad 2. prob.*: anima totam actuum perfectionem continet eminenter continentiam nobilitatis, seu perfectionis entitativæ: non tamen continentiam virtutis adæquatæ: hanc enim non inferri ex æqualitate, vel superioritate perfectionis (etiamsi sermo sit de re, quam aliunde constet verè influere) patet in animâ rationali, quæ verè insuit in intellectiōem, quam perfectione superat, & cuius formalitatem representationis eminenter continet, & tamen illam producere nequit sine iuvamine speciei impressæ. Similiter, si latus sit organum, aut desit accursus spirituum, non elicitur visio, quamvis adsit anima, & objectum sit applicatum: unde satis ostenditur, animam non esse virtutem adæquatam ad actus vitales; ubi enim adest tota virtus, & applicatio, sequitur effectus. Nec refert, quod virtus animæ cum ejus perfectione identificeatur. Hinc enim solum sequitur, tam virtutem animæ, quam ejus perfectionem, esse superiorem actu vitali superioritate, quâ utraque dicatur ens melius, non vero, quâ alterutra dicatur superabundans, aut sufficiens adtribuendum esse intellectiōi.

34 *Ad 3. prob.*: anima se solâ radicat potentias, quia hæc pertinent ad statum ejus connaturalem,

quam unaquaque substantia se solâ sibi comparat. At vitales actus connaturalem statum animæ per se supponunt, nec ab eâ procedunt, nisi ut convellitâ proprietatibus suis, nullo ex capite ineptis ad influendum: unde sufficiens fundamentum adest, ut censeantur à sola animæ substantiâ procedere non posse. Sic Materia prima se solâ radicat quantitatem, non autem extensionem sine quantitate: sic lapis se solo radicat gravitatem, & tamen non producit sine gravitate motum deorsum: sic intellectus se solo, vel cum phantasmate producit speciem spiritualem, & tamen sine hac specie producere nequit intellectiōem.

35 *Obje. 2.*: quamvis anima proprietates habeat spirituales, non ideo sequitur, eas esse partialiter activas. 1.: quia nulla specialis formalitas actuum eis correspondet. 2.: quia proprietas materiæ primæ, nempe quantitas, non est partialiter receptiva formæ substantialis: ergo nec proprietates animæ debent esse partialiter activæ operationum animæ. 3.: quia potest anima proprietatibus illis indigere, non ut virtutibus, sed ut cōditionibus pravijs ad productionem actuum, non aliter ac intellectus indiget apprehensione ad judicandum, & præmissis ad conclusionem; ac etiam voluntas intentione finis ad electionem mediorum.

36 *Neg. ass. Ad 1. prob.*: sic est, quod proprietates animæ conveniunt cum actibus in ratione accidentis spiritualis spectantis ad perfectionem.

fectionem animæ, quatenus intellectivæ, aut volitivæ: nam in causis æquivocis, quæ, non formaliter, sed vel eminenter, vel purè virtualiter continent effectum, non requiritur correspondentia, seu similitudo formalitatum, plusquam generica, ut patet in habitu acquisito relatè ad actum, & in semine Maris relatè ad belluinam animam in fœtu producendam. *Ad 2. neg. conseq.*: quia quantitas, & quævis proprietas accidentalis, improporcionata est ad receptionem formæ substantialis, cū nequeat constituere unum per se; non sic ad productionem operationum accidentalium animæ, alioquin, sicut nullum accidēs potest cum materia cōcurrere ad recipiendum formam substantialem, ita nullum, adeoque nec species, aut habitus, posset ad actus vitales cum animâ concurrere.

37 *Ad 3.*: proprietatum activitas non ex eo præcisè à nobis probatur, quod anima illis indigeat pro priori ad actus, sed simul ex eo, quod semper præsentissimæ sint, & nullo ex capite improporcionatæ ad influendum, earumque perfectio mēsurā sit perfectionis effectus. In exemplis objectis probabiliter admittitur activitas, præsertim præmissarum in conclusionem, & intentionis in electionem. Si verò negetur, disparitas in eo est, quòd si actui vitali conveniret activitas ad alium actum vitalem, quilibet actus posset alium parere, v. g. visio visionem, auditio auditionem, discursus novam cognitionem, electio novum affectum,

& hic novum alium, & sic in infinitum: at in activitate proprietatum animæ nullum incommodum hujusmodi.

38 *Objic. 3.*: materiales substantiæ non juvantur accidentibus ad operationes immanentes, v. g. ignis, ut calorem in se producat: cum ergo vitales actus sint immanentes, poterunt sine juvamine accidentium ab animâ produci. *Objectio* probat, animam nec indigere concursu speciei, ut intellectiōnem producat. Antecedens itaque verum est de immanenti productione proprietatum, quæ primariò constituunt statum substantiæ connaturalem, non vero de alijs effectibus immanentibus, qui non producantur à solâ substantiâ, ut motus lapidis in centrum, & extensio materiæ in loco. At vitales actus connaturalem statum animæ non constituunt, sed supponunt.

39 *Dices*: Si à proprietatibus corporum arguere licet, poterit accidentalis voluntas, si divinitus separatur ab animâ, amorem producere, sicut calor ab igne separatus calorem producit. *Neg. sequel. 1.*: quia accidentalis voluntas respectu amoris virtus est inadæquata, & imperfectior. *2.*: quia actus amoris vel est modus animæ, vel saltem titulo actus intrinsecè vitalis, ac per se immanentis, ita requirit influxum animæ, ut sine illo à nullâ virtute naturali produci queat, licet forsam possit à Deo, supernaturaliter operante.

40 *Objic. 4.*: Sola anima intelligit, amat, & se libere determi-

nat.

nat, non vero potentia accidentalis: ergo sola anima est intellectus, & voluntas. *Dist. antec.*: sola anima excluso alio comprincipio intelligente, & amante, *conc.*: parè coëfficien- te intellectionem, & amorem, *neg. antec.*: non enim omne principium concurrens ad actum intellectionis, aut amoris, debet per illum intelli- gere, aut amare, ut manifestum est in specie & habitu. Ratio: quia, cum intelligere sit vivere in actu secun- do, illi tantum principio propriè convenit, quod est verè vivens in actu primo, seu vivum; & hoc prin- cipium est sola substantia, ut admo- net D. Thomas 1. p. q. 18. ar. 2.

41 Tum *dist. consequ.*: sola anima est intellectus (idem intellige de voluntate) sumpto intellectu pro subiecto formaliter intelligente, *conc.*: sumpto pro virtute intellectionis ac- tivâ, quam ex se ac permanentè ha- bet anima, *neg. consequ.*. Nam hæc virtus confurgit in recto, seu princi- paliter ex animâ, & in obliquo, seu minus principaliter ex potentiâ su- peradditâ, quæ proinde seorsum accepta non rectè vocabitur intel- lectus, aut potentia intellectiva, ni- si cum addito *accidentalis*, vel *in- strumentalis*, expresso, vel subaudi- to: licet enim constituat animam in ratione simpliciter potentis intel- ligere, adeoque in ratione intellec- tûs absolutè dicti, ipsa tamen non intelligit *ut quod*, nec gerit munus subiecti intelligentis, atque adeo nec est absolutè & simpliciter intellec- tus. Sic cum dicimus, *Fidelis credit Deo revelanti, tò fidelis* denotat con-

cretum ex homine, & habitu fidei: & tamè habitus non credit *ut quod*, quamvis constituat hominem in ra- tione potentis credere, & sit virtus coëfficiens cum homine actum fidei.

42 *Dices*: nullatenus est po- tentia calefactiva, quæ nullatenus calefacit: ergo, quæ nullatenus in- telligit, nullatenus est intellectiva. *Neg. consequ.*: quia calefacere nihil est aliud, quàm agere calorem in subiecto aliquo: unde quidquid est activum caloris, idem agendo cale- facit. At non quidquid est activum intellectionis, idem agendo intelli- git, ut notum est in specie, & habi- tu. *Dices* iterum: ergo species im- pressa eodem jure vocabitur poten- tia intellectiva, seu intellectus, & habitus potentia volitiva, sive vo- luntas, saltè cum addito. *Neg. con- seq.*: quia communi usu non dicitur *potentia anima*, nisi virtus illa, quam anima ex se naturaliter, ac perma- nenter habet, independentè ab ob- jecto, à quo provenit species, & in- denter ab actibus, per quos acqui- ritur habitus.

CAP. II.

Quæstiones varia de accidentalibus anime potentijs.

43 **Q**ueritur 1., quot sint ge- nera potentialium? *Resp.*: quinque enumerat Aris- toteles, *vegetativum*, *sensitivum*, *locomotivum*, *appetitivum*, & *intellectivum*. Potentia vegetativa sub- dividitur in nutritivam, augmenta- tivam, & generativam. *Sensitiva* in

sensum internum, & externum, & utrumque in ulteriora membra. *Locomotiva* potest accipi pro sensitivâ perfectiori, cui debetur motus progressivus; sed in præsentî denotat potentiam executivam motûs localis: quæ potentia non respicit operationem intrinsecè, ac formaliter vitalem, sed præsuppositivè, ac denominativè, juxta dicta de motu locali; benè tamen numeratur inter potentias animæ, quia verè convenit animæ ut tali, sicut potentia coquendi cibum in stomacho, & formandi chylum, cujus operatio non est vitalis intrinsecè & ratione sui. *Appetitiva* subdividitur in spirituales, & materiales. *Intellectiva* quoque in memoriam & intellectum, &c.. Potuit divisio fieri immediatior, ac bîmembris, dividendo scilicet genus potentiarum in operativum vitæ purè physice, & operativum vitæ intentionalis: aut aliter in activum vitæ materialis, & activum vitæ spiritualis.

44 *Quer. 2.*, quenam sint causæ potentiarum? *Resp.*: causam formalem non habent potentia, cum ipse sint formæ. Causa verò, tam spiritalis, tam activa, est anima substantia: sunt enim potentia propter animam, ab ejusque substantiâ dimanant per veram animæ actionem ab ipsius productione distinctam, prout de proprietatibus generatim diximus in *Physic. tr. 2. d. 6. n. 50.* Causa passiva, sive receptiva potentiarum spiritualium est etiam anima, cum potentia spirituales in subiecto corporeo recipi non pos-

sint. Potentiarum verò materialium est sola materia mediâ quantitate, prout de alijs accidentibus diximus disp. 2. de Gener. cap. 5. & 6.

45 *Dices*: D. Thomas 1. p. q. 77. ar. 5. ait, potentias materiales recipi in toto conjuncto ex animâ & corpore. *Resp.*: non loquitur ibi de immediatâ inhxerentiâ, & strictâ sustentatione, sed de receptione latè sumptâ, quatenus scilicet potentia materiales per se requirunt unionem animæ cum corpore, & totum conjunctum præsupponunt, nec nisi in materiâ jam animatâ subjectantur. De cætero S. Doctor nobis favet ar. seq. ad 2. dicens: *Essentia animæ est causa omnium potentiarum sicut finis, & sicut principium activum: quarundam autem, sicut susceptivum.* Quarundam, inquit, non omnium, ut materiales excludat.

46 *Quer. 3.*, utrum sit ordo inter potentias ejusdem animæ, præsertim rationalis? *Resp. 1.*: Inter potentias diversorum graduum subordinatio aliqua invenitur: nem vegetativæ subserviunt sensitivis, quarum organa perficiunt: & sensitivæ rationalibus, quibus ministrant species objectorum ipse quoque famulantes potentia a superioribus diriguntur invicem, & protegitur. *Resp. 2.*: Inter potentias spirituales nullus est ordo durationis: omnes quippe radicantur ab animâ rationali in primo instanti, quo creatur, & animat. Inter materiales, vegetativæ in primo animationis instanti supponuntur pro signo priori productæ à generante, nec radicantur ab animâ per

modum conservantis, nisi post primum instans, ut alibi diximus de proprietatibus ignis; sensitivæ verò subsequuntur vegetativas ordine durationis: quia non radicantur ab animâ, donec organum cujusque dispositum sit figurâ, & temperamento debito ad operandum: ac proinde non sunt proprietates compositi in sensu strictissimo, quasi spectent ad statum ejus connaturalem pro omni tempore, sed in sensu latiore, quantum composito debita sunt post tempus aliquod, ac deinde ipsum perpetuò comitantur, per se loquendo.

47 *Resp. 3.*: datur quoque inter potentias ordo perfectionis: nam rationales perfectiores sunt sensitivis, & hæ vegetativis, prout est lumine naturæ notum. Nec obest, quòd potentia vegetativa producat terminum substantialem; sensitiva verò, & intellectiva, non nisi accidentalem. Nam perfectio potentia non tam est pensanda ex entitativâ perfectione effectus, quam ex modo vitalitatis in actu resplendentis: vitalitas autem, quæ resplendet in actibus sentiendi, ac discurrendi, cum intentionalis sit, magisque imitetur Vitam Dei essentialem, præstantior est, quam vitalitas purè physica, resplendens in actibus vegetandi, ideoque requirit potentiam nobiliorem. Sic majori virtute opus est ad creationem accidentis, quam ad educationem substantiæ, quia modus agendi est nobilior.

48 *Resp. 4.*: Inter potentias ejusdem animæ non datur ordo causalitatis activæ, propriè talis. Ratio:

quia naturalis activitas cujusque potentia non extenditur nisi ad certam rationem formalem *sub quâ*, seu ad certam lineam actuum vitalium; extra quam lineam omninò esset actio, quia una potentia produceret aliam, v.g. Intellectiva volitivam. Hoc tamen non tollit, quòd una potentia resulter pro priori ad aliam, sitque prævia conditio, ut altera emanet ab animæ substantiâ, quemadmodum subsistentia relatè ad alios effectus: quæ prioritas reducitur ad genus causæ activæ, sicut prioritas dispositionis ex parte subiecti reducitur ad genus causæ materialis. Sic potètia intellectiva prior est volitivâ, & utraque in homine prior est reliquis potentijs, quas inter vegetativæ præcedunt sensitivas: nec alio sensu exponi potest ordo causalitatis, quem inter potètias indicat D. Thomas cit. q. 77. ar. 7.

49 *Quer. 4.*, sint ne potentia capaces intensificationis, & remissionis? De spiritualibus, quæ nec habent contrarium, nec indicium præbent variationis hujusmodi, negandum videtur. Affirmandum verò de materialibus: quia passim experimur debilitari potentias hæc, v.g. visivam, & nutritivam: habentque contrarium, saltem mediatè, ratione scilicet temperamenti, quod pro dispositione postulant ex parte subiecti. Hæc ratione possunt, etiam permanente animâ, plures earum destrui, præsertim, quæ pertinent ad sensus externos, ut experientia monstrat: non tamen omnes: quia nisi dureret nutritiva saltem in gradu

du remisso, sequetur mors.

50 *Quar. 5.*, an potentia sint ab animâ separabiles? *Resp.*: materiales de facto separantur in morte hominis, quia sunt proprietates cōpositi, & earum radix abscedit. Spirituales verò nequeunt separari naturaliter, quia sunt animæ proprietates, à contrario immunes, quibus nec radix, nec subjectum, deesse potest. Divinitus tamē separari possunt, quia nulla in hoc repugnantia. Cæterum non possent sine animâ producere actum vitalem, cum ex se non habeant virtutem adæquatam.

51 *Quar. 6.*, utrum accidentales potentia recipiant actus vitales? Negativè *respondeo*: quia si non solum agerent, sed etiam reciperent actus vitales, propriè viverent in actu secundo. Potentia igitur recipiens actus vitales est sola substantia: & spirituales quidem in homine sola anima recipit, ut omnes consentiunt: materiales verò anima simul & materia, ut tenent plerique. Nostrium, & communiter Thomistæ. Hæc opinio quoad receptionem & sustentationem sensationis in materiâ vix indiget probatione; cū enim sensatio sit materialis, debet naturâ suâ intrinsicè adhærere materiæ: non est autem, cur sic adhæreat, nisi titulo educationis ex materiâ, ut subjecto præsupposito.

52 Probatur ergo quoad receptionem sensationis in anima: quia imaginatio, seu sensatio interna animam illuminat, & applicat ad eliciendum materiale actum appetitûs, ipsi scilicet representando bo-

nitatem objecti, atque ita intentionaliter movendo, & alliciendo: sed hæc munera nequit præstare sensitio, nisi in genere causa formalis, afficiendo immediatè animam ipsam: ergo debet animam informare, & in eâ recipi: ergo & debet ex anima educi, eidemque ut subjecto sustentationis inherere. Pater hæc *conseq.*: quia educatio & sustentatio supra unionem solum addit dependentiam formæ in fieri & conservari à subjecto præsupposito: sensitio autem ex vi propriæ educationis nec fieri, nec conservari potest, nisi dependēter ab animâ, ut subjecto præsupposito, idest, per aliam actionem producto. Certè, si anima rationalis hoc modo penderet à materiâ, hanc nemo negaret esse illius subjectum sustentativum.

53 *Objic. 1.*: Materia non denominatur *sentiens*: ergo non recipit sensationem. *Neg. conseq.*: & *insto*: materia non denominatur generans: ergo non recipit generationem. Sicut ergo, ut generationem recipiat, sat est, quod participet denominationem *patientis*, seu *passivè juvantis* ad generandum, sic etiam, ut sensationem recipiat, sat est, quod participet denominationem *sensificatæ*, seu *passivè juvantis* ad sentiendum, licet non participet denominationem *sentientis*, quæ respectum inibibit ad principium activum simul & passivum: est enim sensio forma respectiva, plures continens denominationes, non uni subjecto præstandas; continet quippe denominationem *cogniti*, tribuendam

foli objecto, *sentientis*, tribuendam animæ, vel composito, *sensificatæ*, seu accidentaliter vivificatæ in ordine sensitivo, tribuendam soli materiæ cæ ratione, quâ per animam bruti redditur materia substantialiter vivificata in eodem ordine.

54 *Obje. 1.* : sensatio, cum materialis sit, recipi nequit in animâ spirituali. 1. : quia *quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur.* 2. : quia, cum actus materialis sit divisibilis, & extensus, animam redderet divisibilem, & extensam. 3. : quia actus spiritualis nequit recipi in materia, etiam ut in subiecto partiali : ergo nec materialis actus in animâ spirituali. 4. : quia cætera accidentia materialia in solâ materiâ recipiuntur mediâ quantitate, ne potentijs eisdem exceptis : ergo pariter materiales actus : nam si anima redditur proximè potens videre per potentiam visivam in solâ materiâ receptam, cur non reddatur videns per visionem receptam in materiâ tantum? 5. : quia poterit alioquin recipi sensio in animâ separatâ, & consequenter poterit anima sentire sine corpore. 6. : quia alioquin animæ erit subiectum etiam adæquatum, quidquid enim imperfectionis, inproportionis, vel indecentiæ præfert hoc munus, jam supponitur in manere subiecti partialis.

55 *Resp.*, sensationem, esse materialis sit, recipi in animâ, ut in subiecto partiali, non ita ut recipiatur pars sensationis in materiâ, & pars in animâ, sed ita, ut recipia-

tur tota in singulis totalitate effectus, non totalitate causæ passivæ, quemadmodum tota efficitur à potentiâ, & tota simul à specie objecti, ut à causis partialibus. *Ad 1. prob.* : pars anima illa crude sumpta probat, non posse accidens recipi in substantiâ, nec formâ supernaturalem in subiecto naturali, nec actum vitalem in subiecto non vitali, ne proinde nec sensationem in materiâ. Itaque sensus illius est, nullum subiectum esse connaturaliter receptivum formæ, à quâ non possit aliquomodo perfici, ac denominari juxta naturam suam. Atqui spiritualis anima, cum naturâ suâ sensitiva sit, denominatur, ac perficitur in esse talis per sensationem materiale.

56 *Ad 2. neg. seq.* : quia non debet forma præstare subiecto denominationes omnes, quas continet sibi; aliâquin & gratia denominaret animam *accidentalem, supernaturalem, intensam* &c.. Solum ergo præstare debet eas, quarum est ratio formalis, & non omnes, sed aliquam tantum indoli subiecti congruentem, ut cernitur in sensatione ipsâ resp. ad materiam. At sensio nec est ratio formalis extendendi, aut habendi partes integrales, nec, quamvis esset, denominationem adeò incongruam animæ præstaret, sed congruentem aliam, nempe *sentientis*. Porro sensio probatur divisibilis & extensa ex eo, quod per se inhæreat materiæ; illæ tamen sensationis partes, quæ materiæ coextenduntur, licet recipiantur in animâ indivisibili, non faciunt sensationem : cum quæ non

sunt heterogeneæ: tum quia non penetrantur inter se, cum non uniantur animæ in eodem loco; sicut non penetrantur inter se pedes & caput, licet uniantur eidem animæ indivisibili.

57 *Ad 3. neg. consequ.*: quia materialitas, cum explicetur positivè per dependentiam à materiâ, verificatur per receptionem actûs in materiâ, ut subiecto partiali, licet simili in spiritu recipiatur: E contra spiritualitas, cum explicetur negativè per independētiā à materiâ, dependentiam excludit omni ex capite. *Ad 4.* disparitas est; quia per potentias organicas, & alia accidentia materialia, non vivit anima propriè ac formaliter, nec intentionaliter excitatur, aut illuminatur ad operandum. Ut autem per ea reddatur potens, seu compleatur in ratione potentis, non requiritur receptio, nec unio immediata; sed sufficit, quòd potentia illa sint localiter præsentēs animæ, ipsique unitæ mediâ materiâ: sic omnis causa secunda redditur potens per omnipotentiam decreto Dei applicatam: & unus equus per adjunctum alterum fit potens trahere currum: nec non materia fit proximè potens recipere formam ignis per calorem mediâ quantitate. *Dices*: ergo & potentia accidentalis debet recipere sensationem, ut moveatur ad elicendum actum appetitus. *Neg. suppositum*: non enim movetur intentionaliter potentia accidentalis, sed sola substantialis, cui catere virtutes famulantur, & ex se determinatæ sunt, ut eâ operante

cooperentur: sic ad elicendum anorem non invitatur habitus, sed voluntas.

58 *Ad 5. neg. sequel.*: quia sensio, utpote materialis, naturâ suâ postulat inharere materiæ, & unionem ejus cum animâ præsupponit. *Ad 6.* ratio, cur anima nequit esse subiectum sensationis adequatum, non est imperfectio animæ, sed sensationis, quæ, cum materialis sit, necessariò petit à subiecto materiali pendere: hoc autem obtinet, si anima sit subiectum ejus partialē, secus verò, si totale. At hujusmodi dependentia, sive materialitas sensationis aliunde supponitur, videlicet ex eo, quòd passim experiamur actus imaginandi, videndi, audiendi, &c. necessariò pendere à dispositione organi corporci, siquique nunquam attingere objectum, nisi corporeum, atque ejusdem generis esse cum actibus belluinis.

59 *Dices*: si materia est subiectum adequatum animæ humanæ, cur non & sensationis? *Resp.*: quia anima est actus solius materiæ; sensatio verò est actus informativus etiam animæ, quam debet immediate afficere & illuminare. *Dices* iterum: actio nutritiva, quæ convertitur alimentum in substantiam aliti, in solâ materiâ recipitur, & non in animâ rationali: ergo pariter sensatio. *Neg. consequ.*: disparitas est: quia non rationalis anima, sed solum cōpositam, aut suppositam est, quod tali actione propriè vegetatur, ac se nutrit: e contra non solum cōpositum, aut suppositum, denaturatur.

tur *sentiens*, sed ipsa rationalis anima verè & propriè sensu percipit, ac sensatione vivit.

60 *Dices* denique: Saltem sensationes brutorum, non est, cur non recipiantur solùm in animâ, quæ & materialis est, & hujusmodi operationes vendicat sibi proprias. *Neg. ass.*: quia sola rationalis anima, utpote forma subsistens independentè à corpore, debet operationes habere sibi proprias, nempe spirituales, quæ à materiâ passivè nō pendeant. De cæteris formis regula generalis est, quòd ad motus compositi proprios societatem habeat forma cum materiâ in munere naturæ, seu in ratione principij motûs & quietis; ita ut ad motum concurrat forma ut principium activum, materia ut passivum: sensatio autem bruti non minus est propria totius compositi, quam humana sensatio.

CAP. III.

De distinctione & specificatione potentiarum.

61 **D**ico 1.: Multiplicitas potentiarum non satis desumitur ex diversitate actuum, nec objectorum. Nam sicut rationalis anima, realiter una, sufficit in homine ad totam varietatem actuum vitalium & objectorum, cur non sufficiet, quantum est ex capite varietatis ipsius, accidentalis potentia realiter una, vel ut summum duplex, altera ad actus omnes spirituales, specificata nimirum à ratione *vitalitatis spiritualis in actu secundo*, in

quâ conveniunt intellectiones, & volitiones; altera ad materiales omnes, specificata à ratione *vitalitatis materialis*, ut ita quælibet earum sit in operando minùs universalis, quàm anima. Accedit, quòd, licet potentia specificentur ab actibus, tamen ab unâ & eadem potentiâ oriuntur actus admodum diversi, v.g. ab eodem Intellectu scientia, error, & opinio: ab eadem voluntate amor & odium, & sub quolibet ex his generibus innumeræ species actuum. Idè accidit in objectis: unus quippe Intellectus respicit objecta omnium sciendarum, utique diversissima, respicit substantiam & accidens, ens corporum, & incorporeum, & omne genus entis: nec minor est unius voluntatis extensio: ergo diversitas actuum, & objectorum, non satis arguit realem potentiarum multiplicitem.

62 Accedit item, quòd *verum* & *bonum*, licet tantum formaliter pro explicito distinguantur, causant tamen in ratione principij specificantis totam diversitatem inter actus intelligendi, & volendi repertam: cur ergo nō poterit totam causare in genere efficientis potentia realiter una, & solum formaliter pro explicito multiplex. Vel è contra: si diversitas actuum, & objectorum, satis arguit realem distinctionem potentiarum, cur ultra Intellectum universalem, specificatum à vero ut sic, non poterit induci multiplex intellectus particularis, quorū alius specificetur à vero ut opinabili, alius à vero ut scibili, alius à vero mathe-

ma-

matico, alius à vero physico, &c., similiterque ab actibus ad hæc objecta limitatis; sicut ultra sensum communem, specificatum à sensibili ut sic, dantur plures sensus, quorum alius specificatur à sensibili colorato, alius à sensibili sonoro, &c..

63 *Dico 2.*: distinctio realis potentiarum inter se probatur in primis ex separabilitate quoad locum: hinc enim satis constat, visum, auditum, gustum, & odoratum realiter distinguuntur inter se, tum à phantasiâ, vel sensu interno. Probatur deinde ex separabilitate in existendo, saltem non mutuâ: unde potentia nunc enumerata realiter distinguuntur non solum ab invicem, sed etiam à tactu, & potentiâ nutritivâ; possunt enim perire manente tactu & nutritione aliquâ, etiam in organis ipsarum, v. g. in naribus. Dum vero potentia sunt in eodem loco, & numquam separantur in existendo, distinctio colligenda est ex diversitate magnâ in modo operandi, & attingendi objectum, additâ tamen limitatione, & imperfectione potentiarum creatarum; congruum enim est, ut una potentia accidentalis non aequè amplam sphaeram activitatis habeat, ac ipsa rationalis anima, prout spiritualiter operativa.

64 Hinc intellectus à voluntate distinguitur: quia intellectio attingit objectum per modum cujusdam representationis, & assimilationis; volitio verò per modum cujusdam ponderis in objectum suum. Simili ratione distinguitur phantasia ab appetitu sensitivo, potentia

nutritiva à tactu, & quolibet potentia productiva actus formaliter vitalis à potentiâ locomotivâ. Hæc autem ratio non stat pro pluralitate intellectuum; omnes quippe intellectiones conveniunt in modo tendendi per assimilationem: nec item pro reali distinctione memoriæ specificativè sumptæ ab intellectu, quia memoria est vis conservativa specierum, & recordativa præcognitorum: utraque autem vis pertinet ad intellectum, qui sicut primò recipit, ita & retinet species, & sicut primò cognoscit objecta, ita & recordatur, seu recognoscit se cognovisse. Memoria tamen reduplicativè sumpta, prout retinens species, ab intellectu distinguitur inadæquate, nimirum quâ parte dicit actualem specierum retentionem: & quia retentio ista, seu gaza specierum, semel habita, semper comitatur animam, idèò non incongruè comprehenditur nomine *potentie*, & cum intellectu, & voluntate quamdam potentiarum trinitatem efficit. Idem censendum de distinctione memoriæ materialis à phantasiâ.

65 *Dico 3.*: probatâ ex his capitibus distinctione reali potentiarum inter se, earum specificatio, seu diversitas essentialis, necnon ipsarum perfectio inæqualis, rectè colligitur ex diversitate actuum, & objectorum, & ex eorundem perfectione inæquali. Ratio: quia potentia accidentales sunt propter actus, ad eosque transcendentalem ordinem dicunt, & medijs actibus ad objectum: cum ergo hujusmodi ordo diversifi-

cetur ex diversitate termini, necessario debet esse diversa essentialiter potentia, quæ respicit actus & objecta diversa, & perfectior quoque, si virtualiter continet meliores actus.

66 Sed *nota*, non à quolibet particulari specie actuum, nec quolibet objecto inadæquato, seu speciei particularis, diversificari potentiam (alioquin non posset una realiter potentia respicere actus specie diversos, v. g. visiones albedinis, & nigredinis); sed diversificari à totâ collectione actuum ipsi respondentium, seu ab illo communi prædicato, quod invenitur in omnibus ejus actibus, & non in alijs diversa potentia, v. g. Intellectus à ratione communi *cognitionis immaterialis*. Diversificatur item ab objecto adæquato, idest, à collectione omnium objectorum formalium, quæ respondent actuum collectioni, seu (quod in idem recidit) à prædicato omnibus communi, quod est ratio *sub quâ* ex parte objecti respondens; v. g. Intellectus à ratione *veri* in communi, voluntas à ratione *boni*, visus à ratione *coloris* etc..

67 Nec refert, quod ratio *veri*, & ratio *boni* solum formaliter pro explicito distinguantur. Quamvis enim *verum* & *bonum* ex se tantum derivent in potentias distinctionem formalem, seu rationis; distinctio tamen hujusmodi, si aliunde supponatur distinctio realis, evadit realis diversitas specifica. Sic gradus animæ, vegetativus, sensitivus, & rationalis, exterminis solum important distinctionem formalem, ideo

que in animâ humanâ sunt realiter idem; ubi tamen probatur aliunde realis animarum distinctio, ut in bruto & plantâ, distinctio illa formalis fit realis diversitas. *Nota* rursum, posse etiam specificari potentiam à materiali objecto, immediate attacto, si videlicet darentur duæ potentia, convenientes in eodem objecto formali, quarum altera non posset attingere objectum materiale alterius; tunc enim una præ alterâ intrinsecum haberet ordinem ad objectum hujusmodi.

68 Nota demum, specificationem potentia per actum & objectum posse dici (ut Thomistæ volunt) specificationem à priori, seu tamquam à vera causâ, tum finali, tum etiâ formali extrinsecâ. Finali: quia, licet objectum non sit finis potentia, nisi ut attingendum per actum, ipse tamen actus verè dicitur finis potentia, quæquidem est propter actum, tamquam finem *qui*; finis enim *cui* est anima, vel subiectum vivens. Formali etiam extrinsecâ: nam actus verè est id, ad cuius indolē adaptavit, ac proportionavit Author naturæ indolē, & quidditatem potentia; & nomine causa formalis extrinsecæ non aliud intelligunt Thomistæ, nisi id, cui potentia coaptari & proportionari debet, licet ex eo non constituatur.

69 *Quæres*, an potentia specificetur etiam ab animâ, vel à substantiâ, cujus sunt proprietates? Affirmative *resp.* tum quia sunt proprietates animæ, ut finem *cui*, eamque immediate periciant per se ipsas, cum

cum sint proprietatēs constituentes animam in statu connaturali. Tum quia sunt virtutes ad actus per se immanentes animæ, & hoc titulo peculiariter cum tali animâ connectuntur: in quo differunt à proprietatibus inanimatorum. Hinc, licet sint ejusdem rationis lux ignis, & lux solis, necnon calor ignis, & calor aeris, non sunt tamen ejusdem, sed diversæ rationis, potentia visiva hominis, & belluæ, vel canis & lupi: non solum quia radican- tur à diversis animabus; sed quia potentia visiva hominis v. g. est virtus ad actus per se peculiariter immanentes animæ humanæ, & non alteri. Simili ratione diversificantur Intellectus in diversis Angelis, vel in Angelo, & homine.

De specificatione actuum per objecta.

70 **A**ctus ita specificantur per objecta formalia, ut, si objectum unius specie differat ab objecto alterius, legitime inferas, actus ipsos inter se specie differre. Imo, etsi convenient in objecto formali quo, seu in ratione formali sub qua, differant tamē in objecto materiali immediate attracto (quod apud multos meretur etiam nomen objecti formalis), different quoque specificè inter se. Specificatio ista vocari potest à priori, ut in potentijs: nam etiam objectum est finis qui attingendus ab actu, estque illius causa formalis extrinseca, sensu nuper exposito. Sed notandum 1., actus etiam ejusdem potentia diversificari inter se per objecta sua pecu-

llaria, v. g. visiones albedinis, & nigredinis: quia ratio specifica talis objecti, licet dicatur materialis respectu potentia (cum respectu illius solum sit ratio formalis prædicatum commune omnium actuum collectioni); attamen sine dubio formalis est respectu actus particularis, quo per se attingitur; alioquin ab eadem potentia oriri non possent actus specie diversi: quod est falsum.

71 2.: actus non à solo objecto diversitatem hauriunt, sed etiam ex modo tendendi circa idem objectum: quo pacto specie differunt inter se simplex complacentia, & affectus efficax circa objectum idem, necnon apprehensio & judicium, aut etiam judicium conditionale, & causale absolutum. 3.: satis probabilis est, actus etiam specificari, seu diversificari, saltem in sensu physico, à diversis potentijs, à quibus oriuntur, tametsi convenient in objecto, & modo tendendi, v. g., si Angelus & homo idem objectum velint efficacia pari, vel si lupus, & canis videant æqualiter idem objectum. Ratio: quia vitalis actus, si est productio sui, specificari debet à principio activo, sicut quælibet actio physica: si verò sit qualitas absoluta, debet titulo vitalitatis & immanentia naturaliter connecti cum principio, à quo nascitur. Nec huic specificationi opponitur specificatio potentia per actum, ut finem; cum non repugnet mutua causalitas inter causas finalem & efficientem.

DE POTENTIIS MATERIALIBUS ANIMÆ.

CAP. I.

De Potentiâ vegetativâ

Potentia vegetatrix dividi solet in nutritivam, augmentativam, & generativam. Nutritiva speciatim accipitur pro facultate reparandi novarum partium accessione jacturam materiæ è corpore vivente resolutæ. Augmentativa pro vi crescendi ad magnitudinẽ debitam. Generativa pro vi producendi vivens aliud ejusdem speciei. Potentia augmentativa intendit per se primariò additionem materiæ, incrementum ve substantiæ, ex quâ necessariò resultat additio quantitatis, seu magnitudo molis; sicut enim quantitas resultat ex materiâ, ita ex hujus continuatione resultat continuatio illius. Unde colliges, potentiam augmentativam quantitatis nõ esse aliam à potentiâ augmentativâ substantiæ; alioquin pariter dividenda foret potentia nutritiva in reparatricem substantiæ, & reparatricem quantitatis; cum etiam nutritio restauret magnitudinem molis.

2 Potentia nutritiva non distinguitur realiter ab augmentativa substantiæ: quia utraque formaliter operatur, convertendo alimentum in substantiam aliti: hæc autem conversio ejusdem rationis est, sive homo crescat, sive restauret materiæ jacturam. Nec refert, quod restaurare, & augere substantiam, mune-

ra sint diversa, aut etiam separabilia, cum ab anno ætatis 25. cesset augmentatio, non vero nutritio. Nam munera ista differunt per accidens seu ex circumstantiis, non verò ex intrinsecâ ratione operis, seu transformationis alimenti: quare ad eandem potentiam attinent, sicut ædificare, augere, & reparare domum, munera sunt ejusdem artis. Itaque omnis nutritio reipsâ est augmentatio: quia in instanti, quo fit, semper aliquid superaddit substantiæ viventi, quam pro signo priori existentem supponit, ut causam sui, & quæ certè non minuitur in eo instanti quoad aliquam sui partem; alioquin talis pars esset & non esset pro eodem instanti propria viventis. Aliquando tamen nutritio non tam dicitur augmentatio, quàm restauratio: quia scilicet comparatur cum integritate præhabita in anteriori tempore, vel instanti.

3 Potentia generativa duas continet virtutes, inter se realiter distinctas, aliam formativam seminis, aliam intrinsecam semini deciso, quæ immediatè exequitur generationem fætus: & prout illas includens, communiter censetur perfectior nutritivâ; quia continet actionem vitalem, nempe formationem seminis, & præterea respicit terminum perfectiorem, nempe substantiam fætus vivi, per se subsistere potentis, supponitque vivens perfect-

fecit, aut in statu perfecto; ideoque non convenit monstris & mulis, deficit in senibus, & nondum adest pueris. Hinc potentia generativa realiter à nutritivâ distinguitur: licet enim vis formativa seminis vocari possit nutritiva, quatenus format in animali partem secundariam, format tamen partem inanimam, & quæ non ordinatur, sicut sanguis (saltem quoad substantiam spirituofam & prolificam), ad nutriendum partes animatas.

4 In potentiâ nutritivâ continentur facultates quinque, videlicet *attractiva*, quæ alimentum convenienter attrahit in ventriculum, ac deinde in varias corporis partes: *digestiva*, seu *coëctrix*, quæ cibum alterat, & transmutat in chylum & sanguinem: *retentiva*, quæ partes cibi utiles retinet, ne dilabantur: *expultrix*, quæ faeces, seu partes alêdo inutiles excernit: & *altrix*, seu *substantialiter assimilativa*, quæ tandem alimentum ritè dispositum convertit in substantiam aliti. Addi potest facultas locomotiva, quâ pulmo, cor, & sanguis peculiari modo moventur, de quo postea. Cæterum facultates istæ non distinguuntur realiter inter se, licet quatuor primæ in sensu formali dicantur administræ, seu famulæ quintæ.

5 Ratio: quia reali earum identitati non obstat in primis diversitas actuum, cum hæc non sit intenta propter se, sed propter actum ultimum facultatis altricis, tamquàm unicum finem: congruum autem est, ut eadem vis, quæ finem intendit,

media, quâ talia, sibi paret. Non item obstat, quòd aliqui actus sunt vitales, alij verò secus: omnes quippe, licet non formaliter, saltem dispositivè aut vialiter vitales sunt. Non obstat denique, quòd vis formativa chyli & sanguinis residet in parte determinatâ, nutritiva verò in toto corpore. Hoc enim solum probat, quod potentia accidentalis nutritiva, prout in toto corpore dispersa, partibus constat heterogeneis, ita ut quæ nutrit ventriculum, & format chylum, differat à nutriente ossa, hæc à nutriente carnem, &c.: at ex omnibus ijs partibus cōtinuativè unitis integratur una potentia; non aliter ac ex accidentibus heterogeneis in carne, ossibus, nervis, &c., integratur organizatio una, & temperamentum unum.

6 *Quæritur* hic, an hæc potentia consistant in temperamento primarum qualitatum, præsertim in calore? *Resp.*, tam ad potentias vegetandi, quàm ad potentias sentiendi, ultra temperamentum primarum qualitatum requiri qualitates alias specificas, quæ primas supponant, non ut causas, sed ut conditiones. Ratio: quia alioquin nimis extenderetur virtus primarum qualitatum, siquidem tribueretur ipsis activitas universalis ad omnes sublunares effectus, cum omnes ex parte causæ præsupponant istarum qualitatum temperamentum. Id autem videtur absurdum, & ab earum imperfectione alienum. Est tamen temperamentum illud, speciatim calor, potentia disponens seu alterans materiam

cibi, & in eâ producens temperamentum congruum; atque hoc sensu pertinet ad facultatem nutritivam animæ: unde passim ac verè dicitur calor instrumentum animæ ad nutritionem, seu ad digestionem cibi, & generationem carnis, &c.. Quòd si calor viventis proprius specie differat ab elementari, in eo collocanda erit potentia nutritiva. Cæterum calor secundum se, & seorsum à temperamento, vocatur *elementaris*, & prout attemperatus alijs qualitatibus juxta viventis indolem, vocatur *naturalis*, *vitalis*, & *vivificans*: naturalis scilicet, sive innatus, qui à generatione insitus est partibus animatis; *vitalis* verò, & *influens*, sive *vivificus*, qui sanguini, & spiritibus inest.

De alimento, fame, & siti.

7 **A**limentum est materia, circa quam exercetur vis nutritiva. Dividitur in *remotum*, quod est cibus nondum susceptus, aut coctus, *medium*, quod est cibus jam mutatus in chylum, *proximum*, seu *ultimum*, quod est sanguis è chylò formatus. Quin & sanguis spectat etiam ad alimentum medium, scilicet in quoad ossa, quorum alimentum ultimum est medulla è sanguine formata: & respectu carnis debet fortasse sanguis, priusquam nutriat, transire in humorem viscidum, & albicantem, qui ab Antiquis *gluten*, à Mod. rais *sucus nutritivus* appellatur. Notandum duos alios priores agnoscant, *rorem*, & *cambium*: qui immores, sicut etiam lac, quo nutriantur ubera, substantialiter differunt à sanguine, cum non minus ab eo differant, quàm sanguis à chylò, à quo substantialiter differre, passim supponitur.

8 Cibo adjungitur potus, utpote necessarius, tum ad coctionem, tum ad fluiditatem pro chylò & sanguine requisitam, tum ad refrigerandum, seu cohibendum vim caloris & siccitatis interdum nimiam in faucibus, & ventriculo. Cibus, juxta Aristotelem, debet esse calidus & siccus: potus frigidus & humidus, quatenus hæ qualitates in temperamento rei esculentæ, & poculentæ, prædominari debent, saltem virtualiter. Cibus autem non est unius modi pro cunctis animantibus; nam qui alijs congruit, alijs venenum est: & qui alijs facillè coquitur, alijs nullo modò. Idque provenit tum ex diverso temperamento qualitatum, tum ex diversitate acidi, seu succi dissolventis in ventriculo: potest enim in succis illiusmodi vis esse varia, quemadmodum in aquâ forti, & aquâ regiâ, quarum illa dissolvit argentum, hæc aurum, non è converso. Sed radicaliter tota varietas revocanda est ad diversitatem animarum.

9 Fames est appetentia cibi: quæ excitatur, cum vacuus est ventriculus, ejusque interiores tunicæ vellicantur, aut mordicantur, vel à melancholiæ copiâ ex liene attractâ, quæ os ventriculi rodit, vel à succis acidis, quorum aculei, dum cibus abest, ventriculi tunicas moleste lacerant, & præsertim superius orificium. Hinc oritur inibi sensatio, ad

radium spectans, cujus species per nervos communicata cerebro causat in sensu communi cognitionem experimentalem, & quasi practicam de indigentia cibi, unde protinus exoritur appetitus. Sitis est appetentia potus. Excitatur à nimia siccitate calori permixta, quæ ventriculum & fauces adurit, provenitque à salsedine, & à quibusvis causis æstum inducentibus. Hinc est molesta sensatio, quæ pariter ut in fame cerebrum admonet de indigentia potus, ut illum appetat.

De motu cordis, circulatione sanguinis, & respiratione.

IO SUPpono duas in corde cavitates esse, duos ventriculos appellant, alterum dextrum, sinistrum alterum, & unicuique inserta esse ostia duorum sanguinis canalium, venæ scilicet, & arteriæ, per quæ sanguis ingreditur. In dextrum ventriculum ingreditur sanguis per venam cavā, quæ ab hepate, & reliquo corpore per varios quasi ramos sanguinem colligit: egreditur vero ex eodem ventriculo per venam arteriosam, seu arteriam pulmonarē, quæ à corde ad pulmones tendit. In sinistrum ventriculum ingreditur sanguis per venam pulmonarem, sive arteriam venosam, quæ illum à pulmonibus ad cor deferret: egreditur verò per arteriam magnā, quæ & *aorta* dicitur, & sanguinem à corde venientē in corpus universum multipliciter ramificata dispergit. Per duas ita-

que venas, hinc inde insertas, sanguis in cor intrat, & per totidem arterias exit, non è converso: nam valvulæ membranaceæ in ostijs venarum, cordi conjunctis, ita sunt dispositæ, ut fluenti ad cor sanguini ultrò cedant, & ad refluxum occludantur: in arterijs vero contrarium habent artificium; exeunti enim è corde sanguini patefcunt, & ad ejusdem regressum occluduntur.

II Jam quod motum cordis spectat, certum est, cor indefinenter moveri alternis motibus contractionis, & dilatationis, qui græcè vocantur *systole*, & *diastole*. In dilatatione, seu diastole cor sanguinem excipit à venis: in contractione, seu systole, sanguinem veluti exprimit, & in arterias mittit. Hujus duplicis, & irrequieti motus causa non est motus sanguinis fluentis, & effluentis; cum potius motus sanguinis à corde proveniat, ut ostendit major impetus, quo fuit sanguis per arterias cordi viciniores. Nec item est motus pulmonum; siquidem fœtus in utero inclusus motum cordis habet, pulmone quieto, sicut etiam pisces, qui pulmone carēt. Nec insuper est impulsio spirituum, qui à cerebro per nervos ad cor usque descendunt. Nam motus à cerebro perfecti cognitionē supponunt, & spontanei sunt: hujusmodi autem non est motus cordis. Missis ergo his, & alijs Corpuscularium placitis, quæ rejecimus in Anim. fus., --

12 Principalis causa duplicis motus cordis est anima, cujus ea est quidditas, aut natura, ut motus ad

vivendum utiles in corpore ritè disposito efficiat; utitur tamen, ad movendum cor, vitalibus spiritibus in corde ipso formatis, tamquam instrumentis à se ipsa motis. Nec *obijeas*, cor avulsum adhuc moveri. Nam in corde viperæ v.g. aliquamdiu manet pars animæ: in corde autem hominis, aut bruti perfecti, non manet motus ordinatus, & alternus per systolem, & diastolem, sed solum per breve tempus motus inconditus, qui spiritibus tantisper durantibus tribui debet.

13 Circulatio sanguinis in eo consistit, quòd totus sanguis (exceptis ijs portionibus, quas satis coctas imbibunt, sibi que adhærentes retinent membra viventia) à capillaribus, idest, extremis venarum ramulis, confluit in truncum venæ cavæ, quâ ingreditur dextrum cordis ventriculum: inde egressus per arteriam pulmonum redit per venam pulmonarem ad ejusdem cordis ventriculum sinistram: unde iterum emanat in aortam, cujus deinde ramis, & ramorum ramulis, distribuitur per totum corpus, donec ab arterijs egressus, & insinatus per capillamenta venarum refluit in venam cavam, per quam iterum ad cor rediens, idem iter indefinenter peragit. Hujusmodi circulatio, Priscis incognita, Neotericis est indubitata, multisque observationibus, & experimentis ostenditur, quorum nonnulla dedimus in Animi. fus..

14 Si quæras, quo impulsu sanguis ex arterijs in venas injiciatur? *Resp.*, sanguinem præcipuè im-

PELLI ab alijs sanguinis portionibus à tergo vergentibus, quæ perenniter è fonte cordis cū impetu erumpunt: nec parùm juvari assiduâ pressione nervorum, cum motu diaphragmatis, aliorumque viscerum conjunctâ. Probabile etiam est, quod inter venas & arterias aliquæ sint anastomoses, seu inosculationes vasorum: & ubi nullæ sunt, fieri potest, ut sanguis ex arterijs egressus per cacos carnis meatus in venas subeat, sicut aqua pluvia per terræ poros consuit in venas fontium. Hinc ubicumque pungatur caro, sanguis emicat. At quomodolibet id fiat, non dubitandum, quin sanguis commect ex arterijs in venas: nam si arteria venæ proxima strictè ligetur, sanguis è venâ scisâ non profuit, quousque laxetur arteriæ vinculum. Demum in æconomia sanguinis, uti in reliquis ad vitam spectantibus, aliquid tribuendum est virtuti animæ.

15 Ad extremum duo notabis. 1., quòd sanguis arteriosus à venoso non differt, nisi accidentaliter, quatenus calidior est, spirituosior, & celerius fluens, utpote recentius emissus à fonte cordis, a quo trahit calorem, spirituum copiam, & impetum: unde, quò longius procedit in ramulos arteriarum, remittitur sensim calor & impetus, multique spiritus dissipantur: & hæc ratione, dum venulas intrat, tepidior est sanguis, & tardior. Sed idcò à naturâ provisum est, ut redeat ad cor, ubi denuò incalcescat, & impellatur: atque hæc est præcipua circulationis utilitas. 2., quòd à corde participant arteriæ quam-

quamdam etiam diafolem, & systolem: nam in systole cordis arteria dilatatur ex novi sanguinis accessu, & in cordis diafole subsidit arteria, quâ tâtumdem ejicit sanguinis præhabiti. Ex hoc alterno motu provenit arteriæ pulsatio; quæ quidem in totâ arteriâ contingit, non sentitur tamen à premente digito, nisi ubi arteria cuti est proxima, & osse aliquo fulta vim motûs in cutem explicat, ut accidit in carpo.

16 Respiratio duos includit motus, *inspirationis*, quâ aër in pulmones attrahitur, & *expirationis*, quâ foras emittitur. Uterque fit per internam fistulam, quæ & *trachea*, & *aspera arteria* vocatur. Hæc per anteriorem colli partem ab ore in pulmonem protèditur, ejusque summum caput ori proximum, quod *larynx* dicitur, multis constat musculis, & cartilaginibus, quæ rimam aëri excipiendo, & extrudendo, aptam relinquunt: quam rimam, cum opus est, operit lingua quædam cartilaginea, *epiglottis* nomine, cujus usus est impedire, nequid cibi aut potûs in tracheam illabatur, & motu ac repercussione sui, per impulsus aëris expirati, vocem moderari, tonisque variare, præsertim in cantu. Vox autem articulata, quâ verba constant, deinceps in ore formatur ministerio linguæ, palati, dentium, & labiorum.

17 Prædicta fistula, priusquam ad pulmones perveniat, in duos scinditur ramos, qui subintrât dextrum, ac sinistrum pulmonem, ubi varios deinde ramulos propa-

gant. Pulmo autem, intra thoracis cavitatem inclusus, substantia est spongiosa, totaque tubulis, & vesiculis constans, intra membranam, quâ tegitur, contentis, intertextaque venis, & arteriolis, quasi totidem ramulis venæ, & arteriæ pulmonarium, per quas cum corde commercium habet sanguinis. Dividitur per mediastinum in partes duas, dextram & sinistram, quæ ideo pluraliter pulmones vocantur, & cor hinc inde quodammodo amplectuntur.

18 Causa immediata respirationis est dilatatio, & contractio pulmonum: dum enim pulmones distenduntur, per tracheam adducitur aër: dum verò contrahuntur, per eandem fistulam aër extruditur. Hujusmodi contractio, & dilatatio, provenit, tum à vi motrice pulmonum, quam illis communicat anima, ut præcipuis ad respirandum instrumentis, tum etiam à musculis, qui eodem tempore thoracem movêt cum partibus suis, scilicet pectore, diaphragmate, & costis: sunt enim motus pulmonis & thoracis invicem connexi, simulque naturâ causantur à virtute utriusque propriâ. Ad ejusmodi motus plurimum conferunt spiritus, nō solum vitales, sed etiam animales, qui ad spontaneos motus deserviunt: respiratio namque motus est partim naturalis, ut in dormientibus, partim voluntarius, quatenus potest à voluntate, vel appetitu accelerari, aut etiam tantisper cohiberi.

19 Præcipuus respirationis usus, ac finis, est refrigerare in pul-

mone sanguinem illac transeuntem, ut iterum in cor deluatur, prout oportet: sanguis enim, à dextro cordis ventriculo recens emissus, propter effervescentiam inibi contractam nimium replet, ac distendit pulmones; nec facile subire potest exiles ramulos venæ pulmonaris, quâ deferendus est ad sinistrum cordis ventriculum, nisi adducto aëre defervescat aliquatenus, & ad minorem molem redigatur. Hæc de causâ, respiratione interceptâ, nihil aut parum sanguinis è pulmone recurrit ad cordis ventriculum sinistrum, in quo proinde sanguis deficit, dum in pulmonibus exundat: & hinc confestim sequitur pulmonum suffocatio, cordis extinctio, & totius animalis interitus. Quod si fatus in utero matris respiratione non eget, ideo est, quia tunc sanguine utitur temperiore.

20 Ex qualitatibus, fermentis, aut halitibus aëri permixtis, aliquid transmittitur in viscera, & in sanguinem: unde multum interest valetudinis aëre uti sano, vel insalubri. Necnon expiratus aër aliquid vicissim accipit a visceribus; ideoque contagiosus est, dum ab infectis corporibus expiratur. Quod autem præcipuus respirationis usus sit, ut ex infuso in pulmones aëre aliquid in sanguinem transmittatur, quo ejus calor, & effervescentia conservetur, & incrementum accipiat (prout volunt hodierni Corpusculares) falsum esse ostendimus in Anim. sus. disp. præf., ubi & cap. 2. rejecimus illorum placitum, qui omnem sensationem in solo motu locali consistere volunt.

CAP. II.

De sensibus externis, & in primis De Visu.

21 **V**isus est sensus exterior perceptivus lucis, & coloris. Ejus organum residet in oculis, quorum fabrica, sub palpebris contenta, coalescit ex tribus humoribus, quinque tunicis, septem musculis, & duobus nervis, hoc videlicet ordine. Figura oculi globosa est: centrum ejus occupat humor *crystallinus*, pellucidâ inclusus tunica, quæ *specularis* & *aranea*, dicitur. Hujus humoris & tunicæ hemisphaerium, seu medietatem posteriorem versus cerebrum contegit humor *vitreus*, contectus ipse tunicâ *reticulari*, *retinâ*, seu *retiformi*, sic dictâ; quia multis venis & arteriis contexta est.

22 Sequitur deinde ulterior tunica, cujus anterior pars *uvæa*, posterior *choroides* vocatur: tunica hæc totum oculi globum sic vestit, ut in anteriori parte relinquat circulare foramen, quod *pupilla* dicitur (alii pupillam vocant humorem crystallinum), ut per illud species visuales, vel radij luminis ingredi possint in humores crystallinum, & vitreum. Hæc eadem tunica, quâ parte vocatur *uvæa*, sinuatur aliquatenus, & superfusum excipit humorem *aquæum*, quem externis cohibet alia tunica totum ambiens oculum: cujus tunice pars posterior ob duritiem *sclerotica* nominatur; anterior verò *cornæa*, quia

mo-

more corneæ laminæ tenuissimæ diaphana est, maximè, quâ obtenditur pupillæ foramini. Post hanc sequitur alba tunica, seu membrana, (*adnata* nomine), quæ ambitum oculi complexa definit ad coloratû circulum, qui circa pupillæ foramē ex uvæ formatur, & *Iris* dicitur: hanc ad Iridem terminantur fibrillæ quædam à retinâ profectæ, quæ *processus ciliares* appellari solent.

23 Masculi septem deferunt ad varios oculi motus: quatuor oculum flectunt deorsum, sursum, dextrorsum, sinistrorsum: duo circumferunt: septimus oculum sustinet, & illigat sedi suæ. Duo nervi ortum ducunt à dextrâ, & sinistrâ cerebri parte: paululum progressi coeunt: & iterum deinde sejuncti, alter ad dextrum, alter ad sinistrum oculum pervenit. Dicuntur *optici*, seu *visorii*; tum quia per ipsos à cerebro ad oculos deferuntur spiritus animales, ad visionem omnino necessarij: tum quia per eosdē ab oculis ad cerebrû transmittuntur objectorum species. Cujuslibet nervi optici, sicut & cæterorum, substantia est triplex, intima nimirum, quæ alba est, ac medullaris, & à medullâ cerebri derivatur: tum duplex tunica, interior, & exterior, quarum prima pia matris, secunda duræ matris propago est. Dicitur *pia mater*, seu *pia meninx*, tunica illa subtilis, quæ mollem cerebri substantiam immediatè ambit: alia verò tunica, huic superinducta, quæ internam cranij cavitatem succingit, *dura mater*, seu *dura meninx* appellatur. Porro tres

ex quinque memoratis oculi tunicis oriuntur à triplici nervi optici substantiâ, velut totidem ejus expansiones: videlicet à medullâ nervi procedit retina, à tunicâ interiore choroïdes, ab exteriori cornea.

24 Proprium visionis organum est oculi retina, utpote in quâ colliguntur, & sistant specierum visualium radij, seu lineæ, quæ humores crystallinum & vitreum, utpote diaphanos, penetrant: retina verò, licet nonnihil transluceat, satis habet opacitatis, ut progressum terminet specierum, sicuti terminat charta papyracea, licet aliquatenus pellacida. Hinc visio non fit in choroïde, cum ad eam, utpote à tergo retinæ positam non perveniant species. Nec item fit intra pupillam, seu crystallinum humorem, cum species, videndo destinata, ultra visionis officinam non altius penetrent. Plurimum tamen confert humor crystallinus ad visionem, cum enim figuram habeat lenticularem, qualis est in vitro tubi optici, specierum radios, in uvæ foramen incidentes, ita refringit, & colligit juxta leges Dioptricæ, ut qui ab eodem objecti puncto veniunt, ad idem retinæ punctum terminentur, prout opus est ad claram, distinctamque visionem objecti, vel (ut optici loquuntur) ad objecti imaginem in retinâ delineandam.

25 In imagine istâ, cum purè fiat ab extrinseco, nequit consistere visio, quæ actus vitalis est, ac proinde ab intrinseco. Nec item imago (ut volunt aliqui) percipitur

per actum visionis in oculi fundo, sive in retinâ: & deinde comparatur cum objecto externo per actum phantasiæ, vel intellectûs. Omnibus quippe persuasum est, visu percipi objecta ipsa extra visum posita, una cum eorum distantia, magnitudine, ac vario situ partium. Ea igitur imago nihil est distinctum à speciebus objecti, quæ per sui reflexionem à retinâ apparere faciunt non ipsi visui, sed alteri extrinsecus spectanti, objecti figuram in eo loco, veluti in quodam speculo. Ideo autem inversus apparet situs partium, quia earum species ad illas retinæ partes terminantur per lineam rectam, quæ non est nisi à parte retinæ dextrâ ad sinistram objecti, & sic de alijs.

26 Si quæras, cur unum objectum geminis oculis illud aspiciendi non appareat duplex? *Respondent* aliqui, à geminis oculis unam tantum fieri visionem, & non alibi, quam ubi junguntur nervi optici, quia scilicet ibi junguntur species utroque oculo susceptæ. Sed *contra*: quia congressus nervorû opticorum unus & idem manet, cum alter oculus digito paululum attollitur; & tamen tunc apparet objectum duplex. Vera igitur ratio est; quia uterque oculus ab eodem objecto per lineam rectam inmutatur in eadem utriusque retinæ parte; ideoque ad eundem locum dirigitur utraque visio, & uterque axis opticus, seu visualis. Nec dubitandum, quin duo oculi visiones duas eliciât per duas utique potentias visivas; quæ tamen censentur quasi partes unius poten-

tia, quia in eodem supposito conspirant ad eadem objecta simul & uniformiter percipienda, & eidem cerebro renuntianda.

De objecto visus.

27 **C**onstat apud omnes, primum visus objectum esse lumen, & colorem. Sed *quæ*. 1. quid sit lux, aut lumen? Ante respons. observa, quâ ratione differant lux primaria, & secundaria, lumen, radius, & splendor. Lux *primaria* dicitur, quæ incit corpori ex se lucido, ut sunt ignis, & Sol. *Secundaria*, quæ est ab extrinseco accepta, ut in Lunâ. Hinc etiam differunt *Lucidum*, seu luminosum, & *illuminatum*, sive illustratum, quod illud luce propriâ, hoc adventitiâ fulgeat. Nonnumquam lux *primaria* vocatur, quæ à lucido fîditur per lineam rectam; quæ verò ex h. c. ipsâ versus latera spargitur, *secundaria*. Lumen appellatur lux, prout existens in medio transparente, ut in aëre. Radius lux per lineam rectam; quæ dividitur in radium directum, reflexum, & refractum, de quibus disp. 3. de Gener. n. 51. Denique splendor dici solet lux illa intensior, quæ resultat ex directâ, & reflexâ circa corpus obsistens. His nominibus lucem ejusdem speciei significari cum solâ diversitate intensiōis, loci, vel subjecti, communis est Philosophorum sententia, si Scotistas excipias, quorum mentem videre licet in Anim. fus., & apud Mafftrium hîc d. 5. q. 2. ar. 2.

28 Lux igitur (ut quæstioni ref-

respondeam) definitur ab Aristotele 2. de an. c. 7. *aëtur perspicui, ut perspicuum est*: idest, forma constituens corpus in esse perspicui, aut in esse clari: quæ est definitio per effectum formalem. Perspicuum aliud est *terminatum*, sive opacum, quod lucem quidem recipit, sed eam in superficie filtere cogit: aliud est *interminatum*, sive diaphanum, seu transparent, quod totum à luce pervaditur. Diaphaneitas, & opacitas sunt dispositiones contrariæ, altera expediens, altera impediens progressum luminis, sæpèque miscentur in gradu remisso. Non tamen dicitur simpliciter diaphanum, nisi corpus transparent, quod enim non est luci pervium, licet aliquam diaphaneitatem habeat in superficie (aliter non reciperet lucem), dicitur simpliciter opacum. Porro lumen non esse corpus, utpote penetrabile cum aëre, crystallo, &c., nec esse motum corporis, cum sit in momento diffusum à cælo ad terram usque; sed esse veram qualitatem, supponimus cum totâ scholâ Peripateticâ, quidquid reclament Corpusculares.

29 *Quar. 2.*, quid sit color? & an sit qualitas à luce distincta? Supponendum 1., nullum colorem videri posse, nisi luce perfusum, & per medium diaphanum. 2., duos esse colores extremos, seu extremè oppositos, nempe album & nigrum: plures alios esse medios, seu nõ admodum inter se dissimiles, qui tamen censentur simplices, ut sunt ruber, viridis, caruleus &c.: quosdam verò esse mixtos, seu compositos ex alijs,

ut color fuscus ex nigro & albo. 3., colores alios vocari *veros*, qui scilicet sub quovis aspectu & lumine cernuntur iidem, ut colores nivis, rosæ, smaragdi, &c.: alios *apparentes*, qui omninò pendent à radiatione lucis è certo situ, quo variatim evanescent, ut sunt colores Iridis, & qui sub radijs solaribus è certo loco aspiciuntur in collo columbæ, pluresque alijs. Colores hosce esse à lumine indistinctos facietur, vel ex Peripateticis, plerique.

30 De coloribus veris, seu permanentibus, prima sententia tenet, eos formaliter ac propriè acceptos, non distingui à luce, ut variè modificatà per superficiem corporis opaci ratione asperitatis, lavitatis, porositatis, opacitatisque diversæ, prout diversa est figura, seu textura particularum. Displicet hæc sententia 1.: quia multa sunt unius coloris, quæ tamen in superficie non habent texturam uniusmodi. Quis enim credat uniformiter contextas superficies nivis, ovi, cigni, lactis, lintei, &c.? 2.: quia sæpe mutatur color sine mutatione superficiem: non enim textura non mutat capillus, dum canescit, nec pomum, dum maturascit. 3.: quia dispositio superficiem multum pendet à temperamento; indeque diversæ complexionis homines cuticulam habent magis, aut minus asperam, aut lenem: erit ergo temperamentum uniforme in lacte, & nive, vel in sale, & saccharo, quod est evidenter falsum. Certè in his magis differt temperies, & textura particularum, quàm in hominibus Æthio-

pe, & Belgæ; quorum tamen color adeo est diversus.

31 Quod si fingas, cuticulam Belgæ ita esse compactam, ut vix ullum infodiat luminis radium; Æthiopis vero totam esse porulis, & cavernulis perforatam, indeque admixtam umbris, quæ reflexionem luminis impediūt. In primis hoc haud facile persuadebis, etsi provoces ad microscopium. Deinde non rarò nigrum corpus est densius candido, ut patet ex pondere, quod certè majus est in marmore nigro, quàm in ebo-re, vel in lanâ dimensionis æqualis: est igitur minus porosum, & cavernosum, siquidem densitas, juxta corpusculares, consistit in paucitate, vel constrictione pororum: non ergo plures infodiet radios lucis, quam album levius. Præterea, in quibusdam nigris lapidibus, dum tersi ac politi sunt, cernitur, ut in speculo, facies aspicientis: non igitur nigredo impedit reflexionem. Mitto alia, quibus rejici posset prima hæc sententia.

32 Secunda, inter Peripateticos recepta, colorem asserit qualitatem specialem à luce distinctâ. 1.: quia color colori contrarius est; lux autem contrario caret. 2.: quia colores inter se differunt specie, quamvis lumen sit idem. 3.: quia incredibile est, abeunte sole perire colores ac picturas omnes, & omnes iterum in aurorâ produci. 4.: quia visus distinguit in objecto colorem à luce: sæpe enim videt, objecta duo æqualiter à sole illuminari, & tamen discernit, alterum esse album, alterum

nigrum. Visus item percipit remitti lucem, & non remitti colorem: nam si objectum, v.g. purpureum, ex aliquâ distantia spectes sub luce intensâ, postea sub remissâ non minùs purpureum cernes, si propius accedas.

33 Juxta hanc sententiam qualitas coloris resultat ex temperamento primarum qualitatum, seu ex elementorum mixtione. Unde communiter negatur, quòd elementa pura, & corpora cælestia verum habeant colorem. Sed, quia multa sunt mixta diversi temperamenti, quæ tamen uniformiter colorantur, ideo aliqui requirunt ulteriùs pro colorum genesi certum densitatis gradum, alij certam diaphaneitatis cum opacitate mixtionem, ex quâ etiam nonnulli censent, posse resultare colorem in elemento puro, & in cælesti corpore. Color itaque definiri potest, *Qualitas propria corporis mixti, diaphaneitatem aliquam habentis, opacitate terminatam.* Vel, si color ponatur etiam in corpore nõ mixto, sic: *Qualitas luci cognata, per se supponens admixtionem diaphani cum opaco.*

34 Tandem pro Perip. sententiâ notare oportet 1., quòd licet color videri nequeat, nisi luci conjunctus, lux tamen à colore sejuncta reipsâ videtur in sole & stellis, quibus non creditur incelle color. Cernitur quoque lux in aëre coloris experte, non solum ut objectum quo, sed etiâ ut quod: quamvis enim visio non sitat in aëre illuminato, sed per illum quasi progrediatur ad

colorem aliquem, sive verum, sive apparentem; verè tamen lumen aëris est id, quod visu percipitur, velut in transitu. 2.: ad videndum colorem, aut lumen, non requiritur lux ex parte mediij, saltem totius, nec ex parte potentiae; sed sufficit ex parte objecti lucidi, vel colorati, dummodo medium sit diaphanum. Sic ex obscuro recessu cernimus exteriora objecta illuminata. 3.: Ratio *sub quâ* potentiae visivae communis est luci & colori, non univocè, sed analogè; vocarique potest, vel color ut sic, vel lux ut sic: nam & color est quædam participatio lucis, & ad lucem extenditur nomen coloris. Sufficit autem unitas analogica in objecto adæquato unius potentiae, ut patet in ratione entis, quæ, licet juxta plurimos analogica, tota respondet potentiae intellectivæ.

De Audita.

35 **A**uditus est sensus exterior perceptivus soni. Ejus organum protegitur auriculâ externâ cartilagineâ, & ossi solido, quod *petrosus* vocant, affixâ. Ex hac versus cerebrum deducitur flexuosus callis in cavitatem desinens aëre cōmuni plenam, quam terminat membrana tensa, & annulo osseo affixâ more bellici tympani; quæ propterea *tympanum auditus* appellatur. Post tympanum sequitur alia cavitatis, quæ plena creditur substantiâ quâdam aëreâ, sed animatâ, quam vocant *aërem innatum*: Observantur inibi ossicula tria, quæ tympanum quasi sustinent, proprioque motu laxant, aut tendunt, & à figurâ

nominantur *Malleus, Incus, & Stapes*. Hæc eadem cavitatis per duo foramina, *rotundum, & ovale*, communicat cum duabus alijs interioribus, quarum altera *labyrinthus* dicitur, altera *cochlea*, vel etiam *cavitas cæca*, quod exitum non habeat, cum à labyrintho in ipsam pateat aditus.

36 Propria auditionis officina videtur esse subtilis tunica, quæ cochleam vestit, & propagata creditur à medullâ nervi auditorij, perinde se habens in aure, ac retina in oculo: est enim ultima pars organi, ad quam perveniunt soni, vel eorum species, quibus propagandis frustra parata fuisset ulterior cavitatis, si auditio fieret in tympano, vel in aliâ parte ante cochleam. Objectum auditus est sonus, de quo nihil certum habetur, nisi quod sine motu non fiat, & quod resultet ex violenta percussione, collisione, vel divisione corporum, & per aërem plerumque diffundatur ad aures usque. Quod autem non consistat in motu aëris, vel corporis sonantis (ut asserunt Corpasculares), inde constat, quod alioquin sonus perciperetur tactu & visu; his quippe sensibus percipitur motus tremulus, seu vibratorius, in quo juxta ipsos consistit sonus. Sed de hac re in *Anim. fus.*

37 Est igitur sonus qualitas ex motu, vel cum motu resultans: dum enim Aristoteles ait, sonum esse motum, non loquitur in sensu formali, sed casali, quatenus sonus à motu pendet, saltem per modum conditionis. Sic juxta ipsos, vox est ictus, seu percussio aëris respiratio-

tione attracti; nec tamen in percussione, vel ista consistit vox, etiam juxta contrarios, sed in motu aëris inde resultante. *Dices*: si sonus esset qualitas, cum contrarium non habeat, per totum spatium diffunderetur in instanti, sicut lux. *Resp.*, sonum diffundi successivè, quia pendet à motu in fieri, & conservari: vel dic, diffundi instantaneè per totam sphaeram virtutis sonantis: unde vox concionatoris pervenit simul ad Auditores inaequaliter in tempore distantes: quia vero aër, virtutem illam deferens, successivè accedit ad alia loca ultra primam sphaeram, idcirco tardius ad ea pervenit sonus.

De Olfactu.

38 **O**lfactus est sensus exterior perceptivus odoris. Ejus organum ad nares pertinet, quarum pars inferior carnea, superior ossea est, ex osse nimirum, quod *cribrosum* vocant, quia multis abundat foraminibus, omnino tamen obturatis per fibras plurimas, à cerebro derivatas in subtilem tunicam, quæ vestiuntur interiores narium cavitates. Supra os cribrosam, & jam intra cavitatem cranij, duo sunt ex substantiâ molli tubercula, quæ *processus mamillares*, seu *papillares carunculae* nuncupantur. In his carunculis potètiā odorandi collocant plerique. Sed dissentiant alij: quia vis odorandi debet esse extra regionem cerebri, ut in ceteris externis sensibus contingit: & nervi olfactorij, ad cōmercium olfactus cum cerebro destinati, non tendunt ad carunculas, sed ad interiorē nali tunicam, vel ad

tenuem, & papillofam carnem, sub tunicâ istâ latentem. Quare in hac, vel tunicâ, vel carne vim odorandi statuunt: & favet experientia, quæ odorem sentimus intra nasum.

39 Odor, quod est objectum olfactûs, est qualitas resultans ex temperamento primarum, in quo siccitas vincit humiditatem, calorque absolutè dominatur: idèdque res odorifere vehementius redolent, dum incallescunt. Hæc autem qualitas deferitur ab halitu rei odoriferæ per aërem sparso: cum enim odor non sit qualitas univoce activa, nec aër, per quem diffunditur, sit idoneum subjectum, in quo novus odor producatur propter defectum mixtionis primarum qualitatum, ideo non potest odor exhalari, seu effundi sine aliquo effluvio, vapore, aut exhalatione substantiali, quæ sit quasi odoris vehiculum.

De Gustu.

40 **G**ustus est sensus exterior perceptivus saporis. Organum ejus communiter locatur in linguâ (à nonnullis etiam ad palatam extenditur), non secundam exteriorē tunicam, sed secundam interiorē nervis fibris cōtextam, quam operit tenera & porosa caro, qualis requiritur ad ebibendum succum, qui saporis est pro vehiculo: non enim sapida gustum afficiunt, nisi in liquore, vel succo aliquo resoluta: ad quem finem in cibis siccioribus conducit saliva, cui dissolvendi vis incit haud modica. Sapor, quod est objectum gustus, est qualitas orta ex temperamento primarum,

rum, in quo prævalet cum humiditate calor.

De Tactu.

41 **T**actus est sensus exterior perceptivus primarum qualitarum, & multarum etiam secundarum, cujusmodi sunt durities, molities, lubricitas, ariditas, seu rigiditas, viscositas, crassities, tenuitas, gravitas etiam, & levitas, quæ medio renisu, vel impulsu sentiuntur à tactu. Dicitur *sensus exterior*, non quod internis partibus desit, cum revera non desit in doloribus colicis, nephriticis, & alijs; sed quia magnâ ex parte residet in externâ cute, & non eget alijs sensus ministerio, ut objecta percipiat. Organum tactus communiter ponitur in carne, sed maxime in nervis. Nomine autem carnis comprehenduntur in præsentem etiam membrana, tunica, muscoli, cédines, hepar, lien, &c.; ita ut tactus insit omnibus partibus animatis, præter ossa, pilos, & ungues.

42 Objectum tactus complectitur qualitates omnes modò enumeratas sub communi ratione *qualitatis tangibilis*, aut *tactilis*: licet enim convenient omnes in aliquo genere proximo, in quo fundatur tactilitas, illud tamen est innominatum, ut ait D. Thomas 1. p. q. 78. art. 3. ad 3.. Ejusmodi qualitates, saltem non primas, sentit tactus in materiâ distinctâ, tamen si non producant ipsæ in organo similes alias. At qualitates primas, manifestè activas, ut sunt calor, & frigus, non sentit in materiâ extraneâ, nisi sensorium ipsum frigeat, aut caleat

aliquatenus; sentit tamen manus, dum applicatur igni, calorem majorem eo, quem ipsa recipit: nam statim retractâ manu, cessat illa sensatio, cum tamen calor, in manu receptus, non illicò pereat.

43 Qualitates, quæ debitum sensorij tēperamentum constituunt, non sentit tactus, nisi aliqua novitas intercedat; alioquin continuam experiremur temperamenti proprij sensationem. An autem sentiat, necne, qualitates contra, vel præternaturales, in sensorio receptas? Magna est utriusque partis probabilitas: de quo in Anim. fus.. Ut autem primæ qualitates activæ, v.g. calor, & frigus, tactu sentiantur, debent esse intensiores ijs, quæ sensorio insunt materialiter: nam qualitas activa non agit intentionaliter in tactum, nisi prius alteret sensorium: hoc autem alterare nequit, nisi excedat in gradu, quia simile non agit in simile, nec remissum in intensum. Aliud est de qualitatibus secundis: quia si manus manum tangat æquè temperatam, sentit in eâ duritiem, & molitiem suæ persimilem: idque non solum indirectè, quatenus non sentit majorem, nec minorem: nam hæc indirecta sensio est merè negativa, seu mera non sensio: at manus tunc aliquid positivè sentit; aliter nihil tangeret, perinde ac si ad vacuū applicaretur. Cum ergo non tangat substantiam, nec quantitatem, quæ sola sine qualitate non sentitur, necesse est, ut positivè tangat, ac sentiat alterius manus qualitates, et si intensiores non sint.

Tan-

44 Tandem observa, objecta sensuum exteriorum dividi in *sensibilia per se*, quæ se ipsis immediate terminant sensationem, & *sensibilia per accidens*, quæ solum prout naturaliter unita sensibili per se, & ex vi sensationis illius, statim absque indagatione innotescunt intellectui, vel interno sensui. Huiusmodi sunt substantiæ materiales, & objecta quoque unius sensus relatu ad alterum, v. g. relatu ad visum humiditas, odor, ac sapor lactis. Et substantia quidem materialis, quæ sustentat accidens immediate sensibile, dicitur etiam sensibilis, & sensata *ut quod*, licet mediatè solum ac denominative; non enim ipsa mittit externo sensui speciem propriam.

45 Sensibilia *per se* subdividuntur in *propria* & *communia*. Illa dicuntur sentiri *per se primo*: hæc *per se secundo*. Propria sunt, quorum singula singulis sensibus respondent, ita ut nequeat unum à duobus sensibus per se percipi. Communia à pluribus sensibus externis (licet non necessariò ab omnibus) immediate sentiuntur; non tamen secundum conceptus quidamitativos, aut relativos, sed rudi quodam & materiali modo, quatenus modificant proprii sensibilis speciem, vel per modum conditionis determinant proprium sensibile, ut speciem mittat representativam sui, prout talibus circumstantijs affecti. Sensibilia communia apud Aristotelem sunt *Magnitudo, figura, numerus, motus, & quies*: quæ omnia reduci ad quantitatem ait D. Thomas 1. p. q. 78. ar.

3. ad 2., eoquod quantitas radice præsentiam, ad quam cætera revocantur. Verum ad magnitudinem revocari solet *distantia*, ad figuram *asperitas*, & *levitas*, ad numerum *unitas*, ad motum & quietem *præsentia*.

CAP. III.

De sensu interno, & appetitu.

46 Sensus internus est *potentia materialis interior, potens percipere objecta omnia sensuum exteriorum*. Et quia varia obicit munera, varia quoque sortitur nomina. Dicitur enim 1. *sensus communis*, tñ à communitate objecti, quod est quodcumque sensibile per exteriores sensus, tum etiam à communionem, seu commercio cum omni sensu externo per nervos à cerebro deductos. Dicitur 2. *Phantasia*, quatenus conservat speciem objecti sensati, per quam illud cognoscit, etiam absens, seu nullo jam externo sensu perceptum. Cum Phantasia coincidit *Imaginatio*, seu *imaginativa*, formans ex multiplici objecto unum compositum, ut ex aëro & monte montem aureum. Dicitur 3. *æstiativa* in brutis, quatenus discernit inter commodum, & incommodum, & quasi prædicè iudicando tale objectum sibi esse conveniens, aut noxium, appetitum movet, ut illud prosequatur, aut refugiat. Pro æstiativa ponitur in homine *cogitativa*, quæ peculiarem perfectionem addit in modo discernendi. Dicitur 4. *memorativa*, seu *memoria*, quatenus præteritorum species retinet;

&

& in homine vocatur *reminiscentia* propter vim recolendi præcognita, quando non statim occurrunt, per quandam indagationem, aut illationem.

47 Propter hæc quatuor manca, volunt Thomistæ, sensum internum esse potentiam realiter multiplicem. Sed nullum pro reali multiplicitate urget fundamentum. Non enim urget 1. varietas actuum; cum majorem actuum varietatem contineat intellectus, qui tamen est realiter unicus. Non urget 2., quod sensus communis vim habeat cognoscendi tantum in præsentia objecti, phantasia verò etiam in absentia. Nam in primis hæc limitatio sensus communis est prorsus voluntaria, cum pari licentia fingi possit in intellectu potentia intelligendi tantum in præsentia, & quidem universalior, quam sensus, utpote qui limitatus est ad sola objecta sensibilia, & ad minorem varietatem actuum, rudiorumque modum operandi. Deinde sensus communis extenditur etiã ad absentia, ut sapè accidit in somnijs, juxta D. Thomam 1. p. q. 84. ar. 8. ad 2. Nec dicas, id contingere per accidens. Nam si cognitio præsentium est actus adæquatus, sensum communem specificans, & à phantasia distinguens, non minùs repugnat, quod sensus communis per accidens cognoscat absentia, quam quod auditus per accidens videat.

48 Non urget 3., quod cognitio objecti absentis tendit sub ratione magis abstracta, & minus materialis, quam cognitio præsentis; ut

dicatur etiam de cognitione objecti insensati præ cognitione sensati. Hoc enim nò prohibet, utrumque actum ad eandem potentiam pertinere, ut patet, tum in intellectu, tum in appetitu sensitivo, qui juxta Thomistam unus, & idem appetit præsentia & absentia, sensata & insensata. Imò & phantasia cognoscit quoque objectum præsens, & æstimatoria sensatum insensatum conjunctum. Non urget 4., quod sensus communis species recipit; phantasia vero retinet, & conservat. Evidens enim est nullam qualitatem aut figuram retineri, nisi à subjecto, in quo recipitur, ut patet in marmore, & in phantasia ipsa, quæ, juxta Thomistam, solum retinet species, quas recipit.

49 Dices: In corporalibus recipere, & retinere, diversa requirunt organa & temperamenta: non humida benè recipiunt, & malè retinent, ut patet in cerâ molli & sicca verò è contrario, ut ceratur in marmore. *Resp.* In primis hoc universim verum non est: nam ferrum, igni applicitum, calorem facillè recipit, & non facillè dimittit: pueri quoque, licet humiditatis abundant, & facillè recipiunt species, & diu retinent. Deinde *contra* 1. quia licet humiditas còducatur ad receptionem specierum, & siccitas ad retentionem, utraque potest eidem organo convenire in gradu sic temperato, ut receptio reddatur facilis, & retentio diuturnahuc enim revocandum est, quod de plurimis ferris, solitos nēpe fuisse, librum celeri lectione delectum tenaci memoriâ retinere,

Contra 2.: quia si sensui communi nulla vis convenit retinendi species, quas recipit, organum ejus erit substantia, non humida utcumque, sed fluida: nam corpus non fluidum, tametsi humidum, aliquando retinet impressionem, amoto sigillo. At substantia fluida inepta est ad sentiendum, ut nemo nescit.

50 Non urget demum, quod in eodem animali lædatur interdum vis imaginandi, illasâ vi æstimandi: aut quod ex morbo, vel senio, memoria decrescat, sive deficiat, integro sensui communi. Nam etiam sæpè Imaginativa ejusdem hominis in materia certâ delirat, cum in cæteris illæsâ maneat: & quandoque Infans rectè æstimat objecta quædam, non omnia; quin inde arguas in eodem homine multiplicem potetiam imaginandi, vel æstimandi: potest igitur una potentia, quæ varios actus continet, per accidens impediri quoad unum, quamvis expedita maneat quoad alterum; quia fortasse requirit ex parte organi dispositiones pro diversis actibus diversas, composibiles tamen in eodem organo.

51 Dubium est, quo pacto æstimativa cognoscat objecta insensata? Nam cum ovis fugit lepam primò visum, non horret solum colorem aut figuram, quæ certè horridior esse solet in alijs eidem ovi non edendis: horret igitur, & fugit illud objectum, quia cognoscit ut inimicam propriæ naturæ. Hæc autem inimicitia est etiam insensata, utpote nullo externo sensu percepta. Idem est de bruto medicinale herbam agnos-

cente, aut de avi paleam colligente ad nidificandum, &c. Nec in his, quæ cupit, aut refugit brutorum nondum expertum, licet recurrere ad meram sympathiam, vel antipathiam: sic enim nullâ cognitione opus erit, quemadmodum nullâ indiget magnes, ut ferrum attrahat, nec spongia, ut aquam imbibat: poteritque omnis brutorum motus ad sympathiam & antipathiam, vel appetitum innatum revocari, ac proinde eliminari à brutis omnis cognitio, & appetitus eliciens.

52 Respondent Thomistæ, pro objectis insensatis adesse perfectiores species, vel productas ab objecto in æstimativâ medijs speciebus sensatis, vel ad præsentiam istarum causatas ab æstimativâ ipsâ. Sed *contra*: quia speciem de inimicitia insensatâ non habet ovis, immisam ab objecto: nam lupus speciem ejusdem rationis mittit ovi, ac lupo alteri, cui tamen non repræsentatur ut inimicus. Non deinde fabricatam ab æstimativâ, vel sensu interno: hic enim sensus perfectior est in homine, in quo tamen nullâ talis fabricatur species. Non denique resultantem ex cognitione objecti sensati: nam si ex cognitione insensati quæritur in bruto cognitio insensati, dæmon in bruto discernitur: quod est absurdum.

53 De eodem itaque, objecto insensato cognosci à brutis per species palam insensatas, id est, non ullius sensus subiecto acceptis, sed permanenti et inditas ab Authore naturæ; quæ sicut alia præstata con-

sit brutis ad ipsorum conservatio-
nem, ita & plurium species objec-
torum, quæ nocere, vel prodesse
possunt: hæ tamen species non exci-
tantur communiter, nisi per sensa-
tas, v. g. per species externorum
accidentium lupi, quas visu accipit
ovis, & quarum acceptio est occasio,
vel conditio, ut æstimativa utatur
specie intensatâ inimicitia, utique
sine discursu, sicut passim in nobis
nihil discurrentibus nova species
excitat consopitam aliam.

54 Aliter dici poterit cum
P. Suarez, rationes intensatas cog-
noscere à brutis per illas ipsas species,
quibus noscuntur objecta sensata;
ita ut eadem species, quæ represen-
tat ovi colorem & figuram lupi, si-
militer ipsi representet lupum ut ini-
micum. Cur autem similis species
non ita representet lupo alteri, ra-
tio petenda est ex diversâ indole re-
cipientis: quia scilicet æstimativa
ovis, non lupi, virtutem habet
utendi specie illâ secundum totam
ejus vim representandi, cum virtus
ejusmodi non lupo, sed ovi, ad
ejus conservationem necessaria sit.
Et hinc maxime diversificantur bru-
torum instinctus.

55 Quæres jam, ubi sit orga-
num aut sedes interni sensûs? Aris-
totelæ videtur sensum istum in cor-
de locare. Probabilior tamen opi-
nio illum collocat in medullâ cere-
bri: quia inibi concurrunt, & ori-
ginem habent nervi sensorij, per
quos externi sensus cum interno
communicant. Nec cor, sed caput
est, quod imaginando fatigatur, &

in quo somnia & cogitationes fieri
experimur. Læso item cerebro, phan-
tasia læditur, & pro curatione insa-
niæ remedia capiti adhibentur. In
Scripturâ quoque somnia & visio-
nes phantasia tribuuntur capiti, ut
Daniel. 2., & 4.. Nec obstat, quod
etiam cordi tribuantur imaginatio-
nes Math. 9., & 15.: nam ibi sumi-
tur cor pro totâ animâ, ut sæpe ali-
bi in S. Litteris.

De Somno.

56 **S**omnus dicitur ab Aristo-
tele passio sensûs com-
munis, eoquod proximè causetur
ex aliquâ immutatione cerebri: des-
cribiturque *ligatio*, vel *impeditio
virtutis sentiendi*, liberum prohibens
commercium spirituum inter
cerebrum & organa sensuum exter-
norum. Plerumque provenit ex ob-
structione factâ in nervis sensorijs
per fumos, aut vapores, qui ab alijs
corporis partibus, præsertim à sto-
macho, elewantur in cerebrum: hi
namque nativâ cerebri frigiditate
densantur, & tubulos nervorum, in-
de nascentium, sic occupant, ut
transitum, seu defluxum negent spi-
ritibus in externa sensoria, quæ
proinde ab operando cessant.

57 Nonnumquam somnus
provenit ex inopiâ spirituum, quo-
rum magna pars consumpta est exer-
cicio operandi, nec sat citò supplere
potest debilitato corpore, ut ac-
cidit, cum præ lassitudine somnus
obrepit. Dum autem nova gignitur
copia spirituum, aut qui præpediti
erant, discussis vaporibus, per de-

bitos cerebri & nervorū meatus fluere sinantur, tunc animal somno solvitur. Somnia verò, sive insomnia proveniunt in cerebro ex inordinato motu spiritalium, qui partim à fumis denuò subeuntibus agitati, partim ab obturatis nervis repulsi, concurrunt quidem ad varias sensationes internas, aut imaginationes: sed particulas cerebri sine lege commovent, & species phantasia turbant: unde perfectam impediūt discretionem sensūs, consequenterque perfectum iudicium intellectūs.

De appetito sensitivo.

58 **D**ari in brutis appetitum elicitum sensitivū, demonstrat experientiā, quā bruta prosequuntur, aut vitant objecta varia pro varietate cognitionum. Appetitus iste materialis est, quia nec egreditur limites objecti corporei, nec alius competit brutis. Dicitur *sensitivus*: quia solum fertur in objecta sensibilia, & immediatē dirigitur, aut excitatur à sensatione internā (saltem loquendo de appetitu principe), unde fertur in objecta, etiam absentia. Pariter certum est, similē appetitum dari in homine præter voluntatem, quæ dicitur *appetitus rationalis*: quod enim sint in homine appetitiones corporeæ, rationalibus contrariæ, constat ex illo ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum*, &c.. Appetitus huiusmodi vocatur *sensualitas*, & actus ejus *passiones*, eoquod ex illis resultare soleat in corpore passio aliqua, seu commotio physica, ut advocatio sanguinis ad cor, vel ad faciem.

59 Dividitur appetitus, sive potentia appetitiva in *concupiscibilem*, cujus est appetere convenientia secundum sensum, & refugere incommoda, seu nociva, & *irascibilem*, cujus est defendere concupita, seu repellere contraria, de iisque sumere vindictam. Actus concupiscibilis sunt amor, & odium, desiderium & fuga, seu abominatio, gaudium, sive delectatio, & tristitia, seu dolor. Actus irascibilis sunt spes, desperatio, audacia, timor, ira. Has potentias solum ratione distinguere, probatur, tum exemplo appetitus innati, qui per eandem realiter vim appetit bonum, & resistit obstantibus: nam eadem gravitas, quā lapis inclinatur deorsum, resistit impellenti sursum. Tum ex magnā inter actus utriusque potentia cognatione; actus enim irascibilis ad concupiscibilis actum quodammodo se habent, sicut electio medij ad intentionem finis: appetitio autem finis & medij ad eandem attinet potentiam. Tum paritate voluntatis, in quā licet sint actus utriusque generis, nemo tamen pro ijs agnoscit potentias realiter diversas.

60 Objectum appetitus sensitivi est bonum delectabile sensibile, seu cognoscibile per sensum: quod à concupiscibili respicit simpliciter ut in se delectabile; ab irascibili verò ut defensabile. Organū, aut sedes appetitus, non jam in corde (ut statuerunt plurimi), sed in cerebro collocandum: quia in cerebro residet sensus communis: ergo & appetitus; alioquin in brutis alia esset

erit pars animæ, quæ cognoscit, alia, quæ appetit, quod falsum est ex dictis disp. 4. n. 8.. Hæc ratio urget etiam, saltem mediâtè, in appetitu hominis: quamvis enim rationalis anima quoad substantiam eadem sit in cerebro, & in corde; tamen circa potentias sensitivas, earumve sedem & ordinem, non aliter philosophandum in homine, quam in bruto perfectio.

61 Nec obest 1., quod passionibus gaudij, timoris, & iræ experimur in corde. Nam etiam præ timore, & alijs passionibus commovetur viscera omnia, immutatur facies, turbantur oculi, & capilli rigent. Id ergo provenit ex variâ commotione sanguinis, & spirituum, qui magnam habent cum affectibus animæ sympathiam. Nec obest 2., quod cordi tribuitur amor, ut, dum in Scripturâ jubemur Deum diligere ex toto corde. Ibi namque sumitur cor pro totâ animâ, vel pro appetitu rationali, qui certè non inhaeret organo corporeo. Nec obest 3., quod sedes appetitus debet esse principium omnis motus, cujusmodi est cor. Licet enim cor sit principium motus naturalis, non tamen spontanei, qui solus ab appetitu pendet, & potius oritur à cerebro, unde nervi omnes, ad illum destinati, derivantur: à corde autem non pendet, nisi remotè, quatenus in corde formantur spiritus vitales, quos deinde cerebrum perficit, & ad motum spontaneum adhibet. Nec obest demum authoritas Aristotelis, qui sicut deferitur passim quoad

sensus interni sedem, quam etiam in corde posuit, ita deferendus est quoad sedem appetitus.

62 Præter appetitum hætenus expositum, qui à sensu interno immediatè dirigitur, vocaturque *appetitus communis*, aut *princeps*, utpote toti corpori imperans, & omnia membra movens, dantur alij quinque particulares appetitus, respondentes totidem sensibus externis, istorum organis affixi, & ab externis sensationibus immediatè moti, & excitati. In ipsis quippe exteriorum sensuum organis experimur delectationem, non minùs, quam sensationem: in visu quidem ex pulchritudine, in auditu ex musicâ, in odoratu, gustu & tactu ex objectis unicuique gratis. Similiter experimur inibi molestiam, amaritudinem, dolorem, quæ sunt affectiones appetitus, fames item afficit stomachum, sitis fauces & linguam: & utraque per appetitum definitur. Quod si dicas, delectationem solum esse in appetitu interno, exindeque respicere objectum suum in organo externo, cur idem non dicis de sensatione, siquidem pes, aut manus tam manifestè dolet, quam sentit? Accedit, quod, juxta communem sententiam, nulla datur substantia cognoscitiva, quin sit appetitiva: daretur autem, si pars animæ bruti, existens in oculis, appetitiva non esset.

De dolore, fletu, & risu.

63 **D**olor est actus, aut passio, non solum appetitus sensitivi, sed etiam rationalis, ut cum de peccatis dolemus. Opponitur de-

lee-

lectationi: estque proinde quædam amarities, & inquietudo de malo præfenti, quod apprehenditur ut nocens. Comparatur ad tristitiam, ut genus ad speciem: nam tristitia est species doloris, quæ sequitur apprehensionem internam sine actuali externâ sensatione mali: dolor verò sequitur etiam externam sensationem, præsertim tactus. Imò tunc specialiter, & quasi antonomastice vocatur *dolor*, cum resultat ex noimento corporis, ut percepto per tactum, diciturque ratione causa vel movi *dolor corporis*, ut discernatur à tristitia quæ dicitur *dolor animi*.

64 Hic dolor, specialiter dictus, non consistit in sensatione tactus: est enim affectio delectationi contraria, sicut odium amoris adeoque spectare debet ad eandem potentiam. Et alioquin etiam dolor de peccatis in cognitione consisteret. Nec item consistit in objecto sensationis: nam licet tactus nullum objectum sentire dicatur, nili merum dolorem in partibus internis, & certè non sentiat actum appetitus; non ideo tactus sentit dolorem formalem, sed causalem, nempe, objectum aliquod nocens corpori. Sed quia non aliter illud discernit, nisi sub ratione *nocentis*, dicitur nihil sentire, nisi dolorem: actum vero appetitus non sentit *signatè*; hoc enim solum pertinet ad sensum communem; sentit tamen *exercitè*, quatenus illum exercitè experitur: quâ ratione dicimus etiam, quod manus sentit se tangeri. Dicendam igitur, dolorem istum, ut primò excitatum, esse actum

appetitus particularis, tactui respondentis, & tactum ubique comitantis; deinde verò ex vi sensationis internæ de dolore tactus excitari quodque in appetitu communi, in quo à nonnullis vocatur potius *mæstitia*, quàm *dolor*.

65 Causa doloris, seu objectum tactile, immediatè movens ad dolorem huiusmodi, est omne, quod externo sensu percipitur, ut nocens corpori. Quare potest esse, tum solutio continuitatis in corpore, seu divisio continui, tum intemperies quædam humorum, quæ, dum tactu sentitur, dolorem causat, tum tensio, aut distractio fibrarum, quæ illas constituat in proximo solutionis periculo, tum etiam fortassis qualitas dolorifera, quæ sit specialis inter tangibiles, & ex intemperie resultet, humoribusque aut succis in proprio corpore contentis inhaereat.

66 Fletus, propriè dictus, est lacrymarum ab oculis effusio, prout ex dolore & tristitiâ proveniens. Ex tristitiâ, inquam, non solum appetitus sensitivi, sed etiam voluntatis, ortâ ex cognitione intellectuâli de objecto dolorifero: capacitas enim fendi cæsetur inter proprietates hominis, quatenus rationalis. Unde bruta non fient, sed ejulant: nec Infantes propriè fient, sed gemunt, aut materialiter plorant. Causat autem tristitia fletum, quatenus contrahit cor, & partes oculis vicinas: quâ contrictione quidam humor exprimitur aqueus, & salsus, qui censetur veluti *flumen tangentialis*, & est materia lacrymarum.

67 *Risus* est vibratio quædam septi transversæ, seu diaphragmatis, simulque musculorum thoracis, & oris, quatenus orta ex delectatione de re joculari, & aliquomodo novâ. Nam delectatio ad risum requisita supponit admirationem aliquam ex novitate objecti causatam; indeque pueri, qui omnia mirantur ut nova, faciliè solvuntur in risum. Cum autem admiratio sit actus animæ intellectivæ, sequitur, quod risus præsupponat actum rationis, & risibilitas rationalitatem, tâquam ejus proprietas. Superest inquirere, an appetitus secum identificent potentiam locomotivam, motu scilicet spontaneo, cujusmodi est progressivus? Hâc in re tenenda est communior, veriorque sententia, quæ potentiam effectricem motûs spontanei admittit subordinatam appetitui, tamquam imperanti, seu determinanti, ab eoque proinde distinctam, & inharrentem nervis, seu musculis membrorum.

CAP. IV.

Quæstiuncula variæ de sensibus deciduntur.

68 *Q*UÆR. 1., an sensus errare, seu falli possint? Certum est contra Academicos, sensus non semper decipi. Tum quia alioquin rueret omnis scientia humana, utpote quæ ab experientia sensuum trahit originem. Tum quia vel ipsa infallibilis notitia fidei sensu mediante acquiritur, juxta illud ad Rom. 10. *fides ex auditu*; & Joannes Apostolus ep.

1. c. 1. testimonia sensuum allegat pro veritate rerum, quas annuntiat. Certum est item, contra Epicureos, sensus non nunquam præbere intellectui occasionem errandi, vel ratione organi præve dispositi, vel ratione mediæ non satis puri, vel ratione distantia jussu majoris, vel ratione refractionis, aut reflexionis specierum. Id autem rariùs contingit in sensibus circa sensibile proprium, crebriùs circa commune, & multo crebriùs circa sensibile per accidens, ut cum sumitur acetum pro vino, sal pro sacharo, & sic de alijs.

69 Veruntamen sensibus, sicut non propriè convenit judicium, ita nec propriè convenit veritas aut falsitas, quæ proprietates sunt solius judicij. Quare, dum passim dicitur, sensum externum errare, vel repræsentare, quod non est, locutio est impropria, vel falsa, nisi intelligatur, *occasionaliter*. Non enim attingit sensus aliquid non existens, nec per speciem propriam, ut pater; nec per speciem alienam; cum sensus exterior non cognoscat abstractivè, sed intuitivè tantum. Dum ergo per vitrum rubrum, nix apparet quasi rubea, attingitur revera candor: sed quia visio candoris quasi obruitur a visione ruboris interjecti, occasio hinc datur imaginationi, ut apprehendat in nive colorem, qui non est. Idem accidit, dum æger dulce putat amarum: tunc enim gustatio amaræ bilis, quæ lingua madet, gustationem dulcedinis obruit, indeque præbet occasionem errandi.

70 *QUÆR. 2., quâ actione*
scu-

sensus lædatur à sensibili vehementi, vel excellenti? *Resp.*, interdum lædi actione physica, seu naturali, qualis est productio qualitatis temperamento contrariæ: sic tactus læditur alteratione physica, temperamentum organi destruente: visus læditur à nimia luce, ac productione caloris indebiti, & auditus à frigore nimio, & impulsione aeris. Plerumque tamen læsio provenit ab actione intentionali, idest, à specie, & sensatione, non quidem per se, cum neutra contraria sit temperamento sensorij, sed per accidens ex vehementi attentione animæ, cujus occasione ad sensorium confluit nimia copia spirituum, qui, cū sint præcalidi, debitam organi temperiem offendent.

71 *Quer.* 3., an, & quatenus verum sit illud Aristotelis 2. de Anim. t. 98. *Sensibile positum supra sensum non causat sensationem?* *Resp.*: verum est quoad visum, qui certè non percipit objectum contiguum organo, vel immediate super oculos positum, v.g. palpebras. Ratio: quia color non est visibilis, nisi ut illuminatus: nequit autem illuminari, quâ parte oculos tangit. Quod si objectum sit ex se lucidum, ut flamma, idèò videri nequit immediate, quia lædit organum alteratione physica. Lux tamè in medio diffusa, etiâ quâ parte immediata est organo, videtur fortassè veluti in transitu. Quoad reliquos verò sensus, præsertim gustum & tactum, pronuntiatum illud verum non habet, cum manifestè sentiant tactile contiguum, tam in cute & carne exteriori, quàm in interiori.

ri, & in nervis mediâ carne. Ratio: quia caro interior, & exterior sunt ejusdem rationis: & aliundè immerito locatur tactus in solis nervis mediâ carnem: nam etiam nervus carne nudatus, dum vel levissimè tangitur, sentit acutiùs, & quidem secundum se totum, si totus perfundatur humore noxio.

72 *Quer.* 4., quo sensu verum sit, quod *Intus existens prohibet extraneum?* Respondent Thomistæ, verum esse, quatenus omnis potentia cognoscitiva recipiens (excepto intellectu) debet esse denudata à naturâ recepti, seu à naturâ reali objecti, ut illud percipere valeat: v.g. visus ab omni colore, lingua ab omni sapore, &c.. Sed *contra*: quia nec organum tactus caret primis qualitatibus, & alijs tactilibus, quas tamen percipit in extraneo: nec lingua ex se caret omni sapore: nec nasus omni odore: nec omni colore retina oculi, cum non sit penitus diaphana. Præterea: species intentionalis non est ejusdem naturæ physicæ cum objecto: ergo non est cur talem speciem ab objecto extra posito recipere nequeat potentia, & consequenter illud percipere, tametsi potentia ipsa participet naturam physicam objecti, vel in se, vel in organo: potest enim simile agere in simile per actionem equivocam accidentalem, ut cum videmus oculos alienos, licet ejusdem naturæ cū nostris.

73 Sensus igitur illius proloquij est, prohibere cognitionem extranei, quæ intus apparent, sive cognoscuntur: non enim dixit Aristo-

teles, *Intus existens*, sed *Intus apparens*. Ideo autem impeditur visio, dum pupilla, seu crystallinus humor tingitur humore aliquo, quia opacatur medium, quo transmitti debet species ad retinam. Quod si non penitus opacetur, saltem se habebit, ut vitrum viride, quo impeditur discretio alterius coloris ultra positi. Verum hoc pacto intus existens non aliter prohibet cognitionem extranei, ac existens in medio prohibet cognitionem ulterioris.

74 *Quar.* 5., num sensus cognoscat negationes, sive carentias rerum sensibilium? Negat communis opinio: quia si difficile explicatur, carentias cognosci ab intellectu, quanto magis à sensu? Præterea: sensus nullas habet carentiarum species, non quidem productas à carentijs ipsis, quæ, cum sint nullius entitatis, nihil producere valent: non item insensatas, seu inditas brutis ab Authore naturæ: vel enim singulis carentijs correspondent singulæ species, vel omnibus una? Si primum: dum canis nullum videt in foramine impedimentum exitus, species habebit infinitas, cognoscer quippe carentias omnes infinitorum corporum, quibus posset foramen occludi. Si secundum: illa species, utpotè repræsentans infinita objecta, erit universalissima, & longe perfectior specie qualibet sensibilis positivi: quod nemo dixerit.

75 Sensus ergo occasione carentiæ determinatur ad varios actus delectationis, mæoris, &c., non quod carentiam percipiat, sed quia non

percipit rem aliquam positivam. Sic canis, dum per foramen exitum tentat, nullam in foramine carentiam videt, sed caret visione obſtaculi, quæ visio, si adesset, illum utique retraheret. Sic etiam bruta famina, dum de catulorum absentia dolet, non eorum carentiam videt; sed carentia visionis optata est occasio, vel conditio, ut tunc excitetur species de aliquo malo, cui fortè catuli subſciantur. Similis ratio redditur ad alia experimenta, in contrarium adduci solita. *Dices* tamen: sensus internus non aliter cognoscit objectum absens, aut præteritum, nisi cognoscendo carentiam externæ sensationis præsentis.

76 *Resp.*, objectum à sensu non cognosci formaliter ut absens, aut præteritum, sed solum interne cognosci objectum, & sensationem præhabitam absque illâ claritate intuitivâ, quæ resultat à sensatione externâ, dum præsens est: & hinc determinatur brutum, ut objectum quærat, & sentire cupiat. Ubi notandum, quod objectum absens potest utique naturaliter percipi à sensu interno; quia specierum cõservatio in phantasia, & memoria, non pendet ab objectis. Sed minimè percipi potest naturaliter à sensibus externis; quia species, quibus hi utuntur, pendet ab objectis in fieri, & cõservari. Nec obstant experimenta, quibus aliqui contendunt, non rarò oculis cerni lucem jam absentem, aut objecta, quæ non sunt. Id enim non accidit, nisi vel arte Dæmonis, sic aut aliter disponentis vapores aëris, vel certè

per imaginationē vehementem, quæ proponit objectum absens, quasi præsens oculis, ut etiam in somno interdum accidit.

77 Aliud est de potentiâ Dei absolutâ: nam etiam remoto, vel non existente objecto dari potest divinitus visio externa ejusdem rationis & claritatis, ac si objectum reipsâ esset præsens. Ratio: quia potest Deus, vel speciem, à colore præsentem immittam oculis, in absentia coloris conservare, vel etiam per se supplere influxum speciei, utpote de genere efficientis: tunc autem, cum adsint omnia visionis comprincipia, non est cur non eliciatur visio eadem, vel ejusdem rationis, ac si adesset color. *Dices*: illa visio intuitiva non esset. *Dist.* si ad visionem intuitivam satis sit fieri per speciem propriam, & representare objectum, ut realiter præsens, *neg.*: si ultra requiratur coexistentia physica unionis & præsentis objecti, *concl.*: tunc enim non nisi radicaliter, & ut exactivè foret intuitiva, vocatque posset abstractiva latè, sive improprie. *Dices* iterum: Talis visio præberet occasionem errandi, nisi Deus revelaret absentiam objecti. *Fateor*: sed posset Deus revelationem adungere, sicuti revelavit desitionem substantiæ panis in Eucharistiâ. *Dices* denique: externa visio respectum habet transcendentalem ad objectum realiter præsens. *Neg.*: quia solum refertur transcendentaliter ad objectum ut repræsentabile tamquam realiter præsens: hæc autem repræsentabilitas convenit objecto, etiam in statu possibilitatis.

78 *Quær.* 6., possit ne sensus (saltem possibilis, & præsentibus nobilior) percipere objectum spirituale, aut oculus corporeus elevari ad videndum Deum? *Negative resp.*: 1.: quia nulla potentia cognoscitiva est elevabilis ad percipiendum objectum, quod nullatenus pertinet ad naturalem ejus sphaeram objectivam: sed objectum spirituale nullatenus spectat ad naturalem sphaeram objectivam potentiæ corporeæ: ergo. *Maj.* ut principium inconcussum haberi solet, & inductione *prob.* non enim potest visus, etiâ elevatus, sonum percipere, nec auditus colorem, aut saporem, nec intellectus objectum ullum, quod naturaliter cognoscere nequeat conceptu saltem confuso, cujusmodi est hic *omne ens*.

79 2.: quia cognitio, quâ potentia corporea perciperet objectum spirituale, nec foret spiritualis, nec materialis: ergo chymica. Non spiritualis: dependeret enim in fieri, & conservari à materiali potentia, seu organo corporeo, eidemque intrinsicè ac perpetuò inhaereret naturâ suâ; alioquin non differret ab intellectione. Quid enim est intellectio, nisi cognitio spiritualis? Non item materialis: quia objectum spirituale deberet spiritualitatem refundere in cognitionem: ex hoc enim capite probant omnes immaterialitatem actuum intellectus humani, cum agitur de spiritualitate animæ rationalis.

80 Objectionibus faciliè occurre, si observes sequentia. 1.: licet pos-

possit elevari potentia corporea ad producendam visionem Dei, non tamen ad videndum Deum: quia denominatio *Deum videntis* essentialiter constituitur ex actu & subiecto spiritualibus. Vide dicta in Phys., ubi de elevatione cujuslibet ad quodlibet. 2.: cognitio intuitiva Dei dicitur esse extra naturalem sphaeram intellectus creati, non quod ex parte objecti vagetur extra rationem formalem *sub quâ*, naturaliter praeiustitutam intellectui; nec quod importet cognoscendi modum à connaturali diversum; sed quia combinatio modi intuitivi cum tali objecto superat vires activas intellectus creati, nisi superno lumine roborentur. At vero cognitio, seu visio Dei est extra naturalem sphaeram tam activam quam objectivam potentiae corporeae, cum & vagetur ex parte objecti extra rationem formalem *sub quâ*, ipsi potentiae praeiustitutam, & importet cognoscendi modum à connaturali diversum.

81 3.: quamvis potentia creata cognoscere possit objectum increatum, non tamen corporea incorporeum, in quo minor est distantia. Major enim propinquitas in essendo nihil refert, ubi objectum non participat rationem formalem, *sub quâ* tendit potentia naturaliter. 4.: Lux supernaturalis, si incorporea sit, non percipitur à beatis visu corporeo; bene tamen, si corporea sit: tunc enim poterit etiam naturaliter à visu corporeo percipi modo confuso, & instar coloris procul positi. 5.: potest quidem materialis

unio terminari ad extremum spirituale: nam, ut materialis sit, sufficit, quod spectet etiam ad corpus, & ab eo sit inseparabilis natura suâ. At non ideo potest percipere objectum spirituale potentia corporea, nam ex eo quod corporea sit, nequit complecti spiritualia intra suâ sphaeram objectivam, nec illam prætergredi. Imo nec cognoscere potest unionem corporis ad spiritum cognitione comparativâ, quâ scilicet respiciat utrumque extremum, & quâ simul cognoscat rationalem animam, sed tantum sub aliquâ expressione absolutâ, v. g. *sub hac modus materialis*. Sic color percipitur ab asino, non tamen perceptione, quâ color ad primam causam referatur.

82 6.: nihil ad præsens refert; quod objectum spirituale significari possit verbis materialibus, aut materiali picturâ: nam in voce, aut picturâ, nulla est intrinseca, nec immediata objecti spiritualis significatio, sed tantum occasio quædam excitans in memoriâ speciem illius objecti. 7.: Ex eo quod temporalis unio rationalis animæ cum corpore non impediatur cognitionem spirituum, male id arguitur de unione perpetuâ cum corpore, naturaliter debita potentiae materiali: nam unio perpetua naturaliter debita sicut est argumentum materialitatis, ita & incapacitatis ad cognoscendum spiritualia, cum hac incapacitas in materialitate funditur. 8.: quandoque appetitus sensitivus ex consideratione rerum spiritualium delectatur,

tur, & movetur usque ad lacrymas, non quòd appetitus ipse spiritua-
lia percipiat, sed quia, dum mens
Deum considerat, elicitur simul ab
interno sensu phantasma, quo pro-

ponitur bonum maximè conveniens
sub aliquà ratione sensibili: & hinc
excitatur delectatio materialis, ad
illud tantum bonum sensibile ter-
minata.

DISP. VI.

DE SPECIEBUS, ET HABITIBUS.

CAP. I.

*De quidditate, & necessitate speciei
impressa intentionalis in sensibus,
& intellectu.*

I **S**pecies, quoad præsens atti-
net, idem sonat, ac *ima-
go*, vel *similitudo* objecti in repræ-
sentando. Dicitur *intentionalis*: quia
per eam attendit, sive intendit po-
tentia in objectum. Dividitur in ex-
pressam, & impressam. *Expressa* vo-
catur cognitio ipsa, vel qualitas vi-
talis, quæ objectum formaliter ap-
parere facit. *Impressa* (de quâ in præ-
senti) est qualitas ab objecto immis-
sa, quæ potentia inprimitur, ut eam
compleat, & adjuvet, ad eliciendum
cognitionem objecti: unde vocatur
objecti semen, quia per eam ab ob-
jecto, quasi patre, facundatur po-
tentia, quasi mater, ut cognitionem
pariat, indeque fluxit axioma vulga-
rum, *Ab objecto, & potentia, pa-
ritur notitia*. Hujusmodi species,
cum ad sensum pertinet, dicitur
sensibilis, cum ad intellectum, *in-
telligibilis*.

2 Nec. sitas speciei impressæ
probat. breviter: quia cognitio est

representatio, sive intentionalis *fi-
nilitudo* objecti, cujus perfectionem
in se exprimit, & quodammodo par-
ticipat: ergo debet oriri à virtute
præcontinente similitudinem istius-
modi. Sed hæc virtus nequit esse nu-
da, & sola potentia, v. g. intellectu-
va: debet ergo superaddi species,
quæ, velut semen objecti, similitu-
dinem ejus in cognitionem refun-
dat. *Prob. subs.*: quia intellectus in
primis non continet formaliter simi-
litudinem intentionalem rerum cog-
noscibilium; cum sic continere sit
proprium solius cognitionis: deinde
nec illam continet eminenter:
quia sequeretur, intellectum esse
eminenter similem rebus omni-
bus, quas potest cognoscere, id est,
omnibus existentibus, & possibili-
bus, omniumque perfectiones emi-
nenter participare, atque in suo ip-
sius esse physico eminenter exprime-
re: quod cum limitatâ perfectione
intellectus minimè coherere vide-
tur. Idem ferè militat argumentum
in phantasia, visu, & reliquis sensi-
bus, cum varietate suorum objec-
torum comparatis.

3 Roboratur hæc ratio: Po-
ten-

tentia cognoscitiva indiget ad operandum, præter virtutem propriam, & generalem concursum Dei, novo principio verè adjuvante ipsam in aliquo genere causæ: atqui nullum apparet, præsertim in intellectu, nisi objectum, aut species ejus; & hoc principium non in alio genere causæ, quàm efficientis, concurrere potest, nec alio manifestiori titulo, quàm representationis, aut similitudinis objecti ipsius in cognitionem derivandæ: ergo. *Maj. prob.*
 1. ab inconvenienti: quia si potentia cognoscitiva haberet à naturâ vim operandi omninò completam, statim à primo instanti vitaliter operaretur in summo gradu, ita ut nunquam meliùs: quemadmodum substantia, quia habet à naturâ vim radicandi proprietates omninò plenâ, statim à primo instanti proprietates radicat in gradu suo, & nūquam meliores. Sequela autem est contra experientiam.

4 *Prob. 2.* ab inductione per cæteras potentias vitales: nam appetitiva juvari debet ab objecto in genere causæ finalis: nutritiva à materiâ alimēti in genere causæ materialis: locomotiva ab appetitu in genere causæ moralis, & à spiritibus in genere causæ physicè efficiētis. Pariter ergo de potentia cognoscitivâ sentiendum: non enim est, cur illa magis sibi sufficiat ad operandum, quàm appetitiva, &c. *Cōfirm.*: quia, si nuda potentia est virtus adæquatè activa cognitionis, poterit nunc prohibitu se extendere ad quodlibet objectum, sub ejus spherâ contentum,

licet illud sit distans, aut absens, aut non existens. Quid enim potentia desit ad operandum, si non est expectanda objecti motio per se, vel per speciem.

De necessitate specierum in sensibus externis.

5 *O* *Bjic. 1.*: In tactu, gustu, olfactu, & auditu, non sentiuntur objecta, nisi sint organo contigua: poterunt ergo per se immediate cum potentia concurrere ad sensationem; cum nec illis proportio desit, nec applicatio: species enim non ad alium finem inventæ sunt, nisi ut suppleant improprietatem, vel distantiam, aut absentiam objecti. In visu quoque satis applicatur objectum ad organum medio lumine interfuso, cujus ope non modò lux distans, sed etiam color juvare potest potentiam ad videndum, siquidem per lumen redditur visibilis. Jā ergo in sensibus externis nulla est necessitas speciei admittendi.

6 *Resp.*, in tactu probari species ex eo, quòd manus sentit objectum tactile mediâ pelliculâ tenui, ac densâ, quæ, toti cuti exteriori obducta, nullo sensu prædita est in se; idèoque solet acutâ novaculâ dividi sine sensu doloris: Jam ergo tactu sentitur objectum nō immediate applicatum parti sentienti. Tunc igitur debet ad tactionem concurrere, operando per medium, atque ad eò speciem producendo. Nec dicas, qualitatem tactilem cōjungi cuti vel carni per aliam similem, quam univocè causat in pelliculâ. Licet enim qualitates primæ alias similes cau-

sens, non ita secundæ, cujusmodi sunt durities, mollities & alia, quæ certè non immutant sensorium, nec medium, v. g. baculum, productione simillimum: & tamen secundas medio baculo percipimus, indeque discernimus inter aquam, lanam, lapidem, &c.: quod quidem explicari nequit per impulsum baculo impressum: nam per impulsum non sentitur, nisi gravitas, aut pondus impellentis.

7 In gustu nulla est experientia similis. In eo tamen probantur species, tum paritate tactus, qui sensus est omnium materialissimus: tum ex uniformi operandi modo, quem natura in rebus ejusdem generis servare solet: tum, quia si reliquæ qualitates sensibiles, saltem secundæ, à naturâ vim habent emittendi species, proclive est id ipsum credere de sapore. Nec refert, quòd objectum gustus nunquam sentitur, nisi ut præsens, & immediatè applicatum sensorio. Quamvis enim specierum existentia investigari cæperit, fundamèto desumpto ex cognitione objecti distantis, aut absentis; at semel inde probatâ, rectè deducitur, nullum objectum, licet præsentissimum, ad sensationem sui concurrere, nisi per speciem, uti necessariam, ad suppleendam improportionem objecti: improportionem, inquam, non perfectionis, sed virtutis, aut fecunditatis immediatæ. Ratio: quia, cum objectum virtutem habeat speciei productivam, illamque exerceat, quando non applicatur immediatè, illam pariter exercere debet, utpote

agens necessarium, quando immediatè applicatur subjecto capaci, cujusmodi est sensorium ipsum.

7 Jam verò in olfactu reperiri species odorum, inde constat, quòd odor non creditur odoris activus, præsertim in aère, qui caret temperamèto primarum qualitatum ad productionem odoris necessario. Diffunditur ergo per extensionem halitûs, aut subtilitatis fumidæ, quæ à corpore odorifero exhalatur, & est odoris vehiculum, indeque evanescente halitu odorifero nullis remanet odor in aère. At verò halitus corporis odorati non videtur extendi posse ad distantiam 50, vel 500 milliarum, in quâ vultures, ut fertur, odorem mortuæ carnis percipiunt: tunc igitur odoratio non fit per contactum odoris, sed per ejus speciem. Simili ratione probantur species in auditu, qui certè percipit sonum, num ut proximum, num ut distans, pro ut fuerit proximus, vel distans locus, in quo editur à corpore sonoro: ergo sonus, ut distans, concurrit ad auditionem, utique mediâ virtute, vel effectû aliquo diffuso per mediû ad aures usque, ut adversarij concedunt. At non concurrit medio alio sono consimili: ergo mediâ specie.

9 *Prob. fals.*: non enim sonus est alterius similis productivus, sicut nec color coloris; alioquin sonus citharæ distantis perciperetur in todo medio, & perinde ac si totum medium citharæ sonantibus plenum esset (quod plane repugnat experientie); quemadmodum, si rosæ color similem alium per aera diffunderet ad

ad visum usque, totus aer interiacens videretur, quasi rosis plenus. Sonus itaque producitur a solo corpore sonoro, v. g. campana, recipiturque in aëre contiguo secundum aliquam latitudinem determinatam, quæ major, aut minor erit pro varietate virtutis sonativæ, & ictus, aut percussione, quâ indiget, ut conditione, ad sonandum. In totâ hac aëris latitudine, dum modica est, & sonus vehementior, auditus nō percipit sonativi distantiam, quia scilicet sonus ipse tunc realiter pervenit ad aures. Cæterum ultra latitudinem ejusmodi, quæ activitatis determinat sphaeram agentis sonativo, nequit propagari sonus, nisi per species.

10 *Dices*: si daretur species soni, diffunderetur in instanti, sicut species coloris: cur ergo prius certimus fulgar, quam audiamus tonitruum? *Resp.*, speciem soni suapte naturâ non produci sine undulatione aëris, quæ continuatur ultra realem sphaeram soni, & progreditur multò longius: ideoque non prius auditur vehemens tonitru, quam fenestram contremant; & flante vento ab eâ parte, quâ sonus editur, melius auditur, quia videlicet ventus promovet undulationem aëris à sonorâ percussione profectâ. Nec mirum, si species pendeat à motu aëris, cum etiam ab eo pendeat sonus ipse. Cum igitur motus ille successivè fiat, propterea soni species non diffunditur sine morâ temporis, quæ mora in non magnâ distantia minime percipitur. Unde patet disparitas ad speciem coloris, quæ ab un-

dulatione aëris non dependet.

11 *Dices* iterum: sonus successivè producitur, & illicò desinit: ergo qui propè sonativum editur, jâ non existit, cum species pervenit ad auditum distantem: si ergo auditur per speciem, dabitur naturaliter externa sensio de objecto nullibi existente. Sed, quidquid sit de speciebus, eadem urget difficultas: nam si sonus propè sonativum editus illicò perit, vel non audietur è loco distante, vel audietur jam non existens. Sonus ergo dicitur successivè produci, non quòd productus statim pereat, sed quia in sphaera virtutis sonantis extenditur successivè, atque etiam successivè intenditur in eadē, brevique incipit remitti, nec diù post desinit omnino, imitatur enim vibrationem aëris, à quâ pendet; semel tamen existens, aliquamdiu permanet, sicut & vibratio aëris, & tamdiu durat, quousque species ejus totâ pervadat sphaeram intentionalem.

12 Tandem in visu censetur evidens necessitas specierum. Nam visio manifestè pendet ab objecto presente, non quidem oculis contiguo, sed aliquatulum remoto: cum ergo hæc dependentia revocari nequeat ad meram sympathiam, quæ inter diversa supposita nihil explicat, & meritò vocatur asylum ignorantie, necesse est, ut objectum aliquid agat, quo visum afficiat, & immutat. Sed nequit agere in distans, nisi per medium: ergo in medio diffundit virtutem aliquam ad visum usque propagatam, quam vocamus speciem visualem. Diffusionem istius vir-

virtutis experientia confirmat: sapè enim, licet objectum in se non mutetur, varijs modis aspicitur pro varietate medij, videlicet obscurè, cū medium est turbidum, clarè, cum limpidum, &c.. Non est autem, cur varietas medij conferat ad visionem variādam, si nihil per medium transmittitur ab objecto ad visum.

13 Accedunt obvia experimenta visionis in speculo. Quomodo enim quis in speculo intuebitur objectum à tergo positum, nisi dentur species ab objecto missæ, quæ in speculum incurrentes, & inibi repercussæ, per lineam reflexam remittantur ad oculos, & objectum inibi apparere faciant, ubi linea reflexionis incipit? Hinc objectum intra speculum eò profundius, aut remotius cernitur, quò magis in suo loco distat à speculo: quia videlicet species reflexa repræsētat etiam objecti distantiam à speculo ipso. Nec prodest recursus ad radios luminis ex objecto missos in speculum, & à speculo reflexos in visum. Nam si radijs istis non inest vis repræsētandi objectum, seu proximè determinandi potentiam ad visionem ejus, quid ad rem conferunt? Si autem inest, ipsi radij erūt species visuales, quas modò intendimus. Nec item prodest recursus ad corpusculorum diffusionē, motum ve localem. Nam certè virtus diffusa per medium in momento pervenit ad visum è locis remotissimis, v. g. è calis: quod de corpusculis successivè localiter motis incredibile fit. Licet ergo color medio lumine reddatur visibilis, ipse tamen

nec per se immediatè, nec mediā productione alterius similis coloris, ut patet, sed mediā specie sui juvat potentiam ad videndum.

14 Sed hinc *objicies* 2.: propagatio speciei visualis per aëra ab objecto ad oculos videtur impossibilis. 1.: quia species suapte naturā dispositio est ad videndum: ergo recipi nequit in aëre visionis incapaci: subiectum enim incapax formæ est etiam incapax dispositionis ad ipsam. 2.: quia aër est incapax effectus formalis, à specie prælandi, videlicet denominationis *completi*, seu *determinati ad videndum*: nulla autem forma recipitur in subiecto, cui suum effectum formale præstare nequeat. 3.: quia quodvis objectum visibile, utpote causa necessaria specierum, debet eas circumquaque diffundere per aërem, etiā nullus existat visus in rerum naturā. Hoc autem virtutis inutile dispendium abhorret à naturali rerum genio. 4.: quia rebus, alioqui inertibus, & non activis, ut sunt colores, nullo jure tribuitur tanta fecunditas specierum, præsertim, cum hæ sint magis inæateriales, seu minùs crassæ, proindeque nobiliores coloribus ipsis.

15 *Resp. neg. aff.* Ad 1. *probat.*: species, licet sit dispositio necessaria ad visionem, non est tamen dispositio ultima, seu cum visione naturaliter connexa: nam præter speciem consideratur ad videndum certa organi temperatura, & spirituum accuratius per nervos opticos. Dispositio autem non ultima sæpe recipitur

tur in subiecto aliàs inepto ad formam, ut in chalybe, vel in auro recipitur vehemens calor, qui de se dispositio est ad formam ignis. *Ad 2.*: cum species non sit per se soiam ultima dispositio, proprius ejus effectus formalis non est denominatio *completi*, seu *determinati ad videndum*, sed denominatio *mediate*, vel *immediate conducentis ad visionem*: cujus denominationis capax est aer.

16 *Ad 3. conc. sequel.*: sicut enim Sol, & quodvis luminosum, etiam aspiciente nemine, sphericè diffundit lucem, cujus tamen usus & finis est corpora reddere aspectabilia; quin profusio ista lucis censeatur inutile dispendium; ita pariter &c.. *Ad 4.*: coloribus negatur quidem activitas univoca, vel etiam in ordine ad effectus purè physicos, qui non spectant ad lineam intentionalem; non tamen in ordine ad species, quæ reverà non sunt coloribus nobiliores: major quippe immaterialitas, aut minor crassities, quæ ipsis attribuitur, nihil est aliud, quàm major entitatis exilitas, aut tenuitas, vi cujus non possunt sensu percipi *ut quod*.

De necessitate specierum in sensu interno, & intellectu.

17 **O** *Bjic.* 3.: saltem pro sensu interno, & intellectu, superflua videtur species. Nam sensus internus, ad cognoscendum objectum præsens, determinatur per externam sensationem, vel etiam per motum spirituum à sensu externo remanentium: & ad cognoscendum abiens, determinari poterit per illas

easdem causas, quibus juxta Peripateticos excitantur species in phantasia, vel memoria sopita. Intellectus verò, cum nihil operetur, nisi operante phantasia, satis, superque determinabitur per phantasiæ operationem. *Confirm. 1.*: Intellectus humanus cognoscit objecta varia, quorum species non habet, videlicet entia spiritualia, materiales substantias, rationes universales, relationes, modos, entia rationis.

18 *Confirm. 2.*: species non requiritur in primis, ut determinet indifferentiam intellectus; ad hoc enim sufficit phantasia, sicut sufficit per nos, ut determinetur intellectus ad productionem speciei spiritualis: & alioqui species ipsa alià determinatione indigebit tam in intellectu, quàm in phantasia; siquidem multoties altè dormit, neque ullam generat cognitionem. Deinde non requiritur, ut intellectum adjuvet, influendo pariter in cognitionem: quia non est, cur intellectus juvenine egeat, cum non minùs contineat suos actus, quàm voluntas suos: voluntas autem est adæquata virtus ad actus volendi naturales. Et sanè intellectus adæquatè sumptus importat substantiam animæ, cujus perfectio continet eminenter formalitates omnes cujuslibet intellectionis naturalis.

19 *Ad object. resp.*, sensum internum ad cognitionem objecti præsentis non posse determinari per sensationem externam, cum hæc à cerebro distet, præsertim, quando in pede fit tactio: nec item per motum spirituum; hic enim, nisi secum de-

ferat species, insuficiens est; alioquin sufficeret pariter ad imaginandum colorem ante omnem visionem coloris. Ad cognitionem autem objecti absentis, necesse est, ut præcesserit in sensu interiori ab objecto exterius sensato aliqua immutatio, quæ deinde permaneat; alioquin phantasia, sicut ante omnem visionem coloris impotens erat imaginari colorem (ut patet in cæcis à nativitate), ita esset & post. Atqui immutatio illa necessario fit per qualitates immissas ab objecto, quas species appellamus: non enim fit per immissa corpuscula, cum nulla color immitrat, nec possint in eodem cerebro sine penetratione cōjungi tot corpuscula, quot phantasmatum semina coacervantur in memoriâ. Nec item fit per motum localem, quo fibrarum situs, aut positio variè mutetur, prout abundè ostendimus in Anim. fus. d. 5. c. 2.. Causæ verò excitantes species in phantasiâ, vel memoriâ sopitas, immutationem præsupponunt in sensu interiori ab objecto exterius sensato.

20 Similiter intellectus indiget quoque speciebus, tum ad primas intellectiones, tum ad recordandum de præteritis, & præcognitis. Ad primas intellectiones: quia generationem ad intelligendum necessaria est adæquata virtus omnino spiritalis; cum enim intellectio ex genere suo sit operatio primaria, & characteristica substantiæ spiritalis, debet esse, quantum fieri possit, independens à causâ corporeâ, non solum subiectiva, sed etiam efficiente. Atqui vir-

tus intellectus adæquata non est, nisi accedat ipsi comprincipium ali-quod ex parte objecti: debet ergo hoc comprincipium esse spirituale, adeoque aliud à phantasmate, nimirum species incorporea. Quod si velis, intellectum non egere, nisi determinatione, & applicatione; nec ad id sufficit actus phantasiæ, sicut non sufficit voluntati, cui applicari debet objectum per cognitionem spiritualem.

21 Ad recordandum verò de præcognitis patet specierum necessitas: quia intellectus post primas cognitiones aliter se habet erga ejusmodi objecta, quam si numquã ea cognovisset: hæc autem alietas explicari nequit, nisi intellectus adquirat, & retineat species. Nec sufficit, ut intellectus iteret cognitionem præteriti, memoria sensitiva, aut iteratio phantasmatis: nam intellectus sapè meminit eorum, quæ non percepit memoria sensitiva, videlicet suorum actuum spiritalium; & anima separata meminit eorum, quæ in corpore cognovit, & gessit: tunc autem à nullo phantasmate juvatur, nec apparet, à quo juvetur congruentius, quam à speciebus in corpore adquisitis, & in memoriâ spiritali servatis.

22 Jam ad 1. confirm.: Intellectus humanus, saltem in hac vitâ, nihil cognoscit sine specie, vel propriâ, idest, primariò institutâ ad objectum representandum, vel saltem alienâ, quæ videlicet propriâ sit aliûs objecti, convenientiam ut minimum analogicam, aut symbolicam ha-

habentis cum objecto A. v. g., & quæ cum alijs speciebus, item alienis, conjuncta, quasi secundariò deserviat intellectui ad objectum A. cognoscendum confusè, & imperfectè. Sic intellectus noster per species experimentales propriæ facultatis intellectivæ, simulque per species pulchritudinis, roboris, alacritatis, & agilitatis, Angelum concipit instar Juvenis optimè constituti, & aligeri, exceptâ materialitate. Similiter Deû concipimus per species potentia, sapientia, bonitatis, &c., ex creaturis hausas, detractâ limitatione, & imperfectione: carentias item, & entia rationis, per species entis realis. modos per species rerum absolutarum, &c., detractis semper detrahendis.

23 *Ad 2. confirm.* non requiritur species, ut necessariò determinet indifferentiam intellectus quoad exercitium; requiritur tamen, ut illû determinet quoad specificationem, vel quoad sufficientiam virtutis, pro tali objecto cognoscendo; & ita quidem, ut, si intellectus sola utatur specie objecti A, non possit cognoscere diversum aliud. Requiritur item, ut partialiter, & instrumentariè concurrat in cognitionem, titulo insufficientiæ in potentiâ cognoscitivâ, nudè sumptâ; idque, quamvis potentia, vel anima, sit cognitione perfectior, & illius verè productiva: nam adæquatio virtutis exigit quidem æqualitatem, aut eminentiam perfectionis; at non statim ex hac colligitur adæquatio etiam in re secundâ, ut patet in feminâ, quæ, licet prole perfectior, eam generare non

potest sine concursu maris. Concursus autem activus speciei inde probatur, quod species comparatur femini, cujus est activè concurrere ad generationem proles: ideòque pro varietate speciei variatur cognitio in eadem potentiâ, evaditque vel intuitiva, vel abstractiva, vel clara, vel obscura, vel intensa, aut remissa.

24 *Ad exemplum voluntatis,* quæ nullo indiget ex parte objecti principio coëfficiente, apertum est discrimen: nam volitiones, licet possint diversificari ex objectis, nō sunt ipsis consimiles, nec intentionales similitudines ipsorum, uti cognitiones. De cætero, ad volitionum diversitatem verè cōcurrit cum voluntate objectû in genere causæ finalis, quæ verè & propriè causa est: ad diversitatem vero similitudinum intentionalium, si objectum non concurrat in genere causæ efficientis per se, vel per speciem, in nullo genere causæ propriè talis potèntiam adjuvat. Unde solus intellectus ex propriâ penu diversas objectorum innumerabilium similitudines promet.

De causâ oblivionis.

25 *O* *Bjic. 4.* Si intellectus reciperet species, eas perpetuò retineret; illæ quippe nec perire possent ex defectu subjecti, utpotè incorruptilis: nec ex oppugnatione contrarij, utpote contrario carentes: nec ex defectu causæ conservatricis, cum non dicantur conservari ab objectis, sed ab intellectu agente, vel a solo Deo. Hinc autem contra experientiam sequitur, intel-

lectum numquam oblivisci objecto-
rum, quorum species semel adquisi-
vit: imò semper esse in actuali exer-
cizio cognoscendi, quod semel cog-
novit: sicut enim visus, habitâ spe-
cie, necessariò videt, ita intellectus,
&c.: & sicut intellectus ipse, cum pri-
mum recipit speciem, nequit non eâ
uti ad cognoscendum, ita, cum illam
postea retinet: non enim minùs per
illam completur, & fecundatur pos-
teâ, quàm antea.

26 *Ad object. conc.* quidquid
assumitur. Sequelas tamen *neg.* obli-
vifcitur enim intellectus, non ex de-
fectu specierum, sed ex defectu con-
ditionis ad earum usum requisitæ:
connexio quippè intellectûs & phan-
tasiæ in operando, quamdiu in cor-
pore vivitur, connectit etiam quoad
usum species utriusque memoriæ in-
tellectivæ, & sensitivæ, adeò, ut nulla
in intellectu excitetur species, etiam
ex imperio voluntatis, quin simul in
memoriâ materiali evigilet alia quæ-
dam, illi correspondens: quæ, si fortè
corrupta sit, eo ipso cognatam spe-
ciem intellectualem relinquet otian-
tem, donec anima separetur à cor-
pore. Unde patet, cur intellectus nō
semper sit in exercitio cognoscendi,
sive utendi specie adquisitâ: quia sci-
licet hæc, dum primum existit, spe-
ciem phantasiæ præsupponit operan-
tem, non enim producitur, nisi me-
dio phantasmate: ideoque tunc ne-
cessario agit, quia ei pro excitativo
sufficit sensio interna, vel species
phantasiæ: postea verò sopitâ, aut
forte corruptâ specie phantasiæ, non
expergitur species intellectualis,

donec illa evigilet, aut novâ alia si-
milis à phantasiâ producatur.

27 Ad exemplum autem spe-
cierum visualium petenda est dispa-
ritas ex earum diversâ naturâ: consi-
tat enim experienciâ, eam esse natu-
ram specierum utriusque memoriæ,
intellectivæ, & sensitivæ, ut nec sta-
tim pereant, nec exigât operari post
primum actum, nisi denuò excitentur:
sunt quippe institutæ propter
bonum subiecti, cuius interest, &
memoriam habere pro opportunitate
renovandam, & à cognitione præ-
teritorum cessare, ut nova cognos-
cat, aut vires reficiat. Alia certè est
natura specierum visualium, quæ &
ab objecto pendent in fieri, & con-
servari, & non in alium finem insti-
tutæ sunt, nisi ut objectum tamquam
præsens visibile reddant: quare amo-
to, seu deficiente objecto, statim
pereunt, & quamdiu durant, poten-
tiam necessariò juvant ad intuitio-
nem objecti, si adsint cætera requisita
ex parte potentiæ, ut supponitur.

28 *Dices:* Inexplicabile fit,
quomodo excitentur species in phan-
tasiâ, vel memoriâ sensitivâ? cur ali-
quando, & non semper evigilent? cur
aliquæ, & non omnes, præsertim, dū
nihil operantur externi sensus? cur
interdum antiquæ potius, quàm re-
centes, interdum viceversa? Quo-
modo item contingat in memoriâ
sensitivâ corruptio specierum, & præ-
cognitorum oblivio? & cur illæ ipsæ
species, quæ in primo sui ortu cog-
nitionem intuitivam genererunt, post-
modum absente objecto, nonnisi
cognitionem abstractivam generent,
cum

cum nihil fecunditatis amittat? Nam ſi præſentia objecti dicatur conditio neceſſaria, ut ſpecies producat intuitionem, cur non pariter conditio erit reſpectu potentia, ſecluſâ ſpecie?

De excitatione, & corruptione ſpecierum.

29 **R** *Eſp.*: Excitatio ſpecierum in memoriâ nihil eſt aliud, quàm nova earum determinatio ad operandum, pro quâ varie aſſignantur cauſæ. *Prima* eſt aliqujus humoris in corpore commotio, vel exuberantia, quæ cerebrum alterando per ſe, vel per infectos ſpiritus, vapores, aut ſumos, excitat ſpecies eidem humori aliquatenus congruentes. Hinc melancholici triſtitia, ſanguinei lata, cholericici atrociam frequenter meditantur, & eadem ſomniare ſolent. Ad eandem cauſam reducenda eſt excitatio proveniens ab Angelo, vel à Dæmone, quæ naturaliter fieri nequit, niſi per motum localem humorum, aut ſpirituum. *Secunda* cauſa eſt affinitas, aut connexio ſpecierum inter ſe, propter affinitatem, ſimilitudinem, aut connexionem objectorum, vel propter modum, & ordinem, quo adquiſitæ fuerunt. Hinc ex adventu novæ ſpeciei evigilare ſolent plures aliæ, dudum conſopitæ, ut cum ad conceptum noxi hominis redit memoria malorum, quæ olim intulit. Hinc etiam derivandus eſt cæternus ille recursus ſpecierum, quo quis prolixam orationem fideliter à memoriâ recitat, &c..

30 *Tertia* cauſa eſt imperium

voluntatis, quod, prælucente cognitione confuſâ de objecto antea cogito, v. g. de hiſtoriâ aliquâ lectâ, vel auditâ, intellectum applicat, & conſequenter phantaſiam, aut cogitativam materialem, ad reſumendas ſpecies rerum, & circumſtantiarum in particulari. Hinc provenit conatus ille mentis, & phantaſiæ, quo interdum ſpecies quaſi amiſſas quærimus, vel quaſi remotas advocamus: talis enim conatus voluntate imperatè fit, & nihil eſt aliud, quàm attentio ad objectum confuſè cognitum, & ceſſatio à cogitationibus extraneis: quæ ceſſatio & attentio valde conducunt, ut ſpecies operatæ reducantur ad uſum. Accedente aliquâ ex his cauſis, ſaltem ut occasione, vel conditione, Deus ipſe, ut naturæ Author parat concurſum jam his, jam illis ſpeciebus, prout expedire judicavit ad bonum ſubjecti, habitâ etiam ratione boni communis.

31 *Corruptio ſpecierum* memoriæ ſenſitivæ provenire poteſt, tum ex defectu ſubjecti, nempe medullæ cerebri, cujus partes magis humidæ, aut minus viſcidæ, ſenſim reſolvantur; indeque ſpecies, quæ reſolutis particulis inhærebant, conſequenter pereunt: tum ex mutatione ſubjecti accidentali, ſeu ex defectu diſpoſitionis in ſubjecto debita, vel ex adventu qualitatis huic diſpoſitioni contrariæ. Probabile enim eſt, memoriæ gratiâ datam eſſe cerebro à naturâ qualitatem aliquam imponitâ, cujus munus ſit diſponere ſubjectum ad receptionem

tionem specierum eo ferè modo, quo diaphanitas disponit ad receptionem luminis , & opacitas ad receptionem coloris. Hæc autem qualitas aliquam inter qualitates morbidas contrariam habet , vi cuius minui , seu remitti potest , & interdum destrui , simul inferendo ruinam , aut remissionem specierum: postea tamen causâ morbi cessante, poterit recuperari , vel intendi a virtute animæ non impeditâ; quamquam non ideo reparabitur specierum jactura , nisi nova subveniat externa sensio , quia virtus animæ ad productionem earum haud sufficit. Per huiusmodi recursum ad mutationem , jam substantialem , jam accidentalem subiecti , explicari poterunt , quæ obijciuntur n. 28. & alia experimenta memoriam spectantia.

32 Quomodo autem species, quæ in primo sui ortu cognitionem intuitivam generat , postea in absentia objecti generet abstractivam? bifariam explicare poteris. 1.: si neges essentielle discrimen inter cognitiones intuitivam , & abstractivam, quæ sit per speciem propriam: idem quippe actus , quo intellectus , aut phantasia intuetur objectum præsens , potest naturaliter conservari, objecto recedente ; quamvis tunc amittat denominationem *intuitivi*, quæ non est penitus intrinseca , utpote constituta per coexistentiam cum objecto. 2.: si dicas , ejusmodi cognitiones, tametsi essetialiter differentes , ab eadem specie produci posse : quia non differunt ratione

principij, sed ratione modi tendendi , vi cuius intuitiva connexionem habet specialem cum objecto præfenti, quæ caret abstractiva. Ideo autem species intuitionem causat, dum primò exiit, non postea ; quia protali effectu indiget externâ sensatione objecti , veluti conditione sine quâ non , nimirum ex quâdam sympathiâ, quæ in attinentibus ad idem suppositum non est absurda.

De materialitate , & divisibilitate specierum sensibilium.

33 **O** Bjic. 5.: species sensibiles, utpote in subiecto corporeo receptæ , & ex eoeductæ , nequeunt esse spirituales: deinde materiales non sunt : ergo fictitiæ. *Min. prob.* 1. ex Aristotele, qui 2. de Anim. t. 121. species sensuum appellat formas sine materiâ , & ex SS. Aug. & Thoma , qui illas spirituales esse dicunt. 2. : quia si materiales essent, possent ipsæ videri , & sentiri. 3.: quia essent divisibiles , ita ut cuivis objecti puncto corresponderet punctum speciei : unde in pupillâ , quæ uno intuitu videt immensum cæli spatium, tot agglomerabuntur speciei puncta, vel particule , quot sunt in materiâ spatij cœlestis. Hoc autem omnem superat fidem : nec apparet , quomodo cum materialitate cohareat penetratio , & inextensio partium innumerabilium ; praesertim , cum intentionem non faciant ; aliter in actum visionis refunderent claritatem immensam.

34 *Resp.* , species sensuum materiales esse, quin obtineant probatio-

tionem contrariarum. Non obstat 1. : quia species ab Aristotele eatenus dicuntur formę sine materiā, quatenus continent obiectorum similitudinem sine reali naturā ipsorum ; nec enim species coloris est color , sicut signum , quod cera recipit ab annulo ferreo , vel aureo , non ideo recipit naturam ipsam auri , vel ferri. A SS. Augustino , & Thomā tribuitur speciebus spiritualitas impropria cum insensibilitate recurrens : quā ratione nomen spiritus tribui solet aëri , & ijs halitibus , quorum subtilitas subterfugit perceptionem sensuum.

35 Non obstat 2. : quia non omnis entitas materialis potest percipi visu , vel alio sensu : quis enim usquam vidit , aut sensit materiam subtilem , sive ætheream , extensionem , aut figuram atomorum , & spiritus vitales , & animales , utrique corporeos. Species itaque non sunt sensibiles *ut quod* : quia non sunt ejusdem rationis cum obiectis , nec participant rationem , *sub quā* tendit sensus in objectum suum ; alioquin species albi & nigri forent contrarię , nec possent in eadem pupillā simul recipi , aut si reciperentur , visionem impedirent. Sunt tamen species sensibiles *ut quo* , quia proveniunt ab objecto sensibili , illudque sensibile reddunt , seu proximè aptum , ut sentiantur.

36 Non obstat denique 3. : quia species sensibilis divisibilis est saltem in essendo , seu ex parte subjecti , cujus extensionem imitatur. Quin & ex parte objecti , seu in representando , juxta communem nos-

trorum sententiam , est etiam divisibilis , ita scilicet , ut qualibet pars objecti suam producat in solidum partem speciei , per quam representetur tantum ipsa , & non alia. *Prob.* : si enim , cum aspicimus uno intuitu multitudinem hominum , jumentorum , curruum , &c. , singula ex his obiectis contiguīs , sed non unitis , producunt species singulis respondentes , nec omnia concurrunt per modum unius agentis ad speciem omnibus communem , cur non idem censendum sit de pluribus partibus unius objecti ?

37 Certè in objecto sæpe colores sunt contrarij , ut cum pars una est alba , alia nigra : nequit autem à nigro , & albo , quā talibus , produci species utrique communis ; sicut nec à frigido , & calido , quā talibus , oriri potest effectus aliquis utrique similis : Licet enim species albi , & nigri , non sint contrarię , sed amice cohæreant in eodem subjecto ; sunt tamen à contrarijs principijs , à quibus trahere debent repugnantiam , saltem ad identitatem : sicut calor ut 4. , & frigus ut 4. , licet in eodem subjecto amice cohæreant , semper tamè identitatem excludunt , tum inter se , tum inter effectus ab utrāque qualitate productos.

38 Accedit , quòd dum obiecti pars una tegitur , perseverat in visu species alterius partis ; alioquin tota mutaretur species maris , occultatā quavis aqua guttulā , & tota variaretur species hemisphærij cœlestis , dum vel una interponitur atomus opaca. Si ergo species partis ,
quæ

quæ perseverat, repræsentativa est totius objecti, quomodo jam non totum repræsentat? Accedit item, quod partes objecti remotiores minus clarè videntur, quàm propinquiores: hoc autem non accideret, si viderètur omnes per eandem speciem, ab omnibus communi actione productam. Tenendum igitur, à quâlibet objecti parte produci partem speciei, quæ illam in solidum repræsentet, & consequenter speciem visualem esse quoque objectivè, & in repræsentando divisibilem.

39 Notandum tamen, quod nulla species visualis potentiam sola determinat, nisi oriatur à mole subjecti proportionatâ, quæ moles eò grandior esse debet, quò major est distantia. Cum autem moles est minor debitâ, tunc species, ut potentiam determinet, indiget confortio aliarum specierum, ab alijs objectis continuis, aut contiguis, procedentium, simulque potentiam determinantium ad visionem totius molis, aut aggregati resultantis. Unde hujusmodi species sibi invicem sunt conditiones ad operandû, & quò plures in visu conjunguntur, visio est clarior, non intensivè, sed extensivè. Hâc ratione mons magnus cernitur eminè, nequaquam videndus in eâdem distantia, redactus ad molem palmi unius: nec enim id accidit ex eo, quòd omnes objecti partes sese mutuo juvent ad emittendum speciem omnibus communem; eadem quippe experientia fit in aggregato plurium objectorum, v. g. in exercitu procùl viso, cujus

molem constituunt homines, equi, currus, arma, quæ tamen communem speciem non emittunt.

40 Nec refert, quòd additur *in objectione*, tot scilicet agglomerari in pupillâ speciei puncta, sive particulas, quor sunt in materiâ spatij cælestis: id enim pariter admittendum est pro eventu, in quo inter puncta omnia, seu particulas cæli, nulla esset unio, sed mera contiguitas, aut propinquitas. Et sanè materialitas non impedit penetrationem, nisi inter habentia quantitas diversas; alioqui nec forma substantialis, nec accidentia corporea penetrarentur cum materiâ. Nec ex capite materialitatis major est difficultas in penetratione duarum qualitatum, quàm mille. Ratio verò, cur ex tot specierum cumulo non oriatur visio immensæ claritatis, est: quia species illæ non ordinantur, ut idem objectum secundum idem videatur intensius, sed ut plures ejus partes appareant: nec, licet uniuntur eidem subjecto, uniuntur immediatè inter se; quia mutua unio immediata specierum non requiritur ad repræsentandum partes objecti unitas, cum ad hoc satis sit, quòd nullum iater partes appareat intervallum: nullum autem appareret, etiam sublata unione continuativâ, si videlicet partes permanerent in eodem situ. Vide, quæ dedimus in Anim. fæl. à n. 61.

An & quatenus species sit repræsentatio objecti?

41 **O** Bjic. 6. : Species albedinis, & nigredinis v. g. non

non sunt objectorum imagines, & similitudines in essendo, seu per convenientiam specificam entitatum; alioqui deberent esse contrariæ, nec possent in eâdem potentia coherere. Deinde non sunt imagines, aut similitudines formales in representando: quia confunderetur alioqui species impressa cum expressâ, cujus est representatio istiusmodi. Denique nō sunt similitudines in representando purē virtuales, quatenus virtutē habeant efficiendi cognitionem: hoc enim pacto nō magis illæ, quā potentia, vocari debent species, & simulachra objectorum. *Confirm.* species non sunt signa objectorum formalia, quia non sunt cognitiones: non item sunt instrumentalia, quia non prius cognoscuntur ipsæ, quā objecta: ergo nullatenus sunt signa, sive imagines objectorum.

42 Respondent Thomistæ, speciem impressam esse formalem similitudinem in representando, differre tamen à cognitione. 1.: quia est minus expressa. 2.: quia non reddit potētiā objecto similem in actu, sed in habitu. 3.: quia non habetur vitaliter. Sed hæc non satisfaciūt. *Non* 1.: quia major & minor expressio intentionalis comprehenditur intra lineam cognitionis, sicut major & minor claritas physica intra lineā lucis. *Non* 2.: quia to in habitu, si idem sonet, ac *permanenter*, etiam Divina cognitio permanens est, & cognitio Angelī de semetipso: si verò significet, potentiam vi speciei impressa solum fieri aptam, & pronam ad similitudinem adquirendam,

jam species ipsa non est similitudo formalis; alioqui non posset non in genere formalis causæ reddere potentiam actualiter similem, sicut reddit cognitio. *Non* 3.: quia non est cur Thomistæ vitalitatem denegent speciei, saltem intelligibili, cum hæc producat a potentia vitali, nempe ab intellectu agente, & in potentia vitali recipiatur, nempe in intellectu possibili.

43 *Dicendum* igitur, species impressas vocari objectorum imagines, & similitudines in representando, purē virtuales, seu in sensu causali, & virtuali, ut cum radius luminis vocatur calidus, ardens, igneus. Id patet ex analogia seminis, cui non cōvenit formaliter organizatio, nec anima prolis, aut parentis, sed tantum virtualiter: cum ergo species dicatur semen objecti, nō debet formaliter exprimere lineamētā ipsius, sed virtualiter tantum. Ideo autem non tribuitur potentia nomen *species*: quia nomen istud peculiariter denotat virtutem, quæ ab objecto ducit originem, & potentiam complet in esse potentis representare objectum hoc præ illo.

44 *Ad confirm.* species respectu intellectus Angelici, à quo immediate, & quidditative cognoscitur, est verè signū objecti instrumentale: non verò respectu intellectus humani, quādiū est in corpore: nā pro hoc statu solū mediate, seu illative, & ab effectu cognoscimus species, quia nec de ipsis habemus propria phantasmata, nec eas exercitè experimur, sicut cognitiones: ex quo

Ec

etiam

etiam colligitur, non esse repræsentationes formales. Potest tamen species appellari signum formale objecti cum addito *in actu primo*, quatenus potentiam reddit fecundam cognitionis, cui propriè, & sine addito, convenit ratio signi formalis.

De Causis specierum in sensu interno, & intellectu.

45 **O**bjic. ultimò: species intellectus, & phantasia non producuntur ab objectis: aliunde nequeunt produci congruenter ab aliâ causâ, cum sint objectorum semina: ergo à nullâ producuntur. Resp., species phantasia, & sensusve interni oriri ab objectis, saltem mediâtè; quatenus producuntur à sensationibus externis, addito concursu specierum externis sensorijs impressarum, quæ una cum sensationibus externis constituunt causam adæquatam. Quamvis enim hæc causæ à cerebro dissent, operantur tamen per medium, propagando scilicet species per nervos sensorios, quorum interventu cum cerebro communicant sensus externi, vel etiam per spiritus animales, qui ad eodem nervos confluunt: ubi notandum, species interno sensui destinatas, & esse diversæ rationis à speciebus externis, cum destinentur ad cognitiones valdè diversas, nec pendeant in conservari à præsentia objecti: & esse perfectiores externis, quia desinantur ad potentiam & actus ex genere suo nobiliores: & hinc provenit, quòd produci nequeant à solis speciebus exteriorum sen-

suum; quidquid dicant aliqui Thomistæ.

46 Species verò intellectus, sive intelligibiles, aliæ sunt reflexæ, aut experimentales, quibus intellectus meminit se cognovisse: & has constat, produci ab actibus intelligendi, quamvis ab his non pendeant in conservari. Aliæ sunt directæ, seu coadjuvantes ad primos actus circa objecta externa: & hæc principaliter fiunt ab intellectu agente, concurrente tamen phantasmate more causæ partialis, & instrumentalis. Influxus principalis intellectus inde constat, quòd pro speciebus spiritualibus causa spiritualis assignari debet; nec alia invenitur aptior, quàm intellectus agens. Pro quo observa, duas communiter statui in parte intellectivâ facultates spirituales, vel re, vel saltem munere distinctas: altera efficit species, vocaturque *intellectus agens*: altera recipit easdem, priusquam agat cognitionem, vocaturque *intellectus passibilis*, sive *passivus*, aut etiam *intellectus possibilis*, eoquòd ex se sit possibiliter omnia, seu potens in omnia transformari quodammodo, recipiendo scilicet rerum omnium similitudines intentionales, tum virtuales, tum formales, aut expressas.

47 Concursum phantasmatis partialiter & instrumentaliter effectivus *prob. 1.*: quia si phantasmati negatur verus influxus, intellectio nec immediatè, nec mediâtè oritur ab objecto, cum nequeat oriri, nisi medio phantasmate. Quomodo ergo verificabitur illud, *Ab objecto, &*
pe-

potentiâ paritur notitia? vel quomodo intellectio erit imago objecti: quandoquidem ratio imaginis importat originem à prototypo, ut cum S. Aug. docet D. Thomas 1. p. q. 35. art. 1. *Prob. 2.*: quia phantasma debet adesse priori ad speciem intelligibilem, habet cum eâ proportionem in esse imaginis & representationis objecti; imò in hac ratione phantasma est perfectius, cum sit representatio formalis, species verò solum virtualis: est etiam quodammodo mensura perfectionis speciei; hæc enim eò perfectior elicitur, quò vividior est actus phantasmæ. Adsumt ergo manifesta virtutis activæ indicia physica.

48 *Dices*: effectus spiritualis produci nequit à virtute corporeâ. *Neg. aff.* de virtute inadæquatâ, & instrumentali: sicut enim virtus huiusmodi convenit speciei non vitali respectu cognitionis vitalis, & accidenti respectu substantiæ, ita pariter phantasmæ materiali respectu speciei spiritualis. *Insistes*: si actus phantasmæ vere induit, non est cur non induat, ut virtus adæquata, nam materialitatis imperfectionem compensat vitalitate intentionali, vi cuius absolute superat speciem non vitalem, tametii spirituaalem. *Resp.*: huiusmodi compensatio non prodest; alioqui spiritualitas animæ humanæ non satis colligeretur ex productione actuum spiritualium: pariter quippe licet dicere, materialitatem animæ compensari substantialitate, quæ refertur accidenti spirituali superiori. *Dices* adhuc phantasma con-

curret ut summum, quasi exemplar præbendo intellectui. Sed *contra* est: quia species, utpote non præcognita, non procedit ex intentione illud imitandi.

49 Tandem observa, species intelligibiles vocari semina objectorum potius, quàm intellectus, à quo principaliter oriuntur: quia ratio seminis duo requirit, & originem à parente, & vim producendi similitudinem ipsius: utrumque convenit speciei respectu objecti, cum non nisi primum ipsi conveniat respectu intellectus. Sufficit autem ad appellationem seminis (in præsenti analogicam) origo mediata, qualis intervenit inter speciem intelligibilem, & objectum externum: nam ab objecto visibili v.g. immediate producitur species visualis, quæ species visionem causat: visio speciem internam: hæc actum phantasmæ: hic spirituaalem speciem. Quod si species à solo Deo infusa sit, adhuc vicaria est objecti, & veluti semen ejus; quia producitur à Deo, prout eminenter continente objectum, non solum physice, sed intentionaliter, seu in ideâ, vel cognitione infinitâ. Hinc etiam dicitur species se tenere, non ex parte potentie, sed ex parte objecti: quia licet revera potentiam informet, perficiat, & compleat in esse proxime cognoscitivæ; non est tamen virtus, quam pro parte suâ confert potentia, sed ei aliunde supervenit, tamquam subsidium ab objecto præstitum.

CAP. II.

Quid sit, & quibus potentijs conveniat habitus acquisitus?

50 **N**omen *habitus* in præsentia sumitur pro qualitate quâdam, quæ potentiaæ vitali supervenit, & permanentiter inhæret, ut ipsam in operando adjuvet. Alius est habitus *per se infusus*: alius *acquisitus*. Per se infusus (de quo Theologi) à solo Deo producitur, datque simpliciter posse, quia potentiam elevat ad actus, quos ipsa propriæ naturæ viribus assequi non valet, v. g. habitus fidei, charitatis, &c. Acquisitus (qui præsentis est instituti) repetitione actuum acquiritur, datque tantummodo *facile posse*, quia solum præstat potentiaæ, ut propensius, & minori conatu eliciat illos actus, quos alias sine habitu elicere potest. Unde definitur, *Qualitas permanens, per se relicta ex repetitione actuum, ac per se instituta, ut potentiam merè faciliorem, & allevet in productione similium.*

51 Dicitur qualitas *permanens*: non quòd perire nequeat, sed quia non est fluxa & transiens instar actuum, sed per se durat in subiecto, donec à contrario destruitur; indeque vocatur ab Aristotele, *qualitas difficilè mobilis à subiecto*. Dicitur *per se relicta*, &c., quòd discernatur ab habitu infuso, & à novitate temperamentis, quæ interdum per accidens resultat ex repetitione actuum. Per verba reliqua discernitur habitus à speciebus impressis, quæ

non merè faciunt, sed conferunt virtutem simpliciter necessariam ad actus, nempe species remissæ ad remissos, intensæ ad intensos. Quod si velis, ut species ejusdè objecti multiplicatæ dent facile posse ad actus ejusdem intensiōis, saltem non sunt ad id *per se instituta*, cum multiplicatio in eodem subiecto sit ipsis per accidens.

52 Quoad potentias, quibus convenit habitus acquisitus, non cōvenit in primis sensibus externis, quippe qui longo usu, vel assiduitate operandi, potiùs hebetantur, ut manifestè experimur in visu. Aliqualis verò facilitas, quam interdum adquireunt, dum quibusdam objectis assuescunt, reduci debet ad aliquam temperamentis variationem, vel impedimentorum remotionem: quòd enim non sit propriè habitus, satis ex eo patet, quòd non intenditur, sed minuitur usu diuturno. Idem dicendum de potentia nutritivâ, seu vegetativâ; necnon de potentia locomotivâ; quin obstat experientia facilitatis usu adquirentis in manibus citharizantis, & in pedibus numerosè saltantis: nam motus ille, quatenus velociter & expedite posuit, oritur ab agilitate, quæ explicari potest per aliud ab habitu, per hoc scilicet, quòd nervi exercitio laxentur, & atterantur, expulsoque crasso aliquo humore flexibiliores evadant: quatenus verò artificiosus est, manifestè requirit cognitionem, quâ mediante provenit ab habitu artis, intellectui, vel phantasie inhærente, qui semper motum externum dirigit ali-

aliquo actu interno, etiamsi citharizans aliò distractus esse videatur.

53 Solùm ergo convenit habitus verè & propriè potètijs internis, præsertim intellectui, & voluntati, à quibus facilitatem crebrâ repetitione actuum sæpè comparari, notum fit experientiâ in virtutibus, vitijs, artibus, &c.. Nec hujusmodi facilitas consistit in merâ impedimentorum ablatione, cum nulla in voluntate, & intellectu fingi possit ablatio permanens, & ab omni positivo distincta, maxime, quando statim post usum rationis incipit habitus adquiri. Nec item consistit in variatione temperamenti, quod in his potentijs, utpote inorganicis, nullum est: mutatio autem temperamenti phantasæ, & appetitûs sensitivi, non limitatur, sicut habitus, ad certam speciem actuum, & objectorum; alioquin diversa temperamenti proportio necessaria erit pro diversis actibus, & objectis: unde, sicut non cohærent in eodem subiecto diversæ humorum, seu qualitatum primarum proportionēs, ita non cohærebunt diversi habitus Logicæ, Rhetoricæ, Justitiæ, fortitudinis, &c.: quod planè repugnat experientiæ. Admittenda est igitur, saltem pro actibus intelligendi, & volendi, specialis positiva qualitas à temperamento distincta, quæ propriè & philosophicè sit habitus.

54 *Dices*, habitum in intellectu non distingui à speciebus impressis, præsertim experimentalibus, quæ in memoriâ relinquuntur ab actibus præhabitis, & repetitis

actibus intenduntur, atque ita facilitatem inducunt ad similes alios iterandos. *Prob. ass. 1.*: quia intellectus ad assensum evidentem necessario determinatur per speciem, vel per apprehensionem ex eâ natam, ut etiam per præmissas ad conclusionē: ad actus verò fidei, & opinionis omnino determinatur ex imperio voluntatis: non ergo indiget habitu à speciebus distincto, quo inclinetur, seu determinetur ad operandum. 2.: quia intellectus, excitatâ specie, vel positâ applicatione voluntatis, operatur ut causa necessaria, non minus, quàm visus, aut auditus: ergo sicut in his non opus est habitu, ita &c.. 3.: exemplo brutorum, in quibus facilitas ordinatè operandi, quæ usu comparant, revocari solet ad species in memoriâ relictas. 4.: quia positiva facilitas orta ex repetitione actuum est habitus: sed intensio specierum experimentalium est talis facilitas: ergo &c..

55 *Nego assumpt.* multiplici ratione. 1.: quia species impressæ nō supponunt, sed dant simpliciter posse ad cognitiones: è contrâ verò habitus adquirenti. Nec dicas, speciem repetitione actuum intēdi ultra gradum requisitum ad simpliciter posse. Si enim intenditur ut sex, & per totidem gradus concurret, dat utrique simpliciter posse ad cognitionē claram ut sex, si ut quatuor, ad cognitionem claram ut quatuor, &c.. 2.: quia species objecti A. non inclinatur, sicut habitus, ad cognitionem similem, sed illius duntaxat; cum ad illud solummodo representandum

per

per se ordinetur, utpote semen ejus; alioquin, semel cognito furto Petri, posses eodem modo cognoscere furtum Pauli sine nova specie.

56 3.: quia species, ab actibus præhabitis in memoriâ relictæ, non immediatè repræsentant objectum externum, sed actus præteritos: quare per eas ut summum reddetur facilis intellectus ad cognoscendum, se judicasse; non verò ad immediatè judicandum de objecto externo: quod certè præstat habitus. 4.: quia species, à repetitis actibus productæ, cum repræsentent actus saltem numero distinctos, nequeunt facere intensiorem, sicut illam non faciunt species multorum hominum, aut lapidum, qui simul, aut successivè nocentur. 5.: quia, si habitus esset intensio specierum, ad incrementum habitus in logico v. g. cresceret attentio intellectus ad inferendum conclusiones, & in citharedo ad pulsandum juxta regulas artis. Hoc quidem falsum esse, evincit experientia; sequitur tamen; quia species, quò intensior est, eò magis intellectum reddit attentum, cum apprehensionem causet vividior.

57 Nec urgent probationes oppositæ. *Ad 1. neg. consequ.*: quamvis enim intellectus necessario determinetur per speciem, præmissas, &c.; indiget tamen habitu, ut in actu primo inclinetur magis, & in actu secundo determinetur facilius, id est, cum paucioribus, vel minoribus prærequisitis ab habitu distinctis. Nam intellectus habituatus minus laborat in disponendo præmissas,

& inferendo conclusiones, redditurque magis proclivis ad assentiendum objecto, cui assuevit, eò languidior sit applicatio voluntatis, minus vivida apprehensio, aut minor penetratio, & attentio. *Ad 2.*: intellectus, excitata specie, necessario elicit simplicem apprehensionem, sed non sæper necessariò pergit ad judicium, nec ad discursum, donec satis à voluntate applicetur: voluntari autem non semper obedit promptè ac facilliter (præsertim in obscuris, & cum simul proponitur motivum retrahens), nisi adsit habitus inclinans, minuensque laborem in actu secundo. Quare & in causâ necessariâ habitus locum habet, quando experimur talem causam vi consuetudinis elicere minori conatu actus aequalis: hoc autem experimur in intellectu, non in visu, & auditu.

58 *Ad 3.*: etiam in brutis facilitas ordinatè operandi revocari debet ad habitum, non ad species in memoriâ relictas: nam sæpe canis initio per minas & verbera inducitur, tremens, ad operationes aliquas, quas deinde vi consuetudinis exercet promptus, & lætabundus: quod signo est, hanc promptitudinem non oriri ex speciebus memorativis verberum; alioquin etiam post assuetudinem tremere, ac doloris metum ostenderet. Nec dicas, locum non esse habitui, nisi libertas adsit: nam subiectio ad libertatem extrinseca est habitui, & in repentinis, ac in deliberatis voluntatis motibus maxime ostenditur habitus, juxta Aristotelem 3. *Ethic. c. 8* *Ad 4.*: non quæ-

quævis positiva facilitas orta ex repetitione actuum est habitus, sed ea tantummodo, quæ supponit simpliciter posse ad actus similes, versarique potest indifferenter circa objecta omnino similia: hoc autem non habet intensio specierum, nec ista resultat ex repetitis actibus similibus, ut nuper diximus.

59 Sed *contra* *insurgens*: per actus supernaturales, v. g. fidei Divinæ, acquiritur facilitas, quæ non dat simpliciter posse: sed hæc facilitas non consistit in habitu à speciebus distincto: ergo. *Resp.*, actus supernaturales vel generare, etiā physicè, habitum alium supernaturalem diversæ indolis ab infuso, præstantemque duntaxat facile posse: vel generare habitum entitativè naturalem, qui tamen elevatus per habitum infusum, vel per aliud supernaturale principium, facilius ad alios actus supernaturales ejusdem rationis. Utra opinio sit præferenda, Theologica discussionis est.

60 Dices iterum: in voluntate non est, cur habitus distinguatur à speciebus, & actibus. *Probat*: quia tota propensio, & facilitas voluntatis erga objectum aliquod, proxime & formaliter consistere potest in vividâ cognitione dulcedinis, aut emolumentum, ex eodem objecto antea percepti, vel etiam in simplici, & indeliberatâ complacentiâ, quæ ex illius memoriâ nascitur: remotè verò, seu radicaliter consistere potest in speciebus experimentalibus, quæ in memoriâ remanent ex jucundis, & repetitis volitionibus ejusdem ob-

jecti: & quia formalis facilitas transit cum actibus, radicalis verò permanet cum speciebus, idcirco hæc potius, quàm illa meretur nomen habitus: ergo secluso ulteriori habitu, tota inclinatio, & facilitas voluntatis, quæ repetitione actuum acquiritur, explicari potest radicaliter, & habitualiter, per intensas species experimentales, & formaliter per cognitionem, seu memoriam vividam, & per simplicem complacentiam inde resultantem.

61 *Confirm.* 1.: voluntas eò est facilior, quò magis attrahitur ab objecto: sed eò magis attrahitur, quò vividior est objecti cognitio, & hæc eò est vividior, quò intensior est species: ergo ad cognitionem, & speciem revocanda est voluntatis facilitas, & incrementum ejus. *Confirm.* 2.: Interdum voluntas pluries experitur objectum antea delectabile, eò frigidius illud appetit, ac difficilius, tandemque positivè fastidit, aut abhorret: sed hæc difficultas tota consistit in speciebus experimentalibus, quæ memoriam causant, non tam dulcedinis, quàm fastidij, vel nausæ: ergo idem putandum de facilitate, quæ in aliis eventibus comparatur.

62 Sed *negandum* pariter assumptum.: quia si habitus voluntatis consisteret in speciebus, intensio specierum foret intensio habitus, & è converso: ac idem esset operari ex intensiore habitu, ac ex intensiore specie, & consequenter ex cognitione intensiore: ergo qui operatur ex habitu magis intenso, & in-

veterato, cognitionem habere debet magis intensam, mentemque proinde magis attentam ad objectum; nec aliter poterit à tali habitu reddi facilius. At oppositum ostendit experientia: plerumque enim, qui ex nimio habitu operatur, remissione utitur cognitione, minorque illi attentio sufficit: unde cognitio tenuis, aut modica tentatio, quæ non habituatum vix moveret, statim pertrahit habituatum. Contingit ferè in habitu dejerandi v. g., quod in habitu citharizandi, ut scilicet, dum nimium excrevit, cum attentione modicà, & distractione ad alia objecta exerceatur.

63 2.: quia repetitione actuum voluntatis intenditur habitus, non verò species experimentalis: quamvis enim singuli actus suam relinquunt speciem, nulla tamen resultat intensio ex his speciebus, utpote representantibus actus numero saltem distinctos; quemadmodum non resultat intensior species ex eo, quòd quis successivè cognoscat Petrum, Paulum, & Joannem. 3.: quia sequitur omnem voluntatis habitum fore habitum intellectus, & quidem magis propriè: nam volitionum species non aliter faciilitant voluntatem, nisi prius faciilitando intellectum ad cognitiones vividas: unde respectu intellectus sunt faciilitas immediata, & formalis, respectu voluntatis solum mediata, & radicalis. Hæc autem sequela omninò rejicienda videtur exemplo habituum infusorum, ex quibus alij ad voluntatem spectant, non ad intellectum,

alij è converso, ut in Theologia certum est.

64 4.: quia voluntatis habitus inter se sunt contrarij, & virtus vitium minuit, & corrumpit, & viceversa: species verò nec habent contrarium, nec in intellectu corrumpuntur, juxta communem Philosophiam. Nec dicas, species in esse habitus corrumpi, seu desinere per adventum aliarum intensiorum de objecto contrario, quarum per carentiam constituebantur in ratione habitus. Nam hic sequitur, quòd in Sene sanctissimo, imò & jam beato, vitiosi habitus juventutis integri manent quoad positivum. Sequitur etià, quòd post diuturnum habitum vitij nemo acquirit habitum virtutis, donec plures repetat actus bonos, quàm antea pravy; & quòd nec virtutis, nec vitij adest habitus, cum actus utriusque generis æquali sunt numero, eorumque species, licet intensissimæ, perveniunt ad æquilibrium.

65 Jam ergo *ad probationem* oppositam: Facilitas voluntatis, in speciebus radicaliter consistens, & in cognitionibus, aut complacentijs formaliter, non est propria habitus: est enim separabilis à facilitate habituali circa idè objectum, sæpeque est intensa, cum habitualis est remissa, & è converso: sæpe etiam conjungitur in gradu intenso cum habituali contraria, & ab eà vincitur, ut patet in Sene iustissimo, qui vehementer tentatur ex memoria vividà vitiosæ juventutis. *Ad 1. conf. dist. maj.*: voluntas è facilius est, &c., facilitate propria habitus, *neg.*: facilitate com-

inuni voluntati nondum habituata, *conc. maj.*, & *min.*: sed *neg. conseq.*.
Ad 2. neg. min.: frigiditas enim illa, fallidum, aut horror, idè ex iterata experientia nascitur, quia quoties objectum appetitur, & obtinetur, toties ex ejus possessione aliquatenus insuavi resultat in voluntate aliqua maistitia, displicentia, vel penitudo, cujus repetitione generatur habitus illud averfandi, qui habitus impedit, aut suffocat habitum appetendi: & in hoc ipso displicendi habitu consistit illa difficultas, quæ repetitione actui appetendi videtur adquiri, sed reipsa non nisi repetitione contrariorum acquiritur.

66 Ad extremum nota, in intellectu communiter poni habitum ad judicia, & discursus, non verò ad simplices apprehensiones: quia pro his nulla esse videtur experientia facilitatis usu adquisitæ; quamquam ad apprehensiones complexas, quæ peculiarem directionem requirunt, cujusmodi sunt definitiones, ac divisiones, potest admitti habitus: imò & ad incomplexas, quæ delectu indigent, ut illæ, quibus genera & species logicè fiunt. Convenit deinde habitus interno sensui, & appetitui sensitivo hominis: quia experientia constat, per assuetudinem adquiri facilitatem phantasiandi, & exercendi, vel reprimendi passionis appetitus.

CAP. III.

Varia super habitu quæstiones breviter deciduntur.

67 **Q**uar. . ., in quo genere causæ concurrat habitus ad actum? *Resp. I.*:

concurrit quidem in genere causæ formalis, reddendo potetiam, quam informat, in actu primo magis propensam, & inclinatham, quam alias esset, ad operandum: nam, cum habitus sit ab actibus, & propter actus, in eos inclinare debet innatè, nec aliter concipitur effectus consuetudinis (qui est habitus), nisi ut quædam specialis propensio, permanenter inducta, quæ proclives efficimur ad certum aliquè operandi modum, etiam cum ab illo abstinemus. Nec obstat, quòd non semper sentiat hujusmodi propensio. Nam inclinatio innata non sentitur, seu non experimentaliter cognoscitur in se, sed in effectu suo, cum videlicet causat elicitam, ut patet exemplo inclinationis innatæ, quam voluntas, & alia quævis activa potentia secum identificat ad operandum.

68 Nec obstat item, quòd talis propensio sit impulsus purè physicus, adeoque repugnans voluntati, quæ, utpote rationalis, nequit moveri, nisi rationali impulsu, stante in cognitione objecti. Quamvis enim voluntas nequeat per actualem volitionem exerceri, nisi prævio impulsu rationali; ut tamen huic impulsui promptius obtemperet, potest inclinari in actu primo impulsu purè physico, ut patet per instantiam in ipsa inclinatione innatà voluntatis, quæ similiter impulsus purè physicus appellari poterit. Nec obstat demum, quòd voluntas per talem inclinationem tenderet in incognitum. Hoc enim soli inclinationi elicite repugnat. Deinde incli-

Fr

na-

natio habitus tendit immediate in actum, qui certè non debet esse præcognitus, ut eliciatur: & prout mediatè respicit objectum, non illud respicit sine cognitione amplectendum, solum quippe inclinat voluntatem, ut illud velit, quandocumque cognoscat, sicuti dicendum est de inclinatione innatâ ipsius voluntatis, quæ pariter cognitionem præcedit.

69 *Resp. 2.*: Concurrit etiam habitus efficienter physicè ad actû. Ratio: quia non deest habitui proportio ad influendum instrumentali-ter, cum sit semen actuum, & ad eandem potentiam spectet: aliunde influxum ejus activum suadet experientia: cum habitu enim facilitatem experimur, non solum ad operandum, sed etiam in operando: levamè quippe sentimus in actu secundo, minorèque conatum impendimus, quàm sine habitu, cæteris paribus. Hæc autem diminutio conatûs, seu levatio laboris, nequit aliter explicari, nisi per concursum habitûs activi: nam sola inclinatio in actu primo quantumvis magna, per se non conducit ad minuendum conatum in actu secundo, ut patet in eo, qui ex vehementi passione incunctanter cupit objectum aliquod, vel etiam in beatis, qui summè inclinantur ad diligendum Deum, quem diligunt summo conatu: nec non in eo, qui vividè cognoscit utilitatem jejuniij: hæc enim cognitio per se non minuit conatum, sed potius conducit ad illum augendum.

70 *Dices*: ergo & carentia fa-

mis, vel tentationis, influet activè in volitionem jejunandi, cum pariter conatum minuatur. *Neg. consequ.*: nam talis carentia eatenus minuit conatum, quatenus minor est vincenda difficultas positivè resistēs, aut retrahens: at habitus illum minuit, etiam si cætera sint paria, tum quoad actus eliciendos, tum quoad alias difficultates superandas. *Dices* iterum: Potentia independentè ab habitu virtutem habet adæquatam: ergo debet operari quantum potest, præsertim si causa necessaria sit. *Neg. consequ.*: nam virtus adæquata sæpe concursus minuit, & attemperat alteri concusæ simul applicatæ, ut hæc simul influat: quod verum est etiam in causa necessariâ, v. g. in duobus equis communi conatu trahentibus pondus, cui sufficeret unus. *Insistes*: habitui nulla correspondet in actu vitali peculiaris formalitas. *Resp.*: in causis æquivocis non requiritur correspondentia, seu convenientia formalitatum plusquam generica, ut patet in seminibus viventium.

71 Sed hinc *insurgens* adhuc: nequeunt duo sibi invicem esse causæ æquivocæ: sed actus æquivocè causat habitum: ergo hic nequit actum efficere, ut causa æquivoca. *Diff. maj.*: si ambo fiat causæ æquivocæ principales, *conc.*: si alterum sit causa instrumentalis, *neg. maj.*: tum *conces. min.* de causâ principali, *neg. consequ.* de instrumentali. Exemplum habes perspicuum in semine viventis. Ex dictis inferes, quòd, si Deus impediret concursus activum habitûs adquirenti, voluntas habitu informa-

ta,

ta, esse produceret actum si sola facilius & propentius ex parte actus primi; non vero facilius, si cum majori levamine in acta secundaria quamvis habitus per sui existentiam, & unionem excludat difficultatem merè negativam, consistētem in merè carentia habitus, sive non usus: imo quamvis positivam inclinationem addat, si tamen ipse activè non insinuat, non ideo minuit conatam, impenamve potentia. Inferes item, habitum concurrere, & ad substantiam actus, & ad modum ejus, praesertim si hic modus sit intensio, quæ non distinguitur ab actus substantia, vel essentia physica.

72 *Quer. 2.*, à quibus causis producat habitus? *Resp.*, produci adæquatè ab actibus: quia non nisi ad praesentiam, & repetitionem actuum acquiritur, & augetur, nullaque in actibus apparet impropor- tio ad habitum generandum: nec potentia videtur immediatè concurrere; siquidem habitus producit, & quidem melius, quando potentia summum conatum adhibet ad actum, & totas in eo vires occupat. Hinc habitus dicitur *semen actuum*; quin obicit, quòd semen cujuscvis actus sit species ab eo relicta. Tàm enim habitus, quam species est semen actus, sed in diverso sensu, & in linea diversa, cū species ordinetur ad producendam similitudinem intentionalem, nempe cognitionem reflexam actus, à quo oritur: habitus vero ad producendam similitudinem physicam, & univocam, nempe alium actum versantem circa idem objec-

tum, & specificè similem precedenti: quà de causà nomen *similis* magis propriè convenit habitui, quam speciei.

73 Habitus tamen, praeteritis actibus, à solo Deo conservatur, nō à potentia, quæ, si conservaret habitum, nullum ex eo sentiret levamen; siquidem tantum virtutis in ejus conservatione impenderet, quantum in productione actuum conservaret. *Dices*: habitus vitiosus nequit à solo Deo conservari; aliter posset etiam infundi. *Neg. aff.*: quia in habitu vitioso nulla est malitia formalis; & aliunde ejus existentia, & conservatio imputatur voluntati creatæ, quæ illum suis actibus adquisivit, nō autem Deo, cui, ut naturæ Authori, & causæ universali, incumbit habitum semel productum conservare juxta exigentiam ejus (sicut conservat calorem in aqua, remoto igne), donec adsit contrarium, à quo expellatur. Si tamen Deus habitum vitiosum infunderet absque exigentiâ naturæ, jam daret impatationi locum: quia operaretur ut specialis Author, sive ut causa particularis.

74 *Quer. 3.*, utrum primus actus generet habitum? *Resp.* ex communi sententiâ, primo actu aliqua gradum habitus generari, sed ut plurimum ad eò tenuem, ut ejus facilitas non percipiatur; & hac ex causâ, nec non, quia facile mobilis, & corruptibilis est à contrario, non mereri nomen *habitus*, donec actu repetitione magis excreseat, aut intendatur, quamvis re verà essentiam habitus etiam tunc participet: sic

tenuis arbuscula, cum primam è terrâ emicat, nondum habet nomen arboris, licet re ipsa jam habeat essentiam. Poterit tamen habitus, non solum scientiæ, verum & opinionis, aut virtutis à primo actu generari, quando primus actus multum durat: tunc enim pluribus æquivaler.

75 *Quer.* 4., per quos actus intendatur habitus? an scilicet per actus intensiores? an per æquè vel minus intensos, tum respectu habitus, tum respectu priorum actuum, à quibus habitus ipse genitus, vel auctus est? Vide quæ hæc de re diximus in Anim. fus.: nec enim in his immorari oportet, præsertim cum intensio actuum intellectus, & voluntatis, non videatur esse propriè gradualis, sed impropriè tantum, & virtualiter ex dictis tr. de Gen. d. 3. n. 5.: quod si verum est, actus intensus se toto differt physicè & specificè à remisso, difficultatemque affert adæquatè diversam: ergo & habitum adæquatè diversum generare debet. Poterit tamen habitus, ab actibus intensis ortus, concurrere interdum ad remissos circa idem objectum, v. g. qui oritur ab affectibus efficacibus, ad simplices complacentias; quia hi actus nihil addunt difficultatis: ceterùm hi non illum habitum intendunt, sed aliam generabunt. Numquam tamen habitus ortus ab actibus remissis, quantumcumque intendatur, potest concurrere ad intensos, utpote nobiliores, ac difficiliore. Sic nobilioris plantæ semen sæpe degenerat, & ignobiliorè aliam producit; non tamen è converso.

76 *Quer.* 5., ad quos actus extendatur habitus? vel alijs terminis, quanta debeat esse similitudo actuum inter se, ut ab eodem habitu producantur? *Dico* 1.: actus debent esse similes in objecto formali, seu motivo, non genericè, sed specificè sumpto: vel, quod idem reddit, debent non esse specie diversi ex motivo, seu objecto formali. Ratio: quia habitus solum efficit actus similes ijs, à quibus est ortus, similitudine specificâ saltem ex motivo; si enim sufficeret similitudo generica, possent ab uno habitu oriri actus virtutum omnium, aut omnium scientiarum. *Obijciat*: homo deditus uni vitio, vel uni virtuti, facilius se exerceat in alijs vitijs, aut virtutibus. *Resp.*: hæc experientia infringitur oppositâ: multi enim sunt, qui facillimè sibi temperant in cibo, difficilimè in potu: valdè sunt casti, sed valdè maledici: valdè expediti in mathematicis, sed tardi in metaphysicis. Præterea: facilitas illa semper modica est, nec ab habitu particulari oritur, nisi mediatè, & occasionaliter, quatenus occasione actuum unius habitus solet intellectus formare sibi quasdam maximas generales, quæ viam parant ad actus aliarum virtutum, &c..

77 *Dico* 2.: non requiritur similitudo in objecto materiali, dummodo formale motivum sit omnino idem, & uniformiter applicatum. *Prob.* experientiâ in habitu acquisito iustitiæ: nam qui jus alienum servare contuevit ex motivo iustitiæ, facile servat, sive in pecuniâ, sive in tri-

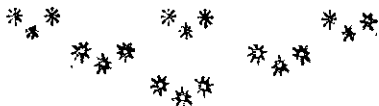
tritico, &c.. Sæpè tamen contingit, ut motivum præcedentium actuum non omninò præscindat à conditione objecti materialis: Ideòque dum applicatur novæ materiæ, quæ novam, aut specialem afferat difficultatem, non sit omninò idem, & hæc de causâ requirat novum habitum. Sic in materiâ temperantiæ passim accedit, ut habitus abstinendi à cibo non sit habitus temperandi à potu. Unde concludes, quòd non quolibet specifica diversitas actuum (in specimen ea, quæ fortassis desumitur ex objecto etiam materiali) poscit diversum habitum; sed illa tantum, quæ derivatur ex motivo, vel ex modo tendendi, novam afferente difficultatem.

78 Hinc specificatio simplicium habituum ejusdem potentiæ, seu diversitas eorum specifica, desumenda est immediatè ex actibus, & mediatè ex objecto formali, seu motivo; ita scilicet, ut specifica diversitas actuum (saltem non invicè connexorum) ex motivo desumpta, sufficiens argumentum sit distinctionis, & specificæ diversitatis habituum. Sufficiens, inquam, non unicum: quia possunt etiam habitus circa idem objectum evadere diversi ex diverso actuum modo tendendi, ad quem reducuntur efficacia, & inefficacia, necnon remissio & intensio actuum, saltè si nò sint formaliter graduales.

79 *Quer. ult.*, an & quatenus minuat, aut corrumpatur habitus? *Dico 1.*: Quilibet habitus acquisitus minui potest, & corrumpi per contrarium habitum, v. g. habitus vitij

per habitum virtutis: sic enim exprimur, per assuetudinem virtutis minui sensim, ac tandem aboleri propensionem habitualem ad vitium, & è conversò. Sensim, inquam; quia nò expellitur totus habitus à quolibet gradu contrario, sed possunt contrarij habitus coharere simul in gradibus remissis: adeòque habitus vitij non nisi gradatim expellitur ab habitu virtutis, sicut calor à frigore, ita scilicet, ut primus gradus virtutis solum pugnet cum octavo gradu vitij, secundus cum septimo, & sic de reliquis.

80 *Dico 2.*: habitus intellectus & voluntatis, utpote spirituales, & recepti in subiecto incorruptibili, perire nequeunt ex defectu subiecti: bene tamen habitus phantasiæ, & appetitus materialis, quippe qui recipiuntur in organo corporeo, mutationi obnoxio, juxta dicta circa specierum corruptionem. *Dico 3.*: habitus nò pereunt per merum etium, seu cessationem ab operando, nisi per accidès, aut occasionaliter, quatenus videlicet potentia interim distrahitur ad alia objecta, non solum disparata, sed etiam contraria, idèoque contrarios habitus acquirit vel etiam quia species, quibus indiget habitus ad operandum, non renovatæ consopiantur, & interdum pereunt ex parte phantasiæ.

DE POTENTIS SPIRITUALIBUS ANIMAE: SPECIATIM
de illarum objectis, & numeribus.

CAP. I.

De Objecto intellectus: ubi quaestiones varia deciduntur.

I Intellectus humanus est *potentia spiritualiter perceptiva veri*, seu entis in communi: nam *verum* in hac definitione sumitur transcendentaliter, prout non differt ab ente, nisi penes explicitū, seu prout idem sonat, ac *intrinsecè cognoscibile*. Hinc objectum adaequatum intellectus humani est ens, quā latè patet, etiam prout comprehendit entia rationis, & entia negativa, id est, privationes, & carentias; cum nihil subterfugiat cognitionē intellectus nostri saltem confusam, v.g. hanc *omne ens*, vel *omne cognoscibile*. At non ideo intellectus noīter adaequatur Divino, vel Angelico; plurimum enim differt ex parte modi, seu ex parte objecti, prout tali modo ac perfectione attingibilis.

2 *Queritur* 1., an ens, prout sic extensum, sit etiam objectum specificativū intellectus humani? *Resp.*: si nomine *specificativi* intelligas objectum diversificans potentiam ab aliā, si qua esset, non ejusdem objecti perceptivā, affirmandum videtur. Si verò intelligas objectum, ad quod cognoscendum primariò ordinatur potentia, vel quod potest ad cognitionem concurrere per se, vel per propriam speciem, solum ens reale

meretur id nominis: quia entia ficta, & carentiae, non nisi secundariò, & per speciem entis realis cognoscuntur. Simili de causā non spectant ad objectum formale, seu motivum, nisi nomine *motivi* significetur, ut assollet, quod semel cognitum movet ad assentiendum alteri objecto.

3 *Queritur* 2., an ens sub eadem extensione non solum sit objectū adaequatum intellectus nostri, sed etiam proportionatum & connaturale? *Resp.*: si consideretur intellectus hominis secundum se, vel prescindendo à statu conjunctionis cum corpore, proportionatum objectum ejus est ens reale finitum, & naturaliter possibile; non enim extenditur, sicut objectum adaequatum, etiam ad Deum, & entia supernaturalia. *Ratio*: quia illud objectum dicitur *proportionatum*, vel *connaturale*, quod potest naturaliter attingi, concurrēdo ad cognitionem sui per se, vel per speciem propriam: Deus autem & entia supernaturalia, nec per se immediatè, nec per speciem propriā, nec per quidditativam cognitionem possunt naturaliter attingi ab intellectu nostro.

4 Si verò spectetur intellectus, prout in statu conjunctionis, objectum ejus proportionatum solum est quidditas, aut res per se sensibilis. Unde excluduntur ab objecto proportionato res spirituales, sed ex-

cep-

ceptis forſam actibus intellectus, & voluntatis: hi namque relinquunt in intellectu ſpeciem ſui propriam, & ab ipsis immediate productam, per quam ſine ſymbolo, & analogiâ cognoscimus, nos cognoviſſe; quamquâ hæc ſpecies non videtur quidditati- va, quia non parit conceptum proprium actus præhabiti quoad quid eſt, ſed ſolam quoad an eſt, vel fuit. Excluduntur item ſubſtantia corporea, & accidentia illa materialia, quæ per ſe non ſentiuntur, ut ſunt qualitates, quas *occultas* vocant, & potentia ipſæ ſenſitiva, ſi à temperamento diſtinguuntur: nihil enim iſtorum proprio conceptu noſcitur ab intellectu pro hoc ſtatu.

5 Caterum Thomiſtæ excluſam noſunt ab objecto proportionato ſubſtantiam materialem, ſive corpoream: quia propriam ejus ſpeciem etiam pro hoc ſtatu produci dicunt à phantaſmate accidentium ejusdem ſubſtantia per intellectum agentem elevato. Sed *contra*: quia ſi ex vi phantaſmatis accidentium reſultaret in intellectu propria ſubſtantia ſpecies, illâ haberet etiâ ruſticus, qui proinde diſcerneret inter ſubſtantiam & accidens, ſicut diſcernit inter colorem, & ſaporem: quod tamen non accidit. Certè non reſultat ſpecies ſubſtantia materialis ſtrictè propria, id eſt, productiva illius conceptus, qui vocatur *proprius ex proprijs*, vel *ſtrictè proprius*. Nam conceptus iſte rem concipit, ut eſt in ſe extra negationem & analogiam, vel ſine ope ſymboli, & exempli, qualiter concipimus lucem, aut albedinem, quam

videmus: ſubſtantia autem non concipimus ex vi cognitionis accidentium, niſi additâ negatione inhærentia, & materiam ac formam non niſi per analogiam rerum artificialium.

6 Ut ſummum ergo reſultat ſpecies ſubſtantia minùs propria, ſive productiva illius conceptus, qui appellatur *proprius ex communibus*: huiusmodi enim eſt, qui licet concipiat rem iuſtar alterius, aut per prædicata communia, tamen per negationem, aut aliter, ita limitatur ad tale objectum, ut nō conveniat alijs. Hoc autem non eſt concipere ſubſtantiam conceptu diſcretivo ex propria ſpecie, ſed per diſcurſum ex alienis. *Dices*: ſenſibile per accidens, cujuſmodi eſt ſubſtantia corporea, ex vi ſenſationis ſtatim abſque indagatione innotefcit intellectui. *Reſp.*: innotefcit quidem, non conceptu proprio & diſcretivo (de quo nūc), ſed modo cōfuſo & indiſtincto, quo ſcilicet nō diſcernatur ab accidentibus: hæc enim repræſentantur, non in abſtracto, ſed in concreto, nempe *hoc albu, hoc ſapidu*, &c.; ac proinde repræſentatur ſimul immediate, ſed confuſe, ſubjectum eorum ſubſtantiale.

7 *Querit. 3.*, an intellectus cognoscat expreſſe ac diſtinctè ſingularia corporea, ſeu individua materialia? Aſſirmandum eſt contra Cajetanum, plureſque Thomiſtas. *Prob.*: quivis enim cognoscit ſe ipſum, ac ſe diſcernit ab alijs, ut etiam patrem ſuum, fratrem, amicum, &c.. Intellectus paſſim propoſitiones formæ de objecto ſingulari, & ſyllogiſmos

expositorios, discernitque inter singularia, & universalia. Fides Divina sæpe est singulare. Prudentia, quæ virtus est intellectualis, circa singularia versatur: & voluntas plerumque fertur in singularia, quæ proinde ab intellectu cognita supponit. Quocirca jam moderni Thomistæ fauerent ejusmodi singularia ab intellectu cognosci, sed negant cognosci directè: quia intellectus primò ac directè cognoscit solum universale; postea verò cōvertendo se ad phantasma, & supra ipsum reflectendo, discernit etiā, & cognoscit singulare.

8 Sed *rejiçuntur* 1.: quia experientiā constat, nullā reflexione opus esse, ut quis occurrentem amicum statim cognoscat, & saluet, vel solem, quem videt, mente concipiat. 2.: quia si intellectus format cōceptum singularis, v.g. Petri, saltem reflexum, jam habet speciem propriam singularis, directè representativam illius. *Prob.*: illum quippe conceptum non format per speciem solius universalis, hominis v. g. ut sic; cum hæc species nullum individuum in particulari repræsētet: ergo per speciem singularis propriam. *Dicunt*, speciem universalis determinari per occursum phantasmatis, ut producat conceptum singularis. Sed rogo, cur non statim sine circuitu & reflexione determinetur? Siquidem occursum phantasmatis æquè datur, cū primò producitur species, nec postea hujus virtutem auget, aut variat: ergo species illa post talem occursum non minus quam antea manet inepta.

9 *Objic.* 1.: Aristoteles in eo

discriminat intellectū à sensu, quòd sensus sit singulare; intellectus verò universale. *Resp.*: Aristoteles solum vult, ut intellectus non cognoscat singularia tantum, sicut sensus, sed insuper universalia. *Objic.* 2.: ad hoc ponitur intellectus agens, ut speciem abstrahat à cōditionibus individuantiis, quæ in phantasmate continentur, seu à materialitate phantasmatis. *Dist.*: à materialitate phantasmatis in essendo, *conc.*: in representando, *nego*: producit quippe speciem entitativè spiritualem, quæ idem objectum phantasmatis repræsētet. *Insistes*: nequit esse spiritualis species illa, quæ repræsētat materiale objectum materiali modo, nempe contracto ad individuum, & non abstrahente ab hîc & nunc. *Neg.* assumptum: non enim alienum est à specie spirituali repræsētare modo *objectivè* tantum materiali, sed immateriali *subjectivè*, & entitativè. Sic species Angelica directè repræsētat individua corporea: necnon cognitio nostra reflexa, quæ non minus debet à materialitate abstrahere, quam species impressa.

10 *Objic.* 3.: Intellectus, utpote immaterialis, debet cognoscere objectum altiori, & universaliiori modo, quam sensus, & quidem per primam cognitionem aliter non differret à sensu quantum ad id, quod primo per se respicit, seu quantum ad limitationem primæ speciei, & cognitionis. *Resp.*: quamvis in primâ cognitione coarctetur intellectus ad objectum sensus, modus tamen spiritualis cognoscendi altior est,

est, & universalior ex genere suo: & species ipsa intelligibilis minùs est limitata in operando, quàm species sensibilis; quia post primam cognitionem singularis deservit etiam ad cognitionem universalis. Differt etiã intellectus à sensu, quantum ad id, quod respicit *per se*; quia non solum per se respicit objectum sensibile, sed etiam omne cognoscibile. Quòd autem non differat quantum ad id, quod respicit primo, idest, per primam cognitionem, solum probat, ordinem intelligendi pro hoc statu debere incipere ab objecto sensibili, sicut ordo vitaliter operandi incipit ab operationibus plantæ, & bruti.

11 Sed hinc *queritur* 4., quòdnam sit primum cognitum ab intellectu pro hoc statu? *Resp.*, prius cognosci singulare, quàm universale. *Prob.*: quia prius est cognoscere fundamentum abstractionis, quàm naturam communem abstrahere: sed fundamentum abstractionis, est convenientia plurium singularium: ergo prius est cognoscere singularia, & eorum convenientiam inter se. Unde enim movebitur quis ad concipiendum naturam solis in communi, si numquam solem cognoverit, & numquam ei veniat in mentem possibilitas plurium individuorum convenientium in naturâ Solis? Si verò comparatio fiat inter universalis, prius cognoscitur minus universale, seu species atonia, v.g. ratio albedinis, quàm ratio coloris ut sic, aut qualitatis ut sic, aut entis ut sic. Nam certè puer, qui albedinem mente cõcipit, nihil cogitat de his prædica-

tis superioribus, quæ vix Philosophi distinguere norunt.

12 *Dices*: omne agens, dum procedit de potentiâ ad actum, prius pervenit ad actum imperfectum, quàm ad perfectum: sic animal prius generat embryonem, quàm introducat animam. Sic Artifex prius format opera rudia, quàm perfecta. Sed intellectus in primâ cognitione procedit de potentiâ ad actum: prius ergo debet elicere actum imperfectiorem, qualis est cognitio magis universalis, utpotè magis confusa. *Resp.*, maiorem esse falsam de agente, quod procedit ad actum de potentiâ activâ completâ & expedita, seu nullo obice retardatâ: hoc enim producit statim actum perfectissimum, ut patet in Sole illuminante, & in substantiâ radicânte suas proprietates. Quòd autem in generatione animalis, & in pluribus alijs, paulatim procedat virtus agentis, provenit à resistentiâ materiæ, vel passivi. Atqui intellectus, cui primò proponitur albedo, virtutem habet completam ad cognitionem gradûs specifici, siquidem ejus speciem accipit juxta Thomistas, & aliud nullum est obstaculum ex parte potentiæ, nec ulla resistentia ex parte objecti.

13 *Dices*: cur ergo prius concipimus rem confuse, quàm distinctè, & per partes, v.g. prius definitum, quàm definitionem, vel prius domum indigestè, quàm partes singulas? *Resp.*: quia plerumque speciem distinctè representativam partium, non statim primo aspectu, sed paulatim adquirimus, vel rem attentius inspiciendo,

vel ex effectibus diccurrendo. Si tamē prima species foret hujus indolis, posset statim concurrere (ut concurrat in Angelo) ad cognitionem rei definitivam, vel distinctē exhibentem partes ejus physicas, aut metaphysicas. Cum autem Aristoteles ait, cognitionem nostram ab universalioribus debere incipere, loquitur de ordine doctrinæ in tradendis scientijs. De cætero ipse 1. Poster. c. 2. docet, notiora nobis esse, quæ sunt sensibus propinquiora.

14 *Quer. 5.*, an possit intellectus noster intelligere simul plura ut plura, seu per modū plurium, ac per plures species? *Resp.*: possunt utique cognosci simul per diversas species objecta plura, dummodo aliquatenus adunentur vel sub eodem prædicato, vel tamquam partes ejusdem totius, vel tamquam extrema unius relationis, aut comparisonis, nempe similitudinis, diversitatis, inæqualitatis, &c.. Sic plura cognoscit per diversas species, qui discernit inter album & nigrum, aut inter hominem & equum. In eo, etsi plura objecta sint penitus disparata citra ullam inter se unionem, comparisonem, aut ordinem, quem intellectus consideret, possunt intelligi simul: nō enim quodvis objectum totas vires intellectus occupat, totam ve rapit attentionem, licet hoc interdum contingat. Sic solet intellectus simul attendere ad actiones externas omninō inconnexas, ut cum Artifex ad opus attendit, simulque cum adstantibus varia loquitur, aut jocatur.

15 Addunt aliqui, posse etiam

intellectum unico actu percipere objecta disparata: quia nulla est repugnantia in eo, quod unus conceptus identificec secum tendentias in diversa objecta, quæ in alijs conceptibus distinguuntur, dummodo non sint inter se oppositæ, ut non sunt istæ, v.g. *homo loquitur, canis dormit*. Nec cōceptus hic desineret esse unus ex eo, quod objectum ejus sit multiplex, & disparatum: conceptus enim non sumit ex objecto unitatem realem; alioquin nec iste *omne animal* esset realiter unus, sed solum sumit unitatem specificam, quatenus ratione objecti evadit ejusdem speciei cum alijs idem objectum respicientibus, & specie differt ab omnibus, qui non idem respiciunt. Nec item foret similis duobus actibus inter se diversis similitudine physicā & specificā, sed similitudine intentionali, quæ præcisè consistit in manifestatione duorum. Posset tamen, deficiente aliquo ex objectis, esse verus circa unum, & falsus circa aliud, aut potius esse verus secundum quid, & falsus simpliciter; quia falsitas, utpote de genere mali, resultat ex quocunque defectu.

16 *Quer. 6.*, an sit possibilis intellectus ita limitatus ad aliquam speciem entis, ut nihil aliud intelligere valeat? Negat communis sententia. Si enim limitaretur ad objectum corporeum, jam esset potentia materialis, adeoque non intellectiva, cum de conceptu intellectus sit spiritualitas juxta omnes: ergo posset cognoscere objectū aliquod spirituale: ergo & Deum; jam enim Deus

ab ejus sphærà non extrahitur titulo spiritualitatis. Aliunde nec extrahitur titulo infinitatis: quia hic titulus æquè militat respectu intellectus nostri, cui tamen Deum non reddit incognoscibilem. Si autem Deum potest cognoscere, poterit & omnia entia saltem in communi: tum quia imperfectior & facilior est cognitio creaturarum in genere, quam cognitio Dei: tum quia nequit cognosci Deus, quin cognoscatur eius infinitum, & omnipotens, adeoque potens producere entia finita sine fine. Hinc omnis intellectus possibilis tendit sub ratione entis in communi, & consequenter additâ specie propriâ, vel supernaturali lumine, poterit cognoscere clarè & distinctè quælibet entia sub omni ratione particulari, ut patet in intellectu nostro.

17 Unde facile deduces, repugnare substantiam intellectivam, quæ volitiva non sit. Tum quia omnis substantia intellectiva potest cognoscere objectû aliquod sibi bonû, v. g. suam existentiam, quam nequit non apprehendere ut convenientem sibi: ergo & potest illam velle, & appetere elicite; sicut enim se habet appetitus innatus ad bonum physicum & connaturale, ita appetitus elicited ad bonum apprehensum, sive cognitum. Tum maximè, quia si repugnat substantia intelligens, quæ nequeat supernaturali lumine cognoscere quodlibet ens sub omni ratione, sub qua est cognoscibile, repugnabit utique substantia intelligens, quæ sit incapax visionis Dei: ergo & quæ sit incapax amoris ejusdem; si-

cut repugnat subiectum capax ultimæ dispositionis ad formam, & formæ incapax: visio quippe Dei multo magis ad amorem inclinat, quàm ultima dispositio &c.. Sed quæstionera hanc, *utrum scilicet intellectivum essentialiter inferat volitivum?* de quâ latè Theologi, breviter delibata tam habes in Anim. fus. hic à n. 27..

CAP. II.

De intellectu agente & possibili: de dependentiâ intellectus à phantasiâ: ac de memoriâ intellectivâ.

18 **T**ria munera tribuuntur passim intellectui agentis, videlicet *Illuminare phantasmata, abstrahere speciem à phantasmatibus, & facere res actu intelligibiles*. Duo alia superaddi solent, quorum interdum meminit D. Thomas, nempe *confortare intellectum possibilem, & jicere evidentiam principiorum*. Sed hæc omnia nihil aliud significant præter actionem, quâ intellectus ipse concurrente phantasmate producit speciem intelligibilem. Illuminat enim phantasmata, quatenus efficit, ut ab ijs producat partialiter intelligibilis species, quâ veluti luce quadam spiritali donantur eorum objecta. Abstrahit speciem à phantasmatibus, quatenus producit speciem immaterialem de objecto ipsorum: quæ proinde species dicitur *abstracta*, idest, entitativè depurata à materialitate phantasmatum. Facit res actu intelligibiles, quia res materiales, donec pro-

ducatur earum species incorporea, nō sunt ab intellectu cognoscibiles, nisi remotē tantū, aut in potentiā. Confortat intellectū possibilem, quatenus mediā specie complet ejus virtutem ad intelligendum. Facit denique evidētiam principiorum: quia prima priacipia discursu non indigent, sed positā specie statim apprehendantur evidenter.

19 Aliter explicant Thomistæ munus illuminandi phantasmata: ajunt enim communiter, phantasmata recipere ab intellectu virtutem quamdam spiritualement, vi cujus reduantur habilia, ut instrumentaliter concurrant ad speciem intelligibilem: nam intellectus agens, cum eleuet phantasma, ut instrumentum, necesse est, ut illud pramoveat, adeoque aliquid in ipsū praviē agat. Sed in primis pramotio, licet requiratur in instrumentis artis, non ita in naturalibus generatim, ut patet in specie, & habitu adq̄sito, quæ instrumentaliter concurrunt ad intellectiōnem, & à potentiā, vel animā eleuantur ad nobiliorem effectum per solam unionem, & concursum simultaneum. Deinde virtus illa foret absdubio accidētalis: ac proinde, si reciperetur in phantasmate, foret educta ex subiecto corporeo, & ab ipso dependens in fieri & cōservari: quod omninō repugnat conceptui formæ spiritualis.

20 *Quæres*, an intellectus agens realiter distinguatur à possibili? Affirant Thomistæ, qui Angel. Doctorem pro se fidenter allegant. Sed nullum revera est funda-

mentum urgens pro distinctione reali. Nam productio speciei, & productio intellectiōnis, cum sint actiones subordinatæ, ut medium & finis, non est cur ab eādē virtute provenire nequeant, quando aliunde nihil obstat. Sic juxta Thomistas ab eādē virtute proveniunt in physicis productio ultimæ dispositionis, & generatio formæ. Præterea, juxta Thomistas potentiæ distinctionem realem sumunt ex objectis: idem autem objectū respiciunt intellectus agens, & possibilis: & quidem intellectus agens omninō propriē respicit objectū, si species est representatio formalis, ut Thomistæ volunt.

21 Tandem D. Thomas 1. p. q. 79. ar. 7., & 10. ex eo probat, intellectum agentem distingui à possibili, quod alter est activus speciei, alter passivus, & *in omnibus*, inquit, *est alia potentia activa, & alia passiva*. At hæc ratio non probat plusquā vel distinctionem rationis perfectam, vel distinctionem realem inadæquatam, quatenus scilicet intellectus agens, ut proximē activus speciei, importat concursum phantasmatis, sicut intellectus possibilis, ut proximē activus intellectiōnis, importat concursum speciei impressæ; alias pari ratione discendus esset intellectus possibilis in duos, quorum alter sit activus intellectiōnis, alter passivus.

22 Nec refert, quod intellectus possibilis dicatur *pura potentia* in ordine intelligibilium. Nam *ly pura* solum denotat ex se carere omni specie, nullam quippe habet cō-

genitam, sed omnes debet acquirere ministerio sensuum; sic tamen, ut ipse activè concurret ad productionem earum: ideoque in sensu reali non est potentia purè passiva, sed simul activa. Nec item refert paritas potentiae sensitivæ, quæ est purè passiva speciei, quâ utitur. Non enim admittitur sensus *agens* pro speciebus efficiendis, eoquod pro his aliunde suppetat causa sufficiens, nempe objecta externa, quæ illas efficiunt, tû per virtutem in medio diffusam, tum per propriam ipforû entitatem, tametsi longè dissitam. Si tamen admitteretur sensus *agens* specierum, nec potentia sensitiva esset purè passiva respectu illarum.

23 Nec refert insuper, quòd omnis potentia sit purè passiva respectu illius formæ, sine quâ est simpliciter impotens operari. Id enim verum est de formâ simpliciter necessariâ ad primam operationem, secus vero de necessariâ ad operationem, quæ supponit aliam ejusdem potentiae, alioquin intellectus esset potentia merè passiva respectu apprehensionis, sine quâ est impotens judicare. Atqui species, licet sit forma prærequisita ad cognitionem, non tamen ad omnem operationem intellectus possibilis, v. g. ad ipsam speciei productionem, quæ verè est operatio istius potetiae realiter sup-
ta. Nec refert demum, quòd à potentia cognoscitivâ ut tali non provenit nisi cognitio. Nam ly *ut tali* efficit sensum formalem reduplicativum; sicut dum dicitur, quòd à potentia judicativâ, ut tali, non pro-

venit nisi judicium; & tamen in sensu reali etiam apprehensio provenit à potentia judicativâ.

24 Dices: species & cognitio non conveniunt in vitalitate, nec producuntur sub eadè ratione communi: non ergo procedunt ab eadè potentia. Sed *quæro* à Thomistis, quæ sit ratio communis generationi & alterationi præviæ, ut proveniant ab eadè virtute? Sanè juxta ipsos species & cognitio conveniunt in ratione representationis formalis, vel intentionalis assimilationis objecti: in nostris verò principiis sufficit convenientia analogica tum in representatione, tum in vitalitate, quatenus species & est similitudo virtualis, & est vitaliter ac dispositivè vitalis, mediumque per se ordinatum, & institutum ad intelligendum. Dices iterum: nulla potetia cognoscitiva sibi præparat objectum suum, sed aliunde præparatum supponit, utique per speciem. Resp.: potentia supponit objectum suum specificativè sumptum; potest tamen per speciē illud reddere proximè aptum ad terminandam cognitionem: sic potetia judicativa reddit per apprehensionem objectum suum proximè aptum terminare judicium.

De dependentiâ Intellectûs à phantasiâ.

25 **I**N statu conjunctionis ad corpus pēdet intellectus à phantasiâ in operando, tamquam à ministrante primas species objectorum, eo fere modo, quo phantasia ipsa pendet à sensibus externis. Unde

de fluxit illud, *Nil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*, nimirum quantum ad primas obiectorum intellectiones; postea enim intellectus ex obiectis sensu interno perceptis devenit per discursum in notitiam plurium rerum, quæ à nullo sensu percipiuntur. *Dubium* tamen est, utrum intellectus non solum in primis cognitionibus, sed etiam in cæteris, pendeat ab operatione phantasiæ, ita ut acquisitis semel speciebus non possit uti, nisi phantasia simul imaginetur idem obiectum, vel aliquid analogum?

26 Affirmat communis sententia innixa efficaci argumento ab experientiâ: nam læso phantasiæ organo, vel ejus operatione impedita, intellectus non utitur speciebus præhabitis, nec habitibus scientiarum antea acquisitis, ut cernimus in phreneticis, & lethargicis, aut alitè dormientibus, & in ijs, qui memoriæ intellectualis usum amittunt ex morbo cerebri destruente memoriâ sensitivam: hoc non ita contingeret, nisi ad usum specierum intellectualium requireretur semper operatio phantasiæ; non enim intellectio ratione sui ab organo pendet.

27 Itaque intellectus in statu conjunctionis magis connectitur cū phantasiâ in operando, quàm phantasia ipsa cum sensu externo; etenim phantasia, adhuc impedito, vel amisso organo visus v. g., utitur speciebus per visum acceptis: intellectus verò, etiam cum operatur cognitiones supernaturales, v. g. fidei, de lege ordinariâ præexigit semper, aut

secum trahit operationem phantasiæ: quod etiam in raptu, vel extasi plures affirmant, estò possit Deus aliter miraculosè disponere. Hoc ipsum sonat, dum passim dicitur, intellectum non operari *sine conversione ad phantasiam*, idest, ad obiectum, quod phantasia percipit simul: vel *quin speculetur phantasmata*: hæc enim conversio, vel speculatio non significat reflexionem actûs intellectus in actum phantasiæ, sed tantum concomitantiam utriusque actûs.

28 Ratio prædictæ connexionis & dependentiæ sumenda est ex munere formæ, quod anima exercet in statu unionis: siquidem rationalis anima non minùs debet pendere à corpore in operando, quàm in existendo: at in existendo sic pendet à corpore, tamquam à conditione, ut nec creari valeat, nec alicubi existere extra illud, quamdiu durat unionis status: pariter ergo in operando pendere debet ab operatione alicujus corporeæ facultatis, tamquam à conditione, vel concomitante, vel subsequente. Quare dependentia hæc in intellectu specie prædito non provenit ex defectu virtutis, nec ex necessitate subjecti corporis sustentantis, aut aliter influentis: hoc enim non indiget spiritualis intellectio; sed ex conditione statûs. Anima verò separata, sicut nullo modo pendet à corpore in existendo, ita nec in operando: tunc enim non exercet munus formæ, sed munus spiritus. Sic potentia locomotiva inorganica, quæ animæ competit, exerceri nequit in statu unionis, quin

quin simul exerceatur organica; se-
cus tamen in statu separationis.

De memoriâ intellectivâ.

29 **M**Emoria bifariam accipi-
tur. I. pro facultate
retinendi species præcognitorum,
& ijs utendi ad iteratam cognitio-
nem eorundem: quo sensu negari ne-
quit memoria intellectiva, juxta dic-
ta de necessitate specierum disp. præ-
ced. c. 1. 2. pro facultate recordan-
di, seu cognoscendi præcognitum,
non utcumque, sed ut præcognitum,
& ut præteritum, & quidem sub de-
terminato tempore, ac determina-
tis circumstantijs: & hoc etiam sensu
memoriam intellectualem ostendit
experientia, quâ passim, ut homi-
nes, & ratione utentes, meminimus
opera nostra, etiam externa, paren-
tes item, amicos, &c. cum circum-
stantijs temporis & loci. Quod si D.
Thomas alicubi negat intellectui re-
cordationem præteriti ut talis, il-
lamque tribuit soli memoriæ sensiti-
væ, ita intelligendus est, ut intellec-
tus illam recordationem non habeat
per se primò, sed dependenter à me-
moriâ sensitivâ quoad usum specie-
rum pro hoc statu: quâ de causâ di-
xit Aristoteles l. de mem. c. 1., me-
moriam per se esse primi sensitivi,
per accidens verò partis intellectu-
væ; nimirum, quia memoria intel-
lectiva pendet à sensitivâ, non è
converso.

30 Ad extremum observa,
intellectum præterea dividi in *appre-
hensivum, judicativum, & discursi-
vum*: item in *scientificum & opina-*

tivum: item in *practicum & specu-
lativum*: variaque sortiri nomina
pro varietate munerum. Vocatur
enim *mens* propter eminentiâ, quâ
rerum perfectiones metitur: *intellec-
tus*, sive *intelligentia*, quatenus ap-
prehendit, & sine discursu judicat
objecta per se nota: *ratio*, quatenus
discurrendo intelligit: *ratio superior*,
quatenus versatur circa res divinas
& æternas: *ratio inferior*, quatenus
de rebus humanis & caducis cogi-
tat: *intellectus possibilis* proprii
ad speciem: *intellectus in habitu*, prout
habens speciem sine actu: *intellectus
in actu*, vel *adeptus*, prout actuali-
ter cognoscens, vel prout jam habes
quidquid habere potest: ac denique
vocatur *synderesis*, quatenus natu-
rali lumine dictat, quid nos agere
oporteat, & eodem sensu vocatur
interdum *conscientia*. Nomen tamen
synderesis propriè sumitur pro habi-
tu cognoscendi prima principia prac-
tica, præsertim ad mores spectantia.

CAP. III.

*De objecto voluntatis, & hujus de-
pendentiâ à præviâ cognitione
in operando.*

31 **V**oluntas est *potentia spi-
ritualiter perceptiva bo-
ni per actus ex directione rationis
elicitos*. Ejus objectum est bonum in
communi, sive transcendens, quod
non differt ab ente, nisi ex modo sig-
nificandi. Bonum dividitur in *honestum, utile, & delectabile*. Hones-
tum strictè sumptum, nempe in or-
dine ad mores, est, quod juxta dic-

tamen rectæ rationis amari potest: at in sensu latiore comprehendit etiam bonū per se commodum naturæ, seu naturale, præscindendo à delectatione. Utile non idem sonat, ac per se commodum appetenti (sic enim cōfunderetur cum bono naturæ), sed sumitur pro medio ad afsecutionem alterius boni conducente, præcisè ut tali: quâ ratione non comprehenditur sub objecto formali voluntatis, sed sub materiali dūtaxat, cum non nisi propter aliud amari possit. Delectabile dicitur, quod aptum est delectare appetentem. Hæc autem divisionis membra in pluribus objectis distinguuntur, non realiter, sed ratione tantum.

32 Præterea bonum, etiam prout convertitur cum ente, significatur per modum convenientis alicui, tum sibi, quatenus unicuique conviens est sua quidditas & existentia, tum alteri, quatenus etiam convenientiam habet respectu alicujus realiter distincti. At volūtas, ut prosecutiva, semper respicit in objecto, juxta communem sententiam, bonum aliquâ ratione sibi conviens; vel quia est ipsi commodum, aut delectabile, ut visio pulchritudinis alienæ; vel quia est decens, consensaneum, & proportionatum appetenti, ut rationali, sicut reipsâ est Deus, prout in se bonus; vel quia est aliquomodo unum cum appetente, vel aliquatenus ad ipsum attinet ratione amicitiae, vel propinquitatis, vel similitudinis, tum univocæ, tum analogicæ.

33 Ratio hujus sententiæ est:

quia amor est quoddam pondus & inclinatio in objectum, velut in cētrum, in quo quiescat amans: nequit autem amans quiescere in bono, in quo nulla respectu ipsius cōvenientia est, aut nulla proportio. Nec dicas, hinc confundi amorem benevolentiae, vel amicitiae, cum amore concupiscentiae. Nam licet uterque amor tendat in bonum appetenti conviens, hoc est inter utrumque discrimen, quod amor concupiscentiae vult commodum appetentis, ut physicè distincti ab alijs: amor autem benevolentiae, vel amicitiae vult bonum alterius, qui solum moraliter est aliquid appetentis, nempe titulo proportionis, vel amicitiae, vel similitudinis, &c..

34 Denique motivum, seu objectum formale voluntatis, debet esse bonum, vel reale, vel apparens saltem, aut falsò apprehensum. Nec enim voluntas potest amare malum, ut malum, vel sub ratione mali, nullâ sibi proposita bonitate, propterquam moveatur, ut tenent omnes contra Nominales. Ratio: quia voluntas ad amandum debet allici, trahi, seu moveri ab objecto; nec aliâ de causâ indiget præviâ objecti cognitione: at malum ut tale non attrahit, sed retrahit, nec voluntas in eo invenit motivum amoris. Præterea: bonum est objectum voluntatis, ut prosecutivæ, sicut color potentiae visivæ: sicut ergo repugnat visio, quæ non repræsentet colorem verum, vel apparentem, ita & amor, vel prosecutio, quæ non feratur in bonum saltem apparens.

35 Unde colliges 1., repugnare eadem ratione anorem objecti omnino indifferentis, seu in quo nulla proponitur bonitas, nec malitia; nec enim obest libertati, quod voluntas non possit amare nisi bonum, nec odisse nisi malum. Nam libertas contrarietatis stabit, si bonum proponatur admixtum malo, ut cum furtum proponitur ut utile, simulque ut rationi dissonum; & è contra jejuniū ut honestum, simulque ut incommodum: libertas autem contradictionis, si objectum proponatur ut purè bonum, vel ut purè malum.

36 Colliges 2., dum quis libertatis exercendæ gratiā vult obiectum, in quo nihil boni relucet, v.g. semetipsum occidere, ipsam ostensionem libertatis, aut dominij, apprehendi ut bonam, nec nisi propter ipsam amari malum mortis. Sic etiam damnati optant suam annihilationem, non propter ipsam, sed propter cessationem cruciatuum, quam ut bonam apprehendunt: Deū verò, qui purè bonus est, idcirco odio habent, quia illum cognoscant ut vindicem, & Authorem pænæ, quam patiuntur, adeoque in eo apprehendunt rationem aliquam mali sibi ipsis incommodi. Idem dicendum, dum quis vult malum alteri ex inimicitia: tunc enim vult malum alteri, ut tale, non quod in eo sistat volitio, tamquam in motivo, seu formali objecto; sed quia in ipsa ratione mali alterius, quā tali, stat utilitas ad finem vindicæ.

37 Colliges 3., impossibilia

cognita ut talia, quæ omni bonitate carent, non posse amari à voluntate affectu efficaci absoluto, qui seriò intendat absolutam assecutionē finis, moveatque efficaciter ad querenda, & exequenda media: hæc enim intentio, & motio, impossibilis est circa finem cognitum ut absolute inassequibilem, prout constat tum ex ipsis terminis, & experientia; tum quia nulla media cognosci possunt ut utilia. Poterunt tamen amari sub conditione possibilitatis, sub quā jam apprehenduntur ut bona, affectu quodam inefficaci, vel simplici complacentiā, quæ non moveat ad assecutionem eorum seriò procurandam. Sic delectari quis potest, fingendo se Angelum, aut omnipotentem. Quin & poterunt etiam amari affectu efficaci, sed objective conditionato, non efficaciā inferente absolutam positionem objecti, aut executionem mediorū ad illud obtinendum, sed efficaciā excludente à voluntate odium efficax ejusdem objecti sub conditione, quod esset possibile. Sic peccator contritus efficaciter vult, se numquam peccasse, si fieri posset: sic etiam damnatus, miseræ impatiens, vehementer optat, se numquam natum fuisse.

38 Porro voluntas dividitur quoad munera in *concupiscibilem*, & *inrasibilem*, non aliter ac diximus diip. 5. de appetitu sensitivo. Dividitur item quoad munera in *prosecutivam*, & *aversivam*. Quatenus prosecutiva, fertur in objectum per actus amoris, desiderij, gaudij, &c.. Quatenus aversiva ab objecto resu-

git per actus odij, abominationis, tristitia &c.. Vis autem averfiva fecondaria est in voluntate, cum averfio per fe radicetur in profecutione: ideo enim malum odio habemus, quia bonum oppofitum diligimus. Imò odium mali purè privativi, cuiusmodi est mors, aut carentia lucis, est formaliter amor boni oppofiti; quia malum istiusmodi non habet in fe meritum aut motivū odij, nifi prout est formalis exclusio boni: odium verò mali positivi, v. g. furti, quia tale malum habet ratione fui meritum odij, non est quidem formaliter amor boni oppofiti; est tamen virtualiter, aut interpretativè. Unde femper verum est, quòd bonum est objectum formale, feu motivum omnium affectuum voluntatis, profecutionum quidem motivum intrinsecum, averfionum autem faltem extrinsecum, quatenus est motivum præcedentium actuum, ex quibus averfiones oriuntur.

39 Jam circa dependentiam voluntatis a præviâ cognitione in operâdo, invaluit apud omnes principium illud, *Nihil volitum, quin præcognitum*. Nam faltem ex naturâ rei fieri non potest, ut voluntas amet objectum nullâ cognitione fibi propofitum. Sic, vel quoties appetimus fcire incognita, prænofcimus in confuso fcientiam, quam appetimus: & quoties voluntas imperat intellectui cognitionem aliquam, vel ut ab omni cognitione ceflet, prænofcitur aliquomodo cognitio imperata, aut ceflatio ipfa. Nec intellectus pendet ab imperio, vel applicatione volun-

tatis quoad omnem cognitionem: nam faltem ad primam determinatur à Deo, vel ab objecto.

40 *Quæritur* tamen 1., an faltem de potentiâ Dei abfolutâ fieri poffit, ut voluntas amet incognitū? Negat communis in omni Scholâ fententia. *Prob.*: voluntas nec divinitus amare potest fine motivo, feu ratione amandi; cum in quâcumque hypothefi amare debeat objectum vel propter fe, vel propter aliud: fed amaret fine motivo, fi amaret incognitum: ergo, &c. *Prob. min.*: voluntas non movetur, nifi à bono præcognito: fi ergo amaret incognitum, fine motivo amaret. *Prob. antec.*: quia voluntas paffim movetur à bono, quod phyficè non exiftit, & interdum nec exiftere potest: ergo motio voluntatis à bono non confiftit in aliquo boni influxu phyfico, fed influxu intentionali, feu in eo, quòd voluntas alliciatur, & invitetur ab objecto per cognitionem propofito.

41 *Explicatur, & urgetur*: voluntas creata movetur ab objecto in genere caufæ finalis: fed caufæ finalis caufare non potest, nifi ut cognita: ergo &c.. *Prob. min.*: tum quia caufæ phyfica, v. g. efficiens, caufare nequit etiam divinitus, nifi ut phyficè exiftens: ergo nec caufæ finalis, nifi ut exiftens intentionaliter, ficut enim fe habet ad caufam phyficam exiftentia phyfica, ita exiftentia intentionalis ad caufam finalem, quippe quæ fibi vendicat ex proprio conceptu exiftentiam ejusmodi. Tum etiam, quia vera caufalitas

litas, qualis est finalizatio, aliquod esse actuale prærequirit in causâ: sed in causâ finali non prærequirit esse physicam, ut est certum: ergo prærequirit esse intentionale.

42 *Confirm.*: voluntas extrahi nequit à suâ ratione formali: sed ratio formalis, sub quâ tendit voluntas, non est bonum secundum se independentem à cognitione: ergo est bonum ut cognitum. *Prob. min.*: quia licet voluntas amet objectum, quod à parte rei est purè malum, vel purè chymericum, adeoque omni bonitate reali carens, non ideò extrahitur à suâ ratione formali, dummodo objectum in cognitione appareat bonum: extraheretur autem, si pro ratione formali respiceret objectum ut in se bonum independentem à cognitione; tale quippe non est objectum illud, quod solam habet bonitatem apparentem. Quod si amor boni apparentis supponit essentialiter cognitionem, potiori jure amor boni realis, qui utpote perfectior, magisque similis amori Divino, nequit esse minùs rationalis, id est, minùs cum cognitione connexus.

43 *Obje. 1.*: Cognitio boni est mera conditio ad productionem amoris: sed mera conditio ad effectum suppleri potest divinitus: ergo. *Neg. min.*, si de omni conditione indistinctè loquatur: nam duratio causæ efficientis, & existentia ejusdem, si distinguatur ab essentiâ, non possunt divinitus suppleri. *Obje. 2.*: ita fertur appetitus innatus in bonum reale, sicut elicitus in bonum appre-

hensum: sed innatus ferri potest in bonum, quod non actualiter, sed possibiliter sit reale, ut cum materia appetit formam possibilem: ergo & elicitus ferri poterit in bonum, quod non actu sed potentiâ sit cognitum. *Confirm.*: non magis requiritur cognitio boni ad amorem, quam existentia coloris ad visionem: sed potest divinitus videri color non existens: ergo & amari objectum non cognitum.

44 *Obje. 2.* absurdè probat, appetitum elicitum posse ferri naturaliter in incognitum, sicut innatus sæpè fertur naturaliter in bonum possibile. *Neg. 1a* itaque *maj.*: non enim supponit appetitus innatus, etiam naturaliter, existentiam realem sui termini, sed solùm respicit bonum ex se naturaliter possibile, seu connaturaliter assequibile; & ita quidem, ut nec divinitus possit aliud respicere: atque in hoc sensu instituenda est cõparatio illius cum appetitu elicitu, ut respiciente bonum apprehensum. *Ad confirm. neg. maj.*: nam existentia coloris ideò est solùm naturaliter necessaria, quia color non alio modo visionem causat, nisi efficiendo speciem: hanc autem potest Deus se solo producere & conservare, vel etiam ejus causalitatem supplere, sicut & influxum cujusvis causæ creatæ, saltem non vitalis. At cognitio ad amorem requiritur, tum ut existentia propria causæ finalis in suo genere, tum ut forma constituens objectum simpliciter amabile, & in statu simpliciter potentis movere: Deus autem nequit per se ipsum sup-

plere intrinseca rerum constitutiva, nec facere ut amor procedat à voluntate sine causâ finali, vel ut hæc finalizet sine intentionali existentia.

45 *Objic.* 3.: si amor consistat in qualitate absolutâ, poterit à solo Deo produci, & infundi voluntati absque ullâ præviâ cognitione: quo in eventu voluntas redderetur amâs, cum existerent omnia hujus denominationis cõstitutiva. *Nego* hypothesim: licet enim producaturs actione ab ipso distinctâ, & in hoc sensu dicatur qualitas absoluta, essentialiter tamen exigit titulo vitalitatis à voluntate procedere. *Objic.* 4.: sæpe in extasi, vel in gradu orationis altissimo excitatur amor Divinorum, vel saltem conservatur sine actuali cognitione, ut testantur Mystici & Sancti Doctores. *Resp.*, excitari, & conservari, vel sine cognitione reflexivâ, quâ anima advertat se cognoscere, vel sine cognitione discursivâ, quam *meditationem* appellant, & quâ non semper indiget animâ, ut Deum ferventissimè diligat: atque de his cognitionibus interpretandi sunt, qui hoc testantur.

46 *Queritur* 2., utrum cognitio induat efficienter in actum voluntatis? Negat sententia communis cum D. Thomâ, Scoto, & Suario. *Prob.*: quia in primis cognitio non est necessaria ad volendum, nisi titulo directionis, illustrationis, & existentia causâ finalis: hæc autem munera per se nõ exigunt influxum activum. Deinde si cognitio activè cõcurrit, varia sequuntur absurda. Nã 1. ad amorem Dei supernaturalem

opus non erit habitu charitatis, vel alio supernaturali comprincipio in viatoribus præter cognitionem supernaturalem, quæ necessariò præire debet, & in beatis præter visionem beatificam, quæ certè non est amore imperfectior. 2.: poterit actio peccaminosa voluntatis evadere supernaturalis; poterit enim procedere ab actu supernaturali scientiæ infusæ, quo voluntas cognoscat objectum prohibitum, & nihilominus illud velit, cum talis cognitio non tollat libertatem.

47 3.: una & eadem cognitio, valdè imperfecta in suo genere, v.g. de objecto delectabili, simulque turpi, poterit esse virtus activa variorum, & contrariorum affectuum, qui sub ea elici possunt, v.g. volitionis & nolitionis, amoris & odij, affectûs efficacis & inefficacis, absoluti & conditionati: hæc autem virtutis amplitudo soli cõvenit potentiæ, utpote causæ universali. 4.: perfectior cognitio produceret perfectiorem affectum, sicut perfectiorem efficit habitum: contrarium autem certitur in cognitione speculativâ, quæ solet esse perfectior practica, & tamen nullum excitat affectum præter simplicem complacentiam ut summum.

48 *Objic.* 1.: species activè influat in cognitionem: ergo & cognitio in amorem; cum non minor sit in cognitione perfectio, proportio, & necessitas; & aliunde sicut ab objecto & potentiâ paritur notitia, ita ab ipsdem mediâ cognitione paritur amor. *Nego* consequ.: quod enim cog-
ni-

CAP. IV.

Qualis cognitio necessaria sit ad volendum?

nitio minus, aut nullatenus proportionata sit ad activè physicè influendum satis à posteriori colligitur ex nuperis absurdis. Species igitur necessaria est titulo principij cōficiētis, ut ostendimus disp. 5. c. 1.: cognitio verò titulo directionis, & existentiae causae finalis, aut formae constituentis objectū in esse motivi. Unde ab objecto paritur notitia in genere causae efficientis, amor verò in genere causae finalis: quod genus causae non influit efficienter, nec movet physicè voluntatem, sed intentionaliter & metaphoricè, tametsi propriè causet, ut in Physicā explicatum est.

49 *Objic. 2.*: amor specificatur à cognitione, cum ex ejus diversitate varietur: ergo ab eā causatur in genere efficientis. *Nego consequ.*: ut enim varietur amor ex varietate cognitionis, sufficit cognitioni munus causae efficientis moralis, aut quod sit specificativum amoris, non *ut quod*, sed *ut quo*, idest, per modum applicationis, conditionis, aut formae constituentis objectum in esse proximè potentis specificare sic, vel aliter. *Objic. 3.*: Verbum Divinum est principium physicè influens in Spiritum Sanctum, qui per voluntatem procedit: ergo pariter Verbum inentis creatae, sive intellectio, influere debet in actum voluntatis. *Nego consequ.*: quia Verbum creatum, cum sit adequatè distinctum à voluntate, non est cur habeat vim productivam amoris: e contra Verbum Divinum, quod est substantia intelligens, aeternas, semperque realiter identificans Divinam voluntatem.

50 **A** *Sfero 1.*: ad nullum actum voluntatis sufficit apprehensio absque fundamento cōcepta, quae nullum proponit motivum, nullam ve rationem judicandi: ut cum quis apprehendit stellas esse pares ex dicto alterius, id temerè asserentis. Ratio: quia ejusmodi apprehensio nullo sensu meretur judicii nomen: voluntas autem non movetur sine aliquali judicio. Accedit, quod talis apprehensio cohaeret cum judicio certo negante convenientiam objecti, quae apprehenditur: nec reddit objectum propriè notum; nam si quis rogetur, an astra sint paria? respondebit, sibi hoc esse prorsus ignotum, quamvis eo ipso tale objectum apprehendat. Nequit autem voluntas appetere bonū propriè ignotum.

51 *Affero 2.*: ad affectum, etiam efficacem, saltem imprudentem sufficit apprehensio suavis, quae videlicet proponat objectum evidēter, vel vividè proponat motiva, seu rationes urgentes ad judicandum; ut, cum quis, audiens à fide digno teste mortem amici, simpliciter illā apprehendit, ut à tali nuntiata, sed nondum judicat. Ratio asseritionis est: quia hujusmodi apprehensio reddit objectum propriè notum; licet enim non sit formale judicium, cum formaliter nihil affirmet, aut neget, dici tamen potest judicium virtuale, vel radicale, quia vehementer incli-

nat ad judicandum, & aliquatenus iudicio æquivalet in vi certificandi intellectum, & removendi dubium. Hinc qui consuevit objectū aliquod vehementer amare, vel odisse, sæpè ad simplicem apprehensionem illius statim erumpit in affectum amoris, aut odij efficacis: & siquod est medium obvium, quod apprehendat utile, statim eligit; nec videtur expectare formale iudicium ad affectus huiusmodi.

52 *Afferro* 3.: ad affectum prudentem, qui sit electio mediorum, vel ad electionem determinet, requiritur iudicium formale. Ratio: quia nemo prudenter intendit, aut eligit ex primo aspectu boni; sed prius debet juxta prudentiæ regulas ad iudicij trutinam expendere convenientiam finis, & utilitatem mediorum. Quare vel medicus, qui, de ægri salute per medicamenta nota desperans, remedium dubiū non imprudenter applicat, formale iudicium habet, tum de assequibilitate finis sub conditione, quod remediū sit utile, tum de utilitate dubiā: quod sufficit in his circumstantijs. Sed nota, non sufficere iudicium speculativum, quale est, quod repræsentat bonum abstractè, ac sine respectu ad judicantem, vel non ut ipsi amabile hic & nunc: nam ejusmodi iudicium non proponit objectum modo proximè apto, ut voluntas velle illud possit, non expectatā aliā suasionem intellectus.

53 Iudicium ergo ad volitionem prærequisitum debet esse practicum; cujusmodi est, quod propo-

nit objectum, ut cognoscenti aliquā ratione conveniens; & ita quidem, ut iudicet, hic & nunc esse conveniens illud velle. Imò Thomistæ ad omnes affectus, etiam liberos, requirunt iudicium, seu dictamen rationis, non utcumque practicum, sed irresistibiliter determinans voluntatem, & denuntians, objectum omnibus pensatis esse amplectendum hic & nunc. Dictamen hoc vocare solent *Imperium intellectus*, quamquam hoc nomine communiter donant Thomistæ impulsū quemdam intellectualem respondētem his vocibus *fac hoc*, qui non sit apprehensio, iudicium, aut discursus, & aliunde prærequiratur ad omnem actum voluntatis, habeatque vim determinandi efficacem, seu infrustrabilem.

De Imperio intellectus.

54 **R** *Ejic.* tamen utrumvis imperium intellectuale. 1.: quia utrumvis evertit libertatem, & quidem clariū, quā physica præmotio; siquidem hæc idē cum libertate coheret juxta Thomistas, quia nec ponitur ex parte actus primi libertatis, nec tam requiritur ex parte causæ secundæ, quā ex parte primæ: at imperium intellectuale, si datur, proculdubio se tenet ex parte actus primi ad volendum, & ex parte hominis requiritur. Si ergo necessariō prærequiritur ad volendum, & infrustrabiliter connectitur cum determinatā operatione voluntatis, hujus libertatem evertit, cum tollat sufficientiam, & indifferentiam ad omissionem, vel ad operationem oppositam.

55 Si dicas, illud imperium ab intellectu concipi ex applicatione liberâ voluntatis, ideòque solum inducere necessitatem consequentem; rogo, num ante liberam voluntatis applicationem præcesserit aliud imperium intellectûs? Si neges, ruit Thomistarum doctrina; jam enim non prærequiritur imperium istiusmodi ad omnem actum liberâ voluntatis. Si affirmes: illud aliud imperium evertet libertatem, non enim adstrui potest ab aliâ applicatione liberâ dependens, nisi procedatur in infinitum. Recurrunt hic ad mutuam prioritatem, vi cuius illa ipsa volitio, quæ determinatur ab imperio rationis, applicet intellectum ad hoc ipsum imperium eliciendum. Sed quis non videat, hanc mutuam prioritatem debere esse in eodem genere causæ, quæ vel Thomistis displicet? Nam si volitio est applicatio, & determinatio intellectûs ad efficiendum imperium, etiam imperium est applicatio, & determinatio voluntatis ad volitionem efficiendam. Si ergo propterea prior est volitio in genere causæ efficientis, eodem jure prius erit imperium in eo ipso genere.

56 *Resp. 2.* dictamen illud practicum, quod ponitur denuntians, objectum omnibus pensatis esse amplectendum hic & nunc. Nam si necessarium est, sequitur, neminem peccare, quin habeat iudicium hæreticum: v. g. ab adultero necessariò præhabebitur iudicium hoc, *adulterium omnibus pensatis est nunc amplectendum*, atque adeo præferen-

dum bono castitatis absolute: nam si tantum dicitur præferendum esse in ordine ad finem delectationis sensibilis, nec erit error intellectûs, ut volunt Thomistæ, nec vitabit iudicium simul denuntians, absolute melius esse hic & nunc fervare castitatem. Atqui tale iudicium hæreticum est, utpotè contrarium huic fidei iudicio *adulterium omnibus pensatis nunquam est amplectendum*; nec non fidei practicæ dictanti contradictorium, nempe adulterium in his circumstantijs non esse amplectendum, sed vitandum: ergo.

57 *Resp. 3.* imperium *fac hoc*: quia, si datur, non est actus intellectûs, sed voluntatis. Tum quia nullus est actus intellectûs, qui non repræsentet objectum: vel ergo repræsentat simplici modo, & erit apprehensio: vel affirmando, aut negando, & erit iudicium: vel unum ex alio inferendo, & erit discursus. Tum quia imperium illud habet quidquid est de ratione actûs voluntatis; supponit enim cognitionem objecti, quod imperat, cum nihil incognitum imperetur: ac deinde pondus est, & inclinatio efficax in terminum imperatum, utique ut bonum. Tum demum, quia imperare, ut mox statuiam, magis propriè convenit voluntati. Sed pro necessitate imperij rationis, vel iudicii practicæ determinantis —

58 *Arg. 1.*: voluntas, cum sit potentia cæca, sequitur ductum rationis: eò igitur determinatè fertur, quò ducit ratio per ultimum iudiciû practicum. *Dij. antec.*: sequitur ex

necessitate, *neg.*: liberè, *conc. antec.*; nec enim cæcus tenetur sequi ductorem. Tum *dist. conseq.*: eò determinatè fertur quoad omnia, *neg.*: quoad aliquid, *conc. conseq.*. Falsò quippe supponitur, quòd per ultimum iudicium pradicum (aut saltem per duplex iudicium) non possit proponi voluntati duplex oppositum, v. g. castitas, & adulterium, vel unum obiectum, ut volendum & nolendum, sive ut conveniens & disconveniens sub diversâ ratione, v. g. adulterium ut delectabile, simulque ut iniustum, & turpe. Certè juxta D. Thomam 1. 2. q. 13. ar. 6. nullam est bonum particulare, quod non possit proponi ut *eligibile* & *fugibile*: idque nobis persuadet conceptus libertatis.

59 *Arg. 2.*: ad volendum requiritur iudicium: ergo ad volèdum aliquid determinatè requiritur iudicium determinatum. Unde quisvis interrogatus, cur hoc determinatè velit, respondet, *quia ita judico*. *Resp.*, requiri iudicium determinatum, sed non determinans voluntatem: determinatum, inquam, tum subjectivè, quatenus debet esse actus in individuo existens: tum objectivè, quatenus debet proponere in obiecto determinatam bonitatem, v. g. honestatis: at hoc non tollit, quòd simul proponat obiectum ut determinatè malum in alio genere, v. g. in genere incommodi, & injucundi: & idcirco dicitur *iudicium indifferens*; quia scilicet proponèdo bonum admixtum malo relinquit voluntatem indifferentem, ut velit, aut nolit. Illa verò responsio non significat ratio-

nem determinatè, sed invitantem: nec semper datur, sed interdum hæc alia, *quia sic volo*.

60 *Replicas*: nemo vult obiectum vetitum, nisi determinatè iudicet hoc sibi esse hic & nunc melius, & omninò volèdum; alioquin peccatum non procederet ex errore pratico intellectus: quod est contra notum proloquium *Omnis peccans est ignorans*, & cōtra illud Proverb. 14., *Errant, qui operātur malum*, & alios Scripturæ textus, quibus peccātium lapsus tribuuntur ignorantie, cecitatis, vel defectui cognitionis, & sciētiæ. *Neg.* assumptū ex communi verâque sententiâ, juxta quam potest voluntas liberè amare minus bonum in cōspectu majoris, & ex æqualibus quodlibet, etiamsi non cognoscatur vividius; alioquin de medio tollitur libertas, tum cōtrarietatis, tum contradictionis. Contrarietatis: nam è duobus obiectis contrarijs, v. g. ludere, & audire Missam urgente præcepto, nemo poterit eligere quodlibet, si neutrum proponatur ut melius: si verò alterum ut melius proponitur, jam non poterit tunc eligi alterum.

61 Tollitur etiam libertas contradictionis: si enim omīssio sacri apparet melior, non poterit eligi auditio, nec viceversa: & si utraque apparet æqualis, voluntas manebit infatigata. Eadem ratione falsum est, non posse è duobus medijs eligi, nisi quod utriusque apparet: alioqui si viatori duas vias ostendas æquè idoneas, ut perveniat, quò tendit, non poterit pergere; nec sitibundus poterit bi-

bibere, si duo inveniat pocula omnino paria. Falsum item, quod è duobus finibus, æquè, aut inæqualiter bonis, non possit intendi, nisi qui proponitur vividius: aliàs nemo erit liber, ut velit audire sacrum in die festo, dum ipsi vehementius proponitur ludus, aut venatio.

62 Nec dicas, bonum minus in conspectu majoris apparere ut malum, quia apparet ut exclusivum majoris boni; vel saltem non cognosci ut præferibile alteri. Non enim apparet ut purè malum, sive ut pura privatio boni majoris, sed simul ut verè bonum; adeoque potest amari à voluntate negligente rationem mali, quæ simul apparet. Quod autem non cognoscatur ut dignum præferri, minimè obest, dummodo cognoscatur capax præferri pro libitu voluntatis; ad hoc autem fat est cognosci ut verè bonum; nec enim tenetur voluntas aliam præferentiæ rationem reddere præter libitum suum. Hæc intellige de necessitate volendi, quam imponat sola objecti melioritas, non de necessitate, quam inducat intentio efficax obtinendi finem per medium, quod apparuerit commodius, & utilius: tunc enim nō poterit non eligi medium hujusmodi, nisi voluntas à prahabita intentione desistat. Sic avarus v. g., si intendat ditescere meliori modo, quo possit, eo ipso adimit sibi facultatem eligendi ex medijs oblati minus utile.

63 Quod verò addunt Thomistæ, peccatum non procedere, nisi ex errore practico intellectus, reji-

ciendum est, tum ex dictis n. 56.; tum quia sequitur, neminem peccare contra conscientiam, vel contra regulam rationis distantem, melius esse hic & nunc servare legem Dei. Unde nemo peccabit ex malitiâ, sed ex errore tantum. Imo nec ex errore peccabit, siquidem error ille debet esse inculpabilis; alioquin jam supponet in voluntate peccatum aliud, de quo similiter inquiram, an procedat ex errore alio culpabili, vel inculpabili? Et sic deinceps; donec tandem assignetur peccatum sine errore commissum, vel ex inculpabili errore profectum. Certè, quod peccare quis possit non ignorans, nec errans circa id, quod sibi melius est, planè colligitur ex illo Lucæ 12. *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui... & non fecit, &c.* Idque confirmat experientia peccantium cum actuali conscientiæ remorsu; nec non evidens ratio: nam cognitio boni ut melioris, & à Deo præcepti non necessitat voluntatem, saltem quoad exercitium; aliter nemo liberè præcepta servaret: potest ergo cum eâ cognitione conjungi omissio talis boni, ac proinde peccatum.

64 Itaque proloquium illud *omnis peccans &c.*, & locus Proverb., ac similes alij non incongruè exponi possunt, tum de errore morum, aut operationum voluntatis à rectâ semitâ salutis, quamvis non ignoratâ, deviantium: tum de errore quodam practico negativo, consistente in propositione objecti inconsideratâ, & inconsultâ; quia sæpissimè contingit, ut voluntas in objectum pravum in-

tenta, avertat mentis oculos ab honestate contrariâ, necnon à prohibitione, & pravitate objecti; quod proinde solum sibi proponit ut commodû & delectabile sensui: indeque oritur quâdam mentis cæcitas, idest, consuetudo inconsideratè poponendi delectabiliatium etiam de defectu aliquo, qui regulariter in intellectu præcedit, saltem inconsideratio rationum, vel motivorum, quæ possent voluntatem à peccando retrahere. Quò spectat illud Eccl. 7., *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

65 *Arguitur* tandem pro necessitate imperij consistentis in actu rationis autoritate & doctrinâ D. Thomæ 1. 2. q. 17. ar. 1. Sed *resp.*, imperium sub diversa acceptione attribui intellectui, & voluntati. Intellectui, quatenus *imperare* idem sonat, ac intimare, denuntiare, præscribere, dictare, quod faciendum sit: quo sensu prudentia, quæ virtus est intellectualis, dicitur præceptiva, & regulæ artis præcepta vocantur. Voluntati, quatenus *imperare* idem significat, ac movere, applicare, determinare, & ex dominio statuere, quid faciendum sit; nam soli voluntati cõvenit dominatus in regno animæ, & potestas obligandi, seu efficaciter moverdi ad executionem, tum intellectum, tum ceteras facultates. Posterior hæc acceptio strictior est, cum proprium sit imperij posse impellere, seu necessitatem imponere, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 83. ar. 1. Prior autem videtur minus propria, cum denuntiatio non pertineat ad sub-

stantiam imperij, sed illam præsupponat (alioquin Præco denunciâns mandatum Principis propriè imperaret), solumque sit applicatio, & cõditio, ut imperium proximè obliget. Quare, licet imperium prout intimatum importet actû intellectûs, sumptum tamen quoad vim obligandi, ad eoque propriè sumptum, in actu voluntatis consistit.

66 Hæc est doctrina D. Thomæ loc. nobis objecto, ubi movendi vim, quam habet imperium *fac hoc*, tribuit voluntati; nec tale imperium collocat in actu rationis, nisi quatenus addit intimationem, seu denuntiationem decreti voluntatis præsuppositi: hæc enim denuntiatio utique representatio est affirmativa illius decreti, correspondens huic affirmationi vocali, *volo ut facias hoc*, cui sensu æquivalat *fac hoc*. At nec imperium istud quoad vim movendi, & determinandi requirit D. Thomas ad omnem actum liberam voluntatis, sed tantum ad usum, qui sequitur electionem, ut patet ex cit. q. 17. ar. 3. Nec tunc ipsam admittit, nisi ut dependens ab applicatione liberæ voluntatis, ad eoque ut libertati non inimicentur autem vitet processum in infinitum, recurrit (ar. 3. ad 3.) ad primum voluntatis actum, quem negat esse ex imperio rationis, sed indicat illû oriri ex instinctu naturæ, aut superioris causæ, ac proinde necessitare quoad specificationē tantum, non quoad exercitium; alioquin tolleretur libertas cæterorum actuum. Quòd si ar. 3. ad 1., & ar. 5. innuit, omnem actum liberum oriri

ex imperio rationis, non loquitur de imperio determinante *fac hoc*, sed de alio, quod ar. 1. dixerat exprimi per verbum indicativi modi, v.g. *hec est tibi faciendum*, & nihil est aliud, quam iudicium practicum, quod supra diximus necessarium, & quod semper proponit objectum, ut aliquâ ratione conveniens.

67 Ut alia disolvas, quæ pro imperio intellectuali objici possunt, not. 1., quod *dicere* sonat interdum idem, ac *decernere*: quo sensu pertinet ad voluntatem; atque ita sumitur illud Genes. 1., *Dixit Deus, fiat lux*. 2.: dum Sapiaientia Prov. 8. differtè dicit, *Per me Legum Conditores iusta decernunt*, &c., intellige, non elicitive, sed directive, quatenus Sapiaientia voluntatem dirigit, & qualiter sit imperandum, ostendit. 3.: dum Aristoteles ait, appetitum obedire rationi, loquitur de appetitu sensitivo, qui obedit appetitui rationali. 4.: *ordinare* pertinet ad intellectum, prout idem sonat, ac dirigere, seu regulare; ad voluntatem verò, prout idè est, ac ex dominio statuere, quod propriè est imperare. 5.: Imperium propriè sumptum, & oratio, ad eandem potentiam pertinent, cum oratio sit ad Deum per solos actus voluntatis; secus verò, cum oratio sit

per verba, aut signa externa. 6.: Imperium internum est equidem desiderium, non qualecumque, sed specialis indolis, quod scilicet efficaciter vult obligare subditum: unde qui coactus imperat externè sine obligandi desiderio, reverà non habet imperium internum: nec subditus, qui noverit hujusce desiderij defectum, tenebitur obedire, quantumcumque percipiat intimationem rationis, aut etiam verba, *fac hoc*.

68 Si quæras, quâ ratione reliquæ potentia obediunt voluntatis imperio? *Resp.* ex communi sententiâ, obedire per sympathiam, idest, per innatam exigentiam, quâ sibi debitum faciunt cõcursum primæ causæ, sub conditione quòd voluntas actus illarum imperet: hæc enim sympathia inter potentias ejusdem suppositi, & radicata ab eadem animâ, nihil habet incommodi; præsertim si anima ipsa immediate concurrat ad actus omnium potentiarum, ut reipsâ cõcurrit in nostris principijs. Super. est nunc, sigillatim exponere, in quibus actibus cæteræ potentia subdita sint imperio voluntatis? Et an voluntas propter hujusmodi imperium in regno animæ sit potentia nobilior intellectu? Sed de his vide *sup. de Anim. tr. disp. præf. à n. 108.*

DISP. VIII.

DE ACTIBUS INTELLECTUS.

CAP. I.

In quo consistat intellectio?

1 Intellectio creata apud Thomistas, quibus accedunt PP.

Conimbricenses, Peynado, & Alphonsus, consistit in actione physice productiva qualitatis repræsentantis objectum, quæ qualitas sit *species*

cies expressa, & verbum mentis: indeque intellectio non est *formaliter* representatio, sed *active* solum, & *vialiter*, quāvis à Thomistis dicatur esse formaliter contemplatio, speculatio, & perceptio objecti in verbo. Apud P. Lynce, qui duas intellectiones distinguit, activam scilicet, & passivam, activa consistit in actione physice productivā speciei expressæ, passiva verò in specie expressā productā. Apud Scotistas cum Scoto, & plures è Nostreis cum P. Vazquez, quibus etiam favet Eximius, intellectio creata, quæ juxta ipsos simul est species expressa, & verbum mentis, consistit verè & propriè in qualitate ab intellectu productā per actionem distinctam, ita ut hæc actio non sit intellectio, nisi cum addito *in fieri*, seu *in via*.

2 Apud P. Hurtado, quem plures sequuntur Recentiones, intellectio, vel saltem intelligere in concreto, consistit in complexo qualitatis, quæ est species expressa, & actionis, quā oritur species hæc ab intellectu. Denique apud Cardin. de Lugo, & PP. Ripalda & Aldrete cū pluribus alijs, intellectio consistit in qualitate, seu entitate accidentali, quæ formaliter est representatio, seu manifestatio objecti, simulque productio sui ab intellectu, & unio sui cum eodem absque aliā actione, vel unionem interjecta, & absque alio termino, cujus productio sit. Eadem est sententia Thomistarum quantum ad eas intellectiones, quibus negant produci verbum, hoc solo discrimine, quòd nolunt intellectiōnem esse

formaliter representationem objecti. Hæc ultima sententia probanda nobis est quoad omnes sui partes. Et in primis ----

3 Quòd intellectio sit formaliter representatio, *prob.* sic: intellectio est formaliter cognitio: sed hæc est formaliter representatio, cum sit formaliter detectio, declaratio, & manifestatio objecti: ergo. *Min. cōstat* tum ex vi vocis: quia objectum esse nobis cognitum idem sonat, ac esse nobis apertum, detectum, manifestum, & è contrario idem sonat esse incognitum, ac esse mentis oculis tectum, & occultum. Tum exemplo visionis ocularis, visionis beatificæ, & cognitionis Divinæ: quis enim dubitet, per visionem oculare immediate manifestari colorem, & per beatam immediate detegi, ac patet fieri Divinam essentiam? *Urgetur* contra Thomistas, juxta quos intellectio est formaliter speculatio, seu contemplatio objecti: atqui contemplatio manifestatio est proculdubio; aliter contemplatio Dei, vel visio beatifica nihil manifestaret.

4 *Urgetur* item: cognitio eodem sensu est representatio, seu manifestatio, quo volitio est inclinatio elicitæ: in hoc enim operationes istę distinguuntur, quòd altera sit per modum representationis, altera per modum inclinationis: sed volitio immediate formaliter ac ratione sui est inclinatio elicitæ, ut ignorat nemo: ergo &c.. *Dices*, cognitionem comparari calefactioni, quæ non est calor, sed caloris productio, vel illuminationi, quæ non est lux, sed pro-

productio lucis. Sed *contra*: denominatio *calidi*, dicens pro formâ calorem, non est eadem, ac denominatio *calefacti*, cujus forma est calefactio: nec denominatio *lucidi* eadem est, ac denominatio *illuminati*: at denominatio *cogniti* eadem omnino est cum denominatione *manifestati*; sicut enim *notitia* & *cognitio*, *nosco* & *cognosco* significatu non differunt, ita nec differunt *notitia* & *manifestatio*, *notum* & *manifestum*: eadem ergo debet esse utriusque denominationis forma, videlicet cognitio, sive intellectio.

5 Jam verò quòd intellectio sit formaliter productio sui ab intellectu, & unio sui cum eodem (quæ est alia nostræ sententiæ pars) *prob.* sic: Intellectio est formaliter vita intentionalis in actu secundo: est enim actus secundus, sive actuale exercitium intellectivi ut talis, quod est formaliter vivens intentionale in actu primo: sed vita creata intentionalis in actu secundo est formaliter actio, seu operatio physica immanens, de cujus conceptu est egredi à principio suo, & eidem uniri: ergo intellectio est formaliter productio sui ab intellectu, & unio sui cum eodem. *Prob. min.*: vita intentionalis est verè vita, ut nemo dubitat: ergo debet esse operatio immanens, sive motus ab intrinseco in intrinsecum, & quidè formaliter: quia debet formaliter includere quod est de conceptu vitæ in communi. At si non est actio physica intellectus, nullo vero sensu est operatio immanens & motus ejus ab intrinseco: non enim

producitur ab intellectu physice per modum motus, aut operationis: nec item producitur intèntionaliter; nam sic produci est accipere esse intentionale, & reflexivè cognosci, sicut produci physice est accipere physicum esse: intellectio autem non habet ex suo conceptu formali reflexè cognosci ab intellectu.

6 *Confirm.*: Intellectio est formaliter exercitium intellectivi ut talis: sed intellectivum ut tale in creatis est physice activum: ergo intellectio est formaliter exercitium principij physice activi; atque adeò est actio physica. *Min. prob.* 1.: quia intellectivum ut tale est formaliter vivens: ergo est formaliter potens se actuare ab intrinseco, utique per activitatem physicam: nam potestas hæc, quæ est de conceptu formali viventis, concipi nequit in creatis, præscindendo ab activitate physica, ut quisque videt. 2.: quia, si intellectivum, adeoque volitivum in creatis, non debet esse physice activum suorum actuum, poterit intelligere & velle per actus purè ab extrinseco infusos: sed hæc sequela est absurda: ergo.

7 *Prob. min.*: tum quia intellectivum & volitivum ad actus purè ab extrinseco infusos merè passivè se haberet, ac proinde veluti inanime quoddam, seu vitâ carens; siquidem Tridentinum sess. 6. can. 4. cum damnat asserentes, *liberum hominis arbitrium nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se*

se habere, plane supponit, quod *nihil agere*, & *mere passivè se habere* propriam sit rei inanimatis, seu non vivæ. Loquitur autem Tridentinum de non agere physicè nam agere mere intentionaliter, hoc est, intelligere & velle per actum à solo Deo productum, non negabant hæretici. Tum etiam, quia alioquin nulla ratio erit, cur humanitas Christi D. non possit reddi formaliter intelligens per intellectionem Divinam, quemadmodum redditur formaliter sancta per sanctitatem increatam: non enim ideo evadet humanitas æquè intelligens, ac Deus ipse; quia poterit intellectio, sicut potest sanctitas, effectum suum formalem attingere limitationi subiecti.

8 *Dices*: intellectio creata debet utique, saltem ex naturâ rei, physicè oriri ab intellectu, sed non nisi per actionem distinctam, quemadmodum omnis creatura debet esse à Deo, sed per distinctam actionem. Verùm *retorqueo*: Creaturæ, quæ non habent dumtaxat conceptum operis, sed etiam operationis & exercitij Omnipotentis, non pendunt à Deo per distinctam actionem: atqui intellectio ex cōceptu vitæ actuali nondum habet conceptum operis respectu potentis intellectivæ, sed etiam operationis immanentis principio suo, & exercitij principij physicè activi, ut talis, prout ostendimus: ergo nequit non esse actio physica, quæ certè non indiget actione distincta.

9 At inquit Adversarij, intellectio est proculdubio operatio

intentionalis; sed non dicitur *actio*, nisi grammaticaliter, analogicè, & impropriè, quatenus significatur vocibus actionem sonantibus, & semper est in fieri more actionis, cum pendeat naturaliter ab influxu actuali potentis, quamdiu durat, & transit etiam inlar actionis in terminum distinctum, nempe in objectum, non ut illi tribuat esse physicum, sed esse intentionale, seu cognitum. Unde intellectus, si ab extrinseco acciperet cognitionem, per illam viveret, & operaretur ab intrinseco, nō physicè, sed intentionaliter, dicereturque grammaticaliter *agens*: objectum enim ageret secundum esse intentionale, tamen si non ageret nec physicè nec intentionaliter cognitionem ipsam.

10 Verùm hæc doctrina rejicitur ex dictis 1. : quia Tridentinū loc. cit. pro eodem accipit *nihil cooperari*, & *nihil agere* physicè, ac *mere passivè se habere*: ergo intellectui nihil agenti physicè, sed mere passivè se habenti, non nisi per abusum tribuitur operari, & operatio: alias & materia dicitur operari formam, dum illam recipit, aut forma subiectum, dum illud informat: nam certè utraque grammaticaliter agit, cum *recipiens* & *informans* grammaticè sit persona agens, & *recipere* ac *informare* verba sint activa: receptio quoque & informatio semper est in fieri more actionis, & transit inlar actionis in terminum distinctum, cui tribuit aliquod esse, videlicet *esse receptum* & *informatum*. 2. : quia principium intellectivum in crea-

creatis formaliter est activum physicè: nequit ergo exerceri ut intellectivum, quia exerceatur ut physicè activum.

11 3.: quia producere objectum secundum esse intentionale est producere intentionalem existentiam ejus, sicuti producere effectum physicè est producere physicam ejus existentiam: ut ergo intellectus dicatur intentionaliter operari objectum, debet producere cognitionem, quæ est intentionalis existentia objecti. Sed non intentionaliter, ut fatentur Adversarij: ergo physicè. 4.: quia vita intentionalis non minus debet esse ab intrinseco, quam in intrinsecum, ut patet ex cōceptu operationis immanentis: sed debet esse in intrinsecum physicè, seu per unionem physicam, ut potentiam reddat intentionaliter viventem: ergo & physicè ab intrinseco.

12 Denique ultima nostræ sententiæ pars, quod scilicet intellectio non sit alterius termini productio, clarissimè traditur ab Aristotele 9. Metaph. c. 9. t. 16., ubi docet per actionem trāscendentem fieri opus ab actione distinctum, quod est finis agentis; per immanentem verò, seu vitalem (vita saltem intentionali) nihil fieri præter actionem ipsam, & hanc ait esse finem agentis, in eoque manere asserit, sic concludens: *Quorū vero non est aliud quoddam opus præter actionem, in ipsismet actio est, ut visio in vidente, & speculatio in speculante.* Id ipsū docet 3. Ethic. c. 4. & 5., ac sæpe alias. Consentit D. Thom. 1. cont. Gent. c. 100.

dicens, operationē immanentem esse, *per quam non fit aliud præter ipsam operationem, sicut videre & audire: hujusmodi autem perfectiones sunt eorum, quorum sunt operationes, & possunt esse actus.* Et: cont. Gent. c. 2. n. 1. *Actio, inquit, quandoque terminatur ad aliquod factum, sicut edificatio ad domum, & sanitatio ad sanitatem; quandoque autem non, sicut intelligere & sentire. Et, siquidem terminatur ad aliquod factum, impetus agentis per actionem tendit in illud factum: si autem non terminatur ad aliquod factum, impetus agentis tenet in ipsam actionem.*

CAP. II.

Contrarij argumentis occurritur.

43 **C** Bjic. 1.: non minus repugnat actio sine termino distincto, quam unio sine extremis, aut operatio intentionalis sine objecto distincto; siquidem actio ex proprio conceptu est via, tendentia & relatio in terminum, quæ munera nequit habere circa semetipsam: repugnat ergo, quod intellectio consistat in actione physicā sine termino. *Confirm. 1.:* repugnat actio indistincta prorsus à causā creatā, ergo & indistincta prorsus ab effectū. *Confirm. 2.:* In intellectione reperiri debet tendentia duplex physica, & intentionalis; cum formaliter sit physica productio, & intentionalis perceptio objecti: ergo utriusque et ipsū debet terminus distinctus: sic quia in actu contritionis reperitur duplex tendentia, amo-

amoris & odij, distinctus unicuique terminus respondet.

14 *Objectionem retorqueo:* licet unio ex conceptu suo sit nexus duorum, potest tamen identificari cum altero ex extremis: nam omnis forma modalis, v. g. ubicatio, vel subsistentia, se ipsâ unitur subjecto suo. Item, quamvis cognitio ex proprio conceptu sit tendentia in objectum, satis communiter agnoscitur possibilis cognitio, quæ se ipsam & nihil aliud pro objecto respiciat: licet ergo actio ex proprio conceptu sit tendentia in terminum, poterit tamen cū termino identificari. Ratio: quia de cōceptu actionis solum est, quod ultimò determinet effectum, ut pendeat actualiter & certo modo à tali causa: nulla autem repugnantia in eo, quod effectus aliquis per se ipsum ita determinatus sit, ut de Angelo respectu Omnipotentia tenet probabilis multorum sententia. Accedit, quod omnis actio secum identificat productionem sui, quin proinde sit relatio ad seipsam: ergo & terminus illam identificare secum poterit.

15 Dicendum itaque, quod illa munera *viz, tendentia, & relationis* ad terminum non sunt de conceptu actionis ut sic, sed illius tantum, quæ aliunde probetur à termino distincta, vel quæ sit actio prædicamentalis, sive pertinet ad prædicamentum actionis: hujusmodi autem non est actio strictè immanens, quâ operantur viventia intentionalia, ut docet D. Thomas op. 48. tr. de action. c. 7.: hæc enim actio in-

tenditur propter se, utpote perficiens potentiam ratione sui; & quavis magis propriè sit terminus virtutis activæ, quam sui ipsius, quia scilicet juxta S. Doctorem supra n. 12. sic tendit in eam impetus agentis, ut non ultrò procedat, nec terminetur ad aliud factum, ipsa tamen poterit dici terminus sui, quatenus in se sistit, & non ultrà progreditur: non enim semper *terminus* dicitur correlative *ad viam*.

16 *Ad 1. conf. neg. conseq.:* quia in actione identificatâ cum effectu non militant incommoda, quæ in actione indistinctâ à causa creatâ: Nempe talis causa non posset existere, quin operaretur, ac proinde nō esset dominio Dei subjecta in operando, sed solum in existendo: nec indifferentiam haberet ad plures effectus, etiam ejusdem speciei, cum talis indifferentia repugnet actioni: & insuper verè ageret, ut supponitur, & aliunde non ageret: quia id solum agit, à quo est actio; & tunc actio non esset à tali causâ, quia hæc non esset à se. *Ad 2. neganda est in intellectione tendentia physica,* quippe quæ sonat respectum ad terminum physicè attactum. *Dices:* cognitio est formaliter productio physica: si ergo tendit in objectum, tedit ut physica productio: ergo reddet illud physicè productum. *Neg. conseq.:* quia non est formaliter productio physica objecti, sed sui, nec nisi ut physica productio sui tedit in objectum. Sic contritio, quia est formaliter odium, non Dei, sed peccati, licet ut odium peccati tendat in Deum, non

nō denominat Deum odio habitum.

17 *Objic.* 2.: Intellectio, si est productio sui, est modus, seu modalis entitas, utpote essentialiter affixa intellectui. Atqui actus intellectus, & voluntatis non sunt modi, sed qualitates. *Prob.* 1.: quia per eos reddimur *quales*, videlicet *boni*, vel *mali*, *sapientes*, aut *insapientes*. 2.: quia virtutes actus perfectionem habent à modi debilitate alienam, valde quippe perficiunt animam, beatam reddunt, producunt habitus & species. 3.: quia sunt intensiois & remissionis capaces; quod proprium est qualitatum. *Resp.*: Intellectio & est modus, & est qualitas, non quidem absoluta, sed modalis. Quod enim non pugnet conceptus qualitatis cum conceptu modi, vel Adversarij supponunt, dum intellectionem appellant qualitatem absolutam: ut quid enim *absolutam* addunt, si non est qualitas nisi absoluta. Nec aliter, quam de qualitatibus absolutis exponi potest Aristoteles, dū 10. Ethic. c. 3. ait, quod *neque operationes virtutis* (quæ utique sunt actus voluntatis) *sunt qualitates, neque felicitas ipsa*, quæ apud eundem ibi c. 7. & 8. consistit in actu Intellectus.

18 Verūntamen non omnis modus est qualitas, sed ille tantum, qui & accidentaliter est, & præter munus determinandi habet insuper alia prædicata, quibus subjectum perficit ratione sui; atque adeo non est æquè debilis, ac tenuis entitatis, ac meri sunt modi. Hinc potest intellectio, tametsi modus sit, reddere subjectum quale: potest etiam esse in-

tensionis & remissionis capax, non in munere determinandi (si repræsentatio invariata maneat), sed in munere repræsentandi: potest demū, licet non sit physica productio alterius termini, producere per modum virtutis effectus absolutos inferioris ordinis, cuiusmodi sunt habitus & species. Sic in sententiā plausibili unio hypostatica, licet sit modus, perfectionem habet formæ sanctificantis, & supernaturalia dona radicantis.

19 *Objic.* 3.: intellectio ex se indifferens est, ut oriatur à potentiā vel sine habitu, vel cum habitu, nec non cum hac, vel cum illā specie, vel auxilio: hæc ergo indifferētia determinari debet per actionem distinctam. *Conced.* *antec.* de intellectione sumptā specificè, quatenus specificatā ex objecto, vel ex modo tendendi; sic enim multa sūt intra eandem speciem intellectionum individua, quorum alia oriri possunt à potentiā solā, & alia à potentiā simul cum habitu. *Nego* tamen de intellectione sumpta individualiter, aut etiā quatenus diversitatem plusquam individualē derivat à principio activo (si vere derivat: quod plures generationes negant de omni actione): hoc enim sensu non habet indifferentiam, quā intendit objectio, nec respectu habitus, nec alius principij.

20 *Dices*: ergo habitus adquisitus necessarius est *ad simpliciter posse*, nec parè faciliat ad actus similes. *Resp.*: tribuit quidem *simpliciter posse* ad eos actus individuos, ad quos ipse concurrat, sicut juxta

contrarios tribuit ad actiones, quibus actus illi producuntur; non tamen dat simpliciter posse, sed purè faciliat ad talem speciem actuum, quatenus similium in objecto, gradu, & modo tendendi, sicut juxta adversarios purè faciliat ad talem speciem actionum, quibus producuntur actus hanc ratione similes: hæc enim *objectio* potissimam vim habet in actionibus, ad quas præcipuè faciliat habitus, cum in eis maximè resplendet potentiz levamen, seu minutio laboris.

21 Unde *inferes*, non posse eundem numero actum supernaturalem, sed solum specificè eundem in sensu explicato, à potentiâ produci cum auxilio extrinseco, ac cum intrinseco: id quod de actionibus dicere debent Adversarij. Dum autem communiter asseritur, supernaturalem actum connaturalius produci cum auxilio intrinseco, major connaturalitas aptari debet non actui, sed potentiz, cui nimirum connaturalius est exerceri per actus, qui ab intrinseco, quam qui ab extrinseco auxilio pendunt. *Inferes* item, censuram illam D. Thomæ 1. p. q. 105. ar. 2., *erroneum est dicere, Deum non posse facere per se ipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcumque causam creatam*, intelligendam esse de ijs tantum effectibus, qui ex conceptu suo non sunt essentialiter creatæ virtutis exercitia, uti sunt apud nos actus intellectus, & voluntatis: quia *non pertinet ad omnipotentiam Dei, quod possit facere, duo contraria esse simul*, ait apte D. Tho-

mas q. 5. de pot. ar. 2.: *Intellectio autem creata, à solo Deo producta, simul esset & non esset exercitium virtutis creatæ; quæ est manifesta contradictio*. Urgentiùs premit censura illa multos ex Adversarijs, qui & verbum mentis, & actus voluntatis essentialiter liberos collocat in qualitate absolutâ; & tamen negant à solo Deo produci posse.

22 *Objic. 4.*: vita intentionalis, quæ propria est intellectiōis, distinguitur ratione à vitâ physicâ, seu à motu, vel actione ab intrinseco: hæc igitur actio non est de conceptu formali intellectiōis. *Prob. antec.* 1. autoritate D. Thomæ 1. p. q. 34. ar. 1. ad 3. dicentis: *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in quâ nulla ratio originis importatur, sed solum informatio quædam in intellectu nostro, prout intellectus noster fit in actu per formam rei intellecta*. 2.: quia Divina intellectio verè vita est intentionalis absque motu, & actione physicâ ab intrinseco. 3.: quia possibilis est substantia creata secum identificans intellectiōem; per quâ utique viveret intentionaliter, nec tamen ab intrinseco se moveret. 4.: quia vita in communi dividi solet in physicam & intentionalem: membra autem dividenda debent saltem ratione distingui. 5.: quia de conceptu vitæ intentionalis, aut cognitionis, solum est repræsentativè tendere in objectum, seu esse repræsentationem illius: hoc autem bene concipitur præcisedo ab actione physicâ. Fac enim, objectum immediatè repræsen-

tari potentia per representationem ab actione distinctam: si potentia illam representationem in se haberet undecumque productam, haberet utique objectum intentionaliter præsens: ergo & illud cognosceret.

23 *Ad object. neg. antec. de vitâ intentionali creatâ:* hæc enim non potest ratione distingui à reali productione ab intrinseco magis, aut aliter, quam homo ab animali, & universum species à genere; ubi locum certè non habet mutua distinctio propriè talis, sed impropria illa, quam vocât *penes explicitum*, & quæ non tollit inclusionem formalem, ut nemo nescit. Si verò sermo sit de vitâ intentionali, præscindente à creatâ, & increatâ, potest ratione distingui à motu ab intrinseco, tò *ab intrinseco* sumpto positivè: quo sensu dicitur vita physica; non tamen sumpto negativè, idest, *citra determinationem ab extrinseco*, juxta definitionem vitæ traditam d. 1. n. 14.. *Ad 1. prob.: D. Thomas* solum negat originem interjectam, distinctamque ab intellectiōe ipsâ: nihil enim frequentius in S. Doctore, quam quod intelligere sit actio, & motus ab intrinseco, seu à vivente ipso procedens, & quidem ex proprio conceptu operationis vitalis: ut videre est tum i. p. q. 18. ar. 1. 2. & 3., tum q. 54. ar. 1. & 2., tum 3. cont. Gent. c. 2..

24 *Ad 2. prob.:* eodem exemplo probari poterit contra Adversarios, intellectiōem creatam nō oriri comaterialiter ab intrinseco per actionem distinctam, vel posse à reali productibilitate præcisci, vel ex

se aptam esse, ut potentiam reddat intelligentem sine unionē, vel informationē physica. Itaque Divina intellectiō non importat physicam actionem, quia importat aseitatem, per quam habet esse ab intrinseco eminentiori modo, videlicet ab intrinseco negativè, seu nullatenus ab extrinseco. At intellectiō creata, cū non aliter valeat esse ab intrinseco, nisi positivè, idest, per actionem physicam & realem, hanc imbibere debet necessariò, ut conceptum habeat operationis vitalis. *Ad 3.:* talis substantia omninò repugnat: simul enim esset, & non esset vita sua, quasi in actu secundo: Esset, quia vera intellectiō substantialis. Non esset, quia nihil magis alienum ab actu vitali, aut magis destruens conceptum immanentia, quam suapte naturâ esse prorsus ab extrinseco tam effectivè, quam determinativè: sic autem ab extrinseco foret illa intellectiō.

25 *Ad 4.:* membra illius divisionis distinguuntur realiter, dum accipitur divisio de vita in communi, prout abstrahitur a creatâ & increatâ: datur enim vita purè intentionalis in Deo, & parte physica in plantâ v. g.. Distinguantur etiam realiter, dum divisio accipitur de vitâ creatâ duntaxat, subauditâ tamen notâ exclusionis, ut scilicet divisio fiat in vitam purè physicam, & in eam, quæ simul est physica & intentionalis. Si vero præcindatur ab ejusmodi notâ, adhuc divisio erit in membra saltem ratione distincta, vel distinctione non mutua, qualis est inter animal & vivens: potest enim

vita physica ut sic accipi tamquam gradus superior, aut latius patens, quam vita intentionalis creata: vel etiam distinctione mutuâ, qualis datur inter duas differentias inter se subordinatas, si differentia inferior non transcendatur à superiore: poterit enim vita physica accipi ut differentia constitutiva generis vitæ creata ut sic, & vita intentionalis accipi ut differentia contractiva istius generis, & constitutiva speciei vitæ intentionalis creatæ. Exemplo sit divisio animæ in vegetativā, sensitivā, & rationalem, præscindendo à differentiis exclusivis, in bruto & plantâ repertis.

26 *Ad 5.*: de conceptu vitæ intentionalis creatæ solū est representatio, aut tendentia representativa in objectum, specificè sumpta, prout est species vitæ physicæ: non verò sumpta differentialiter, prout est differentia operationis vitalis. Representatio specificè sumpta est tota essentia cognitionis, includens formaliter actionem physicam, tamquam genericam rationem vitæ, nec aliter ad illam se habet, quam animal ad vivens, vel homo ad animal. Sumpta differentialiter non est formaliter tota cognitionis essentia, sed poterit præscindi ab actione physicâ, non quidem præcisione indifferentiæ, vel inconnexionis, sed tantum præcisione non inclusionis formalis. Sic rationale specificè sumptū est tota essentia hominis, ac proinde formaliter est animal: sumptum vero purè differentialiter potest ratione distingui & præscindi ab ani-

mali, sed solâ præcisione non inclusionis formalis: ex quo ineptè inferas, quòd de conceptu hominis solū est esse rationale, aut quòd potest homo concipi sine animali.

27 Hinc negari debet, objectum posse immediatè intentionaliter representari potentia per representationem realiter ab actione, & ascitate distinctam: hæc enim representatio foret emortua, seu non spectans ad genus vitæ; proindeque non posset reddere objectum potentia præsens intentionaliter intentionalitate propriâ cognitionis: quemadmodum si poneretur in voluntate pondus, aut inclinatio, non spectans ad vitæ genus, non redderet illam intentionaliter inclinatam intentionalitate volitionis propriâ; alioquin habitus acquisitus, qui voluntatem inclinat, erit formaliter volitio, seu amor.

28 *Objic. 5.* Intellectum cognoscere est facere objectum sibi intentionaliter præsens, aut illud in se exprimere, & quasi pingere: sed ad hoc sufficit actio, quæ producat expressionem, seu representationem objecti à se distinctam, vel ejus unionem cum intellectu: ergo in tali actione consistet intellectio. *Confirm.* exemplo nutritionis, quæ est actio producens augmentum viventis ab actione ipsâ distinctum: item paritate calefactionis, & actionis pingendi, quæ respiciunt terminos à se distinctos, scilicet calorem & picturam. *Ad object. neg. min.*: quia ut intellectus cognoscat, debet in se facere intentionalem objecti præsentiam,

tiam, seu repræsentationem, non qualemcumque, sed vitalem per modum operationis ab intrinseco, quæ proinde nequit non esse actio physica à cognitione realiter indistincta; præsertim cum aliunde cognitio debeat esse formaliter repræsentatio, ut ostendimus.

29 Hinc ad exempla *confirmationis* disparitas est: quia nutritio ex cōceptu suo non est augmentum, sed productio augmenti, nec calefactio & actio pingendi est calor & imago, sed caloris & imaginis effectio: at cognitio ex proprio conceptu est repræsentatio seu manifestatio objecti. Ubi differentiam nota inter operationes vitales, nutritivam, & intentionalem. Nutritiva solum est vitalis ex parte actionis ob hujus immanentiam specificam, non verò ex parte termini, qui ex se non exigit vitaliter, aut immanenter produci; potest enim suapte naturam produci transeunter à generante. At operatio intentionalis, idest cognitio, & appetitio, vitalis est etiam ex parte termini physicè producti, nempe repræsentationis, aut inclinationis elicite: hic enim terminus per se est actus secundus principij vitaliter operativi ut talis, nec est indifferens, ut actione transeunte producat: quod saltem de indifferentiâ naturali fatentur omnes. Unde non cogimur ab actione distinguere terminum hujusmodi; maxime cum ille imbibat ex proprio cōceptu actionem immanentem.

30 Ad extremum observa, quidquid de intellectu diximus,

pariter intelligendum esse de sensatione quâlibet, internâ & externâ: probationes enim *super. cap.* adductæ generatim procedunt de cognitione ut sic, sub quâ comprehenditur omnis sensatio. Idem quoque censendum de amore, & de quovis actu voluntatis, & appetitûs sensitivi. Sicut enim cognitio est actio physica secum identificans repræsentationem objecti, ita & amor, seu volitio, debet esse actio secum identificans pondus, seu inclinationem in objectum, ut peculiari argumento ostendimus in *Anim. fus. n. 19. & seqq.* Et certè si amor non consistit in actione physicâ voluntatis, sed in qualitate absolutâ, quæ sit pondus & inclinatio in objectum, sequitur absurdè, quòd habitus acquisitus, aut etiam infusus, voluntatem per modum ponderis inclinans in actus & objecta, sit formaliter amor suorum actuum & objectorû, prout expendimus *ibid.* à n. 50.

CAP. III.

De Verbo mentis.

31 **D**icitur *verbum mentis*, si-
ve *internum*, non solum illud, quo verbum vocale, seu voces proferendas, mente, vel imaginatione præconcepimus, verum & quicunque conceptus cujuslibet objecti manifestativus, etiam sine ordine ad voces; præsertim ille, qui vim habet judicij affirmantis interius, aut negantis. Verbum hujusmodi vocatur *conceptio*, *conceptus*, & *prædictio mentis*, quia debet generari, seu produci realiter ab intellectu. Pas-

sim etiam ab omnibus appellatur *species expressa, similitudo, & imago objecti*: & nominatim *species expressa* dicitur, vel quia expressius, & formalius repræsentat, quam species impressa; vel etiam quia exprimitur, idest elicitur à virtute intellectivâ, quâ tali.

32 *Queritur*, in quo consistat verbum illud? Thomistæ illud statuunt in qualitate repræsentativâ objecti, ab intellectione adæquate distinctâ, quæ immediate terminet intellectionem, non solum sub munere productionis physica (sub quo munere vocatur *dictio*), sed etiam sub munere contemplationis objecti. Volant enim, ut cognitio immediatè cōtempletur objectum in verbo, tanquam in imagine, simulacro, vel speculo: unde communiter dicunt, verbum esse medium cognoscendi, non formale, seu medium *quo*, tanquam formâ cognoscendi, manifestatur objectum; sed medium *in quo*, & imaginem, *in quâ* objectum inspicitur, & consequenter esse medium prius cognitum, vel saltem simul cum objecto. Plerique tamen nolunt produci verbum per cognitionem intuitivam, sed per abstractivam tantummodo.

33 Rejicitur hæc doctrina: quia si verbum est medium *in quo*, seu *imago in quâ*, erit prius, & immediatius cognitum, quam objectum aliud. Si quæla repugnat experientia; cum nemo expectetur in se talem imaginem à cognitione distinctam. Repugnat item doctrinæ D. Thomæ, qui 1. p. q. 85. art. 2.

occasione speciei intelligibilis optime probat, per cognitiones directas primo intelligi res ipsas, & non aliquas earum similitudines in animâ existentes: & antea q. 14. art. 6. ad 1. dixerat, quod cognoscens, nisi utatur cognitione reflexâ, non cognoscit cognitum secundum illud esse, quod habet in cognoscente: quin & ibi manifestè docet, illud esse, quod objectum habet in cognoscente, non esse distinctum à cognitione: non ergo requiritur verbum à cognitione distinctum, ut objectum intra intellectum existat *in esse objectivo*, vel *in esse cognito*, prout contendunt Thomistæ.

34 Certè juxta communem sententiam inter ipsos esse objectum actuale visionis ocularis, & cujuslibet cognitionis intuitivæ, nihil est aliud, quam denominatio extrinseca formaliter à visione & intuitione proveniens. Item esse objectum volitionis non est volitionem terminari ad qualitatem à se distinctam, & in voluntate productam per modum ponderis: alioqui nullo actu posset diligere Deus solus, cum semper diligere debeat prius, aut simul qualitas creata: ergo pariter esse objectum actuale, vel esse cognitum abstractive non est cognitionem terminari ad ullum medium *in quo*, seu imaginem *in quâ*, sed solum est denominatio extrinseca formaliter à cognitione proveniens.

35 Probabilis itaque censent Scotistæ cum Scoto, & nostri communissimè cum PP. Suarez & Vazquez, verbum mentis indistinctum

tum eſſe ab intellectu. *Prob.* quia ex communi conſenſu, & ex doctrinâ D. Thomæ q. 4. de verit. ar. 2. ad 1., duo ſunt de ratione verbi, manifeſtatio ſcilicet, & origo realis ab intellectu: ſed utriusque propriè convenit intellectui; cum hæc ab intellectu realiter oriatur, & aliunde verè ac propriè ſit manifeſtatio, ut ſuprà offendimus: ergo intellectio verè & propriè verbum eſt, ſeu à verbo indiftincta. *Confirm.* Intellectio eſt vere conceptus, & conceptio, vel proles mentis, cum à mente realiter generetur: deinde eſt ſpecies expreſſa, ſive imago & ſimilitudo objecti: ergo intellectui conveniunt nomina, ſeu attributa verbi. *Min. prob.* tum ex D. Anſelmo in Monologio c. 31. ſic aiente: *Nulla ratione negari poteſt, cum mens rationalis ſeipſam cogitando intelligit, imaginem ipſius naſci in ſua cogitatione: immò ipſam cogitationem ſui eſſe imaginem ad ſuam ſimilitudinē, tamquam ex ejus impreſſione formatam. Quamcumque enim rem mens cupit veraciter cogitare, ejus utique ſimilitudinem, quantum valet, in ipſa ſua cogitatione conatur exprimere.* Et concludit, quòd hujusmodi ſimilitudo, & imago, in cogitatione conſiſtens, *verbum eſt.*

36 Tum ex D. Aug. lib. 9. de Trinit. c. 11., ubi cum dixiſſet, notitiam (quam ibi accipit pro cognitione) eſſe verbum mentis, ſubdit, quod *habet notitia ſimilitudinem ad eam rem, quam novit.* Tum ex D. Thoma q. 2. de ver. ar. 3. ad 9. docente, quòd ſimilitudo cognofcen-

tis ad cognitum, propria verbi, *non eſt ſecundum conſormitatem, aut convenientiam in natura, ſed tantum ſecundum repræſentationem*, quatenus eſt manifeſtatio & pateſtatio eorum, quæ in objecto ſunt: cum ergo intellectio verè ſit manifeſtatio hujusmodi, nequit non eſſe ſimilitudo in repræſentando propria verbi.

37 *Objc.* 1.: non omne intelligere eſt dicere, aut producere verbum; alioquin Filius & Spiritus Sanctus, cum propriè intelligant, propriè dicerent, verbumque producerent. *Reſp.* ex D. Thoma q. 4. de ver. ar. 2. ad 5.: *omne intelligere in nobis, propriè loquendo, eſt dicere*, non ſolum quatenus dicere ſignificat verbo manifeſtare aliquid, ſed etiam quatenus idem eſt, ac producere verbum: nam, ut ait S. Doctor in 1. d. 27. q. 2. ar. 2., *impoſſibile eſt, quòd aliquis intelligat, niſi verbo intellectus ſui.* Ac in Deo intelligere abſolutum, prout eſt cum nunc tribus Perſonis, non eſt propriè dicere: quia in Deo intellectio abſoluta & eſſentialis, licet verè ſit manifeſtatio, non eſt realiter procedens ab intellectu. Quare intelligere Dei, ſolùm prout terminatum, & quaſi contractum per ſubſiſtentiam Patris, quo ſenſu vocatur *intelligere notionale*, propriè eſt dicere.

38 *Replie.* : etiam in creatis intellectio intuitiva, v. g. viſio beatifica, non eſt propriè verbum mentis. Tum quia repugnat imago & ſimilitudo creata eſſentiæ Divinæ. Tum quia Deus à beatis immediatè videtur, nō mediâ aliquâ imagine. *Reſp.* :

visio beatifica non est imago & similitudo essentiae Divinae in esse entis, sed in esse representationis formalis, quae est similitudo propria verbi, & non impedit Deum immediatè videri, cum non sit medium *in quo*, sed purè *quo*, seu ratio formalis videndi Deum, prout in se est. Hanc similitudinem visionis satis clarè indicat Joannes Ap. ep. 1. c. 3., dum ait, *eum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*: & D. Augustinus l. 14. de Trin. c. 17. dicens: *tunc erit perfecta similitudo Dei in mente, quando erit Dei perfecta cognitio*. Nec inde inferas, beatum fore, qui reflexè videret visionem beatam alterius. Nam visio alterius directà relatu ad reflexam esset medium *in quo*, ac proinde visio reflexa non esset immediata respectu Dei.

39 *Objic. 2.*: Verbum Divinum dicitur à Theologis Verbum *in quo*, aut imago *in quâ*: idem ergo dicendum de verbo creato. *Nego consequ.*: nam verbum creatum producit ex indigentia intellectus, quem non supponit intelligentem, sed est forma, quâ intellectus redditur intelligens. At Verbum Divinum non producit ex indigentia, sed ex facultate infinita, nec ut Pater intelligat, sed quia perfectissimè intelligit: ideoque non producit ex forma intelligendi, sed ut imago *in quâ*. Unde Verbum Divinum partim convenit cum Verbo creato interno, quatenus per intellectum oritur realiter à Patre, partim cum externo, quatenus supponit suum prin-

cipium perfectissimè intelligens.

40 *Objic. 3.*: sensatio, v.g. actus phantasia, est productio ulterioris idoli, seu qualitatis representantis objectum: nam, dum Angelum concipimus instar Juvenis, aut animam instar tenuis auræ, vel flammæ, imaginatione formamus idolum quoddam, aut phantasma Juvenis, vel auræ tenuis. Ergo & intellectio debet esse productio ulterioris representationis, quæ sit propriè verbum. *Nego antec.*: illud quippe idolum subjectivè sumptum, seu ex parte phantasiae non est quid distinctum à representatione identificatâ cum ipsâ phantasia cognitione: objectivè autem, seu ex parte objecti nihil est aliud, quàm Juvenis, vel aura tenuis, cujus species impressa in memoriâ servatur.

41 *Obijicitur* tandem D. Thomas, docens multis in locis tria nobis adversantia. 1., quod verbum mentis est *quid intellectum*, & *intentio intellecta*. 2., quod non est medium *quo*, sed *in quo*. 3., quod verbum ab intellectu differt, estque terminus intellectus. *Ad 1. resp.*, verbum esse quid intellectum *exercente*, & *ut quo*, sed hoc ipsum verificari de intellectu, quam nemo negat, hoc pacto esse cognitionem sui. Sic passim dicitur, quod voluntas exercitè vult se velle, & visus exercitè sentit se videre, & sic de reliquis sensibus. *Signatè* verò, & *ut quod* verbum non intelligi, nisi per cognitionem reflexam, expressè admonet D. Thomas, tum locis cit. n. 33., tum 4. cont. Gent. c. 11., ubi, postquam

CAP. IV.

De Triplici operatione Intellectus.

præmisit, verbum mentis esse intentionem intellectam, subdit: *aliud est intelligere rem, & aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam: quod intellectus facit, & super suum opus reflectitur.* Hinc patet solutio ad 2.: si enim verbum, nō plusquam exercitū cognoscitur cognitione directā, solum potest esse medium in quo relate ad reflexam: & certè D. Thomas q. 4. de ver. ar. 1. ad 3. disertè dicit, verbum esse id quo res intelligitur.

42 Ad 3.: exponendus est D. Thomas de termino ab actione distincto, nō distinctione reali, vel modalī, sed solum quoad explicitum, vel ex modo significandi: tum quia juxta ipsum allegatum n. 12., intellectio non est productio ulterioris termini, sed est actio, in quā sibi impetus agentis: tum quia sæpè utitur addito diminuente, ut cum ait lib. 1. cont. Gent. c. 53., & lib. 4. c. 11., quod verbum est *quasi terminus intellectualis operationis*: & q. 8. de potent. ar. 1., quod conceptio, in quā verbum consistit, differt ab actione-intellectus, quia *consideratur* ut terminus actionis, & *quasi* quoddam per ipsam constitutum. Ubi illud *quasi*, & illud *consideratur*, satis alludunt ad distinctionem impropriam, & ex modo significandi. Dum autem ait, verbum realiter oriri ex cognitione, loquitur de cognitione habituali, non verò de actuali, nisi quando est conclusio ex præmissis illata, ut cernere est q. 4. de ver. ar. 2. & 4.

43 DE his multa dedimus in Logicā. Sed modo quæritur, utrum super sit alia operatio intellectus, quæ non sit apprehensio, judicium, nec discursus? Negandum est contra Thomistas, & aliquos nostris: quia omnis actus intellectus est cognitio, sicut voluntatis volitio, & potentie visive visio: omnis autem cognitio est representatio, seu manifestatio objecti, ut constat: vel ergo representat sine affirmatione & negatione, vel cum alterutrā; non enim inter hac medium est. Si prior modo erit apprehensio, quæcumque formulā offeratur. Si posteriore erit judicium: idque aut illatum, aut non illatum ex alijs: quo pacto discriminat secundam operationem à terciā. Nec dicas, actus intellectus practici nō esse cognitiones, sed motiones ad opus. Hoc enim est de medio tollere scientias practicas, & è numero cognitionum expungere actus synderesis, conscientie, & prudentie.

44 Hinc & imperium *fac hoc*, quatenus denuntiationem & intimationem importat, nequit non esse representativum, cum repugnet intinatio nihil significans: ac proinde vel judicium erit, vel apprehensio. Interrogationi quoque vel admirationi vocali (sive significet potius actum voluntatis, quam intellectus, sive utriusque) necessariò correspondet in intellectu conceptus aliquis representativus, si non per modum

judicii, per modum apprehensionis: quæ tamen apprehensio dici poterit oratio perfecta, quatenus non consideratur ut judicii pars in aptitudine: non enim omnis apprehensio debet ordinari ad judicium, sicut non omne judicium ad discursum. Formido item intellectualis, quæ solet explicari hoc actu, *forte fallor*, judicium est, in mente significans, argumenta, quibus nititur judicium opinativum, non esse evidentia, nec ex D. testimonio certa: ideoque hujusmodi formido conjungi potest cum quovis judicio probabili, seu merè opinativo.

De Apprehensione.

45 **Q**uæritur 1., an possit apprehensio attingere copulam objectivam, seu convenientiam, & identitatem extremorum, quæ per judicium asseritur? Affirmat communis sententia. Tum quia sæpè intellectus, priusquàm judicet, dubitat, ac deliberat, an assentiri debeat identitati extremorū: quod fieri nequit, nisi talis identitas apprehendatur. Tum quia, dum quis audit hanc propositionem vocalem, *Intellectus realiter est voluntas*, statim apprehendit totum ejus objectum, & apprehensione quidem ad objectum terminatā, nō ad solas voces; aliter quippe, & plus concipit latinæ linguæ intelligens, quàm ignarus; & tamen non statim assentitur, præsertim si Thomista sit. Unde colliges, quodd non semper debet apprehensio à judicio differre in objecto, sed in modo tendendi.

46 *Quæritur 2., an appre-*

hensio necessario præcedat judicium? Affirmat sententia communissima. Nam si judicium est inevidens, pendet ab imperio voluntatis: hæc autem imperare nequit assensum incognitum, & circa objectum prorsus ignotum: debet ergo utrumque prænoscere, urique per apprehensionem; cum nō debeat judicium aliud præsupponi. Et, si aliquando præsupponitur judicium de sufficiētia motivi ad judicandum, illud pendet etiam ab applicatione volūtatis, saltem dum sufficientia non est omnino evidens. Si verò judicium evidēs sit, prærequiritur apprehensio ex imperfectione intellectus humani, qui ad discrimen Angelici debet incipere ab imperfectiori genere cognitionum, ut ad perfectius aliud assurgat. Sic prius, quàm de objectis judicium feramus, illa nobis simplici modo proponimus, & quasi ad rationis tribunal judicanda sistimus: dumque passim dicitur, nō posse intellectum non assentiri objecto evidenter proposito, jam supponitur apprehensio prævia, quā objectum proponitur, & quā prælucente determinatur Intellectus ad unum præ alio modum assentiendi.

47 Hæc autem apprehensio prævia influet efficienter in judiciū, si gerat munus speciei, ut aliqui non improbabiler volunt. Imò, quamvis id muneris non gerat, adhuc defendi poterit satis probabiliter activus influxus apprehensionis. Communiter tamen dicitur apprehensio præcedere judicium per modum conditionis, aut applicationis. An verò ju-

judicium humanitatis possibile dependeat essentialiter ab apprehensione? decidendum est ex dicendis in quæst. seq..

De Judicio.

48 **Q**Uæritur, utrum Judicium humanum sit simplex qualitas, idest, conceptus realiter indivisibilis in partes essentielles? An verò coalescat ex pluribus apprehensionibus, aut conceptibus realiter distinctis? Pro simplicitate judicii militant, & valde probabiliter, Moderni ex omni Scholâ. Communis verò sententia inter antiquos, & magis consona Philosopho & D. Thomæ, asserit judicium ex apprehensionibus componi: licet enim indigeat actu essentialiter judicativo, & ab omni apprehensione distincto, non tamen in eo solo consistit, sed in eo simul cum apprehensionibus formaliter distinguendis extrema, quæ in subjectum & prædicatum assumuntur: non aliter, ac in communi doctrinâ, discursus, seu ratiocinatio indiget quidem actu essentialiter discursivo, non tamen in eo solo consistit, sed simul constituitur ex præmissis, quæ mera sunt judicia.

49 *Prob.* hæc sententia: quia si judicium adæquatè distingueretur ab apprehensionibus, posset sine his divinitus existeret: quo in eventu non esset enuntiatio unius de alio, nec propriè haberet subjectum & prædicatum, cum hæc sine aliquâ distinctione vel ex parte objecti, vel ex parte actûs intelligi non possint. Sequela autem evertit propriam rationem

judicii humani, quam agnoscunt omnes in Logicâ. *Dices:* actus ille essentialiter judicativus debet repræsentare judicativo & assertivo modo identitatem determinatam talium extremorum, hominis v. g. & animalis: ergo & extrema talis identitatis, cum identitas ab extremis sit penitus indistincta. Quid ergo deficit illi actui, ut se solo sit integrum judicium?

50 *Resp.* actus ille repræsentat identitatem determinatam, non determinatione signatâ, sed exercitâ; quatenus illam ex modo tendendi attribuit homini & animali; verum tamen extrema ipsa non repræsentat sub proprijs expressionibus, imò nec in confuso per modum extremorum, sed ea supponit repræsentata per apprehensiones *homo* & *animal*, quas sibi coexistentes connotat, & quodammodo innectit, constituendo cum ipsis integrâ propositionem mentalem. Exemplo sit verbum *est* in vocali enuntiatione prolatum: quod quidem significat expressè & assertivo modo extremorum identitatem; non tamen eorum expressiones in se continet, sed eas supponit, & connotat in vocibus adjunctis, aut præcedentibus, saltem ab alio prolatis, sine quibus nunquam est integra enuntiatio: nec itè extrema significat in confuso per modum extremorum, quasi perinde sonet, ac *aliquid est aliquid*: nam sic, dum interroganti, an homo sit animal? respondetur, *est*, responsio redderet hunc sensum nullum & inceptum, *aliquid est aliquid*. Similiter

ergo censendam de peculiari conceptu essentialiter judicativo, cujus ad exemplar instituta fuit significatio ad placitum in verbo *est*.

51 Quod autem identitas non sit aliud ab extremis, non probat, extrema representari sub proprijs expressionibus, sed tantum sub expressione assertivâ identitatis, quæ correspondet verbo *est* enuntiativè prolato: in quo retunditur quidquid obijciant Adversarij, non enim magis præcisiva est significatio vocis ad placitum, quàm representatio naturalis conceptuum. Sed *insipies*: identitas per actum simplicem judicativum debet concipi signatè, quasi extrema respiciens; alioquin nec expressiones extremorum connotabit actus ille in apprehensionibus adjunctis: ergo & extrema ipsa representari debent per illum simplicem actum. *Neg. antec.*: nam licet identitas reflexè explicari soleat per modum relationis, aut nexus duorum, reipsâ tamè nec relatio est, nec unio, vel nexus; connotat tamen conceptus ille simplex expressiones extremorum connotatione consistente in reflexione quidam, non signatâ, sed implicitâ, vel exercitâ, quam habet non solum supra se, sed etiam supra conceptus apprehensivos extremorum, talem scilicet, qualem habet cognitio quævis respectu sui, dum ita certificat intellectum de sui existentia, ut interrogatus, an cognoscatur? statim affirmet.

52 Ut alijs replicis occurras, *nota 1.*: ut judicium dicatur actus per se unus, aut unicâ descriptione

definibilis, non opus est unione physica immediatâ inter conceptus judicium componentes: sed sufficit unio intentionalis, & quasi artificialis, consistens in connotatione nuper dictâ: quod patet exemplo enuntiationis vocalis, aut syllogismi mentalis. *Nota 2.*: actus essentialiter judicativus ratione illius connotationis est copula formalis, & *compositio* propria judicij humani, tum affirmantis, tum negantis: componit enim, seu connectit apprehensiones duas, quarum alteram denominat formale subiectum, alteram formale prædicatum, illam scilicet, cujus objectum attribuit objecto alterius: quæ denominationum distributio in omnium sententiâ revocari debet ad peculiarem modum tendendi. Nec obstat huic compositioni ex parte actus, quod judicium negativum dicatur dividens, seu divisivum: hæc enim divisio entitativè est in objecto, & solum representativè in judicio, quatenus hoc repræsentat extrema ut divisa, idest, ut distincta.

53 *Nota 3.*: formalis compositio non est de ratione judicij ut sic: nam Angelus, & multò magis Deus perfectissimè judicat sine artificio subiecti & prædicati, ac sine ullâ distinctione extremorum, quæ realiter identificantur. Hoc etiam dictum est de judicio humano divinitus possibili, ac de visione beatificâ, quæ ab animâ rationali elicitur modo quasi divino, nec aliter quàm ab Angelo. Solum ergo compositum est judicium humano more elicitum, etiâ si per habitum fidei supernaturalis eli-

eliciatur. Unde colliges iudicium istiusmodi pendere essentialiter ab apprehensionibus : quia nequit sine suis constitutivis integrum existere. *Nota* demum: in iudicio hypothetico, sive complexo, nempe conditionali, disjunctivo, copulativo, unus simplex conceptus sufficere videtur ad utramque copulam verba-lem, nec non ad principalem, quam denotat aliqua ex his particulis *si, vel, &* : hæ quippe solum indicant peculiarem tendendi modum illius conceptus.

De oppositione assensus, & dissensus in eodem intellectu circa idem obiectum.

54 **Q**uaritur, an possint simultaneè existere in eodẽ intellectu assensus & dissensus, pugnantes invicem in veritate & falsitate, idest, iudicia affirmativum & negativum circa idẽ obiectum sub eadem expressione, v. g. hæc, *Petrus existit, Petrus non existit* ? Negat communis sententia: quia si posset idem intellectus assentire simul & dissentire existentia Petri, posset etiam uno & eodem actu iudicare, Petrum esse & non esse; nihil enim aliud iudicaret per hunc actum *Petrus est, & non est*, quam per duos hosce *Petrus est, Petrus non est*, ut videtur innegabile. Sed intellectus est essentialiter impotens iudicare uno & eodem actu, Petrum esse & non esse: ergo.

55 *Min. prob.* 1. : quia intellectus est essentialiter impotens assentire falso, ut falso, idest, obiecto ita proposito per assensum ipsũ,

ut appareat penitus alienum à veritate : nam quatenus assensus est, tendit sub ratione veri seu persuadibilis, sicut visus sub ratione coloris : unde sicut repugnat videre obiectum, quod per visionem ipsam appareat non coloratum, ita &c.. Atqui intellectus uno actu iudicans, Petrum esse & non esse, assentiretur falso ut falso in sensu explicato: quia Petrum *simul esse & non esse* ex his, & sub his terminis evidenter apparet omnino falsum ex principio per se noto, *Impossibile est idem simul esse & non esse*, cujus principij notitia præsupponenda est in intellectu ad quæstionem præsentem. 2. : quia tale iudicium, juxta Adversarios, per se impotens est elici ex determinatione voluntatis, aut intellectus, aut obiecti ; nec potest existere, nisi ex determinatione Dei contra & supra omnem exigentiam naturæ: ergo foret intrinsicè supernaturale. Aliunde foret essentialiter falsum, utpote veritati repugnans ex modo ipse tendendi : ergo iudicium essentialiter erroneum potest esse intrinsicè supernaturale, & à Deo, ut speciali Authore profectum : quod est planè absurdum.

56 Hinc colliges, non posse eadem ratione divinitus conjungi in eadem voluntate actus efficaces amoris & odij, seu volitionis & nolitionis circa idem obiectum sub eadem expressione cognitum. Nam si voluntas posset efficaciter velle simul & nolle ambulationem v. g., posset etiam uno & eodem actu efficaciter velle, ut ambulatio sit, & non sit : vellet

ergo efficaciter absolute objectum, quod evidenter apparet impossibile, adeoque pure malum, seu nullius bonitatis particeps. Unde & voluntas extraheretur à suâ ratione formali, & actus ille, tametsi essentialiter irritus, irrationabilis, & stultus, foret nihilominus intrinsecè supernaturalis, & à Deo, ut speciali Authore profectus: quod est pariter absurdum.

57 Colliges item, assensum & dissensum circa idem objectum, opponi in eodem intellectu, non solum contrariè, sed virtualiter contradictoriè in esse physico; quatenus alter actus destruit objectum alterius in esse judicabilis, quod certè non constituitur in esse talis, nisi per carentiam oppositi iudicii. Nec obstat, quòd assensus & dissensus sint formæ positivæ, sicut calor & frigus, aut albedo & nigredo. Nam etià ex formis positivis aliqua sunt virtualiter contradictoriæ in esse physico, quatenus altera essentialiter exigit carentiam alteriùs. Sic actus fidei, quo Petrus credit se esse purum hominem, essentialiter exigit carentiâ unionis hypostaticæ naturæ Petri ad verbum. Sic etiam tristitia incompossibilis est cum gaudio de eodem objecto: nec enim anima Christi D. (ut objicere solent Adversarij) tristitiam simul & gaudium habuit de objecto eodem, sed tristitiâ de peccatis hominum, simulque gaudium de perfectionibus Divinis, ac de beatitudine propriâ: quæ oppositio circa diversa objecta, licet in gradu intenso, non est nisi contrarietas

quoddam physica instar frigoris & caloris, quæ divinitus vinci potest.

58 *Objic.* tamen: potest intellectus simul apprehendere duo contradictoria, imò & judicare, motiva esse gravia & probabilia pro utrâque parte contradictionis: poterit ergo tunc elicere simul assensum & dissensum opinativum. *Confirm.:* quia potest pro signo priori ad assensum opinativum supervenire apprehensio evidens falsitatis, quæ intellectum cogat ad dissensum. *Objection* probat contra omnes, assensum & dissensum naturaliter conjungi posse. Quare *nego consequ.*: quia apprehensio inevidens non decernit an objectum sit, vel non sit? & dum simul proponit illius esse & non esse, deservire poterit ad judicandum de repugnantia simultatis. Apprehensiones autem evidentes de existentia & carentia rei nullatenus conjungi possunt, quia sunt virtualiter & connexivè iudicia.

59 Poterunt tamen motiva pro utrâque parte contradictionis apprehendi simul, aut reflexè judicari simul probabilia; at non probabilitate simultatis, quasi probabile sit, utramque partem esse simul veram, sed simultate probabilitatis, quâ simul probabile appareat, utrâlibet partem esse veram in sensu diviso ab alterâ, vel sic esse veram, ut altera sit falsa: quare numquam adfunt motiva suadentia, ut intellectus utrique parti simul adhæreat iudicio directo. *Ad conf. neg. assumpt.:* quia motivum iudicii opinativi constituitur in esse sufficientis ad opinandum

dum per carētiā evidentia in contrarium: ergo nequit pro signo priori ad assensum opinativum ad esse apprehensio evidens falsitatis, nisi velis, ut hæc in eodem instanti sit præfens & absens: quod est implicatorium.

De Discursu.

60 **D**iscursus est motus, sive progressio mentis ab uno, vel pluribus judicijs ad aliud, importans ordinem causalitatis inter judicium antecedens, & consequens. Unde sicut judicium, quæ est secunda operatio, essentialiter discernitur à primâ, quia hanc per se supponit, & insuper addit actum essentialiter judicativum; ita operatio tertia, sive discursus, discernitur essentialiter à secundâ, quia hanc per se supponit bis, aut semel exercitâ, & addit actum essentialiter discursivum, nempe conclusionem formalem, quæ non est judicium utcumque, sed judicium essentialiter illatum, seu per se pendens ab alio, vel alijs præsuppositis. *Quæstio* est, in quo dependentia ista sit posita? Seu in quo consistat, quod conclusio discursus sit essentialiter conclusio, vel per se illata? Ubi an cōclusio formaliter attingat objectum præmissarum?

61 *Resp.* ex communi sententiâ Thomistarum, & plurium è Nostri. Conclusio est per se talis, & essentialiter illata, quia reflectitur in objectum præmissarum, ita ut in hoc syllogismo v.g. *Omnis homo est animal; Petrus est homo: ergo Petrus est animal*, conclusio mentalis intrinsecè sibi proponat pro ratione assen-

tiendi præjudicatam identitatem extremorum cum medio, reddatque in mente sensum hunc, *Petrus est animal, quia est homo, & omnis homo est animal*: quem sensum, aut tendētiā quasi causalem denotat particula *ergo* in syllogismo vocali, quippe quæ idem valet, ac *hinc*, vel *idcirco*, vel *expropter*, vel *cum hoc ita sit*. Hinc ratio dependentiæ, & essentialis illationis, tota est in eo, quod conclusio intrinsecè attingit præmissarum objectum, tamquam motivum, seu rationem assentiendi objecto suo. Quod autem sic intrinsecè attingat, —

62 *Prob.*: repugnat assensus, qui nullum attingat intrinsecè motivum, nullam ve rationem suasivam ad assentiendum; siquidem assensus tendit sub ratione veri ut suadibilis: ergo id potissimum tenendum est de conclusione, quæ est actus maximè rationalis, utpote proprius & caracteristicus virtutis discursivæ ut talis, & in quâ præcipuè fiat rationalitas hominis. Atqui sæpe contingit, ut objectum conclusionis non sit suadibile, nisi per medium ipsi extrinsecum à præmissis propositum: si ergo conclusio non attingit intrinsecè tale medium, erit assensus sine ullâ ratione assentiendi sibi propositâ, vel à se attactâ. *Subsumpta* patet in hoc syllogismo, *Quod Angelus dicit, verum est: sed Angelus dicit, astra esse paria* (fac ita dixisse): *ergo astra sunt paria*: ubi objectum conclusionis non est suadibile, nisi propter motivum extrinsecum propositum à præmissis.

63 Si autem conclusiones infinitimodi per se attingunt objectum præmissarum, idem putandum est de cæteris in quacumque materiâ. Tum quia similem habent tendendi modum, ut experimur. Tum quia vel in utrisque, vel in neutris militant argumenta contraria. Tum quia omnis conclusio assentitur propter objectum præmissarum, ut connexum cum veritate conclusionis, ita ut sine illo non adsit pro tali actu, quatenus rationali & essentialiter difficultivo, sufficiens & adæquata ratio assentiendæ: nam si sola veritas objecti illati sufficeret, jam conclusio non esset propositio mediata, sed immediata, non indigens prioribus alijs, cum ipsa sibi proponeret motivum assentiendi.

64 Sed contra hanc sententiam. Ob-
je. 1., quod, si vera esset, ex præmissis categoricis, v. g. his, *Omnis homo est animal; sed Petrus est homo*, non inferretur conclusio categorica, sed hypothetica, nempe causalis, v. g. hæc, *Petrus est animal, quia est homo*, & *omnis homo est animal*. 2., quod medium necessario repetendū esset in conclusione contra regulas Summularum. 3., quod nunquā posset (contra easdem regulas) sequi verum ex falso: nam in hoc syllogismo, *Omnis lapis est animal: omnis homo est lapis: ergo omnis homo est animal*, conclusio erit falsa, si reddat hunc sensum, *omnis homo est animal, quia est lapis*, & *lapis est animal*. 4., quod conclusio non indigebit præmissis, siquidem ipsa sibi proponit motivum assentiendi: vnde nec

erit propositio mediata, sed immediata.

65 Resp. ad 1., conclusionem illam esse formaliter categoricam, & tantum virtualiter ac implicite causalem: licet enim attingat intrinsece objectum præmissarum, non illud explicitè affirmat. Nec affirmandi ratio debet explicitè affirmari per assensum, quem objective determinat, ut patet in assensu hujus propositionis, *Totum est majus sua parte*: hic enim assensus pro ratione affirmandi habet immediatam extremorum convenientiam ex terminis claram, quam tamen non explicitè affirmat, neque hanc tendentiam habet: *totum est majus sua parte*, quia hoc immediate patet ex terminis; alioquin omnis immediata propositio esset hypothetica, & nulla categorica. Idem ergo censendum de assensu conclusionis, seu propositionis mediatæ: non enim est, cur alter præaltero debeat explicitè affirmare motivum suum, licet illud uterque virtualiter & implicite affirmet, aut verum supponat, quatenus sic afficit intellectum, ut hic interrogatus, cur assentiat? statim rationem reddat per causalem reflexam.

66 Ad 2.: Summularum regula satisfit, si medium non ingrediatur conclusionem *ut quod*, id est, ut objectum expresse affirmatum, vel ut subjectum aut prædicatum affirmationis explicitæ: sed non prohibetur ingredi *ut quo*, id est, ut ratio affirmandi, qualiter per voculam *ergo* denotatur, cui ex parte intellectus correspondet perceptio illationis ob-
jec-

jectivæ, ut fundatæ in objecto præjudicato hic & nunc per præmissas. *Ad 3.:* dicitur sequi verum ex falso, dum spectatur conclusio, ut explicitè affirmans objectum materiale in se verum, præscindendo à motivo; attamen conclusio mentalis, deducta ex præmissis falsis, semper est absolute falsa propter falsum suppositum, seu propter implicitam & virtuales affirmationem motivi falsi. A Summulistis autem non dicitur vera, vel falsa, sed bona, vel mala, quia non continet explicitam affirmationem motivi.

67 *Ad 4.:* ex attingentiâ motivi non definit conclusio indigere præmissis: illud enim attingit, aut sibi proponit, non utcumque, sed ut præjudicatum, sive cum reflexione in præmissas formales, ut præsentis. Nec propositio dicitur immediata ex eo præcisè, quod intrinsecè attingat motivum assentiendi; sed ultra requiritur, quod motivum consistat in immediatâ convenientiâ prædicati ad subjectum; alioquin & immediata foret hæc propositio, *Pompejus victus est à Cesare, quia sic narrant historici*: motivum autem conclusionis syllogisticæ vel est extrinsecum objecto illato, vel saltem ratione ita distinctum, ut vocari possit medium. Ubi —

68 Notandum est, posse dari motivum purè extrinsecum, seu non terminativum illius actus, ad quem movet medio alio actu præcedente: id enim sæpè contingit tum in actibus imperatis voluntatis, tum in humanis actionibus externis. At vero

id cōtingere non potest respectu actus, qui nullum aliud attingat motivum, seu formale objectum sibi sufficiens; & præsertim respectu assensus discursivi, qui peculiari titulo debet esse rationalis intrinsecè ac ratione sui. Quare præmissarum objectum respectu conclusionis & est objectum formale intrinsecum, & simul est motivum extrinsecum, licet non purè; quatenus medijs præmissis intellectum determinat ad conclusionem eliciendam.

CAP. V.

De varijs speciebus, aut proprietatibus intellectiōis.

69 **V**idelicet de cognitione intuitivâ, abstractivâ, quiddativâ, comprehensivâ, reflexivâ, immediatâ, mediatâ, certâ, evidenti, & probabili. Cognitio intuitiva, prout ab abstractivâ differt, duo ut minimum requirit. 1., ut fiat per speciem propriam; idem tamen valet, si fiat per immediatum influxum objecti, vel si Deus per se suppleat objecti, aut speciei concursus. 2., ut feratur in objectum, ut realiter præsens, et quidem tali claritate, ut intellectus attentus, vigilans, & sanus dubitare nequeat de actuali existentia objecti. Ex defectu primi requisiti nulla cognitio, quæ à propria specie non oritur, intuitiva est, tametsi repræsentet objectum ut existens, & præsens, etiam evidenter, ut patet in cognitione, quâ Philosophus demonstrat Deum esse, & ubique esse.

70 Ex defectu secundi nequit
Mm pro-

proprie *intuitiva* vocari cognitio, quæ licet habeatur per speciem propriam, tamen vel objectum exprimit ut præteritum, aut futurum, vel ab existentia præcindit, vel repræsentat universaliter in communi, vel illud quoque repræsentat ut præsens, quasi oculis cerneretur; cum tamen revera sit absens, ut accidit præsertim in somnijs, & in infantiâ. Divina autem cognitio de præteritis & futuris, ideo intuitiva est, vocaturque *scientia visionis*, quia objecta, quæ repræsentat, licet sint præterita & futura respectu Nostrum, præsentia sunt respectu Dei: nam eminentia Divinæ mentis simul respicit totam extensionem temporis, sicut visus noster extensionem loci sub aspectu positi.

71 Jam cognitio *abstractiva*, sumpto nomine ex abstractione objecti à statu actualis existentia, vel præsentia, erit ab opposito, quæcumque caret aliquâ ex conditionibus prædictis: sed maxime & antonomastice, quæ per alienas species habetur: nam quæ fit per proprias, vel in memoriâ servatas, vel à Deo inditas, multum accedit ad intuitionem; & illa præsertim, quæ sine ullâ improprietatis aut confusionis umbrâ manifestat quidditatem objecti, cuiusmodi est Divina scientia simplicis intelligentia, & quâ beati cognoscunt in Deo purè possibilia. Ex cognitionibus proprie abstractivis aliæ sunt evidentes, aliæ inevidentes: & ex his aliæ certæ, ut actus fidei, aliæ incertæ, ut actus opinionis. Sed quoad claritatem non omnis abstractiva exceditur ab omni intuitivâ: clariùs

enim cognoscimus hoc principium, *impossibile est idem simul esse, & non esse*, quàm objectum sensibile visu perceptum in magnâ distantiâ, vel sub luce malignâ.

72 Cognitio *quidditativa*, spectatâ vi nominis, generatim vocari potest quæcunque cognitio quidditatis objecti, vel quævis definitio mentalis, etiam per alienas species, & negativos cōceptus efformata. Ex cōmuni tamen usu non dicitur strictè quidditativa, nisi quæ nascitur à propriâ objecti specie, & insuper distinctè penetrat prædicata rei essentialia ad ultimam usque differentiâ conceptu claro, proprio, ac positivo. Hinc nullum fere objectum pro hoc statu quidditative cognoscimus in sensu stricto, quia species propriæ & intuitivæ, quas habemus rerû sensibilium, haud pariunt cognitionem, quæ distinctè penetret earum constitutiva, seu prædicata essentialia; alioquin non tantopere disputaretur de quidditate soni, coloris, odoris, &c. Cognitio verò quidditativa, si rem simul exprimat ut præsentem, intuitiva simul erit: ideoque repugnat species propria & quidditativa Dei, quæ intuitiva non sit; cum nequeat Deus quidditative cognosci, quin cognoscatur ut existens & præsens. Aliud est in creaturis, quarum quidditas, cū non sit necessario existens, potest utique sine intuitionem cognosci: & sic cognoscuntur quidditative à Deo purè possibilia.

73 Cognitio *comprehensiva* interdum opponitur inspectioni seu viæ: quo sensu *comprehensio* dicitur vi-

visio beatifica, quatenus hac veluti
prehendit, ac tenet ultimum finem,
quo tendimus, juxta illud 1. Cor. 9.
Sic currite, ut comprehendatis. In
præsenti non sic accipitur, sed prout
sonat cognitionem objecto adæqua-
tam, seu penitus commensuratam in
repræsentiando, quâ scilicet objectū
totum & totaliter cognoscitur, seu,
prout ait Aug. ep. 112. c. 8., *ita vi-
detur, ut nihil illius lateat videntem,
aut cujus fines circumspici possunt.*
Comprehensio sic accepta debet esse
notitia clara, certa, evidens, & quid-
ditativa, quia est omnium cognitio-
num, quæ objecto respondent, per-
fectissima. Sed in quo stet ejus com-
mensuratio & adæquatio cum objec-
to? prolixè disserunt Theologi.

74 Modò satis sit scire, aliam
esse comprehensionem strictè talem,
seu penitus exactam: aliam vero vul-
garem, seu minùs exactam, aut latè
dictam. Prima debet distinctè cog-
noscere, non solum quidquid est for-
maliter in objecto (idest prædicata
omnia, quæ illi sub proprijs concep-
tibus realiter conveniunt); sed etiâ
in particulari & quoad individua-
tione effectus omnes in eius virtu-
te contentos, omnesque terminos,
quibuscum intrinsecè connectitur.
Ratio: quia illud comprehenditur
strictè, cujus fines circumspiciuntur,
ut nuper nos docuit Augustinus: &
*tunc fines alicujus circumspiciuntur,
quando ad finem in modo cognoscen-
di illam rem pervenitur*, ait D. Tho-
mas 1. p. q. 12. ar. 7. ad 2.. Non
pervenitur autem ad finem in modo
cognoscendi, quando res potest ad-

huc novo modo cognosci, nem-
pè sub expressâ comparatione ad
omnes & singulos ejus effectus, aut
terminos connexionis.

75 Comprehensio secundi ge-
neris, vulgaris scilicet, & latè dicta,
est cognitio intensivè adæquans to-
tam objecti cognoscibilitatem mo-
tivam, seu specificativam, idest, to-
tam viam, quâ pollet objectum, ut in
suo genere causet cognitionem sui
per se immediatè, vel per speciem
propriam, aut saltem ut illam speci-
ficet extrinsecè tamquam mensura
perfectionis. Hujusmodi cognitio
ratione istius adæquationis est plena,
& exacta æstimatio, justumve judiciū
de valore, & perfectione rei cognite:
non enim opus est ad plenam objec-
ti æstimationem, distinctè cognosci
à comprehensore omnes & singulos
terminos connexionis objecti, nec
omnes & singulos naturales effectus,
quos potest objectū successivè pro-
ducere: sed sufficit, quòd clarè cog-
noscat, qualis, & quanta perfectio,
& sub quâ ratione, potest ab hoc ob-
jecto communicari suis effectibus,
uno quasi partu adæquato; sic enim
æquivalenter noscuntur ceteri effec-
tus divisivè producibiles, & fixum
judicium fertur de quantitate & in-
dole perfectionis objecti.

76 Ejusmodi comprehensio
rem quoque *ita videt, ut nihil illius
lateat videntem*, nihil scilicet, cujus
expressio necessaria sit ad justam rei
æstimationem: & insuper *rei fines cir-
cumspicit*, videlicet fines æstimabi-
litalis. Verùm nec sic potest Deus,
etiam à beatis comprehendi: nam

Mm2

quam-

quāvis detegat visio beatifica quidquid detegendum diximus ex parte objecti; attamen ex parte sui caret eā intensivā & specificā perfectione, quā perfectē respondeat objecto secundum totam ejus vim motivā & specificativā; cum Deus sit objectum naturaliter specificās cognitionem simpliciter infinitam. Potest tamen comprehensione istiusmodi una creatura ab alterā totaliter cognosci, dummodo intellectus sit objecto superior, vel saltem æqualis: sic rationalis anima comprehenditur ab Angelo, non è converso. Deus autem dicitur, non purè comprehendere creaturas, sed supercomprehendere: tum quia comprehendit illas claritate simpliciter infinitā, quæ superat omnem comprehensionem creatam: tum quia cognoscit, quid convenit creaturæ cuique, non solum necessario, sed etiam contingenter, idest, citra identitatem & connexionem.

77 Cognitio *reflexiva* in præfenti dicitur, quæ semetipsam pro objecto habet, seu quæ *signatè* in se reflectitur: nam *exercitè* quævis cognitio seipsam manifestat, ut non semel notavimus. Exemplum cognitionis *reflexivæ* sit Divina cognitio, quæ sui ipsius clarissima cognitio est; aut etiam cognitio creata, seipsam confusè attingens simul cū alijs, ut paret in his conceptibus *omnis cognitio, omnis actus intellectus*, & similibus. At non omnis cognitio *signatè* in se reflectitur: passim quippe cogitamus de varijs rebus; nec tamè reflexè advertimus nos cogitare. Nec obstat, quòd omnis actio, unio, vel

ubicatio cujusque rei necessariò sit sui ipsius productio, unio, vel ubicatio. Nam, si valet exemplum, etiam judicium negativū erit negatio sui, & odium erit odium sui. Discrimen igitur est, quòd omnis actio debet necessario produci, omnis unio uniri, omnis ubicatio ubicari: ergo per se, & non per aliam actionem, unionem, & ubicationem, ne sequatur processus in infinitum. At nullo ex capite ostenditur, quòd omnis cognitio debeat necessariò reflexè cognosci.

78 Dubium est, an possit cognitio aliqua ita in se reflecti, ut non aliud objectum à se realiter distinctum habeat? Affirmandū puto, dummodo non sit pura cognitio, sed realiter identificentur secum perfectiones alias, quarum sit manifestatio; quemadmodum cognitio Divina secum identificat perfectiones, & attributa: hæc autem cognitio nō posset oriri, nisi à specie producendā à solo Deo. Nec refert, quòd cognitio referatur ad objectum, causetur ab eo, sitque tendentia in ipsum ut terminum. Nā relatio, causalitas, & tendentia ista locum non habet generatim in omni cognitione possibili, sicut nec in omni actione physicā; sed solum in cognitione, quam aliunde constet distinguere realiter ab objecto. Certè cognoscens & cognitum dicuntur invicem referri; & tamen idem intellectus potest esse cognitus à semetipso. Item in sententiā probabili negante, Verbum procedere ex cognitione possibile, cognitio Divina priori originis ad Verbum nō attingit ob-

jectum à se realiter distinctum.

79 De cognitione *immediatâ, mediatâ, certâ, evidenti, & probabili* diximus in Log. tr. ult. d. 2. c. 1., & 3.. Nunc pro terminorum intelligentiâ *not.* 1., omnem intuitivam cognitionem esse certam & evidentem, sed non è converso: nam certò & evidenter cognoscimus Deū existere; quem tamen non intuemur. *Not.* 2., cognitionem mediatam non sic appellari, quod non immediatè terminetur ad objectū; sed vel quia indiget aliquo medio, seu motivo, ut illud attingat, vel quia ad illud cognoscendum determinatur ab alio objecto, vel ejus penetratione. Quòd si objectum determinans, aut movens, debeat esse præcognitum alio actu distincto, dicetur *medium ex quo*, dabiturque cognitio *unius ex alio*, ut accedit in discursu. Si verò cognoscatur eodem actu, non alium supponente, vocabitur *medium in quo*, & tunc sine discursu dabitur cognitio *unius in alio*; ut accedit, cum Angelus cognoscit effectus in causis, vel cum beatus futura quædam, aut possibilia videt in Verbo.

80 *Not.* 3., cognitionem abstractivam, quamvis interdum assentiatur objecto ex terminis, tamen appellari *mediatam* ratione speciei alienæ, à quâ oritur; quippe quæ non est immediatè instituta ad hoc objectum repræsentandum. Ob rationem contrariam *immediata* vocatur cognitio habita per speciem propriam. Et hæc eadem, præsertim si quidditativa sit, dicetur cognoscere objectū *sicuti est*, vel *prout est in se*, id est, non

instar alterius, sicut illa, quæ per alienam speciem habetur. Non tamen idem sonat cognoscere objectum *in se*, ac *prout est in se*: nā beatus creaturā A. cognoscit nō *in se*, sed in verbo per speciem eminenter propriam; & tamen cognoscit illam, *prout est in se*. Illud ergo cognoscitur *in se*, cujus cognitio nō specificatur à medio extrinseco, sed in solâ nritur cognoscibilitate intrinsecâ objecti ipsius: & hoc sensu disputant Theologi, an possibilia cognoscantur à Deo, non solum in omnipotentia, sed etiam in se ipsis?

CAP. VI.

An actus fidei, scientiæ, & opinionis conjungi possint in eodem intellectu circa idem objectum?

81 **N**Egant Thomistæ, etiam de potentia Dei absolutâ. Eorum princeps fundamentum est, quòd fides importat obscuritatem, scientia seu evidentia claritatem: ergo inter se pugnant, sicut lux & tenebræ. Item, opinio importat incertitudinem & formidinem falsitatis, fides & evidentia certitudinem: nequeit autem ullo modo sociari certitudo & incertitudo circa idem. Affirmant nihilominus Authores nostri communiter: quorum sententia. *prob.* 1., destruendo fundamentum contrariæ. Nam fides solum est negatio, & exclusio scientifica claritatis à seipsâ, vel ab identitate sui, sed non ab intellectu. Similiter opinio non est exclusio certitudinis, nisi à seipsâ, nec importat in se formidinem actua-

tualē, sed illam permittit ex vi motivi probabilis, quin ideo prohibeat, formidinem istam excludi per alium actum: poterit ergo intellectus per diversos actus, & motiva diversa idē objectum cognoscere clarē & obscurē, certē & incertē, licet sine formidine formali.

82 *Antec. prob.* 1.: quia fides non dicitur obscura, eoquod sit formalis carentia, seu privatio lucis intellectualis, cum ē contra sit *quasi lucerna lucens in caliginoso loco* (2. Petri 1.); sed quia est manifestatio positiva, non secum identificans claritatem scientiæ propriam, vel non illam participans ex motivo revelationis. Et similiter opinio non est incertitudo privativa, sed positiva, id est actus positivē excludens à se certitudinem, vel non illam trahens à motivo probabili, quin ab intellectu excludat aliunde veniētem. *Prob.* 2. ab exemplis: nam apprehensio, licet suspensionem dicat, & assertionē à se excludat, non tamen ab intellectu, in quo est: ideoque intellectus apprehensioni superaddens iudicium, cognoscet rem eandem suspensivē simul & assertivē. Amor inefficax, licet efficaciam à se excludat, non tamen à voluntate: ideoque voluntas, complacentiæ simplici superaddens anorem efficacem, amabit efficaciter simul & inefficaciter idē objectum. Cognitio mediata, licet excludat à sui identitate immediatā, non tamen ab intellectu: nam beatus seipsum videt tum in se, tum in Verbo. Idem est de cognitione intuitivā, quæ abstractivā à se, non ab in-

tellectu excludit: plurima enim objecta, quæ anima Christi D. cognoscebat per scientiam infusam, & per visionem beatam, simul per scientiā acquisitam abstractivē cognovit: ergo pariter de fide, scientiā, & opinione dicendum.

83 *Prob.* 2. eadem sententia. Nam Philosophus Ethnicus, scientiam habens de existentiā Dei, si convertatur ad fidem, potest, & debet, fide Divinā credere Dei existentiam & attributa, juxta illud Hebr. 11., *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est* &c.: ergo fidem cum scientiā conjungeret. *Antec.* constat: quia aliter nec posset Deum amare amore supernaturali, & meritorio, qui utique per fidem regulari debet: indeque deterioris esset conditionis sapiens, quàm Idiota. *Urgetur*: Virgo Deipara fide credidit, se sine viro concepisse, sine dolore peperisse, cruci adfuisse, pluraque alia, quæ naturali evidentiā noverat; alias certiores nos essemus de objectis huiusmodi, quàm Deipara ipsa; cum certitudo fidei major sit, quàm evidentiæ naturalis.

84 *Dicas*, non posse fide credi, nisi cessando ab assensu scientifico. Sed *contra* 1.: quia dum Sapienti credenda proponitur existentia Dei, excitari possunt species evidentes ejusdem objecti, alias scientificē noti, quibus excitatus nequit assensus cohiberi. 2.: quia habitus scientificus non debet cessare, nec minui per adventum fidei: ergo nec actus scientiæ per fidei actum. *Patet consequ.* nā ubi habitus nullatenus opponuntur, nec

nec se invicem excludunt, minuant, aut remittunt, quantumcūque crescant, nulla est infociabilitas, & oppositio inter actus, ut constat inductione perpetua. Eodem argumento probatur coherrentia opinionis cum scientiā & fide: non enim assensus fidei vel scientiæ vim enervat argumenti probabilis pro eodem objecto, nec habitum opinandi destruit, aut minuit; habitualiter quippe parati sumus ob rationes probabiles assentiri objecto, quod alias per fidem, aut scientiam novimus.

85 *Objic. 1.*: Intellectus tribus actibus, fidei, scientiæ, & opinionis instructus cognosceret clarè & non clarè, certò & non certò: quod repugnat. *Resp.*: absolutè cognosceret certò & clarè, simulque non clarè, nec certò secundum quid, nempe secundum vim cujusdam actūs, seu motivi. Ratio: quia positiva denominatio verè affirmatur absolutè, dummodo subiecto conveniat ab unâ formâ: contra verò, ut absolute negetur, opus est, ut à nullâ formâ proveniat, quia negatio est naturæ malignantis, ut ajunt: Sic ignis, tamen si per calorem & siccitatem lucidus non sit, verè dicitur absolutè lucidus.

86 *Objic. 2.*: si quid probat exemplum Deiparæ n. 83., poterit fides coherere cum actu evidente, etiam intuitivo ejusdem objecti: hoc autem evincitur falsitatis. 1.: quia aliòquin non est, cur fides non maneat in Patriâ.: 2.: quia dum quis videt objectū, stultè credit illud propter testimonium alterius. 3.: quia fi-

des, utpote cognitio abstractiva, tendit in objectum ut absens, intuitio in objectum ut præsens: repugnat autem idem objectum cognosci simul ut præsens, & ut absens. 4.: quia fides ad Hebr. 11. *est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium*: ergo debet esse de non apparentibus, seu non visis. 5.: quia actus fidei debet esse liber & meritorius: atqui evidentia, præsertim intuitiva, & necessitat ad absens, & tollit meritum fidei juxta illud Magni Gregorij hom. 26. in Evang., *Nec fides habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum*: quò etiam spectant verba Christi Joann. 20., *Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.*

87 *Resp.* fidem cum intuitionē coherere, quin obstant rationes ad luctū. *Ad 1.*: ideo fides non manet in beatis, quia cessat finis hujus virtutis, destinatæ ad dirigendum statum viatorum, tendentium per merita in beatitudinem: vel etiam, quia visio beata, cum clarissime detegat motiva, quibus nititur fides supernaturalis, omninò tollit obscuritatem, quam requirit fides ex parte motivi: quæ ratio locum habet, si fides coherere nequeat cum evidentiā in attestante, ut fert sententia communis. *Ad 2.*: Qui videt objectum, etsi stultè credat illud propter humanum testimonium, nō tamen stultè, sed prudenter credet propter Divinum, tum ut obsequium præstet authoritati Dei, tum ut majorem adquirat certitudinem: certior enim est

fi-

fides Deo præstita, quam evidentia ocularis.

88 *Ad 3.*: cognitio abstractiva dicitur tendere in absens, quatenus ex genere suo non requirit præsentiam objecti. De cætero dubium non est, quin per fidem cognoscamus Deum, ut immensum, adeoque ut nobis præsentissimum. *Ad 4.*: fides debet esse de non apparentibus, seu non viis per actum ipsum credendi, vel ex vi motivi revelationis; quin ideò repugnet, eadem objecta simul apperere per alios actus, alia ve motiva. Sed licet Apostolus loqueretur de non apparentibus absolute, non ideo intelligendus esset de fide quoad cōceptum essentialium, & quoad omnes actus: similiter enim ait, fidem esse rerum sperandarum; & tamen per plures actus fidei credimus res non sperandas, v.g. creationem Mundi, peccatum Adami, diluvium Noeticum, &c.

89 *Ad 5.*: evidentia necessitat ad assensum ex motivo evidenti; non tamen ex motivo fidei, nempe *quia Deus revelavit*: unde qui ob argumentum demonstrativum assentitur immortalitati animæ, potest adhuc nolle huic veritati assentiri ob revelationem Dei. Nec evidentia, seu visio, tollit omnino meritum, sed illud minuit, quatenus minuit difficultatem credendi: quò respiciunt Verba Christi: *beati, qui nō viderunt*. Gregorius autem loquitur de fide, quæ in auxilium advocat securitatis gratiâ rationem humanam, seu experimentum, quasi testimonium Dei nō sit motivum sufficiens, ut acquiescat

intellectus. De cætero Thomā Apost. credidisse objectum ipsum, quod vidit, supponitur per verbum *Credidisti*: nec Patres, dum ajunt, Thomam aliud vidisse, aliud credidisse, negant credidisse veritatem Corporis Christi, quod vidit, sed admonent, ulterius credidisse majori cum merito Divinitatem, quam non videbat.

90 *Objic.* tandem Aristoteles 1. Post. ad finem, & D. Thomas 2.2. q. 1. ar. 5. ad 4., ubi negant posse cōjungi opinionem cum scientiâ de objecto eodem: & S. Doctor ibid. ar. 4. & 5. negat fidem esse posse de objecto viso, vel scito. Accedit, quòd fides ex conjunctione cum assensu probabili redderetur formidolosa. *Resp.* sub nomine *opinionis* sumitur ab Aristotele & D. Thomā assensus probabilis, reduplicativè ut conjunctus cum formidine actuali, v. g. cum judicio reflexo, *forte fallor*: quo sensu nec fides, nec scientia potest cum opinione conjungi. At verò nunc sumitur opinio pro assensu probabilis, *specificativè* sumpto, seu quoad substantiam assensus directi: qui licet ex se permittat formidinem actualem, indeque dicatur *formido radicalis & permissiva*, actualem tamen non necessariò infert, cum passim habeatur judicium probabile, imò & erroneum, sine formidine actuali. Hic autem assensus specificativè sumptus nec fidem reddit formidolosam, nec pugnat cum scientiâ demonstrativâ ejusdem objecti, ut disertè docet D. Thomas 3. p. q. 9. ar. 3. ad 2.. Dum verò negat S. Doctor, fidem esse posse de objecto viso vel

vel scito, aut loquitur de objecto, quod ex eodem motivo sit creditum & scitum, aut de actu fidei, qui simul sit visio, & scientia. Quapropter —

91 Dubium superest, an repugnet indivisibilis assensus, qui simul sit fidei, scientiæ, & opinionis, idest, qui simul assentiatur eidem objecto materiali ob testimonium Dei, ob argumentum evidens, & ob rationem probabilem? *Resp.*: non repugnat de potentia Dei absolutâ, de qua non agit D. Thomas, ubi nuper. *Prob.*: quia in primis non repugnat, eundem assensum concipi ex pluribus motivis, quorum quodlibet proponatur, ut sufficiens ad assentiendum: sic passim assentimur sententijs philosophicis, tum ob multiplicem rationem directam, tum ob auctoritatem sapientum: & voluntas sæpe cibum sumit, & quia dulcis est, & quia salubris, & quia oblati ab amico. Deinde possunt eidem intellectui simul obijci motiva fidei, scientiæ, & opinionis circa idem objectum: poterunt ergo illa motiva eodem actu attingi.

92 *Prob. consequ.*: ideo non possent, quia tria illa motiva refunderent in actum prædicata opposita, naturalis scilicet & supernaturalis, clari & obscuri: at non ita refunderent; nam actus ille solum evaderet *positivè* supernaturalis & clarus, cum supernaturalitatem, & claritatem haberet, licet non ab omni motivo; naturalis verò tantum *præcisivè* prout comparatur ad aliquod motivum sui generis actus supernaturalis, prout comparatur ad potentiam, quæ nec supernaturalitatem exigit, nec excludit,

præscindit à supernaturalitate, & species spiritualis, prout comparatur ad phantasiam, non est materialis, nisi præcisivè. Similiter nec actus ille foret liber, & meritorius, quia fidei, & aliunde nec liber, nec meritorius, quia scientiæ: sed foret præcisè liber & meritorius, quia flectitur motivum evidens necessitet ad actum scientiæ, non tamen ad hunc, qui simul sit ex motivo fidei. Ubi observatur triplex illud motivum fore quidem adequatum quoad sufficientiam, ita ut à quolibet posset oriri suus actus, vel purus scientiæ, vel purus fidei, vel purus opinionis: tamen respectu hujus assensus mixtæ speciei foret unumquodque motivum parziale, quia non ab eo solo specificaretur assensus.

93 Hinc nec assensus iste foret triplicis speciei intimæ, sed unius mixtæ ex fide, scientiâ, & opinione; sicut homo non est in triplici specie intimâ, quia vegetativus, sensitivus, & rationalis. *Dices*: conclusio deducta ex præmissis, alterâ clarâ, & alterâ obscurâ, vel alterâ certâ, & alterâ probabili, sequitur debiliorem partem: ergo pariter assensus ex triplici motivo conceptus. *Neg. consequ.*: quia in syllogismo neutra ex præmissis sumitur ut motivum sufficiens, sed utraque constituit motivum unicum, videlicet identitatem utriusque extremi cum medio, ad inferendam conclusionem. At respectu assensus, de quo est sermo, singula motiva sunt per se sufficientia, idest non mutuo auxilio indigentia, ut objectum materiale reddant hic &

Na

nunc

nunc judicabile; nec per se intelligitur sed per accidens, & quasi disparatè
grant unum motivum adæquatum, se habentia.

DISP. IX.

DE ACTIBUS VOLUNTATIS, ET EORUM LIBERTATE.

CAP. I.

Quid sit libertas propria voluntatis?

1 **A**LIA est libertas à *coactione*, quâ scilicet actus, tametsi necessario, spontè tamen, & absque violentiâ fiunt, vel habentur à voluntate, ut amor beatificus, productio Spiritûs Sancti, & amor essentialis, quo se Deus diligit. Alia est libertas à *necessitate*, seu libertas *indifferentiæ*, quæ convenit actibus, quos voluntas habet sub potestate non habendi. Utraque considerari potest, vel in *actu primo*, seu prout pertinet ad potentiam, vel in *actu secundo*, seu prout spectat ad operationem, sive exercitium potentie liberæ: nam operatio quoque libera dicitur, & est, ut constabit *cap. seq.*

2 Libertas à coactione solum excludit violentiam in sensu physico, prout *violentum* definitur ab Aristotele, *Quod est à principio extrinseco, passo non conferente vim.* Nam coactio, seu violentia vulgaris, aut moralis, qualis infertur per minas, vel per alicujus periculi seu damni metum, voluntatem relinquit simpliciter liberâ quoad actus suos. Unde & nauta libere vult merces in mare projicere metu naufragij, licet invitatus, & sic de alijs. Ratio: quia

consensus voluntatis non est tunc violentus in sensu physico, cum verè sit ab intrinseco, & passum, hoc est, voluntas verè vim conferat, nec alio ex capite necessitetur, ut suppono. Imò coactio, seu violentia physica prorsus impossibilis est quoad actus immediatè elicitos à voluntate: cum enim actus isti secum identificent productionem sui à voluntate in nostris principijs, nullatenus possunt esse ab extrinseco, passo non conferente vim: quocirca passim, & verè dicitur, non posse, ne divinitus quidem, voluntatem cogi, idest, per violentiam physicam adigi ad volendum.

3 Ubi notandum 1., quòd ferè idem est in actu voluntatis esse à coactione liberum, ac esse voluntarium: nam voluntarium definitur, *quod est à principio intrinseco cum cognitione finis*, idest, objecti ut appetibilis, ita ut ratio reddi possit, cur appetatur. 2., quòd tam voluntarietas, quàm libertas à coactione est essentialis actibus voluntatis, cum essentialè sit ipsis oriri à principio intrinseco, & supponere cognitionem finis. Quandoque tamen dicuntur involuntarij secundum quid ab aliquâ displicentia reflexâ, sicut & coacti in sensu vulgari. 3., quòd vo-

luntarium strictè sumptum non convertitur cum libero à necessitate; potest enim cum necessitate stare, quidquid requirit definitio voluntarij, ut patet in amore beatifico. Sepe tamen voluntarium amplè accipitur tum pro libero à necessitate, tum pro spontaneo excludente coactionem etiam vulgarem, imo & obligationem legis, aut præcepti.

4 Libertas à necessitate, ex parte voluntatis spectata, vocatur *liberum arbitrium*: additque ultra libertatem à coactione, & voluntarietatem, indifferentiam voluntatis ad actum eliciendum, vel omitendum. Hæc autem indifferentia nō est mera coniugibilitas cum actu, vel ejus omissione, qualis convenit iudicio indifferenti, & habitui: sed est indifferentia electiva, & dominativa, determinabilis à voluntate ipsa, & non ab alio, ut docet D. Thomas in 2. di. 39. q. 1. ar. 1., & 2.. Nec huiusmodi indifferentia sonat æquilibrium, quasi voluntas non sit libera, nisi quando in actu primo non magis inclinatur in unā, quam in alteram partem contradictionis, aut contrarietatis: sic enim ferè semper operemur sine libertate, adeoque sine merito, ac demerito. Sonat igitur indifferentia libertatis propria necessitatis exclusionem, solumque postulat, ut voluntas habeat actum, vel in potestate, omnia requisita necessaria ad operandum, & nihil positivum, aut negativum addit, quo voluntati reddatur inevitabilis, aut antecedenter necessaria, vel operatio, vel ejus omisso: in hoc enim maxi-

mè differt potentia libera à necessaria, quod prærequisita omnia ad operandum possit coniungere cum omissione operationis.

5 Unde libertas à necessitate, seu indifferentia, definitur *Potentia*, seu *facultas*, quæ positis omnibus prærequisitis ad operandum, potest operari, & non operari: dumque est indifferens ad actus contrarios, ut ad amorem, & odium ejusdem objecti, vocatur *libertas contrarietatis*, vel *specificationis*, vel *quoad specificationem*: dum verò tantum est, aut consideratur indifferens ad actum, & omissionem ejus, appellatur *libertas contradictionis*, vel *exercitij*, vel *quoad exercitium*. Dari in hominibus libertatem indifferentiam, seu à necessitate, omninoque requiri ad imputationem, sive ad meritum & demeritum, tenent Catholici omnes, maxime post damnatā ab Innoc. X. tertiam Jansenij propositionem, his terminis conceptam, *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*.

6 Libertas proxima & expedita (quæ sola est libertas indifferentiæ) non est adæquatè intrinseca voluntati, seu non in voluntate solā consistit; alioquin infantes & lethargici proximam libertatem haberēt: quare solum cum voluntate penitus identificatur libertas remota, radicalis, aut aptitudinalis, quatenus voluntas ex se apta est, ut certis conditionibus additis, fiat proximè libera. Ut ergo con-

istis aut actus primus proximus libertatis creati, requiritur 1. additio virtutis activæ, si voluntas ex se non contineat perfectionem actus: ideòq; ad actum supernaturalem opus est cō- principio supernaturaliter activo.

10 Requiritur 2. ex parte intellectus iudicium indifferens, saltē virtuale: & quidem ad libertatē specificationis, seu contrarietatis, iudicium unum, aut duplex, repræsentans objectum simul esse bonum & malum in diverso genere, v. g. esse honestum, sed tamen incommodum, vel esse delectabile, sed tamē turpe, aut saltem noxium: ad libertatem verò contradictionis, aut exercitij, iudicium proponens bonitatem objecti sine mixtione mali, sed cū molestiā, aut difficultate aliquā in actu amoris circa tale objectum; vel juxta plures, iudicium proponens purā bonitatem finitam, vel infinitā obscurē; nulla quippe finita bonitas, ut nec infinita obscurē proposita, necessariò rapit voluntatis amorem quoad exercitium: quod satis consonum est doctrinæ D. Thomæ 1. 2. q. 10. ar. 2.

11 Requiritur 3. preparatio Divini concursus ad utrumque extremum, idest, applicatio Omnipotentiae per decretum indifferens, cujus indolem seu tendentiam explicatam habes in Phys. disp. 8. c. 3.. Requiritur 4. carentia omnium impedimentorum inaufertibilium per actum secundum, ac proinde omnium inimpedibilium, & infrustrabilium connexionum cum determinato extremo libertatis; aliter stare nequit

propriori indifferencia ad utrumque. Impedimenti autem per ipsum actum aufertibilis carentia praesupponi non debet, v. g. carentia amoris, qui impedimentum est odij, aufertibile tamen per ipsum odium, & carentia fissionis voluntariae, quæ impedimentum est ad deambulandum, aufertibile tamen per deambulationem ipsam.

12 Libertas sic explicata non est adeò propria voluntatis humanæ, ut hæc non possit aliquos actus habere necessarios, tum quoad specificationem, tum quoad exercitium. Quoad specificationem, seu absque libertate contrarietatis, dum objectum apparet bonum sine mixtione mali, aut malum sine mixtione boni: quo in eventa non est voluntas indifferens ad amorem & odium. Unde circa bonum in communi, aut felicitatem in communi, voluntas nō est libera quoad specificationem, ut passim asseritur cum D. Thomā. Quoad exercitium verò, seu absque libertate contradictionis, patet, nō solum in amore beatifico, qui necessarius est quoad exercitium juxta sententiam receptissimam, verum etiam in nonnullis actibus, quos voluntas elicit in statu viæ sub imperfecto, vel perturbato usu rationis, ut accidit in pueris nondum ratione utentibus, necnon in furiosis, amentibus, ebrijs, somniantibus.

13 *Queritur* hic, an possit voluntati humanæ inferri necessitas stante iudicio indifferenti? Quod nō possit ab ullo agente creato, docent omnes cum D. Thomā q. 22. de ver. ar.

ar. 9.. Quod autem à Deo possit, ostendit S. Doctor cit. q. ar. 8., ubi ex professo probat, posse voluntatem necessitari à Deo; & tamen ne verbo quidem meminit subtractionis iudicii indifferentis (quæ foret probatio facilis, & compendiosa, si vera esset); sed totam probationem defumit, tum ex eo quòd operatio voluntatis immediatè pendet à Deo, sicut operatio naturalis: unde potest Deus in voluntate operari, sicut in naturà, per decretum scilicet, non indifferens, sed connexum cum operatione determinatâ. Dicere autem quòd hoc nequeat Deus, stante iudicio indifferenti, planè derogat dominio, & libertati Dei.

14 Tum etiam ex eo, quòd potest Deus volutati imprimere formam aliquam, seu virtutem necessariò connexam cum operatione, sicut connectitur habitus charitatis omninò perfectus, qualis est in beatis. Exemplū autem apponit S. Doctor in habitu charitatis, non in viatione beatificâ, ne scilicet destruat hypothèsim iudicii indifferentis, in quâ procedit quæstio præses. Adde quòd Thomistæ, in præsentī contrarij, planè supponunt, destrui posse libertatem ex alijs capitibus, quàm ex defectu iudicii indifferentis; alioquin non est, cur tantoperè curent, ne prædeterminatio se teneat ex parte actus primi, nec sit virtus activa, sed applicatio, ut ita cohæreat cum libertate.

15 *Obijciunt* tamen: si stante iudicio indifferenti posset voluntas necessitari ad amorem v.g., daretur

iudicium mōvens ad omisionem amoris, quando hæc omisio est impossibilis voluntati, vel iudicium movens ad extrema opposita, quando volūtas non est indifferenter mobilis ad utramque. *Resp.*: daretur iudicium movens, non in actu secundo, seu quoad efficaciam, sed in actu primo, vel quoad sufficientiam ex parte objecti, quatenus iudicium indifferens voluntatem inclinaret in genere causæ formalis ad omisionē, vel ad actū oppositum, etiam si omisio esset impossibilis per accidens ex necessitate agendi à Deo impositâ. Unde nec voluntas esset activè mobilis ad utrumque cū libertate proximâ; sed esset mobilis passivè, id est, susceptiva motionis, & inclinationis in actu primo, ita ut posset, quātum est ex capite cognitionis, movere se ipsam ad utrumlibet in actu secundo, nisi alio ex capite necessitaretur ad unum. Quòd enim possit causa necessariò agere in eodem instanti, quo præhabet aliquid retrahens, aut inclinans in oppositum, patet in voluntate ipsà, quæ potest abs dubio necessitari ad actū honestum in sensu composito habitus viciosi retrahentis.

CAP. II.

An libertas in actu secundo sit intrinseca, & essentialis actibus, qui liberè fiunt?

16 **Q**Uæstio præcipuè instituitur de actione, utpote in quâ, etiam apud distinguentes ab eâ actum volendi, maxime resplendet libertas in actu secundo.

cundo. Aliqui Thomistæ libertatem asserunt intrinsecam actui, non tamen essentialem, sed consistentem in modo quodam relationis, amoris v. g. inherente, sine quo possit aliàs existere idem amor, & esse necessarius. Verum hæc opinio, præter dicta in Logicâ contra modos relationis prædicamentalis, rejicitur facili: quia priori ad talem modum jam supponitur amor productus, & existens; siquidem ex eo resultat modus, & in eo recipitur, ut in subiecto inherens: vel ergo supponitur amor productus à voluntate potente illum omittere, vel à non potente. Si primum: jam supponitur amor liberè positus, adeoque liber in actu secundo priori ad modum superadditum. Si secundum: ergo modus, amoris superveniens, nihil prodest; nullo quippe modo fieri potest, ut amor productus à voluntate non potente illum omittere, liber evadat.

17 Hæc igitur opinione rejectâ, secunda tenet, libertatē esse intrinsecam & essentialē omnibus actibus voluntatis, qui liberè sunt, adeo ut omninò repugnet, eos unquam fieri necessariò. Ita communiter Thomistæ, & ex Nostriis Hurtado, Quirós, & alij. Tertia, quæ nobis verior est, negat, actus voluntatis, saltem ex generali conceptu libertatis in actu secundo, liberos esse per se & essentialiter; atque proinde liberos esse per extrinsecam denominationē à libertate actus primi, quā cum ex se non connectuntur. Ita Scotistæ & Nostri communiter.

18 Dixi ex generali conceptu

libertatis, ut excipiam aliquos actus, qui ex indole speciali, aut modo traditi, connectuntur essentialiter cum libertate in actu primo. Hujusmodi sunt qui expressè & formaliter præferant unum objectum alteri opposito, vel feruntur in illud cum formali contemptu, & rejectione motivi retrahentis, præsertim quando sunt contra legem naturæ. Ratio: quia actus hi videntur per se supponere judicium indifferens, cum intrinsecè tendāt, licet diversimodè, in utrumque motivū attrahens, & retrahens: per se quoque supponunt in Deo decretum indifferens; quia actus ex se contrarij legi naturæ, nequeunt à Deo determinari: nullo ergo ex capite possunt evadere necessarii, ac proinde putandi erunt essentialiter liberi. Hæc autem ratio non militat in actibus bonis, imò nec in malis, qui non illum tendendi modum habent, sed simpliciter feruntur in objectum suum, quasi nihil curando, vel decernendo de objecto contrario, nec de motivo retrahente. Quare de his —

19 *Prob.* nostra sententia 1.: quia potest intelligi, amorem liberum esse, non intellectū in eo connectione, vel exigentiâ essentiali, cum potentiâ ut liberâ: ergo talis exigentia non est de conceptu libertatis in actu secundo. *Prob. antec.* præscindendo à tali exigentiâ potest concipi amor à libertate positus cum potestate illum omittendi: sed nihil est aliud amorem intelligi liberum, quā intelligi elicitedum cū potestate omittendi: nam eo ipso intelligitur quod inf-

sufficit, ut voluntas non necessariò, sed liberè amet: ergo. *Urgetur*: indifferentia amoris, ut liberè, vel necessariò fiat, nò destruit conceptum amoris liberi, seu liberè facti: nam cum tali indifferentià salveretur adhuc amorè esse liberè factum eò præcisè, quòd fieret à potentià in actu primo liberà, seu cum potestate non amandi. Sic ambulatio ex se indifferens, ut liberè, vel necessariò fiat, evadit mediatè libera, si fiat ab homine cum potestate non ambulandi. Idem ergo de amore sentiendum; quòd enim libertas mediata sit, vel immediata, non variat conceptum operationis liberæ ut sic, videlicet operationis habitæ cū potestate non habendi.

20 *Prob. 2.*: Volitio honesta modò libera potuit eadem existere, deficientè aliquo libertatis constitutivo, v. g. decreto indifferenti applicativo Omnipotentia: sed tunc non esset libera, sed necessaria: ergo talis volitio ex se indifferens est, ut liberè, vel necessariò fiat; adeoque non est essentialiter libera. *Prob. maj.*: decretum applicativū Omnipotentia, quatenus liberum, non est virtus activa, sed mera conditio, & applicatio virtutis: atqui actio nò debet intrinsicè variari pro solà conditionis aut applicationis varietate, nullà variatione factà in virtute ipsà, nec in cæteris principijs: ergo prædicta volitio, seu voluntatis actio, potuit eadem existere sub decreto non indifferenti. *Minor* continet discrimen inter principia physicè, seu propriè influentia, & meras

conditiones, de quo in respons. ad 1. argum.

21 *Prob. 3.*: libertas contrarietatis non est intrinseca & essentialis actui sic libero: ergo nec libertas contradictionis. *Consequentia* probabitur postea. *Antecedens* ostenditur contra nonnullos: amor procedens à libertate contrarietatis constitutà per cognitiones duas ejusdem objecti, alteram representantem sub ratione delectabilis, alteram sub ratione mali, vel incommodi, non exigit essentialiter cognitionem objecti ut mali; quia nò exigit per se cognitionem proponentè objectum sub eà ratione, quam ipse non respicit, cum hæc sit ratio objecti non sui, & perinde non attacta formaliter, ac si non esset: ergo amor ille non est essentialiter liber libertate contrarietatis, quamvis de facto libertate istà sit liber.

22 Clariùs ostenditur id ipsum in libertate contrarietatis ad eligendum inter objecta impossibilia, v. g. ludum & venationem pro tali tempore. Tunc enim simplex venationis amor, nihil curans de ludo, nequit per se supponere cognitionè ludì, utpote objecti penitus extranei, nullatenùsque ad ipsum attinentis. Sic nullum iudicium per se supponit apprehensionem objecti, nullatenùs ad ipsum spectantis: nulla conclusio præmissas de medio, nullatenùs pertinente ad objectum suum: nulla causalitas applicationem causæ non suæ: pariter ergo in re nostrà; præsertim, cum cognitio solum prærequiratur titulo applicationis ob-

objecti per ipsam attingendi. *Con-*
firm. si posita cognitione sufficiente
 ad amorem, & odium, Deus tantum
 praparet concursum pro instanti A.
 ad amorem cum solâ indifferentiâ
 exercitij, amor erit liber in A. solâ
 libertate contradictionis: sed idem
 amor poterit esse in B liber libertate
 contrarietatis, si scilicet pro B prapa-
 ret Deus concursum etiam ad odiû;
 hæc enim ampliatio concursûs nihil
 minuit de præcedenti libertate: ergo
 idem amor ex se indifferens est, ut sit
 liber utrâlibet libertate; ac proinde
 libertas contrarietatis non est illi
 essentialis.

23 Jam vero *Consequentia*
 primò deducta n. 21. *prob.* valide. 1.:
 quia in libertate contrarietatis in-
 stantur, & infringuntur argumenta
 contraria. 2.: quia in utrâque liber-
 tate militat eadem ratio. Nam si ac-
 tus liber quoad specificationem ta-
 lis est, quin exigit per se potestatem
 ad actum oppositum, cur actus liber
 quoad exercitium talis non erit, ta-
 meti intrinsecè ac per se non exigit
 potestatem omittendi? Certè sicut
 amor ex se non præsupponit expedi-
 tam potestatem ad odium, quia po-
 testas ista, quâ talis, nec juvat, nec
 est necessaria, ut salvetur plena suffi-
 cientia ad amandum, pari ratione
 nõ debet ex se præsupponere potes-
 tatem ad omissionem sui, quia nec
 potestas hæc, ut talis, juvat, aut ne-
 cessaria est, &c.. 3.: quia si potest ac-
 tus per denominationem extrinsecâ
 fieri magis liber, nempe libertate
 contrarietatis, poterit etiam fieri
 simpliciter liber: eadem quippe re-

gula est pro *magis* ac pro *simplici-*
ter, ut patet in denominationibus
cogniti, & *amati*.

CAP. III.

Solvantur argumenta.

24 *O* *Bjic.* 1.: quævis actio se-
 ipse pendet essentiali-
 ter à suis causis, non solum physicis,
 sed moralibus, à quibus procedit hic
 & nunc: cum ergo inter causas mo-
 rales computentur condiciones præ-
 viæ, quibus ad operandum indiget
 causa physica, quævis actio libera
 pendet essentialiter ab his conditio-
 nibus individuïs, quæ de facto con-
 stituunt actum primum libertatis, ac
 proinde est essentialiter libera. *Antec.*
prob.: nam actio non est indifferens,
 ut pendeat ab his causis moralibus
 præ alijs, alioquin ejus indifferentia
 determinanda erit per actionem aliâ
 reflexam: quæ actio, si adhuc est in-
 differens, aliâ insuper determinatio-
 ne indigebit, & sic ibitur in infini-
 tum. Si autem actio reflexa non est
 indifferens, cur non idem dicendum
 de actione directâ, ut vitetur actio
 actionis omnino superflua.

25 *Neg. antec.* ob multa, quæ
 ex eo sequuntur absurda, vel certè
 doctrinæ receptissimæ contraria. Se-
 quitur enim, quod ambulatio, dum
 imperatur volitione supernaturali
 ob finem charitatis v. g., sit intrin-
 secè supernaturalis, utpote alligata
 supernaturali principio: quod non
 possit eadem esse actio naturæ cum
 hac, vel illâ substantiâ; nec eadem
 actio ignis per hanc, vel illam ubi-
 cationem applicati ad idem passum;

nec

nec eadem actio, quâ primò producitur Angelus, & quâ in secundo instanti conservatur ad exigentiam novæ causæ moralis, nempe ad exigentiam sui ut præexistentis. Sequitur item, quod nullum sit discrimen inter causam physicam, & moralem, aut puram conditionem (saltem quando hæc requirit physicam existentiam, & ex capite perfectionis entitativæ non est inhabilis ad influendum physicè); unicum enim discrimen inter causas physicas, & morales, seu meras conditiones, est, quòd ab illis essentialiter pèdet quævis numero actio; ab istis vero, licet interdum pendeat essentialiter, numquam tamen à talibus determinatè, sed solum indeterminate ab aliquibus ejusdem generis, quatenus exigit, ut causa individua vere applicata sit in tali genere, sive per hanc, sive per illam applicationem, aut conditionem. Sic actio externa ambulandi eadem omninò est, à quocumque imperetur actu voluntatis, seu honesto, seu pravo, seu naturali, seu supernaturali, seu ex hoc, seu ex illo fine. Sic item eadem est volitio, sive applicetur objectum per cognitionem A, sive per B., dummodò objectum sit omninò idem, & sub eadem ratione propositum, nec reddatur magis, aut minùs applicatum.

26 *Ad prob. antec. nego*, indifferentiam actionis, ut pendeat ab his conditionibus præ alijs, determinandam esse per actionem alteram reflexam: satis enim determinatur per ipsius actionis coexistentiam cum his conditionibus, aut prærequisitis, ut

ex se aptis induere moraliter in actionem hanc, & existentibus independentem ab actione ipsâ: in hac enim actionis coexistentiâ, & simul independentiâ conditionum ab actione ipsâ consistit moralis causalitas, seu dependentia physicæ actionis à causis moralibus. Quid enim ultrà requiritur, ut volitio moraliter pendeat à cognitione A, nisi quòd volitio existat tunc, cum existit in volente cognitio A, ex se independentem à volitione, & ex se apta dirigere volitionem ipsam?

27 *Obje. 2.*: principium liberum perfectius est, quàm necessariû: ergo actioni suæ communicat perfectionem specialem, quâ caret actio necessaria; quemadmodum principium vitale, & supernaturale, specialem perfectionem refundunt in suos actus. *Retorqueo*: principium radicaliter liberum potest esse proxime necessarium, seu necessitatum, v. g. ex divino decreto non indifferenti: ergo & ejus actio. Vel sic: libertas à necessitate non est adæquatè intrinseca principio libero, seu voluntati: ergo nec ejus actioni. Deinde *Obje. 3.* probat absurdè, perfectiorem esse actum charitatis in viâ, quàm in patria, & amorem liberum, quo Deus diligit creaturas, amore necessario, quo se Deus diligit.

28 Dicendum itaque, principium radicaliter liberum perfectius esse, quàm radicaliter necessarium, cujusmodi est appetitus bruti; indeque cõmunicat actionibus suis perfectionem libertatis aptitudinalis, seu capacitati, ut libere fiant: quæ

capacitas, utpote importans voluntarietatem intrinſecam, perfectio eſt ſpecialis, quā carent aſſiones principij radicaliter neceſſarij. At verò principium, proximè liberum, perfectius non eſt, quàm liberum radicaliter, proximè tamen neceſſarium, ſeu neceſſitatum: nec enim voluntas noſtra redditur perfectior ex extrinſecā circumſtantiā *indifferentiæ* decreti, nec illius aſſio perfectionem haurit ab omnibus conſtitutivis libertatis proximæ, cum non omnia phyſicè influant. Unde redditur diſcrimen ad principium vitale, & ſupernaturale, quæ influunt ſecundum vitalitatem & ſupernaturalitatem, ideòque perfectiones hæſce reſundunt in actum.

29 *Obje.* 1. actio libera & eſt uſus dominiij principio libero convenientis, & terminus libertatis in actu primo, & effectus potentiæ liberæ, ut talis: ergo & intrinſecè ſupponit dominiū, & in eſſe aſſionis liberæ adæquatè diſtinguitur à libertate potentiæ. *Reſp.* actio libera ſpecificativè ſumpta non eſt intrinſecè ac per ſe uſus dominiij, nec actualis terminus totius libertatis in actu primo, ſed utrumque habet per denominationem partim extrinſecam, ſeu per coexiſtentiam accidentariam cū dominio aſſiōs: primi potuit enim eadē aſſio ſecurſum à dominio exiſtere, & libertatem non terminare. Hanc autem terminat ex ſuppoſitione præexiſtentia ipſius, quam ſuppoſitionem actio per ſe non exigit. Quare licet ſecundum aptitudinem terminandi diſtinguatur adæquatè à

re, quam terminat, nempe à libertate in actu primo, tamē in eſſe terminantis conſtituitur per accidentariā coexiſtentiam cum eā libertate, ſicut color in eſſe terminantis viſionem conſtituitur per viſionem ipſam. Id ipſum fatendum eſt à plerisque Adverſariis in libertate contrarietatis, & ab omnibus in libertate mediatā actionum externarum: non enim ambulatio eſt uſus dominiij, aut terminus libertatis intrinſecè ac per ſe, ſed per accidentariam ſui coexiſtentiam cum exercitio libero.

30 Denique actio ſpecificativè ſumpta non eſt per ſe effectus potentiæ, ut libera ſecundum omnia conſtitutiva libertatis, quia nō omnia phyſicè influunt, nec eſſentialiter prærequiruntur ex merito aſſionis. Si tamen ſumatur actio reduplicativè ut libera, ſic per ſe eſt effectus totius libertatis potentiæ, cum in genere cauſæ efficientis, tum in genere cauſæ formalis. In genere efficientis, quia libertas potentiæ eſt quæ entitatem volitionis efficit: virtute voluntatis: in genere formalis, quia ipſa libertas eſt forma tribuens volitioni denominationem *liberæ*. Sic meritum ut condignum eſt in utroque genere effectus gratiæ ſanctificantis, quia ſcilicet hæc mediatè ſaltem efficit entitatem actūs, ſimulque eſt forma dignificans, tribuensque actui denominationem *meriti condigni*.

31 *Dices.* libertas in actu primo præcedit libertatem in actu ſecundo, & altera eſt in ſigno priori, altera in poſteriori: ergo inter ſe diſtinguuntur. *Reſp.* libertas in actu ſe-

Secundo est forma concretiva, consistens in complexo volitionis, & libertatis in actu primo, sic tamen, ut volitio importetur in recto, & libertas actus primi solū in obliquo: quare libertates istæ non distinguuntur adequatè, & secundum omnia sui constitutiva, etiam de obliquo; sed solum inadæquatè & quoad rectum: hoc enim in libertate actus primi est entitas voluntatis, & in libertate actus secundi est entitas actionis. Tota autem libertas actus primi præcedit in genere causæ efficientis, seu physice, seu moraliter, libertatem actus secundi sumptam quoad rectum; in genere tamen causæ formalis præcedit illam adæquatè sumptam: & ipsa adæquatè sumpta dicitur in esse effectus formalis posterior tota libertate actus primi; quemadmodum visio dicitur prior totâ denominatione *vizi*, & tota hæc denominatio dicitur visione posterior: nam signa prius & posterius in genere causæ formalis non distinguuntur adæquatè, sicut nec ipsa causa & effectus.

32 *Obfic. 4.*: actio libera intrinsecè supponit iudiciū indifferens: ergo est intrinsecè libera, utpote intrinsecè differēs à necessariâ, quæ iudicio determinato contenta est. *Prob. antec. 1.*: quia actio libera est electio unius præ alio: ergo supponere debet cognitionē utriusque. 2. quia est conatus resistens motivis retrahentibus: nequit autem resistere motivis incognitis. 3.: quia non poterit alioquin iudiciū indifferens, quæ parte retrahit, pertinere ad signū prius: nam respectu hujus actio-

nis non erit causa, nec requisitum ad causandū. *Nego antec.*, si loquatur de omni actione liberâ, seu de generali conceptu actionis liberè posita. *Ad 1. prob.*: non omnis actio, seu volitio libera intrinsecè, & ex modo tendendi, est electio unius præ alio: nā sapè fertur simpliciter in obiectum unū, nihil decernendo, vel curando de opposito; cujus proinde cognitionem intrinsecè non supponit, licet ab eâ, & à totâ libertate actus primi extrinsecè denominetur *electio*, idest existens in circumstantijs, in quibus potuit voluntas oppositum inale.

33 *Ad 2.*: non omnis actio libera importat intrinsecè conatum resistivum: tum quia libertas contradictionis ex se nō requirit motivum retrahens: tum quia, ut voluntas dicatur resistere, sufficit, quod non finat se trahi: ad hoc autem non opus est positivo conatu, sed sufficit suspensio consensus, & à fortiori sufficiet volitio objecti contrarij, tametsi non habeat specialem tendentiam averſivam à motivo retrahente. *Ad 3.*: iudiciū indifferens, quâ parte retrahit, pertinet ad signū prius respectu illius actionis, non prioritate positiva, quæ solis convenit causis, & requisitis ad causandum, sed prioritate quadam negativa, & adversativa, quæ convenit ijs tantum adiunctis, seu circumstantijs, quæ potestatem omittendi constituunt, vel quæ ira coequant actioni circa dependentiam ab ipsâ, ut quantum in se est, causam averrant ab agendo, aut in oppositam actionem inclinant. Sic habitus vitiosus, qui actionem honest-

reddidit difficilem, oppositam vero facilem, præcedit utique ex parte actus primi; & tamen non influit in actionem honestam, nec est requisitus ex intrinsecâ hujus actionis exigentiâ: cum nequeat actio honesta, præsertim supernaturalis, depêdere immediate, & quasi à priori ab habitu vitioso.

34 *Obje. 5.*: malitia formalis penitus intrinseca est actibus pravis: ergo etiam libertas, quæ est de conceptu formalis malitiæ. *Prob. antec.*: quia si malitia formalis extrinseca esset, cõsisteret in libertate potentiæ, sive actus primi: unde hæc libertas esset malitia in abstracto, & forma inficiens actum secundum: quod repugnat. *Conf. 1.*: si amor objecti veri tendentiâ intrinsecâ non est malus, nequit reddi malus ex coexistentiâ cum libertate actus primi: nam coexistentia ista erit complexum, si ve aggregatum quoddâ ex partibus bonis, vel certe non malis in lineâ morali. *Conf. 2.*: Deus non odio habet libertatem in actu primo, sed solum actum secundum malè operantis: at odio habet malitiam: ergo hæc in solo actu consistit. *Conf. 3.*: amor liber ex objecto pravus terminat præ necessario displicentiam Dei specialem ratione libertatis: at non ratione libertatis in actu primo, quæ Deo non displicet: ergo &c.. E contra amor liber ex objecto honestus terminat præ necessario ratione libertatis specialem Dei complacentiam, quæ non terminatur ad libertatem in actu primo.

35 *Ad object. præmissâ instan-*

tiâ in libertate contrarietatis, quæ actum reddit magis liberum & impatabilem, adeoque magis malum, vel magis bonum, *resp.*, malitiam, quatenus desumitur ex objecto, esse intrinsecam volitioni: sic autem est à libertate independens; nam volitio mentiendi v. g., licet habeatur in somno, vel amentia, est intrinsecè mala. Quatenus verò desumitur ex circumstantijs, & præsertim ex libertate in actu primo cum cognitione legis prohibentis, sic nō est adæquatè intrinseca volitioni, sed constituitur de obliquo per circumstantias ipsas, modò formalis malitia consistat in positivo; si enim consistat in privatione debitæ rectitudinis, locum non habet objectio: quia privatio non includit formaliter in conceptu suo libertatem actus, sed illam supponit. Quare in hoc sensu *nego antecedens*.

36 *Ad prob.*: malitia in abstracto reipsa non differt à malitiâ in concreto: est enim malitia formalis forma concretiva, quæ idem sonat, ac *actus liberè positus contra legem Dei*: hæc autem forma constituitur in recto per actum secundum, & in obliquo per libertatē potentiæ. Unde absolute negandum, quòd libertas potentiæ sit malitia in abstracto, vel forma inficiens: quia nomen cõstitutum non convenit parti de obliquo importatæ. Sic objectum non est forma cognitionis veræ, seu veritas formalis, quamvis illam constituat de obliquo. *Ad 1. conf.*: absurdum non est, quòd malum consistat in complexo vel cõcurrentiâ partium, quarum

rum nulla secundum se mala sit: quia scilicet ratio mali desumitur ex difformitate, dissonantiâ, vel discorventiâ partium inter se, qualis est inter actû & cognitionem legis prohibētis. Sic in die jejuniij malum obiectivum odio dignum constituitur ex esu carnis & lege prohibēte, quarum partium nulla est mala secundū eandemque dicendum de quovis actu ex tendentiâ intrinsecâ non malo, si cum libertate & cognitione legis feratur in objectum idēd præcisè malum, quia prohibitum.

37 *Ad 1. conf.*: Deus solum odio habet actum secundum, ly *solum* excludente libertatem & cognitionem legis à munere obiecti terminantis odium; non verò à munere circumstantiæ constituentis actum in esse odibilis: non enim debet odio haberi, vel esse dignum odio, quidquid de obliquo constituit actum in esse odibilis, sicut non debet esse potens amare, finalizare, aut prædicari de multis, quidquid constituit voluntatem in esse potentis amare, obiectum in esse potentis finalizare, & naturam in esse prædicabilis: sic etiâ non debet amari morbus, quo sanitas redditur amabilior, aut pretio haberi sterilitas, qua triticum redditur pretiosius. Malitiam ergo formalem non odit Deus, nisi quoad rectum, odio tamen supponente, aut connotante cætera constitutiva malitiæ: quod ijsdem exemplis explicare poteris. Hinc *ad 3. conf.*: actus liber præ necessario, seu honestus, seu pravus ex objecto, specialem Dei complacentiam, aut displicentiam

terminat ratione libertatis in actu primo, non tamquam obiecti terminantis *ut quod*, sed tamquam circumstantiæ constituentis actum secundum in esse digni, seu proxime apri ad terminandum.

38 *Replic.*: ergo, si Petrus sine decreto indifferenti, vel sine cognitione legis amet obiectum prohibitum, & eundem amorem conservet in instanti sequenti, in quo superveniat concursus indifferens, aut cognitio legis, fiet hoc ipso formaliter peccans sine novo exercitio libertatis. *Nego consequ.*: quia ipsa libera conservatio amoris, à qua tenetur Petrus desistere in instanti, in quo supervenit libertas & cognitio legis, est exercitium libertatis, si minus physicè, saltem moraliter novū, & quidem ultimò determinans pro eo instanti coexistentiam amoris cū actu primo libertatis, adeoque denominationem peccati formalis: nā in priori signo illius instantis cognitio legis, & tota libertas, intelligitur indifferens per modum actus primi, ut coexistat conservationi, vel suspensioni talis amoris: ideoque, dum Petrus amorem liberè conservat, perinde se gerit moraliter, ac si illum denudò produceret, ac primò eliceret.

39 *Objic. 6.* ex P. Quiros: actio libera per se & intrinsecè est determinatio, quâ voluntas seipsam, & alia compriincipia determinat ad agendum: aliter nulla ratio erit, cur potius voluntas humana, quam Omnipotentia, vel cognitio, vel habitus infusus, aut acquisitus, dicatur deter-

terminās; siquidem hæc omnia com-
principia per eandem actionem im-
mediatè agunt, & omnia supponun-
tur indifferentia in actu primo: ergo
talis actio est essentialiter libera. *Neg.*
antec. cum probatione adjuncta.
Quod enim actio libera voluntatem
denominet determinantem, cætera
verò comprincipia purè determina-
ta, non provenit ex speciali actionis
indole, sed ex diversâ naturâ, vel
præparatione principiorum, liberta-
tem in actu primo constituentium.

40 Nimirum cognitioni, ha-
bitui, & omnipotentia, prout jam à
Deo indifferentè applicatæ, solum
convenit indifferentia inconnexio-
nis, à voluntate creatâ determinabi-
lis: huic autem voluntati convenit
indifferentia dominativa, seu imme-
diatè determinativa suæ actionis; hæc
enim est natura, & jus privativû so-
lius principij volitivi, quod scilicet
additis omnibus ad operandum re-
quisitis, nulloque addito impedimẽ-
to se determinandi, possit immédia-
tè determinare seipsum, simulque
cætera comprincipia, quibuscum ha-
bet actionem communem. Eadem ta-
men actio posset in alijs circumstan-
tijs esse determinatio in actu secun-
do propria omnipotentia, vel cog-
nitionis, vel alterius adjuncti, con-
nexionem habentis cum tali actio-
ne, dummodo non variarentur prin-
cipia physicè, vel objectivè influen-
tia. Sic, juxta P. Quiros, actioni est
per accidens, quod supponat liber-
tatem contrarietatis, atque illius
propria determinatio, & cetera. Alia,
quæ superant minoris roboris ar-

gumenta, soluta vide in Anim. sus.
a n. 65.

CAP. IV.

An sit possibilis pura omisio libera?

41 **D**E necessariâ nemo dubi-
tat, quin dari possit ex
defectu cognitionis objecti, vel al-
terius prærequisiti ad actum omis-
sum. Libera in presenti sonat, non
suspensionem voluntatis ab omni
actu, sed carentiam alicujus tantam,
quæ dum causatur saltem indirectè
ab alio actu ejusdem voluntatis in-
compossibili cum actu omisso, dici-
tur *omisio non pura*. Dicitur verò
pura, si à nullo positivo actu volun-
tatis causetur, nec directè, nec in-
directè: v.g. Siquis amorem Dei sic
omittat, ut nec habeat odium Dei,
nec reflexam volitionem amandi,
nec alium affectum cum amore Dei
incompossibilem. Hujus omisio-
nis possibilitatem negant Thomis-
tæ frequenter, & è Nostris Card. Pal-
lavicius, Aldrete, Quiros, & alij
præsertim recentiores. Sed affirmât
plerique Nostrorum cum P. Saur.,
Scotistæ cum Scoto, & nonnulli
Thomistæ, quorum sententia —

42 *Prob. 1.* ex libertate con-
tradictionis, quæ debet esse imme-
diatè ad extrema contradictoria;
ideoque ab omnibus definitur per
potestatem operandi, & non operan-
di: hæc autem libertas, negatâ purâ
omissione, vel de medio tollitur, vel
omniò confunditur cum libertate
contrarietatis, quæ est immediatè ad
extrema contraria. *Dicunt*, liberta-
tem contrarietatis esse ad actus con-
tra-

trario modo respicientes idem ob-
jectum, ut sunt amor & odium: con-
tradictionis vero ad actus ex alio ca-
pite infociabiles, nempe, vel quia
respiciant objecta impossibilia,
vel quia alter est reflexa nolitio alte-
rius, cujus proinde omissionē cau-
sat. Sed stante hac doctrinā nulla da-
ri poterit libertas quoad exercitium
sine libertate quoad specificationē,
sive ad actus specie differentes: nulla
item libertas, qua non sit contra-
rietatis, sive ad actus contrarios: om-
nes enim actus, quibus amor exclu-
ditur à subjecto, cōtrarij sunt amo-
ri, sicut omnia accidentia, quibus ca-
lor à subjecto expellitur, sunt calori
contraria; signanter verò, quid ma-
gis contrarium amori, quàm nolitio
amandi?

43 *Prob. 2.*: posita duplici
cognitione unius objecti, alterā sub
ratione boni, alterā sub ratione ma-
li, voluntas libera est ad amorem &
odium, etiam si nullum alium possit
actum elicere, ut est certum: sed tunc
potest omittere simul amorē & odiū:
ergo potest purē omittere. *Prob.*
min.: quia tunc nullum est principiū
vagē necessitans ad amorem, vel
odium. Non utique decretum Dei,
quod supponitur attemperatum ad
exigentiam cognitionum. Non item
aliqua ex duabus cognitionibus: al-
tera quippe inclinat determinatē ad
amorē, altera determinatē ad odiū.
Non denique complexum utriusque:
nam cognitio, sive una, sive duplex,
non aliter necessitat, nisi quatenus
moveri: & non moveri nisi juxta vim
& modum representandi: illud au-

tem complexum non addit alicuiem
representandi modum in neutra cog-
nitione repertum. *Urgetur*: nulla
cognitio necessitat determinatē ad
amorem, nisi proponat objectum ut
necessariō amabile: nulla item deter-
minatē ad odium, nisi proponat ob-
jectum, ut necessariō odibile: ergo
nulla necessitat vagē ad amorem vel
odium, nisi proponat objectum va-
gē, ut necessariō amabile, vel odibi-
le. At illa duplex cognitio, etiam
complexivē aut simul sumpta, non
ita vagē proponit objectū: ergo &c..

44 *Prob. 3.*: voluntas sub hac
solā cognitione, *honestum est, sed la-
boriosum, amare objectum A*, libera
est ad amandum, & non amandum,
cum possit juxta contrarios amorem
reflexē nolle: ergo etiā est libera ad
imperandum reflexē amorem direc-
tum: si enim adest cognitio sufficiens
ad reflexam nolitioem amoris, cur
non ad imperium, seu volitionem
reflexam amandi? Nam certē amor
sub illā cognitione non proponitur
ut purē nolibilis, sive ut purē malus.
Modò sic: Sed potest voluntas tunc
purē omittere imperium reflexum:
non ergo repugnat pura ommissio li-
bera. *Prob. fals.*: potest voluntas in
eis circumstantijs se immediatē de-
terminatē ad amorem objecti ab-
que pravo imperio; potestas enim
imperandi non tollit potestatem im-
mediatam ad amorem, cū adest cog-
nitio bonitatis objecti; alioquin li-
bertas contradictionis (qua juxta
Adversarios est potestas nolendi, &
volendi amare) nunquam est im-
mediatē determinabilis per amorē.

At,

At, si tunc voluntas se immediate determinat ad amorem, parè omittit imperiū, seu reflexam volitionem amandi. *Patet*: tunc enim omittitur imperium, & nihil ponitur cum eo impossibile: non enim ponitur nolitio amoris: amor ipse cum imperio non pugnat: & ad alios actus non adest cognitio in eā hypothesi.

45 Nec dicas, debere tunc elici nolitionem imperij; hinc enim sequitur contra Adversarios, ad libertatem amandi non sufficere cognitionem objecti amabilis, & difficultatis in amando, sed ultra requiri cognitionem imperij, quæ regulet nolitionem imperandi. Sequitur itē, debere etiam imperiū esse simul reflexè volibile, seu alio imperio imperabile, sicut est reflexè nolibile. Vel ergo illud imperium imperij parè omittitur à voluntate, vel omittitur per nolitionem sui. Si primum: ergo datur pura omissio libera. Si secundum: ergo & illud erit imperabile per tertium aliud imperium: in quo fieri potest idem argumentum, & sic in infinitum.

46 *Prob.* denique contra Thomistas ex eorum principiis: si positā libertate in actu primo sufficere ad amandum Deus denegat physicam prædeterminationem ad amorem, & ad omnem actum cum amore incoercibilem, dabitur pura omissio amoris: sed ea omissio erit libera, & liberè impedibilis, utpote conjuncta cum actu primo libertatis antecedētis, & absolutæ ad amandum & non amandum: hæc enim libertas, juxta Thomistas, nō constituitur per phy-

sicam prædeterminationem, nec per ejus defectū tollitur: ergo &c. Item argumentū sit, si Deus denegat physicam prædeterminationem itate judicio indifferenti: quo stante fieri nequit, etiam divinitus, ne voluntas sit libera, juxta communem sententiam Thomistarum. Item, si Deus denegat concursum simultaneum ad omnem actum; siquidem, juxta plures Thomistas modernos, libertas proxima creaturæ ad operandum non constituitur per omnipotentiam applicatam ad concurrendum, sed per sola comprincipia creata.

47 Demum observa, quòd pura omissio libera alicujus actus reflexi non infrequenter accidit; actus verò directi rarò contingit, eo quòd volūtas difficulter se cohibeat ab omni affectu circa objectum indifferenter propositum, nisi ad aliud impossibile divertat. Hujus tamen ommissionis possibilitatem agnoscit D. Thomas in 2. d. 35. q. 1. ar. 3., & 1. 2. q. 6. ar. 3., ubi accipit voluntarium pro libero. Dum autem q. 1. de malo ar. 1., & 1. 2. q. 71. ar. 5. requirit aliquem actum, qui sit ommissionis causa, vel occasio, in primis loquitur de ommissione peccaminosā, de cujus possibilitate disputāt Theologi: deinde potest facile exponi de ommissione, prout regulariter contingente.

CAP. V.

Diluuntur argumenta.

48 **O** Bjic. 1.: voluntas liberè omittens reducitur ad actum secundum: ergo ad actum aliquem

quem positivum : tum quia alioquin nihil additur potentia libera , per quod determinetur ejus indifferentia in actu primo : tum quia potentia positiva non est ad exercitium merè negativum , ut patet in intellectu , respectu ejus exercitium non est omisso intellectiōis. *Resp.* : voluntas liberè omittens reducitur ad actum respondentem ipsi , ut potenti non agere , quod est exercitium negativum. Unde *nego consequ.* cum rationibus adjunctis : quamquam enim nihil additur , quod sit entitas positiva , additur tamen privatio actūs producibilis in hoc instanti : quæ privatio nō se tenet ex parte actūs primi , nec pertinet ad signum prius , ut notum est. Nec repugnat potentia positiva libera , habenti dominium sui actūs , & quæ verè sit *facultas agendi* , & *nō agendi* , quod sit potentia ad exercitium negativum. Aliud est de intellectu , qui , cum nō habeat dominium sui actūs , numquam illum omittit ex propria vi , seu potestate , sed ex defectu alicujus prærequisiti , quo red- dicitur impotens operari.

49 *Objic.* 2. : omne liberum est volūtarium : sed pura omisso nequit esse voluntaria ; cum potius sit carentia omnis voluntarij , nec sit à principio intrinseco , nec aliquid vitalitatis habeat : ergo nequit esse libera. *Resp.* , omne liberum esse volūtarium , vel intrinsecè & elicitive , quatenus a voluntate positive elicitur ex motore finis , vel extrinsecè & denominative , quatenus ejus pos- sio , vel exclusio immediate subja- cet dominio voluntatis , & volunta-

rietas hujusmodi dicitur extrinseca , quia constituitur per dominium ip- sum , & libertatem in actu primo. Utroque modo est voluntaria omnis volitio libera : volitio autem neces- saria solummodo primo modo : & pura omisso libera modo tantum secun- do ; quia licet à volūtate non sit eli- citivè , ejus tamen exclusio immedia- tē subjacet dominio voluntatis , quæ potuit illam immediate impedire positione actūs omissi.

50 Hinc omisso pura , licet sit carentia omnis voluntarij intrin- seci , non tamè extrinseci ; ejus non est egredi , seu esse directè à princi- pio intrinseco , nec esse formaliter vitale , sed præsuppositivè tantum , supponendo scilicet principium vi- tale , & intrinsecum operationis , quā possit impediri. Unde pura omisso dici potest exercitium vitalis poten- tiæ , non vitalitate explicandā per omissionem ipsam , sed vitalitate ex- plicabili per actum oppositum. Doc- trina hæc est Aug. Doctoris tunc q. 2. de malo , ubi ar. 1. ad 1. , ait : *aliquid dicitur esse voluntarium , non solum quia cadit sub voluntatis actu ; sed etiam quia cadit sub potestate volun- tatis : sic enim & ipsum non velle di- citur voluntarium , quia in potestate voluntatis est velle & non velle : cum etiam 1. 2. q. 6. ar. 3. in argum. Sed contra , ubi illud inquit , *cujus domi- ni sumus , dicitur esse voluntarium : sed nos domini sumus ejus , quod est agere & non agere velle & non vel- le : ergo sicut agere & velle est volun- tarium , ita & non agere & non velle.**

51 Observandum tamen (ut aijs replicis occurras), quod pura omissio necessaria nequit esse immediate voluntaria, ne extrinsecè quidem. Ratio: quia cum non sit intrinsecè voluntaria, nec aliunde præsupponat libertatem in actu primo, non habet, unde voluntarietatem participet. Itaque necessitas bene coheret cum voluntarietate intrinsecà, ut patet in amore beatifico; tecus vero cum voluntarietate extrinsecà, quippe quæ est impræscindibilis à libertate in actu primo. Poterit tamen omissio necessaria reflexè voluta esse mediata voluntaria, tametsi non sit libera mediata: habet enim, unde participet voluntarietatem sine libertate, nimirum à volitione sui, quæ volitio potest esse intrinsecè voluntaria, etiam si libera non sit. Quod autem dicitur, omne voluntarium debere esse aliquomodo volitum, saltem exercitè, intelligendum est de intrinsecè voluntario, sicut & quod dicitur, liberum ac voluntarium esse quamdam differentiam entis positivi, & omne voluntarium procedere ex inclinatione innatâ voluntatis.

52 *Obje.* 3.: voluntas, utpote rationalis, nequit se libere determinare, nisi ex aliquo motivo, seu fine: sed pura omissio nullum habere potest finem aut motivum, cum nullam habeat tendentiam, aut respectum intrinsecum ad objectum: nec sit intrinsecè diversa, quando ponitur necessario, & sine motivo, videlicet, quâdo nulla præit objecti cognitio: ergo voluntas nequit se libe-

rè determinare per puram omissionem. *Conf.* 1.: dum voluntati proponitur simul venatio & ludus, quibus invitetur ad omissionem sacri, si voluntas omittat volitionem sacri, non omittit utique propter utrumque motivum simul sumptum; siquidem appareret inter se impossibilia: non deinde propter aliquod eorum in particulari, cum omissio pura ex se non magis unum, quam alterum respiciat: omittet igitur sine ullo motivo. *Confirm.* 2.: nullum exercitium liberum dari potest sine cognitione dirigente: sed nulla cognitio dirigit ad puram omissionem: quia nulla dirigit, nisi quatenus proponit objectum ut amore vel odio dignum; adeoque nulla dirigit nisi ad amorem, & odium: ergo &c..

53 *Ad object.* concessâ maj. de motivo vel directo, vel indirecto, *neg. min.* de motivo indirecto & permissivo. Nam bonitas objecti, dū ad amorem sic invitat, ut non compellat amare, eo ipso permittit, seu non impedit omissionem amoris: & hoc est movere *indirectè* & *permissivè* ad omissionem; quemadmodum ex eo quod ita velit actum honestum liberum, ut non impediat inhonestum, dicitur velle purè permissivè actum peccati. Nec titulo rationalis potentia indiget voluntas ad omitendum ratione aliqua positivâ, sed negativâ tantum, quia videlicet, *bonitas objecti cogniti non me necessario rapit.* Hinc pura omissio libera nullo indiget motivo propriè ac directè in ipsam inclinante, nec ullum respicit, etiam interpretativè, cum

cum potius sit exclusio tendentię ac respectus omnis in motivum. Nec in esse omisionis specificativę sumptę differt a necessariā, sed in esse liberę, quia in esse talis constituitur per libertatem in actu primo, & in hac libertate proculdubio includitur cognitio invitans cum indifferentiā ad actum oppositum, ideoque ad omitendum aliquomodo conducens.

54 *Ad 1. conf.*: pura omissio, proprie loquendo, numquā est propter motivum ullum: quia ly *propter* indicat tendentiam intrinsecam, cuius est incapax omissio pura: esse autem ex motivo purę permissivo juxta dicta, non est illud respicere, aut propter illud esse, sed ab eo non impediri. Itaque in casu proposito pura omissio volitionis sacri non esset propter ludum aut venationem; sed esset purę permissivę ex motivo alliciente ad sacrū, quatenus non auferente libertatem, adeoque quatenus conjuncto cum alijs motivis in actus oppositos inclinantibus, sed purę simul permittentibus ipsam omisionem puram: pro quo munere parum refert, quod sint, vel non sint impossibilia. *Ad 2. conf.*: omne exercitium liberum positivum indiget cognitione positivę dirigente ad ipsum: negativum verō cognitione solum permissivę dirigente, idest ita dirigente ad actum, ut ejus omisionem non impediat, sed permittat: quod genus directionis stare potest, etiam si solum proponat objectum ut amore, vel odio dignum.

55 *Objic.* 4.: nulla causa potest ultrō impedire perfectionem sui

positivam, nisi ut illam perfectione aliā compenset: pura autem omissio nullatenus compensat perfectionem actus, quę est positiva perfectio voluntatis. *Conf.* 1.: repugnat causa formalis, quę habeat formalem effectum purę negativum: ergo & causa efficiens &c.. *Conf.* 2.: appetitus innatus tēdere nequit in puram negationem boni: sed voluntas in actu primo est appetitus innatus ad suos actus secandos: non ergo inter hos actus numerari potest omissio pura. Vel aliter: omne exercitium liberum debet esse gratum & placens volūtati, atque ejus inclinationi cōforme: sed omissio libera ratione sui non est conformis innatę inclinationi voluntatis: debet ergo esse conformis inclinationi elicite, & consequenter debet esse volita, seu ex volitione aliquā resultans.

56 *Ad object.* concedo *assumpt.* de causis necessarijs, quę semper appetunt, quod sibi melius est, nec appetitui suo dominantur; *nego* tamen de causis liberis, quę ratione dominij libertatis eligere possunt minus bonum, imo & semetipsas omni perfectione liberę superadditā privare; alioquin nec posset voluntas liberę peccare, quando potest elicere amorem Dei: nam certę perfectio hujus amoris non compensatur perfectiōne actus pravi. *Ad 1. conf.* concedo *antec.*: nam effectus formalis primarius constituitur ex ipsa causā formali: unde si hac positiva est, nequit ille non esse positivus. Hęc autem ratio non militat in effectu causę efficientis: quare *neg. conf.* de causā

efficiente, quæ ex conceptu causæ liberæ sit potens agere, & non agere.

57 *Ad 1.*: licet voluntas in actu primo non sit appetitus innatus ad suos actus secundos negativos, sed ad positivos tantum, hic tamen appetitus necessitatem non infert ad illos eliciendos; aliter cum libertate conciliari non posset, sed voluntatem trahere deberet ad actum melioris indolis: quæ est conditio appetitus innati. Idque docet D. Thomas in 2. dist. 39. q. 2. ar. 2. ad 5., differens de innatâ inclinatione voluntatis ad bonum. Ad alteram *Confirmationis* formam: non omne exercitium liberum debet esse voluntati gratum aut placens, plusquam negativè; sufficit enim quod non sit positivè ingratum, seu displicens displicentiâ elicita, sicuti revera nō est exercitium liberum puræ omissionis: quod pariter est inclinationi elicite conforme negativè, idest, non disforme; & quamvis dicatur aliquatenus disforme inclinationi innatæ voluntatis, non ideo excedet facultatē potentia liberæ; siquidem inclinatio innata libertatem relinquit illæsam.

58 *Obje. 5. ex P. Quiros*: si ommissio amoris potest esse immediate libera, erit etiam immediate libera, quando voluntas ponit actum cum amore insociabilem, v. g. nolitioem amandi: nam voluntas proprii ad nolitioem libertatem habebit immediatam ad omitendum amorem: ab hac autem libertate denominabitur ommissio immediate libera, quamvis ei comitanter accedat nolitio amoris. Sequela est absurda

quia inde fieret, ut quoties voluntas positivâ nolitioe peccat cōtra præceptam affirmativum, committeret peccatum duplex, siquidem haberet duplex exercitium immediate liberum contra legem, nempe nolitioem, & omissionem actus præcepti. *Nego sequel.*: quia voluntas proprii ad nolitioem amandi non est libera ad omitendum amorem, nisi vel immediate in sensu diviso ab omni actu impossibili, vel mediatè in sensu composito: ac proinde ommissio nequit esse immediate libera, nisi pura sit, idest, conjuncta cum carentiâ omnis actus amoris repugnantis.

59 Ratio hujus est: quia actus amoris repugnās, si adit, nequit existere purè concomitanter cum omissione amoris, nec pro signo posteriori ejusdem instantis. Non concomitanter; quia sic voluntas omitteret *purè suspensivè*, per omissionem scilicet independentem ab actu, & simul *non purè suspensivè*, quia se ipsam positivè impediret ad amandum. Adde, quod nequit conjungi pure concomitanter actu positivo, quod est cum ipso cōnexum connectione non mutuâ; vel enim existit pro posteriori, vel debet existere proprii, tamquam causa moralis, ut cernitur in imperio, & actu imperato, non mutuò connexis: atqui ommissio amoris, & odium, seu nolitio amandi non mutuò connectuntur; nolitio quippe, vel odium, si existeret, foret instar imperij respectu omissionis amoris. Hinc nec potest pro posteriori ad omissionem existere: nam talis ommissio nec ex se in-

infert nolitionem amandi, nec ullo titulo debet ad nolitionem ex parte cauſæ præſupponi.

60 Nolitio igitur amandi, ſi adſit, debet exiſtere propriori ad omiſſionem amoris, tamquam moralis cauſa, cum ex ſe apta ſit omiſſionem moraliter cauſare, illam efficaciſſe inferendo; & aliunde nõ pendeat ab omiſſione ipſâ, quaſi effectus ejus. Unde cum omiſſionem præcedere debeat, illam reddet ſolum mediatè liberam, non aliter ac imperium, cum exiſtit, & præcedit, & reddit mediatè liberum actum imperatum. Hinc inferes, omiſſionē in eſſe *immediatè liberæ* conſtitui per omiſſionem conjunctam, aut comitantem actûs amori repugnantis, ſicut actus imperabilis in eſſe *immediatè liberi* conſtituitur per conjunctam, aut comitantem omiſſionem imperij. *Comitantem*, inquam: nam inter omiſſiones utruſque actûs nulla intervenit ratio prioritatis, aut poſterioritatis; ſiquidem neutra connectitur cum alterâ, nec ex alterâ ſequitur, nec ex ſe apta eſt alteram moraliter cauſare.

61 *Dices*: ergo omiſſio amoris, ut immediatè libera, eſt formalis negatio, non ſolum amoris, ſed etiam nolitionis amandi, & cujuſvis actûs cum amore incompatibilis. Hinc autem ſequitur 1., puram omiſſionem amoris eſſe æquivalenter ſuam contradictorium: eſt enim formaliter negatio nolitionis amandi, & ſimul ſi ſit interpretativè, virtualiter, aut æquivalenter amandi nolitio. Sequitur 2., eſſe ſimilè volitio-

nem, & nolitionem amoris: volitionem, quia nolitionem omittit: nolitionem, quia omittit amorem. Et hinc ſequitur 3., quòd ſi quis purè omittat amorem inſtante præcepto, dicetur interpretativè volens ſervare præceptum, utpote omittens nolitionem amoris. Sequitur 4., puram omiſſionē amoris præcepti fore peccatum incertæ, & indefinitæ malitiæ; ſiquidem nolitio amoris, cui æquivalet, poteſt eſſe variæ intenſionis, & propter varia motiva.

62 *Conc.* 1. *conſeq.*, ex quâ nullum ſequitur abſurdum. *Ad* 1. *ſeq. reſp.*: pura omiſſio amoris æquivalet nolitioni, non quâ parte ipſi opponitur, nec quoad omnia munera & prædicata nolitionis, ſed præciſè quoad effectum negativum excludendi actum omiſſum. *Ad* 2.: eſt interpretativè ſimul volitio & nolitio amoris, præciſè quoad munus purè negativum excludendi utrumque actum, non quoad alia munera & prædicata volitionis & nolitionis: eo nempe ſenſu, quo omnimoda privatio frigoris & caloris in eodē ſubjecto diceretur interpretativè frigus ſimul & calor: frigus, quoad munus excludendi calorem: calor, quoad munus excludendi frigus. *Ad* 3.: nego poſitivam obſervantiam præcepti: hoc enim non ſolum prohibet nolitionem amoris, ſed etiam præcipit amorem cum ſuis omnibus prædictis, cui certè non æquivalet pura amoris omiſſio. *Ad* 4.: omiſſio amoris non æquivalet nolitioni quoad intenſionem, motivum, aut ſpeciem: ideoque non ex iſſis capitibus penſanda

da est omissionis malitia, sed tantum ex obligatione voluntatis in actu primo ad amandum, quæ obligatio certa quidem & determinata est.

63 *Obje.* denique: non minus deficit à *velle* & *nolle* omisio pura, quam actio transiens: si ergo libertas potest immediate exerceri per omissionem, poterit etiam per actionem transeuntem. *Neg. antec.*: quia libertatis exercitium concipitur formaliter in *velle* & non *velle*, aut etiam in *nolle*, & non *nolle*, cum simultate potestatis ad utrumque, & ita quidem, ut tò *non velle* non sumatur infinitanter, sed neganter. Ex his autem extremis alterum salvatur in omissione purâ; neutrum verò in actione transeunte.

CAP. ULTIM.

Varia divisiones actuum voluntatis: ubi & quæstiones nonnullæ.

64 **A**ctus voluntatis dividitur 1. in *prosecutionem*, & *aversionem*. Illa respicit objectum sub ratione boni: hæc sub ratione mali. Divisio ista comprehendit omnes voluntatis actus; in eandemque recidit divisio in *amorem* & *odium*, præsertim, si odium non præcisè significet inimicitiam, vel abominationem, sed in sensu latiori comprehendat quamlibet displicentiam de existentia objecti, licet cōceptam propter motivum extrinsecum. Nihilominus, licet omnis actus voluntatis debeat esse amor aut odium objecti saltem formalis, dari potest aliquis actus, attingens objectum aliquod partiali, aut materiale, respectu cu-

jus nō sit odium, nec amor. Sic enim sæpè conditionem attingit affectus objectivè cōditionatus, & objectum permissum volitio permissiva, præcisè quā talis.

65 Prosecutio, seu amor, cum respicit objectum, ut amanti commodum, vocatur *amor proprius*, vel *concupiscentia*; cui contraponitur odium proprii incommodi. Cum verò respicit objectum, ut bonum in se, vel alteri, dicitur amor *benevolentia*, aut, si objectum sit rationis particeps, amor *amicitiæ*; cui contraponitur odium abominationis & inimicitia. Præterea, cum amor est complacentia in bono præsciendens ab ejus absentia & præsentia, ita ut nec ejus affecutionem curet, neque illud amet, quia præsens, aut possessum, dicitur amor *strictus*; cui ex adverso respondet odium *strictum*, vel *purum*. Cum autem amor objectum respicit, ut absens, vel saltem nondum cognitum ut præsens, illius affecutionem optando, vocatur *desiderium*, & peculiariter *volitio*, & *appetitus*; cui respondet in genere odij *volitio*, aut *fuga mali*, utique affectiva, & peculiariter dicta pro conatu vitandi malum: nam generatim *fuga* dicitur aversio qualibet, sicut & quævis prosecutio dici solet *volitio* & *appetitus*. Demum, cum amor objectum respicit ut præsens, sive ut possessum, dicitur *gaudium*, & sæpè etiā *delectatio*, cui in genere odij contraponitur *tristitia*, & *dolor animi*.

66 Differentiæ hætenus indicatæ sumuntur potissimum ex objecto, sicuti species variegatæ pro-

varietate objectorum saltem formalium subdividi potest quilibet ex prædictis actibus. At ex modo tendendi dividitur 2., & adæquatè quidem, actus voluntatis in *efficacem*, & *inefficacem*. Efficax est, qui affectivè connectitur cum objecti existentia, aut, si odium sit, cum ejus carentia, ita ut ex modo tendendi sit impossibile cum impedimento voluntati libero existentia, aut carentia objecti. Inefficax est, qui simplici modo tendit in objectum, & tali connectione caret, diciturque *simplex complacentia*, vel *displacentia*. Tàm affectus efficax, quàm inefficax, potest esse, vel objectivè *absolutus*, qui sine conditione, vel *conditionatus* objectivè, qui sub conditione aliquâ feratur in objectum. Item, vel objectivè *determinatus & singularis*, qui certum sibi terminum designet, vel *indeterminatus, vagus, universalis*, aut *indefinitus* objectivè, juxta varium modum plura simul objecta respiciendi. *Objectivè*, inquam; nam *subjectivè* omnis affectus est singularis. Ex parte principij dividitur 3., & etiam adæquatè, voluntatis actus in *liberum*, & *necessarium*, necnō in *naturalem*, & *supernaturalem*. An autem sumatur hæc divisio etiam necessariò ex objecto formali, sub lite est apud Theologos; ad quos pariter remittenda est quarta divisio actuum voluntatis in *bonos & malos* in lineâ morali.

De Intentione & electione.

67 **I**ntentio est desiderium, seu volitio finis obtinēdi: electio est formalis, expressa, & deter-

minata volitio mediorum utilis ad finem intentum obrinendum. *Quæritur* 1. utrum intentio & electio sint actus realiter distincti? *Resp.*, nonnumquam realiter distingui, ut cum ad intentionem sequitur inquisitio, & consultatio intellectus de medijs eligendis; quia nondum expressè aut determinatè occurrunt media opportuna, non defutura tamen sperantur. Sic æger salutem intendit, nondum discernens, quo medicamento uti debeat. Tunc intentio, licet sit mediorum amor virtualis, aut etiam formalis vagè, seu indefinitè respiciens medium aliquod, non tamen est formalis, expressa, & determinata volitio, decernens exequi tale, vel tale medium, ac proinde non est electio.

68 Interdum verò intentio & electio realiter identificatur, ut cum intellectui proponuntur simul finis & medium determinatum omninò sufficiens, v. g. cum viatori, cui fons occurrit in viâ, proponitur extinctio sitis, bibendo talem aquam: tunc enim non est, cur finis & medium nequeant eodem actu simul attingi, cum sint objecta inter se ordinata, ut formale & materiale: & aliunde intentio & electio nullam ex modo tendendi contrarietatem habeant, sed potius intentio vult, ut finis causetur à medio, electio, ut medium causet finem: ubi sola est diversitas penes voces activā & passivā. *Dicen*: idèò eligitur medium, quia intenditur finis. *Resp.*: ly *quia* nō semper denotat causalitatem aut prioritatem realem, sed aliquando meram prio-

prioritatem rationis, aut maiorem dignitatem, & appetitionem finis: sic dicitur, ideo amari Proximum propter Deum, quia Deus diligitur, etiamsi uterque diligatur eodē actu.

69 *Dices* iterum: praemissa formales, & conclusio identificari non possunt: ergo nec intentio & electio. *Nego consequ.*: quia sub illis nominibus importatur discursus intellectualis, qui ex conceptu suo est realis progressus ab uno actu ad alium: hic autem progressus non est de cōceptu intentionis & electionis; alioquin Deo repugnarent intentio & electio, non minus quā discursus. *Dices* tandem: electio ab Aristotele dicitur *appetitus praconsiliati*, hoc est, medij electi ex praevio consilio, vel consultatione rationis: quale nomen non convenit intentioni. *Resp.*: illud nominis solum impositum est pro electione, quae versatur in arduis & obscuris: in rebus enim manifestis, ut in casu viatoris, electio non supponit consilium, ut admonet D. Thomas 1. 2. q. 14. ar. 4. ad 1.

70 Sed quamvis non omnis intentio sit formalis electio, omnis tamen electio formalis reipsa est intentio. Ratio: quia electio formalis medium vult formaliter propter finem: ergo reipsa vult & intendit finem per tale medium assequibilem, non tantum ut obiectum *quod*, sed ut rationem amandi medium, sed etiam ut obiectum *quod*, directe intrinsece amatum. *Prob. consequ.*: quid enim est amari *ut quod*, nisi esse obiectum, quod media cognitione propria amabilitatis movet, & allicit in ac-

tu secundo ad prosecutionem sui? Atqui finis media cognitione propria amabilitatis movet & allicit in actu secundo ad electionem medij ut utilis, & quia utilis ad ipsum obtinendum: & eadem electio est prosecutio finis illum intrinsece attingens: ergo finem denominat volitum & amatum *ut quod*. Hinc, dum formalis electio sequitur intentionem parē talem, est intentio electiva, procedens ab intentione aliā non electivā, pendetque à fine tum immediate, quatenus illum intrinsece respicit, tum mediate, quatenus à fine causatur media aliā intentione praevia.

71 *Quaritur* 2., an sit possibilis electio materialis, seu quae medium amet, quia bonum in se, & nō quia utile ad finem? Negat communis sententia. *Prob.*: quia omnis electio vere talis per se requirit cognitionem utilitatis medij ad finem; debet enim procedere ex intentione finis, & procedere nequit, nisi tali cognitione dirigente: omnis ergo electio verē talis vult & amat mediū ut utile; alioquin non est cur per se requiratur cognitionem utilitatis, nec cur dicatur procedere ex intentione finis? Quid enim confert haec intentio, & illa cognitio, ut causetur volitio, quae solum absolute amat obiectum, perinde ac si non esset utile ad finem.

72 *Obije.*: voluntas ex vi intentionis non tenetur ad electionem formalem, si media inveniat posita, vel etiam aliunde positam volitionē medij. *Respondetur*: sed in eo eventu intentio ad nullā determinat electionem,

nem, nec ad existentiam medij causati; quia solum habet vim determinandi & causandi sub conditione tacita, quod medium cognoscatur necessarium, & nondum positum, nec efficaciter volitum ab eadem voluntate. Volitio autem aliunde posita nullo jure vocabitur *electio*, quia nullatenus ab intentione procedet. Hoc intellige de intentione pure tallina dum simul est intentio & electio, medium utique causat absque alia electione, etiamsi forte aliunde inveniatur volitum propter se.

73 *Objic.* iterum: actus imperatus non debet intrinsece respicere motivum imperantis: ergo nec electio motivum intentionis. *Nego consequ.*: quia imperium reflexum habet, unde causet, aut inferat actum imperatum, independentem ab illius tendentia in idem motivum, nimirum ex eo, quod sit expressa & immediata volitio efficax imperari. At vero intentio nec est volitio expressa electionis, nec electionem causat alio titulo, quam volitionis medij ut utilis ad finem; alioquin frustra praequireret utilitatis cognitionem, quae certe necessaria non est, ut intentio existat.

74 *Dices:* actus aliarum potentialium possunt à voluntate extrinsece ordinari ad finem, quem ipsi non respiciunt, ita ut dicantur esse propter finem illum, v. g. cognitiones philosophicae propter cathedram: ergo & poterit à voluntate ordinari similiter actus proprius, ita ut iste dicatur esse propter finem sibi extrinsecum, mereaturque proinde nomen

electionis. *Resp.*: non merebitur quidem nomen electionis, sed medij electi, si quid probat paritas actuum aliarum potentialium: hi namque ordinantur extrinsece, tamquam media electa per actum voluntatis praeivum, qui sit imperium, & electio formalis respectu illorum.

75 *Quaeritur* 3., an intentio, cum ab electione distinguitur, tollat immediatam libertatem electionis? Affirmandum est, si medium sit unicum & prorsus necessarium; tunc enim voluntas, supposita intentione efficaci, jam non potest omittere electionem medij; alioqui volitio efficax existentiae objecti cohaerere posset cum impedimento voluntati libero talis existentiae: quod est contra conceptum actus efficaciis. Plerumque tamen intentio non tollit immediatam libertatem electionis: quia plerumque suppetunt plura media, quorum quodlibet sufficit ad finem, & licet intentio necessitet vagè ad aliquod eligendum, non tamen ad hoc prae alio. Utrum vero electio dicatur respectum ad multa eligibilia, vel è contra sufficiat ad electionem, quod unicum medium utile praferat inutilibus? *Quaestio* est de nomine. Nec majori momento quaeritur, an intentio physice influat in electionem? Ubi plerique solum agnoscunt influxum moralem per modum inclinatis, aut determinantis.

De actu imperante, & imperato.

76 *A*ctus imperans dicitur late, quicumque determinat ad alium ejusdem voluntatis; proprie tamen est actus, quo volun-

tas pro objecto respicit alium actum suum, volendum illum elicere, v. g. si dicat, *volo elicere contritionem*. Actus huiusmodi appellatur *imperium reflexum*, & ille, quem respicit, *actus imperatus*. Quod possit voluntas hoc modo imperare sibi metipsi, saltem per imperium inefficax, id est, non ita connexum cum actu imperato, ut voluntatem omninò determinet, aut etiam per imperium efficax de futuro, vel indeterminatum, aut confusum, ut si quis proponat elicere actum virtutis, quoties se obtulerit occasio, tenet sententia communissima, quam experientia comprobatur.

77 Sed *queritur* 1., an dari possit naturaliter reflexum imperiū efficax de actu eliciendo determinatè, ac de presenti? Affirmat sententia valdè probabilis. Cur enim non poterit voluntas ex motivo obediètiæ v. g. velle efficaciter elicere sine mora actum, qui sit ex motivo religionis, instante præcepto huius virtutis? Aut cur propositū efficax eliciendi contritionem, cum aderit periculum mortis, non poterit physice permanere instante jam periculo? quo in eventu erit imperium efficax contritionis in eodē instanti elicientæ. *Dices*: bonitas actus religionis, dum reflexè cognoscitur ut volibilis, ad sui possessionem allicit: cum ergo actus ille seipso statim possideri valeat, ut quid voluntas laborabit alio actu distincto? Resp.: laborat alio actu, ut bonitas actus religionis ametur pro meritis, cum sit amabilis, non solum exercitè, sed reflexè.

Item, ut alterius motivi subsidio facilius vincatur tentatio retrahens ab actu religionis.

78 *Dices* iterum: velle efficaciter elicere de præsentī religionis actum, jam est formaliter illum elicere: est enim conari efficaciter in ejus elicientiam; & voluntas non aliter actum elicit, nisi conando elicere, cum potest. *Neg. aff.*: nam velle efficaciter elicere est conatus imperativus; at elicere formaliter est conatus executivus, qui facile ab imperativo distingui, ac discerni poterit ex diversitate motivi, aut etiam fortassis ex diversitate objecti materialis, vel modi tendendi. Certè anima non aliter elicit actum fidei, nisi conando elicere; & tamen actus fidei non consistit formaliter in volitione, quā efficaciter vult credere, & quā efficaciter conatur in elicientiam actus fidei. Ubi observa, quòd potest uterque actus, imperans, & imperatus, respicere intrinsecè idem motivum: v. g. si per actum puræ charitatis imperetur formalis dolor de peccato, qui respiciat intrinsecè bonitatem Dei. Sed plerumque diversum est motivum intrinsecum istorum actuum; imperatus tamen dicitur esse propter motivum imperantis, tamquam propter motivum mediatum & extrinsecum, sicut actio externa dicitur esse propter finem, ex quo imperatur à voluntate.

79 *Queritur* 2., an imperium efficax determinatum, ac de præsentī, tollat immediatam libertatem actus imperati? Affirmandum videtur propter dictā in simili de intentione ef-

efficaci respectu electionis. Quamvis enim necessitas, quam importat imperium, sit liberè impedibilis à voluntate, sitque necessitas consequens respectu voluntatis in actu primo, at non est consequens, sed antecedens respectu actionis imperatæ, cum ex hac non resultet, nec eam sequatur, sed præeat, ut est certum. Unde licet actus imperatus sit voluntati liber absolute, non tamen ex suppositione imperij; sicuti ambulare, licet sit homini absolute liberum, non tamen ex suppositione, quòd ambulare efficaciter velit: ideòque ambulatio non nisi mediata ac denominativè dicitur libera.

80 *Obje.*: voluntas in instanti, quo imperat de presenti, habet in actu primo immediatam libertatem ad actum imperatum; siquidem habet circa objectum ejus cognitionem immediate attrahentem, & retrahentem, ut supponitur: ergo posita coexistentiâ talis actus cum eâ libertate, jam adsunt omnia constitutiva operationis in esse immediate liberæ. *Dist. antec.*: ad actum imperatum, ut ponendum in sensu diviso ab imperio efficaci, adeòque ut non imperatum, *conc.*: ut ponendum in sensu composito, *neg. antec.*, & *conseq.*. Libertas quippe immediata

in actu primo disjunctim respicit vel imperium necessitans ad actum, vel actum istum ut sine imperio eliciendum: nequit enim concipi immediata libertas ad actum imperabilem, quæ non includat vel carentiam potestatis ad imperandum, vel potestatem omittendi imperium. Unde inter constitutiva operationis *in esse immediate liberæ* numeranda etiam est omisio imperij concomitans actum imperabilem: quæ omisio deficit, dū voluntas imperat de presenti.

81 *Obje.* iterum: si actus imperatus caret libertate propriâ & immediatâ, nihil meriti superaddet imperio. *Nego* sequelam: quia meritum crescit ex incremento cujuslibet constitutivi, & non constituitur ex libertate solâ, sed insuper ex bonitate intrinsecâ actus per se honesti: actus verò volutatis ex intrinsecâ tendentiâ in objectum honestum ut tale, & quia tale, superaddunt bonitati actus imperantis bonitatem & honestatem sibi intrinsecam. Aliud est de actionibus externis, quæ honestatem intrinsecam non important, quamquam & per has crescere meritum censent graves Theologi; ad quos spectat hanc & alias quæstiones, quæ hæc supersunt, discutere polixius.

METAPHYSICÆ

DISPUTATIONES QUATUOR.

Metaphysica, quæ & *prima Philosophia* dicitur, primatu scilicet dignitatis, juxta nominis etymon facultas est ultra Physicam assurgens: juxta rem significatam supra mathematicas etiam disciplinas evehitur, & supremum inter naturales scientias locum obtinet. Scientia est simpliciter speculativa, cujus objectum formale, vel ratio formalis *sub quâ*, communiter censetur ens reale ut sic; apud aliquos vero ens à reali & ficto præcisum. Objectum attributionis dici potest substantia ut sic, cujus in ambitu Deus erit objectum principalitatis. Plura Metaphysicæ ditionis propria dedimus in Logicâ, Physicâ, & Animalicâ: quædam tamen alia, quæ frequentius Schola pertractat, his quatuor disput. complectemur.

DISP. I.

DE ENTE REALI IN COMMUNI, ET ATTRIBUTIS EJUS.

ENS *participaliter* acceptum, tamquam participium verbi *sum*, idem significat ac *existens*, seu habens esse actuale: sumptum vero *nominaliter*, vel tamquam nomen substantivum definiri solet, *aptum existere*, seu *habens essentiam veram & realem*, idest, potentem realiter existere sine contradictione prædicatorum: quo sensu accipitur in præf. disp.. Dividitur autem in *ens infinitum & necessarium*, quod est Deus, & *ens finitum & contingens*, quod est creatura. In idem recidit divisio in *ens increatum*, & *creatum*: item in *actum purum*, & *ens aliquomodo potentiale*. Differentia, vel quasi differentia entis increati vocatur *aseitas*, eo quod Deus sit *ens à se*. Differentia vero creaturæ *abalietas*, quia Creatura est *ens ab alio*. Ens finitum subdividitur in decem prædicamenta, quorum primum est *substantia*, reliqua sub nomine *accidentis* comprehenduntur. Substantia dicitur *ens per se*: ideoque differentia ejus vocatur *perseitas*: accidentis verò *in-alietas*, quia accidens est *ens in alio*.

CAP. I.

*Utrum ratio entis à suis omnibus
Inferioribus præscindi possit?*

¹ **A**lijs terminis: utrum dari possit conceptus objec-

tivus entis ut sic, qui sit unus unitate rationis, seu ita præcisus per intellectum ab omni multiplicitate, ac diversitate, quæ in particularibus entibus invenitur, ut sit cōmunis omnibus, nimirum Deo & creaturæ, sub-

substantiæ & accidenti, & ijs, quæ sub horum generibus continentur. Thomistæ negant conceptum obiectivum entis simpliciter unum, seu perfectè præcisum ab inferioribus, solùmquæ agnoscunt unum secundum quid, sive præcisum imperfectè & quoad explicitum, sicut definitum à definitione, vel sicut homo præscinditur à rationali, aut animal à vivente sensibili. Nam quoad implicitum (ajunt) ratio entis, quantumvis abstracta, cōtinet actu inferiora omnia, quæ transcendit, & hæc ad ejus essentiam pertinent, sicut rationale ad essentiā hominis. Ex adverso posse rationē entis ab inferioribus perfectè præscindi, atque adeò unam esse simpliciter unitate rationis, tueritur Scotistæ omnes cum Scoto, & cōmuniter Nostri cum P. Suar. disp. 2. Metaph. s. 2..

2 *Prob.* hæc sententia: ubi adest cōvenientia & similitudo realis plurium in ratione aliquā, potest hæc ratio ab ijs omnibus perfectè præscindi; quamvis similitudo sit permixta dissimilitudini, vel quamvis alioqui dissimilitudo sit major & prævalens: sed inter entia particularia, v. g. inter Deum & creaturam verè adest similitudo & convenientia realis in ratione entis: hæc ergo ratio potest ab ijs entibus perfectè præscindi. *Maj.* patet in Angelo & equo, à quibus ratio substantiæ, & in homine ac lapide, à quibus ratio corporis nō minùs perfectè præscinditur, quàm ratio hominis à Petro & Paulo, estò longè major inter illos sit diversitas, ac dissimilitudo, quàm

convenientia in statu reali. *Min.* verò est indubitabilis: tam quia Deus magis differt à puro non ente, quàm ab ente creato, quod quidem entitatem à Deo participat, non per identitatem, sed per similitudinem & imitationem. Tum quia, si homo in alijs prædicatis minùs communibus factus est ad imaginem & similitudinem Dei, potiùs in prædicatis transcendentibus.

3 *Respondent* Thomistæ, similitudinem inter creaturam & Deum in ratione entis solùm esse proportionalem, in eo sitam, quòd creatura ita se habeat ad suum esse, sicut Deus ad suum. Sed *contra*; proportionalitas hujusmodi non impedit perfectam præcisionem, quando ratio communis propriè verificatur de singulis extremis: sed ratio etis propriè verificatur de Deo & creaturâ: ergo &c. *Maj.* constat, tum in homine & lapide, à quibus perfectè præscinditur ratio substantiæ, estò similitudo sit tantùm proportionalis, quatenus scilicet lapis ita se habet ad suum esse per se, sicut homo ad suum: tum etiam in numeris diversis, v. g. 5., & 50., à quibus perfectè abstrahitur ratio *dimidij*, vel ratio *duplicis*; quamvis hi numeri sint solùm proportionaliter similes, quatenus ita se habent 5. ad 10., sicut 50. ad 100.. Ab hujusmodi autem comparatione duarum proportionum quantitatis translatus est nomen *proportionalitatis* ad comparisonem habitudinum in prædicatis metaphysicis.

4 *Confirm.*: ea sunt unum perfectâ unitate rationis in aliquo præ-

prædicato communi, quæ in eo sunt uniformiter definibilia, ita ut eadē definitio propriè verificetur de singulis: sed in prædicato entis uniformiter-definibilia sunt inferiora entia; de quolibet enim, prout ens est, propriè verificatur esse *aptum existere*, sicut de quolibet animali, prout animal est, propriè verificatur esse *aptum sentire*: ergo &c.. *Maj.* traditur ab Arist. 5. Metaph. t. 11., & à D. Thomâ ibi lect. 7. lit. f.. *Urgetur*: quidquid convenit substantiæ, in quantum ens est, convenit etiam accidenti, videlicet posse realiter existere, distinguî à puro nihilo, chimæram excludere, posse coexistere loco & tempori, habere attributa bonitatis, veritatis, &c.. Item: substantia, in quantum ens, non distinguitur ab accidenti: falso quippe dixeris, ideo substantiam non esse accidens, quia est *apta existere*: substantia ergo sub reduplicatione & conceptu entis omnino est una & eadem per rationem cum accidenti: nam ibi est omnimoda identitas & unitas, ubi nulla est distinctio, sed potius convenientia in omnibus; hæc enim ratione homo & equus sunt omnino unum sub conceptu animalis, & sic de alijs inductione perpetuâ.

5 *Prob.* aliter ex doctrinâ Thomisticâ; ratio entis ab inferioribus præcinditur objectivè, ita ut inferiora maneant propriè incognita ex parte objecti, nec attingantur à cognitione *ens*: ergo per cognitionem istam ratio entis redditur perfectè præcisa, & non solum secundû quid,

seu penes explicitum. *Prob. conseq.*: id perfectè præcinditur, quod ab alio separatur intentionaliter, sive in esse cogniti, ut ipsi Thomistæ inculcant, maxime in præsentî: sed ratio entis perfectè separatur intentionaliter ab inferioribus, si ab eis objectivè præcinditur. *Patet*: quia ratio entis per cognitionem *ens* existit intentionaliter, quando non existunt intentionaliter inferiora; siquidem hæc ex parte objecti non terminant eam cognitionem, sed manent incognita. Quid autem est perfectè separari intentionaliter unû ab alio, nisi intentionaliter existere unum, quando vel ubi aliud intentionaliter non existit? sicut realiter separari unam ab alio nihil est, nisi existere realiter, quando vel ubi non existit realiter aliud.

6 Hinc etiam sequitur rationis unitas perfectâ. Nam in eo statu, in quo ens nullam habet diversitatem aut pluralitatem, est perfectè unum, utpote omnino indivisum: ideoque si nullam haberet in statu reali, foret in eo statu penitus indivisum & unum. Atqui ens objectivè præcisum nullam habet in statu intentionali diversitatem aut pluralitatem, cum hæc tota consistat in inferioribus, quæ non transferuntur ad statum intentionalem, cum maneant incognita: ergo &c.. *Dices*: ens in eo statu pluralitatem habet pro implicito. *Contra* 1.: per te habere pluralitatem pro implicito coheret cum eo, quod pluralitas propriè non sit in statu cogniti, in quo est ens; siquidem pluralitas non est cog-

Cognita : ergo non impedit perfectam unitatem in statu cogniti , sicut eam in statu reali non impedit pluralitas , quæ in statu reali non est.

7 *Contra 2.* : inferiora non includuntur implicite in conceptu *entis* : non ergo habet ens pluralitatem pro implicito. *Prob. antec.* : implicite includi , juxta Thomistas , est pertinere formaliter ad essentiam entis , ut præcisive cogniti , sicut ad essentiam definiti pertinent ea prædicata , per quæ definitur . Sed inferiora entia non ita pertinent ad essentiam entis ut sic. *Prob. ex D. Thomâ* , tum q. 2. de ver. ar. 11. , ubi expresse docet , nomen ens posse dici de Deo & creaturâ , quia in definitione entis *non clauditur defectus* : ergo substantia , accidens , materia & reliqua inferiora , in quibus proculdubio importatur defectus & imperfectio multiplex , non pertinent formaliter ad definitionem & essentiam entis . Tum in 3. de Anim. lect. 12. lit. g. , ubi planè docet , nullum objectum posse intelligi præcisive sine eo , quod est de ratione , seu definitione ipsius , v. g. homo sine animali , *quod est de ratione hominis* : sed per te dum cognoscitur ens ut sic per cognitionem *ens* , cognoscitur sine inferioribus : hæc igitur non sunt de ratione entis , nec in ejus definitione ponuntur . Hinc præcisio entis ab inferioribus vocari debet *excludentis ab excluso* in esse cogniti : id enim excluditur à statu cogniti , quod intra illum non admittitur , sed relinquitur in statu incogniti .

8 Adde quod juxta D. Tho-

mam in Prolog. Metaph. Ens commune separatur à materiâ secundum rationem , & potest sine materiâ esse , quatenus est indifferens ad Deum etiâ , & Angelum : sed nullus conceptus objectivus potest esse sine materiâ , si ab eâ nō præscinditur etiam quoad implicitum , ut patet in conceptu leonis , vel animalis : ergo &c. . Item separari *secundum rationem* in phrasi Aristotelis & D. Thomæ idem est ac separari *secundum definitionem* : si ergo ens commune est à materiâ separabile secundum rationem , non est definibile per materiâ , adeoque nec per alia inferiora , quæ transcendit . Item conceptus objectivus entis est simplicissimus , quia *id , in quod intellectus omnes conceptiones suas resolvit , est ens* , ut ait D. Thomas q. 1. de ver. ar. 1. . Si autem includeret implicite inferiora , ipsæ potius resolveretur in conceptus eorum , sicut conceptus hominis resolvitur in conceptus animalis & rationalis , & conceptus cujusvis definiti in eos , per quos definitur ; etenim resolvi est explicari per conceptus simpliciores , ac distinctiores essentia .

9 *Confirm.* : Si ens includeret definitivè substantiam & accidens , non verè diceretur absolutè , *substantia est ens* ; quia ens præter substantiam includeret accidens , quod substantia non convenit : quemadmodum non verè dicitur , *planta est animal* , quia animal præter vivens includit sensibile , quod non convenit plantæ . *Dices* , de substantiâ verificari quidquid est de essentia entis pro

explicito, nō verò pro implicito. Sed *contra*: regula summularum inconcussa est, quod definitum & definitio convertantur, ita ut de quocumque verificetur definitio, verificetur pariter definitum, & viceversa: idque, sive conceptus definiti sit univocus, sive sit analogus; nam quo sensu de medicamento v. g. dicitur esse *sannum*, dicitur etiam definitio *sani*, nempe causaliter. Sed per te quidquid est de essentiâ entis pro explicito, est definitum, & quidquid est de essentiâ ejusdem pro implicito est definitio: ergo vel utrūque, vel neutrum verificatur de substantiâ. Mitto alia, quæ dedimus in fuf. tr.

CAP. II.

Fundamenta contraria diruuntur.

10 **O** Bjic. 1.: Juxta Aristotelē 10. Metaph. t. 8., ens immediate significat decem prædicamenta, ita ut non prædicet aliam naturam à decem prædicamentis, ut ait D. Thomas ibi lect. 3.: ergo non significat aliquem gradum præcisum, seu ratione distinctum à prædicamentis. Item juxta eundem 8. Metaph. t. 16. ens statim est substantia, quantitas, & reliqua prædicamenta: non enim expectat aliquid additum, ut fiat substantia, &c., ut explicat ibi D. Thomas lect. 5.: ergo ens non est aliqua ratio communis præter ipsa prædicamenta; unde nec ponitur in definitionibus, ut ibidem admonet Aristoteles.

11 *Resp.*: ens significat prædicamenta, non immediate in sensu

formali, sed potestativè eo modo, quo animal significat species suas. Nec Aristoteles ibi agit de significatione immediatâ (quidquid dicat Averroes), sed solum de prædicatione generali, in quâ equiparat unū & ens, quia utrumque extenditur ad omnia prædicamenta. D. Thomas solum negat in ente aliam naturam à prædicamentis alietate intentâ ab Avicennâ, nempe naturam accidentalem additam supra ea, de quibus prædicamenta dicuntur. Dicitur autem ens *statim* esse substantia, &c.: quia, ut contrahatur ad prædicamenta, nō expectat aliquid additum per modum differentię propriè talis, id est, aliquid, quod non sit formaliter ens, sicut differentia non est formaliter genus; expectat tamen aliquid contrahens per modum conceptus magis expressi & limitati, ut postea dicemus.

12 Ob eamdem rationem ens non ponitur expressè in ijs definitionibus, quæ per genus & differentiam traduntur; quia nimirum ens non est genus, nec se habet ut materia ad differentias mutuò distinctas, ut ibidem observat D. Thomas. Unde & prædicamenta dicuntur *primò diversa*, quia in nullo genere conveniunt, nec differunt proprijs differentijs mutuò distinctis à ratione communi entis, in quâ verè conveniunt; sed differunt se totis, quamvis etiam se totis talem habeant similitudinem, quæ fundamentum præbeat ad abstractionem entis. Certe Deus & creatura sunt entia primo diversa; & tamen *Deus cum rebus*
om-

omnibus similitudinem habet, & dissimilitudinem simul, ut ait D. Thomas 1. cont. Gent. c. 19.

13 *Objic. 2.* contra præcisionem entis à Deo & Creaturâ. Implet vera similitudo inter Deum & creaturam: ergo & præcisio prædicati communis utrique. *Prob. antec.*: quia finiti ad infinitum nulla est proportio, sed infinita distantia, non minus quam inter ens reale & fictum: ergo & infinita dissimilitudo. *Obiectio* est contra D. Thomam tum loco cit. cont. Gent.: tum 1. p. q. 4. ar. 3., ubi concludit in corp.: *Illa, quæ sunt à Deo, assimulantur Deo, in quantum sunt entia, ut primo & universali principio totius esse.* Habet utique Deus cum creatura dissimilitudinem infinitam, quatenus est ens infinite majus, & melius creatura; & tamē habet similitudinem aliquam, quatenus utrumque extremum verē est ens aptum existere. Nec finiti ad infinitum deest proportio sumpta pro similitudine aut convenientiā in aliquā ratione; albedo quippe infinita, si daretur, similis esset finiti in ratione coloris; sed solum deest proportio quantitativa, supra pro æquivalentia ex toto, vel ex parte, quasi finitum sit æquale infinito, vel eidē æquivalens quoad tertiam partem, aut sextam, &c.. Licet autem Deus non minus distet à creaturâ, quam ens reale à ficto, distat tamen aliter, per distantiam scilicet utrumque positivam, cujus infinitudo non tollit, quominus utrumque extremum verē & intrinsecē sit ens: at ens reale distat à ficto, ut ens à non ente, seu

per distantiam ex alterâ parte negativam, quæ similitudinem intrinsecam penitus excludit.

14 *Replie.*: ens præcisum à Deo & creaturâ foret realitas implicatoria, utpote nec creata nec increata, nec finita nec infinita, nec necessaria nec cōtingens. *Nego* fore implicatoriam in sensu formali & præcisivo, in quo sicut non implicat substantia ut sic, quæ nec sit corporea, nec incorporea, nec animata nec inanimis, ita pariter. *Insistes*: Deus secundum omnē suam formalitatē est singularissimus: ergo formalitas entis, quæ Deo cōvenit, non potest per abstractionem communis fieri creaturis. Et alioquin aliquid cum Deo identificatum poterit non esse Dei. *Dist. antec.*: secundum omnem sui formalitatem conceptam ut propriam Dei, *conc.*: non conceptam ut propriam Dei potius quam creaturæ, sicut non concipitur per cognitionē ens, *neg. antec.*: quia ratio entis à Deo abstracta non concipitur ut essentia Divina, sicut non cōcipitur ut substantia Angeli ratio substantiæ abstracta ab Angelo & rebus corporeis. Unde nunquam contingit, ut aliquid cū Deo identificatum non sit Deus: nam prædicatum entis, quod per rationem redditur indifferens ad Deū & creaturam, non est realiter unum, sed multiplex, solumque dicitur unum unitate cognitionis confusa.

15 *Objic. 5.*: ens abstractum esset quid prius superius, & simplicius Deo: quod repugnat. Esset item conceptus potentialis, & determinabilis per conceptum differentia-

lem, quo cum proinde compositio-
nem faceret metaphysicam, à Deo
relegandam. Sed in primis rogo, an
essentia entis explicita, seu cognita
ex parte objecti per cognitionem
ens, sit Deo prior, superior, & sim-
plicior. Deinde *resp.*, ens abstractum
esse Deo prius prioritate logicà, seu
in subsistendi consequentià; quatenus
benè arguitur, *hoc objectum est Deus*:
ergo est ens, non tamen è converso:
esse ita superius logicè, id est, la-
tius in prædicando, quatenus de plu-
ribus prædicatur ens, quàm Deus: ta-
lis enim prioritas & superioritas nō
est propria Dei, cum tota consistat
in imperfecto, & confuso modo con-
cipiendi plura objecta similia. Est
pariter Deo simplicius simplicitate
merè logicà, id est, excludente dis-
tinctionem rationis in plura prædi-
cata: quid enim prohibet plura in
Deo, quàm in perfectitate v. g., dis-
tinguere attributa saltem penes ex-
plicitum & implicitum.

16 Negandum tamen, con-
ceptum entis ut sic esse potentialem
per modum partis ab alià comparte
determinabilis, quacum faciat com-
positionem metaphysicam: omnis
enim compositio importat partes
mutuò distinctas; qualiter distinguū-
tur physicè materia & forma, ac me-
taphysicè genus & differentia: in Deo
autem nec aseitias, nec alia formalis-
tas mutuò distinguitur ab ente, iux-
ta dicenda cap. 11. Potest nihilomi-
nus vocari *potentialis*, si hoc tantum
sonet esse indifferentem, ut determi-
netur per varios conceptus ætiores,
in quibus formaliter includitur. Un-

de inferes, nihil esse Deo simplicius
in sensu reali, aut etià in sensu for-
mali, excludente cōpositionem me-
taphysicam: & consequenter nihil ef-
se Deo prius, etiam per intellectum,
prioritate partis ad totum, cum in
Deo nulla etiam per intellectum sit
compositio partium.

17 *Objic.* denique ex analo-
già, & transcendentia entis. Ex ana-
logià: nam ens perfectè præcisum fo-
ret univocum; foret enim concep-
tus objectivus omnino unus, nullā-
que diceret actu diversitatem. Ex
transcendentia: quia esse perfectè
præcisum est formaliter segregatum
esse ab inferioribus: esse autē tran-
scendēs est formaliter imbibitum esse
in ipsis: quæ duo contradictoriè op-
ponuntur. Verum hæc solvenda sunt
ab Adversarijs in ente secūdam ex-
plicitum, id est, in illà realitate, quæ
juxta ipsos cognoscitur ex parte ob-
jecti per conceptum *ens*, non cog-
nitis differentijs. Quod nos attinet,
ratio entis, si spectetur præcisè prout
significata per nomen, seu conceptū
ens, univoca quidem est; & solum
est analogica, si spectetur modus essen-
di, quem habet in inferioribus, ut
probabimus cap. seq. Ex transcen-
dentià verò nulla sequitur contra-
dictio; cum esse ens formaliter segre-
gatum ab inferioribus, & in iisdem
formaliter imbibitum, non fiat per
eundem conceptum, sed per diver-
sos: manet enim imbibitum in diffe-
rentijs; prout cognitis per concep-
tas proprios & discretos, & simul ab
ijsdem abstrahitur per alium concep-
tum longè diversum, scilicet per
con-

conceptum *ens* : in quo nec umbra repugnantiae, sicut nulla est in eo, quod animal sub conceptu *animal* sit formaliter segregatum ab homine, in quo tamen formaliter imbibitur sub conceptu *homo*. Sed de hoc rursus cap. 4. & 5.

CAP. III.

*Utrum ens commune sit univocum?
an analogum?*

18 **S**upponendum 1., ens non esse pure æquivocum respectu Dei & creaturæ, substantiæ & accidentis: id enim evidenter colligitur ex dictis cap. præced., & multis ostendit D. Thomas q. 7. de potent. ar. 7., & sæpe alias. Supponendum 2., ens posse dici analogum analogiâ, non solum physicâ, sed metaphysicâ. Solum dicuntur univocari physicè, quæ sunt ejusdè speciei atomæ : unde in ijs, quæ specie differunt, & solo genere conveniunt, datur analogia physica; quo sensu dixit Aristoteles 7. Physic. tr. 31., sub genere latere equivocationes. Univocatio verò metaphysica sumitur pro convenientiâ generica : unde quæ in nullo genere propriè tali, sed solum in transcendentibus conveniunt, ut Deus & creatura, vel etiam substantia & accidens, analogiam habent metaphysicam.

19 Quæstio igitur solum est de analogiâ, vel univocatione logica absolute sumpta juxta definitionem Aristotelis in Antepredicam.. Et quamvis dissidium sit magnâ ex parte vocale, ut expendimus in sus.

tract. à n. 33., *prima* tamen *sententia* tenet, ens esse pure analogum. Ita communiter Thomistæ, quibus accedunt plures è Nostreis cum P. Suar. d. 28. metaph. s. 3., & d. 32. s. 2.. Secunda videtur ens dicere pure univocum in sensu logico. Ita PP. Arriaga, Oviedo, Peynado, & communiter Recentiores nostri. Pro hac sententiâ citari solet Scotus cum Scotistis omnibus, qui reverâ dicunt ens esse univocum simpliciter : sed teste Mastro d. 2. met. q. 5. ar. 1. nolunt (& hæc potest esse *tertia sententia*), ens esse pure univocum, sed univocum analogum. A nobis duplici assertionione quæstio resolvitur.

20 *Affero* 1. : ratio entis, si spectetur præcisè ut significata per nomen, seu conceptum *ens*, univoca est Deo & creaturæ, necnon substantiæ & accidenti. *Prob.* ex definitione Aristotelica: tunc datur univocatio, quando *nomen est commune*, & *ratio significata per nomen est* omnino vel simpliciter *eadem*, identitate sive unitate rationis: sed ratio entis significata per nomen *ens* commune Deo & creaturæ, &c., omnino est eadem : ergo. *Prob. min.* : quia ratio entis, prout sic accepta, perfecte præcisa est à pluralitate & diversitate inferiorum, ut satis ostendimus cap. 1. : hoc autem est omnino unam & eandem esse per intellectum, ut nemo dubitat. *Confirm.* : ratio entis, quatenus substat conceptui *ens*, non est partim eadem, & partim diversa formaliter; alioquin non esset perfecte præcisa à differentiis, aut modis particulariū entium propriis,

pijs, cum ab his proveniat tota diversitas: ergo non est analogia, & consequenter est univoca.

21 *Respondebis* 1. ex P. Suar., esse partim diversam, quia non descendit uniformiter ad Deum & Creaturam, sed cum ordine prioritatis, ac dependentiæ essentialis, quem ordinem ratio ipsa communis per se exigit. Sed *contra* 1.: quia ens ut sic perfectè præcinditur ab hujusmodi ordine prioritatis ac dependentiæ; alioquin non præcinderetur ab ente creato & increato, contra doctrinam P. Suar.. *Contra* 2.: quod ratio entis intrinsecè postulet talem habere ordinem in statu reali, ut summum probat, eam esse diversam radicaliter, non vero formaliter. Atqui sola diversitas formalis & actualis obstat univocationi. *Prob.*: quia non magis opponitur univocationi ordo prioritatis & dependentiæ, quàm multiplicitas, & differentia essentialium: sed multiplicitas & differentia, dum merè radicalis est, univocationi non obstat; nam omnis ratio univoca est radicaliter multiplex, & omnis ratio generica radicaliter importat essentialias specie diversas: ergo pariter.

22 *Respondebis* 2. ex Thomistis, rationem entis esse eandem pro explicito, simulque diversam pro implicito. *Contra* 1.: quia hoc reipsa est definitum convenire uniformiter inferioribus, quibus non ita convenit definitio, contra regulam conversionis, de qua n. 8.. *Contra* 2.: diversitas non significata per nomen ens non obstat univocationi, quam intendimus: sed diversitas pro impli-

cito, in sensu Thomistico, non significatur per nomen ens. *Prob.*: non significatur per hoc nomen, quod non representatur per conceptum, seu cognitionem ens: at illa diversitas per conceptum istum non representatur, cum maneat incognita & non attacta ex parte objecti, juxta Thomistas: ergo. Nec dicas, representari implicite. Nā implicite representari, juxta doctrinam tuam, est verè non representari, cum sit verè non cognoscibilis, nec attingi ex parte objecti.

23 Sed utraque responsio rejicitur ex D. Thoma 1. p. q. 13. ar. 3. ad 1., ubi docet, quædam nomina significare perfectiones hoc modo, quod ipse modus imperfectus, quo à creaturâ participatur Divina perfectio, in ipso nominis significato includitur, sicut lapis, &c.: quædam verò nomina significant ipsas perfectiones absolute absque hoc, quod aliquis modus participandi claudatur in eorum significatione; ut ens, bonum, &c.. Modus ergo participandi finitus, accidentaliter, &c. non clauditur in significatione nominis ens. Unde contra 1. *respons.* infero: ergo tale nomen perfectè præcindit ab ordinis difformitate, quâ ratio entis descendit ad Deum & creaturam. Infero cōtra 2.: ergo nomen illud nec pro implicito significat diversitatem inferiorum; siquidem nullus modus participandi clauditur in ejus significatione: alias verè dici posset, nullam rationalitatem claudi in significatione nominis homo, etsi nomen istud rationalitatem pro implicito significet.

24 *Affero 2.* : Ratio entis, si spectetur modus essendi, quem habet in inferioribus, analogia est: & hoc sufficit, ut ens dicatur absolute & simpliciter analogum. Prior pars constat: quia ratio entis valde diverso modo est in Deo & creaturâ: nam in Deo est independenter, illimitatè & plenissime, tamquâ in primo fonte omnis entitatis; non ita verò in creaturâ: similiter in substantiâ habet esse per se, ac propter se, & prius ac principalius, quàm in accidenti. Spectata igitur quoad modum essendi proculdubio est diversa. Quare cum aliunde sit aliquatenus eadem, tum ex convenientiâ & similitudine reali, tû ex unitate intentionali conceptûs objectivi communis, jam est partim eadem, & partim diversa, ac proinde analogia.

25 Posterior assertionis pars nititur auctoritati sapientum, quâ nihil aptius, & urgentius in usu nominum. Aristoteles enim, D. Thomas, Scotus, Suarius, & plerique sapientes ens absolute vocant analogum, utique propter diversitatem in modo essendi: tum quia eò tendunt, vel alludunt argumenta ferè omnia, quibus analogiam probare solent. Tum quia non illam desumunt ex defectu præcisionis aut unitatis in ente abstracto; hanc enim incunctanter agnoscunt Aristoteles & D. Thomas, ut satis ostendimus in sus. tr.. Tum quia expressè admonent ipsimet, unde analogiam sumant, vel cur univocationem plerumque negent. Nam Aristoteles 7. Metaph., & D. Thomas ibi lect. 4. monent, consideran-

dum esse, non solum quomodo ratio communis prædicatur de pluribus, sed etiam quomodo se habet, ut videlicet (inquit D. Thomas) *non ea dicamus univocè prædicari, quorum non est una ratio in essendo*. Unde infert, quidditatem non univocè prædicari de substantiâ & accidenti; quia *primò & simpliciter inest substantiâ, & consequenter alijs*.

26 *Dices*: hæc est analogia physica vel metaphysica, extrinseca rationi communi, nec nisi mediatè significata per nomen, quæ reperitur in qualibet ratione genericâ. *Resp.*: analogia propria entis non est metaphysica qualiscumque, aut qualis interdum cõfunditur cum physicâ; sed est metaphysica strictè, quæ utpote in transcendentia fundata excludit convenientiam genericam hujusmodi autem analogia summa est inter analogias composibiles cum unitate conceptûs objectivi communis, & longè major, quàm quæ propria est generis. Unde potior est ratio, ut ens, quàm genus, dicatur simpliciter analogum, vel etiam ut genus magis quàm ens, dicatur logicè univocum, ut aliquando indicat D. Thomas.

27 Potior, inquam, est ratio. Tum quia analogia entis, coquod summa sit, extenuat, & quasi obruit univocationem logicam, seu quæ cõsideratur à Logica tamquam propria generum & specierum, in quibus nō adest analogia metaphysica strictè talis. Tum quia diversitas inferiorum, à quâ provenit, non est in sensu formali penitus extrinseca ratio-

ca mutuò, seu per mutuam præcindibilitatem; cum sit formaliter impræcindibilis à ratione entis. Nec diversitas hujusmodi significatur pure mediatè per nomen *ens*, si propriè loquamur, licet significetur mediâ ratione communi: non enim propriè mediat id, quod non reciprocè distinguitur ab extremis. Idcirco præcino entis vocari solet imperfecta, vel incompleta, etiam ab admittentibus unum conceptum objectivum entis: nempe quia non est mutua, quamvis ex parte sui præcindatur ens ab inferioribus tam explicitè, quàm implicitè; & in hoc sensu sit perfectè præcisum, prout diximus cap. 1.

28 Ex dictis colliges, ens commune sine speciali reduplicatione sumptum esse univocum analogum, sic tamen, ut sit analogum simpliciter, & univocum secundum quid. Quamvis enim, si spectetur præcisè quatenus significatum per nomen commune, sit propriè univocū (imò, sistendo intra limites significationis abstractæ, *absolutè* univocum); tamen, quia univocatio ista velut obruitur, & absorbetur à prævalente analogiâ in essendò, idcirco reduplicatione seclusâ dici debet univocum cum addito *secundum quid*: quo addito non semper minuitur proprietas, sed sola perfectio, ut cum dicitur accidens *ens secundum quid*, quamvis propriè sit ens. Dices, ens debere dici absolutè univocum. Tum quia definitio univocorum solum exigit, ut ratio significata per nomen commune sit eadem: & ratio entis eadem est

simpliciter. Tum etiâ, quia esse univocum convenit enti formaliter ab unitate conceptûs objectivi; esse verò analogum convenit ei denominativè tâtum à diversitate inferiorum.

29 *Resp.*: definitio univoc. potest intelligi de ratione, præcisè quatenus significatâ, sub quâ reduplicatione ratio entis est simpliciter eadem, & absolutè univoca: atque hoc sensu intelligitur interdum ab Aristotele & D. Thomâ. Sed potest etiam intelligi de ratione, non præcisè quatenus significatâ, nec secundum ea præcisè, quæ habet ex vi nominis, aut conceptûs communis, sed insuper secundum diversitatem, quâ in ipso statu abstractionis habet, aut non habet denominativè à contractionis statu; & in hoc sensu, quem plerique Sapientes amplectuntur in præsenti, dicitur absolutè analogum. Nec obstat, quòd id habeat denominativè à diversitate inferiorum. Tum quia diversitas hæc non est ipsi penitus extrinseca, ut nuper diximus. Tum præsertim, quia sæpè magis attenditur in modo loquendi, quòd solum denominativè habetur: sic actio externa, v. g. deambulatio, quamvis formaliter naturalis sit, dicitur tamen absolutè libera per solam denominationem ab actu interno.

30 Notandum tamen, quòd analogia entis non est analogia *proportionalitatis*: hæc enim vel importat aliquid improprietatis, aut metaphoræ, ut in nomine *risus*, quatenus dicitur de florido præti decore: vel requirit nomen plures imbibens conceptus, aut representans plura

ut plura. Atqui nomen *ens* nec repræsentat plura ut plura, ut supra constitit, nec improprie dicitur de creaturâ & accidenti, ut fatetur Thomistæ. Proportionalitas autem sumpta pro comparatione duarum, vel plurium proportionum, quâ scilicet ita se habet creatura ad esse finitum, sicut Deus ad infinitum, aut ita accidens ad suum esse, sicut substantia ad suum: hæc, inquam proportionalitas non sufficit ad analogiam, nec univocationem impedit, ut jam supra notavimus, cū talis comparatio locum habeat in inferioribus cujuscunque generis, ut agnoscunt contrarii.

31 Nec item analogia entis est analogia *attributionis extrinsecæ*, quasi creatura ratione habitudinis ad Deum denominetur *ens* extrinsecè à Deo, similiterque accidens ab ente substantiali; non aliter ac medicina vel urina denominatur *sanana* extrinsecè à sanitate reperta in solo animali, quod est principale analogatum. Quamvis enim Aristoteles & D. Thomas hoc exemplo explicent analogiam entis, non intendunt paritatem in omnibus, sed in eo solùm, quòd utrobique sit attributio, vel habitudo plurium ad unū, licet non eodem modo: quia nimirum analogia attributionis extrinsecæ requirit, ut ratio significata per nomen non multiplicetur realiter in analogatis, & primum analogatum ponatur in definitione ceterorum, sicut ponitur animal, cum definitur medicina *causa sanitatis in animali*. At verò ratio entis multiplicatur realiter in analogatis, & in definitio-

ne omnibus communi, nèpè *aptum existere*, non ponitur primum analogatum, scilicet Deus. Est igitur analogia entis *attributionis intrinsecæ*, in eo fundata, quòd licet creatura sit ens intrinsecè ab entitate suâ, hæc tamen entitas dicat habitudinem intrinsecam & essentialem ad Deum, tamquam ad primum ens, similiterque accidens ad substantiam, tamquam ad ens præcipuum, propter quod est.

Argumenta contraria.

32 **C**ontra 1. assert. *Objc. 1.* authoritas Aristotelis, & D. Thomæ. Verum hi planè supponunt unitatem conceptus objectivi, dūque expressè negant ens esse univocum, solam remouent univocationem absolute & simpliciter, idest, in quâ ratio significata sit eadem tam logicè, quàm metaphysicè, seu tam formaliter ex vi nominis, quàm denominativè ex parte inferiorum. Dūque D. Thomas ex professo probat, nullum nomen univocè dici de Deo & creaturis, vel nō loquitur de nominibus abstractissimè sumptis, vel solùm excludit univocationem omninò perfectam, seu non diminutam ex vi transcendentie: omnia quippe nomina Deo & creaturis communia, ut *vivens, sapiens, spiritualis*, &c., transcendentia sunt respectu Dei, quia in omnibus ejus attributis implicitè includuntur.

33 Cum autem ianuit S. Doctor, in definitione creaturæ vel accidentis ponendum esse Deum, vel substantiam, tamquam principale analogatum, planè loquitur de creaturæ

vel

vel accidentis definitione in esse entis finiti, aut inhaerentis: quo sensu admitti poterit, ens creaturæ & accidenti esse analogum analogiâ attributionis, tum intrinsecæ, tum etiam extrinsecæ per denominationem à principali analogato, quod est Deus, vel substantia. Sed cum extra dubium sit, quin creatura, vel accidens definiri possit in esse entis abstrahissimè sumpti sine mentione Dei, vel substantiæ: roganti enim, cur creatura vel accidens sit ens? satis responderetur, quia est *quid aptum existere*; in hac certe acceptione (de qua in præsentī) negari nequit univocatio. Nam si creatura accipitur in quantum ens, & Deus in quantum ens, nulla est differentia, vel inæqualitas, sed rationis identitas, aut indistinctio intentionalis, dummodo mentalis expressio *ens* distinguatur realiter ab expressione *Deus*, vel *creatura*.

34 *Objic. 2.*: Si ens attentè præcisè vi nominis, aut conceptûs communis, esset univocum, foret genus: tum quia foret aliquod universale, seu prædicabile, & non aliud, quam genus: tum quia enti conveniret definitio generis, nimirum, *Prædicabile de pluribus specie differenti- bus in eo quod quid. Nego sequel.*: quia genus ex propriâ definitione exig'it differentias mutuò distinctas, seu in quibus formaliter non includatur: definitur enim per ordinem ad inferiora specie differentia, quæ videlicet talia sint respectu prædicati communis; ac proinde petit, ut inferiora propriè sint species resolu-

bilis in duos conceptus objectivos mutuò distinctos, utpote facientes compositionem metaphysicam. At verò ens non distinguitur mutuò ab inferioribus, sed in omni differentiâ includitur formaliter ratione transcendentis. Hoc tamē non tollit, quominus verè sit universale, & sensu lato, ac improprio *genus* appelletur, quamvis non sit propriè genus, nec aliud ex prædicabilibus Porphyrianis: quia Porphyrius non est locutus de transcendentibus, ut communiter notatur in Logicâ.

35 *Objic. 3.*: suppositâ transcendentia, ratio entis etiam in sensu logico est partim eadem, partim diversa: ergo non est logicè univoca. *Prob. antec.*: quia Deus & creatura ita conveniunt in ratione entis, ut in eâ formaliter differant, siquidem differunt in aseitatis & abalietatis, quæ sunt formaliter ens, & nihil addunt supra ens. *Confirm. 1.*: ideo quæ differunt per differentias rationalis, & irrationalis, non differunt per animal, quia animal est extra conceptum differentiarum: ergo ab opposito, cum ens non sit extra conceptum aseitatis, & abalietatis, quæ differunt per differentias istas, differunt per ens. *Conf. 2.*: ratio entis est essentialiter multiplex; quia est multiplex per se totam, & non per aliquid, quod non sit formaliter ens: aut quia de essentiâ ejus sunt differentia, utpote quæ nihil addunt supra ens: quâ ratione animal hominis & animal equi sunt de essentiâ animalis ut sic. Non ergo ratio entis est una, & indivisa, pro-

ut

ut ad univocationem requiritur.

36 *Nego antec. object.* Ad 1. *prob.*: Deus & creatura convenient in ratione entis abstractâ, sive ut significatâ nomine, vel conceptu confuso *ens*; quod sufficit univocationi logicæ: nec differunt in eâ ratione, nisi ut contractâ, & imbibitâ in his conceptibus, *aseitas*, *abalietas*: qui conceptus aliquid addunt supra ens additione importante distinctionem non mutuam, de quâ infra. *Ad 1. conf. neg.* causalem *antec.*, quæ solum probat, hominem & brutum non differre per animal, nec ut abstractum, nec ut imbibitum in conceptibus differentiarum. Quamvis autem hoc posteriori modo differât Deus & creatura per ens, conveniunt tamen in ente, quatenus abstractè significato. *Ad 2. neg. antec.* quoad utramque partem: nam ratio entis abstracta præscinditur ab omni multiplicitate & differentiâ. Nec est multiplex formaliter per se ipsam, sed per aliquid, quod ita est formaliter ens, ut tamen ens non sit formaliter illud ipsum. Animal autem *ut proprium hominis, aut equi*; non est de essentiâ animalis ut sic; licet sit formaliter animal; quemadmodum nec homo, vel equus, sub conceptu simplici specifico. Si verò animal præscindatur ab his obliquis *hominis, equi*, jam sumitur sub nudo conceptu animal.

37 *Obje.* 4.: nullum nomen est univocum respectu eorum, quorum uni convenit simpliciter, alteri secundum quid, ut patet in nomine *sanum* respectu animalis & medica-

menti, & in nomine *albus* respectu hominis penitus candidi, & Æthyopis. Sed ita se habet nomen *ens* respectu Dei & creaturæ, substantiæ & accidentis: nam solus Deus est ens plenissimè & totaliter; creaturæ verò comparatione Dei sunt quasi nihil, & quasi non sint: item sola substantia dicitur ens simpliciter; accidens verò ens secundum quid, apud Aristot. & D. Thomam. Non ergo potest hoc nomē esse univocum respectu &c. *Confirm.*: id solum est simpliciter tale, quod ex primâ nominis institutione significatur: nomen autem ens primò impositum est ad significandum id, quod per se est ens; adeoque solum Deum, aut solam substantiam.

38 *Ad object. diff. maj.*: quādo tō *secundum quid* alienat nomen ad sensum improprium, ut in appositis exemplis, *conc.*: quando solum minuit perfectionem unius comparatione alterius, & illam relinquit proprietatem nominis communis, *neg. min.*: & similiter *diff. min. neg. consequ.*: certè aquæ guttula, licet non possit cum Oceano univocari sub nomine *gutta*, vel *oceanus*, quā comparatione istius solum est aqua secundum quid & quasi nihil, bene tamen sub abstracto & confuso nomine *aqua*, quia hoc abstrahit à magnâ & parvâ, & sine improprieta- te convenit guttæ. *Ad conf.*: Non solus Deus, nec sola substantia, sed etiam accidēs est ens *simpliciter*, aut *per se*, si hoc idem sonet ac propriè & intrinsecè, nomen autem *ens* juxta D. Thomam 1. p. q. 13. ar. 6. p. 1.

mò impositum fuit ad significandum objecta sensibilia, postea verò extensum est ad nobiliora objecta, quæ per discursum innotuerunt, ut apta existere.

39 *Dices:* juxta S. Doctorem 1. cont. Gent. c. 32., nomen univocum pluribus convenit per participationem: de Deo autè nihil dicitur per participationem: *Resp.*: hæc ratio solum excludit univocationem propriam speciei vel generis, ubi nullū ex inferioribus continet totam perfectionem extensivā prædicati communis, nec formaliter, nec eminenter; ac proinde singula continent illam partialiter. Ceterum si *participare* nihil aliud sit, quàm prædicatum commune ad se contrahere, non cōtinendo formaliter omnia, ad quæ extenditur cum indifferentiā logicā, Deus utique participat rationē entis; quia, licet eminenter contineat quidquid est ens, non tamen formaliter. *Dices* iterum: hæc propositio, *Creatura, in quantum ens, dependet à Deo*, vera est. *Resp.*, veram esse, si tantum reduplicet ens finitum; secus tamen, si reduplicet ens abstractissimè sumptum.

40 Contra 2. assert. *objici potest*, quòd analogia verè talis omnè destruit univocationem: exigit enim, ut ratio communis partim sit eadē, partim diversa; adeoque non permittit, ut purè sit eadem, qualis esse debet omnis ratio univoca. *Resp.*: destruit univocationem, quæ sit in eodem sensu, seu physico, seu metaphysico, seu logico. Quod tamen est analogum physicè, vel metaphysicè,

potest esse univocum logicè, quia univocatio logica non destruitur nisi per analogiam purè logicam, licet minuat, & quasi obruatur per metaphysicam.

Corollaria.

41 **H**Actenus de analogiā entis realis abstractissimè sumpti. Cujus occasione *queritur* 1., an ens, prout dicitur de ente reali, & rationis, seu ficto, sit analogum? *Resp.*, esse analogum à consilio, analogiā scilicet proportionalitatis improprie, qualem habet nomen *homo* respectu hominis veri & ficti, aut nomen *ridens* respectu hominis & prati: non enim ens rationis (idem intellige de merā privatione & carentiā) verè & propriè est ens, aut aptum existere. Poterunt tamen univocari ens reale & fictum in aliquo prædicato extrinseco, v. g. in ratione *cogniti*, vel *extrinsecè cognoscibilis ut sic*.

42 *Queritur* 2., an ens reale sit univocum ad ens in actu, & ens in potentiā, seu purè possibile? Negative *resp.*: quia ens purè possibile magis propriè est non ens; imò propriè nihil est, seu nullam iatrinsecā quidditatem habet, nullamque intrinsecam aptitudinem existendi: nō ergo convenit cum ente actuali, magis quàm homo verus cum ficto. *Antec. constat*: licet enim ens reale ut sic præscindatur ab existentiā exercitā præcisione non inclusionis formalis in conceptu suo, non tamen præcisione indifferentiæ, quā salvari possit in re aliquā divisiū ab exist-

tentiâ. Sic præscinditur etiam ab omni differentiâ, & tamen salvari nequit in re aliquâ, quæ omni differentiâ careat.

43 *Queritur* 3., utrum ens completum prædicamentale (id est, ens præcisè ut abstractum à gradibus omnium prædicamentorum genericis & specificis, qui in stipite arboris ponuntur, & de inferioribus prædicantur *in quid*) sit univocū? *Resp.*: à generibus & speciebus secūdo intentionaliter sumptis potest quidem abstrahi ratio entis univoca sub hoc conceptu, *Ens prædicabile de pluribus in quid*; quod est genus quoddā reflexum, ab Aristotele non exclusum, dum negat prædicamenta convenire in aliquo genere. Ab iisdem autem primò intentionaliter spectatis nulla potest abstrahi ratio entis, quæ non conveniat prædicatis differentialibus ad latera positis in prædicamento quolibet: nam inter huiusmodi gradus prædicamentorum omnium nulla cogitari potest convenientia intrinseca in esse entis præter illā, quæ differentiis etiam communis est, & fundat abstractionem entis ut sic, aut entis finiti. Quare, si sermo sit de ente completo, præcisè ut abstracto à generibus & speciebus primò intentionaliter sumptis, nego suppositum quæstionis.

CAP. IV.

Utrum ens transcendat formaliter differentias?

44 **T**ranscendere formaliter differentias idem est, ac

imbibi in formali & quidditativo conceptu differentiarum, non purè *in obliquo*, qualiter ponitur Deus in definitione creaturæ, aut substantia in definitione accidentis, sed *in recto*, vel immediatè, vel etiam mediatè tantum: quia ad formalem transcendentiā sufficit, quòd differentia definiatur per aliquid definibile per ens. Sic homo non solum transcenditur formaliter ab animali, per quod immediatè definitur, sed etiā à vivēte, à corpore, à substantiâ, per quæ definitur mediatè solum; eo quòd animal sit definibile per vivens, hoc per corpus, hoc per substantiam. Hinc formalis transcendentia excludit propriam & strictam distinctionem rationis saltem mutuatam, quia hæc constituitur per conceptus definitivè diversos, ita ut unus non sit explicatio alterius, nec pars explicationis; coheret tamen cū imperfectâ & impropriâ distinctione rationis, quam vocant *penes explicitum & implicitum*; dummodo hæc distinctio nō importet præcisionem obiectivam, ut moderni Thomistæ volunt: talis enim præcisio est perfectâ separatio intentionalis, & exclusio unius à conceptu alterius, ut ostendimus supra n. 5. & seqq.

45 Sed notandum, quòd ens non accipitur in præsentī *secundò intentionaliter*, seu penes denominationes *præcise*, *indifferentis* ad Deum & creaturam, aut etiā *transcendentis* formaliter res omnes: certum quippe est, denominationes huiusmodi, quæ sunt objecta secundum

intentionis, alienus esse non solum à differentiis, sed etiam à generibus, speciebus, & individuis, quæ sine dubio transcenduntur formaliter ab ente. Sumitur ergo ens *primò* intentionaliter, quatenus importat aptitudinem intrinsecam exillendi, & oppositionem cum chimærâ, prout aptitudo hæc, & oppositio, apparet per cognitionem *ens*; sic tamen ut non reduplicetur cognitio ista, tamquam quid affirmabile, ne partialiter quidem, de differentiis, aut inferioribus entis, sed solum tamquàm forma rationis, denominans illud objectum affirmabile secundum intrinsecam. Est enim *esse transcendens* opus rationis, importans cognitiones duas, ita inter se comparatas, ut vis & energia unius non possit explicari, nisi per alteram.

46 Itaque denominatio *transcendentis* convenit objecto secundum esse primò intentionale, fundaturque in reali & intrinsecâ veritate objecti, ac dici debet objecto fundamentaliter intrinsecâ; ipsa tamen est objecto extrinsecâ penes formam, sive cognitionem. Nam in sensu reali & à parte rei, cum omnia prædicata metaphysica cujusque objecti sint ipsum & idem, non datur unum transcendens, & alterum transcensum, aut aliquod intratranscendens. Sed quamvis ens non accipiatur, nisi primò intentionaliter, in præsentî; differentie tamè accipi possunt tum primò, tum secundò intentionaliter. Afcitas v. g. sumitur primò intentionaliter, cum definitur, *necessitas existendi sine principio*; & secundò

intentionaliter, cum dicitur *contractio*, seu *talitas contractiva entis ad Deum*. Utrovis modo quaritur, an afcitas transcendatur ab ente, ita ut sit definibilis per ipsum, mediâtè saltem? Nec loquimur tantum de differentijs propinquioribus enti ut sic, quales sunt afcitas, abalietas (has Scotistæ non differentias, sed modos intrinsecos appellant), perfectas, inalietas; verum etiam de cæteris, genera & species dividendis, cujusmodi sunt corporeitas, sensibilitas, rationalitas, Petreitas, &c..

47 His præmissis, formalem transcendentiam entis negant Scotistæ omnes cum Scoto, & è Nostriis Arriaga, Lynce, Quiros, Peynado, & RR. multi; apud quos perfectas v. g. præscinditur ab ente præcisione non inclusionis; adeoque non est ens *formaliter*, & *ut quod*, sed *purè constitutivè* & *ut quo*, quatenus est id, quo constituitur ens determinatum, nempe substantiale. Unde perfectas, inquirunt, est aliquid, est possibilis, & chimæræ opposita, purè *ut quo*; cæterum *formaliter*, & *ut quod*, nec est aliquid, nec nihil, nec est possibilis, nec impossibilis, sed ab his omnibus extremis præscinditur, solūque formaliter includit prædicata *differentiæ*, vel *modi intrinseci*, *contractivis*, *talitatis*, aut *entis qualis*, & similia, quia per ea definitur.

48 Contra ens transcendere formaliter omnes differentias, affirmant ex Aristotele & D. Thomâ Thomistæ omnes, & plerique è Nostriis cum P. Suar. d. 2. Metaph. l. 5. & 6.. Quæ sententia statim suadibili

lis apparet ex eo, quod omnis differentia entis, etiam prout formaliter includit prædicata *differentiæ, contractionis*, &c., habet essentiam aliquam: non fictitiam, aut chimæricam: ergo veram, & realem, & positivam utique; alioqui Deus per aseitatem non differret formaliter positivè a creaturâ. Hoc autem est habere ipsissimam essentiam entis, quod proinde imbibitur essentialiter in omni differentiâ. Sed ut clariùs pateat hujus sententiæ veritas, *prob. sic.* Aseititas definitur per prædicatû, quod est formaliter ens: ergo transcenditur formaliter ab ente.

49 *Prob. antec.*: In primis aseititas, si sumatur primò intentionaliter, definitur per necessitatem existendi: sed necessitas existendi, nō solum substantivè significata (quo sensu est totus Deus), sed etiam significata adjectivè, nempe sub conceptu determinationis entis, ut necessario existat, est formaliter ens: ergo. *Prob. min. 1.*: quia determinatio entis, ut necessario existat, formaliter excludit contingentiam & impotentiam existendi: sed quod impotentiam existendi formaliter excludit, est formaliter ens: ergo. 2.: quia si prædicatum reddens existentiam Deo possibilē, est juxta omnes formaliter ens, à fortiori prædicatum reddens existentiam Deo necessariâ, & essentialiter debitam: hujusmodi autem est determinatio entis, ut necessario existat. 3.: quia talis determinatio est essentialiter impotens convenire chimære: ergo seipsâ discernitur ab omni chimæra: quod est

chimæram excludere, & esse formaliter ens. 4.: quia est debitum existentie entis: ergo & est formaliter ens, sicut debitum existentie chimære est formaliter chimæra.

50 Deinde, si aseititas accipitur secundò intentionaliter, definitur *differentia entis necessarij*, vel *talitas, contractio, determinatio entis ad Deum*, aut, si mavis, *modus intrinsecus, quo Deus à creaturâ, discernitur*: sed hæc prædicata sunt formaliter ens: tum quia quodlibet est essentialiter impotens cōvenire chimære, tum quia quodlibet concipitur ut formalitas apta constituere Deum: sed formalitas concepta, ut apta constituere Deum, concipitur ut apta realiter existere, cum Deus existat secundum omnes suas formalitates realiter sumptas: ergo concipitur ut ens. *Dices*: aseititas formaliter sumpta solum est apta ad existentiam realem purè identicè, ratione entis, cujus est determinatio, & cui potest realiter identificari. *Contra*: hujusmodi aptitudo, & identificabilitas cum ente reali, repugnat essentialiter omni chimære: ergo est formaliter ens. Certè aptitudo ad habendum identicè existentiam chymericam est formaliter chimæra: ergo pariter ex adverso, cum ratio sit eadem.

51 *Confirm. 1.*: prædicatum, formaliter positivè excludens suum contradictorium negativum, est formaliter ens: hujusmodi est perfectitas respectu non perfectitatis: ergo. *Prob. min.*: perfectitas formaliter est id, per quod definitur: sed id, per quod de-

finitur, formaliter positivè excludit tantum contradictorium negativum, nempe non perfectitatem. *Prob. 1.*: quia id, per quod definitur perfectitas, est formaliter prædicatū ipsam discernens ab omni non ipsā, ac proinde à suo contradictorio. 2.: quia illud nec identificatur formaliter cum perfectitatis contradictorio, ut est manifestum: nec ab eo formaliter præscindit; alioqui non discerneret perfectitatem à non perfectitate, sicut non discernit lucem à tenebris prædicatum, quod à tenebris formaliter præscindit.

52 *Confirm. 2.*: substantia ratione perfectitatis est ens perfectius accidenti, & Deus ratione aseitatis est ens infinitè melius, & perfectius, quā creatura: ergo perfectitas est formaliter perfectionis majoritas, & aseitatis est majoritas & melioritas infinita: ergo utraque est formaliter perfectio, ac proinde formaliter ens; cum perfectio sit bonitas, & hæc transcendentaliter sūpta vel est formaliter essentia entis, vel eam supponit in subiecto, cui cōvenit. *Prob. ult. conseq. 1.*: quia majoritas perfectionis formaliter excludit perfectionis minoritatem: ergo à fortiori nullitatem, quæ non excluditur, nisi à perfectione aliquā. 2.: quia si majoritas perfectionis non est formaliter perfectio, nullam perfectionem addit enti: atqui ens nequit reddi perfectius sine additione perfectionis, ut patet, tum exemplo intensivæ physicæ, quæ juxta Adversarios fit per additionem gradūs ad gradum, eo quod nequeat subiectum

reddi calidius v. g. sine additione caloris: Tum ratione; quia id, cujus formalia constitutiva, in se ipsis inspecta, non sunt perfectiora constitutivis alterius, nequit esse formaliter perfectius altero, ut videtur per se evidens.

53 *Declaratur*: duo composita metaphysica, quorum unius forma non superat formam alterius in perfectione entitativā, nec materia unius materiam alterius, non sunt composita inæqualia in entitativā perfectione, ut patet in compositis physicis, quorum ad instar discurremus in metaphysicis. Sed in doctrinā contrariorum *ens per se* & *ens in alio* (id est, substantia & accidens) sunt duo composita metaphysica, in quibus nec materia materiam superat, cum eadem ratio entis in utroque sit pro materiā, nec forma superat formam in perfectione entitativā; siquidem *perfectitas* & *inalietas*, quæ sunt formæ ipsorum, prout à materiā condistinctæ, non habent entitativam perfectionem, sed ab eā præscindunt præcisione non inclusionis: non ergo inæqualia sunt composita illa in perfectione entitativā.

54 *Dices*, unam ex his formis esse perfectiorē alterā, non *ut quod*, sed *ut quo*, quatenus est id, quo constituitur compositam perfectius, sicut anima rationalis, licet non corporea *ut quod*, constituit tamen corpus completum, unitas constituit numerum, licet ipsa non sit numerus, & cognitio abstractiva constituit prædicabile *ut quod*, licet ipsa non sit prædicabilis. Verum hæc exempla

pariter impugnant qualitatis intentionem per gradus, & probant absurdum dari similiter posse reale compositum ex partibus non realibus, aut eas physicè constitutum ex puris non entibus, sicut numerus coalescit ex non numeris, aut etiam ens formaliter constitui ex prædicatis sibi directè oppositis, sicut opponitur corpus & spiritus, universale & cognitio singularis. Quamvis ergo in alijs non cuilibet parti conveniat denominatio totius, nec semper recipiuntur *quod & quo*; id tamen necessarium est in prædicatis generalissimis, *ens, bonum, perfectum*, &c.; alioquin facile eludi poterit principium illud mathematicum, *aqualia aequalibus addita non faciunt inæqualia*, si videlicetingas *æqualia ut quod*, quæ tamen sint inæqualia *ut quo*, eoquòd sint apta constituere cū compartibus æqualibus composita inæqualia.

55 *Confirm.* denique vera sententia. Prædicatum aliquod admittendum est formaliter transcendens omnes differentias, saltem prædicatum *differentiæ*, vel *talitatis*, aut *contractionis*; quod quidem, quamvis infinitas talitatum talitatesingas, de omnibus verificari debet. Quin &, stante Adversariorum sententiâ, necessariò transcendens erit conceptus hic, *formalitas præscindens ab ente & non ente*, vel hic, *formalitas intranscendibilis ab ente*: ergo & transcendens debet esse ens commune: tum quia nullum aliud prædicatum potiori jure transcendentiam postulat: tum quia in quo-

libet alio transcendenti manifestè infringuntur argumenta, quæ transcendentiam entis impugnant.

CAP. V.

Contrarijs argumentis occurritur.

56 *O Bjic.* 1.: Perseitas v.g. nō definitur per ens in recto: definitur enim *talitas entis*, vel *determinatio entis ad substantiam*, ubi solum ponitur ens de obliquo. *Confirm.* 1.: Perseitas definitur ut formalitas adjacens, & superveniens enti: atqui ipsa non adjacet, nec supervenit sibi metipsi: ergo ipsa est aliud ab ente. 2.: si perseitas definitur solum per *ens*, idem erit de inælietate, quæ proinde à perseitate formaliter non differet: si vero definitur per aliud ab ente, illud aliud ab ente non transcenditur. 3.: saltem ens sub cōceptu *ens* non est adequata definitio, aut tota essentia perseitatis; alioquin ens & perseitas converterentur non aliter, ac homo & animal rationale: datur ergo in perseitate aliquid essenziale præter ens.

57 *Ad object.* Perseitas definitur mediata saltem per ens in recto, cum ipsa prædicata *talitatis*, & *determinationis*, sint formaliter ens. Quòd autem in definitione fiat mētio entis in obliquo, nihil refert: plures quippe conceptus continent in recto id ipsum, quod ex modo significandi connotant, aut de obliquo important, ut cernitur in his, *natura caloris, essentia perseitatis, quidditas entis*. Ad 1. *conf.* Persei-

tas non adjacet enti, tamquam forma mutuò distincta; quæ cum eo compositionem faciat *per modum, quo differentia additur generi*: hoc enim sensu ait D. Thomas, quòd *enti nihil addi potest*. Propriè tamen supervenit enti, tamquam quid distinctū non mutuò; quia non includitur formaliter in conceptu entis, licet ipsa in conceptu suo includat ens. Hinc non supervenit sibimetip-si, quia ens, cui supervenit, non est ipsa, licet ipsa sit ens.

58 *Ad 2.*: Perseitas definitur per aliud ab ente alicutè non mutuā, quā ita includit ens, ut in ente non includatur; qualiter homo sub conceptu *homo* est aliud ab animali. Hæc autem alicutè non impedit trāscendentiam, ut patet eodem exemplo. *Ad 3.*: ens sub conceptu *ens* non est adæquata definitio, nec tota essentia perseitatis, quia ille conceptus perseitatem se solo non explicat: sed non ideo ens est pars essentia perseitatis, cum non illi respondeat alia compars, nec perseitas sit res solubilis in duos conceptus mutuò distinctos. Ut summum ergo dicitur ens aliquid perseitaris, non actu, sed aptitudine, seu potestativè, ut ajunt, quatenus de perseitate prædicari potest *in quid*. Quòd si perfecta universalitas salvetur in actuali prædicatione, prædicabitur ut id, cui tota essentia perseitatis identificatur non mutuò; tota enim est ens, licet ens sub cōceptu *ens* non sit tota essentia perseitatis. Unde *conces. antec. neg. conseq.*

Defenditur distinctio rationis non mutua.

59 ¶ Ed contra non mutuā distinctionem, vi cujus ens præscinditur à differentiis, cum tamen differentia non præscindatur ab ente, *opponitur* 1. paritas distinctionis realis, quæ nequit non esse reciproca. *Resp.*: disparitas est, quòd distinctio realis explicatur per negationem realis unitatis extremorum, quæ negatio nequit non esse mutua sicut negatio unionis realis. At rationis distinctio explicatur per independentiam unius ab altero quoad definitionem, quatenus scilicet unum est definibile juxta meritū cognitionis, cujus explicatio non pertineat ad explicationem alterius. Hæc autem independentia ex terminis non debet esse mutua, cum possit una cognitio quoad sui explicationem pendere ab alterā, & non viceversā, ut cernitur in his *homo, animal*: nequit enim objectum definiri juxta meritū cognitionis *homo*, quin dicatur esse animal; potest tamen juxta meritum cognitionis *animal*, quin dicatur esse hominem: ideoque inter hominem & animal datur distinctio rationis non mutua, vi cujus homo non præscinditur ab animali, & tamen animal verè præscinditur ab homine, quia verè præscinditur ab his, per quæ non definitur, & genus non solum præscinditur à differentiis, sed etiam à speciebus, ut contra Carmelit. Complur. ostendimus in fus. tr. à n. 18.

60 *Opponitur 2.*, quòd po-
si-

sicâ distinctione rationis non mutua fallerent regulæ conversionis dialecticæ, dum proceditur in sensu formalimali quippe argues, *omnis differentia est formaliter ens: ergo aliquod ens est formaliter differentia*. Falleret item principium illud, *quæ sunt eadem uni tertio*, &c.: nam perfectitas & aptitudo existendi formaliter identificantur cum ente formaliter sumpto, & tamē aptitudo existendi non erit formaliter perfectitas. *Neg. aff.*: nam regulæ conversionis exigunt, ut prædicatum conversæ ponatur pro subiecto convertentis; quod, si servetur, tenet utique illa argumentatio: etenim conversa reddit hunc sensum, *omnis differentia ut talis est definibilis per ens*: ubi prædicatum est hoc, *definibile per ens*, quod, si ponatur pro subiecto convertentis, propositionem efficit omninò veram, videlicet, *aliquod definibile per ens est formaliter differentia*. Quòd si tò *aliquod ens* idem sonat ac *aliquod cognitum solâ expressione ens*, non valet conversio: tunc enim subiectum convertentis nō recurrit cū prædicato conversæ.

61 Exemplum habes in conversione istâ, *omnis homo est formaliter animal: ergo aliquod animal est formaliter homo*: quæ utique valet, si tò *aliquod animal* idem sonet, ac *aliquod definibile per animal*, seu aliqua ex speciebus animalis; secus verò, si idem significet, ac *aliquod præcisè cognitum per solam cognitionem animal*, ut ex hujus expositione patebit. Nec novum est, quòd aliquæ propositiones non possint converti,

nisi prius exponantur, aut resolvantur, ut in Summulis notari solet. Illud autem principium *Quæ sunt eadem* &c. loquitur de tertio, quod sit unū realiter, nec potest aptari ad tertium intentionaliter unum; cum certissimum sit, hominem & equum sub proprijs conceptibus non identificari inter se, quamvis sub iisdem uterque sit animal, quod est unum intentionaliter.

62 *Opponitur 3.*: identitas perfectitatis cum ente nō est adæquata; sic enim tota perfectitas erit tota essentia entis: unde non poterit ens distinguī à perfectitate, nisi distinguatur à totâ essentiâ suâ. Aliunde non est inadæquata; sic enim perfectitas se habebit ad ens, vel ut pars ad totum, vel ut totū ad partem, & utrovis modo nequit non esse mutua tā identitas, quàm distinctio. *Resp.*, identitatem perfectitatis cum ente esse adæquatam, sed non mutuatam: tota enim perfectitas ita est tota essentia entis, ut tamen tota essentia entis non sit perfectitas tota, nec actualis pars perfectitatis. Unde identitas formalis penes perfectitatem est adæquata, penes ens nulla; distinctio è converso penes perfectitatem nulla, penes ens adæquata. Nec ideo sequitur, ens distinguī ab essentiâ suâ, dū à perfectitate distinguatur; sed solum distinguī ab eo, quod est essentia entis non mutuo, ac proinde ab eo, à quo distinguatur tota essentia entis. Sic totus homo sub conceptu homo (sub quo nullam habet formalitatem distinctionem) formaliter identificatur cum animali; nam quo sensu

non habet partes, nequit identificari, nisi totus. Et tamen animal ut sic nec est formaliter totus homo, nec illum includit, nec est actualis pars ejus, nec præscinditur ab essentiâ suâ, dum ab homine præscinditur.

63 *Opponitur* 4.: si ens à perfectitate distinguitur, illam excludet ab essentiâ suâ: ergo perfectitas erit exclusa ab essentiâ entis. Non ergo poterit identificari formaliter cum entis essentiâ, nisi absurdè dicatur identificata cum eo, à quo excluditur. Nec poterit ens includi formaliter in perfectitate, nisi ponatur inclusum in eo ipso, quod à se excludit, & extra quod est: *Resp.*: sumptâ exclusionem pro indefinitate, seu independentiâ quoad definitionem, perfectitas ita est exclusa ab essentiâ entis, ut non sit excludens; potestque sine absurdo identificari cū eo, à quo formaliter excluditur: quia hoc nihil est aliud, quam perfectitatem ut definibilem juxta meritum cognitionis *perfectitas* dependere quoad definitionem ab essentiâ entis ut definibilis juxta meritum cognitionis *ens*; & tamen essentialitatem entis ut sic definibilis non pendere vicissim à perfectitate. Repete exemplum hominis & animalis; quo etiâ evincitur, ens sine absurdo includi formaliter in eo, quod à se formaliter excludit; hoc enim pariter verificatur de animali respectu hominis. Si tamen inclusio formalis sumatur pro continentia implicitâ unius in alio, ens respectu perfectitatis est inclusum & excludens per diversos conceptus, inclusum per con-

ceptum *perfectitas*, excludens per conceptum *ens*.

Reliquæ objectiones.

64 *O* *Bjic.* 2.: substantia & accidens formaliter differunt: non in ratione formali entis: ergo in aliquâ formalitate, quæ non sit ens. *Dist. min.*: non in ratione formali entis, ut cognitâ sub conceptu *ens, conc.*: ut implicitè cognitâ per conceptus proprios quasi específicos *substantiæ & accidentis*, vel per conceptus quasi differentiales *perfectitatis, & inaliætatit, neg. min. & consequ.* Sic differentia omnes inter se formaliter differunt in ratione *talitatis*, non ut explicitè cognitâ per conceptum *talitas*, sed ut cognitâ implicitè per proprios & peculiare conceptus.

65 *Replicas* 1.: admissâ transcendentia, nulla ratio formalis invenitur in substantiâ, quæ non sit formalis ratio entis: sed tota formalis ratio entis convenit accidenti: ergo nulla invenitur ratio formalis in substantia, per quam differat formaliter ab accidenti. *Dist. maj.*: quæ non sit formalis ratio entis per identitatem mutuam, *neg.*: per non mutuam, *conc. maj., & min. & neg. consequ.* Instantiam habes in differentia perfectitatis, in quâ non invenitur aliquid, quod non sit formaliter talitas, seu ratio talitatis; quæ tota ratio convenit etiam inaliætati. Item in conceptibus *homo & equus*, qui nullam faciunt aut supponunt formalitatum distinctionem: tota enim formalis ratio hominis sub concep-

in specifico est ratio animalis; & hæc tota convenit equo.

66 Neganda igitur est omnis propositio, in quâ ratio aliqua inferior prædicetur formaliter de ratione communi, v.g. hæc, *ratio entis est formalis ratio accidentis*: quia licet ratio cõmunis prædicetur formaliter de inferioribus, non tamen è converso propter identitatem non mutuum. Est equidem ratio entis de conceptu formali perfectitatis, vel de ratione formali substantiæ, quia pertinet ad substantiæ definitionem per modum conceptus superioris, & inconvertibilis; attamen non est formalis ratio substantiæ, vel perfectitatis, quia non est explicatio totalis, & cum substantiâ convertibilis, sicut animal rationale cum homine. Licet enim perfectitas ex parte sui non minus identificetur cū ente, quàm homo cum animali rationali, solumque ab ente differat penes explicitum; attamen ens ex parte sui nullatenus identificatur formaliter cum perfectitate, nec differt solum penes explicitum, sed omninò distinguitur ut conceptus perfectè præcisus, & non includens formaliter perfectitatem.

67 *Replicas 2.*: admissâ transcendentia, nihil est in substantiâ & accidenti, quod non sit formaliter ens: nam si est aliquid aliud, illud non transcenditur ab ente. Unde substantia & accidens non verè differunt penes rationes formales, sed solum penes diversas expressiones; eruntque inter se omninò similia, nō minus quàm homo homini: nulla

quippe similitudo major, quàm quæ omnes comprehendit formalitates. Verùm *inso* in substantiâ & accidenti realiter sumptis: quo sensu nihil est in ipsis, quod non sit realiter ens. Unde nec differunt penes diversas realitates; sed erunt realiter summè similia. *Dicendum* itaque, in substantiâ & accidenti esse formaliter aliquid aliud ab ente alietate non mutuâ, quæ licet pendeat à diversis expressionibus, est tamen distinctio penes implicitum, aut penes rationes formales diversas, id est, diversimodè definibiles: nec enim expressio substantiæ pertinet in recto ad definitionem accidentis, nec expressio substantiæ, & accidentis pertinet ad definitionem entis, licet entis expressio pertineat ad definitionem utriusque.

68 Hinc neganda similitudo summa inter substantiâ & accidens: quia similitudo non redditur summa ex eo, quòd omnem formalitatem utrumque comprehendat, sed ex eo, quòd fundet conceptus univocos à summo genere usque ad speciẽ atomam inclusivè. Similitudo autem inter substantiam & accidens ita invenitur in omni formalitate, ut tamẽ omnis formalitas utriusque non fundet, nisi conceptum communem plusquam genericum: idcòque in omni formalitate utriusque est similitudo, quâ utrumque sit verè ens, admixta tamen dissimilitudini, quâ utrumque non sit ens per se nec enim possibilibus est dissimilitudo pura inter formalitates positivas, ut constat ex dictis in logica contra distinc-

tionem formalem ex natura rei.

69 *Objic. 3.* : si perfectas est formaliter ens, erit tota quidditas substantiæ: non ergo erit substantiæ differentia, nec contractio seu determinatio entis, nisi velis, ens contrahi & determinari per se ipsum. Item definitio substantiæ, videlicet *ens per se* nihil significabit nisi *ens* & *ens* : unde erit inepta, sicuti foret definitio hominis per animal rationale, si rationale formaliter esset animal. *Resp.* : Perfectas & substantia solum differunt penes modum significandi, quo imitantur abstractum & cōcretum absque propriâ distinctione rationis, non aliter ac ens & entitas. Quare perfectas non est differentia propriè dicta: quia talis nō dicitur, nisi quæ mutuò distinguitur per rationem à prædicato communi, quod contrahit. Dicitur tamen *differentia* in sensu lato, sumptâ differētiâ pro ratione diversitatis, seu pro quovis conceptu diversitatē exprimente : hoc enim sensu, cum perfectas sit tota quidditas substantiæ, maximè differunt substantia & accidens, quia differunt se totis, aut per suos conceptus adequatos; ideoque dicuntur *primò diversa*.

70 Dicitur item perfectas cōtractio, seu determinatio entis, non quod sit forma, vel modus ab ente condistinctus, sed quia est conceptus quasi specificus, sive adequatus substantiæ, verè limitans amplitudinem entis, à quo transcenditur: non enim aliter contrahi possunt prædicata transcendentia, nisi per conceptus inferiorum adequatos, & quasi spe-

cificos, eo ferè modo, quo animal contrahitur per conceptum *homo*. Dixi, *quasi specificos*, quia substantia non est propriè species metaphysicè composita ex genere & differentia, cū non sit explicabilis per conceptus objectivos verè duos, idest mutuò distinctos secundum definitibilitatem; comparatur tamen perfectas, aliave differentia ad ens, ut conceptus inferior ad superiorem, sed non ut actus metaphysicus ad subiectum: nec conceptus *ens* dicitur *potentialis* per modum subiecti expectantis actū propriè talem, sed quatenus potentialitas sonat indifferentiam, seu determinabilitatem per conceptum alium superadditum alietate non mutuâ, utpote non inclusum in conceptu formali entis.

71 Hinc ens non contrahitur per se ipsum absque ullâ propriâ distinctione rationis: contrahitur enim per aliquid, à quo ipsum ens formaliter distinguitur, licet illud non distinguatur ab ente. Hinc etiâ *ens per se* aliud significat quàm *ens* & *ens* : significat enim ens tale, ens determinatum, ens substantiale; quod quidem importat aliud præter ens alietate non mutuâ. Unde licet *ens per se* non sit stricta definitio, constans ex genere & differentia propriè tali; est tamen discretio non ineptè exprimens convenientiam & diversitatem substantiæ ab accidenti: cuiusmodi esset definitio hominis per animal rationale, tamen si rationale formaliter esset animal identitate non mutuâ.

72 *Objic. 4.* : prædicata gene-
ri-

rica non transcendent formaliter differentias : ergo nec ens : quia in intranscendentia generum instantur probationes à nobis adductæ. Nam rugibilitas v. g., licet excludat non animal, & repugnet omni non animali, & non viventi, licet perficiat animal, & sit animal *ut quo*, non idcirco est animal, aut vivens formaliter, & *ut quod* : ergo pariter licet perfectitas chimaram excludat, & repugnet omni chimaræ, licet perficiat ens, & sit ens *ut quo*, non ideo erit ens formaliter in recto. *Conc. antec.* ex suppositione ab omnibus admittenda, quod in homine, & quavis aliâ specie detur compositio metaphysica, & differentia propriè talis, quæ sit prædicabile quoddam à specie diversum : quam suppositionem nequaquam admittimus in substantiâ, accidenti, & alijs inferioribus entis, ut talibus.

73 Sed *neg. conseq.* Ad prob.: rugibilitas excludit non animal & ipsi repugnat, non immediatè & formaliter, quasi contradictorium non animalis, sed mediatè & connexivè, quatenus cum animali connectitur. E contra verò perfectitas, aseititas, sive necessitas existendi, nequeunt connecti cum ente, quin ipsæ sint immediatè & formaliter oppositæ nihilo & chimaræ : quia nihil immediatius chimaræ repugnat, quam existendi necessitas, & connexio cum aptitudine ad existendum. Si autem per se immediatè & formaliter opponitur nihilo & chimaræ, sunt formaliter ens : hi quippe, fatentibus Adversarijs, sunt termini synonymi,

ens, aptum existere, distinctum à suo contradictorio negativo, oppositum nihilo & chimaræ. Item rugibilitas ex eo, quod perficiat animal, non debet esse animal, quia forma perficiens non debet ex terminis esse subjectum, quod perficit ; debet tamen esse perfectio animalis, quia non perficit, nisi perfectio. Si ergo perfectitas perficit ens, debet ipsa esse perfectio. At si est perfectio, est bonitas : si bonitas, entitas, aut ens : unde ratione materiæ legitimè arguitur à munere perficiendi ens inclusio formalis entis.

74 Ad extremum *observa*, quod perfectitas v. g. ab ente transcenditur, etiam penes explicitum : quia perfectitas sub hac ipsâ expressione definibilis est per conceptum *ens*. Unde, cum dicitur perfectitatem penes explicitum distingui ab ente, sensus est improprius in lineâ formali, & solum innuit, expressionem *perfectitas* non esse expressionem *ens* : hoc autem non sufficit ad reddendum objecta propriè distincta in sensu formali, nisi addatur indefinititas unius per aliud sub iisdem expressionibus, quæ indefinititas non additur ex parte perfectitatis. *Observa* rursus, in objectionibus alijs, quæ supponunt objectivam præcisionem entis à differentijs, negandum esse suppositum, uti etiam negandum, quod ignoret *objectivè* differentias, qui præcisè concipit ens.

CAP. VI.

De attributis entis: ubi de principio individuationis.

75 **A**tributa entis appellantur prædicata cum ente convertibilia, nec minùs transcendencia, quæ notari solent barbarâ dictione *Reubau*: ubi littera *E* denotat ens: reliquæ iniciales sunt horum quinque nominû *Res*, *verum*, *bonum*, *aliquid*, *unum*. At verò *res*, & *ens* quoad significatum abstractissimum, & *aliquid*, dum substantivè ac transcendenter sumitur pro eo, quod non est nihil, censentur synonyma; ideoque è numero attributorum expunguntur. Unde ex illis quinque nominibus tria duntaxat, nempe *verum*, *bonum*, & *unum* significant totidem entis attributa propter aliqualem eorum distinctionem ab ente.

76 Aliqualem, inquam: non enim est distinctio strictè realis, nec formalis ex naturâ rei; imò ne propria quidem, aut perfectâ distinctio rationis. Nam eo ipso, quòd attributa sint prædicata realia & positiva, per se repugnant omni chimææ, & à se penitus excludunt contradictionem & nihilum; adeoque in se ipsis includunt formaliter ens. Aliunde etiam ipsa formaliter includuntur in ente quamvis abstracto: nam ens ut præcisum ab omni prædicato, à quo præcindi potest, adhuc est intelligibile, cum intelligatur de facto: intelligibilitas autem est veritas transcendentalis, vel eam sup-

ponit juxta omnes: ens igitur in illâ præcisione veritatè includit, adeoque & reliqua attributa, cum in omnibus eadem sit ratio. Itaque ens & attributa ejus mutuò sese transcendunt formaliter, nec distinguuntur nisi penes implicitum & explicitum cum aliquâ diversitate in connotatis; siquidem conceptus *entis* connotat existentiam ut terminum aptitudinis: at conceptus *veri* connotat cognitionem, sive intelligentiam, saltem ut possibilem, quasi terminû exigentiæ: conceptus *boni* connotat similiter appetitum: & conceptus *unius* divisionem, ut terminum exclusum.

77 Ex defectu propriæ distinctionis attributorû ab ente nequeunt attributa esse propriè & strictè passionibus & proprietatibus entis, nec physicæ, nec metaphysicæ. Vocantur tamen *passiones* in sensu lato & improprio, quatenus priùs concipimus objectum esse ens, quàm illi attribuiamus rationem *veri*, &c., indeque accipitur conceptus entis, quasi ratio à priori & fundamentum cæterorum: & aliunde cum ceteri conceptus differant ab ente penes connotata, potior ratio in eis est, ut dicantur passionibus entis, quàm ut animal rationale dicatur passio hominis. Vocantur item absolute passionibus *reales* quoad significatum primæ intentionis: quia conceptus *verum* v. g. aliquid reale significat, nempe totam realitatem entis. Sed reales non sunt quantum ad munus proprietatis intrinsecæ: quia munus hoc importat distinctionem & emanationem

nem à subjecto, quæ in presenti non datur realiter, sed est opus rationis imperfectè præscindens: ideoque non nisi per nomina secundæ intentionis significatur. Dum ergo dicitur, à Metaphysicâ demonstrari passionem reales de subjecto suo, *reales* intellige in primo sensu: nam ad demonstrandum sufficit distinctio penes explicitum & implicitum inter subjectum & passionem; sicut sufficit inter passionem, & medium, v.g. cum demonstratur ens esse unum, quia est indivisum.

*De verit., bonit., & unitate
transcendent.*

78 **T**Ranscendentalis veritas, ut entis passio & proprietas est, non rectè explicatur per negationem fictionis, aut imitationis fallacis, quâ scilicet ens reale dicitur verum, quatenus non est fictum, vel purè apparens, sicut dicitur verum aurum, quod non est fucatum: sic enim verum nihil addet, etiam de connotato, supra ens reale, quod idem sonat ac *ens vere tale*: vel siquid speciale importat, revocandum est ad attributum unitatis. Nec item explicatur rectè per conformitatem rei ad sua principia intrinseca, id est, ad prædicata essentialia, & solidam naturam uniuscujusque: sic enim perinde sonat *ens est verum*, ac *ens habet essentiam seu naturam entis*; quod certè nullâ significat entis proprietatem.

79 Explicanda igitur transcendentalis veritas per conformitatem objecti realis cum actu intellec-

tus enuntiantis ipsum esse quod est, sicut veritas formalis explicatur per conformitatem actus cum objecto; hoc tamen discrimine (ut vitetur circulus), quod formalis consistit in conformitate cognitionis actuali, constitutâ ex actu & objecto, ac proinde partim extrinsecâ cognitioni: transcendentalis verò sita est in conformitate objecti aptitudinali, hoc est, in aptitudine objecto intrinsecâ terminandi & verificandi cognitionem, quâ realitas ejus enuntietur. Unde transcendentalis veritas est ipsa entis realis intelligibilitas, non quidem formalis & extrinseca, per intellectionem possibilem constituta, sed fundamentalis & penitus intrinseca, quæ, licet exigit intellectionem esse possibilem, non per illam constituitur, sed tantum eam connotat, quasi terminum exigentis, dum cognoscitur sub proprio conceptu *veritas*; quemadmodum Omnipotentia sub conceptu proprio connotat creaturas posibles.

80 Conformitas hujusmodi non solum est ad intellectum Divinum, sed ad omnem intellectum possibilem: ac proinde transcendentalis veritas immediate essentialiter connectitur cum non repugnantia omnis intellectus creati, cujus cognitionem terminare, ac verificare potest. *Dices*: ergo repugnante intellectu creato, nullum ens esset verum, nec ens; deficeretque possibilitas omnis entis. *Resp.*: deficeret, non formaliter, sed argutivè: quo sensu deficeret Omnipotentia, si creatura per impossibile repugnaret. *Dices* ite-

iterum: ergo & dabitur in rebus omnibus falsitas transcendentalis, cum omne ens sit essentialiter aptum falsificare cognitionem, quâ intellectus creatus enuntiet illud esse, quod non est, aut non esse quod est. *Nego sequel.*: quia talis aptitudo non est falsitas, sed est ipsa transcendentalis veritas: per eandem quippe aptitudinem objecti, per quam verificatur cognitio dicēs ens esse quod est, falsificatur cognitio id negans, aut oppositum dicens. Falsitas ergo transcendentalis solum competit non enti, aut enti chimærico; quippe quod non est objectum reale aptum verificare cognitionem dicentem ipsum esse quod est: licet enim verificet cognitionem hanc, *chimæra est impossibilis*, hæc autem non est enuntiatio de objecto reali, nec enuntiat esse reale & proprium entis.

81 Sicut transcendentalis veritas est objecti realis intelligibilitas intrinseca, sive conformitas ad intellectum, ita transcendentalis bonitas est ejusdem appetibilitas intrinseca, seu convenientia ad appetitum rationalem, cujus possibilitatem essentialiter connotat. At non convenientia qualiscumque, sed quæ in essentiâ realiter fundetur, & sit ad alterum respectiva: quia, ut inductione probat Ex. Doctor d. 10. Metaph. f. 3., nullum est ens, quod respectu alicujus alterius non sit cōmodum, aut decens, aut consentaneum, aut aliquo titulo ad ipsum pertinens. Unde & malitia moralis, si in positivo consistat, bonitatem transcendentalē habet, cum sit

ens appetibile à voluntate creatâ titulo delectabilis. Nec malum transcendens invenitur nisi in non entibus, aut chimæris. Hinc inferes, bonitatem transcendentalē non satis explicari per bonitatem absolutam, quâ omnis essentia realis sibi commoda, aut conveniens est, vel secum ipsâ bene concordat, aut cohæret: nec item per integritatem essentialē, seu cui nihil deest, ut realem essentiam habeat: nam sub his respectibus concipitur bonitas ut quidditas entis potius, quàm ut proprietatis, vel quasi proprietatis ejus.

82 Transcendentalis unitas est divisio entis in se, sive in plura alia, quale ipsum est: unde & unum communiter definitur *indivisum in se*. Hæc eutem divisio, licet explicetur termino negativo, reipsâ quid positivum est, cum opposita divisio sit negatio; additur tamē enti quoad explicitum ut proprietatis, vel quasi proprietatis ejus ratione connotati diverſi, quia scilicet unitas & divisio sub proprio conceptu connotat divisionem, ut terminum exclusivum, sive ut terminum oppositionis, sicut immortalitas cōnotat mortem ut terminum repugnantiz. Sed observa, quod divisio, quam excludit unitas propriè dicta, non est mera distinctio partium; alioquin homo non esset unus, nec ulli composito conveniret unitas. Nec item est mera negatio seu carētia unionis physicæ nec insuper multitudo quolibet in ipso ente uno: sed vel est multitudo partium, quæ sint talia entia, quale est ipsum totum, aut etiam mul-

multitudo partium proportionem earentium, ut unum per se cōstituant, cujuscumodi sūt partes unius per aggregationem, v. g. acervi tritici: nam juxta commune placitum transcendentalis unitas solum est propria entis, quod est unum per se, & non per accidens, cum hoc potius sit plura, quàm unum.

De principio individuationis.

83. **U**nitās transcendentalis, quatenus importat distinctionem rei ab omni aliā diversā speciei, vel generis, dicitur *unitas formalis*, aut *essentialis*, quia essentiam comitatur, etiam in statu abstractionis, sive à singularitate præcisam: quatenus verò distinctionem importat ab omni aliā re singulari, tam simili, quàm diversā, vel quatenus rem constituit incapacem divisionis, aut multiplicationis in plura ejusdem nominis & essentiae cum tali re, dicitur *unitas individualis*, *singularis*, & *numerica*, quia constituit individuum in esse talis, sive singulare, & unum numero: indeque vocatur indiscriminatim *individuationis*, *singularitas*, *differentia numerica*, atque etiam *hæcceitas*; quæ tamen non realiter, sed solā ratione distinguitur ab unitate formali & essentiali. Quæritur ergo principium individuationis, non extrinsecum, sed intrinsecum, sive formale, pertinet ad intrinsecam & ultimam individui cōstitutionem, vel ex parte rei fundens formalitatem illam, quæ *individuationis* dicitur.

84. In quo dubio dicendum nobis est, principium individuationis

intrinsecum, sive formale, si accipiat pro ultimo predicato metaphysico cōstituente rem individuā, esse hæcceitatem uniuscujusque realiter identificatam cum ipso, & solā ratione distinctam à naturā specificā. Si verò accipiat pro fundamento reali & interno, ex quo ab intellectu sumitur hæcceitas, esse totam rei entitatem. Unde, si quæras, cur Petrus sit hic homo? *resp.*, quia habet hanc animam, hanc materiam, & hanc unionem. Atque ita expressè docet D. Thomas 1. p. q. 29. ar. 4. dicens, *has carnes*, & *hæc ossa*, & *hanc animam esse principia individuantia hominem*. Si autem quæras cur anima sit potius hæc, quàm altera ejusdem speciei? non alia est ratio intrinseca, nisi quia secū identificat suam entitatem, & non aliam: ratio verò extrinseca est voluntas & potentia Dei, qui potuit & voluit hanc animam præ alijs hic & nunc producere. Idem intellige de materia, unione, albedine, Angelo, &c.

85. *Dices* ergo idem erit principium intrinsecum individuationis & specificationis. *Dist. consequ.* idem erit formaliter, seu ratione nostrā, *neg.* idem erit realiter, *conc. consequ.* nam Petrus per eandem realiter entitatem, per quam distinguitur numericè à Paulo, distinguitur specificè ab equo. *Dices* iterum ex hæcceitate & entitate propriā uniuscujusque nulla redditur ratio distinctionis, & multiplicationis purè numerica intra eandem speciem; cur scilicet possibilia, aut impossibilia sint alia individua specie similia? Atqui prin-

principium individuationis idem debet esse cum principio distinctionis numericæ; quippe quæ vel includitur in unitate individuali, vel ex eâ necessariò resultat. *Neg. aff.*: quia ratio, seu radix intrinseca distinctionis, & multiplicationis purè numericæ, nihil est aliud, quàm capacitas, seu non repugnantia unius individui ad coexistendum alijs specie similibus: hæc autem capacitas consistit in ipsâ potentialitate & finitudine propriâ cujuscvis entitatis creatæ; nam eo quòd finita ac limitata sit, non totam continet suæ speciei extensionem possibilem, nec omnipotentiâ Dei exhaurit, ut nequeat aliam entitatem omninò similem producere.

86 Displicet hæc doctrina Thomistis, qui contendunt materiâ esse radicem unicam multiplicationis numericæ. Unde *asserunt* 1., in substantijs spiritualibus, nullum habentibus ordinem ad materiam, nèpè in Angelis, principium individuationis esse immaterialitatem specificam, quæ individuationem unicam ex conceptu specifico radicat, & impossibiles reddit intra eandem speciem omnes hæcceitates præter unam; ideòque repugnare etiam divinitùs plures Angelos ejusdem speciei. *Asserunt* 2., in materialibus substantijs principium individuationis esse materiam: quia tales substantiæ, cum ex conceptu specifico indifferentes sint ad plura individua, per materiam determinari debent ad unum præ alio. *Asserunt* 3., substantiales formas, inclusâ animâ rationali, per materiam individuari,

vel per ordinem ad materiam ob eandem rationem. *Asserunt* 4., accidentia omnia individuari per subjectum; ideoque repugnare, quòd accidentia duo purè numero distincta respiciant idem subjectum, vel in eodem recipiantur.

87 Verùm hæc Thomistarum asserta rejiciuntur breviter. *Primò*: quia non est cur angelica immaterialitas non admittat multiplicationem purè numericam, sicut admittit specificam. Nam in Gabriele Angelo v. g. nullum est prædicatum, quo repugnet coexistere alijs ejusdem speciei, sicut nullum est, quo repugnet coexistere alijs ejusdem generis. Dicere, quòd Angelus non habet, unde limitato modo participet naturam specificam, quia omnis limitatio provenit à materiâ, vel subjecto, falsum omninò est, nisi sermo sit de materiâ *analogicâ*, vel *metaphysicâ*: quo nomine intelligitur potentialitas & perfectibilitas ab alio. Hæc autem materia transcendit creaturas omnes, etiam spirituales, & angelicas, cum nulla sit actus purus; adeoque nulla non aliquo modo potentialis & perfectibilis ab alio: poterit ergo hæc ratione Angelus limitari, & intra eandem speciem multiplicari. Sic accidens immateriale multiplicari potest, quia limitatur à receptibilitate in subjecto spirituali, quod analogicè materia vocatur, juxta Thomistas: ergo & Angelus limitari poterit à receptivitate, seu potentiâ recipiendi accidentia, vel saltem à quidditate ipsâ creaturæ, quæ utpote fini-

nita & limitata omnipotentiam non exhaurit, ut nequeat aliam omnino similem producere.

88 *Rejic. secundum*: quia tam materia, quam forma ex conceptu suo specifico indifferens est ad plura individua, cum utraque includatur in conceptu hominis ut sic: quare igitur altera præ alterâ erit principium individuationis determinatâ? Nam si forma est hæc ratione materiæ, undenam materia est hæc? Si ratione sui, cur non & forma? Sanè titulus primi subiecti nihil refert: nã titulus communis omnibus materijs individuis nequit unam præ aliâ determinare. Si recurras ad quantitatem, vel ad alia accidentia, quibus materia reddatur *signata*: in primis quantitas & accidentia, juxta Thomistas, in toto composito recipiuntur, nec minùs formam, quam materiam afficiunt: ergo utramque immediate *signatam* reddent. Deinde quantitas ipsa unde est hæc? Si recurras ad situm, de hoc eadem quaestio erit. Quòd si quantitas individuatur per semetipsam, undenam illi hoc privilegium præ materiâ & formâ substantiali? Hinc nec materia individuatur intrinsecè per ordinem ad quantitatem: tum quia ordo iste in omnibus materijs invenitur, & quidem ad quantitatem eandem, cù cujuslibet receptiva sit materia quævis, juxta Thomistas, qui quantitatem cum formâ variari docèt. Tum quia alioquin eadem non erit materia geniti & corrupti, siquidem in omni generatione mutatur quantitas, juxta ipsos.

89 *Rejic. 3.*: quia rationalis anima non individuatur intrinsecè per materiam; alioquin animæ separatae non essent singulares, nec plures numero: deinde nec per ordinem ad materiâ: quia communis est animabus omnibus ordo ad materiam quamlibet, ut ex nutritione patet: nam decursu vitæ materiam præhabitam amittit anima quævis, & novam informatimenti multiplicis. Nec prodest recursus ad materiam primigeniam inamissibilem. Cur enim non possit Deus in eandem materiam primigeniam loco animæ A infundere animam B, vel aliam solo numero distinctam? Hæc impugnatio militat etiã in quavis formâ materiali, estò sit naturaliter inseparabilis à materiâ, cui semel unitur; potuit enim eadem primò uni materiæ alteri, & in materiâ ejus recipi alia forma numero distincta.

90 *Rejic. quantum 1.*: quia saltem quantitas non individuatur per subiectum, nisi velis materiam individuari per quantitatem, & hæc per materiam: ergo nec qualitates, quæ non magis indigent subiecto, nec magis ad illud ordinantur. 2.: quia in eadem materiâ & quâtitate aëris successivè recipitur lux multiplex, à sole producta, cum solâ distinctione numericâ: in iisdem oculis multiplex visio ejusdem objecti, v. g. solis: in eodem intellectu multiplex species intellectualis, quarum singula singulos homines repræsentent. Quòd enim species hujusmodi non existant simul, nisi in actu incompleto & remoto, idest, non in

actu operandi (ut respondent Thomistæ) non tollit , quominus verè existant in rerum naturâ , & physicè informant subjectum : verè igitur sunt individua ; nihil enim nisi singulare realiter existit , aut physicè informat. Atqui etiam in illo actu incompleto non sunt plusquam numero distincta , cum nullo ex capite differât specificè. Si recurras ad subjectum , ut connotans distinctas actiones , de actionibus ipsis quæram , unde hauriant distinctionem numericam , cum subjectum earum idem sit. Si autem recurras ad extrinsecas circumstantias temporis , loci , &c. , quis credat , lucem , speciem , aut actionem ita alligari ex se tali momento , ut eo transacto nec divinitus possit conservari ? Deinde de tempore ipso , quatenus importat motum realem , quæram pariter , unde reddatur individuum.

91 *Obijciunt* tamen I. Aristotelem & D. Thomam , apud quos individuation , distinctio , & multiplicatio parè numerica sumitur à materiâ quantâ , vel signatâ. *Resp.* : D. Thomas , ut videre est Opusc. 3. de natur. mat. , & op. 29. de princip. Individ. , loquitur de individuatione , ac distinctione sènsibili , seu quoad res , ut sensu discernentes , ac numerantes individua similia : hæc enim individuation , quæ *externa* & *physica* vocari potest , provenit utique a materiâ quantâ , & quidem figurata per qualitates & per circumstantias , quas exprimant versas illi , *Forma* , *figura* , *locus* , &c. , de quibus in Logicâ. At minime loquitur de individua-

tione *internâ* & *entitativâ* , de quâ in præfenti ; aliàs concors sibi non esset , dum 1. p. q. 29. ar. 3. , & q. 10. de pot. ar. 3. docet , substantiam individuari per seipsam , nec posse per accidentia cõstitui in esse individua substantiæ. Aristoteles autem rectè exponitur , tum de eadè individuatione sensibili , tum de materiâ analogicâ & metaphysicâ ; præsertim , cū nomine *materiæ* intelligat Aristoteles individuum propter analogiam cum materiâ physicâ ; sicut enim materia in ordine physico primū subjectum est in nullo alio receptibile , ita individuum in ordine prædicamentali prima basis est , primumque subjectū de nullo alio prædicabile.

92 *Obijc.* à ratione 2. unitas ac distinctio numerica vocatur *materialis* , & *specifica formalis* : ergo illa sumenda est à materiâ , hæc à formâ. 1. Individui propria est incommunicabilitas : sed hæc in rebus corporeis provenire nequit , nisi à materiâ , quæ sola est irreceptibilis titulo primi subjecti : ergo. 4. : experientiâ constat non posse in eodem subjecto recipi simul plures formas ejusdem speciei substantiales , aut accidentales : ideoque simile nō agit in simile. *Ad 2. neg. consequ.* de materiâ physicè sumptâ in etiam genus dicitur sumi à materiâ , distinctia verò à formâ ; nec tamen genus deficit in Angelis , ubi non est materia physica. Unitas ergo & distinctio numerica vocatur *materialis* , tū quia constituit individuum , quod ex nuper dictis quantidâ analogiam habet cum materiâ physicâ : tum quia

quia de materiali se habet in consideratione scientiarum, quæ de universalibus agunt.

93 *Ad 3.* Individuum est incommunicabile tamquam superius inferiori, eoquod non sit pradicabile de multis; potest tamen communicari alteri per unionem physicam: sic singularis materia communicatur formæ, singularis anima corpori, & singularis quantitas materiæ. Nec irreceptibilitas primi subjecti physici propria est individui, quæ talis: nam & materia in communi conceptum habet primi subjecti, quin individua sit. *Ad 4.* Incompatibilitas formarum substantialium in eodem subjecto æquè militat in formis specie diversis: non ergo oritur ex individuatione, vel distinctione purè numerica, sed ex dictis in Physicâ, ubi de formâ coporeitatis. Quod autem accidentia specie similia possint esse, tum simul, tum successive in eodem subjecto, supra constitit: & generatim possunt esse simul, quæ intra lineam individua-lem inter se differunt munere, vel habitudine ad terminum, cuiusmodi sunt species intentionales, & ac-

tus animæ respicientes objecta solo numero distincta. Reliqua vero accidentia non poterunt esse simul, vel ex superfluitate, quam odit natura, vel ex incapacitate subjecti.

94 *Ad extremum nota,* quamlibet formam, sive absolutam, sive modalem, ordinari quidem ad materiam, vel ad subjectum; sed non ex eo præcisè individuari, quod ordinem dicat ad subjectum individuum: potest enim idem numero subjectum respici à pluribus formis, etiam modalibus, solo numero distinctis, v. g. idem corpus & eadem anima à pluribus unionibus possibilibus. Ut igitur ordo ad subjectum individuet formam, debet ipsemet ordo esse per suam entitatem individuus. Dum autem dicitur, accidens individuari per ordinem ad subjectum, substantiam verò completam per seipsam, sensus est, quod substantia sicut entitatem; ita & unitatem habet per se, vel ad se: accidens è contra, quocumque in gradu concipiatur, seu generico, seu specifico, seu individuali, secundum totam entitatem suam intrinsecè ordinatur ad subjectum.

DISP. II.

DE POSSIBILITATE ET EXISTENTIA ENTIS CREATI.

CAP. I.

In quo consistat possibilitas creature?

1 **P**ossibile duo includit saltem ex modo significandi alterum à subjectum, quod suscipit

denominationem *possibilis*; & hoc nemo dubitat, quin identificetur cum essentia rei: alterum est possibilitas in abstracto, id est, forma, vel quæ forma, tribuens denominationem *possibilis*. Sed hæc possibilitas da-

duplex est: alia radicalis, sive causalis, activa & illativa, quæ & *extrinseca* vocari solet, quia terminus ab illâ trahit extrinsecam denominationem *producibilis*, sicut color extrinsecè denominatur *visibilis* à potentia visivâ: & hæc sine dubio consistit in Omnipotentia Dei, præsertim si connectitur cum possibilibus. Alia est possibilitas formalis, passiva, & intrinseca: & hæc est immediata ratio, quâ redditur essentia creaturæ in se potens existere, & contradictionem excludens. Diciturque possibilitas *pura*, dum res ita potest existere, ut tamen actu non existat. Dicitur *non pura*, dum præscinditur ab existentia rei exercitâ, saltem penes explicitum. De hac possibilitate intrinsecâ & formali quæritur, in quo consistat?

2 *Affero* 1. contra antiquiores aliquos Thomistas. Possibilitas non consistit in esse actuali quidditativo, necessario, & indefectibili, quod sit ab æterno verum ens reale, actualiter distinctum à Deo, & distinctum à nihilo. *Prob.* nam illud esse actuale quidditativum & æternum nec potest esse à seipso, nec à Deo factum. Non à seipso: tum quia juxta SS. PP. *quidquid à Deo factum non est, vel Deus est, vel nihil est*: & juxta D. Thomam op. 27. de æternit. mûdi, *quod aliquid præter Deum potuerit semper fuisse.. ab eo nõ factum, error abominabilis est, non solum in fide, sed etiam apud Philosophos.* Tum quia illud esse actuale foret infinitum, & Deus alter: nam ex afeitate probant omnes infinitatem

Dei. Nec dicas, eam afeitatem deprimi, ac limitari ex alijs capitibus, ne ad infinitatem assurgat. Nam id ipsum dicit Atheus de afeitate Dei, vel de afeitate atomorum quoad existentiam.

3 Deinde nec potest esse à Deo factum. 1.: quia fide certum est, Deum non ab æterno, sed in tempore cepisse operari. 2.: quia jam essentia creaturæ, quam Adversarij collocant in illo mer esse actuali, fuisset ab æterno existens, cum omnis effectio terminetur ad existentiam. 3.: quia nec factum esset à Deo liberè, siquidem metaphysicè necessarium est, & inimpedibile quoad illam actualitatem essentialem: nec aliunde necessariò, cū & fide, & ratione certum sit, Deum nihil efficere sine libertate. Accedit, quòd alioqui Deus non fecisset mundum ex nihilo, sed ex aliquo, nempe ex actuali rerum essentia, quæ totâ æternitate præcesserit creationem rerum ipsarum. Nec posset Deus in purum nihilum redigere rem ullam, cum semper ex eâ superesse debeat illud esse actuale à Deo indestructibile. Posset itè creatura gloriari, quòd habeat aliquid non acceptum à Deo, vel ab ejus liberâ voluntate non pendens, videlicet totam essentiam suam, quæ ab æterno esset ens actuale, adeoque aliquid actu verum, bonum, &c.

4 Iisdem rationibus impugnatur aliud esse æternum, actualiter à Deo distinctum, non tamen reale simpliciter, sed *diminutum*, mediūque inter ens reale & rationis, in quo Pontius Scotista collocat possibi-

bilitatem & essentiam creaturæ, quatenus hæc verificat propositiones æternæ veritatis, seu quatenus terminat cognitionem Dei necessariam. Nam de tali esse quæritur similiter, an sit à se, vel à Deo? &c. Sed speciatim rejicitur hoc esse diminutum: nam esse actuale in rebus positum independentem à nostris præcisionibus, quod sit quasi mediū inter ens reale & rationis, quod nec implicet, nec non implicet contradictionem, vel quod participet de potentiâ, & impotentia existendi, nō potius erit possibilitas, quàm impossibilitas creaturæ; nec sufficiet ad terminandum & verificandum propositiones æternæ veritatis circa rerum essentias, has v. g., *homo est animal rationale, homo est ens reale*; siquidem hæc non affirmant aliquid medium inter ens reale & rationis.

5 *Affero 2.*: formalis & immediata possibilitas creaturarum non est prædicatum aliquod necessarium Dei, sed est ipsa creaturarum essentia, quæ ab æterno nihil fuit, nec est *absolutè* aliquid, aut ens, priusquàm à Deo in tempore producatur, & actu exultat. Hæc assertio, in omni Scholâ communis, contrarios habet aliquos è nostris, & Thomitis, qui possibilitatem creaturæ, non solum radicalem & illativam, sed etiam immediatam & formalem cum prædicatis Divinis identificant, præsertim cum omnipotentia & intellectu, seu scientia simplicis intelligentiæ; similiterque de chimæræ impossibilitate discurrunt. *Prob. assertio 1.* ex D. Thomâ 1. p. q. 25.

ar. 3., ubi præter possibile respectivè, seu denominativè à potentia Dei agnoscit possibile absolutè per intrinsecam convenientiam, seu habitudinem prædicatorum: & rationem adhibet, quia alioqui dabitur circulatio in manifestatione omnipotentis, cum Deus dicitur esse omnipotens, quia potest omnia possibilia. *Hoc enim* (inquit) *non erit aliud, quàm dicere, quòd Deus est omnipotens, quia potest omnia, quæ potest, &c.*

6 *Prob. 2.*: idem est in creaturâ possibilitas & producibilitas: sed in creaturâ, præter producib. extrinsecam in potentiâ causæ consistentem, invenitur producibilitas intrinseca & passiva, nempe aptitudo terminandi productionem penitus identificata cum ejus essentia: tū quia producibilitas ista respondet virtuti activæ tamquam terminus: tum quia creatura per suam essentiam est ens ab alio, quod idem sonat, ac ens causabile, vel aptum causari: ergo &c. 3.: Creatura secum identificat, quod est de formali conceptu entis: ergo & aptitudinem ad existendum, per quam definitur ens. Sed hujusmodi aptitudo est ipsa possibilitas, cum nequeat altera concipi, nec inveniri sine alterâ: ergo. 4.: rem esse possibilem est non involvere contradictionem, seu prædicata opposita inter se in suo conceptu objectivo: sed hoc habet homo per suam essentiam: ergo &c..

7 *Confirm.*: homo secum identificat aliquid, per quod ab omni chi-

chimara discernitur, & ab omni objecto non possibili, qua tali: sed sola possibilitas est quæ discernitur ab omni non possibili: ergo secum identificat veram possibilitatem. *Maj.* videtur evidens, cum homo secum identificeet entitatem realem, adeoque aptitudinem existendi, & connexionem cum Deo, seu cum omnipotentia, ut productiva hominis; alioquin ex se non esset ens ab alio: hæc autem connexio est essentialis determinatio hominis, ut sit possibilis, & nulli chimaræ convenire potest. *Urgetur:* saltem homo præ chimarâ identificat secum capacitatem, aut certam indolem intrinsecâ, quæ redditur aptus denominari *possibilis* ab attributis Dei necessariis: sed huiusmodi capacitas, aut indoles intrinseca est veri nominis possibilitas, utpote satis discernens hominem ab omni non possibili: ergo &c..

8 *Maj. prob.*: quia ex complexo omnipotentia & hominis resultat denominatio *possibilis* pro homine, & ex complexo omnipotentia & hircocervi resultat denominatio *impossibilis* pro hircocervo: vel ergo constitutiva utriusque denominationis sunt diversa, vel non? Si secundum: quomodo constituent denominationes usque adeo diversas sine diversitate formæ, nec subiecti? Si primum: ergo, cum eadem utrobique sit forma, scilicet omnipotentia, ponenda est diversa indoles in subiectis ut ab omnipotentia condistinctis. Certè nulla forma continet effectus formales oppositos,

nisi respectu diversorum, id est, respectu subiectorum diversitate aliunde habentium: nulli autem sunt effectus formales magis oppositi, quàm denominationes *possibilis*, & *impossibilis*.

9 *Respondent* Adversarii, cum creaturâ identificari possibilitatem aliquam subiectivè contingentem, quam vocant *secundariam*, sed quæ minimè sufficit, ut homo v. g. per modum objecti verificet propositionem æternæ veritatis, aut cognitionem Dei necessariam de possibilitate hominis: ad hoc enim requiritur alia possibilitas *primaria*, subiectivè necessaria, immutabilis, & æterna, quæ in attributis Dei necessario consistit, & hominem, antequam existat, imò ab æterno reddit propriè & simpliciter possibilem. *Contra 1.*: nam *possibile* idem sonat, ac *quod, si existeret*, non implicaret contradictionem. Sed exclusio contradictionis his terminis explicita, nempe sub conditione quod subiectum existat, non est subiectivè contingens, sed verè subiectivè necessaria: ergo & possibilitas hominis verè subiectivè necessaria est, necessitate scilicet conditionatâ.

10 *Contra 2.*: non magis requiritur necessitas in verificativo propositionis necessaria, quam in termino connexionis metaphysicæ, antecedentis, necessaria, & æternæ: sed possibilitas identificata cum homine, quam *secundariam* vocas, est terminus connexionis insufficientis, cum sit terminus illius possibilitatis necessaria, & æternæ, quam di-

CAP. II.

Contrarij argumentis satisfi.

Es primariam, & quæ sine dubio cōnectitur metaphysicè & antecedentur cum suo termino: ergo & poterit esse verificativum &c. *Contra* 3.: tam necessaria, æterna, & ab æterno cognoscibilis à Deo est hæc denominatio, *aptum reddi possibile ab omnipotentia*, quàm ista, *possibile per omnipotentiam*, vel per aliquid Divinum: at nihilominus tam forma, quàm subiectum illius denominationis *aptum reddi* &c. identificatur cum creaturâ, ut nuper evicimus; estque proinde absolutè contingens: idem ergo de denominatione *possibilis* dici poterit.

II *Contra* denique: quævis propositio verificatur per id, quod enuntiat, juxta illud, *Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*: ubi nomine *res* intelligitur objectum enuntiatum: sed propositio hæc, *homo est possibilis*, vel saltem hæc non minus æterna & necessaria, *homo est capax denominari possibilis*, enuntiat aliquid identificatum cum homine: ergo per hoc ipsum verificatur. Sanè propositiones istæ, *homo existit excludendo contradictionem*, *homo, si existat, contradictionem excludet*, idem objectum habent, solūque differunt in modo tendendi, non aliter ac istæ, *homo currit se movendo*, *homo, si currat, movebitur*: sed prior absoluta verificatur ex parte objecti per aliquid identificatum cum homine: ergo & posterior conditionalis. Sed conditionalis illa reddit eundem sensum, ac ista, *homo est possibilis*, ut non differantur Adversarij: ergo &c..

12 **O** *Bjic.* 1.: *possibilitas creaturæ est necessaria, indefectibilis, indestructibilis à Deo, & æterna*: sed hæc attributa convenire nequeunt essentiæ, nec existentie creaturæ: ergo hujus possibilitas non est ejus essentia. *Dist. min.*: convenire nequeunt essentiæ, nec existentie in sensu absoluto, aut verbo *est* sumpto per statum, *conc.*: in sensu hypothetico, quem præfert nomen *possibilitas*, aut sumpto verbo *est* per ampliationem, aut alienationem à sono absoluto ad significationem conditionatam, *neg. min.*, & *conseq.* Inter possibilitatem & existentiam solum est discrimen quoad usum nominum: quia nomen *existentia*, vel *existens* juxta communem usum non importat sensum hypotheticum, sed absolutum, nec ex se determinat verbum *est* in prædicatione sono absolutâ ad significationem conditionatam, nisi vel aliud expresse declaretur, vel prædicatione sit æternæ veritatis, ut cum de existentia prædicatur sua ipsius quidditas, v. g. *existentia creaturæ est actualitas limitata*.

13 E contra nomen *possibile*, vel *possibilitas*, sensum denotat hypotheticum, & etiam in prædicatione sono absolutâ determinat verbū *est* ad conditionatam significationem: nam *possibile* idem significat, ac *excludens contradictionem*, *si existat*, & *possibilitas* solum significat exclusionem contradictionis pro casu

existentia. Unde, cum exclusio contradictionis sub eâ hypothesei necessaria omnino sit, nec a Deo impediri possit, nihil mirum, quod possibilitas creaturæ sit necessaria, indefectibilis, &c.. In hoc autem sensu hypothetico eadem attributa convenient essentia & existentia creaturæ, videlicet ex suppositione quod fiat. Simpliciter tamen, & sine distinctione concedenda non est propositio ista, *existentia est necessaria*, licet simpliciter concedatur hæc, *possibilitas est necessaria*; quâvis enim loquantur de subiecto eodem, sensum præferunt diversum, vel diversam acceptionem verbi *est*, juxta communem usum, cui standum est in concedendo, vel negando simpliciter.

14 Exemplum & instantiam habes in Adversariorum sententiâ. Nam capacitas & indoles intrinseca, quâ essentia hominis præ chimæra redditur subiectum idoneum denominationis *possibilis*, æterna quidem est, & à Deo indestructibilis, cum tamen indistincta sit ab hominis essentia & existentia. Item denominatio *possibilis*, quæ solum ex modo significandi differt à possibilitate in abstracto, sicut differunt *entitas* & *ens*, dicitur etiam æterna & indefectibilis, cum tamen per essentiam & existentiam ipsam constituatur juxta omnes. Dices: existentia est contingens; possibilitas autem necessaria. Atqui necessarium & contingens identificari nequeunt: ergo. *Disp. min.*: si contingens & necessarium sint in eodem sensu, *conc.*: si

alterum sit necessarium hypotheticè tantum, & alterum contingens absolute tantum, *neg. min.*, & *conseq.*: nihil enim est absolute contingens, quod non sit necessarium sub hypothesei, vel ex suppositione, juxta illud, *omne quod est, ex suppositione quod sit, necesse est esse.*

15 *Insistes*: plura verificantur de possibilitate formali, quæ non verificantur de existentia. Nam 1.: Deus liber est circa existentiam rerum, non circa possibilitatem. 2.: conneditur metaphysicè cum possibilitate, non cum existentia. 3.: possibilia cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ; existentia verò non nisi per scientiam visionis. 4.: causa efficiens existentiam, & non possibilitatem tribuit effectui. 5.: non existentia, sed possibilitas effectus præsupponitur ad agendum, & quidem ut constitutiva potentia proxima. 6.: possibilitas non solum conditionatè, sed etiam absolute dicitur de homine nunquam exituro; existentia verò è contra. *Neg. assump.*, si possibilitas & existentia sumantur in eodem sensu: nec in probationibus adjunctis aliud innuitur, nisi diversitas acceptionis objecti ejusdem, nunc in sensu hypothetico, nunc in sensu absoluto: quæ diversitas juxta communem usum satis intelligitur per nomina ipsa *possibilitatis* & *existentia*.

16 Itaque *prima* propositio solum denotat, eandem entitatem hominis v. g. aptam esse terminare actum Divinæ libertatis absolute decernentem, ut homo sit; non verò de-

decernentem conditionatè, ut, *si homo sit*, contradictionem excludat; adeoque esse aptam & non aptam respectu diverforum actuum, quorum alter est possibilis, alter impossibilis libertati Divinæ. *Secunda* denotat, Deum metaphysicè connecti cum entitate hominis per connexionem, quæ habet modum inferendi conditionalem, non vero absolutū. *Tertia* denotat diversum tendendi modum utriusque scientiæ in eandem entitatem secundum diversos status ejusdem, dum scientia visionis, utpote contingens, illam respicit ut absolutè contingentem; scientia verò simplicis intelligentiæ, utpote necessaria, eandem respicit ut conditionatè necessariam.

17 *Quarta* solū significat, actionem causæ efficientis ultimò determinare effectum, ut absolutè sit, non tamen, ut ex suppositione quòd sit, contradictionem excludat, cum ad id determinatio sit essentialiter inutilis. Hoc autem idem est, ac causam efficientem tribuere effectui tam possibilitatè, quàm existentiam absolutè, & neutram conditionatè. *Quinta* verum habet de possibilitate causali, & illativâ; falsum tamen de possibilitate intrinsicâ & formali, quæ quidem nō subjectivè & positivè presupponitur ad agendum, sed solū objectivè & negativè, quatenus in verificando propositionem hanc, *si effectus existeret, excluderet contradictionem*, non dependet ab actione ut præseate. Unde nec possibilitas formalis potentiam proximam constituit; quamvis

enim impossibilitas opposita foret impedimentum inafferibile, hoc tamen satis excluditur per possibilitatem illativam, quæ se tenet ex parte actūs primi. *Sexta* solū innuit, possibilitatem absolutè dici de homine nupquam exituro, ly *absolutè* removente condiciones extraneas huic termino *possibilis*, non tamen removente conditionem in ipso termino per se imbibitam: sub hac autem conditione etiam verificatur de tali homine existentia.

18 *Objic. 2.*: non existente Petro datur de præsentī verificativum hujus propositionis, *Petrus est possibilis*: ergo datur de præsentī formalis possibilitas Petri, quin de præsentī detur ejus existentia. *Antec. prob. 1.*: quia de præsentī vera est illa propositio, & in hoc, quod est *esse veram*, includitur verificativum ipsius. 2.: quia de præsentī datur aliquid, quod de præsentī non daretur, si propositio illa de præsentī esset falsa: sed istud aliquid nequit esse aliud, quàm verificativum ejus: ergo. 3.: quia de præsentī non datur falsitas illius propositionis; ergo datur carentia falsitatis. Sed falsitatis carentia est existentia verificativi: ergo. *Diff. antec.*: datur de præsentī verificativum subjectivum, *conc.*: objectivum, *neg. antec.*, & *conseq.*. Veritas illius propositionis conlittitur principaliter & in recto ex ipso actu, qui saltem in intellectu Divino existit ab æterno verus, & ut verus; dicique potest verificativum *subjectivum* at in obliquo constituitur ex objecto, quod enuntiat,

non ut existēte pro tempore, in quo illud enuntiat, sed pro tempore, pro quo enuntiat: & objectum pro tali tempore existens dicitur verificativum *objectivum*. Cum ergo illa propositio æquivalet huic, *Petrus, si existat, excludet contradictionem*, quæ quidem non est enuntiatio de præsentī, sed de futuro conditionato, ideo non requirit verificativum objectivum, quod detur de præsentī, sed quod daretur purificatâ hypothesi.

19 *Ad 1. ant. prob. neg. min.*: de verificativo objectivo, quod de præsentī detur. Nam veritas propositionis fiat in conformitate actus cum objecto, vel, ut loquitur D. Thomas, in adæquatione & commensuratione intellectus & rei: In hac autem adæquatione & commensuratione (inquit S. Doctor q. 1. de ver. ar. 5.) *non requiritur, quod utrumque extremorum sit in actu*, & exemplum subjicit in hac propositione, *Ante christus nascetur*. Idem patet in alijs propositionibus, in quibus tota instatur objectio, præfertim in his, *Petrus præ chimæra est ex se aptus reddi possibilis ab attributis Dei necessarijs*, vel, *est subiectum ex se idoneum ad denominationem possibilis*. *Ad 2. prob. nego* dari de præsentī per statum aliquid à propositione distinctum, & ex parte objecti se tenens, quod non daretur, si propositio illa de præsentī esset falsa: ut enim ipsa de præsentī sit vera, sufficit actus præsens, & objectum, non quod jam sit, sed quod ex hypothesi esset, sicut enun-

tiatur: hoc autem non est dari verificativum ejus de præsentī per statum, sed per ampliationem ad tempus futurum. Sic actus iste, *Petrus est posterior Adamo*, de præsentī verus est, quamvis non detur de præsentī aliquid ex parte objecti verificativi se tenens, quod non daretur de præsentī, si nunc esset falsus: foret enim falsus absque intrinsecâ rerum mutatione, dummodo Adamus non existisset ante Petrum.

20 *Ad 3.*: admissio enthymemate, *neg. min. subs.*: nam licet carentia falsitatis sumatur pro carentiâ objecti falsificativi, hujus tamen carentiæ, quatenus datur de præsentī, non est existentia verificativi, nimirum possibilitas Petri, sed est pura negatio, vel purum non esse falsificativi. *Dices*: falsificativum illius actus esset impossibilitas Petri; sed carentia hujus impossibilitatis est possibilitas: ergo &c. *Dist. min.*: carentia hujus impossibilitatis, eam formaliter excludens pro casu existentia Petri, *conc.*: eam formaliter excludens absolute & independentè à casibus, aut conditionibus, *neg. min.*, & *conseq.*: nam impossibilitas Petri formaliter excluditur à statu existentia absolute per carentiam sui purè negativam, vel per suam non esse absolute, licet pro casu existentia Petri excludatur per hujus possibilitatem; sicut identitas hominis cum non homine absolute non est, nec existit in rerum natura per carentiam sui purè negativam, licet pro casu existentia hominis excludatur ab ejus essentia.

21 *Dices* iterum: quo tempore non datur propositionis falsitas, datur veritas. *Dist.* : datur veritas importans omnia sui constitutiva per statum, *neg.*: importans per statum entitatem actûs, & objectum verificativum pro tempore, de quo propositio loquitur, *conc.*: non enim propositio est vera, vel falsa relatè ad objectum prout positum tempore, in quo ipsa datur, sed prout positum tempore de quo ipsa loquitur. Unde, cum propositio, de quâ disputamus, non loquatur de tempore quod est, sed quod esset positâ conditione existentiae Petri, poterit nunc non esse falsa, quin ideo detur per statum veritas ejus secundum objectum verificativum. Similiter si talis propositio esset falsa, ejus falsitas non importaret per statum constitutiva omnia, cum pariter constituenda esset ex falsificativo, quod esset. Itaque in præsentī non eximitur à falsitate oppositâ suę veritati per carentiam falsificativi, præcisè ut datâ de præsentī, sed ut dandam ex hypothesi. Hæc autem intellige de propositione habitâ ab intellectu creato: nam de habitâ ab intellectu Divino poterit absolute concedi quidquid in objectione adducitur: Divina quippe propositio per se est carentia falsitatis sui, quia per se est veritas radicalis, & connexio metaphysica cum objecto, & cum veritate formali; quæ connexio non daretur pro casu falsitatis, & est aliud quid à verificativo actûs objectivo.

22 *Obje.* 3. idem ipsum: de præsentī ac per statum deficit verifi-

cativum hujus actûs, *Petrus non est possibilis*: ergo de præsentī ac per statum adest verificativum hujus contradicētis, *Petrus est possibilis*, quod est possibilitas Petri. *Conseq.* patet: tum quia nequit eodem sensu & tempore deficere verificativum utriusque actûs cōtradictorij, cum debeat alteruter esse verus: tum quia verificativum prioris negantis esset defectus possibilitatis; deficere autem hunc defectum est adesse possibilitatem ipsam, in quâ consistit verificativum posterioris affirmantis. *Resp.*: *antec.* verum est si actus ille accipiat in sensu hypothetico, & æquivalet huic, si *Petrus existat, implicabit contradictionem*. Neganda tamen *conseq.*: quia verificativum actûs negantis esset contradictio prædicatorum Petri pro casu existentiae, seu ut illi coexistens, & conjuncta: & verificativum actûs affirmantis est, aut esset exclusio contradictionis pro casu existentiae Petri, aut prout conjuncta cum tali existentia. Ex eò autem, quod non detur de præsentī contradictio conjuncta cum existentia Petri, non sequitur dari de præsentī exclusionem contradictionis cum eadem existentia conjunctam; quando enim non datur existentia, nec contradictio, nec exclusio contradictionis cum eâ conjungitur. Sic ex eo, quod non detur nunc Antichristi carentia conjuncta cum existentia Adami, non sequitur dari nunc existentiam Antichristi cum Adami existentia conjunctam.

23 *Ad* 1. *conseq. prob.*: non potest quidem simul deficere verifi-

cativum utriusque actûs contradictorij pro tempore, vel casu, pro quo enuntiatur objectum: potest tamen pro alio tempore, alio ve casu, pro quo non enuntiatur. Atqui objectum illorum actuum, quatenus hypotheticè significantium, non enuntiatur pro tēpore absolutè præsentis, nec pro casu non existentie Petri: unde neuter actus est verus, nec falsus, relatè ad tale tempus, talem ve casum. *Ad 2. prob.*: verificativum actûs negantis non est defectus possibilitatis utcumque, sed ut conjunctus cum existentia Petri: deficere autè nunc talem defectum non est adesse nunc possibilitatem, ut verificativum actûs affirmantis; sicut deficere nunc defectum Anti-christi, ut conjunctum cum existentia Adami, non est adesse nunc Anti-christum ut cum Adami existentia conjunctum.

24 *Repl.*: formalis defectus possibilitatis, seu *non possibilitas* Petri absolutè ac de præsentis non datur; alioqui verè diceretur, *Petrus absolutè non est possibilis*: ergo contradictorium ejus, videlicet possibilitas formalis, absolutè ac de præsentis datur: nam quo sensu non datur unum contradictorium, datur alterum. *Resp.*: de præsentis datur formalis defectus possibilitatis absolutus, & independens à suppositione existentie, verèque dicitur, *Petrus absolutè nō est possibilis*, sumpto *est* per statum: ac proinde non datur de præsentis contradictorium ejus absolutum, sive formalis possibilitas Petri absoluta, & indepen-

dens ab ejus existentia: hæc enim nulla est de præsentis, ac per statum, dum loquimur de Petro non existente, aut nunquam exituro. Ceterum absolutè ac de præsentis non datur formalis defectus possibilitatis conditionatus, sive dependens à suppositione existentie Petri; adeoque datur, non quidem per statum, sed per ampliationem, contradictorium ejus conditionatum, quod solum ipsi opponitur ex suppositione, videlicet possibilitas formalis hypotheticè sumpta.

25 Illud autem dictum, *quo sensu non datur unum contradictorium, datur alterum*, fallit in multis: quia sæpè non datur unum ex contradictorijs cum aliquo modo, vel additamento, quin ideo detur alterum cum eodem additamento, vel modo: v.g. non datur existentia hominis independentè à voluntate Dei, aut conjuncti cum chimæra, quin ideo detur carentia hominis conjuncta cum chimæra, aut independentè à voluntate Dei. Item, Petrus, dum non existit, non est absolute irrationalis, nec immortalis, quin ideo absolutè ac per statum sit rationalis, aut mortalis. Id præ oculis habendum est ad plures arguendi formulas, quibus utuntur Adversarij, v.g. Petrus non est nunc absolute impossibilis: ergo est nunc absolute possibilis. Nunc deficit absolute & independentè à conditionibus impossibilitas Petri: ergo eodè pacto existit possibilitas ejusdem. Absolute repugnat, Petrum esse chimæram: ergo absolute datur repugnan-

tia identitatis Petri cum chimæra; quæ repugnantia est ipsamet formalis possibilitas Petri.

26 In his & similibus *conces. antec.* neganda est *consequentia*: tum quia ad verè affirmandum absolute ac de præsentì prædicatum aliquod, requiritur existentia subiecti, non autem ad verè negandum: tum quia prædicata *possibilis*, & *impossibilis*, *possibilitas* & *impossibilitas*, non opponuntur contradictoriè, nisi pro casu existentiz subiecti, pro quo nequeunt simul adesse, neque simul abesse, sicuti eadem ratione contradictoriè opponuntur existente Petro rationalitas & irrationalitas, mortalitas & immortalitas. At non existente subiecto possunt ambo simul deficere, ut patet iisdem exemplis; non enim opponuntur tunc, nisi contrariè: nam possibilitas, licet explicetur per non implicantiam contradictionis, reipsa conceptus est positivus, utpotè consistens in convenientiâ, vel identitate prædicatorum rei: impossibilitas autem, cum sit contradictoriorum simultas, non est conceptus merè negativus, sed mixtus ex negativo & positivo, id est, ex esse & non esse simul datis.

27 Idem dicito de absolutâ repugantiâ positivâ identitatis Petri cum chimæra, quæ certè non datur absolute, ac per statum, cum Petrus non existit; quia Petrus per id positivè intrinsecè repugnat huic identitati, per quod est ens reale, atque adeo per suam essentiam & existentiam. Ut summum igitur non existente Petro datur repugnantia

merè negativa, consistens in carentiâ necessariâ, de quâ supra n. 20.; ea tamen non est formalis possibilitas Petri. *Dico*: necessitas vaga, ut Petrus vel parè existat, vel parè non existat, est ipsa possibilitas Petri; nec tamen eû eo identificatur. *Resp.*: necessitas ista, quatenus formaliter vaga, consistit in cognitione Dei necessariâ, quia sicut cõditionalitas, ita & vaguitas referenda est ad modum tẽdendi actûs intentionalis; sumpta verò fundamentaliter, & objectivè, consistit in essentiâ entis realis, quæ, cum non sit chimæra, falsificat hanc propositionem, *Petrus simul est, & non est*; adeoque necessariò verificat hanc, *Petrus vel est, vel non est*.

28 *Objic. 4.*: impossibilitas chimæra non identificatur cum chimæra: ergo nec possibilitas Petri cum Petro. *Prob. antec.*: impossibilitas chimæra verè est possibilis: sed nihil possibile identificatur cum chimæra: ergo &c.. *Prob. maj. 1.*: quia possibilitas chimære est impossibilis: ergo impossibilitas ipsius est possibilis. 2.: quia possibile est chimæram esse impossibilem, imo est penitus necessarium. 3.: quia si chimæra impossibilitas esset impossibilis, chimæra ipsa foret possibilis; sicut Petrus verè possibilis est, quia impossibilitas ejus est chimærica. Et generatim possibile est id, cujus impossibilitas est impossibilis. *Objectionem inso*: quia iisdem terminis probari potest, non identificari cum chimæra, sed potius possibilem esse passivam chimæra incapitatem, ut accipiat denomina-

tionem *possibilis* ab attributis Dei necessarijs.

29 Negandum itaque *antec.* de impossibilitate intrinsecâ, sive formali, & immediatâ, quæ consistit in simultate duplicis contradictionis. Ad prob. *neg. maj.* : quia impossibilitas chimææ possibilis esset altera chimæa, involvens simul & non involvens contradictionem: involvens, quia ipsa impossibilitas est conjunctio contradictoriorum simultanea: non involvens, quia possibilitas est exclusio contradictionis. Hinc ad 1. prob. *maj. conc. antec.* : nam possibilitas chimææ idem sonat ac exclusio contradictionis in chimæâ, quæ exclusio est impossibilis. Sed *neg. consequ.* : quia impossibilitas idem valet ac contradictio prædicatorum, quæ si esset possibilis, esset contradictio & simul exclusio contradictionis.

30 Ad 2. *conc.* modalem illam in sensu illativo, quatenus possibile ac necessarium est aliquid, ex quo inferitur chimæam esse impossibilem, videlicet omnipotentia & alia attributa Divina, in quibus consistit extrinseca & illativa impossibilitas chimææ. Sed illam *nego* in sensu formali, & identico, quo inquitur, objectum hoc *chimæam esse impossibilem* habere in se ipso possibilitatem, aut necessitatem aliquâ positivam: nam certè essentia ipsa chimææ non est necessaria, nec possibilis, nisi ut summum necessitate non existendi, quæ est necessitas purè negativa, fundata in contradictione prædicatorum, & vi cuius eva-

dit necessariò vera propositio hæc, *si chimæa existeret, implicaret contradictionem.* Ad 3. *neg. sequel.* : nam pronuntiatam illud, *Possibile est id, cujus impossibilitas est impossibilis*, verum quidem habet de objecto, cujus essentia distinguitur à contradictione prædicatorum, ut evenit in Petro; secus autem de objecto chimæico & à contradictione ipsâ indistinctum: tunc enim id, cujus impossibilitas est impossibilis, est id, cujus essentia est impossibilis, cum impossibilitas sit essentia ejus.

31 Ad extremum hæc inferes ex dictis. 1.: essentia, existentia, & possibilitas creaturarum ab æterno distinguuntur à Deo, non tamquam ens ab ente, sed tanquam id, quod non est, ab eo, quod est, distinctione scilicet negativâ ex parte creaturarum. 2.: ab æterno possibilitas, aut existentia Petri non fuit actu exercitè positivè diversa à possibilitate, vel essentiâ leonis; fuit tamen distincta negativè, id est, non identificata: quod omnes dicere tenentur de existentijs Petri & leonis. Imò nec possibilitas Petri ab æterno distincta fuit actualiter positivè à chimæâ, sed negativè tantum, quatenus non fuit chimæa; vel etiam conditionaliter positivè, quatenus, si Petrus ab æterno existeret, ab æterno distingueretur positivè à chimæâ. Si hinc inferas: ergo Petrus ab æterno non fuit potius possibilis, quàm impossibilis: *nego* simpliciter *consequ.* : tum quia referri potest ad possibilitatem extrinsecam & radicalem: tum quia, licet referatur ad

CAP. III.

Utrum existentia realiter distinguatur ab essentia in ente creato?

ad formalem, verbum *fuit* cum prædicato *possibilis* reddit sensum hypotheticum. Si tamen verbum *fuit* accipias exercitè & sine ampliacione, *conc. consequ.*: nam hoc sensu nec homo ab æterno fuit potius rationalis, quàm irrationalis, nec existentia humana fuit potius actualitas hominis, quàm hircocervi, cum neutrum reddiderit existentem.

32 3.: carentia existentie Petri est etiam carentia essentie & possibilitatis formalis in sensu absoluto: quo sensu, quoties verificatur Petrum non existere, verificatur etiam non esse hominem, nec intrinsecè ac formaliter possibilem. Sed hoc posterius communiter non profertur, nisi in sensu hypothetico. 4.: præter carentiam existentie, quæ dici potest contradictorium possibilitatis absolutum, aliud contradictorium conditionatum correspondet possibilitati hypotheticè sumptæ, videlicet impossibilitas; quæ tamen non est pura carentia, sed conceptus mixtus ex positivo & negativo. Similiter impossibilitas duo habet contradictoria, alterum, quo excluditur à Petro hypotheticè, nempe sub hypothese existentie Petri; & hoc est ipsa Petri possibilitas: alterum, quo absolutè ac semper excluditur à statu existentie; & hoc est pura carentia impossibilitatis necessaria, vi cuius independenter ab existentia Petri verificari potest absolute ac per statum propositio hæc, *Petrus non est impossibilis, seu non repugnat Petro existere.*

33 **N**on loquimur de essentia ut purè possibili, vel prout in statu possibilitatis; cum enim essentia in hoc statu non habeat actualitatem aliquam ab æterno, ut diximus cap. 1., dubium non est, quin essentia ut existens distinguatur à se ipsa ut purè possibili, tamquam ens à non ente, vel tamquam aliquid à nihilo. Sermo igitur est de essentia actuali, & extra causas positâ: an scilicet essentia, quæ existit, & denominatur existens *ut quod*, distinguatur realiter ab existentia, quæ sic denominatur? *Essentia* nomine intelligitur complexio, sive identitas prædicatorum, per quæ res definitur. *Existentia* verò actualitas, per quam essentia ipsa est actu aliquid in rerum naturâ, vel per quâ non purè vialiter, sicut per actionem, sed formaliter ponitur extra causas, aut per quam verificatur propositio de secundo adjacente, *essentia est*. Unde *existentia* idem sonat, ac *esse rei*, quâ voce fere semper utuntur veteres.

34 Hoc sensu essentiam entis creati distingui realiter ab ejus existentia, docent universi Thomistæ: nonnulli tamquam rem à modo; plerique tamquam rem à re. Si *objicias*, essentiam per se ipsam, & non per aliud à se distinctum, esse actu ens, & actu aliquid, quia per se ipsam discernitur à purè possibili, & à nihilo, definitque esse in potentia tantum

tum aut in statu possibilitatis, & ponitur formaliter extra causas. *Respondent* 1., essentia per se ipsam esse ens, non verbaliter, sed nominaliter sumptum: quo sensu ens præscindit ab existentia. 2., essentiam per se ipsam discerni à nihilo essentia, non tamen à nihilo existentia. 3., per se ipsam, & priori ad existentiam habere quoddam esse actuale incompletum, viale, & in fieri, nondum completè terminans actionem productivam, quia hæc ad existentiam quoque terminatur: & per hoc esse viale discerni à purè possibili, & à nihilo sui, esseque verè & propriè aliquid, & ens nominale. 4., essentiam discerni à nihilo & à purè possibili per se ipsam existètem, sed ita, ut essentia sit ratio distinguèdi, existentia verò sit conditio, à quâ in nullo signo præscindit essentia actualis, quia non præcedit eam prioritate in quo, sed à quo.

35 Verùm hæc responsiones rejiciuntur breviter. 1.: quia ens nominale, licet utcumque præscindat per rationem ab existentia, non præscindit realiter & per subjectivam indifferentiam ad esse & non esse, ita ut verè & propriè dicatur de essentia pro statu non existentia: si ergo essentia per se ipsam est ens nominale, per se ipsam est impossibilis cum statu non existentia; quod est existere per se ipsa. *Antec. prob.*: tum quia ens nominale, si præscinderet realiter ab existentia, non verificaretur de Deo, nec de existentia ipsa creatura. Tum quia si essentia creatura pro statu non existentia es-

set ens nominale, simul esset reliqua prædicata, quæ continentur in dictione *Reubau*: foret igitur ab æterno, & citra liberum Dei influxum verè & propriè res, aliquid, bonum &c.; quod est absurdum. Tum demum, quia creatura in statu non existentia non habet intrinsecā aptitudinem existendi; alioqui per illam, & non per solam potentiam Divinam esset possibilis in eo statu: quod est expresse contra D. Thomā 1. p. q. 9. ar. 1.. Sed ens nominale idem sonat, ac aptum existere aptitudine intrinsecā: ergo ens nominale non dicitur verè & propriè de essentia creatura pro statu non existentia.

36 *Rejie. 2.*: essentiam per se ipsam discerni à nihilo essentia vel est discerni à se ut purè possibili, vel non. Si primum: ergo est discerni à se ut non existente; quod est per se ipsam formaliter existere. Si secundum: ergo stat essentiam non discerni à se ut purè possibili, & tamen esse veram & realem quidditatē creatura, & verè ac propriè aliquid à nihilo distinctum: ergo falso ait D. Thomas q. 3. de potent. ar. 5. ad 2., *Quidditas, antequam esse habeat, nihil est, nisi fortè in intellectu creatis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.* *Rejie. 3.*: quia illud esse viale identificatum cum essentia in nihilo differt ab existentia. *Prob.*: quia in primis illud esse est actualitas, quâ res formaliter constituitur extra causas, terminat actionē creatoris, definit esse nihil, & est aliquid, adeoque simpliciter ens; id autem & ni-

nihil aliud intelligitur nomine *existentiæ*, vel *esse*; ut enim ait D. Thomas 1. p. q. 5. ar. 1. ad 1., *secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens, secundum quod primò discernitur ab eo, quod est in potentiâ tantum.*

37 Deinde; sicut existentia, vel esse creaturæ, juxta Thomistas, contingens est, seu contingenter prædicatur de creaturâ, quia non verificatur, nisi quando subest actioni causæ efficientis; ita pariter illud esse actuale & exercitum essentialitæ. Nec umbra disparitatis est in eo, quod esse actuale essentialitæ prædicatur contingenter, non ratione sui, sed ratione connotati extrinseci, videlicet, actionis. Vel enim loqueris de essentialitæ, & existentia ut sic, prout utraque præscindit à creatâ & increatâ: & hoc sensu neutra connotat actionem agentis: vel loqueris de essentialitæ, & existentia creatis; & sic utraque connotat actionem causæ, cum utraque ex conceptu suo sit ens ab alio. Denique impugnatur illud esse viale ex D. Thomâ, tum 2. cont. Gent. c. 19. dicente, *Inter esse & non esse, quæ sunt quasi extrema creationis, non potest esse aliquod medium*: tum opuscul. 29. de princip. Individ. agente, *Non sunt in animâ duo actus, scilicet sua essentialitas, quæ est sua potentialitas, & esse suum*: at si vera est responsio Adversariorum, erunt in animâ duo actus, alter essentialis, alter existentialis.

38 *Rejic. 4.*: quia si essentialitas creaturæ est ratio distinguendi se à nihilo, & ab ente in potentiâ, est

utique ratio constituendi essentialitatem propriè aliquid, & ens in actu; aliquid enim immediate opponitur nihilo, & ens in actu enti in potentiâ: sed ratio constituendi propriè aliquid, & ens in actu, est ratio existendi, ut patet ex communi notione: ergo essentialitas est ipsamet ratio existendi. Præterea: distinctio essentialitæ à nihilo sui, cum essentialissima sit, non indiget, ut exerceatur, aliquâ conditione contingente, præter actionem productivam, quæ incompossibilis est cum statu possibilitatis. Denique essentialitas juxta Thomistas indifferens est ex se ad existentiam, & causam materialis ejusdem: sed omnis causa ex se indifferens ad effectum ab eo præscindit pro signo priori: ergo & essentialitas præscindit ab existentia, præcisione saltem non inclusionis: nam si existentia includitur in signo priori suæ causæ materialis, prior erit seipsâ. Præcedit igitur essentialitas existentia in prioritare *in quo*, prout hæc prioritas explicatur à Collegio Sancti Thomæ.

39 Ex dictis facilè rejicitur responsio altera dicentium, essentialitatem creaturæ existentis non distinguui per seipsam, nec essentialiter à nihilo, & purè possibili, nec esse *essentialiter* aliquid, quando existit, sed *accidentaliter*; quia tali essentialitæ contingens est, quod sit aliquid, aut nihil, sicut homini, quod sit albus, aut niger. *Rejicitur*, inquam: nam de essentialitæ, quæ secundum se nec est aliquid, nec nihil, rogo, an sit aliqua realitas? Si neges: ergo nihil est. Si asseras: ergo est aliquid. Si dicas esse ali-

quid oppositum chimæræ, non vero nihilo existentia; hoc in primis est recurrere ad distinctionem entis in nominaliter & verbaliter sumptum, atque incidere in 1. & 2. responsiones jam impugnatas. Deinde, vel in stata possibilitatis cum nihilo existentia datur nihil essentia, vel non? Si datur: ergo eadem ratione, quâ homo est indifferens ad aliquid & nihil existentia, indifferens erit ad aliquid & nihil essentia; nimirum quia potest jam esse aliquid, jam nihil: erit ergo subjective indifferens, ut sit, vel non sit animal rationale, ita ut hoc accidentaliter prædicetur de homine, sicut esse album, aut nigrum. Si non datur: ergo essentia hominis ab æterno excludit nihil essentia realis & humanæ, ac proinde ab æterno est aliquid reale à Deo distinctum, & chimæræ oppositum independentem à creatione, & liberâ voluntate Dei.

40 *Rejēctis* itaque Thomistarum respons., *prob.* aliter identitas realis inter essentiam, & existentiam. 1.: Essentia creaturæ non mediata per existentiam superadditam, sed immediate per se ipsam terminat actionem agentis: sed res per id existit, per quod terminat actionem agentis; non enim actio terminari potest ad nihil, nec ad merè possibile: ergo. *Maj.* constat: tum quia essentia immediate ac ratione sui est ens ab alio, nec dici potest ens à Deo acceptum mediâ existentia superaddita; siquidem hæc non causat essentiam, sed potius ab eâ causatur, juxta contrarios: tum quia humanitas Christi

D. suam productionem terminat per se, & non per existentiam Verbi Divini, quæ sola ipsi superadditur, juxta Thomistas; nam existentia Verbi non terminat productionem humanitatis. *Dices*, essentiam, licet proprii ad existentiam terminet actionem, nondum esse extra causam formalem essendi, quæ est existentia superaddita. Verum causa ista formalis gratis fingitur, & contra D. Thomam, qui q. 6. de pot. ar. 6. ad 4. loquens de essentia Angeli, sic concludit: *si ergo sit aliqua substantia, quæ sit forma tantum, potest habere principium essendi efficiens, non formale.*

41 *Prob. 2.:* essentia creaturæ, juxta Thomistas, est causa materialis, & subiectum sustentativum existentie superaddita: sed causa materialis præsupponitur existens proprii ad effectum; ut ostendimus in Physicâ circa existentiam materiæ primæ: ergo essentia creaturæ intelligitur existens proprii ad existentiam superadditam quæ proinde superflua est. 3.: existentia superaddita suam habet essentiam realem, cum sit apud Thomistas vera entitas quidditative definibilis: sed hæc essentia non existit per existentiam realiter distinctam; alioquin ibitur in infinitum: idem ergo dicendum de quâlibet essentia creaturæ: quia in essentia existentia manifeste infringuntur argumenta desumpta ex contingentia existendi, vel ex indifferentia essentia, ut sit jam purè possibilis, jam existens.

42 *Dices*: existentia non existit

tit propriè & *ut quod*, sed est id, *quo* aliud existit, seu est ultima ratio essendi; quæ proinde non indiget existentia ulteriore, sicut unio non indiget unione, nec actio actione distinctâ. Sed *contra*: si eadem esset indifferentia in unione, vel actione, quæ est in extremis, vel in effectu, daretur utique unionis unio, & actionis actio: sed in existentia hominis v. g. eadem omninò est indifferentia, ut existat *ut quo*, sive ut sit exercitium existendi respectu hominis, quæ est in hujus essentia, ut existat *ut quod*: par enim est in utrâque contingentia, ut sit, vel non sit: par in utrâque potentialitas, seu possibilitas essendi, & non essendi: ergo. *Min.* negant Thomistæ, apud quos tota indifferentia, potentialitas, & possibilitas se tenet ex parte illius essentia, quæ existit *ut quod*. Sed *prob. 1.*: quia existentia creaturæ ratione sui est perfectio cōtingens seu defectibilis; aliter non esset perfectio limitata: ergo ratione sui est potens deficere, adeoque non existere *ut quo*: non enim ita existit, cum deficit.

43 *Prob. 2.* ead. min.: priusquam homo producat, existentia ejus nō existit *ut quo*; non enim datur existens *ut quo* sine existente *ut quod*, ut est evidens: tunc ergo existentia hominis non est in actu exercito existendi *ut quo*. Aliunde verè est in potentia ad hunc actum, cum verè contineatur in Divina potentia, & non repugnet per seipsam ita existere: jam igitur potest esse quandoque in actu, & quandoque in po-

tentia. 1. si existentia creaturæ nō est possibilis possibilitate ipsius propria, Deus illam nō cognosceret per scientiam simplicis intelligentia, dū ex directione hujus scientia decerneret existentiam rerum; adeoque decerneret incognitum. Probationes alias nostræ sententiæ dedimus in *sup. tr.*, tum ex Aristot. & D. Thomâ, tum ex principiis Thomistarum ad hominem desumptas.

CAP. IV.

Diluuntur argumenta.

44 *O* *Bjic. 1.*: essentia hominis est necessaria; existentia verò cōtingens; indeque propositio ista *homo est animal rationale* est æternæ veritatis, & hæc alia *homo existit* est contingenter vera. In primis *insto* tum in existentia comparatâ cum sua ipsius quidditate, tum in illo esse viali & actuali, quod Thomistæ agnoscunt propriori ad existentiam. Deinde *resp.*: tam essentia, quam existentia est contingens absolute, & necessaria hypotheticè, vel ex suppositione. Sed quia propositio, enuntians essentiam, usu communi sumitur in sensu hypothetico; enuntians verò existentiam, in sensu absoluto, ideo altera est veritatis æternæ & necessaria, altera temporalis & contingentis. Si tamen utraque sumatur in eodem sensu, nullū est discrimen. Quare propositio hæc, *existentia contingenter advenit essentie hominis*, distinguenda sit cōtingentiâ importante intrinsicam defectibilitatem ipsius essentia, *conce.* denotante defectibilitatem existentia,

tia, permanente essentia, *neg.*: hanc autem, *Creatura accidentaliter advenit existentia*, distingue sic: accidentaliter, idest, contingenter, seu defectibiliter, *conc.*: accidentaliter, idest, more accidentis, aut formæ defectibilis, permanente subiecto, *neg.*

45 *Obijc. 2.*: essentia hominis indifferens est, ut habeat, vel non habeat existentiam: sed non est indifferens ad semetipsam: ergo, *Premissa eadem instantia, dist. maj.*: est indifferens logicè & objective, vel etiam negativè & extrinsecè, *conc.*: physicè subiectivè & positivè, *neg. maj.*: & similiter distincta *minori*, nam priori indifferentiæ modo etià est indifferens essentia ad semetipsam, cum fieri possit, ut ipsa nihil sit in se, *neg. consequ.*. Habet utique essentia indifferentiam logicam, quatenus potest verificare successive duas proposit. contradictorias, *essentia non est, essentia est*. Habet objectivam, quatenus sive absolute sit, sive absolute non sit, eodem modo obijcitur cognitioni scientificæ, *homo est animal rationale*: quæ cognitio inde dicitur scientifica, quod reddat sensum hypotheticum, nempe, *si homo est, animal rationale est*: nam scientiæ nō curant, an res sint, sed quid sint, quodcumque sint; & ad veritatem istius propositionis nō requiritur, quod res absolute sit.

46 Habet item indifferentiam negativam, sumptam pro intrinsecâ defectibilitate subiecti existentis, quatenus ipsamet essentia potest deficere in semetipsâ. Habet denique

differentiam extrinsecam ratione causæ, quatenus ab indifferentiâ omnipotentis, ut producat, vel non producat creaturam, extrinsecè denominatur hujus essentia indifferens, ut sit, vel non sit. Verumtamen non habet essentia hominis ad esse & nō esse indifferentiam physicam, subiectivam, & positivam, qualis convenit materiæ primæ, quæ eadem in se realiter manet sub utroque extremo, scilicet sub formâ, & ejus negatione: nam essentia creaturæ sub nō esse non manet eadem realiter in se, sed potius nihil est in se realiter. Sicut ergo ex indifferentiâ logicâ, extrinsecâ &c., non infertur distinctio essentia ad seipsa, ita nec distinctio ab existentia.

47 Hinc (ut varijs replicis occurras) essentia creaturæ distinguitur à *non esse*, quando est; secus verò, quando non est: nam de ipsâmet essentiâ verificatur non esse. E contra distinguitur *ab esse*, quando non est, distinctione non entis ab ente; secus verò, quando est. Quod enim obijcitur, *nihil indifferens ad actum & non actum*, identificari cū actû, intelligi debet de indifferentiâ physicâ & subiectivâ, quâ materia v. g. indifferens est ad formam, & intellectus ad actum cognoscendi. Cū autem dicitur, essentiam creaturæ posse conjungi cum contradictorio existentia, & sub hujus negatione concipi, neganda est talis conjungibilitas ex parte objecti: quia solum in intellectu possunt dari simul essentia & non existentia, altera concepta absolute, altera hypotheticè: quo

quò sensu contradictoria non sunt. Sic etiam potest concipi hypotheticè existentia ipsa sub negatione sui absolute sumptæ, ut si concipias, existentiam, quodcumque sit in actu exercito, esse actualitatem essendi, vel, ut Thomistæ volunt, actum ultimum entis, & tamen cognoscas simul existentiam ipsam non esse in actu exercito.

48 Quod dictum est de indifferentiâ essentiz, dicendum pariter de ejus potentiâ, tam ad sua prædicata essentialia, quam ad existentiam. Nimirum essentia creaturæ, antequam existat, non est in potentiâ physicâ & subjectivâ ad existentiam, sed in potentiâ tantum objectivâ, sive hæc sumatur pro potentiâ causæ, quatenus pro objecto respicit effectum, quo sensu representatio cognitionis dici solet esse objectivum sui termini: sive sumatur pro intrinsicâ possibilitate creaturæ, quatenus hæc obijcitur intellectui per cognitionem hypotheticam, *si res existeret, non implicaret contradictionem*. Eodem modo dicitur essentia in potentiâ ad sua prædicata essentialia, scilicet in potentiâ objectivâ; alioquin homo, antequam existeret, jam esset in actu animal rationale, haberetque actualem essentiam ab æterno. Unde *inferes* 1., quod homo possibiliter existens est possibiliter homo; non tamen quo sensu est possibiliter albus: nam homo non albus, etiamsi existat, est possibiliter albus per potentiam physicam & subjectivam, ut recipiat albedinem.

49 *Inferes* 2., essentiam purè possibilem, cum de præsentia non sit, aut nihil sit nisi in potentiâ causæ, non esse essentiam separatam ab existentia, sicut ignis extinctus non est ignis separatus ab igne accenso, cum non sit ignis. Nec humanitas Christi essentiam habet ab existentia propriâ separatam: quòd enim existat per existentiam Verbi, ut ex D. Thoma, & 6. Synodo in Epist. Sophronij contendunt Thomistæ, negandum omninò est cum cæteris Theologis & cum ipso D. Thomâ q. unicâ de Verb. Incarn. ar. 4.. Sophronius autem, dum ait, quòd *humanitas Christi in Verbo, & non in se, habuit existentiam unam*, intelligit in Verbo ut in supposito. *Inferes* 3., transitum essentiz de non esse ad esse, vel de statu possibilitatis ad statum existentiz, non esse transitum physicum, sed merè logicum unius contradictorij ad aliud: qui transitus in eo consistit, quòd essentia, quam potest Deus producere, verificet successivè has propositiones, *essentia non est, essentia est*.

50 *Objic.* 3.: Creatura non existit per essentiam: tum quia id est proprium solius Deitum quia alioquin homo foret essentialiter existens, sicut est essentialiter animal: unde sicut non potest non esse animal, non posset non existere. *Conf.* 1.: Si creatura per se ipsam non esset, necessario non esset: ergo si per se ipsam est, necessario est. 2.: Existentia non ponitur in metaphysicâ nec in physicâ definitione hominis: ergo est extra essentiam ejus. 3.: Si crea-

creatura non involvit compositionem ex essentia & esse, omnino simplex erit in esse entis; ergo Deus non erit creaturâ simplicior; quod est absurdum. Sed in primis rogo an existentia superaddita existat per essentiam, &c.?

51 Deinde *resp.*: existere per essentiam, juxta communem loquendi ritum, idem significat ac existere à se necessariò, & indefectibilitè: quo sensu solus Deus existit per essentiam. At si existere per essentiam solum excludat formam existendi essentia superadditam, non est, cur creatura non dicatur existere per essentiam, sicuti per essentiam suam est ens, verum, bonum, & cætera prædicata transcendentia, quavis in priori sensu solus Deus dicatur ens per essentiam, verus & bonus per essentiam. Non dicitur tamen homo essentialiter existens, licet dicatur essentialiter animal; quia rō *essentialiter* adjunctum prædicato *existens* necessitatem sonat absolutam: adjunctum verò prædicato *animal* necessitatem solum conditionatam. Quod si utrobique servetur idem sensus, vel absolutus, vel conditionatus, homo non magis erit essentialiter animal, quàm existens: verissimum quippe est, quòd homo potest non esse animal absolutè, sicut potest non absolutè existere.

52 *Ad 1. confirm. dist. antec.*: si creaturam per se ipsam non esse idem sonet, ac nihil habere sui ipsius, quando non existit, *neg.*: si idem sonet, ac in conceptu creaturæ involvi non esse pro casu existen-

tia, *conc. antec.*; sed *neg. consequ.* cum enim creatura sit essentialiter defectibilis, ex eo quòd si esset, per se ipsam esset, non sequitur repugnantia ipsius ad non esse. *Ad 2.*: in definitione hominis ponitur implicitè existentia, utpote transcendens omnia prædicata positiva, non tamè ut affirmabilis absolutè, sed hypotheticè: quo eodem sensu ponitur animal. *Ad 3. neg. consequ.*: quia creatura semper admittit compositionem aliquam realem, saltem ex naturâ & substantiâ, vel ex substantia & accidenti.

53 *Obje. 4.*: existentia creaturæ debet esse receptibilis in essentia; alioquin foret actus purus & illimitatus, utpote irreceptus, cū actus non nisi à potentiâ receptivâ limitari queat: debet ergo ab essentia distingui. *Neg. aff.*: nam actus non præcisè limitatur ex eo, quòd sit receptibilis in subiecto, sed etiâ ex eo quòd sit receptivus alterius actus, aut formæ; alioquin nihil relinquitur, unde limitetur essentia Angeli, quæ ratione sui est actus secum identificans actualitatem essentiali, & tamen non est receptibilis in subiecto. Sane receptivitas, cum sit perfectibilitas & potentialitas, aliena est ab actu puro, ut nemo dubitat. Jam verò existentia creaturæ sēper est aut receptibilis, ut existentia formæ substantialis & accidentalis, aut receptiva, ut existentia materiæ primæ, Angeli, & cujusvis substantiæ non receptæ in subiecto, quia quilibet recipere potest accidens aliquod naturale, vel supernaturale.

Re-

54 *Replie. 1.* : existentia nequit esse receptiva ulterioris actûs; nam ut ait D. Thomas q. unic. de Anim. ar. 6. ad 2., *ipsum esse est actus ultimus, qui participabilis est ab omnibus; ipsum autem nihil participat.* Item existentia nequit esse in potentiâ ad aliud, cum potius omnia sint in potentiâ ad existendum. *Resp.* : existentia non est receptiva ulterioris actûs discernentis rem à nihilo & chimærâ, quia ipsa discretionem hanc perficit, & pro munere isto nihil participat, idest, nihil ultra desiderat, aut expectat: unde in lineâ entis creati, & præcisè quatenus à chimæra & nihilo discreti, non incongruè vocari potest *actus ultimus*, præsupponens actum primum in potentiâ causæ, & actum secundum, aut quasi medium in actione agentis. De cætero potius existentia est actus primus, seu prima rerum actualitas, cui superveniunt reliquæ omnes perfectiones, & actualitates de lineâ entis physicè additæ subiecto. Porro omnia, nondum producta, sunt in potentiâ objectivâ ad existendum; ipsa tamen existentia sæpè est in potentiâ physicè receptivâ alterius, ut ab eâ physicè perficiatur in aliquo genere. Sic existentia animæ est in potentiâ ad existentiam gratiæ.

55 *Replie. 2.* : ergo ideo substantia est limitata, quia receptiva est accidentiam : & ideo est receptiva, quia est limitata; quod est in circulo versari. *Resp.*, eundem circulum committi ab Adversarijs, apud quos essentia creaturæ est limitata, quia

est receptiva sui esse; & ideo sic receptiva est, quia est limitata; si enim illimitata foret, non reciperet suum esse. Nos autem independentes à distinctione inter essentiam, & existentiam admittimus sine circuli vestigio radicem limitationis, videlicet potentialitatem, quia in omni creaturâ datur vel receptibilitas, vel receptivitas physica, aut etiam causalitatem: nam ut existentia creaturæ limitata sit, sufficit, quod sit recepta *ab alio* per causalitatem scilicet, quâ suum esse recipit, seu accipit à Deo.

56 Nec dicas, causalitatem & potentialitatem supponere limitationem creaturæ; non enim supponit, sed infert, aut imbibit limitationem, sicut afeitas infinitudinē: unde, cum dicitur, ideo creatura est limitata, quia est causalibilis vel receptiva, & ideo receptiva, vel causalibilis, quia limitata, non indicatur stricta causalitas, sed mutua convertibilitas, aut formalis identitas utriusque conceptus: quo sensu dici solet, ideo Deus est actus purus, quia nullatenus potentialis est, & ideo nullatenus potentialis, quia est actus purus. Sed *dices*: si creatura recipit à Deo existentiam, debet ab eâ distingui, nihil enim recipit se, & beneficiū à recipiente distinguitur. Verum hâc ratione nec essentiam habebit creatura ab alio, sed à se. Non solum ergo verè recipit, seu accipit creatura à Deo, quod habet per unionem, sed etiam quod per identitatem habet; quia sic recipere nihil aliud sonat, quàm benefici-

cio Dei esse id, quod est.

57 *Objic. 5.* : si essentia non distinguitur ab existentia, creatura secum identificat actum primum & ultimum de linea entis, videlicet actualitatem essentialem, & existentiam. Erit igitur infinita in linea entis, sicut infinita evaderet in linea intelligendi, si actum primum & ultimum de hac linea identificaret secum. Sed redit instantia in existentia superaddita, quae identificat secum essentiam, & existentiam, per quam existit *ut quo*. Non est igitur existentia actus ultimus per comparisonem ad actum essentialem; alioquin erunt in anima duo actus, scilicet sua essentia, & esse suum; quod negat D. Thomas: solum ergo est actus ultimus per comparisonem ad virtutem causae, & actionem agentis. Nec tamen est ultimus in linea entis, quatenus patet, sed in linea entis finiti, quatenus discreti à nihilo & chimata: ex quo nulla sequitur infinitudo, sicut nulla sequeretur ex identitate subiecti intellectivi cum ultimo actu de linea intelligendi, qui non attingeret summum perfectionis gradum in ea linea, v. g. cum intellectione claritatis, ut quatuor; tamen aliunde repugnet hac identitas in substantia creatâ.

58 *Objic. 6.* : existentia in communi non habet differentias, per quas multiplicetur: non quidem illas, quae diversificant essentias, v. g. rationale, rugibile, &c.; siquidem rationale indifferens est ad existentiam, & nulla differentia indifferens est ad rationem communem, quam

contrahit: non item alias, quia si existentia per differentias contrahi potest, conciperetur in potentia respectu ipsarum, adeoque non esset actualitas ultima: nequit ergo in creaturis multiplicari, nisi per ordinem ad subiectum, in quo recipitur. *Resp.*: existentia easdem differentias habet, quas ens ut sic, in quo respiciatur includitur: non enim rationale indifferens est ad existentiam, nisi logicè & objectivè, aut etiam negativè & extrinsecè: quo sensu indifferens est ad omnem rationem communem, quam contrahit, imo ad se ipsum. Dum autem existentia ut sic, concipitur in potentia ad differentias, tò in potentia præcisè sonat prædicabilitatem superioris de inferiori, est enim ratio superior ad existentiam humanam & lapideam, &c.. Nec ideo desinit concipi ut actualitas ultima; semper enim concipitur ut non indiga ulterioris actus realiter superadditi ad discernendum ens à nihilo.

59 *Objic. tandem* D. Thomas, dum sæpè inculcat, quod solus Deus est suum esse, quod essentia in creaturis est aliud ab esse, quod comparatur ad esse suum, sicut potentia ad actum, quod in omni creaturâ datur compositio ex essentia & esse. *Resp.*: ut hæc verificentur, sufficit distinctio rationis, sicut sufficit ad verificandum, quod differentia est aliud à genere, seu natura extranea & superaddita generi, quod se habet ad genus, ut actus ad potentiam, quod compositio ex genere & differentia propria est creatu-

ra, & à Deo prorsus aliena: quas locutiones sæpè invenies apud D. Thomam, quin inde inferre liceat, genus & differentiam realiter distinguui.

60 Notandum tamen inter essentiam & existentiam creaturæ non esse strictam distinctionem rationis ratiocinatæ, si utraque in eodem sensu accipiatur, sive absoluto, sive hypothetico: in nullo quippe sensu concipi valet essentia, non concepta in eodem existentia. Unde solum distinguuntur penes explicitum & implicitum, quia termini synonymi non sunt. Inter essentiam verò hypotheticè conceptam, & existentiam conceptam absolute, sive ut exercitam, dabitur distinctio quædam rationis ratiocinatæ, quatenus essentia sub conceptu hypothetico

redditur objectivè & extrinsecè indifferens ad existentiam ut exercitâ, & ipsa potentialitas essentiæ concipitur quasi actuari per existentiam, & cum eâ facere compositionem quamdam umbratilem more subjecti cum accidenti. Nam ex potentialitate, contingentia, & indifferentia extrinsecâ essentiæ creaturæ ad existentiam trahitur fundamentum ad quamdam imitationem distinctionis illius, quæ realiter datur inter potentiam & actum, vel inter subjectum & accidens. Aliud est de essentia Divinâ, à quâ procùl abest contingentia & indifferentia omnis in existendo; ideoque nullatenus potest cum fundamento concipi potentialitas, aut compositio essentiæ Divinæ cum existentia.

DISP. III.

DE SUBSTANTIA ET ACCIDENTI.

CAP. I.

De Substantia in communi: ubi de quidditate modi.

Substantia nomen derivatur, tum à subsistendo, tum à substando accidentibus; sed quoad rem significatam passim describitur *ens per se*, nimirum perfectitate suppositi, cui maxime convenit per se existere: est enim substantia, *quod suapte natura debet identificari cum supposito*, inadæquatè saltem. Unde illud *per se* idem significat, ac *propter se*, quatenus substantia naturâ

suâ non est ultimata & principaliter propter aliud ab ipsâ adæquatè distinctum, ut intrinsecè perficiendum, aut afficiendum. Conceptus iste comprehendit substantiam increatam, & creatam completam, cujusmodi est Angelus, aut homo. Comprehendit item substantiam incompletam, sive partialem, videlicet, materiam primam, formam substantialem, unionem ipsarum informativam, & continuativam, unionem hypostaticam in Christo D., substantiam, & integram naturam. Quamvis enim

materia prima immediatè sit propter formam, unio propter extrema, & substantiæ modus propter naturam; at non principaliter & ultimè: quia natura ultimò intendit suppositum, ut ex his partibus constitutum, quod quidem in se sistit, nec ordinatur ad aliud intrinsecè perficiendum.

2 Convenit igitur conceptus iste omni substantiæ, cum non sit alia præter recensitas. Deinde convenit substantiæ soli. Quia nullum est accidens, quod non sit principaliter propter aliud adæquatè distinctum, tamquam finem *cui* ab ipso afficiendum. Unde accidens ex adverso substantiæ dicitur *ens in alio*, id est, *propter aliud* adæquatè distinctum, quod intrinsecè afficiat, & cui physicè uniri debeat: seu, ut alibi diximus, accidens est, quod naturâ suâ debet inniti subiecto cum adæquatâ & necessariâ distinctione sui à supposito. Ubi notandum, quod Aristoteles, D. Thomas, & Veteres alij, duam ajunt substantiam esse *per se*, quæa non dependet à subiecto, vel intelligendi sunt de substantiâ prædicamentali, sive completâ, quæ verè independens est à subiecto, in quo sit, licet non excludat subiectum, ex quo tamquam ex parte sui constituitur: vel, si loquuntur de substantiâ ut sic, non negant dependentiam à subiecto qualicumque, sed solum à subiecto, cujus gratia existat, vel propter quod ultimè & principaliter sit.

3 Substantia dividitur 1. in transcendentalem & prædicamenta-

lem. *Transcendentalis* est ratio substantiæ dicens perfectitatem, nuper explicatam, prout abstrahit à substantiis completâ, & incompletâ: quo sensu, dummodo substantia non sumatur à munere substândi, sed à munere substândi, vel per se existendi, conceptum habet communem substantiæ creatæ & increatæ, & quidem univocum logicè, analogum tamen metaphysicè, propter dicta de conceptu entis d. 1. c. 3.. Substantia *prædicamentalis* est omnis substantia finita physicè completa in suo genere, quæ sola directè ponitur in prædicamento substantiæ, qualis est Angelus, homo, lapis, &c.. Dixi *finita*: quia sola substantia finita gradus genericos & específicos admittit, solaque substat accidentibus: in hoc autè prædicamento non ponuntur directè nisi genera, species, & individua sub his contenta; indirectè verò, seu ad latera differentiæ divisiivæ generum, & constitutivæ specierum, ac demùm reductivè partes, aut constitutiva physica substantiæ.

4 Unde inferes, quòd licet Deus sit prima substantia, quatenus est primum principium substantiarum omnium, non ideo continetur in prædicamento substantiæ: quia scilicet Deus nec est pars substantiæ, nec differentia, nec genus, nec species ulli subiecta generi, cum nec ens, nec substantia sit genus respectu Dei: proinde nec est individuum sub aliquâ specie prædicabili, vel subijcibili contentum: nec item substat accidentibus; quod proprium est

est substantiæ prædicamentalis, juxta Aristotelem. Ratio verò substantiæ prædicamentalis, idest, finitæ, ac physicè completæ, non transcendit formaliter differentias: est enim propriè genus, & genera non includuntur formaliter in differentiis, ut ex Logicâ suppono.

5 Substantiam prædicamentalem dividit Aristoteles in primam & secundam. *Prima* est substantia individua omninò physicè completa in ordine entis per se, v. g. Petrus: substantiæ *secundæ* vocantur genera & species hujus prædicamenti sub intentione universalitatis. Præterea dividitur substantia creata in còpletam, & incompletam. Vocatur *incompleta* quæcūque substantia partialis, quæ scilicet ordinatur ad aliquod totum substantiale constituendum: *completa*, quæ nullum desiderat sui ordinis complementum, quâvis ulterius perfici possit in ordine accidentali. Quòd si nihil ei desit in esse principij radicalis activi & passivi naturalium motuum, aut proprietatum, dicitur completa in esse naturæ: si nihil in toto ordine per se existentis, completa in esse suppositi, quæ nequit esse omninò simplex in creatis, cum semper debeat ex naturâ, & subsistentiâ realiter constitui. Completa verò in esse naturæ alia est simplex, ut in Angelo, alia composita, ut in homine: & in hac distingui potest completio duplex, altera essentialis, quæ omnes importat partes necessarias, ut verificetur definitio speciei: altera integralis, quæ partes omnes conti-

nuative unibiles importat. Hac autem non videtur ad rectam lineam prædicamēti necessaria; homo quippe digito mutilus simpliciter continet gradus omnes substantiæ prædicamentalis.

6 Eadem divisio accipi solet in sensu metaphysico, in quo *substantia completa* dicuntur individuum, genera, & species directè posita in prædicamentò, quatenus hæc omnia concipiuntur per modum totius, nec connotant subiectum in quo logicè sint. *Substantia* verò *incompleta* vocantur differentia collaterales, quæ & substantiæ sunt, saltem *ut quo*, & aliunde concipiuntur instar adjacentium, expressè connotando genus, quod contrahunt, & afficiunt quasi subiectum. Verum hæc divisio metaphysicè accepta nimis analogica est, & impropria. Tum quia differentia fortasse non transcenditur formaliter à ratione communi substantiæ. Tum quia gradus genericus, imò & specificus, aliquod expectat complementum, quo cum constituat totum substantiale metaphysicum, videlicet differentiam specificam & individualement: non ergo est propriè substantia completa in lineâ metaphysicâ, nisi solum individuum, seu prima substantia.

7 Substantiæ prædicamentalis sex proprietates enumerat Aristoteles. *Prima non esse in subiecto*, nimirum in quo physicè sustentetur, & propter quod ultimatè ac principaliter sit, juxta dicta n. 2.. Hæc autem proprietas, si sonet independētiā positivam à subiecto, solum est

proprietas ex modo concipiendi, quatenus resultare cōcipitur ex eo, quod substantia sit ad se & propter se. Secunda *univocè predicari*; quæ tamen non convenit primis substantijs, sed tantum secundis: nec in his est proprietas realis, nisi pure fundamentaliter: nec est proprietas substantiæ quarto modo, sed tantum secundo; cum etiam accidenti conveniat, v. g. colori respectu albedinis & nigredinis. Tertia *significari hoc aliquid*, id est, esse conceptibilem per modum individui per se stantis, demonstrabilis, habentisque rationem suppositi. Hæc proprietas solius est primæ substantiæ: nam secunda, ut Aristoteles admonet, magis significat *quale quid*, quam *hoc aliquid*.

8 Quarta *non suscipere magis & minus*, videlicet in intentione graduale: quæ proprietas omni substantiæ convenit, licet non soli, cum etiam conveniat quantitativè. Quinta *non habere contrarium*, quod scilicet substantiam expellat à subjecto. Id convenit omni substantiæ completæ, cum non sit in subjecto; non tamen illi soli, sed etiam materiæ primæ, quantitativè, & qualitativè hand paucis. Sexta *posse suscipere contraria*, nimirum succetivè: quæ proprietas non extenditur ad cælum; si incorruptibile sit, nec ad omnem substantiam possibilem, cum non repugnet corpus completum, contrarijs qualitativè non obnoxium: Nec limitatur ad solam substantiam, cum etiam inveniatur in quantitate, & in potentijs animæ ac-

cidentalibus, juxta Thomistas. Convenit tamen ferè omni substantiæ completæ, quam in creatis novimus: nam etiam Angelus est susceptivus amoris & odij circa idem objectum. Sed maxime convenit materiæ primæ, & animæ rationali: cæteris verò formis substantialibus convenit saltem *ut quo*, quatenus ex ijs constituitur suppositum, cujus est præcipue & *ut quod* accidentia suscipere, & contraria pati.

9 Postremò substantia dividitur in viventem & inanimem, in spiritualementem & corpoream (de quibus in Anim.); necnon in absolutam & modalem: quæ divisio communis est accidenti. Modalis entitas, prout differt à re absolutâ, est realis & ultima determinatio distinguenda à se indifferentiæ ad aliquam denominationem rei existentis propriam. Unde modus physicus tria essentialiter requirit. 1., quod sit etiam divinitus inseparabilis à re modificatâ, cum ex terminis repugnet realis & ultima determinatio, non actu determinans, & actu determinans sine re actualiter determinatâ. 2., quod necessario connotet indifferentiam, quâ determinat: unde in Divinis Filius non est modus Patris, licet ab eo inseparabilis, quia nullam in Patre connotat indifferentiam. Sufficit autem ex parte rei determinabilis indifferentia naturalis ad hanc vel illam determinationem certi generis, licet connectatur vage cum aliquâ, ut indifferentia rei ad præsentiam localem; vel etiam indifferentia obdientialis, per quam possit determi-

natione carere, saltem divinitus. Unde accidens inest subiecto per in-
herentiam modum, quia potest divi-
nitus non inherere, ut in Eucharis-
tia. 3., quod sit determinans abso-
lutè, non conditionatè; alioquin non
erit determinatio ultima. Hæc ratio-
ne, quamvis duæ albedines se invi-
cem determinant ad denominatio-
nem *similis*, non ideo altera est mo-
dus alterius, quia neutra determi-
nat absolutè, sed conditionatè, sub
conditione scilicet, quod existat al-
tera; ac proinde neutra est ultima
determinatio, cum unaquæque sit
ex se indifferens, & expectet alteram,
ut compleatur in esse determinatè.

10 Ex hoc ultimæ determi-
nationis munere provenit, quod re-
pugnet modus modi in eodem ge-
nere, v. g. actionis actio: quia mo-
dus reflexus supponeret in directo
indifferentiam aliquam ad suum mu-
nus, quam minimè patitur concep-
tus ultimæ determinationis. Non re-
pugnat tamè in diverso genere; ete-
nim uniones informativæ partium
integralium uniuntur inter se per
unionem continuativam, & unio cor-
poris & animæ Christi per unionem
hypostaticam unitur Verbo. Ex eo-
dem munere provenit, quod modus
connectatur essentialiter cum re in-
dividuâ: si enim esset indifferens ad
res numero distinctas, indigeret ul-
teriore determinatione ad unam
præ alijs. Sed nota, non obesse na-
turæ modi, 1., quod sit determina-
tio rei ad se ipsum, vel ad denomi-
nationem ex ipso resultantem, & non
ad aliud extremum ab ipso distinc-

tum, ut patet in substantiâ, & in
ubicatione, quæ potest conservari si-
ne loco extrinseco.

11 Non obest 2. defectus in-
trinsecæ unionis ad rem, quam mo-
dificat: potest enim, & solet, idem
modus esse intrinsecus uni rei, &
extrinsecus alteri: sic actio transiens
intrinseca est termino, & extrinseca
agenti. Non obest 3., quod secum
identificet perfectiones alias à mo-
dalitate præcindibiles, & idoneas
ad alia munera præter quàm ultimò
determinandi indifferentiam alte-
rius, prout de actu intelligendi dixi-
mus in Anim. disp. 8.. Quod enim
modus sit tenuis entitatis, intelligē-
dum est, tum de modo purè tali, id
est, non habente aliud munus, quàm
ultimò determinandi: tum de tenui-
tate respectivâ ad res ejusdem ordi-
nis, ita ut modi substantiales sint
substantiæ tenuissimæ, & modi acci-
dētales accidentia debilissima; quā-
quam fieri potest, ut substantialis
modus perfectione superet accidēs
absolutum: tum etiam de tenuitate
respectivâ ad rem determinabilem
per modum ipsum, dummodo sit
modus naturalis.

12 Jam verò dari modos phy-
sicos, cujusmodi censetur esse ubica-
tio, seu præsentia localis; unio inter
animam & corpus, inherentia acci-
dentis in subiecto, actio, passio, &c.,
probat facile: nam sessio Petri v.
g. in primis est aliqua realitas: non
cuius est nihil, aut mente fictum, *Pet-
rum sedere*: deinde est realitas à
Petro distincta; alioquin non posset
existere Petrus, nisi sedens: aliunde
est

est essentialiter addita Petro, & ab ipso inseparabilis ex conceptu suo, cum nequeat mente concipi sc̃sio Petri existens, non existente Petro: ergo est verè modus, seu modalis entitas, hætenus descripta, nèpe entitas essentialiter addita alteri realiter distinctæ, cujus indifferentiam ultimò determinat. Accedunt argumenta, quæ in Physicâ dedimus pro unionem modali ab extremis distinctâ; facile quippe aptari poterunt ad alias hujus indolis entitates.

CAP. II.

De Subsistentiâ.

13 **P**Ræintellectis, quæ de quidditate Suppositi & Subsistentiæ dedimus in Physic. tr. I. c. ult., *quæritur* I., utrum creata Subsistentia in positivo consistat? an in negativo, id est, in carentiâ actualis unionis ad aliud suppositum? *Resp.*, consistere in positivo. I.: quia Concilia contra Nestorium & sequaces definiunt, Verbū sic assumpsisse humanitatem, ut non assumpserit creatam Subsistentiam. Hæc autē definitio redditur nugatoria, si creata Subsistentia in negatione cōsistit: sensus enim illius erit, quod in Christo, factâ unionem humanitatis ad Verbum, non est carentia unionis: quæ est veritas per se nota, & nullo examine digna. *Confirm.*: Subsistentia Verbi per unionem supplet in humanitate munus Subsistentiæ creatæ: sed per unionem suppleri nequit munus carentiæ unionis, cum utriusque munera sint contradictoria: ergo Subsistentia creata non consistit in carentiâ unionis.

14 *Prob. 2.*: Divinæ personalitates, etiam prout formaliter, aut virtualiter à naturâ distinctæ, in positivo consistunt: ergo & personalitas creata, quæ est aliqua participatio, & imitatio Divinæ: nam participatio & imitatio prædicari positivi, nisi conveniat saltem in esse positivo, nulla erit. 3.: Suppositum, ex naturâ & Subsistentiâ constitutum, est unum per se; ideoque natura humana cum Subsistentiâ Verbi unum per se constituit, nempe Christum. At hoc stare nequit, Subsistentiâ in negativo positâ. *Patet*: si enim ex entibus diversorum prædicamentorū, ut ex Substantiâ & accidente, resultare nequit unum per se, quanto minus ex ente & non ente, vel ex positivo & negativo. Suppositum ergo erit unum per accidens, non minus quàm concretum hoc, *æēr tenebrosus*, vel *non unitus luci*.

15 *Urgetur*: quia in primis nomine *suppositum* non significatur æquè principaliter, sive in recto, natura & negatio: sic enim evidens est etiam Adversarijs, eo nomine nō significari unum per se. Deinde non significatur natura in recto, & negatio in obliquo, ita ut idē sonet: homo, ac *humanitas non unita Persona Divina*: sic enim non vitatur unum per accidens, cum illud concretum non sit magis unum per se, quàm hoc aliud, *æēr non unitus luci*: & præterea verè dicitur *humanitas est homo*, sicut vere dicitur, *æēr est tenebrosus*. Denique non significatur negatio in recto, & natura in obliquo: sic enim homo simpliciter dic-

dictus erit ens negativum, & inter
nō entia computabitur, sicuti com-
putatur privatio, licet de obliquo
significet positivam, nempe capaci-
tatem subiecti ad formam.

16 *Objc. 1.*: dummodo in-
telligatur natura humana non uni-
ta supposito extraneo, intelligitur
non existere in alio: ergo intelli-
gitur in se existere, seu sistere in se,
quod est subsistere. *Dist. conseq.*: sis-
tere in se formaliter, *neg.*: radicali-
ter, aut illative, *conc. conseq.*: sicut
enim non esse frigidum non est for-
maliter esse calidum, & non esse ali-
bi non est formaliter esse hic, sed il-
lative tantum; ita non existere in
alio non est formaliter in se existe-
re, vel sistere, sed illative solum, co-
quod illud sit quasi effectus secun-
darius positivæ formæ, per quam
natura redditur in se sistens. Nec
subsistere est in se sistere utcumque,
sed incommunicabiliter: mera au-
tem carentia unionis ad alterum, li-
cet sit incommunicatio, non est in-
communicabilitas: nam hæc sonat
positivam repugnātiā ad commu-
nicationem. Sic mortis carentia non
est immortalitas, neque carentia
mōtus est immobilitas.

17 *Objc. 2.*: si subsistentia in
positivo consistit, erit substantialis
perfectio debita naturæ. Hinc autem
sequitur 1., quod Verbum non as-
sumpsit omnem rem, quam in hu-
manā naturā plantavit, contra Da-
masceum lib. 3. c. 6.; nec Christus
erit similis nobis in omni substan-
tiali perfectione naturæ humanæ,
contra illud Apostoli, *debnit per om-*

nia fratribus assimilari. Sequitur
2., quod illa perfectio esset substan-
tialis, ut supponitur, & aliunde ef-
fet accidentalis: tum quia superve-
niret substantiæ completæ, nec esset
actus primus, sed secundus: tum
quia daretur alioquin duplex forma
substantialis in homine. Sequitur 3.,
quod natura non est tota essentia &
substantia suppositi. 4., quod huma-
nitas in Christo violenta erit, utpo-
te carēs perfectione sibi naturaliter
debitā. 5., quod illa perfectio est as-
sūptibilis a Verbo; potest enim Deus
de quālibet re facere quod voluerit:
potuit ergo stare cum unionē hypos-
tatica dualitas Personarum, contra
doctrinam Conciliorum & Patrum.

18 *Resp.*: subsistentia est sub-
stantialis perfectio debita naturæ, ut
illam compleat in esse suppositi, seu
in esse per se existentis incommuni-
cabiliter, non ut illam constituat in
esse naturæ, id est, in esse principij
quo radicalis activi, & passivi mōtus
& quietis. Unde *ad 1. seq.*: Damas-
cenus loquitur de omni re pertinen-
te ad veritatem naturæ humanæ, vel
ad constitutionem ejus in esse natu-
ræ: & similiter Apostolus de simili-
tudine secundum naturam humanā:
evidens enim est, Christum non esse
nobis similem secundum personali-
tatem, quam Verbum non assumpsit,
juxta definitionem Ecclesiæ. *Ad 2.*:
illa perfectio supervenit substantiæ
completæ in esse naturæ, sed non
completæ penitus in esse substantiæ:
unde non est accidentalis, quia non
supponit ens in actu penitus con-
pletum in suo genere. Nec dici de-

bet simpliciter actus primus, aut secundus, sicut nec simpliciter forma substantialis; quia mera est modificatio naturæ, & nomen *actus* aut *formæ* non tribuitur modis, ut patet in unione corporis & animæ, quemadmodum puræ actioni non tribuitur nomen *causæ*, aut *effectus*

19 *Ad 3.*: natura est tota essentia & substantia suppositi, prout nomine *essentiæ* & *substantiæ* intelligitur radicale principium operationum; non verò prout tale nomen extenditur ad omnia intrinseca constitutiva suppositi, alioqui darentur in Christo constitutiva omnia personæ creatæ. *Ad 4.*: cum Personalitas Verbi eminenter & utiliori modo præstet humanitati, quidquid præstaret eidem substantia connaturalis, nequit humanitas violenta esse, nec innatè resistere unioni ad Verbum, licet eam non exigit. *Ad 5.*: illa perfectio, cum ex conceptu suo sit incommunicabilitas ad extraneum suppositum, tam non est assumptibilis, seu communicabilis, quam incorruptibilitas non est corruptibilis, nec immaterialitas materialis. Nec ad potentiam Dei pertinet elevare creatam entitatem ad aliquid ejus conceptui essentiali repugnans, ut jam in Physicâ notavimus circa elevationem cujuslibet ad quodlibet.

20 *Quæritur 2.*, sit ne substantia modus, an res? *Resp.*: substantia creatâ modus est: non enim major, quam modalis distinctio, ac perfectio requiritur in substantiâ, ut salventur omnia ejus n. unera, & naturæ separabilitas ab ipsâ. Aliun-

de, si esset absoluta entitas, foret propriè & simpliciter forma substantialis, animæ rationali superveniens in homine, dareturque in omni cōposito præter formam specificam ulterior alia non subordinata. Foret item immediatè operativa, cum repugnet actus substantialis absolutus omnino infecundus: jam ergo non foret aliquid præter naturam, quia ipsi cōveniret definitio naturæ Aristotelica. Nec refert, quòd subsistentia ex conceptu suo sit independentia: est enim independentia naturæ à supposito extraneo, non verò independentia sui à naturâ. Unde colliges, naturam creatam non posse hypostaticè assumi à supposito extraneo creato, quia creatâ subsistentia non potest aliam terminare naturam præter illam, cujus est modus. Potest tamen ab increato: quia Divina subsistentia, cum non sit modus, terminare potest naturam aliam præter Divinam.

21 *Quæritur 3.*, quas causas habeat creatâ subsistentia? *Resp.*, subsistentiam immediatè produci à naturâ ipsâ per emanationem: non enim est, cur naturæ negetur hæc virtus respectu modi sibi connaturalis, intrinseci, & inseparabilis, quem perfectione superat. Tribuitur tamen subsistentiæ productio causæ producenti naturam, diciturque istius creatio & generatio terminari ad esse subsistens, quia natura creatâ, vel genita, connectitur intimè cum subsistentia, debetque statim à primo instanti subsistere. Debet etiâ natura dici materialis causa subsisten-

rentiæ, quia hæc per eduſionem efficitur dependenter à natura ipſâ, ut à ſubjecto, & verè ſuſtentatur à naturâ, quam ipſa ſuſtentat, ut terminus; ſicuti ſcîpio, quo veſtigia firmat ægrotus, ſuſtentatur ab eo, què ſuſtentat. Propriè tamen ſubſiſtentia non ſuſtentat naturam, niſi *ut quo*: ipſa quippe natura ſe ſuſtentat ope ſubſiſtentia, quam ſibi comparat, aut parit ab intrinſeco.

22 *Queritur* 4., an ſubſiſtentia naturæ composita ſit composita? *Reſp.*, compositam eſſe tum eſſentialiter, tum integraliter juxta conditionem naturæ, quam modificat. Unde ſubſiſtentia naturæ humanæ componitur ex tribus modis, quorum duo, reſpondentes materiæ & formæ, ſe habent ut actus & potentia, & tertius unioni reſpondens eſt nexus utriuſque. Singuli autem ex his modis, ſeorsùm accepti, non merentur nomen *ſubſiſtentia*, niſi cum addito *partialis* ſubaudito, licet ſuâ quiſque partem denominet incommunicabilem alieno ſuppoſito, dummodo ſupponat independentiam partis à ſubjecto. Hinc rationalis anima tam intra, quam extra corpus dicitur ſubſiſtens, atque etiam materia. E contra unio, & forma materialis, cum dependeat à ſubjecto, non dicitur *partialiter* ſubſiſtens, nec modus ex eis reſultans dicitur ſubſiſtentia partialis, ſed tantum complementum, aut conſtitutivum ſubſiſtentia totius compositi: id quod multum pendet ex uſu loquendi.

23 Sed notandum, quòd partes totius integralis, aut continui, præ-

ſentim homogeneæ, verè ſubſiſtunt ſingulæ ſubſiſtentia propria; quia non uniuntur more naturæ ad ſuppoſitum, ſed more partium naturam unam integrantium. Attamen, ſtante unione, non dicuntur plura ſubſiſtentia, niſi partialiter; adeoque nec plura ſuppoſita, ſed unum, v. g. unus ignis, vel aqua una. Si verò dividantur guttæ vel ſcintillæ, ſtatim evadunt plura ſuppoſita, videlicet plures aquæ vel ignes: quia tunc in ſingulis neceſſariò reſultant puncta terminantia, ſeu moduli quidam unioni continuativæ oppoſiti, per quos rerum materialium ſubſiſtentia completur in ratione totalis. Non ſic evenit in materiâ & formâ hominis ſeparatis, quæ licet ſint partialiter ſubſiſtentes, non tamen plura ſuppoſita: manent enim eſſentialiter incompletæ, & ſuppoſitalitas eſt ultimus naturæ terminus, qui nullum expectat complementum de genere ſubſtantia. Quæſtiunculas alias de ſubſiſtentia vide in ſuſ. trac.

CAP. III.

De conceptu accidentis, ejuſque diſiſione prædicamentali.

24 **A**ccidens in præſenti ſumitur generatim pro formâ, vel quaſi formâ, quæ tribuit ſubjecto, cui aliquatenus ineſſe cõcipitur, denominationem aliquam contingentem. Dividitur in logicũ, prædicamentale, & phyſicum. *Logicum* ſeu *prædicabile* dicitur, quod citra corruptionem ſubjecti poteſt aſſeſſe vel abeſſe ſaltim logicè vel

metaphysicè, ita scilicet, ut concipiatur integra ratio subiecti cū aliquā indifferentiâ respectu talis formæ in particulari: sic differētia prædicatur de genere, & individuatione de specie, ut accidēs logicum, quod etiam vocari solet *metaphysicum*, cū sola intervenit distinctio rationis à subiecto. Dicitur *prædicamentale*, quod nō prædicatur de primâ substantiâ *in quid*, idest, quidditative & essentialiter, licet nō semper distinguatur ab omni substantiâ. Dicitur *physicum*, quod entitatem habet ab omni substantiâ realiter distinctam. Omne accidens prædicamentale dici potest logicum seu prædicabile, sed non è converso: & omne physicum est prædicamentale, sed non convertibiliter.

25 Ex his solum accidens physicum est propriè & strictè accidens, seu *ens in alio*, aut *propter aliud*: nam accidentibus logicis & prædicamentalibus, quæ vel sunt entitative substantiæ, vel purè extrinsecè denominant subiectum, solum tribuitur nomen accidentis per analogiam proportionalitatis improprie, quatenus concipiuntur extra essentiam subiecti, & perinde præstant denominationes suas, ac si subiecto inessent, vel inhærent. Sed *nota*, quod inhærentia propria accidentis physici ut sic non sumitur strictè pro dependentiâ in fieri & conservari à subiecto educationis, gerente munus causæ materialis: aliàs foret accidens physicum omnis materialis forma substantialis, & è contra tale non esset respectu termini

modus creationis, quo quæritas panis in Eucharistiâ conservatur, nec gratia habitualis in opinione multorum, in quâ non educitur, sed creatur.

26 Inhærentia igitur accidentis physici propria, prout accidēs abstrahitur ab educibili & creabili, à modali & absoluto, à spirituali & materiali, accipitur pro *dependentiâ formæ à subiecto, propter quod principaliter forma sit, & in quo sit cum impotentiâ intrinsecè existendi seorsum*; idque, sive subiectum sit educationis, sive informationis, vel puræ adhæisionis. Quamvis enim *inhærentia* nomen impositum sit ad significandam causalitatem passivam, quæ ferè in omnibus accidentibus reperitur, in vulgatâ tamen definitione *ens in alio*, & in paraniâ illâ, *Accidentis esse est in esse*, sine improprietate extenditur ad significandam dependentiam à subiecto, in quo sit, sive impotentiam existendi sine subiecto.

27 Quamvis nullum accidens sit ens completum, eo quod omne ex primario conceptu ordinetur ad compositionem cum subiecto, potest tamè dici accidens completum, quod in suo genere, vel specie perfectum & consumatum est, v. g. calor ut octo, vel quantitas hominis; & accidens incompletum, quod per se ordinatur ad cōstitutionem completi, v. g. in qualitate singuli gradus intensiōis, & in quantitate unionis continuativæ. Similiter per quādam analogiam dicitur metaphysicè accidens completum, quod in prædi-

dicamento ponitur ut genus, species, aut individuum: incompletum autem, quod concipitur ut differentia. Sed potissima divisio accidentis est in prædicamenta novem, cujusmodi sunt quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, ubi, situs, quando, & habere, seu habitus. Singula, prout in prædicamento locantur, explicuimus summam in comp. Logicæ tr. 4. cap. 2.

28 *Queritur* hîc, an distinctio prædicamentorum inter se (inclusâ etiam substantiâ) debeat esse realis? Negat communis sententia, cui expressè favet D. Thomas tum opusc. 48., tum 13. Metaph. lect. 9. in fine per hæc verba, sed sciendum, *quod prædicamenta diversificantur secundum diversos modos prædicandi. Unde idem, secundum quod diversimodè de diversis prædicatur, ad diversa prædicamenta pertinet.* Non ergo requiritur ad diversa prædicamenta, nisi distinctio rationis ex diverso modo concipiendi & prædicandi. Accedit probatio ab inductione. Nam *relatio* non distinguitur realiter à rebus aliorum prædicam., ut in Logicâ ostendimus. *Actio* & *passio* realiter identificantur, & nōnumquam substantiales sunt; quando scilicet non distinguuntur ab unione formæ substantialis. *Quando*, sive duratio, non distinguitur à substantiâ rei & tempore extrinseco, quod motus est indistinctus ab actione & passione. *Situs* realiter distingui nequit ab ubi circumscriptivo corporis. *Habitus*, aut indumentum, substantiam importat: non

enim sola forma artificialis hominem vestit; & hæc ipsa forma non distinguitur à figurâ, quæ est species qualitatis, aut ubicationis.

29 Dicuntur tamen prædicamenta primò diversa, nimirum in eo genere distinctionis, quod participant, ita ut quæ participant distinctionem realem, ut substantia, quantitas, qualitas, & ubi ad invicem comparata, sint primò diversa realiter: quæ verò solam distinctionem formalem, seu rationis, sint primò diversa formaliter: quia cum ab his, prout formaliter distinctis, nequeat abstrahi communis ratio generica, verè in nullo conveniunt, idest, in nullo genere propriè dicto, sed se totis differunt per conceptus formaliter impermixtos. Dicuntur item entia realia, eoquod verè habeant essentias diversas, & reales, licet non realiter diversas; sicut in homine animal & rationale sūt prædicata diversa & realia, sed non sunt diversa realiter, quia distinctio & diversitas est opus rationis.

30 *Objic.*: plus est differre genere, quàm specie, vel numero: sed quæ specie vel numero differunt, realiter distinguuntur: ergo à fortiori prædicamenta, quæ genere differunt, seu in nullo genere conveniunt. *Ne-go min.* quantum ad distinctionem specificam in subjectâ materia: Aristoteles enim easdem res ponit sub diversis speciebus qualitatis; & distinctio numerica, non purè talis, sed conjuncta cum specificâ & genericâ, datur etiam inter extrema per rationem distincta, v.g. inter adio-

nem & passionem individuas. *In-*
ssites: si distinctio rationis sufficit ad
multiplicanda prædicamenta, multo
plura, quàm decem numerari pote-
runt. *Resp.*: non quævis distinctio
rationis sufficit, sed ea tantum, quæ
sumitur ex comparatione, vel habi-
tutine ad connotata realiter diver-
sa, & insuper fundat diversas quæ-
siones circa primam substantiam.
Nulla autem comparatio vel habi-
tudo ad connotata realiter diversa
cogitari potest, quam non importet
aliquod ex decem prædicamentis,
nec ulla quæstio de quovis indivi-
duo, quæ non commodè ad aliquam
ex his decem reducatur, videlicet
Quid est? Quantum est? Quale est?
Ad quid refertur? Num quid agit?
Num quid patitur? Quo in loco est?
Quo fitu? Quo tempore? Quo in-
dumento vel ornatu?

31 Ex dictis inferes, quo
sensu prædicamenta sint suprema
genera, idest, nullum superius ha-
bentia genus, omnibus aut pluri-
bus commune. Substantia scilicet &
accidens in nullo genere cõveniunt:
nam conceptus entis ut sic, imò &
conceptus entis creati & finiti trãs-
cendit differentias omnes substantiæ
& accidentis. Novem accidentium
genera, nuper recensita, cum non
omnia sint ab omni substantiâ enti-
tativè distincta, non omnia sunt ac-
cidentia physica, sed alia physica,
alia logica & prædicamentalia, qui-
bus non propriè, sed analogicè tan-
tùm convenit inhærentia, quæ est
de ratione accidentis; adeoque non
ab omnibus abstrahitur ratio uni-

voca, quæ sit genus omnibus com-
mune. Accidentia verò physica, ut
quantitas & qualitas, conveniunt
utique in ratione *accidentis physici*;
hæc tamen ratio non est propriè ge-
nus, vel quia fortassè transcendit
formaliter differentias, vel quia non
est significabilis conceptu simplici,
seu termino incomplexo, sed con-
flato ex duobus seorsum analogis.

CAP. IV. DE QUANTITATE.

32 **Q**uantitatem esse accidens
entitativum, realiter-
que distingui à substā-
tiā corporis, *probat*ur ex Eucharis-
tiæ Mysterio, ubi deficiente substā-
tiā panis remanet eius quantitas,
quæ reliqua recipit accidentia, & ea
reddit cum alijs corporibus impe-
netrabilia. Nam certè impenetrabi-
litas accidentium ibi non provenit
ex eo, quòd singulæ qualitates secū
identificent quantitatem, quā impe-
netrabiles reddantur; aliàs nec pe-
netrarentur antè cum substantiā
panis. Non item provenit ab ubica-
tione, seu locali panis præsentia: tū
quia præsentia localis est modus es-
sentialiter inseparabilis a re, quam
modificat: ergo absente pane deficit
realis præsentia panis. Tum, quia si
velis præsentiam esse accidens abso-
lutum, reddens qualitates extensas
& impenetrabiles, quid illi deest, ut
sit quantitas? Non demum provenit
ex eo, quòd Deus penetrationem
impediat ad occultandum myste-
rium: hoc enim effragio pariter nega-
re

re quis poterit accidentia omnia entitative distincta à substantiâ, & pro eis meras substituere apparentias, vel actiones Dei solius, quas Atomistæ vocât *actiones objectivas*, easque rejecimus diss. prælimin. ad Physicam n. 32.

33 Accedunt argumenta philosophica. Si enim quantitas identificaretur cum materiâ, deberet etiam identificari cum formâ corporeâ. Unde sequeretur 1., quod materia & forma non possent penetrari, sicut non possunt duæ materiæ. 2., quod minus quantitatis haberet homo, quam alia corpora æqualis dimensionis ac densitatis; solam quippe haberet quantitatem materiæ, non formæ, cum rationalis anima nullam secum identificet quantitatem. Præterea: sicut omnis substantia creata, ita etiam materia prima physicè radicare debet proprietatem aliquam permanentem; & nulla est aliâ, nisi quantitas.

34 Sed pro designando primariò conceptu quantitatis, varia ejus munera prænosceda sunt. Nam 1. quantitas extendit suas, & subjeçti partes in ordine ad locum, ita ut unaqueque suam occupet partem loci, nec sit in loco alterius. 2. est physicè divisibilis per sectionem, vel scissionem in partes integrales, redditque subjeçtum similiter divisibile. 3. habet esse mensuram activè & passivè, quatenus apta est, ut per ipsâ metiamur alterius quanti magnitudinem, & ut ipsam mensuremus per quantitatem alteram. 4. est primum & immediatum subjeçtum

qualitatum. 5. est impenetrabilis cū aliâ quantitate, redditque subjeçtum impenetrabile cum alio quanto. Ex his quinque muneribus primum non est essenziale quantitati; siquidem in Eucharistiâ Christi corpus quantitatem habet sine locali extensione partium: ergo nec essenziale est secundum, nec tertium; quia utrumque supponit extensionem localem. De quarto nemo dubitat, quin sit munus quoddam secundarium. Superest ergo ut quintum sit munus essenziale quantitati.

35 Itaque poterit quantitas definiri *Accidens absolutum naturaliter impenetrabile cum alio ejusdem rationis*: ac proprius effectus formalis illius erit reddere subjeçtum naturaliter impenetrabile cum alio quanto. *Naturaliter*, inquam; solùm enim est de conceptu quantitatis impenetrabilitas naturalis, idest, impenetrationis exigentia, nō superabilis per vires nature; quæ impenetrabilitas verè remanet in corpore Christi, tametsi penetrato divinitus cum quantitate panis. Unde nec est de quantitatis conceptu impenetratio actualis: nam denominatio *impenetrati* formaliter immediate provenit à carentiâ penetrationis, & ad quantitatem comparatur per modum effectus secundarij, divinitus impedibilis. Quodsi cum Aristotele supponas omnem quantitatem esse physicè divisibile, & constare partibus, poteris quantitatem definire per extensionem radicalem: sic nimirum, *Accidens absolutum naturali necessitate exigens extensionem*

nem suarum partium, & eandem necessitatem subiecto & ejus partibus communicans in genere causæ formalis. Verùm hæc radicalis extensio, siue necessitas extensionis est impenetrabilitas ipsa, quia nihil aliud est exigere partium extensionem, quàm ipsarum penetrationi resistere.

36 Jam verò, quòd extensio radicalis, vel repugnantia penetrationis sit præcipuus & essentialis conceptus quantitatis, *prob.* facile: tum quia talis repugnantia est quasi radix aliarum proprietatum & effectuum; ex eâ namque sequitur, ac veluti dimanat actualis extensio in loco, ex quâ subsequitur ratio mensuræ, & divisibilitas per motum physicum. Tum quia quod primò de quantitate concipimus, est tribuere substantiæ molem corpoream, qualis non convenit spiritui. Atqui moles non melius explicari potest, quàm per exigentiam occupandi ac replendi spatium, ita ut inde trahatur, ac pellatur moles similem: & hæc exigentiam nomine *impenetrabilitatis* intelligimus. Idcirco nomen hoc, licet negativum sonentius, significatu est positivum, sicut *immortalitas*, *incorruptibilitas*, *immaterialitas*: significat enim vim ænitendi positivam.

37 *Objic. 1.*: Definitio nostra explicat idem per idem, nimirum quantitatem per vim pellendi quantitatem alteram. *Resp.*, non fieri in definitione mentionem quantitatis in recto, sed in obliquo, vel additamento: qui definiendi modus re-

probāndus non est in primis generibus, quæ non habent definitionem strictam. *Objic. 2.*: una ubicatio est etiam impenetrabilis cum aliâ ejusdem corporis; nec tamen est quantitas. *Neg. aff.*, si comparatio fiat inter ubicationes essentialiter affixas ad idem spatium, & non ad spatia distincta: licet enim illæ non possent naturaliter conjungi titulo superfluitatis, si tamen citra exigentiâ subiecti existerent in eodem tempore, sine alio miraculo penetrarentur, imò non possent non penetrari. Similiter, licet duo gradus albedinis homogenei in eodem loco & subiecto nequeant esse titulo superfluitatis, si tamen sine subiecto existerent, non ultrà repugnarent penetrationi, sicuti repugnant duæ quantitatis partes sine subiecto existentes in Eucharistiâ.

38 *Objicies 3.*: substantia materialis v. g. equi per se ac ratione sui exigit habere partes integrantes, non inter se confusas per defectum extensionis in loco: ergo & non penetratas. *Dist. antec.*: per se exigit remotè ac mediatè, quatenus exigit quantitatem, *conc.*: proximè & immediatè, *neg. antec.*, & *conseq.* Si lapis per se exigit descendere in centrum, sed non nisi remotè ac mediatè quatenus exigit gravitatem, in quâ consistit immediata exigentia centri, seu proxima vis cadendi. Unde sicut lapis, gravitate privatus, non deberet descendere, nec ascendere, nec esse deorsum, nec sursum, sed posset pro libitu Dei ubi libet esse sine violentiâ novâ, ita par-

partes materiæ à quantitate separata non deberent esse localiter extensa, nec item penetrare, sed possent esse utrolibet modo pro libitu Dei citra novum miraculum.

39 *Dices* : si tunc substantia retineret extensionem suarum partium, non resisteret penetrationi; & tamen haberet effectus formales quantitatis, saltem secundarios, qui nequeunt non supponere primum: haberet enim extensionem localem, trinam dimensionem, & esse mensuram, ac mensurabilem. *Resp.*: haberet aliquos effectus secundarios quantitatis, specificativè sumptos: quo sensu possunt ab alijs causis provenire, & primum non supponere. Sic carentia odij circa objectum A est effectus formalis secundarius amoris circa idem objectum; & tamen potest voluntas carere odio, quin habeat amorem. Ratio: quia localis extensio partium substantiæ non provenit à quantitate per modum effectus secundarij, nisi quando est naturaliter necessaria, seu quando resultat ex naturali repugnantia penetrationis partium: nec omnis dimensio, aut omnis mensura est quantitativa, sed ea tantum, quæ molem importat ita occupantem spatium, ut non compatiatur inibi similem aliam.

40 Nec dicas, ab eadem causa debere provenire effectum formalem, & necessitatem ejus. Nam lapidem moveri deorsum provenit formaliter à motu; sed necessario sic moveri provenit à gravitate. Ignem esse calidum provenit formali-

ter a calore; sed esse necessario calidum provenit à formâ ignis. Pariter ergo substantiam esse localiter extensam provenit formaliter ab ubicationibus; sed esse necessario localiter extensam provenit à quantitate. Notandum tamen, non omnes effectus secundarios quantitatis inveniendos fore in substantiâ privatâ quantitate: non enim posset substantia in eo statu quidquam pati ab agente physico, quia nec impulsus, nec alia qualitas materialis in substantiâ recipitur, nisi mediâ quantitate. Nec item posset dividi aut scindi gladio v. g., cum enim non resisteret penetrationi, partes ejus cum gladio existerent in eodem loco.

Dua Thomistarum sententia.

41 **P**rima conceptum quantitatis collocat in formalitate ratione partium: est enim quantitas, inquit, illa ratio, à quâ substantia formaliter habet non solum unionem suarum partium, sed etiam distinctionem entitativam, adeo ut substantia materialis seclusâ quantitate sit mera entitas simplex & indivisibilis, nec sub quantitate partes habeat, nisi denominativè à partibus quantitatis, cum reipsâ entitas substantiæ tota sit sub tota quantitate, & tota sub quâlibet parte quantitatis, sicut anima rationalis tota est in toto corpore, & tota in pede. Tribuitur hæc sententia D. Thomæ, qui quodlib. 9. ar. 6. ait, quod *substractâ quantitate* substantia remanet indivisibilis. Et 3. p. q. 76. ar. 3., *manifestum est*, inquit, quod na-

tura substantiæ tota est sub quâlibet parte dimensionum, sub quibus continetur: sicut sub quâlibet parte aeris est tota natura aeris, & sub quâlibet parte panis tota natura panis. Et hinc infert, Christi Corpus, quia in Eucharistiâ est ad modum substantiæ, totum esse sub quâlibet parte specierum panis.

42 Caterum D. Thomas in primo loco solum vult, ut materia, substractâ quantitate, maneat indivisibilis per sectionem, aliumve motum physicum, prout nuper notavimus n. 40. In altero loco ex 3. p. sumit naturam substantiæ, non in individuo, sed in specie, prout illa subest conceptui specifico, vel definitioni essentiali; quo sensu tota species intensivè salvatur in quovis individuo, & tota definitio panis verificatur de qualibet micâ. Nec S. Doctor illâ comparatione aliud intendit, quàm ut totum individuum Christi Corpus existat sub quâlibet parte specierum, sicut tota substantiæ species existit sub quâlibet parte dimensionum: si enim loquatur de naturâ substantiæ in individuo, sequitur absurdè, eandem physicam & individuum substantiam panis esse simul existentem & destructam, si videlicet pane in duo frustra diviso, alterum in Corpus Christi convertatur, & alterum maneat; vel eandem esse simul in locis remotissimis, ut si alterum frustum in Europa maneat, alterum deportetur in Indiam.

43 Ex his & alijs absurdis rejicitur exposita sententia. Nam si

tota substantia materiæ hominis v. g. sit in pede, & tota simul absque entitativâ partium distinctione in quâvis aliâ corporis parte, *sequitur* 1., quod non possit Deus annihilare materiam pedis, manente reliquo corpore; alias tota corporis materia erit annihilata, & tota simul existens. 2.: separabilitas non erit evidens signum distinctionis realis, siquidem materia pedis potest loco separari à materiâ capitis, & tamen utrobique manet entitativè eadem. 3.: non minùs simplex & indivisibilis erit materia hominis, quàm anima rationalis, nec minùs anima colubri, quàm equi contra Thomistas, cum neutra partes habeat nisi denominativè à quantitate, quæ pariter in utrâque recipitur.

44 Si dicas, materiam habere partes saltem in potentia. *Sequitur* 4., materiam esse quid universale à parte rei, & in nihilo differre ab ideâ Platonis: etenim materia erit actualiter una simplex natura, continens plures in potentiâ, seu potens multiplicari realiter in plura individua ejusdem nominis & essentia, quorum comparatione non est totum actuale, sed potestativum. *Sequitur* 5., partes materiæ non distingui substantialiter, sed accidentaliter, non ex se, sed ex aliquo superaddito, ex quantitate nimirum. Hoc autem est omnino falsum. Quid enim certius, quàm quod res quâlibet se ipsâ distinguitur ab omni non ipsâ? Unde D. Thomas q. 9. de pot. ar. 7. C. *Distinctio*, inquit, *in hoc attenditur, quod una res non est*

est alia, quod quidem non habent ex aliquo superaddito.

45 Secunda sententia quantitatem statuit in extensione partium in ordine ad se, vel in ordine ad totum, sive in toto: quæ extensio sit unio partium integralium tum quantitatis, tum materialis substantiæ, non secundum se totas, sed secundum extremitates. *Rejicitur* hæc sententia 1.: quia substantia, ut integraliter composita, est unum per se, vel unum simpliciter in genere substantiæ, ut expresse docet D. Thomas 1.2.q.17.ar.4.c. sed tale unum nequit cõstitui ex partibus integralibus accidentaliter unitis, seu per unionem accidentalem; cum ex substantiâ & accidenti cõstitui nequeat unum per se in genere substantiæ: ergo unio partium integralium materialis substantiæ non consistit in quantitate, quæ accidens est, nec ab eâ provenit formaliter.

46 2.: quia potest à Deo conservari materia sine quantitate: vel ergo aliquæ materiæ partes tunc essent inter se unitæ, vel nullæ? Si primum: ergo possunt continuativè uniri sine quantitate. Si secundum: ergo tunc partes omnes essent redactæ in atomos, vel in mera indivisibilia substantiæ; nam si adhuc essent divisibiles, continerent utique particulas inter se unitas. Hoc autem est deferere continuum Aristotelicum, quod Thomistæ omnes amplectuntur. 3.: quia anima rationalis materiam informat priori ad quantitatem, juxta Thomistam nequit autem informare par-

tes materiæ non unitas, ut experientiâ constat.

47 *Dices*, partes materiæ proprii ad quantitatem uniri mediâ, seu in tertio, scilicet in unâ & eâdem existentia. Sed in primis, quomodo existentia, una cum sit, potest informare vel actuare partes materiæ non unitas, cum id non possit rationalis anima? Deinde anima unitur materiæ proprii ad existentiam, juxta Thomistam; quia in eorum principiis opus est, ut materia prius recipiat formam, quàm existentiam, cujus capax non est, nisi mediante formâ. Dum igitur ait D. Thomas, de ratione quantitatis esse ordinem partium in toto, intelligendus est, non de ordine unionis partium substantiæ, sed de ordine præsentia in loco, qualem existentiam communicat substantiæ, partes suas substantialiter unitas præhabenti.

48 *Obijciunt* tamen: compositio partium integralium non est substantialis: tum quia non est ex actu & potentiâ: tum quia alioquin compositio ex actu & potentiâ non esset prima, cum prior alia substantialis intelligeretur in materiâ priori ad formam. *Resp.*: non omnis compositio substantialis debet esse ex actu & potentiâ, sed ea tantum, ex quâ resultat natura physica essentialiter composita. Nec talis compositio debet esse prima, nisi primatu dignitatis, aut ordine intentionis: nam ordine executionis prior est substantialis unio & compositio integralis, quâ partes sub-

tantia uniuntur solum penes extremitates, ita ut habeant extensionem entitativam, quâ una pars non sit alia, nec ambæ uniuntur se totis, non tamen habeant extensionem quantitativam, quâ penetrationi resistant.

49 Nota, in substantiali composito non esse, nisi unicam quantitatem immediate receptam in materiâ, cujus est proprietas. Hæc simul quantificat formam substantialem corpoream, & qualitates intimè unitas cum partibus materiæ & quantitatis, quatenus illas reddit necessario extensas, & impenetrabiles cum alio quovis distinctam quantitatem habente. Formam vero substantialem omnino simplicem, v. g. rationalem animam solum quantificat secundum partes unionis, & præsentia in loco, non secundum entitatem suam; animam quippe penetratam cum quantitate capitis non reddit impenetrabilem simul cum quantitate pedis.

CAP. V.

De speciebus quantitatis.

50 **Q**uantitas dividitur in *continuum*, cujus partes unionem physicâ copulantur, & *discretam*, quæ partes habet non physicè unitas. Continua subdividitur in *permanentem*, cujus partes simul tempore existunt, & *successivam*, cujus partes continuo fluxu prætereunt. Permanentis quatuor numerantur species, linea, superficies, solidum, & locus extrin-

secus de quibus in Physicâ. Ad successivam pertinet tempus & multiplex alia species motus successivi, non tantum localis, sed etiam alterationis, accretionis, &c.: quamquam motus non est quantus per se, sed per accidens, seu ratione alterius, scilicet spatij, aut mobilis, aut termini: idemque censendum de tempore reali, quod in motu Cæli, aut Solis consistit.

51 Quantitas discreta subdividitur in *numerum*, & *orationem*. Oratio hic sumitur pro quavis articulata voce, cujus syllabas, sicut longas aut breves dicimus, ita & quantitas. Numerus est *multitudo mensurabilis unitate*, idest, per unitatem aliquoties acceptam cognoscibilis: cujus species sunt binarius, ternarius, &c.. Alius est numerus transcendentalis, qui ex entibus cujusque generis formatur, v. g. ex pluribus Angelis, aut animabus separatim. Alius est prædicamentalis, qui solum ex pluribus quantis constituitur, v. g. ex pluribus equis. De prædicamentali quaeritur, an sit propria species quantitatis à continuâ diversa? Erit utique, si numerus independentem ab intellectu sit ens propriè & per se unum, prout asserunt Thomistæ; tunc enim involvet in conceptu suo divisionem partium, quam continua excludit. Quare totalis devolvitur ad realem & physicam existentiam numeri per modum unius per se.

52 Pro decisione *notandum*, quod propriè & strictè non dicitur *unum per se*, nisi illud, cui convenit trans-

transcendentalis unitas proprie dicta, nempe indivisio opposita multitudini, seu divisioni partium.AMPLE tamē & improprie dicitur *unum per se* quodvis totum, cujus partes aliququaliter ordinantur, vel inter se, vel sub uno, vel ad unum, etiam ipsi extrinsecum; præsertim, si totum illud sit definibile definitione unicâ declarante, quid resultet ex cunctis partibus tali modo & ordine collectis, ut unus Populus ex multis hominibus, & genus unum ex multis speciebus. *Notandum* item, quod numerus completè sumptus pro materiali continet unitates à parte rei existentes; sed pro formali constituitur ex actu intellectûs recēcente unitates tot, & non plures: à quo actu reales unitates per denominationē extrinsecam redduntur ordinatæ & redactæ in numerum. Unde qui primò numerat unitates, non supponit, aut invenit numerum, nisi aptitudinalem: numerare quippe idem est ac redigere in numerum, seu dare unitatibus actualem ordinem & formā numeri. Solū ergo numerum formatū invenit cognitio reflexa, quæ numerationem supponit.

§3 Dico igitur 1.: numerus à parte rei non est unum per se, ita ut ipsi conveniat ratio unius, quæ est attributum entis. *Prob.*: quia multitudo & ratio unius transcendentis nequeunt eidem convenire, nisi velis, ut idem sit divisum, & indivisum. Quid enim significat *unum* nisi *ens indivisum*? & quid *multitudo* nisi *entia divisa*? Sed numerus est proprie multitudo, per quam in rec-

to definitur: ergo nequit esse proprie unum transcendens. *Urgetur* 1.: binarius Angelorum non est per se unum, ut fatentur omnes: ergo nec binarius lapidum loco distantium, cum non minor sit inconnexio inter lapides, quam inter Angelos, nec major unio, vel ordo numerabilitatis. 2.: juxta Thomistas, ubi de existentia materiæ primæ, nequit resultare unum per se ex duobus entibus in actu, licet substantialiter incompletis: ergo nec ex pluribus in actu cōpletis in genere quantitatis continuæ, tametsi incompleta sint in genere discretæ; alioquin & una Angelorum hierarchia erit proprie unum per se: quia licet Angeli singuli sint entia completa in esse entis indivisi, non ita in esse entis discreti, vel in esse hierarchiæ.

§4 Dico 2.: quantitas discreta, seu numerus, non est proprie species quantitatis à continuâ diversa. Hæc assertio sequitur ex præcedenti, & planè colligitur ex Aristotele 10. Metaph. t. 5., ubi *Numerus*, inquit, *pluralitas unitatum est*; & ex D. Thomâ ibi lect. 2. litt. g. sic aiente: *Unitas differt ab unitatibus, ut singulariter prolatum ab his, quæ pluraliter proferuntur: & similis ratio est de numero ad unitatem, &c.* Unde unitas, & numerus, vel (quod idem est) quantitas continua & discreta solū differunt ut singulare & plurale, id est, sicut quantitas & quantitates; ubi certè non est differentia specifica, nisi pariter velis, ut homo & homines specie differant, vel anima una & plures animæ.

55 *Dico 3.*: in sensu amplo, vel improprio, usuali tamen, numerus prout importans, aut connotans actum intellectus recensentem unitates tot, & non plures, est unum per se, & in eodem sensu est nova species quantitatis. *Prob.*: quia numerus sic acceptus aliquem habet partium ordinem, scilicet, vel numerationis actualis, vel numerabilitatis; & hinc numerus, seu quantitas discreta per quamdam analogiam cum continuâ, accipitur ut una, diciturque magna vel parva, æqualis, aut inæqualis alteri, non per extensionē in loco, ut quantitas continua, sed per supputationem partium divisarum. Id quod etiam habet numerus rerum spiritualium, qui tamen non est propriè unum per se, nec nova species entis propriè dicta.

56 *Obje. 1.*: in nullo prædicamento ponitur unum per accidens: sed Aristoteles quantitatem dividit in continuam & discretam, tamquā in duas species hujus prædicamenti: ergo. *Resp.*: excluditur à prædicamento unum per accidens, id est, nullum habens ordinem partium, vi cuius dicatur unum per se, saltem in sensu amplo, & improprio; nam de cætero non quidquid Aristoteles in prædicamento posuit, est unum per se propriè dictum: vestis enim, quā homo undique vestitur, ad decimum prædicamentum spectat; nec tamen propriè dicitur ens per se unum. Sanitas item, & pulchritudo numerantur inter species prædicamenti qualitatis; cum tamen neutra sit propriè unum per se.

57 *Dices*: juxta D. Thomam 8. Metaph. lect. 3., *Est per se unum numerus, in quantum ultima unitas dat numero speciem & unitatem*, sicut in rebus compositis ex materiâ & formâ per formam est aliquid unum, & unitatem, & speciem foritur. *Resp.*: hæc & alia testimonia solum indicant, numerum esse unum per se in sensu lato: nam per illa verba *in quantum ultima unitas* &c., planè supponit S. Doctor, numerum in ratione unius constitui per actum intellectus, cum nulla unitas sit ultima in ternario lapidum v. g., nisi prout ab intellectu recensetur ultimo loco. Certè à parte rei non datur unitas in ternario, quæ determinatè & absolute sit ultima, sed quæ talis sit vagè, disjunctim, sive conditionatè, quatenus quilibet ex suppositione, quod numerando incipiamus ab alijs duabus, erit ultima determinatè, ut ait Mag. Bayona: ergo ante suppositionē istam omnis unitas est indeterminata in esse ultimæ: ergo nulla est determinata in esse formæ; quia non est forma dans speciem numero, nisi prout est ultima.

58 *Obje. 2.*: numerus est obiectum Arithmetice: ergo debet esse ens reale & per se unum: quia de uno per accidens non est demonstratio, nec scientia. *Resp.*, scientiam non esse de uno per accidens, quod sit unum per aggregationē sine ullo ordine partium, cujusmodi est lapidum acervus: hoc enim unum extremè distat ab uno per se; secus verò de uno per accidens aliquem partium ordinem habente, vel natura-

lem, vel artificialem, aut moralem. Sic de exercitu, quod est unum per accidens, datur scientia militaris, de Republicâ sciëntia civilis aut politica, de sanitate, quæ confurgit ex temperamento variorum humorum aut qualitatum, Medicina, de picta imagine Pictoria, de ampla domo Architectonica, &c. : hæc enim objecta, licet per accidens sint, quatenus non eis proprie convenit transcendentalis unitas, vocantur tamen *unum per se*, quia media sunt inter unum per se propriè dictum, & unū per aggregationem, & præterea intenduntur per se ab unâ scientia, vel arte. Ut ergo numerus sit objectum Arithmeticæ, sufficit, quod sit ens verè reale, tum physicum quoad unitates, tum intentionale quoad actualem ordinem ipsarum, & quod latè & improprie sit per se unum constitutum ex unitatibus, & cognitione gerente munus formæ ar-

tificialis, quæ proinde non dicitur pars, sed ordo partium, ut forma domi, statuz, vel exercitiis.

59 Superest nonnihil addere tum de proprietatibus quantitatis, tum de reliquis prædicamentis. Sed verò proprietates quantitatis reducuntur ad munera vel effectus recensitos cap. præced. n. 34., ultra quæ vix ulla designabilis est proprietas quarto modo: nam tres aliæ, quas numerat Aristoteles, nempe non habere contrarium, esse incapacem intensiōis, capacem verò extensiōis, mensuræ, & qualitatis, possunt in rebus alijs præter quantitatem inveniri, quamquam *extensiōis, mensuræ, & æqualitatis* nomina primam impositionem habent à rebus quantis. De reliquis autem prædicamentis, quæ scitu digna sunt, sparsim dedimus in Logicæ, & Physicæ Comp.

DISP. IV. ET ULT.

DE OPPOSITIS ENTI REALI, SCILICET DE CARENTIA *entis, & ente rationis.*

CAP. I.

Carentia notio & divisio multiplex.

NON loquimur de carentiâ *illativâ*, aut *radicali*, quæ est entitas positiva alterius existentiam excludens, ut odium respectu amoris; sed de carentiâ *formali*, aut *immediatâ*, quæ est merum non esse, purusque defectus rei po-

sitiva. Hæc dividitur multifariam. Nam alia est possibilis, siue contingens, ut carentia absoluta cujuslibet rei creabilis: alia impossibilis absolute, qualis est sola carentia Dei, & singulorum attributorum, aut Personarum ejus: alia impossibilis ex suppositione duntaxat, v.g. carentia effectus ex suppositione actionis: alia necessaria, ut carentia

cujuslibet chimæra: alia absoluta, quæ simpliciter excludit rem a statu existentie: alia respectiva, quæ rem excludit ab aliquo subiecto, vel etiam à loco determinato, ut carentia rationalis animæ respectu cadaveris.

2 Sed præcipuè dividitur carentia in *negationem*, & *privationem*. Negatio est carentia formæ in subiecto ad formam non apto, vel etiam carentia rei sine ordine ad subiectum, ut carentia Angeli ab æterno. Privatio est carentia formæ in subiecto apto ad habendam formam, ut carentia visûs, vel auditûs in homine; qui proinde dicitur cæcus, aut surdus, quia hæc sunt nomina privationis: è contra lapis dicitur purè non videns, aut non audiens, quia carentia visûs & auditûs in lapide est pura negatio. Hinc privatio constituitur de obliquo per capacitatem subiecti, sed in recto per carentiam formæ; quod sufficit, ut ejus conceptus absolute dicatur negativus, sicut è converso dicitur absolute positivus conceptus pulchritudinis, licet in obliquo constitutur per carentiam redundantie.

3 Quandoque tamen accipitur privatio pro uno è duobus contrariis positivis, pro illo scilicet, quod imperfectius est. Unde D. Thomas in 9. Metaph. lect. 2. *Omnium, inquit, contrariorum unum est sicut perfectum, alterum verò sicut imperfectum, & privatio alterius. Nigrum enim est privatio albi, & frigidum est privatio calidi.* Multiplex

alia privationis acceptio, ejusque à negatione discrimen videri potest in sul. tr. Vulgare autem axioma, *A privatione ad habitum* (nempe ad formam amissam) *non est regressus*, intellige de naturali reditu ad eandem numero formam, aut etiam de reditu immediato ad formam ejusdem speciei, quando forma exigit principia non amplius applicabilia, nisi post varias transmutationes materiz: quâ de causâ non est naturaliter regressus à morte ad vitam, & ab omnimodâ cæcitate ad visum. In alijs verò formis substantialibus, ut etiam in qualitatibus contrarium habentibus, fallit axioma: nam passim accidit immediata transmutatio à carbone ad ignem, à calore ad frigus, &c.

4 *Quæritur*, in quo consistat formalis carentia? *Prima* opinio carentiam constituit per actum intellectûs negantis existentiam rei. Sed *contra* 1. quia nemine cogitante, verè à parte rei lux non est, cum deficit. 2. quia tali actui correspondet etiam sua carentia, quæ nequit consistere in alio actu reflexo, nisi procedatur in infinitum. *Secunda* opinio carentiam identificat cum aliquo positivo, vel creato, vel etiam increato, nempe cum decreto Dei, nolentis rem existere. Sed in primis ante mundum conditum non erat aliquod positivum creatum; & tamen erant rerum omnium possibilitium carentie: non ergo consistit carentia in aliquo positivo creato. Deinde, si consistit in Divino decreto, magis ac melius existet realiter

non

non ens, quàm ens, magis & melius carentia lucis, quàm lux. Imo, cum homo peccat, omittendo liberè actum præceptum, dabitur actus ipse præceptus; siquidem tunc nulla illius nolitio in Deo est. Item, Divina nolitio de luce non excluditur immediatè per lucem, sed per omissionem sui, vel per volitionem oppositam: sicut ergo volitio opposita non est formalis existentia lucis, sed illativa tantum; ita Divina nolitio de luce, non est formalis lucis carentia, sed illativa solum.

5 *Tertia* opinio tribuit carentijs aliquod esse reale negativum, seu abusivum, verè distinctum ab omni positivo, cujus munus sit excludere ens positivum à rerum naturâ, & esse proprium verificativum propositionis negantis existentiam rei. Sed *rejie. 1.*: nam esse vere positum à parte rei, verè incipiens, ac desinens esse, verè habens realiter extra Deum prædicata intrinseca entis realis & creati, qualia sunt, pendere à libertate primæ causæ, removere suum contradictorium, distinguui ab omni non ipso &c., verè positivum est. At huiusmodi est illud esse, quod tribuitur carentijs: quamvis ergo appelletur negativum, remotivum, aut abusivum, reverà positivum erit. Nec refert, quòd illud esse nò possit intelligi nisi ut removens, nec habeat aliū conceptū præterquam removendi, & omnia ejus prædicata idèntificentur cū remotio-
ne. Nam etiâ simplicitas, immortalitas, immaterialitas, non potest intelligi, nisi ut removens: omnia prædi-

cata simplicitatis idèntificantur cum remotio-
ne partium: esse judicij negativi consistit in remotio-
ne prædicati à subjecto; esse volitionis amandi in remotio-
ne amoris; & tamen hi sunt conceptus positivi.

6 *Rejie. 2.*: quia ex hac sententiâ sequitur, dari actualiter ab æterno infinitum categorematicum carentiarum, in quo militant eadem absurda, quæ in Physicâ expendimus cōtra infinitum in actu rerum creabilium. Sequitur item, quòd esse negativum carentiæ cujuslibet immensum erit; cum enim verè sit à parte rei carentia Antichristi, nulla ratio est, quare sit potius hic, quàm ibi; siquidem in omni loco, etiam imaginario, verificatur, Antichristum non esse. *Rejie. 3.*: quia carentia necessaria, v. g. chimæ, aut rationalitatis in equo, non habet aliquod esse negativum ab omni positivo distinctum; alioquin dabuntur actualiter extra Deum infinita objecta necessaria, indestructibilia, independentia penitus à libertate Dei, simulque immensa & æterna: idem ergo censendum de carentiâ contingente, v. g. lucis. *Prob. conseq.*: quia utrobique militat præcipuum contrariæ sententiæ fundamentū, nempe quòd excluso esse negativo, nequit assignari à parte rei verificativum hujus actus, *lux non existit*; pariter enim non apparet verificativum hujus actus, *non datur in equo rationalitas*, saltem si non existat equus.

7 Dicendum igitur, quæstionem esse falsi suppositi, non secus ac si quæzatur, quid sit nihil? Carentiæ

namque à parte rei non sunt, non consistunt, non habent conceptum objectivum, nec positivam ullam, aut negativam quidditatem, quæ veniat, aut recedat, vel de quâ possit prædicatum ullum affirmari; alioquin locutiones istæ, sine dubio verissimæ, *nihil est Deo majus aut melius, nihil resistit voluntati Dei efficaci, nihil est sole clarius*, sensum redderēt affirmativum omnino falsum, videlicet, *objectum habens esse vel positivum, vel abusivum est Deo melius*, &c. Commendatur hæc sententia illis verbis Magni Aug. lib. de vitâ beatâ c. 3. *Nescio, quomodo dicamus, habet egestatē; tale est enim, ac si locum aliquem, qui lumine careat, dicamus habere tenebras: quod nihil aliud est, quàm lumen non habere: nō enim tenebræ quasi veniunt, aut recedunt; sed carere lumine hoc ipsum est tenebrosum esse, ut carere veste, hoc est esse nudum: non enim veste accedente, veluti aliqua res mobilis nuditas fugit. Quamobrem, ut quod volo, explicem, sicut possum, ita dicitur, habet egestatem, quasi dicatur, habet non habere.*

8 *Obje.*: verificativum huius actus, *lux non existit*, non est lux; alioquin positâ luce verus esset actus: deinde non est aliud objectum positivum: ergo est objectum negativum, in quo consistat carentia lucis. *Confirm.* 1.: ille actus representat, lucem non esse: hoc ergo *non esse lucem* est objectum representabile, seu conceptibile. Sed non est lux, nec ens positivum: ergo est ens negativum contradictorium luci. 2.:

actus ille, existente luce, est falsus, si-ve difformis objecto in representando: sed nequit esse ita difformis, nisi representet aliquid præter lucem, si-ve à luce alienum: ergo. 3.: verè à parte rei, & independentè ab intellectu datur non esse lucis, defectus lucis, nihil lucis: nam intellectus non facit, sed invenit defectum lucis. Si autem datur, necesse est, ut habeat aliquod esse, negativum saltem, oppositum luci.

9 *Ad obje.* dist. maj.: verificativum in sensu positivo, *neg. suppositum*: in sensu negativo, *neg. maj.*: & concess. min., *neg. conseq.*. Verificativum in sensu positivo est objectum, quo dato actus est verus, quo non dato est falsus, & huius tantum verificativi est capax actus affirmas: cum enim enuntiet suum objectum esse, postulat verificativum, quod sit. Verificativum in sensu negativo est, quo dato actus est falsus, quo non dato est verus; & huius tantummodo capax est actus negans: quia, cum enuntiet suum objectum non esse, postulat verificativum, quod non sit. Unde verificativum illius actus est equidem lux, sed lux, quæ non sit, aut lux in sensu negativo: idem quippe objectum *signatè* est verificativum istorum actuum, *lux existit, lux non existit*: quia uterque eandem lucem & existentiam eandem judicativè significat; aliter non sibi contradicerent: non enim essent affirmatio & negatio ejusdem de eodem, & secundum idem. Verumtamen non est idem objectum *exercitè*, nisi negativè, quatenus non est exer-

exercitè distinctum : lux enim non existens , quæ verificat actum negativum , cum exercitè nihil sit , nihil habet exercitè , adeoque nec distinctionem , nec identitatem secum ipsâ : proinde dici potest negativè distincta , quatenus non est eadem , & negativè eadem , quatenus non est distincta.

10 *Ad 1. confirm.* : actus ille representat non esse lucem , negatione se tenente ex parte modi repræsentandi , non verò ex parte objecti : quia non respicit pro objecto negationem aliquam , sed respicit lucem modo negativo , ac dissensivo ; alias iudicium affirmativum & negativum non essent de objecto eodem. Nec refert , quòd per ly *non* varietur repræsentatio. Non enim ideò variari debet objectum. Sic in his actibus , si *Sol lucet , dies est , Sol lucet , & dies est* , & in his , *homo est animal rationale , identitas hominis cum animali rationali* , variatur repræsentatio sine variatione objecti. *Ad 2.* : ut actus sit difformis objecto , sufficit , quòd lucem repræsentet modo indebito , qui non correspondeat merito , & statui lucis , modo scilicet dissensivo , quando existit lux , aut modo assensivo , quando lux non existit.

11 *Ad 3. neg. aff.* , si locutio illa reddat sensum affirmativum , quasi *non esse , defectus* , aut *nihil* sit subjectum , de quo affirmativè prædicetur verbum *datur* : sic enim *non esse , defectus* , aut *nihil* esset etiam objectum secum identificans lucem & splendorem , cum verè dicamus

deficiente luce , *lux est nihil* , aut *nihil lucis splendet*. Ut ergo vera sit illa locutio , debet accipi in sensu negativo , ita ut idem valeat , *nihil lucis datur , ac non datur aliquid lucis* : & similiter hæc , *intellectus invenit defectum lucis* , ita accipi debet , ut idem sonet , ac *non invenit lucem à parte rei* : nam si defectus concipiatur ut objectum à luce distinctum , non illud invenit , sed facit intellectus , quia est ens rationis. Idem dicendum de alijs locutionibus in scholâ tritissimis , cum de carentijs incidit sermo : Licet enim sensum præferant affirmativum , ad sensum tamen negativum revocandæ sunt , ut veræ sint , & à fictione liberæ.

CAP. II.

De Ente rationis purè objectivo.

12 **E**Ns rationis purè objectivum (cujus à subjectivo discrimen supponimus ex Logicâ) non distinguitur ab ente reali & possibili , seu ab aggregato entium realium , sive possibilium , distortè & inordinatè cognito , cognitione scilicet in verificabili , quâ ipsi affingitur identitas realis. *Prob. assertio 1.* : quia essentia cujuslibet chimæ consistit in conjunctione contradictoriorum , nempe in tali objecto , quod , si poneretur in rebus , simul esset & non esset : sed tale objectum nihil includit præter *esse & non esse* verè talia : ergo nihil includit ab omni possibili distinctum. *Prob. min.* : In primis includit *esse & non esse* verè talia , quia solum *esse* verum contra-

dictoriè pugnat cum verò *non esse*; & essentia chimæra debet includere cōtradiçtoria verè inter se pugnantia. Deinde non includit objectum aliud ab his extremis: nam conjunctio vel simultas utriusque non distinguitur ab extremis ipsis; quia est id, cui repugnant extrema, & hæc non repugnat nisi sibi in ipsis invicem: ergo nihil includit præter *esse* & *non esse* verè talia.

13 Quod si velis, ut simultas sit tertium objectum ab extremis distinctum, & in se chimæricum, redit in similitudine idem argumentum: debet enim esse simultas vera & realis, quia essentialis repugnantia chimæra in eo fiat, quod vera & realis simultas convenire nequeat extremis contradiçtorijs. Aliunde, cum simultas chimærica sit, nequit non constitui ex alijs *esse* & *non esse* verè talibus. *Urgetur*: essentia hircocervi est sua ipsius impossibilitas, sicut essentia entis realis sua ipsius possibilitas est: sed impossibilitas, seu repugnantia intrinseca hircocervi nō distinguitur ab hirco & cervo realibus: ergo nec illius essentia. *Prob. min.*: repugnantia hircocervi consistit in repugnantia hirci, ut sit cervus, seu in necessaria distinctione utriusque, hæc enim repugnantia, vel distinctione præcisâ, aut mente seclusâ, non est, unde repugnet hircocervus. Atqui repugnantia hirci, ut sit cervus, vel necessaria utriusque distinctio, non distinguitur ab hirco & cervo realibus, cum hi per suas essentias sese invicem excludant, & necessariò distinguantur: er-

go &c.. Hinc propositio ista, *Hircocervus est impossibilis*, reddit hunc sensum, *necessè est, hircum non esse cervum*: ubi nihil concipitur non reale.

14 *Prob. 2.*: Ens rationis non distinguitur ab omni cognoscibili; alioquin non haberet esse objective in intellectu: sed omne cognoscibile est ens possibile seu reale, cum cognoscibilitas sit passio entis realis, utpote recurrens cum veritate transcendentali: ergo. *Respondent*, ens rationis solum habere cognoscibilitatem extrinsecam, quæ nihil est aliud, quàm potentia intellectus, ut sibi objiciat ens rationis, vel possibilitas cognitionis ad ipsum terminatæ. *Contra 1.*: ens rationis suscipit denominationem *cogniti*: ergo est subjectum capax hujus denominationis; nulla quippe forma tribuit suum effectum formalem, nisi subjecto capaci. Sed ista capacitas non est extrinseca enti rationis, consistens in potentia intellectus ad cognoscendum; alioquin solus intellectus, non verò ens rationis, susciperet denominationem *cogniti*: ergo est capacitas intrinseca enti rationis, seu intrinseca cognoscibilitas ejusdem. *Contra 2.*: Intellectus cognoscendo ens rationis, nequit extrahi à ratione formali, sub quâ tendit, nempe à ratione veri transcendentalis; alioquin posset etiam intellectus cognoscere objectum distinctum ab omni possibili, & impossibile.

15 *Objic. 1.*: Ens rationis est, quod habet esse objective tantum in in-

intellectu: ergo distinguitur ab omni ente, quod præter esse cognitum habet, aut habere potest realem existentiam. Sed hujusmodi est omne possibile: ergo. *Resp.*: vulgata illa definitio debet intelligi cum addito *apparenter*, ita ut ens rationis sit apparenter incapax aliter esse, quam objectivè in intellectu, ac proinde apparenter distinctum ab omni ente possibili. Nimirum *ens rationis*, *impossibile*, *chimæra*, sunt termini secundæ intentionis, sicut *universale*, *genus*, *individuum vagum*, &c.. Quare sicut hi significant ens reale, prout subitas cognitioni præcisivæ, illud constituenti in esse universalis; indeque repugnat universale à parte rei, seu habens in ratione talis existentiam realem, aut aliud esse, quam intentionale & objectivum; ita & illi significant ens reale, prout subitas cognitioni essentialiter dissonæ, seu necessario falsæ, à qua ipsum ens reale constituitur, seu denominatur in esse *entis rationis*, *impossibilis*, & *chimæra*: nam prout ita cognitum apparet reflexè insipienti, quasi habens prædicata pugnantia.

16 *Objic. 2.*: Hæc propositio, *alter Deus est impossibilis*, de aliquo subjecto verè affirmat impossibilitatem: non de ullo ente possibili: ergo de subjecto ab omni possibili distincto. *Nego maj.*: nam ut illa propositio aliquid significet, & vera sit, debet exponi hoc sensu, *Deus necessario est unicus*; sicut hæc, *tenebræ recessunt*, ut aliquid significet, exponenda est sic,

Lux adest, alioqui nihil significabit. De nullo igitur subjecto illa propositio affirmat impossibilitatem, sed de aliquo necessitatè, nempe de Deo unico. Idemque servandum in alijs propositionibus de impossibili, quæ commodè reduci possunt ad sensum verè affirmantium, vel falso negantium de objecto reali: tunc enim opus non est assignare illis objectum à reali distinctum. Sic juxta plures Adversarios, quia hæc propositio, *dantur tenebræ*, commodè reducitur ad hunc sensum *non datur lux*, non debet objectum respicere distinctum à luce.

17 *Objic. 3.*: veritas actûs negantis unicitatem Dei distinguitur ab omni possibili; alioquin talis actus posset verus evadere: sed hæc veritas à te cognoscitur, cum illam dicis impossibilem: jam ergo aliquid objectum ab omni possibili distinctum potest cognosci: quo ruit sententiæ nostræ fundamentum. *Confirm.*: dum negas, possibilem esse cognitionem objecti distincti ab omni possibili, illa cognitio à te cognoscitur; nequit enim affirmari, aut negari aliquid de subjecto prorsus incognito: vel ergo talis cognitio distinguitur ab omni possibili, vel non? Si primum: jam aliquid ab omni possibili distinctum cognosci potest. Si secundum: illa cognitio erit verè possibilis. *Urgetur*: hoc judicium, *Objectum distinctum ab omni possibili non potest cognosci*, necessario est falsum: ergo & nostræ sententiæ fundamentum. *Prob. antec.*: quia per tale judicium necesse

cessariò cognoscitur subiectum ejus objectivum, sive sit reverà distinctum ab omni possibili, sive indistinctum: ergo tale judicium necessariò se ipsum falsificat, siquidem de subiecto actualiter cognito negat posse cognosci.

18 *Ad object.*: veritas actus negantis unicitatem Dei, prout impossibilis est, non distinguitur ab omni possibili; nam hujus veritatis impossibilitas nihil est aliud, quam necessaria falsitas illius actus, vel necessaria ipsius distinctio ab omni actu vero. Ad Confirm. *neg. antec.*: nam per illam negationem non concipio cognitionem in se talem, sed tantum innuo, omnem cognitionem possibilem pro objecto respicere ens in se reale. Nec urget, quod additur: nam per judicium illud non cognoscitur ultimè objectum, de quo negatur posse ultimè cognosci: sed tali judicio vel concipimus verba tantum, vel necessariò concipimus objectum indistinctum ab omni possibili, videlicet hoc, *omne cognoscibile identificatur cum ente possibili*. Id ipsum tenentur dicere Adversarij de judicio respondere his verbis, *objectum incognoscibile tam intrinsecè quàm extrinsecè non potest cognosci*, vel his, *objectum distinctum ab omni reali & ficto est incognoscibile*, aut etiam his, *incognoscibile est incognoscibile*: in quibus tora retorquetur objectio.

19 *Objic. 4.*: Hic actus *homo est equus*, vel *homo & equus identificantur*, affirmat, atque adeò cognoscit identitatem aliquam: sed non

identitatem in se possibilem; cum hujusmodi non sit identitas propria hominis cum equo, quam affirmat: ergo distinctam ab omni possibili. *Retorqueo*: hic actus, *homo verè & realiter est equus*, non idem significat ac ille, *homo solum fictitiè & chimericè est equus*: sed iste affirmat identitatem chimericam & fictam; adeòque impossibilem: ergo ille affirmat identitatem veram & realem, ac proinde non distinctam ab omni possibili. Sicut ergo, juxta Adversarios, illa verba *homo verè & realiter est equus*, sonant identitatem veram & realem; eam tamen non concipit intellectus, sed potius sibi objicit identitatem chimericam; ita juxta nos hæc verba *homo est equus* sonant aliquid in se distinctum ab omni possibili, sed reverà nihil tale objicitur intellectui, nec objici potest. Ratio: quia intellectus per illum actum affirmativum eundem sibi objicit hominem & equum, ac per actum negativum, *homo non est equus*; alias non sibi contradicerent actus hi. Quis autem dubitet, quin per actum negativum sibi objiciat intellectus verum hominem, & verum equum?

20 Dicendum itaque, quòd verba affirmativa identitatis inter extrema essentialiter distincta, nihil significant, nisi revocentur ad sensum negativum distinctionis, ita ut illa propositio *homo est equus* idem significet ac ista, *homo non distinguitur ab equo*, quæ non significat objectum à reali distinctum, sicut nec ejus contradictoria. E converso pro-

propositio negativa identitatis inter
talia extrema revocanda est ad afir-
mativam distinctionis. Aliud est de
ijs, quæ sonant identitatem inter
extrema realiter indistincta: quia
propositionibus his, seclusâ exposi-
tionæ, correspondet objectum ali-
quod, secûs illis. Sic ea, quæ sonant
tenebras, revocanda sunt ad ver-
ba significativa lucis, sed non è
contra.

21 Ut incommodis occurras,
quæ ex præjectâ assertionem deducunt
Adversarij, hæc observa. 1.: con-
ceptus communis entis chimærici,
nempe *quod si existeret, implicaret
contradictionem*, admitti poterit,
tamquam conceptus reflexus veri
entis, prout cogniti actu essentiali-
ter falso, sub quo apparenter habet
prædicata repugnantia, ut supra di-
ximus. 2.: sicut potest aliquid esse
universale, quamvis non distingua-
tur ab omni singulari, ita poterit
aliquid esse impossibile, quamvis
non distinguatur ab omni possibili.
Unde hæc propositio, *aliquod pos-
sibile est impossibile*, vera quidem
erit, si tantum denotet, aliquod pos-
sibile denominari extrinsecè *impos-
sibile* per cognitionem errantem, si-
cut verum est, animal realiter exis-
tens denominari extrinsecè *genus*
per cognitionem præcindentem.
Falsa tamen erit, si denotet, ut so-
let, aliquod possibile habere in se,
cur denominetur impossibile, sicut
falsum est, animal a parte rei exis-
tens esse genus.

22 3.: idèò *impossibile* est
terminus secundæ intentionis, quia

non convenit rebus in statu reali;
nec independenter à præviâ cogni-
tione essentialiter falsâ invenitur in
rebus objectum hujus nominis *im-
possibile*. E contra accidit in hoc
termino *possibile*, cujus objectum
non dependet in esse rei à præviâ
cognitione essentialiter verâ. 4.:
quamvis Petrum esse impossibilem
nihil aliud sit, quam Petrum cog-
nosci cognitione in verificabili, ad-
huc sequitur, stante sententiâ con-
nexionis, quod, si Petrus fieret im-
possibilis, deficeret Deus: hæc enim
hypothesis verè significat, quod
existentia Dei necessariò infert falsi-
tatem hujus propositionis, *Petrus
est impossibile*.

23 *Queritur* modo, per quam
operationem fiat ens rationis? *Resp.*
fieri propriè & formaliter per judi-
cium: quia solum fit per actum ne-
cessariò falsum, & falsitas non nisi
cognitioni judicativæ propriè con-
venit. Virtualiter autem, aut in-
choativè fit per apprehensiones dis-
sonas, v. g. *homo irrationalis*, *sub-
stantia supernaturalis*, & similes,
dummodo directæ, & ultimata sint:
tunc enim suasivæ sunt, & judicia
virtualia. Hæc verò apprehensiones
hirrocervus, *chimæra*, *impossibile*,
similesque aliæ, sunt reflexæ; nec
faciunt, sed factum supponunt ens
rationis, sicut hæc *genus*, *species*, *præ-
dicabile*, &c. non faciunt, sed sup-
ponunt universalialia directæ. Hinc
inferes, per alias potentias, præter
intellectum non fieri entia rationis:
non enim fiunt, nisi accipiendo *esse
objective in intellectu* per judicium

necessariò falsum. Hoc autem esse nequeunt accipere à voluntate : nec item à potentijs materialibus ; quippe quæ nec habent iudicia falsa, cum non propriè iudicent, nec attingunt nisi objecta realia sensibilia.

24 *Queritur* item, an fiat ens rationis, quoties Intellectus cognoscit objectum per species alienas? Negandum incunctanter : nam alioquin, cum in hac vitâ non nisi per alienas species cognoscamus Deum, vel non cognosceremus Deum verum, vel non nisi cognitiones falsas de Deo haberemus. Nec refert, quòd cognitio, per alienas species habita, dicitur repræsentare objectum *aliter ac est in se*, vel non prout *est in se*. Id enim solùm significat imperfectionem & obscuritatem

cognitionis, quâ rem cognoscimus, ut analogicè similem alijs : minime verò, quòd talis cognitio tribuat objecto, quod non est, vel neget, quod est.

25 *Queritur* tandem, num Deus faciat entia rationis? *Resp.*, entia rationis non posse à Deo fieri, quia nulla Dei cognitio est obnoxia falsitati; posse tamen à Deo cognosci, prout à nobis facta, cum nulla nostra fictio, seu cognitio fingens, Deum latere possit. Illud autem esse objectivum, seu esse cognitum, præstitum ab intellectu Divino enti rationis, cum reflexum sit, vel mediatum, inductumque supra esse objectivum à nobis præstitum, non est ens rationis, juxta sensum definitionis ejus.

FINIS.

INE

INDEX TITULORUM,

QUI HOC OPERE CONTINENTUR.

TRACTATUS De Generat. , &
corrup. pag. 1.

Disp. I. De Generatione & Augmen-
tatione. 1.

Cap. 1. De generat. substantiali, pra-
sertim conversâ &c. 1.

Cap. 2. De generatione viventium. 4.

Variae quaestiuiculae deciduntur. 4.

Cap. 3. De augmentatione & nutri-
tione viventium. 8.

De termino magnitudinis & parvi-
tatis. 14.

Cap. 4. De raritate & densitate: ubi
de vi elasticâ. 15.

Disp. II. De Corruptione. 20.

Cap. 1. Definitur corruptio, & non-
nulla dubiola resolvuntur. 20.

Cap. 2. Utrum res semel existens pos-
sit deficere defectu absoluto, an
respectivo tantum? 22.

Cap. 3. Utrum res semel corrupta re-
produci possit? 27.

Cap. 4. Utrum in corruptione sub-
stantiali fiat resolutio usque ad
materiam primam? 30.

Cap. 5. Sola materia est subjectum
inhesionis accidentium materia-
lium. 34.

Argumenta contraria. 36.

An qualitates corporeae soli quanti-
tati proximè inhaereant; materiae
verò mediâ quantitate? 38.

Disp. III. De Alteratione. 40.

Cap. 1. De conceptu alterationis, &

de intensiōne qualitatis. 40.

Intensio fit per additionem gradus
ad gradum. 45.

Cap. 2. Sint ne gradus intensiōis
homogenei? An heterogenei? 47.

Cap. 3. Exarmanur argumenta
contraria. 51.

Cap. 4. Variae quaestiuiculae. 55.

De intensiōne qualitatis per reflexio-
nem. 57.

De intensiōne per Antiperistasis. 59.

Cap. 5. De resistentiâ & reactione
qualitatum: ubi de successione &
continuitate alterationis. 59.

Unde proveniat successio alteratio-
nis? 63.

An alteratio successiva sit cōtinua? 64.

SYNOPSIS Tract. de Mundo, de
Caelo, de Elementis, &c. 65.

Cap. 1. De Mundo, & Caelo. 65.

De Caelo. 66.

Alia de Caelis & syderibus. 69.

Cap. 2. De Elementis. 71.

Formas elementorum per educcionem
productas in ortu mundi. 75.

Cap. 3. De Mixtis. 78.

Cap. 4. De Meteoris. 82.

De Nube, fulmine, fulgure, & toni-
tru. 83.

De Pluviâ, grandine, nive, glacie,
rore, & nebulâ. 84.

De Ventis. 85.

De Meteoris lucidis & ignitis. 86.

Ddd De

De origine fluviorum & fœtium. 89.
De maris falsedine & motu. 90.
De terræmotu, de thermis, & aquis mineralibus. 91.

ANIMASTICA, seu tractatio de Animâ. 92.

Disp. I. Quid & quotuplex sit vita & anima? 92.

Cap. 1. De conceptu vitæ. 92.

Aptior definitio viventis & vitæ. 97.

Consecrarium de motu locali. 99.

Quotuplex sit vivens & vitæ? 101.

Cap. 2. Quid, & quotuplex sit anima? 103.

Duplex questio resolvitur. 104.

Disp. II. De substantiâ, & informatione animæ rationalis. 108.

Cap. 1. Premisso conceptu corporis & spiritûs, ostenduntur rationalis anima attributa. 108.

Rationalis anima est substantia spiritalis. 111.

Anima rationalis est indivisibilis. 113.

Rationalis anima est immortalis. 114.

Cap. 2. An, & quatenus anima rationalis informet corpus. 116.

Cap. 3. Utrum sanguis animeatur? 122.

Argumenta pro animatione. 124.

Cap. 4. Animæ ejusdem speciei atomæ non sunt inæquales in perfectione entitativâ, quasi individuali. 126.

Cap. 5. Impossibilis est inæqualitas perfectionis entitativæ inter animas ejusdem speciei atomæ. 130.

Cap. 6. Cum specificâ distinctione animarum stare potest æqualitas perfectionis entitativæ. 133.

Disp. III. De Divisibilitate animæ

materialis. 138.

Cap. 1. Omnes materiales animæ sunt de factò divisibiles, seu integraliter compositæ. 138.

Argumenta contraria. 141.

Cap. 2. Partes animæ, quæ diversæ organizationi subsunt, heterogeneæ sunt, atque dissimiles. 146.

Argumenta contraria. 148.

De heterogeneitate unionis humanæ. 154.

Disp. IV. De Potentijs animæ in communi. 155.

Cap. 1. An & quatenus potentiæ distinguantur realiter ab animâ? 155.

Affertio 1. Anima per substantiam suam immediatè influit in actus vitales. 156.

Argumenta contraria. 160.

Affertio 2. : Dantur potentiæ accidentales adjuvantes animam. 163.

Solvuntur argumenta. 165.

Cap. 2. Quæstiones variæ de accidentalibus animæ potentijs. 168.

Cap. 3. De distinctione & specificatione potentiarum. 174.

De specificatione actuum per objecta. 177.

Disp. V. De Potentijs materialibus animæ. 178.

Cap. 1. De Potentiâ vegetativâ. 178.

De alimento, fame, & siti. 180.

De motu cordis, circulatione sanguinis, & respiratione. 181.

Cap. 2. De sensibus externis, & in primis de visu. 184.

De objecto visûs. 186.

De Auditû. 189.

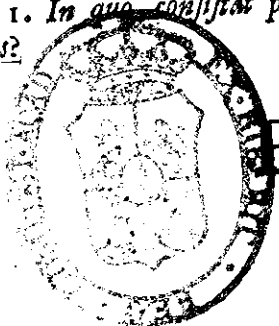
De Olfactu. 190.

De gustu. 190.

De

- De Taſta.* 191.
 Cap. 3. *De ſenſu interno, & appetitu.* 192.
De ſomno. 195.
De appetitu ſenſitivo. 196.
De dolore, ſtetu, & riſu. 197.
 Cap. 4. *Queſtiuncula varia de ſenſibus.* 199.
 Diſp. VI. *De Speciebus & habitibus.* 204.
 Cap. 1. *De quidditate & neceſſitate ſpeciei impreſſæ.* 204.
De neceſſitate ſpecier. in ſenſib. eternis. 205.
De neceſſit. ſpecier. in ſenſu interno. & intellectu. 209.
De cauſâ oblivionis. 211.
De materialitate, & diſiſibilitate ſpecierum ſenſibilem. 214.
An & quatenus ſpecies ſit repreſentatio objecti? 216.
De cauſis ſpecier. in ſenſu interno & intellectu. 218.
 Cap. 2. *Quid ſit, & quibus potentijs conveniat habitus adquiſitus.* 220.
 Cap. 3. *Varię ſuper habitu queſtiones.* 225.
 Diſp. VII. *De Potentijs ſpiritualib. animæ.* 230.
 Cap. 1. *De objecto intellectûs: ubi queſtiones varia.* 230.
 Cap. 2. *De intellectu agente & poſſibili.* 235.
De dependentiâ intellectûs à phantaſiâ. 237.
De memoria intellectivâ. 239.
 Cap. 3. *de objecto voluntatis, &c.* 239.
 Cap. 4. *Qualis cognitio neceſſaria ſit ad volendum?* 245.
De Imperio intellectûs. 246.
 Diſp. VIII. *De Actibus Intellectûs.* 251.
 Cap. 1. *In quo conſiſtat intellectio?* 251.
 Cap. 2. *Contrarijs Argumentis occurratur.* 255.
 Cap. 3. *De verbo mentis.* 261.
 Cap. 4. *De triplici operatione intellectûs.* 265.
De Apprehenſione. 266.
De Judicio. 267.
De Oppoſitione aſſenſûs & diſſenſûs circa idem objectum. 269.
De diſcurſu. 271.
 Cap. 5. *De varijs ſpeciebus, aut proprietatibus intellectiõis.* 273.
 Cap. 6. *An actus fidei, ſcientiæ, & opinionis conjungi poſſint in eodem intellectu circa idẽ objectum.* 277.
 Diſp. 9. *De actibus voluntatis & eorum libertate.* 282.
 Cap. 1. *Quid ſit libertas propria voluntatis?* 282.
 Cap. 2. *An libertas in actu ſecundo ſit intrinſeca & eſſentialis actibus?* 285.
 Cap. 3. *Solvuntur argumenta.* 288.
 Cap. 4. *An ſit poſſibilis pura omiſſio libera?* 294.
 Cap. 5. *Diluuntur argumenta.* 296.
 Cap. ult. *Varię diſiſiones actuum voluntatis, &c.* 302.
De intentione & electione. 303.
De actu imperante & imperato. 305.
 METAPHYSIC. Diſp. quatuor. 303.
 Diſp. I. *De ente reali & attributis ejus.* 308.
 Cap. 1. *Utrum ratio entis à ſuis omnibus inferioribus præſcindi poſſit?* 308.
 Cap.

- Cap. 2. *Fundamenta contraria di-*
ruuntur. 312.
 Cap. 3. *Utrum ens sit univocum? an*
analogum? 315.
Argumenta contraria. 319.
Corolaria. 322.
 Cap. 4. *Utrum ens transcendat for-*
maliter differentias? 323.
 Cap. 5. *Contrarijs argumentis; occur-*
ritur. 327.
Distinctio rationis non mutua. 328.
Relique objectiones. 330.
 Cap. 6. *De attributis entis.* 334.
De verit., bonitate & unitate trans-
cend. 335.
De principio Individuationis. 337.
 Disp. II. *De possibilitate & existen-*
tia entis creati. 341.
 Cap. 1. *In quo consistat possibili-*
tas? 341.
 Cap. 2. *Contrarijs argumentis sa-*
tisfit. 345.
 Cap. 3. *Utrum existentia realiter*
distinguitur ab essentia? 353.
 Cap. 4. *Diluuntur argumenta.* 357.
 Disput. III. *De substantia & acci-*
denti. 363.
 Cap. 1. *De substantia & quidditate*
modi. 363.
 Cap. 2. *De substantia.* 368.
 Cap. 3. *De conceptu accidentis.* 371.
 Cap. 4. *De quantitate.* 374.
Due Thomistarum sententię. 377.
 Cap. 5. *De speciebus quantitatis.* 380.
 Dis. IV. *De Oppositis enti reali.* 383.
 Cap. 1. *Carentię notio & divisio*
multiplex. 383.
 Cap. 2. *De Ente rationis pure ob-*
jectivo. 387.

FINIS.